

Collezione della Aldina, n. 4579

6-139.7.68

17

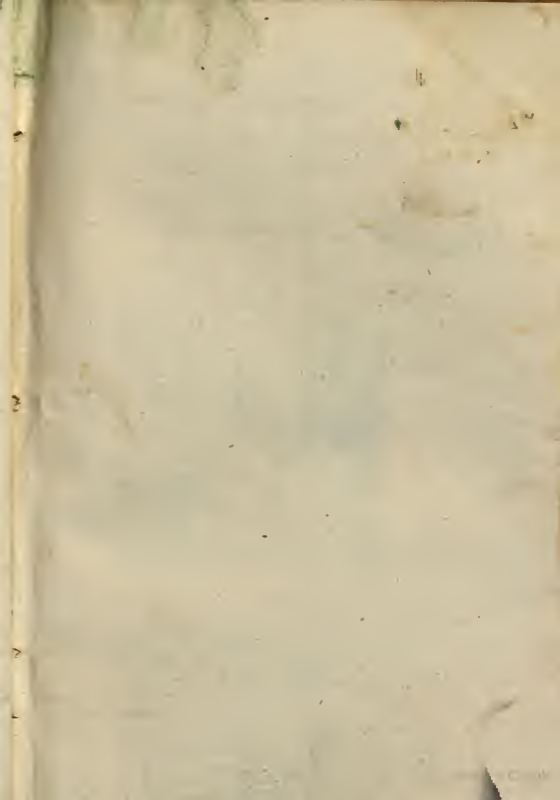
e

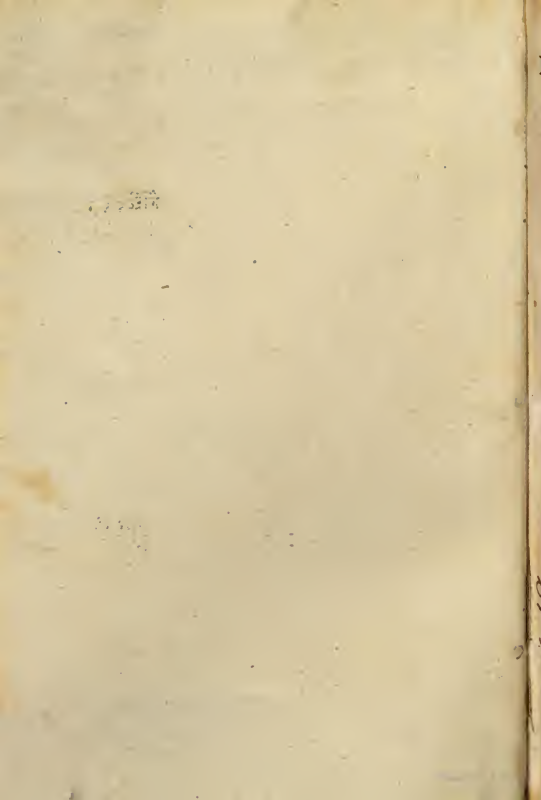
48

5-13-B. 8-

~~6-139.7.68~~

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLAE FAMILIARES.

Pauli Manutij notationes bre-
uissimae, in margine
adscriptae.

Eiusdem Manutij scholia.

Verba graeca, latinis expressa.

SVPERIORVM PERMISSV.

ROMAE, In Aedibus Pop. Romani.
M. D. LXXIX.

70. 18.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

1009 BROADWAY, NEW YORK

1891

1891

1891

1891

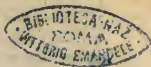

1891

1891

1891

A D M A T T H A E V M
S E N A R E G A M , A M B R O S I I
filium, in Ciceronis epistolas
familiares Pauli Manutii
praefatio.

I V O N E, Matthaei Senarega, au-
meo dicam felici contigisse fato, ut,
relicto Louaniensi celeberrimo gym-
nasio, quo, tamquam ad mercatum
bonarum artium, uirtutis, & elo-
quentiae comparandae causa con-
cesseras, Venetias te hoc potissimum nomine con-
tuleris, quod nostri, ut ipse dicere solitus es, uiden-
di, & cognoscendi mira quaedam te cupiditas in-
cenderat? tu quidem, si tuum sensum explorem, uis
me hoc tribuere fortunae tuae. nam quod ita euene-
rit, non modo ut ad amicitiam, & consuetudinem,
uerum etiam ad conuictum, & contubernium meum
tibi aditus patuerit; in eo quasi tibi quiddam expe-
tendum contigerit, plurimum ipse tibi solitus es gra-
tulari. de quo, non est meum statuere, uere ne sen-
tias, an secus. at illud meum est, paucis ostendere,
cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq. sis,
& quod nunc in meis aedibus mecum habites, me-
cumq. uiuas, in eo ego quoque meae felicitatis ali-

A 2 quid

quid agnoscam . nam si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mouearis: aequum est mihi a te concedi, ut ego de te non minus uere, quam tu de me, iudicare possim. sin istam tibi de me opinionem peperit humanitas: me quoque non solum natura, sed ipsa iam ratio docuit, praeclarum esse humanitate excellere . itaque de me libenter in eam partem, ut homines officiis colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustentem . Sed mehercule ego de te, mi Mattheae, a uero animi mei sensu iudico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio . Primum, cum aliquoties mei salutandi causa domum meam venisses, pellexisti me in amorem tui comitate morum, & lenitate sermonis: deinde, quod iam non tibi modo, verum & alijs petentibus negaueram, atque excluderam, ut ego te domum reciperem, eloquentiaeq. studijs erudirem, multis precibus usus peruicisti . Nec mihi tamen, quod tibi, meorum sermonum cupiditate flagranti, meamq. domesticam consuetudinem petenti, satisfecerim, adhuc venit in mentem patnitere . quin, quo plus ad nostrum conuietum accedit temporis, eo maiorem e tuis moribus, tuisq. studijs haurio suauitatem. non enim tam hoc in te laudo, quod certe in adolescente summa laude dignum est, quod a studio doctrinae non te suis illecebris uoluptas, non commodum, non ipsa ualitudinis ratio deducit; quam illud & admiror, & praedicare satis pro dignitate non possum, quod in tuis cogitationibus haec tibi prima est, & antiquissima,

*sima, ut Deum optimum maximum, a quo uno, quae
uere bona sunt, emanant omnia, humanis rebus,
quae fluxae nimis infirmaeq. sunt, omnibus ante-
ponas. Perge. adolescens optime in hoc praeclaro
diuinoq. sensu. haec est omnium rerum una nobilissi-
ma, vna, mihi crede, quae omnium philosophorum
scientias, vna, quae omnium regum opes facile vin-
cat. Quare tu quidem oblecta te, quod facis, elo-
quentiae studio, in qua, quo modo principia se dant,
futurum auguror, ut breui superiorem neminem,
aliquando ne parem quidem habeas: sed illud stet in
primis, neque umquam excidat, omnium virtutum
pietatem in Deum esse fundamentum. ac vide, quot
inde tibi bona fluant. Primum tuae saluti consulue-
ris egregie. animi salutem appello, non corporis.
deceat enim nos aeternam potius illam vitam, om-
ni felicitate circumfluentem, quam hanc, quae tem-
porum spatij desinitur, miserijis numquam uacan-
tem, cogitare. deinde patrem tuum, qui, vt audio
de multis, atq; etiam de te ipso, humanam pruden-
tiam prae diuina religione nihil esse putat, incredi-
bili uoluptate, laetitiaq. perfundes. cui quantum
debeas, non ex eo solum intellige, quod pater est;
sed quod is pater, qui te filium uult esse inter tuos
cives omni re florentem, atque honoratum; qui
te consilijs a puero sapientissimis erudiuit; qui te
suo exemplo, suis optimis institutis, ac factis ad
laudem quotidie uocat. Tali patri, tam probo,
tam tui amanti, tam libenter suas omnes curas
inte consumenti, curare debes, ut id, quod reli-*

quum est uitae, per te sit iucundissimum. quod ita
consequeris, si statueris, quibus artibus ideo nunc
operam das, ut aliquando ceteris hominibus ele-
gantia sermonis, & scientia rerum antecellas, ea-
rum artium infirmam esse gloriam, nisi perpetuo er-
ga summum Deum amore, studioq. fulciatur. Mihi
quidem, cui tu carissimus esse aut uis, aut certe ita
videris velle, ut mihi persuadeas, magis vlla re pla-
cere non poteris, quam si te in eo, quod instituisti,
vitae inocenter & cum uirtute degendae studio cō-
stantem, tibiq. simillimum videro. Et, ut iam nunc
intelligas, quos in animis hominum amoris ignicu-
los vera uirtus accendat; scis quintum abhinc men-
sem mihi tecum nihil fuisse, te mihi numquam vi-
sum, ignotam mihi tuam faciem, obscurum nomen.
nunc, apud me quo loco sis, intelligere te puto. pau-
cissimis diebus ex conuictu consuetudo, ex consue-
tudine amor, ex amore familiaritas exorta. itaque
tecum & saepissime sum, quod sub iisdem tectis ne-
cesse est; & admodum iucunde, quod ea, quae in tuis
moribus elucet, probitate consequeris. Et quoniam
is ego sum, qui, quo me voluntas ducat a ratione
profecta, eo perlibenter sequar; gessi morem animo
meo, tacite hortanti, ut hanc meam ad te amandum
propensionem non modo tibi, sed, quatenus ego
possim, reliquis etiam hominibus illustri aliquo offi-
cio ac munere declararem. cumq. tulisset casus, ut
hoc tempore Ciceronis epistolae familiares, eae,
quas tu iam legendo & peruolutando triuisti, de-
nuo typis, ut nunc loquimur, essent imprimendae;
peroppor

peropportuna ad id, quod volebam, uisa res est.
nam, hunc librum si cum tui nominis inscriptione
peruulgarem, putavi me facere quiddam, quod utri-
que nostrum aequae conueniret; tibi, quia ex his pri-
mum Ciceronis epistolis ad latinae orationis elegan-
tiam informamur, ex his primus eloquentiae quasi
succus, qui qualis initio fuerit, permagni interest,
ebibitur; mihi, quia, cum hic liber omnium fere ver-
setur inter manus, circumferet, id quod ego cupio,
tuum nomen, & meum de te iudicium, meamq.
spem quamplurimis ostendet: quorum alterum est
eiusmodi, ut ego tibi nunc ex aequalibus tuis nemi-
nem in ullo genere laudis anteponam: altera, cum
aetate procefferis, ea mihi de te pollicetur, quae si
euenerint, (omnium autem rerum euentus in Deo
positus est) uir eris inter uiros maximus, & habe-
bit a te familia tua memoriam nominis sempiter-
nam, patria uero exemplum in ciuitate uirtutis ex-
colendae praeclarissimum. M. D. L. V. men-
se Maio.

SAEPER rogatus a te, quid sentirem de ijs notatiunculis, ut appellant, quas hominum eruditorum falso, ut opinor, nomine in harum epistolarum margine adscriptas uidemus; respondendi demum id, quod res erat, leues omnino, minimeq. dignas, quae legerentur, mihi uideri. tum tu, cur igitur ipse, his, quae tibi non probantur, deletis, eas, quae plus habeant ponderis, quarumq. nos utilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra caussa solum, sed filioli quoque tui Aldi; qui, qua aetate nunc est, iam harum epistolarum libros te auctore in manibus coeperit habere: si modo stas in eo, quod te saepe confirmantem audiuius, hoc primum Ciceronis libro puerilem aetatem ad eloquentiam esse informandam. Victus sum, Matthae, tuo studio, iniecta praesertim de filio mentione; quem iisdem, quibus nos, itineribus ire uolumus. itaque, dum huic rei inferuirem, dies aliquot maiorum rerum occupationibus surripui: notavi cum alia paucis uerbis in margine, quae fusius fortasse tractata in uulgatis commentarijs reperietur; in quo placuit studiosorum commodo breuitate consulere; tum, ut arbitror, non nulla, quae partim aliqua in legendo utilitas, partim nouitas ipsa commendabit. quod si ita erit: optimarum litterarum studiosis gratulabor; tibi, qui
me,

me, diu recusantem, ad hoc, quidquid operis fuit,
impulisti, quasi de litteris, ac dicam etiam de me
ipso, bene merito, gratias habeo. publicum enim
beneficium semper cum meo beneficio coniunctum
esse duxi. Venetijs, M. D. LVIII. mense
Iunio.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and ink bleed-through.

Main body of handwritten text, consisting of several paragraphs. The script is cursive and difficult to decipher, but appears to be a continuous narrative or letter. The text is significantly faded and obscured by ink bleed-through from the reverse side of the page.

Small handwritten mark or signature at the bottom center of the page.

HISTORIA DE PTOLEMAEO
REGE, AD INTELLIGENTIAM

PRIMI LIBRI.

PEx Aegypti Ptolemaeus, cognomēto Auletes, quia tibiis canere, praeter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolemaei, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatrae, notissimae feminae; eiectus ab Aegyptiis propter flagitia, maximeq. ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactiōnem, Romam venit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorum societate, ueterrimoque, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, ut restituatur: impetrat non magno negotio, vel Pompeij gratia, cuius causam adiuuantis, ei. q. non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti; vel, quod eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicūq. appellasset, iniurias ulcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam utile, speciosūq. videbatur. Accedebant merita. nam, ut a Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudaeam bellum gerenti octo equitum millia Ptolemaeus, nullo reip. sumptu, praesidio miserat. His de causis fit s. c. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules,

les, vter eum in regnum reducat. prior exiit fors.
Lentuli, simul cum administratione Ciliciae, nam
Hispania, quae Metello Nepoti, eius collegae, obti-
git, longe ab Aegypto remota, cum reductione re-
gis Alexandrini coniungenda non fuit. huius et s. c.
& sortis in oratione in Pisonem mentio fit his ver-
bis: Auderet Gabinius, si non acerrime fieret,
quam provinciam P. Lentulus, cum & auctoritate
senatus, & sorte haberet, interposita religione de-
posuisset, eam sibi tum adsciscere, cum, etiam si reli-
gio non impediret, mos maiorum tamen, & exem-
pla, & grauissimae legum poenae vetarent? Postea
per C. Catonem, tribunum pl. obiecta senatui reli-
gio est, prolato e sibyllinis versibus oraculo, ne rex
cum multitudine reducatur; si fiat, malo publico fu-
turum. tum fit alterum s. c. referente Marcel-
lino consule; regem cum multitudine reduci, peri-
culosum reip. uideri. deinde, quis sine exercitu re-
ducat, deliberatur. alij eum honorem Lentulo, quem
iam antea & s. c. & sortis beneficio accepe-
rat, conseruabant: alij Pompeio mandandum, alij
aliter, censebant. uarietas opinionum rem extra-
xit, Catonis uero, tribuni pl. audacia disturbauit.
penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribuna-
tus, vt Fenestella docet apud Nonium, concio-
nibus assiduus inuidiam regi, ac Lentulo concita-
uit; & mox, lege etiam de abrogando Lentulo
Ciliciae imperio promulgata, animos eorum, qui
Lentulo fauebant, a minore cura ad summum ti-
morem traduxit; Pompeium uero, in senatu aspe-
re;

re, & acerbè accusatum, eo redegit, ut consilium
reducendi regis abijceret. itaque rex, desperato se-
natus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriae pro-
consulem: a quo, promissis decem talentorum mil-
libus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso con-
sul fuit, admodum pro eo contendente, facile impe-
travit, ut restitueretur. ex quo postea Gabinius
maiestatis accusatus, quod provinciae suae finibus
contra legem Corneliam de maiestate excessisset,
corruptis iudicibus absolutus est; mox tamen de re-
petundis in iudicium uocatus, defendente, Pompeij
rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat,
odio maxime prioris iudicii damnatus, publicatis
bonis, in exsilium abiit: quem postea dictator Cae-
sar restituit. Hinc illa in eum oblique coniecta in
oratione, quam habuit in senatu, contra collegam
cuius, L. Pisonem: Se ipsum, fasces suos, exercitum
populi R. numen interdictumq. deorum immorta-
lium, responsa sacerdotum, auctoritatem sena-
tus, iussa populi, nomen ac dignitatem imperij re-
gi Aegyptio uendit: in Aegyptum uenit: signa con-
tulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. At-
que hoc in loco foedam Appiani negligentiam dissi-
mulare non possum, qui Gabinium, Pompeio ter-
tium consule, de maiestate damnatum putat. in quo
duplicitè peccat, primum temporis, deinde crimi-
nis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pom-
peij tertium consulatum, Domitio & Appio cos.
damnatus est, non de maiestate, quo crimine, cor-
ruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio
maxime

maxime iudicij de maiestate, quod corruptum esse constabat. utrumque docet Dionis historia, lib. xxxix. cui si fides abrogatur; ipse certe non refelletur Cicero; quo ego, praesertim in rebus illius aetate gestis, locupletiore testem non quaero. is in epistola xvi. ad Atticum, lib. iv. & lib. iii. ad Q. fratrem, epistola iv. prorsus patefacit *ἡvisopnσία* Appiani. Pulsus est Ptolemaeus e regno post quattuor fere annos, quam regnare coeperat, Romamq. uenit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem e Ciceronis agraria in Rullum licet conijcere: in qua non hunc Auletem Ptolemaeum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his uerbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore tencat, genere regio non esse, uideo inter omnes conuenire. De Aulete numquā ita loqueretur: de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Praeterea socius & amicus populi Romani Caesar consulatus appellatus est. quod ipse Caesar scriptum reliquit lib. iii. de bello ci. & Cicero epist. xvi. lib. ii. ad Atticum idē significat. ut videatur paulo ante regnum accepisse; quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quod si rex fuit ante Caesarem consulem, nec fuit consul Cicero, ut ex eius agraria oratione ostendimus: sequitur, ut quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam uenerit. quo anno, ut dixi iam, consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos: id quod non modo Linius, ut ex epitome

epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, gra-
uis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptole-
maeum Gabinio Syriam obtinente, eiq. successisse
Archelaum, Gabinii familiarem, uxore ducta,
trium Ptolemaei filiarum maxima, Berenice, quam
postea cum Archelao restitutus a Gabinio Ptole-
maeus interemit. Honor autem ille societatis, &
amicitiae populi Romani, a Ptolemaeo, sicuti a re-
liquis quoque regibus, non mediocriter expetitus,
causam attulit, ut anno proximo ab Aegyptijs eijce-
retur. emit enim eam societatem a Caesare consule,
eiusq. genero Pompeio, ut Suetonius prodidit, sex
prope talentorum millibus: quae sunt nūmo nostro,
scutatorum quadragies, & cccxx millia; com-
muni lingua, quattuor milliones, & cccxx mil-
lia. quam pecuniam mutuatus a feneratoribus &
amicis, quorum e numero fuit C. Rabirius Postu-
mus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tri-
buita, ut creditoribus satisfaceret, Aegyptiis im-
posuit. ex quo, multitudine concitata, pulsus est.
Neque uero tantam pecuniam Caesari primum a
Ptolemaeo datam, ut ei regnum societate, & ami-
citia populi R. cōfirmaretur, deinde Gabinio, ut exa-
ctus restitueretur, quisquā mirabitur, qui, ex annuis
Aegypti uectigalibus quantum caperet, animaduer-
tet. capiebat enim talentorum duodena millia quin-
gena, id est scutatorū nonagies, qui sunt milliones no-
uem: quantū hodie uniuersi Galliarū regni, quod om-
niū regnorū fructuosissimū habetur, annua tributa
nō conficiunt. Mirū etiā, quod a Varrone traditum
scripsit

scripsit Plinius, hunc Ptolemaeum, Pompeio circa
Iudaeam res gerente, octona millia equitum sua pe-
cunia tolerauisse, mille conuiuas, totidem aureis po-
toriis, mutantem uasa cum ferculis, saginasse.

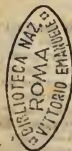
EPISTOLAE, quas familiares uocant, scri-
ptae sunt omnes post consulatum, ante exsilium, in
exilio, post exsilium: ante exsilium quinque, prima
omnium, quae, Pompeio Magno, inscribitur; alte-
ra Q. Metelli Celeris ad Ciceronem; tertia Ciceronis
ad eum; quarta ad C. Antonium; quinta ad P.
Sextium; quae libro v. omnes leguntur: in exilio,
ad Terentiam uxorem quinque lib. xiv. post
exsilium reliquae omnes. Ad Lentulum lib. i. di-
uersis temporibus, id est toto triennio scriptae sunt;
sex quidem primae, gerentibus consulatum Mar-
cellino, & Philippo; septima, & octaua, Pompeio,
& Crasso; nona, Domitio, & Appio: quod ex ea-
rum argumētis, et obseruatione cognoscitur historiae.

CICERONIS EPISTOLARVM,
AD LENTVLVM, LIB. I.

ARGVMENTVM EPISTOLAE.

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciae, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda regis Ptolemaei reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert. est autem excusatio multiplex; & quia rex ipse a Pompeio restitui cupiat; & quia Pompeius idem cupere videatur; & quia consulares totam rem odio habeant; postremo, quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in causa regia non satis habeat.

M. Cicero s. d. P. Lentulo procos.

EGO, omni officio, ac potius pietate * ergate, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquam satisfacio. tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum; ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesci, ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa haec sunt. Hammonius, * regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eosdem creditores, * per quos, cum tu aderas, agebatur. regis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt; omnes rem ad Pompeium deferri volunt. senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, & illius regiae largitionis invidia, comprobatur. Pompeium &hortari, &

pietas erga optimos meritos, non solum erga Deum, & parentes. epistola 9. huius libri, in principio, & 6. libr. 1.

excusatio rei non perfecta.

a quibus pecuniam & Ptolemaeus, & Rabirius sumpsit, ut Ptolemaeus daret.

ne corruptus a
rege videatur.

tria coniungit;
quia nec eloque-
tia sine grauita-
te multum pos-
set, nec sine stu-
dio grauitas.
hic erat ex iis,
qui regem resti-
tui nolabant.
parendū esse reli-
gioni, quae veta-
bat regem cum
exercitu reduci.

vide Festum.

Mauricium, con-
sulem, & iudi-
cālem.

opinor, tribuni

ri, & orare, & iam liberius accusare, & monere,
vt magnam infamiam fugiat, * non desistimus: sed
plane nec precibus nostris, nec admonitionibus re-
liquit locum. nam cum in sermone quotidiano, tum
in senatu palam sic egit causam tuam, vt neque elo-
quentia * maiore quisquam, neque grauitate, nec
studio, nec contentione agere potuerit, cum sum-
ma testificatione tuorum in se officiorum, & amo-
ris erga te sui. Marcellinum * tibi esse iratum scis.
is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acer-
rimum tui defensorem fore ostendit. quod dat, ac-
cipimus: quod instituit referre de religione, * & sae-
pe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante
idus acta sic est: nam haec idibus mane scripsi. Hor-
tensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de
exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex
illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit,
vt regem reducas: quod commodum rem facere pos-
sis: vt exercitum religio tollat, te auctorem sena-
tus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec ex-
cludit Pompeium; censet enim etiam ex ijs, qui
cum * imperio sunt: Bibulus tres legatos ex ijs, qui
priuati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares,
praeter Seruiliū, * qui omnino reduci negat oport-
tere; & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompe-
ium decernit; & Afranium, qui assentitur Volca-
tio: quae res auget suspicionem Pompeij volunta-
tis: nam aduertebatur, Pompeij familiares assen-
tire Volcatio. Laboratur vehementer. inclinata res
est. Libonis, * & Hypsaei non obscura concursatio,

& contentio, omniumq. Pompeij familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, vt Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt, ijdem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici.* Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Vt in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam inuidiam* adductis, ita versamur. nostram fidem omnes, amorem tui absentis praesentisq. cognoscent. si esset* in ijs fides, in quibus summa esse debebat; non laboraremus. Vale.

pl. hoc enim de Hyp'aeo tradit Dio lib. 39.

ep 2. l. 2. ad Q. tractem. paulum Lentulo regis restituendi spe praecidit.

rei difficultate ostendi.

propter apertam rei largitione. ita se excusat. vt culpam in alios reiciat.

ARGVMENTVM. Scribit, quid actum sit in senatu de causa regia. ostendit, de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere: tribuni pl. ne quid moliri contra possint, prouisum esse.

Cicero s. d. Lentulo.

2

IDIBVS Ian. in senatu nihil est confectum: propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli* consulis, & Caninij tribuni pl. eo die nos quoque multa verba fecimus, maximeq. nisi sumus senatum commemoratione tuae voluntatis erga illum ordinem commouere. itaque postridie placuit, vt breuiter sententias diceremus. videbatur enim reconciliata* nobis voluntas senatus esse: quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisq. perspexeram. itaque, cum sententia prima

hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

alienata iam ob regum largitionem.

B 2

Bibuli*

ture trium con-
sularium senten-
tiae primū pro-
nūciatae sunt.

quae verabat re-
gem cum exer-
citu restitui.
vide scholia.

id est, multo
plures. vide
scholia.

auerat Lentulus
in Ciliciam pro
consul.

excusat Pompe-
ium de se bene-
meritum, & cul-
pam confert in
eius familiares.

Bibuli* pronuntiata esset, vt tres legati regem redu-
cerent; secunda *Hortensij*, vt tu sine exercitu redu-
ceres; tertia *Volcatij*, vt *Pompeius* reduceret: po-
stulatum est, vt *Bibuli* sententia diuideretur. qua-
tenus de religione* dicebat; cuiq. rei iam obsisti non
poterat, *Bibulo* assensum est. de tribus legatis, fre-
quentes ierunt in alia* omnia. Proxima erat *Hor-
tensij* sententia, cui *Lupus* tribunus pl. quod ipse de
Pompeio retulisset, intendere coepit, ante se oport-
tere discessionem facere, quam consules. eius oratio-
ni vehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim
& iniqua, et noua. consules neque concedebant, neq.
valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod
est factum: perspiciebant enim in *Hortensij* senten-
tiam multis* partibus plures ituros: quamquam
aperte *Volcatio* assentirentur. multi rogabantur,
atque ad ipsum consules inuitis: nam ij *Bibuli* sen-
tentiam valere cupierunt. Hac controuersia vsq. ad
noctem ducta, senatus est dimissus; & ego eo die ca-
su apud *Pompeium* cenauī: nactusq. tempus hoc ma-
gis idoneum, quam vnuquam ante ea, quod post tuum*
discessum is dies primus honestissimus nobis fuerat
in senatu; ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer
animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam
dignitatem tuendam traducere. quem* ego ipsum
cum audio, prorsus cum libero omni suspitione cupi-
ditatis: cum autem eius familiares omnium ordi-
num video, perspicio id, quod iam omnibus est aper-
tum, totam rem istam iam pridem a certis homini-
bus, non inuito rege ipso, consiliarijsq. eius, esse cor-
ruptam

ruptam. Haec scripsi ad XVI. * Kal. Feb. ante lucem. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quem admodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem* rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut salvis auspicijs, aut salvis legibus, aut deniq. sine ui possit. De his rebus pridie, quam haec scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat: cum cum Caeto,* & C. Minius* intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: & ut quam rectissime agantur, omni mea cura,* opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

altero post idus die, cum Ianuarius haberet tantum XXIX. dies.

timebat a tribu nis pl.

hi erant tribuni pl. Lentulo intenti.

ep. 14. l. 4. & 14. l. 6.

ARG. Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarum quattuor partes solent esse, ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus; ut bonum virum, & dignum qui commendetur; ut aequitatem rei, de qua scribimus; deniq. ut beneficij memorem futurum, simulq. nos ipsos significemus. quae in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

Cicero s. d. Lentulo.

3

A. Trebonio,* qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos uttor valde familiariter. is cum antea semper, & suo splendore,* & nostra, ceterorumque amicorum commendatione, gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me amorem, nostramq. necessitudinem, vehementer confidit, his

ex equestri ordine.

diuitias, & liberalitatem significat. ep. 26. l. 13.

seruos. ep. 29.
lib. 12,
forte is est, ad
quē lo. i. i. ep.
11. lib. 6 & 29. l.
10 & ad Att. xi.
l. 8.

meis litteris se apud te gratiosum fore. quae ne spes
eum fallat, vehementer te rogo: commendoq. tibi
eius omnia negotia, libertos, procuratores, fami-
liam, * in primisque, quae T. Ampius * de eius re
decreuerit, ea comprobes; omnibusq. rebus eum ita
tractes, ut intelligat nostram commendationem non
vulgarem fuisse. Vale.

ARG. Laudat officium suum. tum subiungit de ca-
lumniis aduersariorum; per quos steterit, quo minus
res conficeretur. a senatu ostendit se bene sperare, sed
eum habitum iri non nisi post multos dies. vim ti-
met. postremo loco, senatum, & populum bene senti-
re de Lentulo, significat.

Cicero s. d. Lentulo.

4

ut Pompeius re-
gem reduceret.
sententiarum.

consularem, &
triumphalem.

quae habeban-
tur Sexu' i mēse.
de comi. 12. libus
di. bus, ep. 2 &
11. l. 2. ad Q. fra-
treml.

AD XVI. Kal. Febr. cum in senatu pulcherrime
staremus, quod iam illam sententiam Bibuli de tri-
bus legatis pridie eius diei fregeramus; vnumq. cer-
tamen esset relictum, sententia * Volcatij; res ab ad-
uersariis nostris extracta est varijs calumnijs. caus-
sum enim, frequenti senatu, in magna varietate, *
magnaq. inuidia eorum, qui a te causam regiam alio
transferebant, obtinebamus. eo die acerbum habui-
mus Curionem, * Bibulum multo iustiores, pae-
ne etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se le-
gem ullā ante comitia * esse laturos. senatus haberi
ante Kal. Febr. per legē Pupiam, * id quod scis, non
potest, neq. mense Febr. toto, nisi perfectis, aut reie-
ctis legationibus. haec tamen opinio est populi R. a
tuis inuidis, atque obrectatoribus nomen indu-
ctum *

Etum * *fictae religionis*, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire. dignitatis autem tuae, nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu. nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per aduersarios * tuos esse factum. qui nunc * populi R. nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, ut ne quid saluis auspiciis, aut legibus, aut iam sine vi agere possint. Ego * neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum affecutus; aut de aliorum iniuriis querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi a vi, hac praesertim imbecillitate magistratu, * praestare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

cum dicerent
sibyllae versibus
regis reduci o-
nem vetari. Dio
l. 39.

a quibus extra-
cta res est varils
calomniis.
his comitalibus
diebus. ep. 2. l. 2.
ad Q. fr.
artificiose suum
officium extol-
lit, & aliorum
iniurias insecu-
tur.

qui, si fortes es-
sent, vim prohi-
bere possunt.

ARG. Semper exorditur a commemoratione officij sui. subiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia reuocaretur. causam regiam a Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero s. d. Lentulo.

5

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profe-

B 4

ctionem

in exussa regia,
& in Catonis in
iuria.

quia negauerat
Cato se legem
vllam ante co-
mittia laturum,
gravius enim
est eripi nobis,
quod habemus,
quam nō dari,
quod cupimus,

ut vel alius re-
stituatur, vel, to-
ta re abiecta, re-
stituatur nemo.

Pompeium si-
gnificat.

et solatur Len-
tulum, re paene
desperata.

animi enim bo-
na eripi nō pos-
sunt.

etionem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum
erga te fidem, & beneuolentiam absens experirere.*
Te autem videre, & sentire eandem fidem homi-
num in tua dignitate, quam ego in mea salute sum
expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos cum maxi-
me consilio, studio, labore, gratia de causa regia ni-
teremur; subito * exorta est nefaria Catonis pro-
mulgatio, quae nostra studia impediret, & animos
a minore * cura ad summum timorem traduceret.
sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione quam-
quam omnia sunt metuenda, nihil magis, quam perfu-
diam, timemus, & Catoni quidem, quoquo modo
se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina
re, caussaque regia tantum habeo polliceri, me tibi
absenti, tuisque praesentibus cumulate satisfactu-
rum. sed vereor, ne aut eripiatur* nobis, aut dese-
ratur: quorum utrum minus velim, non facile pos-
sum existimare. sed, si res coget, est quiddam tertium,
quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque ia-
cere regem patcremur, nec, nobis repugnantibus, ad
eum* deferri, ad quem prope iam delatum esse exi-
stimatur. a nobis agentur omnia diligenter: ut neque,
si quid obtineri poterit, non contendamus; nec, si
quid nō obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuae
sapientiae, magnitudinisque animi est, omnem ampli-
tudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in
rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam exi-
stimare: si quid ex ijs rebus, quas tibi fortuna* elar-
gita est, non nullorum hominum perfidia detraxerit,
id maiori illis fraudi, quam tibi, futurum. A me nul-
lum*

lum* tempus praetermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: ~~neque~~ ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiore, quemquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.

Hic quae agantur, quaeq. acta sint, ea te & litteris multorum, & nunciis cognoscere arbitror: quae autem posita sunt in coniectura, quaeq. mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Postea quam Pompeius apud populum ~~ad~~ v. 11. id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuicioque iactatus est, in senatuque a Catone aspere, & acerbe, omnium magno silentio, est accusatus; visus est mihi vehementer esse perturbatus. itaque Alexandrina causa, quae nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. nunc id speramus, idq. molimur; vt, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, vt a Pompeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atq. abiectum fore, proficiatur ad te. quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulum modo ostenderit sibi placere, faciet. sed nostri hominis tarditatem,* & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, praetermittimus. ceteris iniuriis, quae propositae sunt a Catone, facile, vt spero, resistemus*. amicum ex consularibus neminem tibi esse video praeter Hortensium, & Lucillum. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulantes irati. tu fac animo forti, magnoq. sis; speresq. fore, vt, fracto impetu leuissimi hominis,

sic ep. 1. lib. xii.

non dubiū est, hoc esse principium alterius epistolae, cū supra regem dicat ad Pompeium esse delatum, infra vero a Pompeio rem depositam.
ep. 3. l. 1. ad fr.

de te vno cogiter, non statim solabat Pompeius ostendere, quid uellet. ep. 4. l. 8.

inuento tribuno pl. qui legi promulgatae intercedat.
Catonis.

hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequere. Vale.

ARG. Tota videtur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum, in exilium pulsus, breui tamen & patriam, & dignitatem recuperauit. brevis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero s. d. Lentulo.

6

Astinete gentis.
epi. 31. lib. 10.

quia non praesto quod tu in meis praestitisti.

ep. 7. l. 3. & 15.
l. 15. & ult. l. 1.
ad Q. fr.

quorum infidelitate laboramus. ep. 1.
cum ciectus patriae est, bonis publicatis.

maior enim apparet virtus in rebus aduersis.
ep. 10. l. 3.

QV A Egerantur, accipies ex Pollione, * qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem in tuis * rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, & proditorum. * Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem uideo in rebus tuis. nam, etsi minore in re uiolatur tua dignitas, quam mea * salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidem umquam timenda duxisti. sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus. illustrabit *, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. a * me omnia summa in te studia, officiaque expecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

ARG. Lentuli litteris respondet: de Alexandrina rescribit, quid Pompeio, ipsique videatur: ut tamen totum illud consilium Lentuli sapientiae permittat, adiungit de Milone, & Clodio, de statu reip. de filiae nuptiis.

Cice-

Cicero s. d. Lentulo procos. 7

LEGI tuas litteras; quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benevolentiam facile perspicias. quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est; si volo is esse, * quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter; ut, quoniam interuallo locorum, & temporum * disiuncti sumus, per litteras tecum quam saepissime colloquar. quod si rarius fiet, quam tu expectabis; id erit causae, quod non eius generis meae litterae sunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem; non praetermittam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate: difficile dictu est de singulis. unum illud audeo, quod antea tibi saepe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maxime, qui te & maxime debuerunt, * & plurimum iuvare potuerunt, invidisse dignitati tuae: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, et nostri * quondam, fuisse rationem: ut, quos tu recip. causa laeferas, palam te oppugnarent; quorum auctoritatem, * dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Rutilium * & fide, & animo in te singulari. nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuae, propter magnitudi-

gratus, pro tuo
ia me merito.

erat enim annua provinciarum administratio; quod si longior, extra ordinem.

perfidiam & hic
notat. ep. 2. & 5.

loquitur de tempore exilij sui.

in consulatus datum videtur.

tribunum pl. ep. 1. & 5. lib. 2. ad Q. fr.

quia te adiun-
te sum ab ex-
filio reuocatus.
idem ep. 5.

in quo beneuo-
lentiam signi-
ficat.

quia Lentulus
cū ornauerat,
ut est in ep. 1.

alii, Catoniano:
ut intelligatur
tempus quo Ca-
to legem pro-
mulgauit de ab-
roganda Lentu-
lo prouincia.

ob regis largitio-
nem.

ergo & Cyprus
& Ciliciae pro-
consule regeba-
tur, cum, a P.

gnitudine beneficii * tui, fortasse plerisq. officii ma-
iorem auctoritatem habere videatur, quam senten-
tia. praeterea quidem de consularibus nemini * pos-
sum aut studij erga te, aut officii, aut amici animi
esse testis. etenim Pompeium, qui mecum saepissime,
non solum a me prouocatus, sed etiam sua sponte, *
de te communicare solet, scis temporibus illis non
saepc in senatu fuisse. cui quidem litterae tuae, quas
proxime miseras, quod facile intellexerim, periu-
cundae fuerunt. mihi quidem humanitas tua, vel
summa potius sapientia, non incunda solum, sed etiā
admirabilis visa est. virum enim excellentem, & ti-
bi tua praestanti in eum liberalitate * deuinctum,
non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem
suae cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola
retinuisti. qui mihi cum semper tuae laudi fanere
visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Cani-
niano * : tum vero, lectis tuis litteris, perspectus
est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, &
commodis cogitare. Quare ea, quae scribam, sic
habeto, me, cum illo re saepe communicata, de il-
lius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quo-
niam S. C. nullum extat, quo reductio regis Ale-
xandrini tibi adempta sit; eaque, que de ea scripta
est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis
omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut ma-
gis iratorum * hominum studium, quam constantis
senatus consilium, esse videatur; te posse perspic-
re, qui Ciliciam, Cyprumq. * teneas, quid efficere,
& quid consequi possis: & si res facultatem habi-
tura

tura uideatur, ut Alexandriam, atq. Aegyptum tenere possis; esse & tua, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, tecum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam; ut, cum eam pace praesidijsque firmaris, Ptolemaeus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituitur, quemadmodum senatus initio censuit; * & sine multitudine reducat, quemadmodum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed haec sententia sic et illi, et nobis probabatur, ut ex euentu homines de tuo consilio existimatuos uideremus: si cecidisset, ut volumus, & optamus, omnes te & sapienter, et fortiter; sin aliquid esset offensum, * eosdem illos, et cupide, et temere fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cui prope in conspectu Aegyptus est, iudicare. nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, * non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, * religionemq. * video. sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo: redeoq. ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos. Quod si haec ratio rei gerendae periculosa tibi videbitur; placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per prouinciã imperii tui pecunias ei credidissent, fidem suam praestitisset,

Clodio lege lata, cetera publicata; ut historici demonstrat.

cum ipse Lentulus consul retulit de regere, deducendo, ut ep. 1.

offensum esset, si Alexandrinis regem reuocantibus, uentum esset ad arma; ep. 4 lib. 8.

ut Aegyptii Ptolemaeum, recipiant.

auctoritas senatus tollebat reuocationem regis, religio sibyllinorum carminum restitui regem cum multitudine uetabat.

ex Cilicia enim
transiit in
Aegyptum.
latius patet,
quam causa.
cuius autem
Alexandriam
fig. ificat. sic lo-
cutus etiam ep.
6.1.2.

eum enim per te
maxime sum re-
stitutus, haec
maxime a te
sunt.

eum dignitatis
rationem habe-
bam sine salu-
ti cura.

eosdem carpit
ep. 5. & hac ipsa,
et in principio.

quia erat homo
A. pinat.
erat enim pau-
ciae genti,
& maioribus
ortus clarissi-
mus.

& auxiliis eum tuis, & copiis adiuuares: eam esse
naturam, & regionem provinciae* tuae, ut il-
lius redditum vel adiuuando confirmares, vel negli-
gendo impedires. In hac ratione quid res,* quid
caussa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeq.
perspicias; quid nobis placuisset, ex me potissimum
putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro sta-
tu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbe-
cillitate Clodii gratularis: minime miramur te
tuis,* ut egregium artificem, praeclaris operibus
laetari. quamquam est incredibilis hominum per-
uersitas; (grauiori enim verbo uti non libet) qui
nos, quos fauendo in communi causa retinere po-
tuerunt, inuidendo ab alienauerunt: quorum ma-
leuolentissimis obtreccionibus nos scito de uete-
re illa nostra diuturna. sententia* prope iam esse
depulsos; non nos quidem ut nostrae dignitatis si-
mus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando
etiam salutis. poterat utrumque praeclare, si esset
fides, si grauitas in hominibus consularibus:* sed
tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tam con-
stantia in rep. nostra deleat, quam splendor offen-
dat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solis
temporibus iis, quae per te sum adeptus, sed iam
olim nascenti prope nostrae laudi, dignitati, virtu-
tiq. praefuisti: simul quod uideo, non, ut antehac
putabam, nouitati* esse inuisum meae. in te enim,
homine omnium nobilissimo,* similia inuidorum vi-
tia perspexi: quem tamen illi esse in principibus
facile sunt passi; euolare altius certe noluerunt.

Gaudeo

Caudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deferatur. me meae tamē ne nimis paeniteret, tua virtute perfectum est. curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam ademptum de fortuna videretur. Te vero moneo, cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare; magnitudinemq. animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperq. amaui, ne umquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. haec profecto vides quanto expressiora, quantoq. illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio laudis accesserit. quamquam te ita gerere volo, quae per exercitum, atque imperium gerenda sunt; ut haec multo antemeditare, huc te pares, haec cogites: ad haec te excerceas; sentiasq. id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quae quidem mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur; illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem; ut considerares in omni reliqua tua vita, quibus crederes, quos caueres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status; summa dissensio est, sed contentio dispar. nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profecisse

cum me in patria relictis.

timet, ne Lentulus propter improborum iniurias, atque reip. curam.

quam aedilis ostendit. rat. lib. 2. de off.

ira eum hortatur, ut multam velit cautionem adhiberi.

tueri, & conservare. iam enim dixit, adeptus.

notat amicorum Lentuli perfidiam. factio Caesaris, & Pompeii, capitibus adducta.

qui maxime
Caesari & Pom-
peio fauebat.
oratio de pro-
uinc.
lex Sempronia
erat, vt annua
tantum esset
prouinciarum
administratio.
oratio pro do-
mo.

eum ego didi-
cerim in aduer-
sa fortuna.

filiam suā post
mōrē Pisonis
Crassipedi col-
locauit.

fuit enim litte-
ris instructus.
uide librum de
alaris orat.

fecisse tantum mihi videntur stultitia, et inconstan-
tia aduersariorum, vt iam etiam auctoritate plus
valerent. itaque, per paucis aduersantibus, omnia,
quae ne per populum* quidem sine seditione se asse-
qui posse arbitrabantur, per senatū consecuti sunt.
nam & stipendium Caesari decretum* est, & de-
cem legati: & ne lege Sempronia succederetur, faci-
le perfectū est. quod ego ad te breuius scribo, quia
me status hic reip. non delectat: scribo tamen, vt te
admoneam; quod ipse litteris omnibus a pueritia
deditus, experiendo tamen magis, quam discendo,
cognoui, id vt tu rebus* tuis integris discas, neque
salutis nostrae rationem nobis habendam esse sine
dignitate, neq. dignitatis sine salute. Quod mihi
de filia, et de Crassipede gratularis: agnosco huma-
nitatem tuam: speroq., & opto, nobis hanc con-
iunctionem uoluptati fore. Lentulum nostrum, exi-
mia spe summae virtutis adolescentem, cum ceteris
artibus, quibus studuisti* semper ipse, tum in primis
imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac prae-
stantior disciplina. quem nos, & quia tuus, &
quia te dignus est filius, & quia nos diligit, sem-
perq. dilexit, in primis amamus, carumq. habemus.
Vale.

ARG. Tota est epistola contra mores immutatos:
& hoc non sine artificio; vt intelligat Lentulus, iam
sibi nihil sperandum de rege reducendo.

Cicero s. d. Lentulo procos.

DE omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid
actum,

actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio* cognoscas; qui non solum interfuit his rebus, sed etiam praefuit, neque ullum officium erga te hominis amatissimi,* prudentissimi, diligentissimi praetermisit. ex eodem de toto statu rerum communium cognoscas: quae quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum actate habitura res esse videatur. ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi praecepisti, & ut me pietas, utilitasque cogit, me ad eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non praeterit, quam sit difficile, sensum in rep. praesertim rectum, & confirmatum, deponere. verumtamen ipse me conformo ad eius voluntatem, a quo honeste* dissentire non possum. neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione. tantum enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me valet, ut, quae illi utilia sunt, & quae ille vult, ea mihi omnia iam & recta, & vera videantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne aduersarii* quidem eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea defendam, quae Pompeius velit; vel taceam; vel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quae enim proposita fue-

aut liberti nomen; aut mendosum, fortasse, C. Plaetorio. ariā requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia.

Pompeium intelligi, qui Lentulum adiuvaret in restituendo Ciccone.

cum ei plurimum debeam.

M. Catonem, Hortensium, & alios intelligit, Pompeii, Caesarisque potentiam oppugnantem.

administranda

contra remp.
suae potestatis
caussa sentien-
tibus.
de rege reducē-
do.

maxime autem
M. Cato, nimis
in rep. severus.

de ordine eque-
stri loquitur, &
de Pompeio.

consul, enim
erat cum M.
Crasso.

dixit idem in-
itio primae epi-
stolae.

rant nobis, cum & honoribus amplissimis, & labo-
ribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sen-
tentiis dicendis, libertas in rep. capeffenda, * ea sub-
lata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus. nam
aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis; *
aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eam
causam maxime scribo, ut iam de * tua quoque ra-
tione meditare. commutata tota ratio est senatus,
iudiciorum, rei totius publicae: otium nobis exop-
tandum est: quod ij, qui potiuntur rerum, praesta-
turi videntur, si quidam * homines patientius eorū
potentiam ferre potuerint. dignitatem quidem il-
lam consularem fortis, & constantis senatoris, ni-
hil est, quod cogitemus; amissa est culpa eorum, qui
a senatu & ordinem * coniunctissimum, & homi-
nem clarissimum abalienarunt. Sed, ut ad ea, quae
coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Pompeium
tibi valde amicum esse cognoui: & eo tu consule, *
quantum ego perspicio, omnia quae voles, obtine-
bis. quibus in rebus me ille sibi affixum habebit:
neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligē-
tur. neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui iu-
cundum erit etiam propter id ipsum, quod me esse
gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nul-
lam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae
mihi non carior sit, quam meae res omnes. idq. cum
sentiam; sedulitate mihi met ipse satisfacere pos-
sum; re quidem ipsa ideo mihi non * satisfacio, quod
nullam partem tuorum meritorum non modo rese-
renda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi pos-
sum

sum. Rem te valde bene-gessisse rumor erat: exspe-
ctabantur litterae tuae: de quibus eramus iam cum
Pompeio locuti: quae si erunt allatae, nostrum stu-
dium exstabit in conueniendis * magistratibus, &
senatoribus. cetera, quae ad te pertinebunt, cum
etiam plus contenderimus, quam possumus, minus
tamen faciemus, quam debemus. * Vale.

vt supplicatio-
nes tibi decer-
nantur.

vincetur enim
tuis meritis of-
ficia mea. idem
aliis uerbis, ep-
4. lib. 6. in fine.

ARG. Quaerenti Lentulo, cur cum inimicis in gra-
tiam redierit, causas exponit consilii sui, & ostendit
uolle se rationem tam salutis habere, quam dignita-
tis, & eorum obsequi voluntati, a quibus de se opti-
me meritis honeste dissentire non potest. Pompeium
autem maxime significat.

Cicero s. d. Lentulo imp.

9

PERIVCVNDAE mihi fuerunt litterae
tuae: quibus intellexi, te perspicere meam in te pie-
tatem: quid enim dicam, beneuolentiam? cum illud
ipsum grauiissimum, & sanctissimum * nomen pieta-
tis lenius mihi meritis erga me tuis esse videatur.
Quod autē grata tibi mea erga te studia scribis esse:
facis tu quidē abundantia * quadam amoris, vt etiā
grata sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere
non possunt: tibi autem multo notior, atq; illustrior
meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo se-
iuncti fuimus, et vna, et Romae fuisset. nam in eo
ipso, quod te ostendis esse facturum, quodq; & in pri-
mis potes, et ego a te vehementer exspecto, in senten-
tiis senatoriis, & in omni actione, atque administra-
tione

si ni bono
tuo, et non aq
lib. 1. lib. 2.

proprie enim et
ga deos vsur-
patur. epi. 1.

disce, quod sit
officium boni
uiri. sua enim
erga Lentulum
bene meritum
studia non mo-
do nō extollit,
sed quasi dissi-
mulat.

C 2

in consiliis capiendis.
modesta sui-
met laudatio.

ab exercitu post
victoriam ap-
pellatum. uide
ep. 10. lib. 2.

quod a te con-
sule sum resu-
tutus.

quod in illum
nos facere opor-
tuit, fecit ipse-
met.

sic tu contra di-
xeris, in volu-
ptate doleo.

idem significat
ep. 6. & 7.

per Cn. Pom-
peium: cuius fi-
lio Appii filia
nupsit.

tionem reip. floruissemus. de qua ostendam quidem paullo post, qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quae quaeris. sed certe & ego te au-
tore* amicissimo, ac sapientissimo; & tu me consiliario fortasse non imperitissimo, * fideli quidem, & beneuolo certe, usus esses. quamquam tua quidem causa, te esse imperatorem, * prouinciamq. bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, laetor. sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & praestantiores praesens capere potuisses. in cis vero vlsciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meae, partim inuidere propter illius actionis * amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem praebuissim. quamquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debilitatam vim suam contulit, nostram* vicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis. quidem partem reliquit. Te autem & si malle in meis rebus exper-
tum quam etiam in tuis: tamen in molestia* gaudeo, eandem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego maximo * dolore cognoram. de qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Caesare, & cum Appio esse in gratia: * teq. id non reprehendere adscribis. Vatinius autem, scire te velle

*velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. quod tibi ut planius exponam, altius paulo rationem meorum consiliorum repetam, necesse est. Ego me, * Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reip. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam * amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reip. quae te in me restituendo multum adinuisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem ante tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio, debitum praestitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me te consule audiuit*, & tu in nostris sermonibus, collo-
 cutionibusq. ipse vidisti. & si iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta non nullorum odia, aut obscura in me studia cernebam, nam neq; de monumentis meis ab iis adiutus es, * a quibus debuisti, neque de ui nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus: neque hercule in ijs ipsis rebus, quae quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariae, tamen a me minimi putabantur, in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis eam voluntatem, quam expectaram, praestiterunt. Quae cum viderem; * (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi haec accidebant, quam erant illa * grata, quae fecerant. itaque, quamquam & Pompeio plurimum, te quidem ipso praedicatori, ac teste, debe-
 bam;*

*narratio alte re-
 petita, ut incon-
 stantiae crimē
 a se depellat.*

*quasi dicat, quē
 tibi satis expli-
 care nō possum.*

*postea quam re-
 stitutus a te sū,
 eo ipso auno,*

*de domo recu-
 peranda.*

*eadem verba in
 oratione pro
 Sextio cū te in
 me restituendo
 adiuerunt.*

bam; et eum non solū beneficio, sed amore etiā, et perpetuo quodā iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn.

in iudicio, cum Sextius de ui ac cufatus causam diceret.

Bibulus enim, armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulotenus.

tribunus fuerat Vatinius consul le Caesare.

diuidendo. ep. 8. lib. 8. & epi. 20 libri s. i. tempora pro calimitatibus, & hic, & alibi nō semel usurpatur.

provinciae Gallicae, cui praeterea t Caesare, initium erant coloniae duae,

Pompeio, cum, ut laudaret * P. Sextium, introisset in urbem; dixissetq. testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Caesaris commotum illi amicum esse coepisse; dixi, me eam Bibuli * fortunam, quam ille afflictam putaret omnium triumphis, victoriisq. anteferre: dixi q. eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. tota vero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus: * in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. neque vero hac in causa modo, sed constanter saepe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi est senatus assensus, ut de agro * Campano, frequenti senatu, idibus Maii referretur. num potui magis in arcem illius causae inuadere, aut magis obliuisci temporum * meorum, & meminisse actionum? hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. nam, hoc S. C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eoq. itinere Lucam * ad Caesarem venit: ubi multa de mea sententia questus est Caesar, quippe, qui etiam Raucennae Crassum ante vidisset, ab eoq. in me

in me esset incensus. sane moleste Pompeium id ferre constabat: quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quam Luca discesserat, conuenisset; Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cum Marco fratre diligenter egeris; dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondidisti. quid multa? questus est grauiter: sua merita commemorauit: quid egisset saepissime de actis* Caesaris cum ipso meo fratre; quidq. sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quae de mea salute egisset, voluntate Caesaris egisset, ipsum meum fratrem testatus est: cuius causam, dignitatemq. mihi ut commendaret, rogauit; ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Haec cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut* integrum mihi de causa Campana ad suum redditum reseruarem: collegi ipse me, & cum ipsa qua si rep. sum collocutus; ut mihi tam multa pro se perpeffo, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremq. in bene meritos animum, fidemq. fratris mei praestarem; cumque, quem bonum ciuem semper habuisset, bonum* uirum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisq. omnibus, quae Pompeium* videbantur offendere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quae ego agebam, semperq. sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Caesaremq. inimicissimum

Luca ad inferum mare, ad superum Rauennam

confirmandis a senatu.

de me ab exilio reuocando.

i. ut nihil agere ante quam ipse rediisset.

arguit ab honesto. quia Caesaris, soceris fui, potentiae fauere.

arguit ab iniuria, ut excuset mutatione con-
sili sui.

oratio de pro-
uinciis in extre-
mo
pro, iram com-
mouerent.

ut a Mario, &
Sylla.
ut a decemui-
ris. Lilius l. 3.

a Pompeii per-
sona.

praetor oratio-
ne habuit pro
lege Manlii;
consul retulit
de supplicatio-
nibus Pompeio
decernendis,
bello Mi hrida
tico confecto.

mibi futurum, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi
dolendum, sed multo magis illud, * quod inimicum
meum, meum autem? immo vero legum, iudicio-
rum, otii, patriae, bonorum omnium, sic amplexa-
bantur*, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic,
me praesente, osculabantur, non illi quidem ut mi-
hi stomachum * facerent, quem ego funditus perdi-
di, sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego,
quantum humano consilio efficere potui, circumspe-
ctis rebus omnibus, rationibusq. subductis, sum-
mam feci cogitationum mearum omnium: quam
tibi, si potero, breuiter exponam. Ego, si ab impro-
bis, & perditis ciuibus remp. teneri viderem, si-
cut & meis * temporibus scimus, & non nullis
aliis * accidisse accepimus; non modo praemiis;
quae apud me minimum valent, sed ne periculis
quidem compulsus ullis, quibus tamen mouentur
etiam fortissimi viri, ad eorum causam me ad-
iungerem, ne si summa quidem eorum in me me-
rita constarent. cum * autem in rep. Cn. Pom-
peius princeps esset, vir is, qui hanc potentiam,
& gloriam maximis in remp. meritis, praestan-
tissimisq. rebus gestis esset consecutus, cuiusq. di-
gnitatis ab adolescentia fautor, in praetura * au-
tem, & in consulatu adiutor etiam exstitissem;
cumq. idem auctoritate, & sententia per se, consi-
liis, & studiis tecum me adiunisset; meumq. inimi-
cum vnum in ciuitate haberet inimicum: non puta-
ui famam inconstantiae mihi pertimescendam, si
quibusdam in sententiis paululum me immutassem;
meamq.

meamq. voluntatem ad summi viri, de meq. optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Caesar, ut vides, in coniuncta & caussa, & dignitate. hic multum valuit cum vetus * amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Quinto * fratri cum Caesare fuisse; tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quae mihi videbatur contentionem; praesertim maximis rebus a Caesare gestis, * cum illis viris nolle fieri, & ne fieret, vehementer recusare. Grauiissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quam de me Caesari * dederat, & fratris mei, quam Pompeio. Erant praeterea haec animaduertenda in ciuitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus. QVALES in rep. principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tenebam memoria, nobis consulibus ea fundamenta * iacta ex Kalendis * Ian. confirmandi senatus, vt neminem mirari oporteret, nonis Dec. tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemq. memineram, nobis priuatis vsque ad Caesarem, & Bibulum cos. * cum sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent, vnum ferre sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres; * neque resp. consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros; iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis

caussa,

oratio de prouinciis.

Quintus erat Caesaris legatus in Gallia.

arguit a Caesaris meritis, in se, & in temp.

in Gallia.

cum in merituendo recepit, me illi aduersarium non futurum. oratio de prouinciis.

ep. 29. l. 10. quo die consularatus inibatur.

quo anno senatus auctoritas a Caesare imminuita.

ex praetura annus designatur quo Piso, & G. Iulius consules fuere.

mirifica, incre-
dibilis, singula-
ris, epithetorū
copia.

Pompeium de-
signat; qui dese-
ruit illum, cum
se ei non defu-
turum promi-
sisset.

idem saepe in
orationibus.

patria pulsum
reslituere.

Catonem in pri-
mis. & Bibulum
significat, Cae-
saris inimicos.
vide infra.

praesertim in
me reducendo.
supplicatione
primū xv. mox
xx. dierum Plu-

caussa, in mediam contentionem, dissensionemq.
ciuilem. quo in discrimine, cum mirifica * sena-
tus, incredibilis * Italiae totius, singularis * bo-
norum omnium consensus in me tuendo exstitisset;
non dicam, quid acciderit; (multorum est enim;
& varia culpa) tantum dicam breui, non mihi
exercitum, sed duces defuisse. in quo, ut iam
sit in ijs culpa, qui me non defenderunt; non mi-
nor est in ijs, qui reliquerunt. * & si accusandi
sunt, qui pertimuerunt; magis etiam reprehen-
dendi, qui se timere simularunt. Illud quidem certe
nostrum consilium iure laudandum est, quod meos
cives, & a me seruatos, & me seruare cupien-
tes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci no-
luerim; * declarariq. maluerim, quanta vis esse
potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante
pugnare licuisset, cum afflictum * excitare po-
tuisent. quorum quidem animum tu non perspexisti
solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti,
atque tenuisti. Qua in causa non modo non nega-
bo, sed etiam semper & meminero, & praedica-
bo libenter. usus es quibusdam * nobilissimis homi-
nibus, fortioribus in me reslituendo, quam fue-
rant ijsdem in tenendo. quia in sententia si constare
uoluissent, suam auctoritatem simul cum salute
mea recuperassent. recreatis enim bonis viris con-
sulatu tuo, & constantissimis, atque optimis a-
ktionibus * tuis excitatis, Cn. Pompeio praefer-
tim ad causam adiuncto, cum etiam Caesar, re-
bus maximis gestis, singularibus ornatus, & nouis *
bono-

honoribus, ac iudicijs senatus, ad auctoritatem eius ordinis adiungeretur; nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. sed attende quae-
so, quae sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Romanam deam, quam tres sorores, * impunitatem est eorum sententijs affecutus, qui, cum tribunus * pl. poenas a seditioso cive per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum praeclarissimum in posterum vindicandae seditionis de rep. sustulerunt: * ijdemq. postea non meum monumentum, (non enim illae manubiae meae, sed operis locatio mea fuerat, monumentum vero senatus) hostili nomine, * & cruentis iniustum litteris esse passi sunt. qui me homines quod saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem, non solum salutis meae: quemadmodum medici, sed etiam, ut aliptae *, virium, & coloris rationem habere voluissent. nunc, ut Apelles Veneris * caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite * meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo invidiorum, sed etiam inimicorum * meorum: qui de vno acerri-
mo, & fortissimo viro, meoq. iudicio, omnium magnitudine animi, & constantia praestantissimo, Q. Metello * L. F. quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est vero probandum, qui & sum-

tarchus, oratio de provinciis, Caesar. lib. 2. & 4. de bel. Gal.

a fratre Clodio violatas, tribunus Milo accusavit Clodium de vi.

cum Clodium, de vi a Milone accusatum, in iudicium adduci vetuerunt. pro Sextio. vide in oratione pro domo sua.

qui certaturos athletas vgebant.

ep. 21. l. 2. Att. l. 3. de off. 2 de Div. 2. de nat. de in Verrem, & in Oratore, in prooemio. cum me ab exilio reuocarunt, quibus satisfacere difficilius. Numidico, qui abire maluit in exilium, quam in leges Saturni iniurare. Val. Max. l. 4. c. 1. & de iur. ill.

quē fuisse prin-
cipem senatus,
Cicero pro Ra-
birio, Sexio, Sal-
lustius in Jug.
& Asconius 68.
tradit.

quae erant co-
mitia nobilio-
ra, cū iis maio-
res magistratus
creari solerent.

ne maleuolen-
tissimus quidē,
se esse offen-
sum a me, iure
dixerit.

quasi Caesari
magis, quam
reip. studeam.
oratio de pro-
uinciis,

consulatu pri-

ma voluntate cesserit, & egregia animi alacrita-
te absuerit, neque sane redire curarit; eum ob id
ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes
homines, tum M. illum Scaurum, * singularem vi-
rum, constantia, & grauitate superasset. sed,
quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur,
de me idem cogitabant, abiectione animo me futu-
rum: cum resp. maiorem etiam mihi animum, quam
vnumquam habuissem, daret; quae iam declarasset,
se se non potuisse me vno ciue carere: cumq. Metel-
lum vnius tribuni pl. rogatio, me vniuersa resp.
duce senatu, comitante Italia, promulgantibus
omnibus, referente consule, comitijs centuria-
tis, * cunctis ordinibus, hominibusq. incumbenti-
bus, omnibus denique suis viribus recuperasset.
Neque vero ego mihi postea quidquam assumpsi, ne-
que hodie assumo, quod quemquam maleuolentissi-
mum * iure possit offendere. tantum enitor, vt ne-
que amicis, neque etiam alienioribus opera, con-
silio, labore desim. Hic meae vitae cursus offen-
dit eos fortasse, qui splendorem, & speciem huius
vitae intuentur, sollicitudinem autem, & labo-
rem perspicere non possunt. Illud vero non obscure
queruntur in meis sententijs, quibus ornem Caesa-
rem, quasi * descinerim a pristina causa. Ego au-
tem cum illa sequor, quae paullo ante proposui,
tum hoc non in postremis, de quo coeperam expo-
nere. non offendes eundem bonorum sensum Len-
tule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu no-
stro, non nunquam postea interruptus, & afflictus*
ante

ante te consulem, recreatus abste totus est, nunc
abiis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idq.
non solum fronte, atque vultu; quibus simula-
tio facillime suslinetur; ij declarant, qui tum no-
stro illo statu optimates nominabantur, sed etiam
sententia * saepe iam, tabellaq. * docuerunt. ita-
que tota iam sapientium civium, qualem me &
esse, & numerari volo, & sententia; & volun-
tas mutata esse debet. id enim iubet idem * ille
Plato, * quem ego auctorem vehementer sequor:
TANTUM contendere in rep. quantum pre-
bare tuis civibus possis: vim neque parenti *, ne-
que patriae asferre oportere. atque hanc quidem
ille causam sibi ait non attingendae reip. fuisse,
quod, cum offendisset populum Atheniensem
prope iam desipientem senectute; cumq. cum nec
persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset; cum
persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbi-
traretur. Mea ratio fuit alia, quod, neque desi-
piente populo, neque * integra re mihi ad consulen-
dum capefferem ne remp. implicatus tenebar. sed
lactatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem
caussa & mihi utilia, & cuius bono recta defen-
dere. Huc accessit commemoranda quaedam & di-
vina Caesaris in me, fratremq. * meum liberali-
tas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus
esset; nunc in tanta felicitate, tantisq. victorijs,
etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornan-
dus * viaeretur. sic enim te existimare velim;
cum a vobis * meae salutis auctoribus discesse-
rim, *

mum Caesaris,
deinde etiam ma-
gis Pisonis, &
Gabinij, tribu-
no pl. Clodio.

sententia in se
nato, tabella in
iudiciis, epe &
lib. 2. ad Q. fr.
a Platonis au-
thoritate. in
in epist. ad Per-
dicam.

Sall. de bello
Iugurthino, in
principio.

is enim antea
me reip. dede-
ram: ut integra
amplius non ef-
fet.

Caesaris in Gal-
lia legatum.

reip. causa.
ipso Lentulo,
& Pompeio.

vide ep. 11. l. 6.

Vatinius ꝑ præ-
turalæ petitione
Catonem supe-
rauit. Plutar-
chus in Catone
Vicensi.

quia Vatinius
Caesari consu-
li tribunus pl.
in omni re ob-
secutus est. ep.
1. l. 7.
ex prouincia
tua Hispania vl-
teriore, vltimis
imperii R. ter-
minis. de Hispa-
nia exteriore su-
pra. 15.

est. 3. sc. 1.

in quibusdam
libris legitur,
Par pari, corrup-
te, si versum
mutatis.

rim, *neminem esse, cuius officiis me tam esse de-
iunctum non solum confitear, sed etiam gaudeam.
Quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, quae
a me de Vatino, & de Crasso requiris. Nam de
Appio quod scribis, sicut de Caesare, te non re-
prehendere: gaudeo tibi consilium probari meum.
De Vatino * autem, primum reditus intercesse-
rat in gratiam per Pompeium, statim vt ille prae-
tor est factus; cum quidem ego eius petitionem
grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, ne-
que tam illius laedendi causa, quam defenden-
di, atque ornandi Catonis: post autem Caesaris,
vt illum defenderem, mira contentio * est consecu-
ta. cur autem laudarim, peto a te, vt id a me ne
ue in hoc reo, ne ue in alijs requiras; ne tibi ego
idem reponam, cum veneris; tametsi possum vel
absenti. recordare enim, quibus laudationem ex *
vltimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam
a me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. sed
tamen defendendi Vatini fuit etiam ille stimu-
lus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, di-
xi me facere quiddam, quod in Eunuchis parasitus
suaderet militi.

„ Vbi nominabit Phaedriam: tu Pamphilam
„ Continuo. si quando illa dicet, Phaedriam
„ Commissatum intromittamus: tu, Pamphilam.
„ Cantatum prouocemus. si laudabit haec
„ Illius formam: tu huius contra. denique
„ Par pro * pari referto, quod eam mordeat.
sic petui a iudicibus, vt, quoniam quidam nobi-

les

les homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum; meq. inspectante saepe eum in senatu modo seuerè seducèrent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur; quoniamq. illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alixim * Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neque solum dixi, sed etiam saepe facio, dijs, hominibusq. approbantibus. Habes de Vatinia: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset; quod eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiae causa, voluntaria quadam obliuione contriueram; repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem; sed, cum me disputantem, non lacessentem, laessisset; exarsi, non solum praesenti; credo, iracundia; (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud odium * multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & idem illi, quos * saepe nutu, significationeq. appello, cum se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meq. tum denique sibi esse visum recip. qualis fuisset, restitutum; cumq. ea contentio mihi magnum etiam foris * fructum tulisset; gaudere se dicebant; mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem causa essent, numquam

finerent me defendere P. Vatinium, cum illi tantopere diligenter P. Clodiam.

odium meum ab illis iniuriis natum.

eosdem significat supra in hac ipsa epist.

vulgo, vt lib. 2. ad Q. fr. Forte glauditur.

numquam amicos futuros . quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrentur ; cumq. Pompeius ita contendisset , vt nihil inquam magis , vt cum Crasso redirem in gratiam ; Caesarq. per litteras maxima se molestia * ex illa contentione affectum ostenderet : habui non temporum solum rationem meorum , sed etiam naturae : Crassusque , vt quasi testata populo R. esset nostra gratia , paene a meis laribus in prouinciam est profectus . nam cum mihi condixisset , * cenauit apud me in mei generi Crassipedis hortis : quamo- brem eius causam , quod te scribis audisse , magna illius commendatione susceptam , defendi * in senatu , sicut mea fides postulabat . Accepisti , quibus rebus adductus , quamq. rem , causamq. defenderim ; quique meus in rep. sit pro mea parte cape- senda status . de quo sic velim statuas ; me haec eadem sensurum fuisse , si mihi integra omnia , ac libera fuissent . nam neque pugnandum arbitra- rer contra tantas opes ; neque delendum ; etiam si id fieri posset , summorum * ciuium principatum ; neque permanendum in vna sententia ; conuersis rebus , ac bonorum * voluntatibus inmutatis ; sed temporibus assentiendum . **N V M Q V A M** enim praestantibus in rep. gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio . sed vt in nauigando tempestati obsequi artis * est , etiam si portum tenere non queas ; cum vero id pos- sis , mutata velificatione , assequi , stultum est eum tenere cum periculo cursum , quem ce- peris ,

eū Crassi filij.
Marcus quae-
stor & Publius
Caesaris in Gal-
lia legatus ef-
feret . de bello
Gal. .

denunciasset.
Festus.

vide de hac de
fensione ep. 8.
lib. 5.

Crassi, Pompeii,
Caesaris, in rep.
consentientium.
de quibus vide
supra.

eretur suum cō
siliū a simili.

peris, potius, quam, eo commutato, quo velis, tamen peruenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat, id quod a sacpissime dictum est, cum dignitate orium; NON idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, vt paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima; tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. cum uero in hunc sensum et alliciar beneficijs hominum, & compellar iniurijs; facile patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quae maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertius autem haec ago, ac saepius, quod & Quintus, frater meus, legatus est Caesaris; & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Caesare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, vt ego eum mihi deuinctum putarem. itaque eius omni & gratia, quae summa est, et opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, vt meis, nec mihi aliter potuisse uideor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum praesidijs iis, quae semper habui, nunc etiam potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te praesentem habuissem; vt opinio mea fert, essem vsus eisdem. noui enim temperantiam, & moderationem naturae tuae: noui animum cum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros maleuolentia suffusum, contraque cum magnam, & excelsum, tum etiam apertum, & simplicem. vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti. quae me mouerunt, mouissent eadem te profecto.

D sed,

semper bene sentire, & patri diligere.

Pompeii, cuius uoluntati obstere non possum.

ep. 7. lib. 5. & 11. lib. 6.

Caes. lib. 5.

apud populum. ep. 7.

ep. ult. l. 3. ad Q. fr.

exponit quod dixerat, moderationem naturae.

sed, quocumq; tempore mihi potestas praesentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curae. me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, * comitemq. * habebis: neque mihi in omni vita res tam erit vlla proposita, quam vt quotidie uehementius, te de me optime meritum esse, laetere. Quod rogas, vt mea tibi scripta mittam, quae post discessum tuum scripserim: sunt orationes quaedam, quas Menocrito* dabo, neque ita multae, vt pertimescas*. scripsi etiam, (nam etiam ab orationibus disiungo me fere, referoq. ad mansuetiores musas, quae me maxime, sicut iam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum* quidem uolui, tres libros in disputatione, ac dialogo, de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim a communibus * praeceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. scripsi etiam versibus tres libros de temporibus* meis: quos iam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & crunt sempiterni meritorum tuorum erga me, meaeq. in te pietatis. Sed *, quia uerebar, non eos, qui se laesos arbitrarentur, (etenim id feci parce, et molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem* vitae, con-

proprie socius
agentem adiu-
uat, comes eun-
tem sequitur.

liberto.

diuturno legen-
di labore deter-
ritus.

nescio an fini-
assecutus, uo-
lui quidē certe.

quae vulgo do-
centur a uenali-
bus magistris.

de exilio, & re-
stitutione.

videtur subau-
diendum, non
missi.

quod ad litte-
ras & studia

tae, consuetudinisq. nostrae totam ad te defero. quantum litteris, quantum studiis, ueteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec semper amasti, libentissime conferemus. Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeq. mihi commendas, ea tantae mihi curae sunt, ut me nolim admoneri, rogari * vero sine magno dolore vix possim. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore aetate, quod morbo impeditus in Ciliciam * non transieris, conficere non potuisse, nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse eiusmodi, ut frater meus vere existimet, adiuncto isto fundo patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostriq. studiis, & exercitationibus * uelim quamfamiliariissime certiore, & quam saepissime facias; existimesque, neminem cuiquam neque cariore, neque iucundiore, umquam fuisse, quam te mihi; idque, me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas * omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictabat, postea dixit etiam in senatu palam, se se, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibiq. successurum: legem * curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex s. c. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones in-

mea peruenit.

uide ep. 13. l. 9.

quae erat pars
Lentuli provin-
ciae, nam etiam
Asiae partem
regebat.

oratoriis maxi-
me.

ostendit se in
suis libris men-
tionē facturum
beneficiis a Len-
tulo acceptis.

lex curiata im-
perium, & mihi
res dabat recto-
ribus provin-
ciarū. oratio 2.
in Rullum

ut reliquit ipse
Cicero Coeliū
quaestorem.ep.
15.1.2.

hic non ad lar-
gitionem, sed
ad quādam ani-
mi magnitudi-
nem, & gratifi-
candi cupidita-
tem refertur.
ep. 3. lib. 10. &
9.1.5.

telligo. sunt, qui putant posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, a te relinqui* posse, qui provinciae prae- sit. mihi non tam de iure certum est, (quamquam ne id quidem valde dubium est) quam illud, ad tuā summam amplitudinem, dignitatem, liberalita- tem,* qua te scio libentissime solere frui, pertinere te sine vlla mora provinciam successorī concedere; praesertim cum sine suspitione tuae cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. ego utrumque, puto meum esse; & quod sentiam, ostendere; & quod feceris, defendere.

SCRIPTA iam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. felicitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem, aut uoluntatem offenderes. equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum: scis, quam grauius inimici illi ipsi Q.* Scaeuolae fuerint. tibi tamen sum auctor, ut, quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiae tuae. Vale.

pontifici max.
qui summa ius-
titia Asiam re-
xit, ut etiam ad
honorem eius
dies festi, Mu-
cia, sint institu-
ti Cic. in Verr.
Pedianus, Val.
lib. 8.

ARG. Iocosa est epistola, & salibus referta. extra iocum hoc; se egisse gratias Lentulo, Ciliciam admini- stranti; hortatur etiam, ut Romam redeat.

CVR* enim tibi hoc non gratificer, nescio; praeferim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. sed tu velim desinas iam nostris litteris uti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videre. quamquam qui istinc nunc ueniunt, partim te superbum* esse dicunt, quod nihil respondeas, partim contumeliosum, quod male respondeas*. Sed iam cupio tecum coram iocari. quare fac, ut quamprimum uenias: neque in Apuliam tuam accedas: ut possimus saluum uenisse, gaudere. nam, illo si ueneris, tanquam Ulysses cognosces tuorum neminem.* Vale.

locatur, quasi
iurifconsultum
eum appellaue-
rit, non verita-
tis, sed gratiae
cauſſa. ep. 1. l. 3.

uide scholia in
extremo lib.

vide ep. 11.1.

incutur in Va-
lerii ignobilita-
te, quasi a pro-
pinquis, & ami-
cis esset admo-
dum inops.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD CVRIONEM, ET ALIOS,

LIBER II.

ARGVMENTVM,

Quattuor partes habet haec epistola. primum, accusatus a Curione quod minus saepe scriberet, excusationem affert cum officij sui commemoratione. deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate laetitia narrat. tertio loco ad laudem, & virtutem hortatur. postremo, commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quaestorem, praeter ultimam, quae incipit, Sera gratulatio; quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero s. d. C. Curioni.

Curio, Scribo-
niorum cogno-
men.
excusatio cum
benevolentiae
testimonio.

QUAMQVAM me nomine negligē-
tiae suspectum tibi esse doleo: tamen
non * tam mihi molestum fuit, accu-
sari abs te officium meum, quam in-
cundum, requiri; praesertim cum,
in quo accusabar, culpa vacarem;

in quo autem desiderare te significabas meas litte-
ras, praeterferres perspectum mihi quidem, sed ta-
men dulcem, & optatum amorem tuum. equidem
neminem praetermisi, * quem quidem ad te peruen-
turum putarem, cui litteras non dederim. etenim
quis est tam in scribendo impiger, * quam ego? a te
vero bis, ter uel ad summum, & eas per breues acce-
pi. quare si iniquus es in me iudex; condemnabo eo-
dem ego te crimine. sin me id facere noles; te mihi
aequū * praebere debebis. Sed de litteris haecenus.

ep. 1.1.16.

non dixit dili-
gens, sed impi-
get; magis ut
excuset se, quā
ut laudet.

ep. 1.1.5.

non

non enim vereor, ne non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum non aspernaberetur. Ego, * te absuisse tam diu a nobis, & doleo, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis: & laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es consecutus, quodq. in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi praecepere meus incredibilis in te amor cogit. Tanta * est expectatio vel animi, vel ingenij tui; ut ego te obsecrare, obtestariq. non dubitem, sic ad nos confirmatus reuertare, * ut, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla vniquam delebit obliuio: te rogo, * ut memineris, quantaeque tibi accessiones fient & fortunae, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra iam ingrauescens, * in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

secunda pars
epistolae.

tertia pars
epistolae.

laudat simul &
hortatur; quia
exhortatio debet
esse cōlata de
ep. 12. l. 15.
quarta pars
epistolae.

scripsit enim
haec annos na-
tus LIV.

ARG. Consolatur Curionem in obitu patris, seq. illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero s. D. Curioni.

GRAVI teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo viro: qui, cum suis laudibus, tum vero te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante vidcret, * quam a vita discederet. sed spero nostram amicitiam non egeret testibus. tibi patrimonium dii fortunent. me certe habebis, cui carus aequus sis, & perincludus, ac fuisti patri. Vale.

post reditum
provincia.

D 4. ARG.

ARG. Dissuadet a muneribus dandis in superce patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

Cicero s. d. Curioni. 91. c. 3

libertus Curio
nis Rupa. & est
declarare, pro
ostendere; quod
ep. 8. li. 9. dicit.

quae te addu-
cis, ut haec mu-
nera danda po-
pulo existimes.

dissuasio a mu-
neribus dandis.

quod est sine
virtute, admira-
tione dignum
non est.

tacite monet
gratiora fore

R V P A E * *studium non defuit declarandorum
munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cui-
quam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi,
cum uenisses, non esset integrum. meam quidem
sententiam aut scribam ad te postea pluribus;
aut, ne ad eam meditare, imparatum te offendam;
coramq. contra istam * rationem, meam dicam: ut
aut te in meam sententiam adducam; aut certe te-
statum apud animum tuum relinquam, quid sen-
serim: ut, si quando, quod nolim, displicere tibi
tuum consilium coeperit, possis meum recordari.
Breui * tamen sic habeto, in eum statum tempo-
rum tuum reditum incidere, ut ijs bonis, quae tibi
natura, studio, fortuna data sunt, facilius om-
nia, quae sunt in rep. amplissima, consequi possis,
quam muneribus: quorum neque facultatem quis-
quam admiratur; (est enim * copiarum, non virtu-
tis) neque quisquam est, quin satietate iam defes-
sus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui in-
grediar ad explicandam rationem sententiae meae.
quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum
differo. Summa scito in expectatione te esse, eaq.
a te expectari, quae a summa virtute, summoq. in-
genio expectanda sunt. ad quae si es, ut debes, pa-
ratus: quod ita esse confido: plurimis, maximisq.
muneribus * et nos amicos, et ciues tuos uniuersos, et
remp.*

remp. afficies: illud profecto cognosces, mihi te neque cariores, neque iucundiores esse quemquam. Vale.

ARG. Hortatur Curionem ad studium summae laudis, quod, exoriente iam bello civili, timet ne se ad improbos ciues deserta rep. conferat: quod euenit, grandi enim aere alieno a Caesare liberatus, a senatu ad populum transijt.

Cicero s. d. Curioni.

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras, sed vnum illud certissimum, cuius causa inuentares ipsa est; vt certiores faceremus absentes, si quid esset, quod cos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. huius generis litteras a me profecto non exspectas: tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sane noui. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quae me magnopere delectant; vnum familiare, & iocosum; alterum fenerum, & graue: vtro me minus deceat vti, non intelligo: Iocor ne tecum per litteras? vnum mehercule non puto esse, qui temporibus his videre possit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauius a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep? atque in hoc genere haec mea causa est, vt neque ea, quae nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nulum scribendi argumentum relictum est, vt ea clausula, qua soleo, teq. ad studium summae laudis cohortabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata, incredibilis quaedam expectatio:

quam

merita in rep.
quam munera
gladiatoria.

epistolarum
tria genera.

temporibus ad
civile bellum
spectantibus.

odiosa enim
scriberem.

epistolam con-
cludam qua sen-
tentia soleo.

quae sunt? mo-
rales virtutes,
iustitia, fortitu-
do, temperan-
tia: quibus &
nobis ipsis, &
patriae consuli-
mus.

quam tu vna re facillime vinctes, si hoc statueris, qua-
rum laudum gloriam adamaris, quibus artibus * eae
laudes comparantur, in ijs esse laborandum. In hanc
sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis
incitatum esse considerem: & hoc, quidquid attigi,
non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amo-
ris mei. Vale.

ARG. Gratulatur Curioni, quod & Romae non sit,
vbi multa contra remp. committantur, & ibi sit, vbi
ex recte factis magnam laudem consequatur. postre-
mo eum ad suscipiendam remp. hortatur.

Cicero s. d. Curioni.

nauem posuit
pro periculo.
μεταφορικῶς
Liu. lib. 44.

anticheta quat-
tuor: obscuro,
clarissima: ua-
rio, vna.

visitata Cicero
nis clausula ad
Curionem. cu-

HAEC negotia quo modo se habeant, ne epistola
quidem narrare audeo tibi. etsi vbicumque es, vt
scripsi ad te antea, in eadem es naui: * tamen, quod
abes, gratulor; vel quia non vides ea, quae nos; vel
quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plu-
rimorum & sociorum, & ciuium conspectu: quae ad
nos nec obscuro, * nec vario * sermone, sed & * cla-
rissima, & vna * omnium voce perfertur. Vnum il-
lud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, quod mira-
bilis est expectatio reditus tui: non quo vercar, ne
tua virtus opinioni hominum non respondeat; sed
mehercule, ne, cum veneris, non habeas iam, quod
cures: ita sunt omnia debilitata, iam prope & ex-
stincta. Sed haec ipsa, nescio, recte ne sint litteris
commissa. quare cetera cognoscas ex alijs. Tu ta-
men, siue habes aliquam spem de rep. siue desperas;
ea para, * meditare, cogita, quae esse in eo ciue, ac vi-
ro debet, qui sit remp. afflictus, et oppressam miseris
tempo-

temporibus, ac perditis moribus in veterem libertatem, ac dignitatem vindicaturus. Vale.

ius enim nouerati ingenium, ab eo iure metuebatur.

ARG. Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: & ut impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatio requiri possit.

Cicero s. d. Curioni. 6

NONDUM erat * auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex. Villium, * Milonis mei familiarum, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Asia * Romam versus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non vereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere vellemus. Ego * si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso praedicari, quam a me ponderari solent; verecundius * a te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum * putet; ne id, quod petat, exigere magis, quam rogare, & in mercedis potius, quam beneficii loco numerare videatur. sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum temporum * clarissima, & maxima extiterunt; ESTQUE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum * velle debere: non dubitavi id a te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeq. necessarium. neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem; cum praesertim *

prima verba studium petentis declarant. ep. 8. lib. 8.

in qua Curio quaestor fuerat

insinuatio ad petitionem.

a modestia.

a meritis suis dissimulantes.

a tempore exsistit sui.

a consuetudine bonorum.

a. Ipe remune-
randi.

ab honesto.

a studio suo.

in quae Milo
tria patrimo-
nia effuderat.
oratio pro Milo
ne, & Ascon.

iplos in me-
meritis.

a laude Curio-
nis.

a persona sua.

ferim * considerem, nullam esse gratiam tantam,
quam non uel capere animus meus in accipiendo,
vel in remunerando; cumulandoq. illustrare possit.
Ego omnia mea studia, omnem operam; curam, in-
dustriam, cogitationem, mentem denique omnem in
Milonis consulatu fixi, & locavi: statuique,* in eo
me non officij solum fructum, sed etiam pietatis lau-
dem debere quaerere. Neque vero cuiquam salu-
tem, ac fortunas suas tantae curae * fuisse unquam
puto, quantae mihi sit honos eius: in quo omnia mea
posita esse decreui. Huic te unum tanto adiumento
esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea
nobis requirendum. habemus haec omnia; bonorum
studium, conciliatum ex tribunatu, propter no-
stram, ut spero te intelligere, causam; vulgi, ac
multitudinis, propter magnificentiam munerum,*
liberalitatemq. naturae; inuentutis, & gratioso-
rum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo
genere vel gratiam, vel diligentiam; nostram suffra-
gationem si minus potentem, at probatam tamen,
& iustam, & debitam,* & propterea fortasse etiam
gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eo-
rum ventorum, quos proposui, moderator quidam,
& quasi gubernator. qui * si ex omnibus unus optan-
dus esset; quem tecum conferre possemus, non habe-
remus. Quamobrem, si me * memorem, si gratum,
si bonum virum vel ex hoc ipso, quod tam vehemen-
ter de Milone laborem, existimare potes; si di-
gnum denique tuis beneficijs indicas: hoc a te peto,
ut subuenias huic meae sollicitudini, ut huic meae
laudi

laudi; vel, ut verius dicam, prope salutem tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, gravitatis, constantiae, benevolentiae erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. mihi vero * tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. * Ego, ni te videre scirem, cum haec ad te scriberem, quantum officij suslinerem, quanto opere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum; plura scriberem. nunc tibi omnem rem, atque causam, * mea. totum commendo, atque trado. vnum hoc sic habeto; si a te hanc rem impetraro, me paene plus tibi, quam ipsi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua praecipue sum ab illo adiutus; quam pietas * erit in referenda gratia iucunda. eam autem vnius tui studio me assequi posse confido. Vale.

a persona Milonis.

a re sua.

cum in me patriae restituendo vehementer contendisti.

causam, & rem coniungit eius ep. 7. l. 1.

ep. 1. & 9. lib. 1.

ARG. Hanc epistolam scripsit in Cilicia proconsul. gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni civis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit. postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad provinciae administrationem patiatur.

Cicero procos. s. d. Curioni trib. pl. 7

SERA gratulatio * reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est. longe enim abs sum: audio sero. sed & tibi gratulor: & ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes, & moderere

tria servat in officio gratulationis. primum gratulatur partem dignitatem: deinde bene precatur: tum hos-

pru-

tatur ad magi-
stratum cum
laude gerendum.
ep. 13. lib. 4.

fortitudo, &
prudencia in ad-
ministrantibus
remp. requirun-
tur.

timebat, quod
euenit, ne desce-
deret a reip.
caussa.

si affuisset, for-
te Curio non se
ad Caesaris par-
tes transfuisset

de quo vide ep.
4. lib. 15.
pontificatum,
opinor, intelli-
gi. Dio lib. 40.
suffectus autē
est in patris lo-
cū. de harusp.
responsis.

prudencia tua: ne te auferant aliorum consilia. ne-
mo est, qui sapientius tibi suadere possit te ipso. num-
quam labere, si te audies. non * scribo hoc temere.
cui scribam, video. noui animum, noui consilium
tuum: non vereor, ne quid timide, * ne quid stulte *
facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties.
Quod in id reip. tempus non incideris, sed veneris;
(iudicio enim tuo, non casu, in ipsam discrimen re-
rum contulisti tribunatum tuum) profecto vides,
quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas
rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles homi-
num voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis
in vita, non dubito, quin cogites. sed amabo te cu-
ra, & cogita, nihil noui, sed illud idem, quod ini-
tio scripsi. tecum loquere; te * adhibe in consilium;
te audi; tibi obtempera. alteri qui melius dare con-
siliū possit, quam tu, non facile inueniri potest: ti-
bi vero ipsi certe nemo melius dabit. Dij immorta-
les, cur ego non adsum * vel spectator laudum tua-
rum, vel particeps, vel socius, vel minister consi-
liorum? tametsi hoc minime tibi deest: sed tamen
efficeret magnitudo, & vis amoris mei, consilio te
ut possem iuuare. Scribam ad te plura alias. paucis
enim diebus eram missurus domesticos tabellarios:
ut, quoniam sane feliciter, * & ex mea sententia
remp. gessimus, vni litteris totius aestatis res ge-
stas ad senatum perscriberem. De sacerdotio * tuo
quantam curam adhibuerim, quamq. difficili in re,
atque causa, cognoscas ex ijs litteris, quas Thra-
soni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incre-
dibili

dibili in me beneuolentia, meaq. item in te singula-
 ri, rogo, atque oro, ne patiare * mihi quidquam ad
 hanc prouincialem molestiam temporis prorogari.
 praesens tecum egi, cum te tribunum pl. isto anno
 fore non putarem: itemq. petiui saepius per litte-
 ras, sed tum quasi a senatore nobilissimo, & ado-
 lescente gratiosissimo, nunc a tribuno pl. & a Curio-
 ne tribuno; non ut decernatur aliquid noui, quod so-
 let esse difficilius; sed ut ne quid noui decernatur;
 & ut s. c. & leges * defendas; eaq. mihi condicio
 maneat, qua profectus * sum. hoc te vehementer
 etiam atque etiam rogo. Vale.

poterat enim
 ut tribunus pl.
 intercedere.

ARG. Leuiter Coelium obiurgat, qui commenta-
 rium misisset refertum leuissimis rebus. tum hortat-
 ur ad amicitiam Pompeij emergente iam belli ciui-
 lis initio. addit de suo in prouinciam itinere. in extre-
 mo, ne sibi prouinciae tempus prorogetur.

legibus annua
 erat prouincia
 rû administra-
 tio.
 profectus erat
 cum annuo im-
 petio.

Cicero procos. s, d. M. Coelio Rufo. 8

QV ID? tu me* hoc tibi mandasse existimas, ut
 mihi gladiatorum compositiones, ut vadimonia di-
 lata, & Chresli compilationem mitteres, & ea,
 quae nobis, cum Romae sumus, narrare nemo au-
 deat? vide, quantum tibi meo iudicio tribuam: *
 (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim te
 adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi
 scribas, quae maximis in rebus reip. geruntur
 quotidie; nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent
 alij: multi nunciabunt: perferet multa etiam ip-
 se rumor. quare ego nec praeterita, nec praesen-
 tia abste, sed, ut ab homine longe in posterum
 prospici-

uide ep. 1. 13.
 cui Cicero re-
 spondet.

qui putem te
 futura prospici-
 cere.

quod non nisi diuturno rerū usu, ingenijq. praestantia consequimur.

Tarēti locutus erat cum Pompeio, vtest ep. 6. & 7. lib. 5. ad Att.

quia non idem antea senserat.

ā. decem integros dies, sic locutus ep. 21. l. 3. ad Att. & in Bruto.

quod metuebat, emergente iam inter Caesarem & Pompeium discordia. vide ep. 5. lib. 8.

prospiciente, * futura exspecto: ut ex tuis litteris cum formam reip. viderim, quale aedificium futurum sit, scire possim. neque tamen adhuc habeo, quod te accussem. neque enim fuit, quod tu plus providere posses, quam quivis nostrum, in primisq. ego; qui cum * Pompeio complures dies nullis in alijs nisi de rep. sermonibus versatus sum; quae nec possunt scribi, nec sunt scribenda. tantum habeto, civem egregium esse Pompeium, & ad omnia, quae providenda sunt in rep. & animo, & consilio paratum. quare da te homini, complectetur, mihi crede. iam * ijdem illi & boni, & mali civēs videntur, qui nobis videri solent. Ego, cum Athenis decem ipsos * dies fuisset, multumq. mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quint. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. * in eo mihi sunt omnia. quid, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

ARG. Gratulatur Coelio, quod, superatis competitoribus, aedilis curulis designatus sit.

Cicero procos. s. d. M. Coelio
Rufo, aedili cur. des.

vide ep. 23. l. 7.

aedilitate enim praectura, praeturam consulatus sequebatur.

PRIMUM * tibi, ut debeo, gratulor, laetorq. tum praesenti, tum etiam sperata * tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium, in his enim sum locis, quo & propter lon-

longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum gratulor: tum vero; quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, quod* ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. itaque cum primum audiui, ego ille* ipse factus sum, (scis quem dicam) egiq.* omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplas absentem, & quasi tecum coram loquerer, Non aedepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris: quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: Incredibile* hoc factu obicitur. repente uero incessi omnibus laetitijs. in quo cum obiurgarer, quod nimio gaudio paene desiperem; ita me defendebam: Ego voluptatem* animi nimiam. quid quaeris? dum illum rideo, paene sum factus ille. Sed haec pluribus, multa q. alia & de te, et ad te, cum primum ero aliquid nactus oritur. Te vero, mi Rufe, diligo quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum* paeniteret. Vale.

ARG. Queri videtur de tabellariis epistolas non reddentibus; re uera Coelium negligentiae accusat, tum sua gesta magnifice narrat.

Cicero imp. s. p. Coelio Rufo,
aedili cur. des.

10

TV vide quam* ad me litterae non perferantur. non enim adduci possum, ut abs te, postea
E quam

vide ep. 3. l. 8.

Hirrus.
ipse mihi re-
praesentauit.

verba Caeclii
poetae. videli-
a. de fin.

subaudi, errorē
esse puto. sum-
ptum a Trabea
comico poeta,
vult lib. 2. de
fin. & Tusc. iv.
admit enim
voluptas men-
tem non mi-
nus quam mo-
lestia.
ob Hirrum Ci-
cero in augu-
ratu Pompeia-
rem. ep. 3. l. 8.

antiquus liber,
quam obtem.
mallem, quare

respondet ad lo-
cum epistolae
Coelii, quae est
4. lib. 3.

eum ea mihi a-
liorum litteris
cognita essent.

de exitu belli
Parthici. ep. 5.
lib. 8.

respondet ad
locum episto-
lae Coelii, vide
ep. 5. lib. 8.

C. Cassius, qui
mox Caesarem
occidit.

Syriam provin-
ciam suam.

ep. 9. lib. 1.

historicus, Ale-
xandri comes
in expeditione.

quam acialis factus es, nullas putem datas; praeser-
tim cum esset tanta res, tantae gratulationis: de
te, quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum)
quod non putaram. at qui sic habeto, nullam me epi-
stolam accepisse tuam post comitia ista praeclara,
quae me laetitia extulerunt. * ex quo vercor, ne
idem eueniat in meas litteras. equidem numquam
domum nisi unam epistolam, quin esset ad te altera:
nec mihi est te incundius quidquam, nec carius. Sed
balbi non sumus: ad rem redeamus. Ut optasti, * ita
est. velles enim, ais, tantum modo ut haberem nego-
tij, quod esset ad laureolam * satis. Parthos times,
quia dissidis copijs nostris. ergo ita accidit. nam, Par-
thico bello nunciato, locorum quibusdam angustijs
& natura montium fretus ad Amanum exercitum
adduxi, satis probe ornatum auxilijs, & quadam
auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis no-
stri. multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui
urbem? quem senatus? nosli cetera. Cum venissem
ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis
est, diuisus aquarum diuortijs; Cassius * noster
quod mihi magnae voluptati fuit, feliciter ab An-
tiochia hostem reiecerat. Bibulus provinciam * acce-
perat. interea cum meis copijs omnibus vexavi Ama-
nienses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reli-
qui dissipati. castella munita, improviso aduentu ca-
pta, & incensa. ita victoria iusta imperator * appel-
latus apud Issum; quo in loco saepe, ut ex te audiui,
Clitarchus * tibi narrauit, Darium ab Alexandro
esse superatum; abduxi exercitum ad infestissimam
Ciliciae

Ciliciae partem. ibi quintum & vigesimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen* oppidi: quod si, ut spero, cepero; tum vero litteras publice mittam. Haec ad te in praesenti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos; haec aetas habuit hunc exitum satis felicem: ea, quae sequitur, magno est in timore. quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi succedatur; sin id erit, ut scribis, & ut ego arbitror, spissius; illud, quod facile est, ne quid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cum praesentia, tum etiam futura magis expecto. quare, ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te vehementer rogo. Vale.

ARG. Suum declarat urbis desiderium: & pantheras ait non posse capi, quas Coelius aedilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur.

PVTARES ne unquam accidere posse, ut mihi verba* deessent, neque solum ista vestra oratoria, sed haec etiam lenia nostratiae desunt autem propter hanc causam, quod mirifice sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, atque in primis tui, satietas autem provinciae, vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quaerenda, quam fortuna metuenda* sit; vel quia totum negotium

bus. Pl. l. 6. c. 31. Cic. l. 1. de leg. Q. Curt. l. 12. Quinct. l. 1. c. 1. ad Att. ep. 20. lib. 5.

i difficilius, ut in epistola ad fratrem, spissius opus.

nimia sollicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur: nimis, ut verba non suppetant, cupiebat sibi successorem mitti.

obexpectatione belli Parthici.

a Parthis aestate proxima, vt est in epistola antecedenti.

sublata a se latrocinia festiue significat.

ep. 6. lib. 8. & ep. 13. & 15. l. 12. & Hirtius de bel. 19 Alex.

quo die ludos Megalenses, & Romanos dabant aediles ante templum Magnae matris deum. eo igitur die Cicero admonebatur ludorum Romanorum, quibus pãtheras Graecas dare Coelius cupiebat. ep. 9. lib. 8. quinque dies festi, Minervae dicauit Varro.

non est dignum viribus nostris, qui maiora in re publica onera sustinere & possimus, & soleamus: vel quia belli magni timor * impendat: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quae sunt, ualde diuini queri, quod nihil cuiquam insidiarum* in mea prouincia, nisi sibi, fiat. itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere: sed tamẽ sedulo sit, & in primis a Patrischo.* quidquid erit, tibi erit: sed, quid plane esset, nesciebamus. mihi mehercule magnae curae est aedilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim haec ipsis Megalensibus.* Tu velim ad me de omni re ip. statu quam diligentissime perscribas: ea enim certissima putabo, quae ex te cognouero. Vale.

ARG. Litteras a Coelio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, vt urbanos potius magistratus sequatur, quam prouinciales.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur.

SOLLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosae conciones, ita molestae quinquatrus* afferebantur: nam citiora nondum audiebamus. sed tamen nihil me magis sollicitabat, quã in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa: sed ea nõ audeo scribere. illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum, quare, et si, cum tu haec leges, ego iam annuum munus confecerò; tamen obuiam mihi uelim sint litterae tuae, quae me erudiant de omni

omni rep. ne hospes plane veniam. hoc melius quam
 tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo mode-
 stus, a me cum Philone Pessinunte discessit. iter ha-
 bebant ad * Iatorem: quamquam omnia nec beni-
 gna, nec copiosa cognorant. Urbem, mi Rufe, cole,
 & in ista luce vine. omnis enim peregrinatio, quod
 ego ab adolescentia iudicavi, obscura, & sordida est
 ijs, quorum industria Romae potest illustris esse.
 quod cum probe scirem, utinam in sententia perman-
 ssem. cum * vna mehercule ambulatiuncula, atque
 vno sermone nostro omnes fructus provinciae non
 confero. spero me integritatis * laudem consecutum,
 non erat minor ex contemnenda, quam ex conserva-
 ta provincia. spes triumphi, * inquis? satis gloriose
 triumpharem, si non essem tam diu quidem in deside-
 rio rerum mihi carissimarum. sed, ut spero, prope-
 diem te videbo. tu mihi obuiam mitte epistolas te di-
 gnas. Vale.

quo neminem
 πολιτικῶτε-
 ρον cognoui.

cp. 8.
 vide scholium.

laudat mansio-
 nem urbanam
 ab utili, & sua-
 nitate: pro
 abstinentia
 posuit.
 non enim triu-
 phari potest, ni-
 li eatur in pro-
 vinciam.

ARG. Respondet epistolae Coelii, quae nona est l.
 viii. eam lege, si huius argumentum, atque etiam in-
 terpretationem quaeris.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 13

RARAS tuas * quidem, (fortasse enim non per-
 feruntur) sed suaves accipio litteras. vel quas pro-
 xime acceperam, quam prudentes, quam multi &
 officij, & consilij. & si omnia sic constitueram mihi
 agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur no-
 stra consilia, cum sentimus prudentibus, * fide-
 li-terq. suadentibus idem videri. Ego Appium, * ut
 saepe tecum locutus sum, valde diligo; meq. ab eo

vide artificium
 cum paucis uet-
 bis accuset, ex-
 cuset, laudet.

ep. xi. lib. 6.

fratrem P. Clo-
 dii, a Milone de-
 cili.

manima ouo

Appij libertus
ep. 1. lib. 3.ex duabus Ap-
pij filiis altera
Pompeij filio
intererat, altera
Bruto ep. 1. lib. 3.
in augurato.
ep. 4. lib. 3.

vide ep. 8. l. 3. ¶

Dolabella Ap-
pium accusare
rat. ep. 9. lib. 8.
Curionem si-
gnificat.
vide ep. 9. l. 8.ob Curionis &
leuitatē, & ac-
si. hum.

diligi statim coeptum esse, vt similitatem deposici-
mus, sensi. nam & honorificus in me consul fuit, &
suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meo-
rum. Mea vero officia ei non defuisse, tute es testis:
quoniā ~~reparatus~~ ^{reparatus} ut opinor accidit Phania.*
& mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari
ab eo sensi. iam me Pompeij totum esse scis: Bru-
tum* a me amari intelligis. quid est caussae, cur mi-
hi non sit in optatis, complecti hominem florentem
aetate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propin-
quis, affinibus, amicis? collegam* meum praesertim,
& in ipsa collegij laude, & scientia* studiosum mei?
Haec eo pluribus scripsi; quod mihi significabant
tuae litterae subdubitare, qua essem erga illum vo-
luntate. credo te audisse aliquid. falsum est, mihi cre-
de, si quid audisti. genus institutorum, & rationum
mearum dissimilitudinem* non nullam habet cura
illius administratione prouinciae. ex eo quidam su-
spicati fortasse sunt, animorum contentione, non opi-
nionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem
feci vmquam, neque dixi, quod contra illius existi-
mationem esse vellem. post hoc negotium autem, &
temeritatem nostri Dolabellae* deprecatorum me
pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epistola
veteranus* ciuitatis. gaudebam sane, & congelasse
nostrum* amicum laetabar otio. Extrema pagella
pupugit me tuo chirographo. quid ais? Caesarem
nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me?
nam, ita vinam, putari.* dii immortales, quam ego
risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quo-
niam

nam iurisdictionem confeceram; ciuitates locupletaram; publicanis etiam superioris lustris reliqua sine sociorum vlla querella * conseruaram; priuatis summis, infimis fueram incundus; proficisci in Cili-
ciam * nonis Maij, & cum primum aestiua attigissem, militaremq. re collocassem, decedere* ex s. C. Cupio te aedilem videre: miroq. desiderio me vrbs afficit, & omnes mei, tuq. in primis. Vale.

ad Att. ep. 1.1.6.

erat igitur in Asia.
senatus enim, decreuerat, vt anno confecto, decederet.

ARG. Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 14

MARCO Fabio, viro optimo, * & homine doctissimo, familiarissime vt or: mirificeq. eum diligo, cum propter summum eius ingenium, summamq. doctrinam, tum propter singularem modestiam. eius negotium sic velim suscipias, vt si esset res mea. noui ego vos magnos patronos. hominem occidat, * oportet, qui vestra opera vt velit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius vti volet. Ego res Romanas * vehementer exspecto, & desidero: in primisque, quid agas, scire cupio: nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

coniungit bonitatem, & doctrinam. nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

* iocum cum laude Coelit.

in hoc nomine videtur esse *εμπεδοκλής*

ARG. Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filiae, & P. Cornelij Dolabellae, de ciuilibus discordijs, de rationibus, quibus adductus C. Coelium, quaestorem suum, prouinciae praeposuerit. respondet Coelii tribus epistolis, primum quae est xi. deinde 12. postremo, 7. l. 8.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur.

15

vide ep. xi. l. 8.

Harrum. intelli-
git. suum com-
petitorem in au-
guratu.i triumphum
qui fere post
supplicationes
dabatur.vide ep. 9. & 12
lib. 8.tu enim bonū
mihi generum,
pro mutuo in-
ter nos amore-
praestabis.Caesarem secun-
tus est a quo de-
nique descendit.
Caes. lib. 2. de
bel. ci.

ep. i. l. 6. ad Att.

ep. 18.

Pontinium, &
fratrem nomi-
nat, quia prae-
torius uterque.

NON potuit accuratius agi, neque prudentius,
quam actum est a te cum Curione de supplicatione. *
& mehercule confecta res est ex mea sententia, cum
celeritate, tum quod is, * qui erat iratus, competi-
tor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit
res nostras diuinis laudibus. quare scito me sperare
ea, quae * sequuntur: ad quae tu te para. Dolabel-
lam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam ama-
ri. nam ea, quae speras Tulliae meae prudentia
temperari * posse, scio cui epistolae tuae respon-
deant. quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis
litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic viuitur.
quod actum est, dii approbent. spero fore iucundum
generum nobis. multum in eo tua nos humanitas *
adiuuabit. Resp. me valde sollicitat. faneo Curioni:
Caesarem honestū esse cupio: pro Pompeio emori pos-
sum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua
tu nō valde te iactas: * districtus enim mihi videris
esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego;
de prouincia decedens, quaestorem Coelium prae-
posui prouinciae. puerum, * inquires? at quaestorem,
at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo.
neque erat superiore * honore usus, quem praefice-
rem. Pontinius * multo ante discesserat. a Q. fratre
impetrari non poterat: quem tamen si reliquisssem;
dicerent iniqui, non me plane post annum, vt sena-
tus voluisset, ex prouincia decessisse, quoniam al-
terum me reliquisssem. fortasse & illud adderent,
senatum eos voluisse prouincijs praecesse, qui antea
non *

non* praefuissent: fratrem meum triennium Asiae praefuisse. denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquisset, omnia timerem. * postremo, non tam mea sponte, quam potentissimorum duorum* exemplo; qui omnes Cassios, Antoniosq. complexi sunt. hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De Ocella* parum plane ad me scripseras; & in actis non erat. Tuae res gestae ita notae sunt, ut transmontem Taurum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiae morabuntur, celeriter, * ut spero, vos videbo. Vale.

ep. 7. l. 1. & ad Att. ep. 6. lib. 6.

ad Att. ep. 6. l. 6.

Pompeii, & Caesaris, ad Att. ep. 6. lib. 6.

vide ep. 7. lib. 8. Ocellas autem uocatos ab oculorum paruitate, P. in. aut lib. xi. c. 37. id enim de provincia decesserat.

ARG. Huius epistolae apertum erit argumentum, si legas epistolam Coelii, quae ante ultimam est lib. VIII. cui haec respondet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 16

MAGNO dolore me affecissent tuae litterae, nisi iam & ratio* ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna* desperatione rerum obduruisset animus ad dolorē nouum. sed tamen, quare acciderit, ut ex meis superioribus* litteris id suspicarer, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis, praeter querellam temporum, quae non animum meum magis sollicitum* haberent, quam tuum? nam non eam cognoui aciem ingenij tui: quod ipse videam, te id ut nō putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares aut tam impronidum, qui ab* excitata fortuna ad inclin-

ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine.

quae nō exstā. metu belli ciuili. dictum est autem sollicitū haberent, pro sollicitarent; ut ep. 1. l. 16. ad Att. & l. 3. de rep. id est a Caesare ad Pompeium.

tam,

Ep. 16. lib. 8.

Ep. 16. lib. 8.

Ep. 16. lib. 8.

Ep. 16. lib. 8.

Ep. 16. lib. 8.

Ep. 16. lib. 8. & 1.
lib. 9.

erat enim pro-
consul.
honore, duo ve-
teres libri.

quam lictores
post victoriam
praeferebant, fa-
scibus inserti.

in Graeciam ad
Pompeium.

nauigauit ta-
men paullo post.

eum ex pronin-
cia redirem.

tam, & prope iacentem desciscerem: aut tam in-
constantem, vt collectam gratiam florentissimi ho-
minis effunderem, a meq. ipse deficerem, &, quod
initio, semperq. fugi, civili bello interesssem. Quod
est igitur meum triste* consilium? ut discederem for-
tasse in aliquas solitudines. * nosti enim non modo
stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas,
sed etiam oculorum* in hominum insolentium in-
dignitate fastidium. Accedit etiam molesta haec
pompa lictorum meorum, nomenq. imperij, * quo
appellor. eo si onere* carerem, quamuis paruis
Italiae latebris contentus essem. sed incurrit haec
nostra laurus* non solum in oculos, sed iam etiam
in vuculas maleuolorum. quod cum ita esset; nihil
tamen vmquam de profectione, nisi vobis appro-
bantibus, cogitavi. sed mea praediolia tibi nota sunt:
in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim.
Quod autem in maritimis facillime sum, moueo
non nullis suspicionem, velle me nauigare. * quod
tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam
ad bellum quidem, qui conuenit? * praesertim con-
tra eum, cui spero me satisfacisse; ab eo, cui tamen
satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiam me-
am tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tem-
pore, cum in Cumanum mihi obuiam* venisti: non
enim te celaui. sed non ne tum prouidisti, quam
abhorrerem ab vrbe relinquenda? quod cum audis-
sem; non ne tibi affirmavi, quiduis me potius perpes-
surum, quam ex Italia ad bellum civile exiturum?
quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne

omnia

omnia * potius, vt in sententia permanerem? credas hoc mihi velim, quod putote existimare, ex his miserijs nihil aliud me quaerere, nisi vt homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quam pacem; ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ciuilia. huius me constantiae puto fore vt numquam paeniteat. etenim memini in hoc genere gloriari * solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignauiae: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista * terrent, quae mihi a te ad timorem fidissime, atque amantissime proponuntur. nulla est enim acerbitas, quae non omnibus; hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego a rep. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissime vel istis ipsis, quae tu me mones vt caueam, redemisssem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit vlla resp. satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei; sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis ciuibus. Nam, quod rogas, vt respiciam generum * meum, adolescentem optimum, mihiq. carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum vero Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miserijs hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum, fore ab ijs molestijs *, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. velim quaeras, quos ille dies sus-
stinue-

re a Pompeio,
& Pompeianis
in Italia male-
gesta.

Syllanis tempo-
ribus, ideo se-
licem appellat
in Bruto.

scripserat Coe-
lius de Caesare;
Nihil nisi a-
trox, & saeuum
cogitat.
ep. 16. lib. 8.

P. Cornelium
Dolabellam,

i. ab aere alie-
no.

nuncios exspectabaror de bello Hispaniensi, quod a Caesare contra Pompeii legatos gerebatur.

allueinor, infansio, ut in oratione pro Sextio.

magistratum parari.

ridere eum iracundia.

discessum ex Italia significat

stinuerit, in vrbe dum fuit, quam acerbos sibi, quam mihi ipsi socero non honestos. Itaque neque* ego hunc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est; ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astute cogito. si quando erit ciuitas; erit profecto nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, venies, in quibus nos consedissee audies. Sed ego fortasse vaticinor; * & haec omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & utor aetatis vitio. velim, ita sit: sed tamen, togam praetextam* texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hacc adpersi, ut scires, me tamen in stomacho* solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo videas, tamquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, * ut nos, liberosq. nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

ARG. Respondet ad omnes partes epistolae Caninij: deinde altera epistola roganti ut se Bibulo commendet, causas affert, quare id facere non debeat; se tamen illi morem gessisse confirmat.

mendosum. nā Caninius, & Sallustius, duae familiae, simul esse non possunt, forte, C. Sallu-

Cicero imp. s. d. Caninio

Sallustio procos.

17

LITTERAS a te mihi stator tuus reddidit Tar-
si ad xv. Kal. Sext. his ego ordine, ut videris
velle

vellē; respondebo. De successore meo nihil audiri:
 nec quemquam fore arbitror, * quin ad diem dece-
 dam, nulla cāssa est, praesertim sublatο metu. Par-
 thico. commoraturum me nusquam sane arbitror:
 Rhodum, * Ciceronum cāssa puerorum, accessurum
 puto: neque id tamen certum est. ad urbem velim
 quamprimum venire: sed tamen iter meum reip. *
 & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor
 tuus non potest ita maturare vllō modo, ut tu me
 in Asia possis convenire. De rationibus referendis,
 non erat incommodum te nullam referre: quam
 tibi scribis a Bibulo fieri potestatem: sed id vix mi-
 hi videris per legem Iuliam facere posse: quam Bi-
 bulus certa * quadam ratione non servat; tibi ma-
 gnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea
 praesidium deduci non oportuisse: ridebam idem
 ceteros existimare: molesteq. ferebam, de ea re mi-
 nus commodos sermones maleuolorum fuisse, Par-
 thi transierint, * nec ne, praeter te, video dubita-
 re neminem: itaque omnia praesidia, quae magna,
 & firma paraueram, commotus hominum non du-
 bio sermone, dimisi. Rationes mei quaestoris nec
 verum fuit me tibi mittere; nec tum erant. Confe-
 ltae. eas nos Apameae * deponere cogitabamus.
 De praeda mea, * praeter quaestores urbanos, id
 est populum R. teruncium nec attigit, nec tactu-
 rus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturum
 arbitror omnis pecuniae publicae; ut & mihi, &
 populo tantum sit sine vecturae periculo. Quod
 scribis ad me de drachmis * ccccxxx: nihil est,
 quod

stio, vel Can-
 nio Sallustia-
 no, quo modo
 locus in in-
 eruptione ep.
 59. l. 3. m. 10
 recte arbitratu-
 nemo enim sue
 cessit.
 ep. 7. l. 6. ad Ar.
 fortasse enim,
 si turbulenta ag-
 diero, subistam
 in iunere. p. 1

propter impi-
 citas eum. Cae
 sare. m. 10. l. 10
 m. 10. l. 10
 m. 10. l. 10
 m. 10. l. 10

Euphratem;
 in ipso Roni-
 ni terminum,
 sed loquitur de
 transitu disce-
 dentium.

vide ep. 10. l. 5.

uniuersa. ab ip-
 so in bello fa-
 cta, non quae
 ad ipsum pro-
 prie perueniret.

l. centum mil-
 libus.

drachma re-
spondet fere
denario Roma-
no; denarius au-
tem quattuor
aeris sestertio-
rior.

Sallustii. Bibu-
lo enim civili
bello exorto,
succesit nemo.

quo plus huma-
nitatis ostēdat,
primum expo-
stulari, deinde
morem illi a se
gestum subiun-
git.

Parthorum ad-
uentu, ep. 10.

vide ep. 9. l. 13.
quia prouin-
ciae praesit, nō
quia praetura
gerat. sic Afr.
de Scæuola.
nedū litteras.

utrum adinua-
ret, augur enim
erat Cicero.
duos Bibuli fi-
lios occiderant
equites Alexan-
drini. ideo di-

quod in isto genere cuiquam possim commodare:
omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda a prae-
fectis, quae autem mihi attributa est, a quaestore
curetur. Quod quaeris, quid existimem de legioni-
bus, quae decretae sunt in Syriam; antea dubita-
bam, venturae ne essent; nunc mihi non est dubium,
quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, ven-
turae non sint. Marium quidem successorem* tar-
de video esse venturum; propterea quod senatus ita
decreuit, ut cum legionibus iret. Vni epistolae re-
spondi: venio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te
quam diligentissime commendem. in quo mihi volun-
tas non deest: sed locus videtur esse tecum expostula-
di. * solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt,
certiorem me numquam fecisti, quā valde Bibuli vo-
luntas a me sine causa abhorreret. permulti enim
ad me detulerunt; cum magnus Antiochiae metus*
esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo,
solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quam vi-
deri eguisse auxilio meo. quod ego officio quaestorio*
te adductum reticere de praetore* tuo non moleste
ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere,
audiebam. ille autem, cum ad Thermum de Partibi-
co bello scriberet, ad me litteram* numquam misit,
ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere.
tantum de auguratu* filij sui scripsit ad me. in quo
ego misericordia* commotus, & quod semper ami-
cissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quam huma-
nissime scriberem. ille, si omnibus est maleuolus,
quod nunquam existimaui: minus offendor in me. sin-

a me

a me est alienior: nihil tibi litterae meae proderunt.
 Nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in
 ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli at-
 tribuit. se ait curasse, ut cum quaestu populi pecu-
 nia permutaretur. quod autem meum erat propri-
 um, ut alarijs* transpadanis uti negarem; id etiam
 populo se remisisse scribit. quod uero illius erat so-
 lius, id mecum communicat. equitibus auxiliarijs,
 inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud
 uero pusilli animi, & ipsa maleuolentia iciuni, at-
 que inanis, quod Ariobarzanē, * quem senatus per
 me regem appellauit, mihiq. commendauit, iste in
 litteris non regem, sed regis Ariobarzanis filium
 appellat. hoc animo qui sunt, deteriores fiunt roga-
 ti: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas
 cum acceperis, facies quod uoles. Vale.

cir. Misericor-
 dia commotus.
 Val. Max. lib. 4.
 c. 4. Caesar l. 3.
 de bel. ci.

equitibus, qui
 tamquam alae
 utrimque apud
 legiones in acie
 collocantur.

regem Cappadociae.

... mutuo
 ...
 ...

ARG. Suadet, ut decedens praeponat prouinciae
 quaestorem potius, quam legatos. quod ipse quo-
 que postea fecit. vide ep. 15.

M. Cicero. imp. s. d. Q. Thermo
 propriaer. 18

OFFICIUM meum* erga Rhodonem, ce-
 teraq. mea studia, quae tibi, ac tuis praestiri, ti-
 bi, homini gratissimo, grata esse, vehementer gau-
 deo: mihiq. scito in dies maiori curae esse dignita-
 tem tuam: quae quidem a te ipso integritate, & cle-
 mentia tua sic amplificata* est, ut nihil addi pos-
 se videatur. sed mihi, magis, magisque quotidie de
 ratio-

Ioniam regebat.
 ep. 13. l. 5. ad
 Att.
 capiat beneuo-
 lentiam a lau-
 de Themi, & a
 studio suo erga
 illam.

in prouincia.

quaestor enim
legatum digni-
tate anteit. ui-
de ep. 15.

quorum pote-
tas multis ca-
lamicatem in-
tulit.

rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consi-
lium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit,
ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si ado-
lescens potens, & nobilis a te ignominia affectus
esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes e-
nim neminem honoris gradu superiorem: ille au-
tem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit vi-
ros optimos, hominesq. innocentissimos legatos tuos,
quod & quaestor* est, & quaestor tuus. nocere ti-
bi iratum neminem posse perspicio; sed tamen tres
fratres, summo loco natos, promptos, non indisfer-
tos, te nolo habere iratos, praesertim iure; quos
video deinceps tribunos* pl. per triennium fore. tem-
pora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi
quidem turbulenta videntur fore. cur ego te velim
incidere in terrores tribunicios? praesertim cum
sine cuiusquam reprehensione legatis quaestorem
possis anteferre: qui si dignum se maioribus suis
praebuierit, ut spero, & opto; tua laus ex aliqua
parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totum; nihil
tibi offenderit. Quae mihi veniebant in mentem,
quae ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam
proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribe-
re. tu quod egeris, id velim dii approbent: sed, si
me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio
consules. Vale.

ARG. Ostendit optatorem sibi quaestorem obtinere neminem potuisse; & hortatur, ut maturet in prouinciam uenire, ante quam ipse decedat.

M. Cicero imp. s. d. C. Coelio Caldo,

L. F. quaest. 19

CUM optatissimum nuncium acceperem, te mihi quaestorem obtigisse; eo iucundior mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuisses. magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, quam nobis fors * tribuisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de aduentu tuo scriberetur; verbar, ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, ne ante, quam tu in prouinciam uenisses, ego de prouincia decederem. accepi autem a te missas litteras in Cilicia, * cum essem in castris, ad x. Kal. Quintil. scriptas humanissime; quibus facile & officium, & ingenium tuum perspicere possit: sed neque unde, neque quo die datae essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat: ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datae: quae cum essent incerta; existimaui tamen esse faciendum, ut ad te statores meos, & lictores * cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C. Virgilius, * propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit;

F valet

hic est, quem prouinciae, cum decederet, praeposuit. ep. 13.

quaestores ibant in prouincias aut sorte, aut S. C. aut lege. vide Philipp. 2.

quae erat pars prouinciae suae.

dictos ait. Fest. quod, fascis virgarum ligatos, terunt, quibus iussu magistratum, plagas de linquentibus inferunt. de quo Hirtius lib. de bello Afr.

valet id quidem apud me multum; sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuae litterae, de tua praesertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. mihi quaestor optatior obtingere nemo potuit. quam obrem quaecumque * a me ornamenta in te proficiscuntur; ut omnes intelligant, a me habitam esse rationem tuae, maiorumque tuorum dignitatis. sed id iam facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris. quod ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD APPIVM, LIBER. III.

ARGVMENTVM.

Totus est hic liber ad Appiū P. Clodii fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epistola scribit de duobus Appii libertis, Phania, & Cilice, interserit quaedam de sua beneuolentia. in extremo commendat Valerium iuriconsultum cum ioco familiari.

M. Cicero s. d. Appio pulchro imp. I

Appio gratificatur in liberti laude, & simul excusat breuitatem litterarū suarum.

IIPSA resp. * tibi narrare posset, quomodo sese haberet; non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatem est aptius, & ad reliquas res prouidentius. * De mea autem beneuolentia

posuit enim in alienas manus

nevolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliquae meae partes. * Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuae; tum quod ex litteris tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit; perficiam profecto, ut longi temporis vsuram, qua caruimus, * intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. idq. me, quoniam tu ita vis, puto non inuita * Minerua esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit a te litteras, plenas & amoris, & officij, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phanium* valde sim desideraturus, quem cum Romam remittes, quod, ut putabamus, celeriter eras factururus; omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me voles, mandata des velim. L. Valerium* iurisconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. melius enim ei cauere uolo, quam ipse alijs solet. valde hominem diligo. est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi agit * gratias: sed, idem scribit, meas

litterae peruenire.

vt aliquid ego quoque tibi significem.

cum plueret P. Clodius, Appii frater, Cicero nis inimicus.

hunc locum satis copiose in scholiis explanauimus.

qui ei familiarior erat, quam Cilix. vide ep. 13. l. 2. hic est, ad quem scribit epistola lam vltimam lib. 1.

quod ipse tu sponte illud hu manissime tra-
stis.

litteras maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Cum esset Appio successor in Ciliciae administratione creatus, rogat eum, ut provinciam sibi quam maxime aptam, explicatamq. tradat, quo sit ei facilius administrandi ratio.

Cicerò procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 2

CUM & contra voluntatem* meam, & praeter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset: in multis, & varijs molestiis, cogitationibusq. meis haec una consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam ego* sum, quisquam posset succedere; neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quam maxime aptam, explicatamq. tradere. quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes: ea te profecto nunquam fallit. A te maximo pere pro nostra summa coniunctione, tuaq. singulari humanitate etiam atq; etiam peto, et quaeso, ut, quibuscunque rebus potes, * (potes* autem plurimis) prospicias; & consulas rationibus meis. vides ex* s. c. provinciam esse habendam. si eam, quoad eius facere potueris, quam expeditissimam mihi tradideris: facilius* erit mihi quasi decursus mei temporis. quid in eo genere efficere possis, tui consilii* est. ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem exspectaret; ut id fieri nostra amicitia* pateretur; aut res verba deside-

artificiose exoritur a dissimulatione cupiditatis suae.

significat, omnia se facturum in provincia, quae ad Appii dignitatem spectent, quo facilius impetret ab eo quod deinceps petit.

ep. 5. l. 6. & 6. l. x. & 43. l. 13.

vide necessitatem.

vide commodum.

vide modestiam nominatim nihil petentis.

vide artificium ad colligendam

desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis a te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

beneuolentiam,
& exenandam
breuitatem li-
terarum.

ARG. Petit, quod in proxima superiore epistola, vt in tradenda prouincia cōmodet sibi quammaxime potest, praecipue ne numerum militum imminuat.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 3

AD XI. Kal. Iun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praesto fuit, eaq. me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, sed vniuerso senatui uenerant in mentem, praesidio * firmitiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes fere, vt in Italia supplementum meis, & Bibuli * legionibus scriberetur, id cum Sulpicius consul passurum se negaret; multa nos quidem questi sumus; sed tantus consensus senatus fuit, vt mature profiscisceremur, parendum vt fuerit: itaq. fecimus. Nunc, quod a te petij litteris ijs, quas Romae tabellarijs tuis dedi, velim tibi curae sit, quae successori coniunctissimo, * & amicissimo commodare potest is, qui prouinciam tradit, vt ea, pro nostra constantissima * voluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: vt omnes * intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam succedere, nec te amicioi potuisse prouinciam tradere. Ex ijs litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, per multos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse

ob metum Par-
thici belli.

cui decreta e-
rat Syriae admi-
nistratio, Cras-
so a Parthis in-
terfecto.

a sua in illum
beneuolentia.
vide scholia.

ab hominum
opinionem.

falso. nam abe-
rant cohortes
tres. vide ep. 6.

ab Appii pruden-
tia, & sua in il-
lum voluntate;
cui parem ab
Appio volunta-
tem modeste
poscit.

faccere, sed, cum ipse a te discederet, integrum* mi-
litum numerum fuisse. id si ita est; pergratum mihi
feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quam-
minimum imminueris. quae de re s. c. quae facta
sunt, ad te missa esse arbitror. equidem pro eo, quan-
ti te facio, quidquid feceris, approbabo: sed te quo-
que confido ea esse facturum, quae mihi intelliges ma-
xime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legati
meum, Brundisii expectabam: eumq. ante Kal. Iun.
Brundisium venturum arbitror. qui cum venerit;
quae primum navigandi nobis facultas data erit, ca-
vemur. Vale.

ARG. Expectari a se scribit L. Clodium cum Ap-
pii mandatis. mutuam benevolentiam, eiusq. causas
commemorat.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 4

praefecto fa-
brū. vide ep. 8.

studio volun-
tas, officio res
ipsa declaratur.

scilicet.

PRIDIE non. Iun. cum esset Brundisii, litte-
ras tuas accepi; quibus erat scriptum, te L. Clodio*
mandasse, quae illum mecum loqui velles. eum sane
expectabam, ut ea, quae a te afferret, quamprimum
cognoscerem. Meum studium* erga te, & officium*
tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum,
tamen in ijs maxime declarabo, quibus plurimum
significare potuero, tuam mihi estimationem, &
dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius* Vir-
gilianus, & C. Flacus L. F. & diligentissime M.
Octavius Cn. F. demonstravit, me a te plurimi fieri:
quod egomet multis argumentis iam antea indica-
ram, maximeq. illo libro augurali, quem, ad me amā-
tissime*

tissime * scriptum, suauissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo tempore * tu me diligere coepisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiae tuae socerum, & M. Brutum, generum tuum. collegi. q. * coniunctio, praesertim tam honorifice * a te approbata, non mediocri vinculum mihi quidem attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium conuenero; ex illius sermone ad te scribam plura; & ipse operam dabo, ut te quamprimum videam. Quod scribis, manendi tibi causam eam fuisse, ut me conuenires: id mihi, ne * mentiar, gratum est. Valc.

ab ipsa re. ep. 9. & 11.

iam ante necesse P. Clodii redierant in gratiam, ut est in oratione pro Milone.

erat enim augur uterque. scripto ad me libro. ep. 9. & xi. quæ expectabat

licet nihil te mea causa contra voluntatem meam velim facere.

ARG. Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expeditissimam prouinciam traderet. deinde rationem exponit itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius possit.

Cic. procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 5

TRAILLES veni ad vi. Kal. Sex. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisque tuis; quo quidem homine neminem potuisti * nec mihi amiciores, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quae scire volebam, aptiorem, prudentiorem remittere. ego autem & tuas litteras legi libenter; & audiui Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis; scribis enim, quae de nostris officiis ego ad te scripsim, & si ea iucunda

captat benevolentiam ab Appii prudentia.

fide nominat,
quia redierant
in gratiam.

vt mihi expli-
catam prouin-
ciam traderes.
cp. 1.

gratum se fore
pollicetur.

personati age-
bāt hiltriones.
inde trāslatio.
clarus enim v-
terque, cum v-
terque consula-
ris, & augures-
set.

excusatio i mu-
tatione cōsili.

fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita sint,
non necessaria te putasse) & re uera, confirmata
amicitia, & perspecta fide, * commemoratio officio-
rum superuacanea est: eam partem orationis prae-
termittam. tibi tamen agam, vt debeo, gratias.
animaduerti enim, & didici ex tuis litteris, te om-
nibus in rebus habuisse rationem, vt * mihi consu-
leres, restitueresque, & praeparares quodam mo-
do omnia, quo mea ratio faciliior, & solutior esse
posset. hoc tuum officium cum mihi gratissimum
esse dicam; sequitur * illud, vt te existimare uelim,
mihi magnae curae fore, atque esse iam, primum
vt ipse tu, tuique omnes, deinde etiam vt reliqui
scire possint, me tibi esse amicissimum. quod qui-
bus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nol-
le magis hoc animo nos esse, quam non intellige-
re videntur. sed profecto intelligent. neque enim
obscuris personis. * nec paruis in causis res age-
tur. sed hoc fieri melius, quam dici, aut scribi,
uolo. Quod itinerum meorum ratio te non nul-
lam in dubitationem videtur adducere, visurus ne
me sis in prouincia: ea res sic habet: Brundisii
cum loquerer cum Phania, libertotuo, ueni in
eum sermonem, vt dicerem, me libenter ad eam
partem prouinciae primum esse venturum, quo
te maxime velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit,
classe te uelle decedere: perfore accommodatum
tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouin-
ciae, nauibus accessissem. dixi me esse facturum:
itaque fecissem, * nisi mihi L. Clodius noster Cor-
cyrae

cyrae dixisset, minime id esse faciendum: te Laodiceae fore ad meum aduentum. erat id mihi multo breuius, multoq. commodius, cum praesertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata. nunc, quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meum consilium exponam. Pridie Kal. Sext. puto me Laodiceae fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad exercitum: * ut circiter idus Sext. putem me ad Iconium fore. sed si quid nunc me fallit inscribendo; (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi coepero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit. omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. oneris * tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit, vtriusque nostrum magni interest, prius ut te conueniam, quam decedas. quam facultatem si quis casus * eripuerit; mea tamen in te omnia officia constabunt non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod te a Scaenola * petisse dicis, ut, dum tu abesses, ante aduentum meum prouinciae praecisset: eum ego Ephesi vidi; fuitq. mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi commoratus sum; nec ex eo quidquam audiui, quod sibi a te mandatum diceret. sane vellem potuisse * obsequi voluntati tuae: non enim arbitror noluisse. Vale.

quae Asiae
vrbs prouinciae
ingredientibus
prima occurrit
ep. 6.

ep. 15. & 19. lib.
5. ad Att.

qui praesidij
causa in prouincia
solebat
esse.

non potuit neque
verecundius petere, neque
vehementius.

quod de Appij
voluntate suspicatur, id in
casum confert.

Muciae gentis
cognomen.

sic locutus ep.
1. l. 7. ad Att.

ARG. Ostendit, non per se, sed per Appium stetit, se, quominus congredierentur: nihil tamen de sua erga illum beneuolentia detractum.

Cicero procos. s. d. Appio
Pulchro imp. 6.

inter utriusque
considerat.

epist. 5.

honestiorē sci-
licet quam reli-
qui liberti.

inconstantiae
suae culpam in
Clodii sermo-
nem reiecit. ep.
superior.

aliter esse, res
indicauit.

CUM mecum* factum cum tuo comparo; et si non
magis mihi fauco in nostra amicitia tuenda, quam
tibi; tamen multo magis meo facto delector, quam
tuo. Ego enim Brundisij* quaesiui ex Phania, cuius
mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, &
nosse locum,* quem apud te is teneret, quam in par-
tem prouinciae maxime putaret te velle ut in succe-
dendo primum venirem. cum ille mihi respondisset,
nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidam
nauigassem: et si minus dignitatis habeat ille aduen-
tus, & ad multas res mihi minus erat aptus; ta-
men me ita dixi esse facturum. Idem ego cum L.
Clodium* Corcyrae conuenissem, hominem ita tibi
coniunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum
loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in
eam partem, quam Phania rogasset, primum ve-
nirem. tunc mihi ille cum gratias egisset; magno-
pere a me petiuit, ut Laodiceam protinus irem:
te in prima prouincia velle esse, ut quamprimum
decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu
cuperes* videre, te antea, quam tibi successum
esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consen-
taneum cum ijs litteris, quas ego Romae accepe-
ram; ex quibus perspexisse mihi videbar, quam se-
stinare

stinare decedere. Respondi Clodio, * me ita esse
 facturum, ac multo quidem libentius, quam si
 illud esset faciendum, quod promiseram Phaniae.
 itaq. & consilium mutavi; & ad te statim mea ma-
 nu scriptas litteras misi; quas quidem, ex tuis lit-
 teris intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc
 ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fie-
 ri amantius. considera nunc vicissim tuum. Non
 modo ibi non fuisti, ubi me quamprimum * videre
 posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi qui-
 dem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum
 lege, ut opinor, Cornelia * constituti essent: ut
 tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus;
 ignorant, alieni hominis, ut leuissime dicam, &
 fugientis congressum, meum vero coniunctissimi,
 & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen ante,
 quam in provinciam venirem, redditae sunt a te
 litterae: quibus etsi te Tarsum proficisci demon-
 strabas, tamen mihi non dubiam spem mei conue-
 niendi afferebas: cum interea, credo equidem ma-
 leuoli homines, (late enim patet hoc vitium, et *
 est in multis) sed tamen probabilem materiem na-
 sti sermonis, ignari meae constantiae conabantur
 alienare a te voluntatem meam; qui te forum * Tar-
 si agere, statuere multa, decernere, iudicare di-
 cerent: cum posses iam suspicari, tibi esse succes-
 sum: quae ne ab ijs quidem fieri solerent, qui bre-
 ui tempore sibi succedi putarent. Horum ego
 sermone non movebar: quin etiam, (credas mihi
 velim) si quid tu ageres, * lenari me putabam

mole-

hic erat praefo-
 ctus talium ac
 pud Appium
 epi. 3.

disputat contra
 Appii factum.

lex Cornelia ma-
 gistratibus da-
 bat, ut, post an-
 nuam provin-
 ciae admini-
 strationem, per
 mensem praete-
 rea commorari
 possent.

puto glossema:
 nec est in meo
 libro.

ius dicere. ep.
 8. 1. 3. & ad Att.
 ep. 16. 1. 5. & Fe-
 stus.

dixit, si quid ago
 res, quasi non
 crediderit.

istis, qui ab eo
multa agi dice
rent.

facta seditione.
ep. 4. lib. 15.
epist. 3.

contra Amaniē-
ses. ep. 10. l. 2.
& 4. l. 15. & ad
Att. ep. 19. l. 5.

conclusio cum
beneuolentiae
significatione.

vide Ciliciam
fuisse partem
provinciae,
ut ego quidem
puto. ep. 5.

molestia: & ex annua provincia, quae mihi longa
videretur, prope iam undecim mensium provinciam
factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis
labor detractus esset. illud, vere dicam, me mouet,
in tanta militum paucitate * abesse tres cohortes, *
quae sint plenissimae; nec me scire ubi sint. Mo-
lestissime autem fero, quod, te ubi visurus sim,
nescio; eoq. ad te tardius scripsi, quod quotidie te
ipsum expectabam: cum interea ne litteras qui-
dem ullas accepi, quae me docerent, quid ageres,
aut ubi te visurus essem. itaque virum fortem, mi-
hiq. in primis probatum, Antonium, praefectum
euocatorum, misi ad te, cui, si tibi videretur, co-
hortes traderes: ut, dum tempus anni esset idoneū,
aliquid negotij gerere * possem. in quo, tuo consilio
ut me sperare esse visurum, & amicitia nostra, &
litterae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem de-
spero. sed plane, quando, aut ubi te visurus sim, nisi
ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, *
ut, me tibi amicissimum esse, & aequi & iniqui in-
telligant, curabo. de tuo in me animo iniquis secus
existimandi videris non nihil loci dedisse. id si cor-
rexeris, mihi valde gratum erit. & ut habere ra-
tionem possis, quo loco me, salua lege Cornelia, con-
uenias: ego in provinciam veni pridie Kal. Sext. iter
in Ciliciam * facio per Cappadociam. castra moui ab
Iconio pridie Kal. Sept. nunc tu & ex diebus, &
ex ratione itineris, si putabis me esse conuenien-
dum, constitues, quo loco id commodissime fieri pos-
sit, & quo die. Vale.

ARG. Querellam Appij refellit: contraq. ipse queritur, & ostendit se iuste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro imp.

PLVRIBVS verbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. haec scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceae me conuenissent, & se Romam properare dixissent. itaque nullas ijs, praeterquam ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen * a te plenum querellae iniquissimae reddiderunt, quod eorum aedificationem * litteris meis impedissem. eadem epistola petebas, ut eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarem: & simul peracute querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quam ego, recognita, permisissem: genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. ad omnia accipe, & cognosce aequitatem expostulationis tuae. Primum, cum ad me aditum * esset ab ijs, qui dicerent a se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent ante, quam ego rem, causamq. cognoscerem? Non poteram, * credo, ante hiemem sic enim scribis. Quasi vtro ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tam longe inquis? quid? cum dabas ijs litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem aedificarent; nō eos ad me venturos arbitrare? tametsi id quidem fecerunt

longissimas litteras ep. 30. lib. 12. templū exstruxit Appio, vi de prouincia, bene merito, cogitabant.

confutationis initium ab aequitate.

obiectio cum dissolutione.

aculeus in Appii ambitione.

alterum Appii quercilae caput.

nox in tres vigiliis distribuatur, vigiliae in quaternis horarum spatia Maerobius.

cap. 7. lib. 7.

a facto.

ab argumentis.

ex gente patricia, claris minoribus, fumis honoribus perfuncto.

appio Claudio

in Ciceronis ignobilitatem.

naturalem si-

fecerunt ridicule. quas enim litteras afferebant, ut opus aestate facere possent; eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, et * multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi velint; & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis haecenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obuiam non prodixissem. Scilicet contempsisti te; nec potest fieri me quidquam superibus. Cum puer tuus ad me secunda fere vigilia * venisset: isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset; incertumque, utra via, cum essent duae; altera Varro-nem, tuam familiarissimum, altera Q. Leptam, * praefectum fabrum meum, tibi obuiam misi; mandavi utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obuiam prodire possem. currens * Lepta venit; mihiq. nuntiavit, te iam castra praeter-gressum esse. confestim Iconium veni. cetera iam tibi nota sunt. An ego * tibi obuiam non prodirem? primum Appio Claudio? * deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? praesertim cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quam honos meus & dignitas postulet. Sed haec haecenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam: Cicero * Appio noluit? Quaesio, etiam ne tu has ineptias, homo, mea sententia, summa prudentia, * multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, addo

addo urbanitatem, quae est virtus, ut Stoici rectissime putant, ullam Appictatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, quam ornamenta virtutis, existimas? cum ea * consecutus nondum eram, quae sunt hominum opinionibus amplissima; tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus; viros eos, qui ea vobis * reliquissent, magnos arbitrabar. postea vero quam ita et accepi, et gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem; superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. nec mehercule aliter vidi existimare vel Cn. Pompeiam, quem omnibus, qui umquam fuerint, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. tu si aliter existimas; nihil errabis, si paullo diligentius (ut, quid sit ἐξοχή, quid sit ἐννεμία, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicū modo, verum etiam amicissimum existimes velim. profecto * omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse vere possis iudicare. tu autem si id agis, ut minus mea causa, dum ego absūm, debere videaris, quam ego tua laborarim: libero te ista cura.

gnificat; quia separatum deinde rerum usum nominat.

quasi Appius nō sua, sed maiorum virtute nōbilibis esset. summus enim honor consulatus, queni, oppressa coniuratione, gloriosissime gesserat.

concludit a benevolentia sua, ut se nō solum causa, sed etiā humanitate superiorem ostendat.

παρὲ μοί γε καὶ ἄλλοι,
οἵ κ' ἐμὲ τιμίσουσιν, μάλα δ' ἐμπιέτα ζεύς.
sin autem natura es εὐλαΐτιος; illud non perficies, quominus tua causa velim; hoc assequere, ut, quā in partē accipias, minus laborem. Haec ad te scripsi liberius fretus conscientia officij mei, benevolentiaeque,

Agamemnonis verba apud Homerum contra Achillē, II. 1. 8.

quam

quam a me certo iudicio susceptam, quoad tu voles, conseruabo. Vale.

ARG. Querulis Appij litteris respondet cum excusatione sui facti; ipsamq. Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit; aut nimis astutum, qui ea, quae ipsi in mentem veniant, aliis attribuat.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 8

ET SI, quantum ex litteris tuis intelligere potui, videbam te hanc epistolam, cum ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato* iam leuissimo sermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris breui* responderem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodam modo relinquenda sunt: nihil enim habent, quod definitum sit, aut certum; nisi me vultu,* taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idq. pro tribunali, cum aliquid ageretur, & non nullis in conuiuijs intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed, cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidem scio, meos multos, & illustres, & ex superiore, & ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cum magna significatione nostrae familiaritatis; ad te vere potuisse deferri. Nam quod ad legatos* attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarum ciuitatum minuerem sine vlla imminutione dignitatis tuae, praesertim ipsis ciuitatibus

quid sit, ad urbem esse, declarat Asconius in 2. Verrina. imminuto. sic ep. x. 9.

longior fuit, quā cogitabat.

non enim ex vultu, & taciturnitate de cuiusquam animo possumus certo iudicare.

al non mōmāq. Appius de legatis a Cicerone prohibitus,

tibus? nam mihi totum genus legationum tuo
 nomine proficiscentium notum non erat. Apa-
 meae cum essem, multarum ciuitatum principes
 ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis
 magnos, cum soluendo ciuitates non essent. hic
 ego multa simul cogitavi. Primum, te, hominem
 non solum sapientem, verum etiam, ut nunc lo-
 quimur, urbanum, non arbitrabar genere isto lega-
 tionum delectari. idq. me arbitror Synnadis pro-
 tribunali multis uerbis disputauisse: primum, Ap-
 pium Clodium senatui, populoq. R. non Mynden-
 sium testimonio, (in ea enim ciuitate mentio facta
 est) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista
 uidisse accidere multis, ut eorum causa legationes
 Romam venirent; sed his legationibus non memi-
 nisse ullum tempus laudandi, aut locum dari:
 studia mihi eorum placere, quod in te bene merito
 grati essent; consilium totum videri minime necessa-
 rium: si autem vellent declarare in eo officium su-
 um; laudaturum me, si quis suo sumptu functus
 esset officio; concessurum, si legitimo; non permis-
 surum, si infinito. quid enim reprehendi potest?
 nisi quod addis, uisum esse quibusdam editum me-
 um quasi consulto ad istas legationes impediendas
 esse accommodatum. Iam non tam mihi videntur
 iniuriam facere ij, qui haec disputant, quam si
 cuius aures ad hanc disputationem patent. Ro-
 mae composui edictum. nihil addidi, nisi quod pu-
 blicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent,
 ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in

ut tibi bene me-
 rito gratias in
 senatu ageret,
 infra hac epi-
 stola.

a necessario.

ne videatur. tes-
 mere commo-
 tus.

ab Appii laude.

ab ipso re.

is enim conten-
 tionem quaere-
 re videtur.

G meum.

quarū consuli
fortunis aequū
fuit.

Suet. in Aug.
cap. 9. d. 5.
ostendit se nō
potuisse per i-
gnorantiā pec-
care.

ad Iconium.
epist. 6.

vbi castra erāt.
ep. 5. & 6.

Laodiceae bi-
duū, Apanicae
dies quinque,
Synnadis tri-
duum, Philo-
meli dies quin-
que, Iconiū de-
cem. ad Att. l.
3. ep. 20. et si ali-
ter ep. 16. elu-
dem lib.

meum. diligentissime scriptum caput est, quod per-
tinet ad minuendos sumptus ciuitatum *: quo in
capite sunt quaedam noua; salutaria ciuitatibus;
quibus ego magnopere delector. Hoc uero, ex quo
suspicio nata est; me exquisuisse aliquid, in quo te
offenderem, translativum * est, neque enim eram
tam desipiens, * ut priuatae rei causa legari puta-
rem; qui & tibi non priuato, & pro re non priua-
ta sua, sed publica, non in priuato, sed in publi-
co orbis terrae consilio, idest, in senatu vt gratias
agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne quis
iniussu meo profiscisceretur, exclusi eos, qui me in
in castra*, & qui trans Taurum persequi non pos-
sent. nam id est maxime in tuis litteris irridendum.
quid enim erat, quod me persequerentur in castra,
Taurum ue transirent; cum ego Laodicea vsque ad
Iconium* iter ita fecerim, ut me omnium illarum
dioecesium, quae cis Taurum sunt, omniumq. ea-
rum ciuitatum magistratus legationesq. conueni-
rent? Nisi forte postea coeperunt legare, quam ego
Taurum transgressus sum. quod certe non ita est.
cum enim Laodiceae, * cum Apameae, cum Synna-
dis, cum Philomeli, cum Iconij essem; quibus in
oppidis omnibus commoratus sum; omnes iam istius
generis legationes erant constitutae. Atque hoc
tamen te scire volo, me de isto sumptu legationum
aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil,
nisi quod principes ciuitatum a me postulassent,
ne in uenditionem tributorum, & illam acerbissi-
mam exactionem, quam tu non ignoras, capitum,
atque

atque ostiorum, inducerentur sumptus minime
 necessarij. Ego autem, cum hoc suscepissem,
 non solum iustitia, sed etiam misericordia * ad-
 ductus, ut leuare miseriis perditas ciuitates, &
 perditas maxime per magistratus suos; non po-
 tui in illo sumptu non necessario negligens esse.
 Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me
 sunt, non debuisti * credere. sin autem eo genere
 delectaris, ut, quae tibi in mentem ueniant, aliis
 attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam
 minime liberale. Ego, si in provincia de tua fa-
 ma detrabere unquam cogitassem, non ad gene-
 rum tuum Lentulum, neque ad libertum * tuum
 Brundisii, neque ad praefectum * fabrum Corcy-
 rae, quem in locum me uenire velles, retulissem.
 Quare potes doctissimis hominibus auctoribus,
 quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissime
 scripti libri, genus hoc totum orationis tollere:
 Disputabant; * ego contra differebam: Dicebant;
 ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum
 unquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me
 Laodiceam * uenire uoluisses, Taurum ipse *
 transisti? quod iisdem diebus meus conuentus
 erat Apamcae, Synnadis, Philomeli, tuus Tar-
 si? non dicam plura; * ne, in quo te obiurgem,
 id ipsum videar imitari. illud dicam, ut sentio:
 si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis; tua
 summa culpa * est: sin alij tecum haec loquun-
 tur; tua tamen, quod audis, culpa non nulla
 est. mea ratio in tota amicitia nostra constans,

ab officio suo

tacite accusat
 Appiū aut im-
 prudentiae, aut
 maleuoli ani-
 mi.

Phanium ep. 5.

L. Clodium.
 ep. 5.

videntur esse
 uerba ex Attici
 litteris.
 ad Att. lib. 5.
 ep. 16.

* T. 9.
 L. 1. 2. 3. 4. 5.

ne colligam ea,
 quae mihi des-
 te dicta sunt.

qui hīs arti-
 bus oppugnet
 amicitiam no-
 stram.

εἰσπύκων

quid enim Aul-
tius?

laesus a me in
prouincia.

in alios enim
potius, quam
in te.
artificiose Ap-
pium excusat.

ep. 1. lib. 8.

the. c. 1. lib. 1.

vide ep. 13. l. 2.

eum videatur
eum laudare,
carpit, ut ex alie-
nis rebus libe-
ralem.

liberalitate re-
spicientium.

Et gravis reperietur. Quod si quis me astutiorē
fingit: quid potest esse callidius, * quam, cum te
absentem semper defenderim, cum praesertim mi-
hi usu venturum non arbitrarer, ut ego quoque
absens a te defendendus essem, nunc committere,
ut tu iure * optimo me absentem deserere posses?
unum genus excipio sermonis, in quo persaepe ali-
quid dicitur, quod te putem nolle dici; si aut lega-
torum tuorum cuipiam, aut praefectorum, aut tri-
bunorum mil. male dicitur: quod tamen ipsam non
mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gra-
uius diceretur, aut in plures, * quam mecum Cor-
cyrae Clodius est locutus, cum in eo genere maxi-
me quereretur te aliorum * improbitate minus fe-
licem fuisse. hos ego sermones, quod & multi sunt,
& tuam existimationem, ut ego sentio, non offen-
dunt, lacesuiui numquam, sed non valde repressi. *
si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet
redire posse; non nostram is perfidiam coarguit,
sed indicat suam; simulq. non de me is peius, quam
de te, existimat. sin autem quem mea instituta in
prouincia non delectant; & quadam dissimilitu-
dine * institutorum meorum, ac tuorum laedi se pu-
tat; cum vterque nostrum recte fecerit, sed non
idem vterque secutus sit: hunc ego amicum habere
non curo. liberalitas * tua, ut hominis nobilissimi, la-
tius in prouincia patuit; nostra si angustior, & si
de tua prolixa, beneficaq. natura limari aliquid
posterior annus, propter quandam tristitiam tem-
porum; * non debent mirari homines, cum & natu-
ra sem-

ra semper ad largiendum ex alieno fuerim restri-
 ctior, & temporibus, quibus alii mouentur, iisdem
 ego mouear, me esse a te sibi, ut sim dulcis mi-
 bi. De rebus urbanis quod me certiore fecisti, cum
 per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi
 omnia mea mandata curae fore. in quibus unum
 illud te praecipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad
 hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis: Hor-
 tensumque, nostrum collegam, * & familiarem,
 roges, ut, si umquam mea causa quidquam aut sen-
 sit, aut fecit, de hac quoque sententia hinc * dece-
 dat; qua mihi nihil potest esse inimicus. De no-
 stris rebus, quod scire vis: Tarso nonis. Q. A. Ma-
 num uersus profecti sumus. haec scripsi postridie
 eius diei, cum castra habere in agro Mopsube-
 stiae, si quid egero, scribam ad te neque domum, um-
 quam ad meos litteras mittam, quin adtingam eas,
 quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quaeris,
 fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto
 Parthico* ornatu, dicuntur omnes reuertisse. ho-
 stem esse in Syria negant ullum. Tu uelim ad me
 quam saepissime. & de tuis rebus scribas, & de
 meis, & de omni recip. statu: de quo sum sollicitus eo
 magis, quod ex tuis litteris cognoui. Pompeium
 nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

in angustis.
 Phil. 2. & 10.
 Bruto.

in angustis.
 Phil. 2. & 10.
 Bruto.

ut prouinciae
 ab iisdem recto-
 ribus per bien-
 nium regeren-

ab. non. B. 1. 1.
 1. 1. 1. 1. 1. 1.

1. 1. 1. 1. 1. 1.
 1. 1. 1. 1. 1. 1.

quo plus terro-
 ris inferrent.

quo absente in
 firmas videban-
 tur partes opor-
 tum ep. 11.
 1. 5. ad Att.

ARG. Appii litteris, humanissime scriptis, hu-
 manissime & ipse respondet. gratulatur de triumpho
 spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium.
 supplicationes petit.

Cicero imp. s. d. Ap.

Pulchro.

Appii propriam
esse humanita-
tem ostendit.

Appianorum
et. 7.

Appiū non sua
spōte fuisse ini-
quiorem in se,
sed improborū
opera signifi-
cat.

et. 7.

eodem modo,
diligere minus
est, quam ania-
re. ep. 14. l. 9. &c.
ad Brut.
ex tuis rebus
gessit.

Vix tandem legi litteras dignas Appio Clo-
dio; plenas humanitatis, officij, diligentiae. ad-
spectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urba-
nitatem reddidit. nam quas ex itinere; ante quam
ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, vnas
de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de
Appianorum *aedificatione impedita, legi perin-
uitus. itaque conscientia meae constantis erga te
voluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs vero litte-
ris lectis, quas Philotimo, liberto meo; dedisti,
cognoui, *intellexi. in provincia multos fuisse, quā
nos, quō animo inter nos sumus, esse nollent; ad
urbem vero ut accesseris, vel potius ut primum
tuos videris, cognosse te ex ijs; qua in te absen-
tem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te
observantia, & constantia fuissē. itaque quan-
ti illud me aestimare putas, quod est in tuis lit-
teris scriptum? si quid inciderit, quod ad meam
dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen
te parem mihi gratiam relaturum. tu vero faci-
le facies; N I H I L est enim, quod studio, & be-
neuolentia, vel amore potius * effici non possit.
Ego, etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam cre-
bro a meis per litteras certior; tamen maximam
laetitiam cepi ex tuis litteris de spe * minime du-
bia, & plane explorata triumphi tui: neque vero
ob eam causam, quo ipse facilius consequeretur,
(nam id

(nam id quidem τιμωρία est) sed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. quare, quoniam plures tu habes, quam ceteri, quos scias in hanc prouinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid uelis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris longi subsellij, * ut noster Pompeius appellat, iudicatio, & mora si quem tibi item unum, alterum ve diem abstulerit; (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit, sed, si me diligis, si a me diligui uis, ad me litteras, ut quamprimum laetitia afficiar, mittito. Et velim, reliquum * quod est promissi, ac muneris tui, mihi persoluas: cum ipsam cognitionem iuris auguralis * consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me: muneribusque delector. quod autem a me tale quiddam desideras: sane mihi considerandum * est, quonam te remunerer potissimum genere. nam profecto non est incum, qui in scribendo, ut soles admirari, tantum industriae ponam, committere, ut scribendo negligens fuisse videar; * praesertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit: veram haec videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia cures, emitare, ut supplicatio * nobis quam honorificentissime, quamprimumque decernatur. Omnino serius misi litteras, quam vel-

Epicurei ad se ipsos omnia referebant.

senatum intelligit. senatus enim triumphum dabat.

partem enim promissi iam praestiterat. Ap-
pianus de iure augurali ep. 21. & Festus: si gratius esse uoluit.

si accepto a te munere, nihil remittam.

pro rebus in Anno gestis. ep. 4. lib. 15.

lem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa :
tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas
litteras. sed id feci adductus auctoritate, & consi-
lio tuo : idq. a me recte factum puto, quod non sta-
tim, ut imperator appellatus sim, sed aliis rebus
additis, aestiuisq. confectis, litteras miserim. Haec
igitur tibi erunt curae, quaemadmodum ostendis
meq. totum, & mea, & meos commendatos ha-
bebis. Vale.

ARG. Dolabella Appium accusauerat, eoq. ipso
tempore Ciceronis filiam duxerat vxorem, id factum
a suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc
sententiam multa colligit.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro. 10

CVM est ad nos allatum de temeritate eorum,
qui tibi negotium* facefferent; etsi grauius primo
nuncio commotus sum, quod nihil tam praeter opi-
nionem meam accidere potuit; tamen, ut me colle-
gi, cetera* mihi facillima videbantur; quod & in
te ipso maximam spem, & in tuis magnam habe-
bam; multa q. mihi veniebant in mentem, quam-
obrem istum laborem tibi etiam honori* putarem fo-
re: illud plane moleste tuli, quod certissimum, &
iustissimum triumphum hoc inuidorum consilio esse
tibi ereptum* uidebam. quod tu si tanti facies, quan-
ti ego semper iudicavi faciendum esse: facies sa-
pienter, & ages victor* ex inimicorum dolore triu-
phum iustissimum. ego enim plane uideo fore neruis,
opibus, sapientiaq. tua, uehementer ut inimicos tuos
paeniteat

paeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic, con-
 testans omnes deos, promitto, atque confirmo:
 me pro tua dignitate (malo enim dicere, quam
 pro salute) in hac provincia, cui tu praefuisti, ro-
 gando, deprecatoris; laborando, propinqui; au-
 thoritate, cari hominis, ut spero, apud civitates;
 gravitate, imperatoris suscepturum officia, at-
 que partes. omnia volo a me & postules, & ex-
 spectes. vincam meis officiis cogitationes tuas. Q.
 Seruilius perbreves a te mihi litteras reddidit:
 quae mihi tamen nimis longae visae sunt. iniu-
 riam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. nol-
 lem accidisset tempus, in quo perspicere posses,
 quanti ego te, quanti Pompeium, quem unum
 ex omnibus facio, ut debeo, plurimum, quanti Bru-
 tum facerem: quamquam in consuetudine quoti-
 diana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniam
 accidit; si quid a me praetermissum fuerit, com-
 missum facinus; & admissum dedecus confite-
 bor. Pontinius, qui a te tractatus est praestan-
 ti, ac singulari fide, cuius tui beneficii sum ego te-
 stis, praestat tibi memoriam, benevolentiamque,
 quam debet: qui cum, maximis rebus suis coa-
 ctus, a me inuitissimo decessisset; tamen, ut vi-
 dit tua interesse, conscendens iam navem Epheso
 Leodiceam reuertit. talia cum te studia videam
 habiturum esse innumerabilia; plane dubitare non
 possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo fu-
 tura sit. si vero efficis, ut censores creentur; &
 si ita gesseris censuram, ut & debes, & potes;

ne quis testis
 contra te Ro-
 mam veniat.

ponderis enim
 plus habebunt
 officia mea, ob
 auctam mihi ex
 imperatoris no-
 mine dignitatē.

an, nihilsuod
 eorum, tum ab
 auctam, arguētib
 auctam, arguētib
 socerum filia
 tuae. ep. 4-

generū tuum.
 ep. 4-

Ciceronis lega-
 tus. ep. 4. & ad
 Act. ep. 46. l. 4.
 mittuntur
 a Pompeio non

ut in provincia
 operam daret,
 ne quis Romā
 ad testimonium
 contra te veni-
 ret.
 de Appio censo
 re. ep. 13. l. 8.

non

non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna, & enterere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, istio quoque nostram in te benivolentiam nanare possimus. Quae de hominum, atque ordinum omnium erga te studijs scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderunt: eademq. ad me per scripta sunt a familiaribus meis: itaque capio magnam voluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam iucunda* est, ea tribui, quae, debeantur, tum vero etiam nunc remanere in civitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes, & industrios viros: quae mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud vero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, * cuius ego salutem duobus capitjs iudicijs summa contentione defendi, ut, tuis inimicijs suscipiendis, obliuisceretur patroni * omnium fortunarum, ac rationum suarum: praesertim cum tu omnibus vel ornamentis, vel praesidijs redundares, illi (ut leuissime dicam) multa deessent: cuius sermo * stultus & puerilis erat iam antea ad me a M. Coelio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem coniunctionem diremissem, quam novam conciliaissem. neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque

id

ad Planciu. Nec
mior, & gau
deo. ep. l. 10.
om. mox. m. i
Sunt. m. i. m. i

hoc addidit, ne
videatur cum
diligere dumta
xat vilitatis
causa.

Dolabella.

quem tui esse
amantissimum,
non ignoraret.

iactabat, illam
accusationem
a Cicerone pro
bati, quod sibi
eo ipso tempo
re filiam collo
casset.

om. m. i. m. i
Sunt. m. i. m. i

id est obscurum cuiquam in provincia; nec Romae fuit. sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quaedam, & dubitatio tua: de qua alienum* tempus est mihi tecum exposulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego quam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos haec conferunt: tamen ea stultitia* certe non fuisset, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui: * sumptus legatis quammaxime ad legem Cornelianam decernendos: atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes civitatum: in quibus; quantum quaeque voluit legatis tuis datum; induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modo sublatis sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos, & oblatos; eamq. causam multis omnino non eundi fuisse. Quererer* tecum, atque exposularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc tuo* tempore, quam accusare te, malletm, idq. putarem esse rectius. itaque* nihil de te, quod credideris; de me; quamobrem non debueris credere,

panca

ne satis grauem ex accusatione curam sustineas ti hanc etiam molestiam adderet.

stultum est enim ostendere voluntatem nocendi, in quo nocere non possis.

inhibitioni de ingeniose, quia & amicitiae pareat, cum non imperat; & legis rationem habet, cum ceter.

quod aures illi praebu-eris: et cum sis reus. quia si dicat, non contra te, sed pro me disputabo.

pauca dicam; nam si me virum bonum; si dignum
 ijs studiis; eaq. doctrina, cui me a pueritia dedi-
 si satis magni animi; non minimi consilij in maxi-
 mis rebus perspectum habes; nihil in me non mo-
 do perfidiosum; & insidiosum, & fallax in ami-
 citia, sed ne humile quidem, aut ieiunium debes a-
 gnoscere: sin. autem me astutum, & occultum lu-
 bet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmo-
 di naturam possit, quam aut florentissimi homi-
 nis * aspernari benevolentiam; aut * eius existima-
 tionem oppugnare in provincia, cuius laudem do-
 mi defenderis; aut in ea re animum ostendere ini-
 micum, * in qua nihil obsis; aut id eligere ad per-
 fidiam, quod ad indicandum odium apertissimum
 sit, ad nocendum leuissimum? Quid * erat autem;
 cur ego in te tam implacabilis essem; cum te ex fra-
 tre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse es-
 set eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognovis-
 sem? cum vero reditum nostrum in gratiam vter-
 que experisset: quid in consulatu tuo frustra me-
 cum * egisti, quod me aut facere, aut sentire vo-
 luisses? quid mihi mandasti, cum te * Puteolis pro-
 sequer, in quo non expectationem tuam diligen-
 tia mea vicerim? Quod si id est maxime astuti, om-
 nia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem
 erat utilius, * quid commodis meis aptius, quam
 hominis nobilissimi, atque honoratissimi coniunctio;
 cuius opes, ingenium, liberi, affines, * propinqui
 mihi magno vel ornamento, vel praesidio esse pos-
 sent? quae tamen ego omnia in expetenda amicitia
 tua,

a sua persona
 a sua persona
 a sua persona
 a sua persona

a persona Ap-
 piji-
 a tempore
 a tempore
 a tempore
 a tempore

ab ingrati ani-
 mi criminem
 ab ingrati ani-
 mi criminem
 ab ingrati ani-
 mi criminem

a constantia
 sua
 eunt in pro-
 vinciam

ab vili
 ab vili
 ab vili
 ab vili

Pompeius ma-
 xime, & Bru-
 tus
 Pompeius ma-
 xime, & Bru-
 tus

tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa vincula, quibus quidem libentissime adstringor, quanta sunt? studiorum * similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio vitae, atque victus, sermonis societas, litterae interiores. * Atque haec domestica. Quid illa tandem popularia? * redditus illustris in gratiam; in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspitione perfidiae; amplissimi sacerdotij collegium, * in quo non modo amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quae ut omittam tam multa, atque tanta; quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium, * socerum filiae tuae? etenim, si merita valent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis iunctio: quae fuit umquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si ulla amoris, atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, * per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersantem interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis inuidia * attingeret; cum me consilio, cum auctoritate, cum armis denique texit suis? quibus quidem temporibus haec

intra quatuordecim dies
a studiis, a consuetudine, a liberis.
ep. ult. lib. 7. sup
ab hominibus
opinionem.

erat uterque
augur. ep. 4.

a Ch. Pompeij
persona. ep. 4.
7. 2. 11

praesertim bello
Mithridatico.

quia suspicio
fuit, consilio Ciceronis Clodij
a Milone occisum.

Lycæonia perti-
nebat ad imper-
riū Ciceronis.
ep. 5. & 6. & ad
Att. ep. 4. 5. 6.

qui & ipse au-
gustinus erat. Phil.

in prouincia,
quæ ad Appij,
& Dolabella ac-
cusati, absolu-
tionem perune-
rent.

opinor hic ad-
iuncta fuisse,
quæ dixit a te
perfecta, & insti-
tuta.

Cilicæ flui-
um. Mela l. 1.
Arrianus, Cur-
tius,

hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit, non
modo vt Phrygi alicui, aut Lycæoni, * quod tu in
legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominum
maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur
filius cum sit gener tuus; cumq. præter hanc con-
iunctionem affinitatis, quam sis Cn. Pompeio* ca-
rus, quamq. iucundus, intelligam: quo tandem
animo in te esse debeo? cum præsertim eas ad me
is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum
amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumq.
me ad eius viri, ita de me meriti, voluntatem, nu-
tumq. conuerterem. Sed hæc hætenus: pluribus
enim etiam fortasse verbis, quam necesse fuit, scri-
pta sunt. Nunc ea, quæ a me perfecta, * quæq. insti-
tuta sunt, cognosce. atque hæc agimus, & agemus
magis pro dignitate, quã pro periculo tuo. te enim,
vt spero, propediem censorem audiemus: cuius ma-
gistratus officia, quæ sunt maximi animi, summiq.
consilij, tibi diligentius, & accuratius, quam
hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse cen-
seo. * Vale.

ARG. Acceptis ab Appio litteris de absolutione
maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de am-
bitus iudicio bene illi sperandum significat.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro,
vt spero, cenfiori.

C V M essem in castris ad fluiuium Pyramum,*
redditæ mihi sunt vno tempore a te epistolæ duæ,
quas

serum, qui non affuerim. quos ego risus excitas-
sem. Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis
litteris incundissima fuerunt: vnum, quod te ab ip-
sa rep. defensum scribis; quae quidem etiam in sum-
ma bonorum, * & fortium * ciuium copia tueri ta-
les viros deberet; nunc vero eo magis, quod tanta
paenuria est in omni vel honoris, vel aetatis gradu,
vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat;
alterum, quod Pompeij, * & Bruti * fidem, beneuo-
lentiamq. mirifice laudas. Laetor virtute, & offi-
cio cum tuorum necessariorum; meorum amicissi-
morum, tum maxime alterius omnium saeculo-
rum, & gentium principis, alterius iam pridem
iuuentutis, celeriter, vt spero, ciuitatis. De mer-
cenarijs * testibus a suis ciuitatibus notandis; nisi
iam aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cum
per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam ve-
nio. Quod ad me quasi formam communium tem-
porum, & totius reip. misisti expressam: pruden-
tia litterarum tuarum valde est mihi grata. video
enim & pericula leuiora, quam timebam, & ma-
iora praesidia; si quidem, vt scribis, omnes vires
ciuitatis se ad Pompeij * ductum applicauerunt.
tuumq. simul promptum animum, & alacrem per-
spexi ad defendendam rep. * mirificamq. cepi vo-
luptatem ex hac tua diligentia; quod in summis
tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te
notum esse voluisti. Nam augurales libros * ad com-
mune vtriusque nostrorum otium serua. ego enim a
te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad
urbem

nam neque ti-
mida probitas;
neque improba
fortitudo vtilis
reip.

epist. 4.

qui mercede ad
ducti ex Asia ue-
nerant ad testi-
monium in Ap-
pium dicendū.

emergebat ciui-
le bellum.

quam Pompe-
ius, affinis Ap-
prij, defendere
putabatur.

ep. 9 h. l. & ad
Att. lib. x.

urbem te otiosissimum* esse arbitraber. nunc tamē,
 ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes
 tuas consecras omnes expectabo. Tullius, cui man-
 data ad me dederas, non conuenerat me: nec erat
 iam quisquam mecum tuorum, praeter omnes meos,
 qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras
 quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me
 purgans diligenter, te leuiter accusans in eo, quod
 de me cito credidisses.* quod genus querellae mihi
 quidem uidebatur esse amici;* sin tibi displicet, non
 utar eo posthac. sed, si, ut scribis, cae litterae non
 fuerunt disertae; scito meas non fuisse. ut enim Ari-
 starchus Homeri uersum negat, quem non probat:
 sic tu, (libet enim mihi iocari) quod disertum non
 erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es
 censor, ut spero, de proauo* multum cogitato tuo.

ARG. Gratulatur de absolutione ambitus: & quae
 rente Appio quod accusatori suo Dolabellae filiam
 collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro.

12

GRATVLABOR tibi prius;* (ita enim rerum
 ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero ue-
 hementer gratulor de iudicio ambitus; neq; id, quod
 nemini dubium fuit, absolutum te esse; sed illud,
 quod, quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior
 amicus es, quoq. plura virtutis, industriae ornamen-
 ta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in
 tabellae* quidem latebra fuisse absconditam male-
 uolentiam, quae te impugnare auderet. non horum
 temporum, non horum hominum, atque morum

H nego-

non, ut postea
 cognoui, accu-
 sationis cura
 impeditum.

epist. 8.

accusaui enim,
 non quod im-
 probus es, sed
 quod improbis
 crederes.

Appio Caeto,
 qui censuram
 egregie gessit,
 sed antiquior,
 quam proarus:
 vide scholium.

primus locus
 in epistola gra-
 tulationis est.

in tabella po-
 test latere male-
 uolentia: ideo
 dixit, tabellae
 latebra.

responsio ad que
rellam de nu-
ptiis Tulliae.

quod accusato
ri tuo nupserit.

de his nuptiis.

a M. Coelio.
uide ep. 9. l. 8.

falsum. nam re-
iulit ad eū Coe-
lius. ep. 9. l. 8.
obiectio cum
dissolutione.

eum mihi haec
affinitas est re-
nunciata.

negotium nihil iam sum pridem admiratus magis.
De me autem suscipe * paulisper meas partes, &
eum te esse finge, qui ego sum. si facile inueneris,
quod dicas; noli ignoscere haesitationi meae. Ego ve-
ro uelim mihi, Tulliaeque meae, sicut tu amicissime,
& suauissime optas, prospere euenire ea*, quae me
insciente facta sunt a meis, sed ita cecidisse, ut age-
rentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felici-
tate, & opto; verumtamen plus me in hac spe tua
sapientia, & humanitas consolatur, quam opportu-
nitas temporis. itaque, quemadmodum expediam
exitum huius inslitutae orationis, non reperio. ne-
que enim tristius dicere quidquam debeo ea* de re,
quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque
non me tamen mordet aliquid: in quo unum non ve-
reor, ne tu parum perspicias, ea, quae gesta sunt,*
ab alijs esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum
tam longe absfuturus essem, ad me ne* referrent, age-
rent quod probassent. In hoc autem mihi illud oc-
currit: * quid tu igitur, si affuisses? rem probassem:
de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egis-
sem tuo. Vides sudare me, iam dudum laborantem,
quo modo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, & te
non offendam. leua me igitur hoc onere: numquam
enim mihi videor tractasse causam difficiliorē. sed
tamen sic habeto: nisi iam* tunc omnia negotia cum
summa tua dignitate diligentissime confecissem:
tamen si nihil videbatur ad meum erga te pristinum
studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate re-
nunciata, non maiore equidem studio, sed acrius,
apertius,

apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio annuo* termina-
 to, ante diem III. non. Sex. cum ad Sidam naui
 accederem, & mecum Q. Servilius esset, litterae a
 meis sunt redditae. dixi statim Servilio, (etenim
 videbatur esse commotus) ut omnia a me maiora
 expectaret. quid multa? benivolentior tibi, quam
 fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad decla-
 randam benivolentiam multo. nam ut vetus nostra
 simultas* antea stimulabat me, ut cauerem, ne cui
 suspicionem fidei reconciliatae gratiae darem: sic
 affinitas* nouam curam mihi affert cauendi, nequid
 de summo meo erga te amore detractum esse videa-
 tur. Vale.

annuus erat pro-
 uinciarum im-
 petu lege Sem-
 pronia: in orat.
 pro domo sua.
 & hic, ep. 7. l. 2.

ob inimicitias
 cum fratre tuo
 mihi cum Do-
 labella contra-
 cta.

ARG. Agit gratias Appio, quod amicos suos in
 supplicationibus sibi decernendis studiose iuuiisset:
 pariaq. illi officia pollicetur, quamquam socer Do-
 labellae sit, qui de maiestate, & ambitu illum accu-
 sauerat.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro. 13

QVASI diuinarem, * tali in officio fore mihi
 aliquando expectandum studium tuum; sic, cum
 de tuis* rebus gestis agebatur, inseruiebam honori
 tuo. dicam tamen vere: plus, quam acceperas,
 reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non
 solum auctoritate orationis, sententia* tua, qui-
 bus ego a tali uiro contentus eram, sed etiam
 opera, consilio, domum veniendo, conueniendis
 meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse?
 haec mihi ampliora* multo sunt, quam illa ipsa,
 propter quae haec laborantur. INSIGNIA enim

in supplicatio-
 nibus.

pro quibus de-
 cerni solebant
 supplicationes.

qua supplica-
 tiones Ciceroni
 decreuit.

pluris animum
 Appii facit,
 quam ipsas sup-

H 2 virtutis

plicationes. si-
milis sententia
lib. i. de leg.

in qua mihi sūt
omnia; fructu
vero nullum
praeterea spe-
cto.
eadē metapho-
ra vsus est ep. x.

hoc dicit pro-
pter genitum
suum Dolabel-
lam, Appii accu-
satores.
quod mihi Do-
labellam affini-
tate deuinx-
rim.

quasi epistola
coram censore
loquatur.

virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: ta-
lium virorum tanta studia assequi sola virtus potest.
itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae ip-
sam amicitiam*, qua nihil est vberius, praesertim in
ijs studiis, quibus uterque nostrum deuinctus* esti-
nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem
sentimus; & in quotidiana vita coniunctum cum ijs
artibus, studiisque, quae colimus, uelim ita fortuna
tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu
meos* facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua
permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc
nihil ad te: nostrum est onus. illud uelim sic habeas,
quod intelliges; hac re nouata, * additum potius
aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videba-
tur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum
haec scribebam, censorem iam te esse sperabam: eo
breuior est haec epistola, et, ut aduersus* magistrum
morum, modestior. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD SVLPICIVM, ET ALIOS,

LIBER. IV.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolae argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Caesar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeii legatos in Hispaniam pararet. responder Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero s. d. Ser. Sulpicio.

TREBATVS, * familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quaesisse quibus in locis essem; molesteq. ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non uidisses; & hoc tempore uelle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam Serui saluis * rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. cognoram enim iam absens, te haec mala multo ante providentem, defensorem * pacis & in consolato tuo, & post consulatum fuisse, ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim veneram: * solus eram. rudis esse videbar in causa: incideram in hominum pugnandi * cupidorum in sanias. nunc, quoniam nihil iam videmur posse opitulari * reip. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed

iustisconsultus, ad quem libros Topicorum Thil.

alibi dixit, salua republica, eodem sensu & dere privata, epist. 39. l. 7. Suetonius in Caesare.

ex prouincia reuersus. ep. 14. h. d. & c. l. 6. & 6. lib. 9. & 10 l. 16. sublati concordia spe.

ut in his mis-
eriis quam licet
honeste uiua-
mus.

i. ut eius cau-
sam ne oppu-
gnarem, si nol-
lem defendere.
uide ad Att. ep.
13.1.9.

ep. 8.1.8.

eum Pompeius
eti consulibus
abisset. ep. xi.
lib. 16.

quia nullā iam
praeferreret di-
gnitatem. spo-
liata legibus,
iudiciis, magi-
stratibus.

arrogamus no-
bis quae nostra
non sunt,

ut quam honestissime* luceamus; nemo est omnium,
quicum potius mihi, quam tecum, communicandum
putem. nec enim clarissimorum uirorum, quorum
similes esse debemus, exempla, neque doctissimo-
rum, quos semper coluisti, praecepta te fugiunt. At
que ipse antea ad te scripsissem, te frustra in sena-
tum, siue potius in conuentum senatorum esse ven-
turum, ni ueritus essem, ne eius animum offende-
rem, qui a me, ut* te imitarer, petebat. cui quidem
ego, cum me rogaret ut adesset in senatu, eadem
omnia, quae a te de pace, & de Hispaniis* dicta
sunt, ostendi me esse dicturum. Rem uides,* quo mo-
do se habeat; orbem terrarum, imperiis distributis,
ardere bello; urbem sine legibus, sine iudicijs, sine iu-
re, sine fide, relictam* direptioni, & incendijs. itaq.
mihi venire in mentem nihil potest, non modo quod
sperem, sed uix iam quod audeam optare. sin autem
tibi, homini prudentissimo, uidetur utile esse, nos
colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab
urbe discedere, cuius iam etiam nomen* inuitus au-
dio; tamen propius accedam. Trebatio mandauit,
ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusa-
ret: idq. ut facias, velim: aut, si quem tuorum fide-
lium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe
necesse sit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tri-
buo, quantum mihi fortasse arrogo: * ut explora-
tum habeam, quidquid nos communi sententia sta-
tuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

* ARG. Disputat, vtrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Graeciam nauigandum: quorum alterum vtilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discere sionem magis probare.

Cicero s. D. Sulpicio. 1

AD III. Kal. Maias, cum essem in Cumanis, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse Philotimum; * qui cum abs te mandata haberet, vt scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non uenisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quod eum perlaturum putasses. sed tamen, postquam litteras tuas legi, Postumia * tua me conuenit, & Seruius nost. erhis placuit, vt tu in Cumanum uenires: quod etiam, mecum, vt ad te scriberem, egerunt. Quod meum consilium exquiris: id est tale, vt capere facilius ipse possim, quam alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq. prudentia? si, quid * rectissimum sit, quaerimus: perspicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, vt nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumq. sit: non potest esse dubium, quid faciendum * nobis sit. Quod existimas meam carissam coniunctam esse cum tua: certe similis in vtroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. nam omnia vtriusque consilia ad concordiam spectauerunt. quacum ipsi Caesari nihil esset vtilius; * gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos

Terentiae liberae

tum.

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

uxor Sulpicii,

quam a Caesare

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

uxor Sulpicii,

quam a Caesare

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

uxor Sulpicii,

quam a Caesare

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

uxor Sulpicii,

quam a Caesare

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

uxor Sulpicii,

quam a Caesare

re stupra

bit: Suetonius

idem ep. 19. l. 5.

H 4 fefellerit,

si, quod honestu est, id vnum uale putemus.

uides ventum
esse ad arma, cō-
tra quam arbi-
trati sumus.

fecellerit, & quem in locum res deducta sit, uides: *
neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeq. iam
gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus fu-
turus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt;
aut interesse, etiam si non probes. quorum altera
mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur.
Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua vide-
tur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae
loca sequamur. omnino cū inferior res, numquam *
accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil
enim constitui potest, quod non incurrat in magnam
aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo
facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agen-
dum putes, in quo * non sit coniunctum consilium tu-
um cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin-
tem est, quod mecum communicare uelis, ego te
expectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quampri-
mum uelim uenias, sicut intellexi & Seruio, * &
Postumiae placere. Vale.

periculū enim
numquam gra-
uius impendit.
scip.

i. si nenturus
specum ad Pō-
prium non es.
hoc significat,
sed aperte non
explicat.

epist. 8. lib. 10.
ad Att.

ARG. Sulpicium, Achaiae a Caesare praefectum,
consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capie-
bat. scripta est epistola post uictum Pompeium.

Cicero s. d. Sulpicio.

reip. causa. ep.
1. lib. 6.

id est dolorem.

VEHEMENTER te esse sollicitum, * & in
communibus miserijs praecipuo quodam dolore an-
gi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quam-
quam minime miror, & meum * quodam modo a-
gnosco: doleo tamen te, sapientia praeditum prope
singulari

singulari, non tuis * bonis delectari potius, quam alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini concedo, * qui maiorem ex perniciē, & peste reip. molestiam traxerit; tamen multa iam consolantur, maximeq. conscientia consiliorum meorum. multo enim ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denunciante te. etsi enim absui * magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & praedicendo sententia: & ipse * affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus; ut & illa timerent, quae meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent; quicumque postea temp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. N. A. M., quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, * qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse; cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reips? Est ominino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tamen & Caesar ipse ita de te iudicat, * & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod, extinctis ceteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam.

tua virtute opti-
morumq. cum
factorum, cum
consiliorum co-
scientia.
ep. 29. l. 10.

cum esset in Ci-
licia proconsul.

narratio ad co-
solationem in-
ducta.

ne Caesari ante
concessum lege
Trebonia tem-
pus succedere-
tur. Dio l. 40.

consolationis
loco est, cum in-
celligimus de-
nobis bene ex-
stimari.

erat enim Sulpi-
cius in Graecia,
cum Achaeis
praefectus. episto-
la sequenti.

de rebus urba-
nis.

tractationem
litterarum si-
gnificat.

Rhodi cum ip-
so Cicerone de-
dit operam phi-
losophiae. vide
librum de cla-
ris orat.

ep. 12. lib. 6.

eloquentiae.
neque in sena-
tu, neque in iu-
dicijs,
iuris civilis
scientiae.

tuam. Haec tibi ad leuandas molestias magna esse
debent. Quod autem a tuis abes, * id eo leuius fe-
rendum est, quod eodem tempore a multis, ac
magnis molestijs abes: quae ad te omnes perscribe-
rem, nisi vererem, ne ea cognosceres absens, quae
quia non vides, mihi videris meliore esse condicio-
ne, quam nos, qui videmus. Haecenus existimo
nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad
certior ab homine amicissimo fieres ijs de rebus, *
quibus leuari possent molestiae tuae. reliqua sunt
in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, *
& ut quidem ego sentio, multo maxima: quae
ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi
salutem afferre videantur. te autem ab initio aeta-
tis, memoria teneo, summe omnium doctrina-
rum * studiosum fuisse, omniaque, quae a sapientis-
simis ad bene viuendum tradita essent, summo stu-
dio, curaque didicisse: quae quidem, vel optimis
rebus, & vsui, & delectationi * esse possent: his
vero temporibus habemus aliud nihil, in quo ac-
quiescamus. nihil faciam insolenter: nec te, tali
vel scientia, vel natura praeditum, hortabor, ut
ad eas te referas artes, quibus a primis tempori-
bus aetatis studium tuum dedisti. tantum dicam,
quod te spero approbaturum; me, posteaquam * illi
arti, cui studueram, nihil esse loci neque * in cu-
ria, neque in foro viderim, omnem meam curam.
atque operam ad philosophiam contulisse: tuae *
scientiae excellenti, ac singulari, non multo plus,
quam nostrae, relictum est loci. Quare non equi-
dem

dem te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoque* in iisdem versari rebus, quae etiam si minus prodesse, animum tamen a sollicitudine abducerent. Servius* quidem tuus* in omnibus ingenuus artibus, in primisq. in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat; a me vero sic diligitur, ut tibi vni concedam, praeterea nemini: mihiq. ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me colat,* et obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

in philosophiae studio.

patris praenominis appellabatur, qui primus filius natus esset.

epist.

ARG. Laudat Sulpicij scripta: probat, quod Achaiae administrandae curam non recusarit. scribit de Marcelli restitutione, de suis studiis, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Caesare.

Cicero s. d. Sulpicio.

4

ACCIPIO excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras vno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis, orationis paupertate, (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas saepius mittere, nec agnosco, nec probor: et ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco. *id est veram esse non fateor.* sed tamen idem, nec hoc facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, et elegantiae.

Achaiae admi-
nistrationem a
Caesare deman-
dant. ep. 1. &
6. lib. 6.

putasti te mi-
nus miserum in
ista prouincia
fore, quam eo,
qui Romae es-
sent.

quod Achaiae
curam suscepe-
ris.

epist. 9.

in consulatu.
ep. 12.

ep. 14.

Succ. in Iulio.

quamquam a-
cerbior tuiisset
Marcellus.

gantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc
Achaicum* negotium non recusauisse, cum sen-
per probauissem, tum multo magis probavi, lectis
tuis proximis litteris. omnes enim causae, quas
commemoraras, iustissimae sunt, tuaq. & auctori-
tate, & prudentia dignissimae. Quod aliter ceci-
disse rem existimas, atque opinatus* sis: id tibi
nullo modo assentior. sed quia tanta perturbatio,
& confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata
foedissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus,
ubi ipse sit, miserrimus esse videatur: propterea
& tui te consilij paenitet, * & nos, qui domi su-
mus, tibi beati videmur, at contra nobis non tu
quidem vacuus molestijs, sed prae nobis beatus.
atque hoc ipso melior est tua, quam nostra condi-
cio; quod tu, quid doleas, scribere audes; nos ne
id quidem tuto possumus; nec id victoris vitio, quo
nihil moderatius, sed ipsius victoriae,* quae ciui-
libus bellis semper est insolens. Vno te vicinus,
quod de Marcelli, collegae* tui, salute paullo ante,
quam tu, cognouimus; etiam mehercule, quod,
quemadmodum ea res ageretur, vidimus. nam sic
fac existimes, post has misérias, id est postquam ar-
mis disceptari* coeptum est de iure publico, nihil
esse actum aliud cum dignitate. nam & ipse Cae-
sur, accusata acerbitate Marcelli,* (sic enim ap-
pellabat) laudataq. honorificentissime & acquitate
tua, & prudentia, repente praeter spem dixit, se
senatui roganti de Marcello, ne* hominis quidem
caussa, negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut,
cum

cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus* se ad Caesaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesarem supplex accederet: noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi reuiuiscantis reip. itaque, cum omnes ante merogati gratias Caesari egissent, praeter Volcatium; (is enim, si eo* loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutavi meum consilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum consilium & Caesaris magnitudo* animi, & senatus officium. itaque pluribus verbis egi* Caesari gratias: meque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim; quod erat vnicum solatium in malis. sed tamen, quando effuzi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc reip. non putare, si perpetuo tacerem, modice* hoc faciam, aut etiam intra* modum; ut & illius voluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi a prima aetate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit, credo & aetatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitijs, ut nulla res alia lenare animum molestijs* possit: a quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid iam noctes te adiuvabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruantia colit; cuius ego cum omni probitate, summaque virtute,* tum studijs, doctrinaque* delector. is mecum

hic Iuliae, Caesaris sororis, neptem Octauiam uxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illum, de quo Virg. lib. 6. si Marcellus esset, negauit se rediturum.

cum ignouit inimico suo Marcello. quae exstat oratio.

modice, est cum modo; intra modum vero, minus.

& sane pleraque scripsit post euerfam rempublicam

disiungit vitam a doctrina; virtutem a doctrina.

virtutem esse
posse sine peri-
tia litterarum.

valde enim se
moderatū prae-
buit Caesar in
victoria.

*mecum saepe de tua mansione, aut decessione com-
municat. adhuc in hac sum sententia, nihil ut fa-
ciamus, nisi quod maxime Caesar velle videatur.
res sunt eiusmodi, ut, si Romae sis, nihil te praeter
tuos delectare possit. de reliquis nihil melius ip-
so * est. ceteri, & cetera eiusmodi, ut si alteru-
trum necesse sit, audire ea malis, quam videre. Hoc
nostrum consilium nobis minime incundum est, quā
te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.*

ARG. Cum Caesar bellum gereret in Hispania con-
tra Pompeij liberos, periit Tullia ex partu, Ciceroni
filia, iam a Dolabella dimissa. consolatur Cice-
ronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem
vndecumque collectis. De Sulpicio sic Quint. lib.
XI. Ser. Sulpicius insignem non immerito famam tri-
bus orationibus meruit.

Sulpicius s. d. Ciceroni.

5

recte incipit a
dolore suo: nā
qui non dolet
amici calamita-
te, amicus non
videtur: ideoq.
pondus habere
illius consolatio
non potest.

*POSTEAQVAM mihi renunciatum est de obi-
tu Tulliae filiae tuae; sanequam pro eo, ac debui,
graviter, molesteq. tuli, communemq. eam calami-
tatem existimaui: qui si istic affuissem, neque tibi
desuissem, coramq. meum dolorem tibi declaras-
sem. & si genus hoc consolationis miserum, atque
acerbum est; propterea quia per quos id fieri de-
bet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia
afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari
queunt; ut magis ipsi videantur aliorum consola-
tione indigere, quam alijs posse suum officium prae-
stare: tamen, quae in praesentia * mihi in men-
tem venerunt, decrevi breui ad te perscribere:*

non,

sic ep. 10. l. 15.
ad Att. dicitur
etiam, in prae-
senti ep. 10. l. 2,
& Lu. l. 34.

non, quod ea te fugere existimem: sed, quod forsitan dolore impeditus, mixus ea perspicias. Quid est, quod * tantopere te commoveat tuus dolor intus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quae hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, honestatem, * dignitatem, honores omnes. hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere* iam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius vicem, credo, doles? quoties in eâ cogitationem necesse est & tu veneris, & nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus sine * dolore licitum est mortem cum vita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magnopere inuitare posset? quae res? quae spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario coniuncta; aetatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute generum * deligere, cuius fidei liberos tuos de tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, laetaretur? qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores ordinatim * petaturi essent in rep. in amicorum negotijs liberalitate sua vterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At vero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, haec* sufferre, & perpeti. Quae res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi

consolationis
initium a tem-
porum condi-
tione.

minus est, quâ
dignitas.

id est tallo ob-
ducto dolorem
non sentire.

cum in bello
multi interfecti
cum dolore pe-
rierint.

ergo Dolabella
diuortium cum
ea iam fecerat.

quo ordine per
leges licet. de
quo diximus in
lib. de legibus.

publicam serui-
tutem.

conme-

commemorare; si forte eadem res tibi minuire dolore
 possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina
 Megaram versus navigarem, coepi regiones cir-
 cumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante
 Megara, dextra Piraeus, sinistra Corinthus:
 quae oppida* quodam tempore florentissima fue-
 runt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent.
 coepi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homin-
 culi indignamur, si quis nostrum interijt, aut occi-
 sus est, quorum vita breuior esse debet: cum vno lo-
 co tot oppidum cadauera proiecta iaceant. vis ne
 tu te Serui cohibere, & meminisse, hominem te esse
 natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter
 sum confirmatus. hoc idem, si tibi videtur, fac' ante
 oculos tibi proponas. Modo, vno tempore tot viri
 clarissimi interierunt: de imperio praeterea tanta
 diminutio facta est: omnes provinciae conquassatae
 sunt: in vnius mulierculae animula si iactura facta
 sit, tantopere commoueris? quae si hoc tempore
 non suum diem obisset, paucis post annis tamen ei
 moriendum* fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam
 tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam
 auoca: atque ea potius reminiscere, quae digna tua
 persona sunt: illam, quam diu* ei opus fuerat, vi-
 xisse: vna cum rep. fuisse: te, patrem suum, prae-
 torem, consulem, augurem vidisse, adolescentibus*
 primarijs nuptam fuisse: omnibus bonis prope per-
 functam esse: cum resp. occideret, vita excessisse.
 quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine
 queri possitis? Denique noli te oblinisci. Ciceronem
 esse,

oppida vocat
 vrbes.

a maiori ad mi-
 nus, nam. si op-
 pida intereunt,
 idem accidere
 hominibus mi-
 randu non est.

argumentum a
 comparatione
 ductum.

a necessario.

a persona Tul-
 liae.

Pisoni, Crassi-
 pedi, Dolabel-
 lae.

esse, & eum, qui alijs consueveris praecipere, & dare consilium; neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quae alijs tute praecipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. **N**ULLVS dolor est, quem non longinquitas temporis * minuatur, atque molliat. hoc te expectare tempus, tibi turpe * est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. * quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non vult. * da hoc illi mortuae: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore maerent: da patriae; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, * ut quisquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac rescribere pudet, ne videar prudentiae tuae diffidere. quare, si * hoc vnum proposuero, sinem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam publicerrime te ferre fortunam, magnamque ex care te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, adversam quoque te aequae ferre posse, neque id maius, quam debeat, tibi omnis videri; ne ex omnibus virtutibus * haec una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquillores esse animo cognovero, de his rebus, quae hic geruntur, quemadmodumque se provincia * habeat, certiores faciam. **Kale.**

ep. 28. lib. 7.
ab opinione hominum
ad Att. ep. 22. lib. 11.

a voluntate mortuae
- in lib. 2. de off. pro
- in lib. 2. de off. pro

a salute ipsius.

a. in lib. 2. de off. pro
Philipp. 14. & lib. 2. de off. pro locutus.

a Ciceroni: laus de.

Achaja.

ARG. Ad Seruii consolationem respondet, suum dolorē, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolendi causas apud se & plures, & grauiorēs esse; quam apud quemuis aliū in simili calamitate.

Cicero s. d. Sulpicio.

6

Emile principium ep. 30. lib. 7. & 5. l. 9.

alterum prudentiae, & doctrinae; alterum amoris, & humanitatis.

iucunditati. n. locus non est in rebus miseris.

Tabius.

Aemilius. quia fuit Sulpicia gens.

EGO uero, Serui, uellem, ut scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim praesens me adiuuare potueris & consolando, & prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo, quod, litteris tuis lectis, aliquantulum acquiem. nam & ea scripsisti, quae leuare luctum * possent: & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus officiis, quae illi tempori tribui potuerunt, declarauit, & quanti ipse me faceret, & quam suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia iucundiora * scilicet saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. me autem non oratio tua solum, & societas paene aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia praeditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & uix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt, quae ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. nam & Q. Maximus, * qui filium consularem, clarum uirum, & magnis rebus gestis, amisit, & L. Paullus, * qui duos septem diebus, & vester * Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, ijs temporibus

ribus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex rep. consequerentur. mihi autem, amissis ornamentis * ijs, quae ipse commemoras, quaeq. eram maximis laboribus adeptus, vnum manebat illud solatium, quod ereptum est. non amicorum * negotijs, non reip. procuracione impediabantur cogitationes meae: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram. existimabam id, quod erat, omnes me & industriae meae fructus, & fortunae perdidisse. sed, cum cogitarem haec mihi tecum, & cum quibusdam esse communia; & cum frangerem iam ipse me, cogeremq. illa ferre toleranter: habebam quo confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omnes curas, doloresq. deponerem. nunc autem hoc tam graui vulnere etiam illa, quae consenuisse * videbantur, recrudescunt. non enim, ut tum me a rep. maestum domus excipiebat, quae leuaret: sic nunc, domo maerens, ad remp. confugere possum, ut in eius bonis * acquiescam. itaque & domo absum, & foro: quod nec eum dolorem, quem a rep. capio, domus iam consolari potest, nec domesticum resp. quo magis te exspecto, teq. videre quamprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudinis, sermonumq. nostrorum. quamquam sperabam tuam aduentum (sic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam, ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendus sit hoc tempus, quod

honestate, dignitate, honoribus. ep. 5.

collectio causarum, dolorem efficiendum: ut ostendat se reprehendi non posse, quia doleat id, quod dolendum iure sit.

quia tempus acerbitatem minuit. ep. 5.

quae nunc nulla sunt.

Caesaris.

eum eius filius
Caesars arma
contra Pompe
ium secutus sit.
ad Att. ep. ult.
1.9. & 3.1.10.

est totum ad vnius* voluntatem accommodandum,
& prudentis; & liberalis, & , vt perspexisse mihi
videor, nec a me alieni, & tibi amicissimi. * quod cū
ita sit; magnae tamen est deliberationis, quae ratio
sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius con-
cessu, & beneficio quiescendi. Vale.

ARG. Suadet, vt exsulandi consilium abiiciat; &
in patriam suam redeat: id Caesarem facile cōcessu-
rum; id optare ipsius fratrem, id ipsam reimp. id ad
rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero s. d. M. Marcello.

7

ne incidat in ar
rogantiae uitium,
quia tali uirgo
consilium dare
velit, incipita
laude Marcelli,
& ab amicitiae
commemora-
tione, quo se fa-
ciliter insinuet.

ET SI eo te adhuc cōsilio usum intelligo, vt id re-
prehendere non audeam; non quin ab eo ipse dissen-
tiam: sed quod ea te sapientia esse iudicem, vt meum
consilium nō anteponam tuo: tamen et amicitiae no-
strae vetustas, & tua summa erga me beneuolentiā,
quae mihi iā a pueritia tua cognita est, me hortata
est, vt ea scriberē ad te, quae et saluti tuae cōducere
arbitrarer, & non aliena esse ducerem a dignitate,

suasionis initium
quo probare
vult, satis iam
Marcellum bo-
ni ciuis officio
fecisse; reliquū
esse, vt patriam,
multis malis af-
fectam, etiam
ad spectu suo
ne priuet.

Ego * eum te esse, qui horum malorum initia multo
ante uideris, consulatum magnificentissime, atque
optime gesseris, praeclare meminisse. sed idem etiam
illa vidi, neque te consilium ciuiliis belli ita gerendi,
neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus pro-
bare, semperq. summe dissidere. qua in sententia me
quoque fuisse; memoria tenere te arbitror. itaque
neque tu multum interfuisti rebus gerendis; & ego
id semper egi, ne interessem. non enim ijs rebus pu-
gnabamus,

habuimus, quibus ualere * poteramus, consilio, au-
 thoritate, causa, quae erant in nobis superiora; sed
 lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. victi
 sumus igitur; aut, si uinci dignitas non potest, fracti
 certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo po-
 test non maxime laudare, quod cum spe * vincendi
 simul abiecisti certandi etiam cupiditatem; osten-
 distique, sapientem & bonum ciuem initia belli ciui-
 lis inuitum suscipere, extrema libenter non perse-
 qui. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt;
 eos uideo in duo genera esse distractos. aut enim re-
 nouare bellum conati sunt, hiq. se in Africam * con-
 tulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese credi-
 derunt. medium * quoddam tuum consilium fuit, qui
 hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis.
 fateor, a plerisque, uel dicam ab omnibus, sapiens
 tuum consilium, a multis etiam magni, ac fortis
 animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi qui-
 dem videtur, quendam modum; praesertim cum
 tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas fortunas * omnes
 obtinendas, praerer voluntatem. sic enim intellexi,
 nihil aliud esse, quod dubitationem asferret ei,
 penes * quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu
 illud beneficium omnino non putares. de quo quid
 sentiam, nihil attinet dicere; cum apparcat, ipse *
 quid fecerim. sed tamen, si iam ita constituisses, ut
 abesse perpetuo malles, quam ea, quae nolles, vi-
 dere: tamen * id cogitare deberes, ubicunque esses,
 te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui
 si facile passurus esset, te, carentem patria, & for-

idem alijs uer-
 bis ep. 4. lib. 6.
 supponit, et uidet
 quod uult

idem alijs uer-
 bis ep. 3. lib. 7.

De interuentu
 .ouit

ad Iuba regem

ut neque belli
 renouare, neque
 que Romam
 dices, sed exsul-
 landi consilium
 caperes.

.nihil aliud
 quorum despe-
 ratione exultat
 elegerat.

qui omnia te-
 net. epistola se-
 quenti.
 consilio ab exercitu
 pto.

a necessario.

neque honestū
ait esse eius ex-
siliū, neque
tutum.

a communi cō
silio.

ab utili.

idem aliis ner-
bis ep. 8. & 9.
& 13.

consularis.
sic in oratione
pro co.

de Marcelli re-
ditu minime la-
borantibus. ep.
8. & xi.

tuis tuis, quiete, & libere viuere: cogitandum*
tibi tamen esset, Romae ne, & domi tuae, cuiusmo-
di res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malle uiuere.
sed, cum ita late pateat eius potestas, quem vere-
mur, ut terrarum orbem complexa sit: non ne ma-
uis sine periculo tuae domi esse, quam cum periculo
alienae? equidem, etiam si oppetenda mors esset, do-
mi, atque in patria malle, quam in externis, atque
alienis locis. hoc idem omnes, * qui te diligunt, sen-
tiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissi-
misq. virtutibus multitudo. Habemus etiam ratio-
nem* rei familiaris tuae, quam dissipari nolumus.
nam, etsi nullā potest accipere iniuriā, quae futu-
ra perpetua sit; propterea quod neque is, qui tenet*
remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetuna
praedonum in tuas fortunas fieri nolo. ū autem quē
esset, auderem scribere, nisi te intelligere confide-
rem. Hic te vnus sollicitudines, vnus etiam mul-
tae, & assiduae lacrymae C. Marcelli, * fratris opti-
mi, deprecantur. * nos cura, & dolore proximi su-
mus, precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ip-
si deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tan-
tum possumus, quantum victi: sed tamen consilio,
studio Marcello non desumus: a tuis reliquis* non ad-
hibemur, ad omnia parati sumus. Vale.

ARG. Et haec epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Cicero s. d. Marcello. 8

NEQUE monere te audco, praestanti prudentia uirum; nec confirmare, maximi animi hominem, virumq. fortissimum; consolari uero nullo modo. nam si ea, quae acciderunt; ita fers; ut audio: gratulari magis uirtuti * deo, quam consolari dolorem tuum, sin te tanta mala reip. frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re cum praebeam, praestemque, ut ad omnia, quae tui velint; ita adsim praesto, ut me non solum omnia debere tua causa, quae possum; sed ea quoque, quae non possum, putent. Illud tamen uel * tu me monuisse, uel censuisse puta, uel propter beneuolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, req. principem, necessitate cedentem tempori; sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum* locum. si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu uacat? sin qualemcumque locum; quis est domestica sede iucundior? sed, mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet * ingeniis; nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantum res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore ciam tuis, si modo erunt tui; * sin

quae in aduersis maxime perpicitur.

Philipp. 6. arguit uide aristoteli sam admonendi rationem, ut offensio uitetur.

exilium enim est, ubi resp. non est.

hoc adiecit, ut Marcello ueterem dignitatem speraret.

uide ep. superiores, & 11. 7

minus, me certe in omnibus rebus satis nostrae coniunctioni, amorique facturum. Vale.

ARG. Reditum in patriam suadet, ut supra. argumenta ex intima arte depromit, ad persuadendum firmissima.

Cicero ad D. Marcello.

ET SI per paucis ante diebus dederam Q. Mucio litteras, ad te pluribus uerbis scriptas, quibus declaraueram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer, tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te uenire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum; ut in ea rep. quaecumque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quae uolis; non plura tamen, quam audis quotidie. non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moueri; cum illud idem auribus percipias, quod etiam maius uideri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias, aut faciendum, quod non probes. Primum, TEMPORIS cedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum; deinde, non habet, ut nunc quidem est, id uitae res dicere fortasse, quae sentias, non licet; tacere plane licet. omnia enim delata ad unum sunt, is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo, quod non multo secus fieret, si is temp. teneret, quem secuti sumus, an qui in bello, cum omnium nostrum coniunctum esse

periculum

supra dixit, Cuiusmodi res esset, epist. 7. ad Att.

diuersa ratio ep. 1. lib. 6. pro auribus, contra oculos.

ep. 50. l. 12. ad Att.

idem alius uerbis epist. 7. 8. & 13.

Pompeius, epist.

periculum suo cerneret, certorum *hominum minime prudentium consilio vteretur; eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, fratre * tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus vti voluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censere fuisse? OMNIA sunt misera in bellis civilibus: quae maiores nostri ne semel quidem; nostra aetate * saepe iam sensit: sed MISERIVS nihil, quam ipsa victoria: * quae, etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociiores, impotentioresque, reddit; ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. MULTA * enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quam illa crudelis * esset futura victoria? igitur * tunc quoque patria careres, ne, quae nolles, videres? non, inquires: ego enim ipse tenerem opes; & dignitatem meam. at erat tuae virtutis, in minimis res tuas ponere; de re, vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilij est? nam adhuc & factum tuum probatur, & ut in tali re, etiam fortuna * laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis: & extrema sapienter persequi nolueris; fortuna, quod honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuae. nunc * vero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria; nec eam diligere minus debes, quod deformior est; sed misereri potius; nec eam,

multis*

Scipionis, Domitii, & aliorum.

C. Marcello, fratre eius patruale.

propter Syllanum tempora.

cp. 4. & Phil. 8.

Caesarem excusat.

cp. 14.

hic Marcellum acerrime pertinacia munitum, tamen expugnat.

quod tuto otio fruaris infra.

cum iam boni eius officio satisfeceris.

Pompeio, Cato
ne, Domitio,
Scipione, Bibu-
lo, Lentulis, Ap-
pio : qui erant
omnes consula-
res, excepto Ca-
tone praetorio.

quod non cogi-
tare, sapientis
non est.
supra.

ut cogites eun-
da esse in Cae-
saris potestate.

multis * claris viris orbatam, priuare etiam ad-
spectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non isse
supplicem victori : vide, ne superbi sit, aspernari
eiusdem liberalitatem : & , si sapientis est carere
patria, duri non desiderare : & si re publica non
possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est,
ut, si ista vita tibi commodior esse videatur, cogi-
tandum * tamen sit, ne tutior non sit. magna gla-
diorum est licentia : sed in externis locis minor e-
tiam ad facinus * verecundia. mihi salus tua tan-
tae curae est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut
certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus,
* & incolumitati, & vitae, & fortunis
tuis. Vale.

ARG. Hortatur, ut reditum maturet. iam enim de
reditu persuaserat.

Cicero s. d. Marcello.

10

ET SI nihil noui, quod ad te scriberem, habe-
bam ; magisq. litteras tuas iam expectare incipie-
bam, vel te potius ipsum : tamen, cum Theophi-
lus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum da-
re. Cura igitur, ut quamprimum venias : venies
enim, mihi crede, expectatus, neque solum no-
bis, id est tuis, sed prorsus omnibus. venit enim mi-
hi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet
tarda * decessio. quod si nullum haberes sensum, nisi
oculorum ; prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nol-
les videre. sed ; cum leuiora non multo essent, quae
audirentur, * quam quae viderentur ; suspicarer an-
tem

ut qui non libe-
ter venias.

de malis reip.

tem multum interesse rei familiaris tuae; te quam-
 plurimum venire, idq. in omnes partes *valere: pu-
 tavi ea de re te esse admonendū. sed quoniam, quod
 mihi placeret, ostendi; reliqua tu pro tua pruden-
 tia considerabis. me tamen velim, quod ad tempus
 te expectemus, certiolem facias. Vale.

ep. 10. lib. 3.

ARG. Significat se in patriam rediturum, commo-
 tum consilio, & auctoritate Ciceronis.

Marcellus s. d. Ciceroni.

II

PLVRIMUM valuisse apud me tuam semper
 auctoritatem, * cum in omni re, tum in hoc maxi-
 me negotio potes. existimare. cum mihi C. Marcellus
 frater, amantissimus mei; non solum consilium
 daret, sed precibus quoque me obsecraret; nō prius
 mihi persuadere potuit, quam tuis est effectum lit-
 teris, ut vterer vestro potissimum consilio. Res *
 quemadmodum sit acta, vestrae litterae mihi de-
 clarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima,
 quod ab optimo sit animo: tamen hoc mihi multo
 iucundius est, & gratius, quod, in summa pauci-
 tate amicorum, propinquorum, * ac necessario-
 rum, qui vere meae salutis fauerent, te cupidissi-
 mum mei, singularemq. mihi benevolentiam prae-
 stitisse cognovi. Reliqua * sunt eiusmodi, quibus
 ego, quoniam haec erant tempora, facile, et aequo
 animo carebam. hoc vero eiusmodi esse statuo, ut
 sine talium virorum, * & amicorum * benevo-
 lentia, neque in aduersa, neque in secūda fortuna quis-
 quam vivere possit. itaque hoc ego mihi gratulor.

auctoritate po-
 test aliquis a-
 pud nos plus
 valere, quam
 frater; amore
 non item.

de ipsius reditu
 a Caesare impo-
 trato.

hinc illud, si
 uere erunt tui,
 ep. 8.

praeter vñd te,

quorum & vir-
 tus, & benevo-
 lentia singula-
 ris.

tu

tu vero vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.

ARG. Marcellum a Magio interfectum, suaq. erga mortuum officia significat.

Seruius s. d. Ciceroni. 12

ET SI scio non iucundissimum me nuncium vobis allaturum: tamen, quoniam CASVS*, & natura in bonis dominatur; visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, nos certiores facere. Ad x.

Kal. Iun. cum ab Epidauro Piraeum navi aduectus essem, ibi Marcellum, collegam* nostrum, conueni; eumq. diem ibi consumpsi, vt cum eo essem: postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, vt ab Athenis in Boetiam irem, reliquamq. iurisdictionem* absoluerem: ille, vti aiebat, supra Maleas* in Italiam versus nauigaturus erat. post die eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimam noctis Postumius, familiaris eius, ad me venit; & mihi nunciauit, Marcellum, collegam nostrum, post cenae tempus a

P. Magio Cilone, familiari eius, pugione percussus esse, & duo vulnera accepisse; vnum in stomacho, alterum in capite secundum* aurem; sperare tamen, eum uiuere posse: Magium* seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui haec nuntiaret, & rogaret, vt cozerem medicos: coegi; & e vestigio eo sum profectus prima luce: cum non longe a Piraeo abessem; puer Acidini* mihi obuiam venit cum codicillis, in quibus erat

scri-

aut enim casu moriuntur homines, aut natura.

in conspectu. cp. 4.

praecerat enim Sulpicius Achaiae. ep. 4. He Malea vide Plinium epist. lib. 10.

12. huius post aurem.

ad Att. cp. 10. lib. 13.

cognomen gentis Manliae.

scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum
 obuisse. ita vir, clarissimus ab homine taeterrimo
 acerbissima morte est affectus; & cui inimici pro-
 pter dignitatem pepercerant*, inuentus est amicus,
 qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernacu-
 lum eius perrexi; inueni duos libertos, & paucu-
 los seruos: reliquos aiebant profugisse metu perter-
 ritos, quod dominus eorum ante* tabernaculum
 interfectus esset. coactus sum in eadem illa lectica,
 qua ipse delatus eram, meisq. lecticarijs in urbem
 eum referre: ibiq. pro ea copia, quae Athenis erat,
 funus ei satis amplum faciendum curavi. ab Athe-
 niensibus, locum sepulturae intra urbem ut darēt,
 impetrare non potui; quod religione se impediri*
 dicerent: neque tamen id antea cuiquā concesserant.
 quod proximum fuit; uti in quo vellemus gymna-
 sio eum sepeliremus, nobis permiserunt. nos in nobi-
 lissimo orbis terrarum gymnasio Academiae* lo-
 cum delegimus; ibiq. eum combussimus: posteaq. cu-
 rauimus, ut idem Athenienses in eodem loco mo-
 numentum ei marmoreum faciendum locarent. ita,
 quae nostra officia fuerunt, pro collegio,* & pro
 propinquitate, & viuo, & mortuo omnia ei praestiti-
 mus. Vale. Datae pridiae Kal. Iun. Athenis.

Caesar enim ei
 reditum in pa-
 triam concessit.

quod seruis ca-
 pitale erat, qui
 dominum non
 defendissent.

Romae quoque
 lex vetabat.

in qua floru-
 rat Plato.

quia consulatū
 simul gesserat.

ARG. Exsulantem Nigidium spe reditus consolans,
 suam illi operam, suumq. officium pollicetur, praete-
 rea rem omnem familiarem. in extremo hortatur, ut
 bono animo, fortiq. sit in utramque partem.

Cicero

Cicero s. d. P. Nigidio Figulo.

13

QVAERENTI mihi iam diu, quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res vlla, sed ne genus quidem litterarum vsitatum veniebat in mentem. vnam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus vti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratq. fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipse enim, pari * fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: saepiusq. mihi veniebat in mentem, queri, quod ita viuerem, quam gaudere, quod viuerem. quamquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Caesar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis; vt hoc ipsum, quod maneam * in vita, peccare me existimem. carco enim cum familiarissimis multis, quos aut mors eripuit * nobis, aut detraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa resp. versorq. in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, * quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud incendium * extinxisimus: & in

communicatio
fortunaee genus
consolationis
est apud affli-
ctos.

eum extincta
resp. sit.

Pompeium, Ca-
tonem, Lenti-
los, & alios.
vide ep. 9.

ep. 1. 1. 6.

Catilineae con-
iurationem.

Et in qua vrbe modo gratia, auctoritate, & gloria
floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus;
obtinemus ipsius Caesaris summam erga nos huma-
nitatem: sed ea plus non potest, quam vis, * & mu-
tatio omnium rerum, atque temporum. itaque,
orbis ijs rebus omnibus, quibus & natura me,
& voluntas, & consuetudo assuescebat; cum ce-
teris, ut quidem videor, tum mihi ipse displiceo.
natus enim ad agendum semper aliquid dignum vi-
ro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo,
sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris
hominibus, aut etiam fontibus opitulari poteram;
nunc P. Nigidio, * vni omnium doctissimo, & san-
ctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi
certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri pos-
sum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus.

Caesarem excu-
sans, auerit
culpam in tem-
pora.

Latinorum o-
mnium post Var-
ronem doctissi-
mus appellatur
a Gellio.

idem aliis ver-
bis ep. 8. & 9.

testa admoni-
to, cum laude
tamen, ut pro-
xime iam osten-
dit.

in reip. calamita-
te.

Reliquum est, ut consoler, & asseram rationes,
quibus te a molestijs coner abducere. * at ea quidem
facultas, vel tui, vel alterius consolandi, in te
summa est, si vnquam in vlllo fuit. itaque eam par-
tem, quae ab exquisita quadam ratione, & do-
ctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam re-
linquam. quid * sit forti, & sapienti homine di-
gnum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid
acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pue-
ritia floruisti, a te flagitent, tu videbis. ego, quod
intelligere, & sentire, quia sum Romae, & quia
curo, attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis
molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius fu-
turum; in ijs * autem, in quibus etiam nos sianus,

fortasse

idem aliis ver-
bis.ep.8.& 9.
ep.7.l.1.

his, qui in Afri-
ca bellum reno-
uauerant. vide
ep.13.l.6.

colligit omnia
quae valent ad
spem.

vt Oppius, Hir-
tius, Balbus,
Marius, Panfa,
Postumius.
ep.12.l.6.

quod ad rem fa-
miliarem atti-
ner.

fortasse semper fore .videor mihi perspicere , pri-
mum ipsius animum , qui plurimum * potest , pro-
pensum ad salutem tuam . non * scribo hoc te-
mere . quo minus familiaris sum , hoc sum ad inue-
stigandum curiosior . quò facilius , quibus * est
irator , respondere tristius possit , hoc est adhuc
tardior ad te molestia liberandum . familiares
vero eius , & ij quidem , qui illi iucundissimi sunt ,
mirabiliter de te & loquuntur , & sentiunt . Ac-
cedit eodem vulgi voluntas , vel potius consen-
sus omnium . etiam illa , quae minimum nunc qui-
dem potest , sed possit necesse est , resp. quascum-
que vires habebit , ab ijs ipsis , quibus tenetur ,
de te propediem , mihi crede , impetrabit . Re-
deo igitur ad id , vt iam tibi etiam pollicear ali-
quid ; quod primo omiseram . nam & complectar
eius familiarissimos , qui me admodum diligunt , *
multumq. mecum sunt : & in ipsius consuetudinem ,
quam adhuc meus pudor mihi clausit , insinuabo :
& certe omnes vias persequar , quibus putabo ad
id , quod volumus , peruenire posse . in hoc toto ge-
nere , plura faciam , quam scribere audeo . Cetera , *
quae tibi a multis prompta esse certo scio , a me sunt
paratissima . nihil in re familiari mea est , quod ego
meum malim esse , quam tuum . hac de re , & de
hoc genere toto hoc scribo parcius , quod te , id
quod ipse confido , sperare malo , te esse vsurum
tuis . Extremum illud est , vt te horter , & obse-
crem , animo vt maximo sis ; nec ea solum memine-
ris , quae ab alijs magnis viris accepisti , sed illa
etiam,

etiam, quae ipse ingenio, studioq. perperisti. quae si colliges; & sperabis omnia optime; & quae accident, qualiacunque erunt, sapienter scies. Sed haec tu melius, vel optime omnium. Ego, quae pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq. curabo; tuorumq. tristissimo* meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

cum eiectus a Clodio sum.

ARG. Respondet ad duplicem Plancii gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptiis cum Publilia, diuortio iam facto cū Terentia.

Cicero s. d. Cn. Plancio. 14

BINAS a te accepi litteras, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem obtinere; * alteris dicebas, te uelle, quae egissem, bene, ac feliciter euenire. * Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis uiris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut deniq. libera oratione defendere: ne vestigium * quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturq. praecclare, si nosmet ipsos regere possimus; ut ea, quae partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in eiusmodi bello, * cuius exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, haec me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo aduersas, pertimesce-

apud Caesare.

de nuptiis Publiliae. Plutarchus, & in epistolis ad Att.

epist. 1. lib. 10.

a reliquijs Pompeianarum partium in Africa renouato, ducibus Scipione, Pompeii socero, Catone, Iuba rege.

K bam;

ep. 9. h. l. & 21.
lib. 5.

intelligit Domitium, Lentulum, Scipionem, pugnandi maxime cupidus. ep. 1. h. l. & 6. lib. 9.
post pugnam Pharsalicam Terentiae negligentia dimittas.

hic Quintum fratrem, & filium significat, ut apparet ex lib. xi. ad Atticum.

Caesarem.

Pompeium.

ep. 2. l. 1. & 13.
& 14. lib. 6.

ham; videbamque, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis: quibus si ij vicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam crudelis * esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: qui * me haec praedicentem, atque optime consulentem saluti suae, malebant nimium timidum, quam satis prudentem, existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilij cepissem, nisi in reditu * meo nihilo meliores res * domesticas, quam remp. offendissem. quibus enim promeis immortalibus beneficij carissima mea salus, & meae fortunae esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem; novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum * perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, uel etiam nimium multa. De tuis, velim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est ut ne quid tibi praecipue timendum putes. si enim status erit aliquis civitatis; quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore, nam alteros * tibi iam placatos esse intelligo, alteros * numquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic, velim, iudices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quamquam videam, quis sim hoc tempore, & quid possim, opera * tamen, & consilio, studio quidem certe rei,

AD SVLPICIVM, ET ALIOS. 131
terei, famae, salutis tuae praesto futurum. Tu, ve-
lim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias
me quam diligentissime certiores. Vale.

ARG. Hortatur, ut communē fortunā fortiter ferat.

Cicero s. D. Plancio. 15

ACCEPI perbreves tuas litteras: quibus id,
quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognovi
autem id, quod mihi dubium non fuit. nam, quam
fortiter ferres communes miseras, non intellexi;
quam me amares, facile perspexi. sed hoc scieram;
illud si scissem, ad id meas litteras accommodassem.
sed tamen etsi antea scripsi, quae existimaui scribi
oportere: tamen hoc tempore breuiter commonen-
dum putavi, ne quo periculo te proprio existimares
esse. in magno omnes, sed tamen in communi sumus.
quare non debes aut propriam fortunam, & praeci-
puam postulare, aut communem recusare. quapro-
pter eo animo sumus inter nos, quo semper fuimus:
quod de te sperare, de me praestare possum. Vale.

pro tamen si, ra-
rissime usurpa-
tum. l. 3. de or.
ex uetere poeta.
At Romanus
homo, tamen
eius res beno-
gesta est. Corde
suo trepidat &
Q Cicero de pe-
titione consula-
tus. in extre-
mo. & ad Att.
ep 17. l. 5.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD METELLVM, ET ALIOS,

LIBER V.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliã proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum. videtur esse paullo arrogãtior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer Procos. s. d.

M. Tullio Ciceroni.

non propt̃e dictum. vide sequentem epistolam.

nobilissimae, licet plebeiae.

in Piceno contra Catilinam. Sallustius.

I VALES, bene est. Existimarã, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata * gratia, neq; me absente ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat; vel familiae* debebat nostrae dignitas, vel meum studium erga vos, remq. pub. satis subleuare. nunc video illum circumuentum, me desertum a quibus minime conueniebat. itaque in luctu, & squalore sum, qui prouinciae, qui exercitui* praesum, qui bellum gero. quae quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis: non erit mirandum, si vos paenitebit. Te tam mobili in me meosq. esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria a rep. abducat. Vale.

ARG.

ARG. Excusat se de Metello Nepote. suaq. in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero s. D. Q. Metello Q. F.
Celeri procos.

2

SI TV, exercitusq. valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia numquam te a me ludibrio laesum iri. quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. a me conseruatam dolerent, dixisse; a te propinquos * tuos quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quae statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem a domesticis * insidijs, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis * hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tantum, & tam praeclari muneris societatem a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quae mea expectatio fuisset orationis tuae, quantoq. in errore uersatus essem: visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidam est risus * consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod, me abs te cupisse laudari, aperte, atque inge-

notat Metellum
Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

Lentuli, & Cethegi.
Caulinam significat, & Mamilium, qui exierant, uocibus & minis extrusi.
Ciceronis consulis: qua de re quattuor exiit orationes.

quia meam inanem ambitionem fatebar.

nue confitebar. Iam, hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuae vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum par* uoluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa praetermisisse provinciam, tibi ipse leuior videar esse. meae enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. illud dico, me, ut primum in concione provinciam* deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare coepisse. Nihil dico de sortitione* uestra: tantum te suspicari uolo, nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. Recordare cetera; quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim; quam multa de te verba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in collegas* tuos contumeliosam fuisse. Iam illud s. c. quod eo die factum est, ea praescriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum* esse non possit. Postea uero quam profectus es, uelim recordere, quae ego de te in senatu egerim, quae in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quae cum omnia collegeris; tu ipse uelim iudices, satis ne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam uenisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse

aeuleus in Metellum, quasi parem uoluntatem non reddiderit.

Galliam. oratio in Pisonem

provincias aut sortiebantur, aut comparabant inter se. L. Iulius, & alii.

praetores: nam erat praetor Metellus, quo tempore provincia est sortitus. ob eorum claritatem, qui scribendo affuerunt. quae S. C. auctoritates dicebantur.

esse dicas, quae numquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari: primum, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac pietatis* voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. caussa reslitem; peto, vt mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia, * uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, * cuius erga me studium, pro Cn. Pompeii necessitudine, multis in rebus perspexeram, vt eum ab illa iniuria deterre-
rent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kal. Ian. qua iniuria nemo vmquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp. conseruassem; atque abeuntem magistratu concionis habendae potestate priuauit. * cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. nam, cum ille mihi nihil, nisi vt iurarem, permetteret; magna voce iuravi * verissimum, pulcherrimumq. iusiurandum: quod populus item magna voce, me uere iurasse, iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die nisi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desisteret. quibus

pium Metellus, sed non aequū dicit esse.

sorore P. Clodii.
uxore Cn. Pompeii, vt est apud Dionem, Plutarchū, Pedianū, & alios.

pro ea potestate, quam tribunus pl. habebat.
iurauit, remp. a se seruata. in oratione in Pisonem, & pro domo.

ille respondit; sibi non esse integrum. etenim paulo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta causa, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. hominem grauem, & ciuem egregium; qui, qua poena senatus, consensu bonorum omnium, eos * affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam caedere, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. itaque ego Metello fratri tuo praesenti restiti. nam in senatu Kal. * Ian. sic cum eo de rep. disputavi, ut sentiret sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad III. non. Ian. cum agere * coepisset, tertio quoque verbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non iudicio, neque disceptatione, * sed vi, atque impressione euertere. huius ego temeritati si virtute, atque animo non restitisssem; * quis esset, qui me in consulatu non casu * potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Haec si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum. sin aliquid impertinuit tibi sui consilii: lenis a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. etsi intelligis; non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio eius, animoq. in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas * appellanda est in acerbissima iniuria

Catilinae fo-
cios.

pridie consula-
tū absoluerat.

in senatu.

iudiciale uer-
bum.

hoc usus est
verbo, ut osten-
deret, non op-
pugnationem
suā fuisse. sed
defensionem.
Phil. vi.

quae laudatur:
at animi dislo-

iuria remissio animi, ac dissolutio. * Nulla est a me
 umquam sententia dicta in fratrem tuum. quoties-
 cumque aliquid est actum, sedens ijs assensi, qui mi-
 hi lenissime* sentire visi sunt. addam illud etiam;
 quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri non
 moleste tuli, atque etiam, vt ita fieret, pro mea
 parte adiui; vt s. c. meus inimicus, quia tuus
 frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppu-
 gnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec
 in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili,
 vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab of-
 ficijs tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore
 tibi, paene minitanti nobis per litteras, hoc rescri-
 bo, atque respondeo. Ego dolori tuo non solum igno-
 sco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim
 me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admo-
 net. a te peto, vt tu quoque aequum* te iudicem
 dolori meo praebeas; si acerbe, si erudcliter, si si-
 ne causa sum a tuis oppugnatus, vt statuas mihi
 non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque ex-
 ercitus tui auxilio in eiusmodi causa vtendum fuisse.
 Ego te mihi semper amicum esse volui; me vt ti-
 bi amicissimum esse intelligeres, laboravi. maneo
 in voluntate, & quoad* voles tu, permanebo:
 citiusq. amore tui fratrem tuum odisse desinam,
 quam illius odio quidquam de nostra benevolentia
 detrahatur. Vale.

lucio reprehem-
 ditur.

cum ageretur
 de Nepote reip.
 administratio-
 ne summouen-
 do. Suet. in Ju-
 lio.

eodem modo lo-
 cutus est ep. 1.
 lib. 1.

ita humanitas
 praefert, vt ta-
 men grauitas
 non abiciat.

ARG. Quae sequitur epistola, non dubito quin Me-
 telli Celeris potius sit, quam Nepotis. & in epistola
 Nepotem puto significari.

Q. Me-

Q. Metellus Nepos s. d. Cicroni.

maledicta in te
iniquissima.

HOMINIS importunissimi contumeliae, *
quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga
me officijs leniuntur; & ut sunt leues huiusmodi
homines, a me despiciuntur: libenterque, com-
mutata persona, te mihi fratris loco esse duco. de
illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum in-
nitum seruavi. De me, meisq; rebus, ne vobis
multitudine litterarum molestior essem, ad Lol-
lium perscripsi; de rationibus etiam prouinciae quid
vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefacer-
ret. Si poteris, * velim pristinam tuam erga me
voluntatem conserues. Vale.

quod puto esse
difficile, cum a
fratre meo gra-
uissimam iniu-
riam acceperis.

ARG. Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consu-
latum gerentis, exsul implorat.

Cicero s. d. Metello Nepoti cos. 4

LITTERAE Quinti fratris, & T. Pomponij,
necessarij mei, tantum mihi spei dederant, ut in
te non minus auxilij, quam in tuo collega, * mihi
constitutum fuerit. itaque ad te litteras statim mi-
si; per quas, ut fortuna postulabat, & gratias ti-
bi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. postea
mihi non tam meorum litterae, quam sermones eo-
rum, qui hac iter faciebant, animum tuum immu-
tatum significabant: quares fecit, ut tibi litteris
obstreperere non auderem. nunc mihi Quintus, fra-
ter meus, mitissimam * tuam orationem, quam
in senatu habuisses, perscripsit: quae inductus, ad
te scribere sum coactus: & abs te, quantum tua
fert

P. Lentulo con-
sule, qui reu-
lit ad senatum
de Cicrone re-
stituendo.

quod ab eo, qui
ante fuerit in-
amicus, satis vi-
detur.

fert voluntas, peto, quaesoque, vt tuos mecum ser-
 ues potius, quam propter arrogantem crudelitatem
 tuorum * me oppugnes. tu, tuas inimicitias vt
 reip. donares, te vicisti: alienis vt contra rep.
 confirmes, adduceres? quod si mihi tua clementia
 opem tuleris: omnibus in rebus me fore in tua pote-
 state tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, *
 neque senatum, neque populum auxiliari propter
 eam vim; quae me cum rep. vicit, licuerit: vide,
 ne, cum velis reuocare tempus omnium conseruan-
 dorum, cum, qui seruetur, non erit, non pos-
 sis. Vale.

ARG. Exprobrat Antonio, qui Macedoniam pro-
 consul regebat, ingrati animi vitium; deinde Atti-
 cum illi commendat.

Cicero s. d. C. Antonio M. F. imp. 5

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere,
 nisi commendaticias; non quod eas intelligerem
 satis apud te valere; sed, ne is, qui me rogarent,
 aliquid de nostra coniunctione imminutum esse osten-
 derem: tamen cum T. Pomponius, homo omnium
 meorum in te studiorum, & officiorum maxime
 conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te
 proficisceretur; aliquid mihi scribendum putavi,
 praesertim cum. * aliter ipsi Pomponio satisfacere
 non possem. Ego si abs te summa officia deside-
 rem, mirum nemini videri debeat. omnia enim a
 me in te profecta sunt, quae ad tuum commodum, *
 quae ad honorem, quae ad dignitatem pertine-
 rent. pro his rebus nullam mihi abs te relatum esse

gratiam,

Clodianorum.
 nam & lib. 4. ad
 Att. epist. 3. ap-
 pellatur hic Me-
 tellus frater P.
 Clodij, Cicero-
 nis inimici.
 consulem P. L6
 tulum, ad salu-
 tem Ciceronis
 maxime pro-
 pensum.

miror, cur, im-
 peratori, adscri-
 bat, cum, in pro-
 uincia male re
 ab eo gestam,
 Dio, Obseques,
 epitome Livia-
 na significet.

significat se in-
 vitum scripsit
 se.

ad augendam
 copiam hic est
 locus cum illo
 conferendus,
 epist. 8.

vide ad Att. ep.
80, lib. 1.

ep. 8.

iudicium, quod
in Antonium
parabatur, M.
Coelio accusa-
tore: quo in iu-
dicio Antonium
Cicero defen-
dit. vide orat.
pro Coelio. &
ad Att. ep. x.
lib. 1.

gratiam, tu es optimus testis. contra etiam esse ali-
quid abs te profectum, ex multis audiui: nam, com-
perisse me, non audeo dicere; ne forte id ipsum ver-
bum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere
conferri. sed ea, quae ad me delata* sunt, malo
te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt,
quam ex meis litteris, cognoscere. meus in te ani-
mus quam singulari officio fuerit, & senatus, &
populus R. testis est; tu, quam gratus erga me fue-
ris, ipse existimare potes; quantum mihi debeas,
ceteri existiment. ego, quae tua causa antea feci,
voluntate sum adductus, posteaq. constantia: * sed
reliqua*, mihi crede, multo maius meum stu-
dium, maioremq. gravitatem, & laborem deside-
rant: quae ego si non profundere ac perdere vide-
bor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata
esse sentiam; non committam, ut tibi ipse insanire
videar. ea quae sint, & cuiusmodi, poteris ex
Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pompo-
nium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa
confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc pe-
tam, ut, si quid residet in te amoris erga me, id
omne in Pomponij negotio ostendas. hoc mihi gra-
tius facere nihil potes. Vale.

ARG. Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio
succederetur. adscribit de domo a se empta.

Cicero s. d. P. Sextio L. F. procos. 6

CUM ad me Decius librarius venisset; egis-
setq.

setq. mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebam, cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. sed postea quam & Cornelia tua Terentiam conuenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, vt adesset: plurimumq. in eo negotij habui, vt Q. Fusium tribunum pl. & ceteros, ad quos tu * scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris. omnino res tota in mensem Ianuarium reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene euenire, quod de Crasso domum emissam, emi eam ipsam domum xxxv, * aliquanto post tuam gratulationem. itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, vt cupiam coniurare, * si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem coniurationis oderunt: partim non credunt; & a me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione * feneratorum exemerit. omnino * semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum affecutus, vt bonum * nomen existimer. Domum tuam, atque aedificationem omnem perspexi, & vehementer probavi. Antonium, * etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissime, ac diligentissime defendi; senatumq. vehementer oratione mea, atque

vt tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

id est trietris quisque. Gel. l. 12. c. 12. alludit ad coniurationem Catilinae ex aere alieno contractam.

de off. lib. 2. libri veteres, omni; pro, cuius. debitor; qui soluendo esse possit. collegam suum in consulatu, quae postea Coelius accusauit, vide orationem pro M. Coelio.

aucto-

auctoritate communi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

ARG. Leuiter expostulat, quod Pompeius sibi de oppressa Catilinae coniuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero. s. D. Cn. Pompeio Cn. F.

Magno, imp.

7

« defecto Mithridatico bello.

SI TV, exercitusq. valetis, bene est. Ex litteris * tuis, quas publice misisti, cepi vna cum omnibus incredibilem voluptatem. tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te vno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos veteres hostes, novos amicos, vehementer litteris percussos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. Ad me autem litteras quas misisti, quamquam exigua significationem tuae erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mutuo * respondetur; apud me plus officij residere, facillime patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaq. sit. ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostrae necessitudinis, & recip. causa, gratulationem expectaui: quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod verebare, ne cuius* animum offenderes. sed scito, ea, quae nos pro salute patriae gessimus,

mordet Pompeium ut immemorem beneficij: habuerat enim Cicero orationem pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demando.

* Crassi, aut Caesaris, qui obiuratos non esse interficiendos sentit.

mus, orbis terrae iudicio, ac testimonio comprobari. quae, cum veneris, tanto consilio, tantaq. animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi, multo maiori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem, quam Laelium, facile & in rep. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

ARG. Officium suum in Crassum praedicat; omniaq. pollicetur, quae ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

Cicero s. d. M. Licinio P. F.

Crasso.

8

QUANTVM * meum studium exstiterit dignitatis tuae vel tuendae, vel etiam augendae, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset praeteriri. nam & cum consulibus, * & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta numquam antea vlla in causa: suscepiq. mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veteriq. nostrae necessitudini iamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum * officium cumulate reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te non numquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt * tibi. sed exstitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostrae voluntatis, & amicitiae

proficisceretur
Crassus ad bellum Parthicum.

Domitio, &
Appio.

fuerat enim simulas inter eos. Plutarchus.

levis est, qui alienarunt: & huius immutationis causam in alios efferit.

Suet. in Iulio.
filijs, Marcus, &
Publius; quorū
Marcus Caesa-
ris in Gallia
quaestor, Pu-
blius legatus
fuit. Caesar de
bel. Gal.

ab ineunte igi-
tur adolescen-
tia. nam adole-
scētes virili to-
ga sumpta an-
no aetatis xvii,
in forum ibāt.

paria officia
modeste polu-
lat.

amicitiae fides. sum enim consecutus, non modo
ut domus tua tota, sed ut cuncta ciuitas me tibi a-
micissimum esse cognosceret. itaque & praestan-
tissima omnium seminarum vxor * tua, & eximia
pietate, virtute, gratia tui * Crassi meis consilijs,
monitis, studijs, actionibusq. nituntur: & sena-
tus, populusq. R. intelligit, tibi absenti nihil esse
tam promptum, aut tam paratum, quam in omni-
bus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam,
diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint a-
cta, quaeq. agantur, domesticorum tibi litteris
declarari puto. De me sic existimes, ac tibi per-
suadeas vehementer velim; non me repentina ali-
qua voluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem
meis officijs amplectendam incidisse, sed, ut pri-
mum forum * attigerim, spectasse semper, ut tibi
possem quam maxime esse coniunctus. quo quidem
ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi ob-
seruantiam, neque mihi tuam summam beneuolen-
tiam, ac liberalitem defuisse. si qua intercide-
runt, non tam re, quam suspicione violata; ea cum
fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni
memoria, vitaq. nostra. is enim tu vir es, & eum
me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempo-
ra incidimus, coniunctionem, amicitiamq. nostram
utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem
tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse pu-
tes, statues * ipse, & ut spero, statues ex nostra
dignitate: ego vero tibi profiteor, atque polliceor
eximium, & singulare meum studium in omni
genere

genere officij, quod ad * honestatem, & gloriam
 tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum conten-
 dent, tamen, cum reliquis omnibus, tum Crassis
 tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem
 ego ambos vnice diligo, sed in Marco beneuolentia
 impari: hoc magis sum Publio * deditus, quod me,
 quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempo-
 re maxime, sicut alterum parentem & obseruat,
 & diligit. Has litteras velim existimes foederis
 habituras esse vim, non epistolae; meq. ea, quae tibi
 promitto, ac recipio, sanctissime esse obseruaturum,
 diligentissimeq. facturum. Quae a me suscepta de-
 fensio est, te absente, dignitatis tuae, in ea iam ego
 non solum amicitiae nostrae, sed etiam constantiae*
 meae caussa permanebo. quamobrem satis esse hoc
 tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me,
 si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem, aut ad
 commodum, * aut ad amplitudinem tuam pertine-
 re, mea sponte* id esse facturum; sin quippiam aut a
 te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, vt in-
 telligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam
 tuorum frustra ad me detulisse. quamobrem uelim
 ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, ma-
 ximis, mediocribusq. rebus, vt ad hominem ami-
 cissimum; & tuis praecipias, vt opera, * consilio,
 auctoritate, gratia mea sic vtantur in omnibus pu-
 blicis, priuatis, forensibus, domesticis tuis, amico-
 rum, hospitum, clientum tuorum negotiis, vt, quoad
 eius fieri possit, praesentiae tuae desiderium * meo
 labore minuat. Vale.

ep. 1. lib. 10.

hic enim Cice-
 roni patrem cō-
 cilauit. uide
 Plurarchum in
 Crasso.

uide ep. 3.

epist. 5.
 idem ep. 8. l. 6.

auge copiam
 ex aliis locis,
 ep. 3. 4. & 6. l. 1.

quo tenentur
 amici tui, hospi-
 tes, clientes.

L ARG.

ARG. Vatinius, ex consulatu a Caesare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obrectationes.

P. Vatinius imp. s. d.

Ciceroni suo.

9

captat beneuo-
lentiam a com-
memoratione
accepti benefi-
cii de quo be-
neficio Valeri-
us Max. l. 4. c. 2.

in Dalmatia.

de hoc seruo ui-
de ep. 77. l. 13.

SI vales, bene est: ego valeo. Si tuam consue-
tudinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius
cliens ad te venit, qui pro se causam dicere uult.
non puto repudiabis in honore, quem in periculo
recepisti. ego autem quem potius adoptem, aut in-
uocem, quam illum, quo defendente* uincere didici?
an verear, ne, qui potentissimorum hominum con-
spirationem neglexerit pro mea salute, is pro hono-
re meo, pusillorum, ac maleuolorum obrectatio-
nes, & inuidias non prosterneat, atque obterat?
Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum,
atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea
dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. scis
meam fortunam nescio quo modo facile obrecta-
tores inuenire, non meo quidem mehercule merito:
sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit?
si quis forte fuerit, qui nostrae dignitati obesse velit;
peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem
in me absente defendendo mihi praestes. Litteras ad
senatum nostris de rebus gestis * quo exemplo mi-
seram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus ser-
uus anagnostes fugitiuus* cum Vardaeis esse: de quo
tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra, mariq. ut
conquireretur, praemandavi: & profecto tibi illum
repe-

reperiam, nisi si in Dalmatiam* aufugerit: & inde
tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad
v. id. Quint. ex castris, Narona.

Dalmatiae no-
men ab urbe
Daimno dedu-
ctum, signifi-
cat Surabol. 7.

ARG. Scribit haec, de Dionysio Ciceronis seruo,
de Catilio pirata, de rebus a se in Dalmatia gestis,
pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinius imp. s. d.

Ciceroni.

IO

Si vales, bene est: ego quidem valeo. De Diony-
sio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quod me
frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic re-
frigeravit. sed tamen non desistam, quin illum ali-
quando eruam. Sed tamen omnia mihi dura* impe-
ras. de Catilio nescio quid ad me scripsisti depreca-
tionis diligentissimae. apaze te cum nostro Sex. Ser-
uilio: nam mehercule ego illum quoque amo. sed hu-
iusmodi nos clientes, huiusmodi causas recipitis?
hominem unum omnium crudelissimum, qui tot in-
genus, matres familias, ciues R. occidit, arripuit,
disperdidit, regiones vastavit? simius, non semissis
homo, contra me arma tulit; et eum bello cepi. sed ta-
men, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercu-
le cupio, quae tu mihi imperas. meam animadversionem,
& supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepis-
sem, remitto tibi, & condono. quid illis respondere
possum, qui, sua bona dirpta, naues expugnatas,
fratres, liberos, parētes occisos, actione exposulāt?
si mehercule Apii os* haberem, in cuius locum suf-

cum neque ser-
uum possim in-
uenire, neque
de Catilio,
quod petis, fa-
cile concedere.

si essem ita im-
pudens, ut est

Appius, ore scilicet durissimo

fectus sum; tamen hoc sustinere non possem. quid ergo est? faciam omnia sedulo, quae te sciam velle. defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo: si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Caesar adhuc mihi iniuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: * quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam, si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti opida sunt Dalmatiae antiqua: quae ipsi * sibi adseuerunt, amplius sexaginta. haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia condicione ego sum, ac ceteri imperatores.

relatio ad senatum consulum erat, & consul erat Caesar.

Dalmatae.

proximae a se relictae.

Ego, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex opida vi oppugnando cepi: vnum hoc, * quod erat maximum, quater a me iam captum: quattuor enim turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero, opidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam causam agas, meque tibi in omnes partes * defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. nonis Dec. Narona.

ep. 10. l. 4.

ARG. Suum studiū erga vxorem Vatiniū, ipsumque Vatinium significat. rogat deinde, ut omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

Cicero

GRATA tibi esse officia mea, non miror. cognoui enim te gratissimum omnium; idq. nunquam destiti praedicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem uoluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quae ea vellet, summo studio, curaq. facturum: itaq. faciam; eamque, si opus esse videbitur, ipse conueniam. tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia, quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, praestabo. si uero improbus fuerit, ut est; duces eum capituum in triumpho. Dalmatis dum male faciant, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

epistolam Vati-
nii, cui haec re-
spondet, persis-
se constat.

apparet, Diony-
sium in manu
Vatini fuisse.

ARG. Luceium, historiarum scriptorem, rogat,
ut de rebus a se in consulatu gestis separatim uolu-
men conficiat: quod illustrius uidebatur.

hanc epistolam
ipse bellam uo-
cât. in epistola
6. lib. 4. ad A-
ticum.

laudatio ad col-
ligendam bene-
uolentiam.

belli socialis
enim socii, se ci-
uitate extrusos
indignati, ar-
ma lumpferunt.

Caulinariam.

CORAM me tecum eadem haec agere saepe
conantem deterruit pudor quidam pæne subrusti-
cus: quæ nunc expromam absens audacius: epistola
enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili,
neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut no-
strum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod
etsi mihi saepe ostendis te esse facturum: tamen igno-
scas velim huic festinationi meae. genus enim scri-
ptorum tuorum etsi erat semper a me vehementer
expectatum; tamen vicit * opinionem meam; meq-
ue ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime
res nostras monumentis commendari tuis. non
enim me solum commemoratio posteritatis ad spem
quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupi-
ditas, ut uel auctoritate testimonii tui, vel indicio
beneuolentiae, vel suauitate ingenij viui perfrua-
mur. Neque tamen, hæc cum scribebam, eram ne-
sciens, quantis oneribus premerere susceptarum re-
rum, & iam institutarum, sed, quia uidebam Itali-
ci * belli, & civilis historiam iam pacis a te esse per-
fectam; dixeris autem mihi, te reliquas res ordiri:
deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares,
coniuncte ne malles cum ceteris rebus nostra con-
texere, an, ut multi Graeci fecerunt, Callisthenes
Troicæ bellæ, Timæus Pyrrhi, Polybius Numanti-
num, qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quæ
dixi, bella separauerunt; tu quoque item civilem
coniurationem ab hostilibus, externisq. bellis seiun-
geres.

geres. equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si vno * in argumento, vnaq. in persona mens tua tota versabitur; cerno iam animo, quāto omnia uberiora, atque ornatioa futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tanto opere videntur ornanda? sed tamen, **QVI** semel uerecundiae fines transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem, itaque te plane etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo leges * historiae negligas; gratiamq. illam, de qua suauissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophon-tium* illum a uoluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amoriq. nostro plusculum etiam, quam concedit ueritas, largiare. Quod si te adducemus, vt hoc suscipias: erit, vt mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. a principio enim coniurationis vsque ad reditum* nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris vti ciuiliū commutationum scientia, * uel in explicandis causis rerum nouarum, uel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quae uituperanda

ut tantum & de ciuili coniuratione, & de me vno, a quo est extincta, cogites.

quae nihil prae-ter ueritatem concedunt.

apud Xenopho-tem lib. 2. Memorabilem, & de off. l. 1.

ab exilio.

cum te publi-cae mutationis peritum ostendat.

notat Pompe-
ium, & alios, a
quibus contra-
fidem, & am-
icitiam prodi-
tus est, ut Clo-
dio gratifica-
rentur,

duces; & , quae placebunt, exponendis rationibus
comprobabis; & , si liberius, ut consuesti, agen-
dum putabis, multorum in nos perfidiam, *insidias,
proditionem notabis. multam etiam casus nostri ti-
bi uarietatem in scribendo suppeditabunt, ple-
nam cuiusdam uoluptatis, quae vehementer ani-
mos hominum in legendo scripto retinere possit.

NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris,
quam temporum uarietates, fortunaeq. vicissitu-
dines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non
fuerunt, in legendo tamen erunt iucundae. HABET
enim praeteriti doloris secunda recordatio delecta-
tionem; ceteris uero, nulla perfunctis propria mo-
lestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, e-
tiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim no-

strum ille moriens apud Mantineam Epaminondas
non cum quadam miseratione* delectat? qui tum de-
nique sibi auelli iubet spiculum, postea quam ei per-
cunctanti dictum est, clypeum esse saluum: ut e-
tiam in uulneris dolore aequo animo cum laude
moreretur. Cuius studium in legendo non erectum
Themistoclis fuga, redituq. retinetur? etenim or-
do ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enu-
meratione fastorum: at viri saepe excellentis an-
cipites, uariiq. casus habent admirationem, exspe-
ctationem; lacritiam, molestiam; spem, timorem:
si uero exitu notabili concluduntur, expletur ani-
mus iucundissimae lectionis uoluptate. quo mihi ac-
ciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a con-
tinentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum
gestarum

miseratio ex il-
lius interitu,
delectatio ex
animi constan-
tia, & amore er-
ga suos. vide hi-
storiam apud
Aemilium Pro-
bum, Iustinum
l. 6. & Strabo-
nem l. 8.

gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumq. nostrorum. habet enim varios actus, multasq. actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula * quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari, celebrariq. velle. neque enim tu is es, qui, * quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. neque enim Alexander ille gratiae causa ab Apelle * potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra ignotis * nota faciebant: quae vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. nec minus enim est Spartiatus Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem * suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasq. superauit. Atque hoc praestantius mihi fuerit & ad laetitiam animi, & ad memoriae dignitatem, si in tua * scripta peruenero, quam si in ceterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti * a Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli, sed

ratio, eut fabu-
lam dixerit.

amouet a se se
spicionem a se
fentationis.

RECEIVED 78
JULY 1978

Phil. 7. 6-37. 10
Hort ep. 1. 1. 2. 11
1234567891011121314151617181920212223242526272829303132333435363738394041424344454647484950515253545556575859606162636465666768697071727374757677787980818283848586878889909192939495969798991001011021031041051061071081091101111121131141151161171181191201211221231241251261271281291301311321331341351361371381391401411421431441451461471481491501511521531541551561571581591601611621631641651661671681691701711721731741751761771781791801811821831841851861871881891901911921931941951961971981992002012022032042052062072082092102112122132142152162172182192202212222232242252262272282292302312322332342352362372382392402412422432442452462472482492502512522532542552562572582592602612622632642652662672682692702712722732742752762772782792802812822832842852862872882892902912922932942952962972982993003013023033043053063073083093103113123133143153163173183193203213223233243253263273283293303313323333343353363373383393403413423433443453463473483493503513523533543553563573583593603613623633643653663673683693703713723733743753763773783793803813823833843853863873883893903913923933943953963973983994004014024034044054064074084094104114124134144154164174184194204214224234244254264274284294304314324334344354364374384394404414424434444454464474484494504514524534544554564574584594604614624634644654664674684694704714724734744754764774784794804814824834844854864874884894904914924934944954964974984995005015025035045055065075085095105115125135145155165175185195205215225235245255265275285295305315325335345355365375385395405415425435445455465475485495505515525535545555565575585595605615625635645655665675685695705715725735745755765775785795805815825835845855865875885895905915925935945955965975985996006016026036046056066076086096106116126136146156166176186196206216226236246256266276286296306316326336346356366376386396406416426436446456466476486496506516526536546556566576586596606616626636646656666676686696706716726736746756766776786796806816826836846856866876886896906916926936946956966976986997007017027037047057067077087097107117127137147157167177187197207217227237247257267277287297307317327337347357367377387397407417427437447457467477487497507517527537547557567577587597607617627637647657667677687697707717727737747757767777787797807817827837847857867877887897907917927937947957967977987998008018028038048058068078088098108118128138148158168178188198208218228238248258268278288298308318328338348358368378388398408418428438448458468478488498508518528538548558568578588598608618628638648658668678688698708718728738748758768778788798808818828838848858868878888898908918928938948958968978988999009019029039049059069079089099109119129139149159169179189199209219229239249259269279289299309319329339349359369379389399409419429439449459469479489499509519529539549559569579589599609619629639649659669679689699709719729739749759769779789799809819829839849859869879889899909919929939949959969979989991000100110021003100410051006100710081009101010111012101310141015101610171018101910201021102210231024102510261027102810291030103110321033103410351036103710381039104010411042104310441045104610471048104910501051105210531054105510561057105810591060106110621063106410651066106710681069107010711072107310741075107610771078107910801081108210831084108510861087108810891090109110921093109410951096109710981099110011011102110311041105110611071108110911101111111211131114111511161117111811191120112111221123112411251126112711281129113011311132113311341135113611371138113911401141114211431144114511461147114811491150115111521153115411551156115711581159116011611162116311641165116611671168116911701171117211731174117511761177117811791180118111821183118411851186118711881189119011911192119311941195119611971198119912001201120212031204120512061207120812091210121112121213121412151216121712181219122012211222122312241225122612271228122912301231123212331234123512361237123812391240124112421243124412451246124712481249125012511252125312541255125612571258125912601261126212631264126512661267126812691270127112721273127412751276127712781279128012811282128312841285128612871288128912901291129

actiue posuit,
pro ijs, qui non
nouerant. anti
qua figura, de
qua vide scho-
lium.

Dio Chryso-
stomus i orat, Co-
rinthiaca.

a persona Lu-
ccij.

Corinthio. Pro-
bus, & Plutar-
chus.

sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi vi-
ri, & in reip. maximis, grauissimisq. causis co-
gniti, atque in primis probati: ut mihi non solum
praeconium, quod, cum in Sigaeum venisset, Ale-
xander* ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed
etiam graue testimonium impertitum clari homi-
nis magniq. videatur. placet enim Hector ille mihi
Neuianus, * qui non tantum laudari se laetatur,
sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non
impetro; hoc est, si qua te res impedierit: (neque
enim fas* esse arbitror, quidquam me rogantem abs
te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non
nulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, mul-
torum tamen exemplo, & clarorum virorum. sed,
quod te non fugit, haec sunt in hoc genere vitia: *
& verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si
quid est laudandum; & praetereant, si quid forte
reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fi-
des, minor auctoritas, multi denique reprehen-
dant, & dicant verecundiores esse praecones ludo-
rum gymnycorum, qui, cum ceteris coronas impo-
suerint victoribus, eorumq. nomina magna voce
pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionem co-
rona donentur, alium praeconem adhibeant, ne sua
voce ipsi se victores esse praedicent. haec nos vita-
re cupimus, & si recipis causam nostram, vitabi-
mus: idq. ut facias, rogamus. Ac, ne forte mi-
rere, cur, cum mihi saepe ostenderis te accuratissi-
me nostrorum temporum consilia, atque euentus
litteris mandaturum, a te id nunc tantopere, &

tam

non satis est res
praeclaras gere-
re, sed scriptore
etiam excellen-
ti opus est.

apud Naeuium
poetam, ep. 6.
l. 15.

argumentum
ab amicitia.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

tam multis verbis petamus : illa nos cupiditas incendit ; de qua initio scripsi , festinationis , quod alacres* animo sumus , ut & ceteri , viucentibus nobis , ex libris tuis nos cognoscant ; & nosmetipsi vini gloriola nostra perfruemur . His de rebus quid acturus sis , si tibi non est molestum , rescribas mihi velim . si enim suscipis causam , conficiam commentarios rerum omnium : sin autem differs me in tempus aliud ; coram tecum loquar . tu interea non cessabis ; & ea , quae habes instituta , perpolies ; nosq. diliges . Vale .

plus significa-
uit, quam si di-
xisset, cupidi-
nam in al. crita
te motus est,
summae laci-
tiae index.

ARG. Significat, Lucciej litterae consolatoriae quan-
tum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam,
quam ex afflictâ rep. capiebant.

Cicero s. p. Luccio.

13

QVAM QVAM ipsa consolatio litterarum
tuarum mihi gratissima est ; declarat enim sum-
mam benevolentiam coniunctam pari prudentia : ta-
men illum fructum ex ijs litteris vel maximum ce-
pi , quod te praeclare res humanas contemnen-
tem , & optime contra fortunam paratum , ar-
matumq. cognoui . quam quidem laudem sapien-
tiae statuo esse maximam , **N O N** aliunde pende-
re ; nec extrinsecus aut bene , aut male viuendi
suspensas habere rationes . quae cogitatio cum mi-
hi non omnino excidisset , * (etenim penitus insede-
rat) vi tamen tempestatum , & concursu calami-
tatum erat aliquantum labefactata , atque conuul-
sa : cui te opitulari & video , & id fecisse etiam
proximis

notandum ad
nostram imita-
tionem, quor
verba simul at-
tulerit ad persi-
ciendam, exer-
nandamq. tras-
lationem.

ab exemplo.

atque, magis
placeret.

eo spectabant,
ne prorsus de
rep. desperare.

Tulliolae mor-
tem.

quia semper o-
ptime de rep.
sensit.
Cautilinae con-

proximis litteris, multumq. profecisse sentio. itaque hoc saepius dicendum, tibi q. non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa valent, quae eleganter, copioseq. collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, gravitatemq. animi tui * perspexi; quam non imitari; turpissimum existimo. itaque * hoc etiam fortio rem me puto; quam te ipsum praeceptorum fortitudinis, quod tu mihi videris spem non nullam habere, haec aliquando futura meliora: casus enim gladiatorij, similitudinesq. eae, tum rationes in ea disputatione a te collectae, vetabant * me reip. penitus diffidere. itaque alterum minus mirum, fortio rem te esse, cum aliquid speres: alteri mirum, spe vlla teneri. quid est enim non ita affectum; ut id non deletum, extinctumq. omne esse fateare? circumspice omnia membra reip. quae notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum ve sit. quae persequeretur, si aut melius ea viderem; quam tu vides; aut commemorare possem sine dolore. quamquam tuis monitis, praeceptisq. omnis est abijciendus dolor: ergo & domestica * feremus, ut censes, & publica paullo etiam fortius fortasse; quam tu ipse, qui praecipis. te enim spes aliqua consolatur, ut scribis; nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & praecipis. das enim mihi iucundas recordationes conscientiae * nostrae, rerumq. * earum, quas, te in primis auctore, gessimus.

nius. praestitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignoscas mihi de me ipso aliquid praedicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare aegritudine uoluisti; earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam: transferamq. animum ad * ea, quibus secundae res ornantur, aduersae adiuantur: tecumq. & ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, & valetudo; & si esse una minus poterimus, quam volumus; animorum tamen coniunctione, iisdem studijs ita fruemur, ut numquam non una esse videamur. Vale.

iurationem significat.

ad studiū philosophiae: quod coluit maxime post afflictam aetate.

ARG. Causam quaerit, cur Cicero ab urbe tam diu absit: hortaturque, ut animū a maerore abducatur.

Luceius s. d. Ciceroni.

14

Si uales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululo tamen etiam deterius, quam solco. Te requisivi saepius, ut uiderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum, quae te res hinc * maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti: gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse iucundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis, praesertim vel animo defatigato tuo, qui

ab urbe.

qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis, & tristitiae te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta non* videbis; qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querellis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari* sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadendo; gratia contendimus, & rogando; si quid nostra causa vis, ut istis te molestijs laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel* nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio; cupio deterrere, ne perman eas in incepto: cum duae res istae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas.* Vale.

id est, te querellis nihil proficere.

augetur enim dolor retrahendo.

aut etiam amicis, ut solebas, viuere, aut saltem solus hilariter

pro offendaris, ut etiam ep. 1. lib. 1. ad Q. fr.

ARG. Querenti Luceio, cur ab vrbe abesset, eiusque maerorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in vrbe non viuat.

Cicero s. d. Luceio

15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in ijs litteris, quas a te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, iucundus, nisi id verbum in omne tem-

nunc tempus perdidissem, neque ob eam vnam* causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis verbis vtens, re graviter accusas; sed quod illius tanti vulneris quae remedia esse debebant; ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. tecum vivere possem equidem, & maxime vellem. vetustas est, amor, consuetudo, studia paria. quod vinculum, quae res deest nostrae coniunctioni? possumus ne igitur esse vna? nec mehercule intelligo, quid impediatur: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in vrbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra actas incidit, vt, cum maxime florere nos oporteret, tum vivere etiam pueret. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? litterae, credo, quibus vtor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare,* quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae?* itaque sic litteris vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. quod si id egissemus

non tam ob amissionem recip. quam ob amicorum aut interitum, aut absentiam. quidam enim obdurerant, vt in patriam liberatam redire nollent.

ob interitum
liae. ep. 6. l. 4.

oderunt enim
turpia. turpissimum autem,
scruiare.

in foro causas
agere solebat,
in curia sententiam de rep. dicere.

ARG. Vatinius, ex consulatione a Caesare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obreftationes.

P. Vatinius imp. s. d.

Ciceroni suo.

9

captat beneuo-
lentiam a com-
memoratione
accepti benefi-
cii de quo be-
neficio Valeri-
us Max. l. 4. c. 2.

in Dalmatia.

de hoc seruo ui-
de ep. 77. l. 13.

SI vales, bene est: ego valco. Si tuam consue-
tudinem in patrociniis tuendis seruas, P. Vatinius
cliens ad te venit, qui pro se causam dicere vult.
non puto repudiabis in honore, quem in periculo
recepisti. ego autem quem potius adoptem, aut in-
uocem, quam illum, quo defendente * uincere didici?
an verear, ne, qui potentissimorum hominum con-
spirationem neglexerit pro mea salute, is pro hono-
re meo, pusillorum, ac maleuolorum obreftatio-
nes, & inuidias non prosterneat, atque obterat?
Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum,
atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea
dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. scis
meam fortunam nescio quo modo facile obrefta-
tores inuenire, non meo quidem mehercule merito:
sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit?
si quis forte fuerit, qui nostrae dignitati obesse velit;
peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem
in me absente defendendo mihi praestes. Litteras ad
senatum nostris de rebus gestis * quo exemplo mi-
seram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus ser-
uus anagnostes fugitiuus * cum Vardaeis esse: de quo
tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra, mariq. ut
conquireretur, praemandaui: & profecto tibi illum
repe-

reperiam, nisi si in Dalmatiam* aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad v. id. Quint. ex castris, Narona.

Dalmatiae nomen ab urbe Daimno deductum, significat Strabon. 7.

ARG. Scribit haec, de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinius imp. s. d.

Ciceroni.

IO

SI vales, bene est: ego quidem valeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eominus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic refrigeravit. sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura* imperas. de Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimae. apaze te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo. sed huiusmodi uos clientes, huiusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues R. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastauit? finius, non semissis homo, contra me arma tulit; et eum bello cepi. sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quae tu mihi imperas. meam animaduersionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. quid illis respondere possum, qui, sua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? si mehercule Apii os* haberem, in cuius locum suf-

eum neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, quod petis, facile concedere.

si essem ita impudens, ut est

Appius, ore sci-
licet durissimo

relatio ad sena-
tum consulum
erat, & consul
erat Caesar.

Dalmatae.

proximae a se
relictum.

ep. 10. l. 4.

fectus sum; tamen hoc sustinere non possem. quid ergo est? faciam omnia sedulo, quae te sciam velle. defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo: si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Caesar adhuc mihi iniuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: * quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam, si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: viginti opida sunt Dalmatiae antiqua: quae ipsi* sibi adsciuerunt, amplius sexaginta haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia condicione ego sum, ac ceteri imperatores.

Ego, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex opida vi oppugnando cepi: vnum hoc, * quod erat maximum, quater a me iam captum: quattuor enim turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruferunt: indigneque, mi Cicero, opidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam causam agas, meque tibi in omnes partes* defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. nonis Dec. Narona.

ARG. Suum studiū erga vxorem Vatinii, ipsumque Vatinium significat. rogat deinde, vt omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

Cicero

GRATA tibi esse officia mea, non miror. cognoui enim te gratissimum omnium; idque nunquam destiti praedicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, verum etiam cumulatissime retulisti. quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem uoluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quae ea vellet, summo studio, curaque facturum: itaque faciam; eamque, si opus esse videbitur, ipse conueniam. tu tamen ei velim scribes, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia, quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, praestabo. si uero improbus fuerit, ut est; duces eum capituinum * in triumpho. Dalmatis dum male faciant, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

epistolam Vatinii, cui haec respondet, perisse constat.

apparet Dionysium in manu Vatinii fuisse.

ARG. Lucceium, historiarum scriptorem, rogat, ut de rebus a se in consulatu gestis separatim uolumen conficiat: quod illustrius uidebatur.

hanc epistolam
ipse bellam uo-
cat. in epistola
6. lib. ad Atti-
ticum.

laudatio ad col-
ligendam bene-
uolentiam.

belli socialis
enim socii, se ci-
uitate extrusos
indignati, ar-
ma sumperunt.

Caulinam.

CORAM me tecum eadem haec agere saepe
conantem deterruit pudor quidam paene subrusti-
cus: quae nunc ex promam absens audacius: epistola
enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili,
neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut no-
strum scriptis illustretur, & celebretur tuis: quod
etsi mihi saepe ostendis te esse facturum: tamen igno-
scas velim huic festinationi meae: genus enim scri-
ptorum tuorum etsi erat semper a me vehementer
expectatum; tamen vicit * opinionem meam; meque
ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerri-
me res nostras monumentis commendari tuis. non
enim me solum commemoratio posteritatis ad spem
quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupi-
ditas, ut uel auctoritate testimonii tui, vel indicio
beneuolentiae, vel suauitate ingenij viui perfrua-
mur. Neque tamen, haec cum scribebam, eram ne-
sciens, quantis oneribus premerere susceptarum re-
rum; & iam institutarum. sed, quia uidebam Itali-
ci * belli, & civilis historiam iam pacis a te esse per-
fectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri:
deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares,
coniuncte ne malles cum ceteris rebus nostra con-
texere, an, ut multi Graeci fecerunt, Callisthenes
Troicū bellū, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numanti-
num, qui omnes a perpetuis suis historiis ea, quae
dixi, bella separauerunt; tu quoque item civilem
coniurationem ab hostilibus, externisq. bellis seiun-
geres.

geres. equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias, & statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si vno* in argumento, vnaq. in persona mens tua tota versabitur; cerno iam animo, quāto omnia uberiora, atque ornatioa futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tantopere videntur ornanda? sed tamen, QVI semel uerecundiae fines transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo leges* historiae negligas; gratiamq. illam, de qua suauissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem Xenophontium* illum a uoluptate, ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere; amoriq. nostro plusculum etiam, quam concedit ueritas, largiari. Quod si te adducemus, vt hoc suscipias: erit, vt mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. a principio enim coniurationis vsque ad reditum* nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris vti ciuiliū commutationum scientia, * uel in explicandis causis rerum nouarum, uel in remediis incommodorum; cum & reprehendes ea, quae uituperanda

ut tūc & de
ciuili coniura-
tione. & de me
vno, a quo est
extincta, cogi-
tes.

quae nihil prae-
ter ueritatem
concedunt.

apud Xenopho-
tem lib. 2. Mo-
morabilium,
& de off. l. 1.

ab exilio.

cum te publi-
cae mutationis
peritum osten-
des.

notat Pompe-
ium, & alios, a
quibus contra
fidem, & ami-
citiā prodi-
tus est; ut Clo-
dio gratifica-
rentur.

duces; & , quae placebunt, exponendis rationibus
comprobabis; & , si liberius, ut consuesti, agen-
dum putabis, multorum in nos perfidiam, *insidias,
proditionem notabis. multam etiam casus nostri ti-
bi uarietatem in scribendo suppeditabunt, ple-
nam cuiusdam uoluptatis, quae vehementer ani-
mos hominum in legendo scripto retinere possit.

NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris,
quam temporum uarietates, fortunaeq; vicissitu-
dines: quae etsi nobis optabiles in experiendo non
fuerunt, in legendo tamen erunt iucundae. HABET
enim praeteriti doloris secunda recordatio delecta-
tionem; ceteris uero, nulla perfunctis propria mo-
lestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, e-
tiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim no-
strum ille moriens apud Mantineam Epaminondas
non cum quadam miseratione* delectat? qui tum de-
nique sibi auelli iubet spiculum, postea quam ei per-
cunctanti dictum est, clypeum esse saluum: ut e-
tiam in uulneris dolore aequo animo cum laude
moreretur. Cuius studium in legendo non erectum
Themistoclis fuga, redituq; retinetur? etenim or-
do ipse animalium mediocriter nos retinet quasi enu-
meratione fastorum: at viri saepe excellentis anci-
pites, uariiq; casus habent admirationem, exspe-
ctationem; laetitiam, molestiam; spem, timorem:
si uero exitu notabili concluduntur, expletur ani-
mus iucundissimae lectionis uoluptate. quo mihi ac-
ciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a con-
tinentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum
gestarum

miseratio ex il-
lius interitu,
delectatio ex
animi constan-
tia, & amore er-
ga suos. vide hi-
storiam apud
Aemilium Pro-
bium, Iustinum
l. 6. & Strabo-
nem l. 8.

gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumq. nostrorum. habet enim varios actus, multasq. actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula * quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari, celebrariq. velle. neque enim tu is es, qui; quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. neque enim Alexander ille gratiae causa ab Apelle * potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra ignotis * nota faciebant: quae vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. nec minus enim est Spartiatus Agesilanus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem * suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium, statuasq. superauit. Atque hoc praestantius mihi fuerit & ad laetitiam animi, & ad memoriae dignitatem, si in tua * scripta peruenero, quam si in ceterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleon- ti * a Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli, sed

ratio, aut fabulam dixerit.

amouet a se suspicionem assentationis.

si quis dixerit, non est fabula, sed ratio.

non est fabula, sed ratio.

Plin. 7. 43. Hor. ep. 1. 1. 2.

adiuc posuit, pro ijs, qui non nouerant. anti qua figura, de qua vide scholium. Dio Chrysostomus i orat. Corinthiaca.

a persona Lucii.

Corinthio. Probus, & Plutarchus.

sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi vi-
ri, & in reip. maximis, grauissimisq. causis co-
gniti, atque in primis probati: vt mihi non solum
praeconium, quod, cum in Sigaeum venisset, Ale-
xander* ab Homero Achilli tributū esse dixit, sed
etiam graue testimonium impertitum clari homi-
nis magniq. videatur. placet enim Hector ille mihi
Neuianus, * qui non tantum laudari se laetatur,
sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non
impetro; hoc est, si qua te res impedierit: (neque
enim fas* esse arbitror, quidquam me rogantem abs
te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non
nulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, mul-
torum tamen exemplo, & clarorum virorum. sed,
quod te non fugit, haec sunt in hoc genere vitia: *
& verecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si
quid est laudandum; & praetereant, si quid forte
reprehendendum est. accedit etiam, vt minor sit fi-
des, minor auctoritas, multi denique reprehen-
dant, & dicant verecundiores esse praecones ludo-
rum gymnycorum, qui, cum ceteris coronas impo-
suerint victoribus, eorumq. nomina magna voce
pronuciarint, cum ipsi ante ludorum missionem co-
rona donentur, alium praeconem adhibeant, ne sua
voce ipsi se victores esse praedicent. haec nos vita-
re cupimus, & si recipis causam nostram, vitabi-
mus: idq. vt facias, rogamus. Ac, ne forte mi-
rere, cur, cum mihi saepe ostenderis te accuratissi-
me nostrorum temporum consilia, atque euentus
litteris mandaturum, a te id nunc tantopere, &

tam

no. 6. is, est res
praeclaras gere-
re, sed. scriptore
etiam excellen-
ti opus est.
apud Naeuium
poetam, ep. 6.
l. 15.

argumentum
ab amicitia.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

causae, quae ip-
sum a scriben-
do de sese deter-
reant.

tam multis verbis petamus : illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod alacres* animo sumus, ut & ceteri, viucentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vini gloriola nostra perfruemur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. si enim suscipio causam, consiciam commentarios rerum omnium : sin autem differo me in tempus aliud, coram tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea, quae habes instituta, perpolies, nosq. diliges. Vale.

plus significauit, quam si dixisset, cupidit. nam in al. critica motus est, summae laetitiae index.

FARG. Significat, Luceij litterae consolatoriae quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflictâ rep. capiebat.

Cicero s. d. Luceio.

13

QVAM QVAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est ; declarat enim summam benevolentiam coniunctam pari prudentia : tamen illum fructum ex ijs litteris vel maximum cepi, quod te praeclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, armatumq. cognoui. quam quidem laudem sapientiae statuo esse maximam, NON aliunde pendere ; nec extrinsecus aut bene, aut male viuendi suspensas habere rationes. quae cogitatio cum mihi non omnino excidisset, * (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque conuulsa : cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis

notandum ad nostram imitationem, quae verba simul attulerit ad perficiendam, exercendamq. translationem.

ab exemplo.

atque, magis
placeret.

eo spectabant,
ne prorsus de
rep. desperare.

Tulliolae mor-
tem.

quia semper o-
pime de rep.
fensi.

Caulinae con-

proximis litteris, multumq. profecisse sentio. ita-
que hoc saepius dicendum, tibi q. non significandum
solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mi-
hi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolan-
dum autem cum illa valent, quae eleganter, copio-
se q. collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitu-
dinem, gravitatemq. animi tui * perspexi; quam
non imitari, turpissimum existimo. itaque * hoc e-
tiam fortiozem me puto, quam te ipsum praecepto-
rem fortitudinis, quod tu mihi videris spem non
nullam habere, haec aliquando futura meliora: ca-
sus enim gladiatorij, similitudinesq. eae, tum ratio-
nes in ea disputatione a te collectae, vetabant * me
reip. penitus diffidere. itaque alterum minus mi-
rum, fortiozem te esse, cum aliquid speres: alteru
mirum, spe vlla teneri. quid est enim non ita affe-
ctum, vt id non deletum, extinctumq. omne esse
fateare? circumspice omnia membra reip. quae no-
tissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod
non fractum, debilitatum ve sit. quae persequerer,
si aut melius ea viderem, quam tu vides; aut com-
memorare possem sine dolore. quamquam tuis mo-
nitis, praeceptisq. omnis est abijciendus dolor: ergo
& domestica * feremus, vt censes, & publica paullo
etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui praecipis.
te enim spes aliqua consolatur, vt scribis; nos autem
erimus etiam in omni desperatione fortes, vt tu ta-
men idem & hortaris, & praecipis. das enim mi-
hi iucundas recordationes conscientiae * nostrae, re-
rumq. * earum, quas, te in primis auctore, gessi-
mus.

mus. praestitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignoscas mihi de me ipso aliquid praedicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare aegritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam: transferamque animum ad * ea, quibus secundae res ornantur, aduersae adiunantur: tecumque. & ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, & valetudo; &, si esse una minus poterimus, quam volumus; animum tamen coniunctione, iisdem studijs ita fruemur, ut numquam non una esse videamur. Vale.

iurastionem significat.

ad studiū philosophiae: quod coluit maxime post afflictam remp.

ARG. Causam quaerit, cur Cicero ab urbe tam diu absit: hortaturque, ut animū a maerore abducatur.

Luceius s. d. Cicroni.

14

SI vales, bene est: ego valeo, sicut soleo, paululo tamen etiam deterius, quam solco. Te requisivi saepius, ut viderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod item nunc miror. non habeo certum, quae te res hinc * ab urbe. maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti: gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse incundius, non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis, praesertim vel animo defatigato tuo, qui

qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis, & tristitiae te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, vt liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta non* videbis; qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querellis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari* sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadendo; gratia contendimus, & rogando; si quid nostra causa vis; vt istis te molestijs laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem vel* nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio; cupio deterrere, ne permanear in incepto: cum duae res istae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes; aut in altera non offendas.* Vale.

id est, te querellis nihil proficere.

augetur enim dolor retractando.

aut etiam amicis, vt solebas, viuere, aut saltem solus hilariter

pro offendaris, vt etiam ep. 1. lib. 1. ad Q. fr.

ARG. Querenti Luceio, cur ab vrbe abesset, eiusq. maerorem minuere conatu, respondet, & cur doleat, & cur in vrbe non viuat.

Cicero s. d. Luceio

15

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in ijs litteris, quas a te proxime accepi, no ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, iucundus, nisi id verbum in omne tem-

nunc tempus perdidissem, neque ob eam vnam causam, quam tu suspicaris, & in qua me; lenissimis, & amantissimis verbis vtens, re grauiter accusas; sed quod illius tanti vulneris quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obdurerunt. tecum viuere possem equidem, & maxime vellem. vetustas est, amor, consuetudo, studia paria. quod vinculum, quae res deest nostrae coniunctioni? possumus ne igitur esse vna? nec mehercule intelligo, quid impediatur: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus vicini in Tusculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in vrbe? in qua, cum forum commune sit, vicinitas non requiritur. sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra aetas incidit, vt, cum maxime florere nos oporteret, tum viuere etiam puderet. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? litterae, credo, quibus vtor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me a portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare,* quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae?* itaque sic litteris vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. quod si id

egissemus

non tam ob amissionem recip. quam ob amicorum aut inuentum, aut absentiam. quidam enim obdurerant, vt in patriam libertate spoliata redire nollent.

ob interitum & liac. ep. 6. l. 4.

oderunt enim turpia. turpissimum autem, seruire.

in foro causas agere solebat, in curia sententiam de rep. dicere.

post Pharsalicā
pugnam statim
enim Cicero in
Italiam rediit.

egissemus ego, atque tu; quod ne in mentem quī-
dem nobis veniebat propter quotidianos metus: om-
ne* tempus vna fuisset; neque me valetudo tua
offenderet, neque te maeror meus. quod, quantum
fieri poterit, consequamur. quid enim utriusque no-
strum aptius? propediem te igitur videbo. Vale.

AR G. Consolatur diligenter in primis amicum,
filiū obitū immoderatus ferentem.

Cicero s. d. Titio.

16

communicatio
doloris, conso-
latio est.
uterque enim
reip. malis angī-
mur, tu etiam
proprijs.

ET SI vnus ex omnibus minime sum ad te con-
solandū accommodatus; quod tantum* ex tuis mo-
lestijs cepi doloris, vt consolatione ipse egerem: ta-
men, cum longius* a summi luctus acerbitate meus
abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitu-
dinis esse, meaeq. in te benevolentiae, nōn tacere
tanto in tuo maerore tam diu, sed adhibere aliquam
modicam consolationem, quae lenare dolorem tuum
posset, si minus sanare potuisset. Est autem conso-
latio peruulgata quidem illa maxime, quam sem-
per in ore, atque in animo habere debemus; HO-

stultum est, co-
munem legem
reculare.

expositi omni-
bus fortunae te-
lis.

MINES* nos vt esse meminerimus, ea lege natos,
vt omnibus fortunae telis proposita sit vita nostra;
neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati su-
mus, condicione viuamus; * ne uet. am. graviter eos
casus feramus, quos nullo consilio vitare possu-
mus; euentisq. aliorum memoria repetendis, nihil
accidisse nobis noui cogitemus. neque haec, neque
ceterae consolationes, quae sunt a sapientissimis vi-
ris vsurpatae, memoriaeq. & litteris proditae,

tantum

tātum uidentur proficere debere, quantum status* ipse nostrae ciuitatis, & haec perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique aliqua* rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet; aut si tuarum rerum cogitatione maeres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum puto. Sin illa te res cruciat, quae magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miseras lugeas! ut ea non dicam, quae saepissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, * immortalitas illa potius, quam mors, ducenda sit; sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, quae non sentiat; hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reip. quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. quid est enim iam non modo pudori, probitati, uirtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quemquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atq; ex iniquissima condicione uitae uideretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi potest, ne* quid ijs, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex maerore tuo deminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis, ac sapientiae* tuae, quam tu a pue-

qui est miserrimus; ut bono uiro iucunda uita esse non possit.

quasi esse nulla prorsus esset.

quod probare studet in lib. de Senectute.

cum eos videas nō hac luce esse priuatos, sed horum temporum miseras effugisse.

sapiens enim nulla re affici-

tur, praeter
quam culpa.

ep. 28. lib. 7.

statim, auideq.
praeicipere.

ante tempus eo
sequi.

ro praestitisti, ferre immoderatus casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloq. seiunctus. etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantiae seruendum. nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, * quae maximos luctus uetustate tollit, id nos praeripere * cōsilio, prudentiaq. debemus. etenim si nulla umquā fuit, liberis amissis, tā imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque exspectare temporis medicinam, quam repraesentare * ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse affecutum, sui minus forte ualuisse, officio tamen functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.

ARG. Excusat tarditatem literarum: hortatur Sextium, ut exilii casum sapienter, fortiterq. ferat.

Cicero s. d. P. Sextio P. F.

17

exilium intel-
ligit Sextus.

NON obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisq. iacuerunt, posteriora autem me a scribendo tuis iniustissimis, atque acerbissimis incommodis * retardarunt. cum uero & interuallum iam satis longum fuisset; & tuam vir-
tutem,

tutem, animiq. magnitudinem diligentius essem
 mecum recordatus: non putavi esse alienum institu-
 tis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, &
 primis temporibus illis quibus in inuidiam absens,
 & in crimen uocabare, defendi: & cum in tui fami-
 liarissimi* iudicio, ac periculo tuum nomen coniun-
 geretur, quam potui accuratissime te, tuamq. caus-
 sam tutatus sum: & proxime recenti aduentu meo
 cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi pla-
 cuisset, si affuissem, tamē nulla re saluti tuae defui:
 cumq. eo tempore inuidia annonae inimici non solum
 tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas to-
 tius iudicij, multa q. alia reip. uitia plus, quam caus-
 sa ipsa, ueritasq. ualuisent; * Publio tuo neque ope-
 ra, neque consilio, neque labore, neque gratia, ne-
 que testimonio defui. quamobrem, omnibus officiis
 amicitiae diligenter a me, sancteq. seruatis, ne hoc
 quidem praetermittendum esse duxi; te uthorta-
 rer, rogaremq. ut & hominem te, & uirum esse
 meminisses; id est ut & communem, incertumq.
 casum, quem neque uitare quisquam nostrum, neque
 praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; et dolo-
 ri fortiter, * ac fortunae resisteres; cogitaresq. &
 in nostra ciuitate, & in ceteris, quae rerum potitae
 sunt, multis fortissimis, atque optimis uiris, iniustis
 iudiciis, tales * casus incidisse. Illud utinam ne ue-
 re scriberem, ea te rep. * carere, in qua neminem pru-
 dentem hominem res ulla delectet. De tuo autem fi-
 lio, uereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum eius*
 uirtuti nidear testimonium non cepisse; sin autem

Milonis,

id est, eum iudi-
cio condemna-
tus esses.hoc refertur ad
dictionem, ui-
rum.

ab exemplis.

a statu reip.

a Sextii filio.

omissa copula,
vt ep. 24. & 13.
lib. 13.

a iudicio ami-
corum.

quasi non iure
damnatus esset

omnia, quae sentio, perscripserim, ne refricem me-
is litteris desiderium, ac dolorem tuum. sed tamen
prudentissime facies, si illius pietatem, uirtutem,
industriam, ubicumque erit, tuam esse, tecum * esse
duces. nec enim minus nostra sunt, quae animo
complectimur, quam quae oculis intuemur. quam-
obrem & illius eximia uirtus, summusq. in te a-
mor magnae tibi consolationi debet esse; & nos,
ceterique, * qui te non ex fortuna, sed ex uirtute
tua pendimus, semperq. pendemus; & maxime ani-
mi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse
reputabis; & illud adiunges, HOMINES sa-
pientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non
aliorum iniuria, * commoueri. Ego, & memoria
nostrae ueteris amicitiae, & uirtute, atque obser-
uantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad
consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam.
tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te fru-
stra scripsisse arbitrere. Vale.

ARG. Argumentis utitur septem, ut Fabium ex-
sulem consoletur.

Cicero s. d. T. Fabio.

18

a dolore suo:
nam genus est
consolationi;
cum nos quo-
que dolere si-
gnificamus,

a communico
dicatione,

ET SI egomet, qui te consolari * cupio, conso-
landus ipse sum; propterea quod nullam rem gra-
uius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: ta-
men te magnopere non hortor solum, sed etiam pro
amore nostro rogo, atque oro, te colligas, uirumq.
praebeas, & qua condicione * omnes homines, &
quibus

quibus temporibus* nati sumus, cogites. Plus tibi uirtus tua dedit, quam fortuna* abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique uidetur condicio impendere* legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur esse, qui quamlenissima poena ab hac rep. discesserit. Tu* uero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceterosq. necessitudine, & beneuolentia tecum coniunctissimos; quiq. magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis uiuendi; & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia,* caq. dubia, potentiae alicuius condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quamlenissime ferre. Meus animus erit in te, liberosq. tuos semper, quem tu esse uis, & qui esse debet. Vale.

a temporum statu.
a comparatione uirtutis, & fortunae.
a metu publicae calamitatis.

a spe restitutionis.

ab opinione hominum.

ab officio suo.

ARG. Rufo, paullo ante quaestori suo in prouincia, suadet, ut in bello civili Pompeium sequatur.

Cicero s. d. Rufo.

19

ET SI* mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: exstatq. id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in prouincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberior iudicium esse posset tuum. itaque me & su-

aduerte in plerisque epistolis insinuationem esse quandam ad beneuolentiam in principio.

de cuius parte
eligenda.

ste ciuilibus
armis immisce-
re nolueris.
idem ep. 2: 1.4.

nt ad Pompeiū
simul eamus.

periores litterae tuae admodum delectauerunt,
quibus & expectatum meum aduentum abs te
amanter uidebam, & cum aliter res cecidisset,
ac putasses, te meo consilio magnopere esse lae-
tatum: & his proximis litteris magnum cepi fru-
ctum & iudicii, & officii tui: iudicii, quod in-
telligo, te, id quod omnes fortes, ac boni uiri fa-
cere debent, nihil putare utile esse, nisi quod re-
ctum, * honestumq. sit: officii, quod te mecum,
quodcumque cepissem consilij, polliceris fore: quo
neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi ho-
nestius esse quidquam potest. Mihi consilium cap-
tum iamdiu est: de quo ad te non quo celandus esses,
nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij
tali tempore quasi quaedam admonitio uidetur es-
se officii, uel potius efflagatio ad cocundam socie-
tatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit
uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me; li-
benter amplector talem animum. sed ita; (non e-
nim dimittam pudorem in rogando meum) si fece-
ris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam;
si non feceris, ignoscam, & alterum * timori, alte-
rum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est
enim res profecto maxima. quid * rectum sit, appa-
ret; quid expediat, obscurum est, ita tamen, ut,
si nos ij sumus, qui esse debemus, idest studio di-
gni, & litteris nostris, dubitare non possimus,
quin ea maxime conducant, quae sunt rectissima.
Quare tu, si simul * placebit, statim ad me uenies:
sin idem placebit, atque eodem, nec continuo pote-
ris;

ris; omnia * tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

quidquid statueris & de discessu, & de tempore.

ARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum, quaestorem antea suum in Cilicia, de rationibus prouincialibus. obscura epistola, sed adiiciemus in margine, quae magnam partem illustrent.

Cicero s. d. Rufo.

20.

QVO modo potuissim, te conuenissim, si eo, quo constitueras, uenire uoluissim. quare, etsi mei commodi causa commouere me uoluissim: tamen ita existimes uelim, me antelaturum fuisse, si ad me misisses, * uoluntatem tuam commodum meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum * ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostrae necessitudinis contulissim, confecissemque, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, eademque totidem uerbis referre ad aerarium, feci * in prouincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tri

huc est L. Me-
scinius Rufus,
quaestor Cice-
ronis. ep. 26.
lib. 13.

si nunciales te
uenisse quo co-
stitueras.

mos uetus erat
ut ad urbem
qui proconsul
erat, cum qua-
estore suo ratio-
nes conferret
prius quam ad
aerarium refer-
ret.

contuli eas te-
cum in prouin-
cia ex Caesaris
lege. uide ep.
17. lib. 2.

effectas a scri-
ba meo & fra-
tre tuo legi.

ep. 17. lib. 1.

querabatur Ru-
fus, quod ratio-
nes deferre ad
aerarium ni-
mis properasset:
quaedam enim
corrigi cupie-
bat,
quod Rufus pe-
tierat.

bui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam
paenitebit. totum enim scribam meum, quem tibi
uideo nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M.
Mindium, fratrem tuum, adiunxisti. rationes con-
fectae me absente sunt tecum: ad quas ego nihil
adhibui praeter lectionem. * ita accepi librum a meo
seruo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. si
honus is fuit, maiorem tibi habere non potui; si fi-
des, maiorem tibi habui, quam paene ipsi mihi. si
providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & hone-
stum, & utile esset, referretur: non habui, cui
potius id negotii darem. Illud quidem certe factum
est, quod lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Lao-
dicensem, & Apamensem, * quae nobis maxime vi-
debantur, quoniam ita necesse erat, rationes con-
fectas, & consolutas deponeremus. itaque huic
loco primum respondeo, me, quamquam iustis de
caussis rationes deferre * properarim, tamen te ex-
spectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas ratio-
nes pro latis haberem. Quamobrem, de Volusio
quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim
me periti homines, in his cum omnium peritissimus,
tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium
transferri * nomen a Valerio non potuisse, sed prae-
des Valerianos teneri. neque id erat HS XXX, ut
scribis, sed XIX. erat enim curata nobis pecunia
Valerii Mancipis nomine: ex qua, reliquum quod
erat in rationibus, retuli. sed sic me & liberalitatis
fructu priuas, & diligentiae, &, quod minime
tamen laboro, mediocris etiam prudentiae: libera-
litis,

litaris, quod manus scribae mei beneficio, quam meo, legatum meum, praefectumq. maxima calamitate leuatos, cum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: * prudentiae, cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium: & ut multa tam gravis Valerianis praedibus, ipsiq. T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. & si uerum scire uis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere. sed ego putavi esse uiri boni, cum populis suum seruaret, consulere fortunis tot uel amicorum, uel ciuium. Nam de Luceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista pecunia * in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. illud me non animaduertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq. monumentis testata, cui data, quo s. c. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quae cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi* id, quod tua nihil referebat; ego tamen adseripsisse malletm, quando id te uideo desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum,

in rationes

in rationes
 in rationes
 in rationes
 in rationes
 in rationes

quā tu in fano
 posuisti meo
 iussu; quod
 nunc quereris
 me esse in ra-
 tionibus refe-
 rendis praeter
 missum.

non scripsi in
 rationibus, meo
 iussu a te esse
 positam.

idem aliis uer-
bis ep. xi. l. 2.

bonitas, iueun-
ditas, & amor,
causae cura-
memus, unaq.
esse cupiamus.
uide ep. 24. l. 9.

Caesaris fami-
liarium.
ep. 1. l. 2.

Pompeius.

Caesariana.

GRATAE mihi tuae litterae fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, uidēdi mei te summa cupiditate * affectū esse. quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam, tecum esse, ita mihi omnia, quae opto, contingant, ut uehementer uelim. etenim, cum esset maior & uirorum, & ciuium bonorum, * & iucundorum * hominum, & amantium * mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum aequae libenter: hoc uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint, unum mediusfidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum uiuo necessario. noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorē esse, quā tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum, * qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad summum * altero. itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis nostris, praeterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum ciuium causa fecerim: cui nisi inuidisset * is, quem tu nunquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. ego sum, qui nullius uim plus ualere uolui, quam honestum otium. idemque, cum illa * ipsa arma, quae semper timuēram, plus posse sensi, quam

quam illum consensum bonorum, quem ego idem
 effeceram, quavis* tuta condicione pacem accipere
 malui, quam viribus cum ualentiore pugnare. Sed
 & haec, & multa alia coram breui tempore lice-
 bit. neque me tamen ulla res alia Romae tenet,
 nisi expectatio rerum Africanarum.* uidetur
 enim mihi res in propinquum adducta discrimen.
 puto autem mea non nihil interesse; quamquam, id
 ipsum quid intersit, non sane intelligo; uerum tamen,
 quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a con-
 silijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum
 adducta, ut, quamquam multum intersit inter eo-
 rum causas, qui dimicant, tamen inter uictorias*
 non multum interfuturum putem. sed plane ani-
 mus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, de-
 speratis confirmatus est multum; quem etiam su-
 periores tuae litterae confirmarunt: quibus intelle-
 xi, quam fortiter iniuriam ferres: iunxitq. me, tibi
 cum summam humanitatem, tum etiam tuas litte-
 ras profuisse. uerum enim scribam; teneriore mihi
 animo uidebare, sicut omnes fere, qui, uita ingenua,
 in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa se-
 cunda* moderate tulimus: sic hanc non solu aduer-
 sam, sed etiam funditus euersam* fortunam forti-
 ter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis ma-
 lis boni consequamur, ut mortem, quam etiam bea-
 ti contemnere debebamus, propterea quod nul-
 lum* sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non
 modo contemnere debeamus, sed etiam optare.
 Tu, si me diligis, fruiere isto otio; tibiq. persuade,

etiam si esset
 minus honesta

ex una parte
 Caesar fuit, et
 altera Scipio,
 & Iuba rex.

utriusque ui-
 ctoriam fore
 crudelem putar.
 uide ep. 9. & 14
 lib. 4.

cum resp. flo-
 rebat.
 cum Caesari ser-
 uiamus.

rerum huma-
 rum. nam im-
 mortales ani-
 mos, putat idq.
 nititur probare
 in lib. de Senec-
 auit.

PRAETER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui: si quid acciderit ut mutandum consilium sit; te certiolem faciam. Statim. Tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te ne moneas tam infirma uoletudine, nisi ex me prius quaesieris per litteras, quid te uelim facere. Me uelim, ut facis, diligas, uoletudiniq. tuae, & tranquillitati animi seruias. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD TORQUATVM, ET ALIOS,

LIBER VI.

ARGVMENTVM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit; & aliquam simul spem redditus ostendit.

Cicero s. d. A. Torquato.

Tesi * ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maxime paeniteat; nemoq. sit, quin ubiuis, quam ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempo-
re

consolatur a
communi ho-
minum condi-
cione. & aduer-
te, in principio
huius epistolae
quater esse repe-
ritum, et si. ta-
men; quod in
nobis uiuio du-
ocetur.

re bono uiro, Romae esse, miserrimum sit. nam etsi,
 quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus,
 & eadem acerbitas ex interitu rerum & publica-
 rum, & suarum: tamen oculi * augent dolorem,
 qui ea quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec
 auertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare,
 etsi multarum rerum desiderio te angere necesse est:
 tamen illo dolore, quo maxime te confici audio,
 quod Romae non sis, animum tuum libera. etsi enim
 cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen
 illa quidem, quae requiris, suum statum tenent,
 nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in
 proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas,
 aut praecipuam aliquam fortunam postulare,
 aut communem recusare. De te autem ipso, Tor-
 quate, est tuum sit agitare animo, ut non ad-
 hibeas in consilium cogitationum tuarum de-
 sperationem, aut timorem. nec enim is, qui in
 te adhuc iniustior, quam tua dignitas postulabat,
 fuit, non magna signa dedit animi erga te mitiga-
 ti. nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet
 explicatam, aut exploratam rationem salutis
 suae. C V M Q. omnium bellorum exitus in-
 certi sint; ab * altera uictoria tibi periculum nul-
 lum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab
 omnium interitu; ab * altera te ipsum numquam
 timuisse, certo scio. Reliquum * est, ut te id ip-
 sum, quod ego quasi consolationis loco pono, ma-
 xime excruciet, commune periculum recipi. cuius
 tanti mali, quamuis docti uiri multa dicant, ta-
 men

ep. 4. & 13. l. 4.
 & 30. lib. 7. au-
 rium autem son-
 sum plus dolo-
 ris affert, quam
 oculorum, di-
 xit supra ad
 Marcellum. ep.
 9. l. 4. pratoris
 hoc est, eisdem
 rebus, uires po-
 stuler, uel coque-
 reat. lib. 1. bel-
 e. l. 2. q. 2. ob

lib. 1. q. 2. ob
 a Caesare.

a Pompeio. ut
 cum iam osten-
 derim, tibi de
 te ipso nihil ef-
 se uimendani.

men uereor, ne consolatio ulla possit uera reperiri,
 praeter illam, quae tanta est, quantum in cuiusque
 animo roboris est, atque neruorum. si enim, **BE-**
NE* sentire, recteq. facere, satis est ad bene, bea-
 teque uiuendum: uereor, ne, eum, qui se optimo-
 rum consiliorum conscientia sustentare possit, mi-
 serum esse; nefas sit dicere. nec enim nos arbitror,
 uictoriae praemiis ductos, patriam olim, & libe-
 ros, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis offi-
 cium* iustum, & pium, & debitum reip. nostraeq.
 dignitati uidebatur: qui neque, cum id facieba-
 mus, tam eramus amentes; ut explorata nobis es-
 set uictoria. quare, si id euenit, quod ingredienti-
 bus nobis in causam propositum fuit accidere pos-
 se; non debemus ita cadere animis, quasi aliquid
 euenierit, quod fieri posse numquam putarimus.
 Simus igitur ea mente, quam ratio, & ueritas
 praescribit; ut nihil in uita nobis praestandum prae-
 ter culpam putemus; eaq. cum careamus, omnia
 humana placate, & moderate feramus. Atque
 haec eo pertinet oratio, ut, perditis* rebus omni-
 bus, tamen ipsa uirtus se sustentare posse uideatur.
 sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu,
 quicumque status est futurus, carere non debes.
 Atque haec mihi scribenti ueniebat in mentem, me
 eum esse, cuius tu desperationem* accusare solitus
 esses, quemq. auctoritate tua cunctantem, & dif-
 fidentem excitare. quo quidem tempore non ego
 causam nostram, sed consilium improbabam. sero
 enim nos ijs armis aduersari uidebam, quae multo
 ante

1. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

si essent perdi-
 tae res, tamen
 te tua uirtus
 Torquate con-
 solari deberet.

in causa Pom-
 petiana.

ante confirmata* per nosmetipsos erant : docebam-
que, pilis, & gladijs, non consiliis, neque auctorita-
tibus nostris, de iure publico disceptari.* Neque ego
ea, quae facta sunt, fore cum dicebam, diuinabam
futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore,
si euenisset, videbam, id ne accideret, timebam;
praesertim cum, si mihi alterutrum de euentu, at-
que exitu rerum promittendum esset, id futurum,
quod euenit, exploratius possem promittere.* Ijs
enim rebus praestabamus,* quae prodeunt in aciem:
vsu autem armorum, & militum robore inferio-
res eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe,
quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec
eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia
de te requirenti, fidelissimo animo; vt mihi quidem
visus est, narrauit, te interdum sollicitum* solere
esse uehementius. quod facere non debes, nec dubita-
re, quin aut aliqua rep. sis futurus,* qui esse debes;
aut, perdita, non afflictiore condicione, quam cete-
ri. hoc vero tempus, quo exanimati omnes, & suspen-
si sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod
& in ea urbe* es, vbi nata, & alta est ratio, ac mo-
deratio vitae: & habes Ser. Sulpicium,* quem sem-
per vnice dilexisti; qui te profecto & beneuolentia,
& sapientia consolatur. cuius si essemus auctorita-
tem, & consilium* secuti; togati potius potentiam,
quam armati victoriam subissemus. Sed haec lon-
giora sortasse fuerunt, quam necesse fuit.* illa, quae
maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo, cui
plus, quam tibi, debeam, neminem: quibus tantum

N debe-

cum Caesari
Gallias in al-
terum quin-
quennium pro
rogauimus.
ep. 7. lib. 4.

de Caesaris vi-
ctoria.
idem aliis uer-
bis ep. 7. l. 4.

ep. 3. lib. 4.

in summa: di-
gnitate.

Athenis. ep. 3.

Achaiae praefe-
ctum. ep. 4. l. 4.
& 6. huius lib.
suasit Sulpicius
bellum ciuile
fugiendum. ep.
4. lib. 4.
uide modum
conuocandi.

debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui *sim* autem hoc tempore, intelligo. * sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certe velim existimes tibi, tuisq. liberis esse debitum. * Vale.

deditum, vide
tur legendum;
vt se aliquid
nauaturū pro-
mittat.

ARG. Primum se excusat, quod minus saepe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei praecipue timendum.

M. Cicero s. d. A. Torquato. 2

PETO a te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate ualitudinis, qua tamen iam paullulum videor leuari; * aut quod absim ab vrbe, vt, qui ad te proficiantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq. omnes res non minori mihi curae, quam meas, esse. Quod maiore in varietate uersata est adhuc * tua caussa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. necesse est enim, aut armis urgeri * remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma ualebunt: nec eos, a quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos * adiunxisti. sin, armis aut condicione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria de-
tractis,

translatē uer-
bum, quia dice-
bat, gravitate.

ergo de reditu
Torquati erat
impetratum.

continuis bel-
lis uexari.

Pompeianos.

tractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint omnia; fueritq; is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius* iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tibi praesertim ciui, & uiro, sed tamen necessaria,* NIHIL esse praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accidat vniuersis. Quae uis insit in his paucis uerbis, (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc,* aut aliquo reip. statui timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem uelis, ferendam esse fortunam, praesertim quae absit a culpa.* Sed haec haftenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

ARG. Consolari uult; sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. Cicero s. D. A. Torquato.

3

SUPERIORIBVS litteris, beneuolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat virtus* tua: neque erat ea mea caussa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmationem. hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis; ni-

orator ille summus.

quia nihil est praeterea, quod consolari possit.

qui perditus plane non est.

epist. 1.

virtus est in aduersis fortiter ferenda.

N 1 hilo

periores litterae tuae admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter uidebam, & cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lactatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicii, & officii tui: iudicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse; nisi quod rectum, * honestumq. sit: officii, quod te mecum, quodcumque cepissem consilij, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium cap-
tum iamdiu est: de quo ad te non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quaedam admonitio uidetur esse officii, uel potius efflagatio ad cocundam societatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me; libenter amplector talem animum. sed ita; (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam; si non feceris, ignoscam, & alterum * timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profecto maxima. quid * rectum sit, apparet; quid expediat, obscurum est, ita tamen, ut, si nos ij sumus, qui esse debemus, idest studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quae sunt rectissima. Quare tu, si simul * placebit, statim ad me uenies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris;

de cuius parte
eligenda.

si te ciuilibus
armis immisce-
re nolueris.
idem ep. 2. 1.4.

ut ad Pompeium
simul eamus.

ris; omnia * tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

quidquid statuas & de discessis, & de temporibus.

ARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum, quaestorem antea suum in Cilicia, de rationibus prouincialibus. obscura epistola, sed adiiciemus in margine, quae magnam partem illustrent.

Cicero s. d. Rufo.

20

QV O modo potuisssem, te conuenisssem, si eo, quo constitueras, uenire uoluisssem. quare, etsi mei commodi causa commouere me uoluisti: tamen ita existimes uelim, me antelaturum fuisse, si ad me misisssem, * uoluntatem tuam commodum meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum * ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostrae necessitudinis contulisssem, confecisssemque, non fuisse. quod igitur fecisssem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iuliana relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemque totidem uerbis referre ad aerarium, feci * in prouincia, neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tri-

hic est L. Me-
scinius Rufus,
quaestor Cice-
ronis. ep. 26.
lib. 13.

si nunciales te
uenisse quo co-
stitueras.

mos uetus erat
ut ad urbem iret,
qui praefatus
erat, cum quaer-
store suo ratio-
nes conferret
prius quam ad
aerarium refer-
ret.

contuli eas te-
cum in prouin-
cia ex Caesaris
lege. uide ep.
17. lib. 2.

confectas a scri-
ba meo & fra-
tre tuo legi.

ep. 17. lib. 2.

queretur Ru-
fus, quod ratio-
nes deferre ad
aerarium ni-
mis properasset:
quaedam enim
corrigi cupie-
bat.
quod Rufus pe-
tuerat.

bui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam
paenitebit. totum enim scribam meum, quem tibi
video nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M.
Mindium, fratrem tuum, adiunxisti. rationes con-
fectas me absente sunt tecum: ad quas ego nihil
adhibui praeter lectionem. * ita accepi librum a meo
seruo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. si
honus is fuit, maiorem tibi habere non potui; si fi-
des, maiorem tibi habui, quam paene ipsi mihi. si
providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & hone-
stum, & utile esset, referretur: non habui, cui
potius id negotii darem. Illud quidem certe factum
est, quod lex iubebat, ut apud duas civitates, Lao-
dicensem, & Apamensem, * quae nobis maxime vi-
debantur, quoniam ita necesse erat, rationes con-
fectas, & consolutas deponeremus. itaque huic
loco primum respondeo, me, quamquam iustis de
caussis rationes deferre * properarim, tamen te ex-
spectaturum fuisse, nisi in provincia relictas ratio-
nes pro latis haberem. Quamobrem, de Volusio
quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim
me periti homines, in his cum omnium peritissimus,
tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium
transferri * nomen a Valerio non potuisse, sed prae-
des Valerianos teneri. neque id erat HS XXX, ut
scribis, sed XIX. erat enim curata nobis pecunia
Valerii mancipis nomine: ex qua, reliquum quod
erat in rationibus, retuli. sed sic me & liberalitatis
fructu priuas, & diligentiae, &, quod minime
tamen laboro, mediocris etiam prudentiae: libera-
latis,

litatis, quod maius scribae mei beneficio, quam meo, legatum meum, praefectumq. maxima calamitate leuatos, cum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, retulisse: * prudentiae, cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium: & ut multa tam grauis Valerianis praedibus, ipsiq. T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. & si uerum scire uis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere. sed ego putavi esse uiri boni, cum populis suum seruaret, consulere fortunis tot uel amicorum, uel ciuium. Nam de Luceio est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista pecunia * in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. illud me non animaduertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq. monumentis testata, cui data, quo s. c. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quae cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi* id, quod tua nihil referebat; ego tamen adseripsisse malletm, quando id te uideo desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum,

in rationes

3. Sextio scribat
iussu iudicis
id est a meo
iussu a te esse
positam.

quā tu in fano
posuisti meo
iussu; quod
nunc quereris
me esse in ra-
tionibus refe-
rendis praeter
missum.

non scripsi in
rationibus, meo
iussu a te esse
positam.

rendum, idem ipse sentio : neque in eo quidquam a meis rationibus discrepabunt tuae . addes enim tu, meo iussu : quod ego nunquam addidi : nec caussa est, cur negem ; nec, si esset, & tu nolles, negarem . Nam de ~~his~~ nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri uoluit . sed, si quid est, quando de Luceio parum prouisum est, quod ego in rationibus referendis, etiamnum corrigere possim : de eo mihi, cum s. c. non sim usus, quid * per leges liceat, considerandum est . te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis non oportuit : nisi quid me fallit : sunt enim alii peritiores . illud caue dubites . quin ego omnia faciam, quae interesse tua, aut etiam uelle te existimem, si ullo modo facere possim . Quod scribis de beneficiis, scito a me & tribunos militares, & praefectos, & contubernales dumtaxat meos delatos* esse . in quo quidem ratio me fecellit . liberum enim mihi tēpus ad eos deferendos existimabam dari : postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem . sane moleste tui, non illa beneficia tuae potius ambitioni reseruata esse, quam meae, qui ambitione nihil uterer . de centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernalibus res est in integro : genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat . Reliquum cōst de ~~his~~ centum millibus : de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui : in quo peccatum uidebatur esse, si mo-

do

tacite ostendit,
se nihil illius
caussa facturū,
quod per leges
non liceat,

uide scholium.

do erat, fratris * tui, & Tullij. sed, cum id corrigi non posset; quod iam depositis rationibus ex provincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei uoluntate, proq. ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim scripsisse. sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de * HS centum millibus sic accepisse, ut ij accipiunt, quibus epistolae per haec tempora molestae sunt. simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud publicanos * deposuisse: id fuisse HS XXII: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue aequo animo sero, siue iniquo: tu de HS centum millibus aequo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te uel de tuis cibarijs, * uel de mea liberalitate peruenisse. quod si mihi expensa ista HS centum tulisses: tamen, quae tua est suauitas, quiq. in me amor, nolles a me hoc tempore aestimationem * accipere. nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed haec iocatum me putato, ut ego te existimo. ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi uelim, causa nulla est. Vale.

qui rationes
me absente co-
fecerant.

quae mutua po-
tebas.

uideatur expla-
nandum, bis ui-
cibus millic.

publice datis.

possessionem le-
ge Caesaris ac-
stimatam. uide
nostrum scho-
lium.

ARG. Cupidum se esse significat Mescini uiden-
di; eumq. hortatur, ut acerbitem temporum litte-
rarum studio, optimaeq. conscientiae recordatione
mitiget.

idem aliis uer-
bis ep. xi. l. 2.

oq. adu. m. m.

bonitas, iueun-
ditas, & amor,
causae cura-
memus, unaq.
esse cupiamus.
uide ep. 24. l. 9.

Caesaris fami-
liarium.
ep. 1. l. 2.

Pompeius.

Caesariana.

GRATAE mihi tuae litterae fuerunt: ex qui-
bus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar,
uidēdi mei te summa cupiditate * affectū esse. quod
ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non conce-
dam. nam, tecum esse, ita mihi omnia, quae opto,
contingant, ut uehementer uelim. etenim, cum
esset maior & uirorum, & ciuium bonorum, * &
iucundorum * hominum, & amantium * mei copia,
tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam
tecum, & pauci, quibuscum aequae libenter: hoc
uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij
mutati uoluntate sint, unum medijsfidius tecum
diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus
cum plerisque eorum, quibuscum uiuo necessario.
noli enim existimare, mihi non solitudinem iucun-
diorem esse, quia tamen ipsa uti non licet, quam ser-
mone eorum, * qui frequentant domum meam,
excepto uno, aut ad summum * altero. itaque ut
eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, literulis
nostris, praeterea etiam conscientia consiliorum
meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu fa-
cillime potes existimare, qui nihil unquam mea
potius, quam meorum ciuium causa fecerim: cui
nisi inuidisset * is, quem tu numquam amasti;
(me enim amabis) & ipse beatus esset, & om-
nes boni. ego sum, qui nullius uim plus ualere uo-
lui, quam honestum otium. idemque, cum illa * ipsa
arma, quae semper timueram, plus posse sensi,
quam

quam illum consensum bonorum, quem ego idem
 effeceram, quauis* tuta condicione pacem accipere
 malui, quam uiribus cum ualentiore pugnare. Sed
 & haec, & multa alia coram breui tempore lice-
 bit. neque me tamen ulla res alia Romae tenet,
 nisi expectatio rerum Africanarum.* midetur
 enim mihi res in propinquum adducta discrimen.
 puto autem mea non nihil interesse; quamquam, id
 ipsum quid intersit, non sane intelligo; uerum tamen,
 quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a con-
 silijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum
 adducta, ut, quamquam multum intersit inter eo-
 rum causas, qui dimicant, tamen inter victorias*
 non multum interfuturum putem. sed plane ani-
 mus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, de-
 speratis confirmatus est multum; quem etiam su-
 periores tuae litterae confirmarunt: quibus intelle-
 xi, quam fortiter iniuriam ferres: iuuatq. me, tibi
 cum summam humanitatem, tum etiam tuas litte-
 ras profuisse. uerum enim scribam: teneriore mihi
 animo uidebare, sicut omnes fere, qui, uita ingenua,
 in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa se-
 cunda* moderate tulimus: sic hanc non solu aduer-
 sam, sed etiam funditus euersam* fortunam forti-
 ter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis ma-
 lis boni consequamur, ut mortem, quam etiam bea-
 ti contemnere debebamus, propterea quod nul-
 lum* sensum esset habitura, nunc, sic affecti, non
 modo contemnere debeamus, sed etiam optare.
 Tu, si me diligis, fruiere isto otio; tibiq. persuade,

etiam si esset
 minus honesta

ex vna parte
 Caesar fuit, et
 altera Scipio,
 & Iuba rex.

utriusque ui-
 toriam fore
 crudelem putat.
 uide ep. 9. & 14
 lib. 4.

cum resp. flo-
 rebat.
 cum Caesari ser-
 uiamus.

rerum huma-
 rum. nam im-
 mortales ani-
 mos putat, idq.
 nititur probare
 in lib. de Senec-
 aure.

PRAETER culpam, ac peccatum, quo semper car-
nisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod
sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur
recte fieri posse, ad te ueniam breui: si quid acciderit
ut mutandum consilium sit; te certiore faciam sta-
tim. Tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te
ne moueas tam infirma ualeitudine, nisi ex me prius
quaesieris per litteras, quid te uelim facere. Me ue-
lim, ut facis, diligas, ualeitudiniqu. tuae, & tranquil-
litati animi seruias. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD TORQUATVM, ET ALIOS,

LIBER VI.

ARGVMENTVM.

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes
fecutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit;
& aliquam simul spem redditus ostendit.

Cicero s. d. A. Torquato.

consolatur a
communi ho-
minum condi-
cione. & aduer-
tē, in principio
huius epistolae
quater esse repe-
ritum, et si. ra-
men: quod in
nobis uiuo du-
ocretur,

TESTI * ea perturbatio est omni-
um rerum, ut suae quemque fortu-
nae maxime paeniteat; nemoq. sit,
quin ubiuis, quam ibi, ubi est, esse
malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempo-

re

re bono viro, Romae esse, miserrimum sit. nam etsi,
 quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus,
 & eadem acerbitas ex interitu rerum & publica-
 rum, & suarum: tamen oculi * augent dolorem,
 qui ea quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec
 auertere a miseris cogitationem sinunt. Quare,
 etsi multarum rerum desiderio te angere necesse est:
 tamen illo dolore, quo maxime te confici audio,
 quod Romae non sis, animum tuum libera. etsi enim
 cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen
 illa quidem, quae requiris, summi statum tenent,
 nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in
 proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas,
 aut praecipuam aliquam fortunam postulare,
 aut communem recusare. De te autem ipso, Tor-
 quate, est tuum sic agitare animo, ut non ad-
 hibeas in consilium cogitationum tuarum de-
 sperationem, aut timorem. nec enim is, qui in
 te adhuc iniustior, quam tua dignitas postulabat,
 fuit, non magna signa dedit animi erga te mitiga-
 ti. nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet
 explicatam, aut exploratam rationem salutis
 suae. CVMQ. omnium bellorum exitus in-
 certi sint; ab * altera victoria tibi periculum nul-
 lum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab
 omnium interitu; ab * altera te ipsum numquam
 timuisse, certo scio. Reliquum * est, ut te id ip-
 sum, quod ego quasi consolationis loco pono, ma-
 xime excruciet, commune periculum reip. cuius
 tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, ta-
 men

ep. 4. & 13. l. 4.
 & 30. lib. 7. au-
 rum autem son-
 sum plures dolo-
 ris afferre, quā
 oculorum, di-
 xit supra ad
 Marcellum, ep.
 9. l. 4. oratoris
 hoc est, eisdem
 rebus, quae po-
 stulet, vel con-
 gratia. M. bol
 .e. l. 2. q. 2b

il. 109. in illis d
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 . . . . .
 a Caesare.

a Pompeio. .
 cum iam osten-
 derim, tibi de
 te ipso nihil ef-
 se umendam.

men uereor, ne consolatio ulla possit uera reperiri, praeter illam, quae tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. si enim, **UERE** sentire, recteq. facere, satis est ad bene, beateque uiuendum: uereor, ne, eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse; nefas sit dicere. nec enim nos arbitror, uictoriae praemiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium* iustum, & pium, & debitum reip. nostraeq. dignitati uidebatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset uictoria. quare, si id euenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse; non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenierit, quod fieri posse numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio, & ueritas praescribit; ut nihil in uita nobis praestandum praeter culpam putemus; eaq. cum careamus, omnia humana placate, & moderate feramus. Atque haec eo pertinet oratio, ut, perditis* rebus omnibus, tamen ipsa uirtus se sustentare posse uideatur. sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque haec mihi scribenti ueniebat in mentem, me eum esse, cuius tu desperationem* accusare solitus esses, quemq. auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. sero enim nos ijs armis aduersari uidebam, quae multo ante

a conscientia &
 consolationem
 hauriri uult.
 bonus uir non
 spem sequitur,
 sed officium
 de ep. 5. l. 9.

si essent perdi-
tae res, tamen
tota uirtus
Torquate con-
solari deberet.

in caussa Pom-
peiana.

ante confirmata* per nosmetipsos erant : docebam-
que, pilis, & gladijs, non consilijs, neque auctorita-
tibus nostris, de iure publico disceptari.* Neque ego
ea, quae facta sunt, fore cum dicebam, diuinabam
futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore,
si euenisset; videbam, id ne accideret, timebam;
praesertim cum, si mihi alterutrum de euentu, at-
que exitu rerum promittendum esset, id futurum,
quod euenit, exploratius possem promittere.* Ijs
enim rebus praestabamus,* quae prodeunt in aciem:
vsu autem armorum, & militum robore inferio-
res eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe,
quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec
eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia
de te requirenti, fidelissimo animo; vt mihi quidem
visus est, narrauit, te interdum sollicitum* solere
esse uehementius. quod facere non debes, nec dubita-
re, quin aut aliqua rep. sis futurus,* qui esse debes;
aut, perdita, non afflictiore condicione, quam cete-
ri. hoc vero tempus, quo exanimati omnes, & suspen-
si sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod
& in ea urbe* es, vbi nata, & alta est ratio, ac mo-
deratio vitae: & habes Ser. Sulpicium,* quem sem-
per vnice dilexisti; qui te profecto & beneuolentia,
& sapientia consolatur. cuius si essemus auctorita-
tem, & consilium* secuti; togati potius potentiam,
quam armati victoriam subissemus. Sed haec lon-
giora sortasse fuerunt, quam necesse fuit.* illa, quae
maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo, cui
plus, quam tibi, debeam, neminem, quibus tantum

cum Caesar
Gallias in al-
terum quin-
quennium pro
rogauimus.
ep. 7. lib. 4.

de Caesaris vi-
ctoria.
idem alijs uer-
bis ep. 7. l. 4.

ep. 3. lib. 4.

in summa di-
gnitate.

Athenis. ep. 3.

Achaiae praefe-
ctum. ep. 4. l. 4.
& 6. huius lib.
suasit Sulpicius
bellum ciuile
fugiendum. ep.
4. lib. 4.
uide modum
conuocandi.

N debe-

debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, intelligo. * sed quia NEMO est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certe velim existimes tibi, tuisq. liberis esse debitum. * Vale.

deditum, vide
tur legendum;
ut se aliquid
nauaturū pro-
mittat.

ARG. Primum se excusat, quod minus saepe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei praecipue timendum.

M. Cicero s. d. A. Torquato.

2

PETO atque, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut gravitate ualitudinis, qua tamen iam paululum videor leuari; * aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te profisciscantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq. omnes res non minori mihi curae, quam meas, esse. Quod maiore in varietate uersata est adhuc * tua causa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. necesse est enim, aut armis urgeri * remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma ualebunt: nec eos, a quibus reciperis, vereri debes, nec eos, quos * adiunxisti. sin, armis aut condicione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis,

translatū uer-
bum, quia dicitur,
grauitate.

ergo de reditu
Torquati erat
impetratum.

continuis bel-
lis uexari.

Pompeianos.

tractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint omnia; fueritq. is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius: * iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali praesertim ciui, & uiro, sed tamen necessaria, * NIHIL esse praecipue cuiquam dolendum in eo, quod accadat vniuersis. Quae uis insit in his paucis uerbis, (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut hoc, * aut aliquo reip. statui timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem uelis, ferendam esse fortunam, praesertim quae absit a culpa. * Sed haec haftenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quo scribam, aut quo veniam, scire possim. Vale.

ARG. Consolari uult; sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. Cicero s. D. A. Torquato.

3

SUPERIORIBVS litteris, beniuolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat virtus* tua: neque erat ea mea causa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmationem. hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis; ni-

orator ille summus.

quia nihil est praeterea, quod consolari possit.

qui perditus plane non est.

epist. 1.

virtus est in aduersis fortiter ferendi.

quae geruntur
in Hispania.

ep. 12. lib. 5. di-
xit, cernere ani-
mo.

utriusque uicto-
riam uideo eru-
delem. ep. 9. &
14. l. 4 & pri-
ma & sequenti
huius lib.

quod ad timo-
rem proponi-
tur.
Athenis. ep. 1.
& in Bruto in
extremo.

a bello: qui ui-
ctorem timent,

officio fere so-
let Cicero epi-
stolas claudere,
quod exem-
pla declarant.

bilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit; illud
satis est, praesertim cum accesserit nihil noui. nam,
etsi quotidie aliquid audimus earum * rerum, quas
ad te perferri existimo: summa tamen eadem est,
& idem exitus, quem ego tam video* animo, quam
ea, quae oculis cernimus. nec vero quidquam vi-
deo, quod non idem te videre certo sciam. nam etsi,
quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo po-
test: tamen & belli exitum uideo, & si id minus,
hoc quidem certe, cum sit necesse alterutrum* uin-
cere, qualis futura sit vel haec, vel illa victoria.
idq. cum optime perspexi, tale uideo, nihil ut ma-
li videatur esse futurum, si id vel ante acciderit,
quod uel maximum ad timorem proponitur. ITA
enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est:
mori* autem nemo sapiens miserum duxit, ne bea-
to quidem. Sed in ea es urbe*, in qua haec vel plu-
ra, & ornatiores parietes ipsi loqui posse videan-
tur. Ego tibi hoc confirmo, ET SI leuis est con-
solatio ex miseris aliorum, nihilo te nunc maiore in
discrimine esse, quam quemuis aut eorum, qui di-
scesserint, * aut eorum, qui remanserint. alteri di-
micant: alteri victorem timent. Sed haec consola-
tio leuis: illa grauior, qua te uti spero; ego certe
utor. nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni
uacem culpa; & si non ero, sensu omnino carebo.
Sed rursus λαὸν τὸν Ἀθύνα, qui ad te haec. Mihi
tu, tui, tua omnia maximae curae sunt, & dum ui-
uam, erunt. Vale.

ARG. Consolatoria epistola, rationibus undecumque collectis; sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. Cicero s. D. A. Torquato.

4

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen, si quid esset, sciebam te a tuis certior fieri solere. de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum coniectura possis propius accedere, cum res est eiusmodi, cuius exitus provideri possit. Nunc tantum videmur intelligere, non diuturnum* bellum. etsi id ipsum non nullis uideatur secus. equidem, cum haec scribebam, aliquid iam actum putabam; non, quo ego certo scirem; sed, quod non difficilis erat coniectura. nam cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus proeliorum sunt: tum hoc tempore ita magnae utrimque copiae, ita paratae ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque uicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur; etiam si inter causas armorum aliquantum intersit, tamen inter uictorias non multum inter futurum. alteros* propemodum iam sumus experti: de altero, nemo est quin cogitet quam sit metuendus iratus uictor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando leuare debebam; fateor me communium malorum consolationem nullam inuenire, praeter illam; quae tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaeque ego quotidie magis uxor;

inter Caesarē,
& reliquias Pompeianarum partium, in Hispania pugnantes.

Pompeianos.
uide ep. 12. l. 3.

semper, ubi ad
consolandum
alia desunt, ad
hanc rationem
decurrit.

cum uerbo fer
re uirtem con
iungit.

Torquati filius.
felicitas in
pueris amabi
lis ep. 10. lib. 1.
ad Att.

ep. 9. lib. 2.
ad minuendū
Torquati desi
derium.

belli ciuiliis ini
tio.

g conscientia.

CONSCIENTIAM * rectae voluntatis maximā
consolationem esse rerum incommodarum, nec esse
ullum magnum malum praeter culpam. a qua quan
do tantum absumus, ut etiam optime senseri
mus, euentusq. magis nostri consilii, quam consi
lium reprehendatur; & quando praestitimus, quod
debuimus: moderate, quod cuenit, feramus. Sed
hoc mihi tamen non sumo, ut te consolet de commu
nibus miseriis, quae & ad consolandum maioris in
genii, & ad ferendum* singularis uirtutis indigent.
Illud cuius facile est docere, cur praecipue tu dole
re nihil debeat. eius enim, qui tardior in te leuan
do fuit, quam fore putaramus, non est mihi dubia
de tua salute sententia: de aliis autem non arbitror
te expectare quid sentiam. Reliquum est, ut te an
gat, quod absis a tuis tam diu, res molesta, praeser
tim ab iis pueris, * quibus nihil potest esse festiuius.*
sed, ut antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, ut
suam quisque condicionem miserrimam putet, &
ubi quisque sit, ibi esse minime uelit. equidem, nos
quod Romae sumus, miserrimum esse duco; non so
lum, quod in omnibus malis acerbius est uidere,*
quam audire; sed etiam, quod ad omnes * casus subi
torum periculorum magis obiecti sumus, quam si
abessemus. etsi me ipsum consolatore tuum non
tantum litterae, quibus semper studui, quantum lon
ginq. uitas temporis mitigauit. quanto fuerim * do
lore, meministi. in quo prima illa consolatio est, vi
disse me plus, quam ceteros, cum cupiebam* quam
uis iniqua condicione pacem. quod etsi casu, non di
uinatione

inatione mea, factum est: tamen hac inani pruden-
 tiae laude delector. deinde, quod mihi ad consolatio-
 nem commune tecum est, si iam uocer ad exitum vi-
 tae, non ab ea rep.* auellar, qua carendū esse doleā,
 praesertim cum id sine vlllo sensu* futurū sit. Adiu-
 uat etiam aetas, & acta iam vita; quae cum cursu
 suo bene confecto delectatur, tum uetat in eo vim
 timere, quo nos iam natura ipsa paene perduxerit.
 Postremo is vir,* vel etiam ij viri hoc bello occide-
 runt, vt impudentia videatur, eandem fortunam, si
 res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono:
 nec vllum est tantum malum, quod non putem im-
 pendere: sed cum plus in metuendo mali sit, quam
 in illo ipso, quod timetur; desino; praesertim cum
 id impendeat,* in quo non modo dolor nullus, uerum
 finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis mul-
 ta, vel plura potius, quam necesse fuit. facit autem
 non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epi-
 stolas. Seruium* discessisse Athenis, molestē tui. nō
 enim dubito, quin magnae tibi leuationi sit solitus
 esse quotidianus congressus, & sermo cum familia-
 rissimi hominis, tum optimi, & prudentissimi uiri.
 Tu velim te, vt debes, & soles, tua virtute susten-
 tes. ego, quae te uelle, quaeq. ad te, & ad tuos perti-
 nere arbitrabor, omnia studiose, diligent erq. curabo,
 quae cum faciam; beneuolentiam tuam erga me imi-
 tabor, merita non assequar.* Vale.

ARG. Caecinam, qui pro Pompeio contra Caesa-
 re pugnauerat, patria carētem, bene sperare iubet;
 seq. ei nulla in re defuturū pollicetur. Ei autem Cae-
 sare ignouisse, Hirtius tradit de bello Africano.

ornata locutio
ob eiusdem uer-
bi repetitionem.
uide ep. 2. l. 3.
& 6. l. 2. & 4.
l. 13.

de futuris dictu-
ri uitemus ar-
rogantiam Ci-
ceronis exem-
plo.

consolatio a na-
tura rerum.

caussa.

vide uirtutem
pro praestantia
quadam in re-
bus omnibus,
& paullo post
pro scientia.

QVOTIES CVMQVE filium tuum video,*
(video * autem fere quotidie) polliceor ei studium
quidem meum; & operam sine ulla exceptione aut
laboris, aut occupationis, aut temporis; gratiam
autem, atque auctoritatem cum hac exceptione,
quantum valeam, quantumq. possim. Liber tuus
& lectus est, & legitur a me diligenter, & custo-
ditur diligentissime. Res, & fortunae tuae mihi
maxime curae sunt: quae quidem quotidie facilio-
res mihi, & meliores videntur: multisq. video ma-
gnae esse curae: quorum de studio, & de sua spe
filium ad te perscripsisse certo scio. ijs autem de re-
bus, quas coniectura consequi possumus, non* mi-
hi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te uidere,
atque intelligere mihi persuaferim. sed tamen, quia
fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites;
puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea na-
tura* rerum est, & is temporum cursus, ut non pos-
sit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna,
neque haerere in tam bona caussa,* & in tam bonis
ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem,
quam extra ordinem de te ipso habemus, non solum
propter dignitatem, & uirtutem* tuam, (haec e-
nim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis commu-
nia) accedunt tua praecipua, propter eximium
ingenium, summamq. uirtutem: cui mehercule
hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit.
itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna
fuiſſes,

fuiſſes, niſi eo ipſo bono* tuo, quo delectatur, ſc. violatum putaret. quod ipſum lenitur* quotidie: ſignificaturq. nobis ab ijs, qui ſimul cum eo viuunt, tibi hanc ipſam opinionem ingenij apud ipſum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno ſis. ita enim natus,* ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum ſit. deinde ſpem quoque habeas firmiſſimam propter eas cauſſas, quas ſcripſi. a me vero tibi omnia, liberisq. tuis paratiſſima eſſe confidas velim. id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant. Vale.

ingenio Caecinae.
Caesaris ira,
quia contra ed
ſcripſeris, quo
tidie lenitur.
sume hinc ad
augendam co
pia. ſunt enim
optabilia hae
c quattuor, na
tus, educatus,
doctus, cog
nitus.

ARG. Ad confirmandum Caecinae exſulis animum diuinationem quandam inducit, ſumptam ex Caesaris natura, & ex ciuiliu temporu ratione.

Cicero s. d. Caecinae. 6

VEREOR, ne deſideres officium meum: quod tibi pro noſtra & meritoru multorum, & ſtudioſioru, & partiu* coniuñtione deeſſe non debet: ſed tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras: quas tibi & iam pridem, & ſaepe miſiſſem; niſi, quotidie melius expectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui, complecti litteris maluſſem. nunc autem, vt ſpero, breui gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epistolae diſſero. his autem litteris animum tuum

quia ſimul p
petum ſecui ſu
mus-

nota coniuncta
verba in rebus
optatis.

translatum tras
lato reddidit,
quia dixerat im
becillum.

vide ep. 9. l. 1.
& c. l. 7.

ab Etruscis eni
orta diuinandi
ratio. de Diu.
lib. 1.

enim de belloru
ciuiliu & ori
gine, & euentu
praedixit.

in libro

idem in Philip
pica 2.

tuum, quem minime imbecillum esse & audio, * &
spero, * etsi non sapientissimi, at amicissimi homi
nis auctoritate confirmandum etiam atque etiam
puto, nec ijs quidem verbis, quibus te consoler vt
afflictum, * & iam omni spe salutis orbatum, sed
vt eum, de cuius incolumitate non plus dubitem,
quam te memini dubitare de mea: nam cum me ex
republica expulissent ij, qui illam cadere posse, stan
te * me, non putarunt: memini me ex multis hospi
tibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, vene
rant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo
confirmare. si te ratio quaedam Etruscae * discipli
nae, quam a patre, nobilissimo, atque optimo vi
ro, acceperas, non sefellit: nec nos quidem nostra
diuinatio fallit, quam tu sapientissimorum virorum
monumentis, atque praeceptis, plurimoque, vt
tuscijs, doctrinae studio, tum magno etiam usu
tractandae reipublicae, magna. nostrorum tem
porum varietate consecuti sumus. cui quidem diui
nationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his
tam obscuris * rebus, tamq. perturbatis vnuquam
omnino sefellit. dicerem, quae antea futura dixis
sem, ni uererer, ne ex euentis fingere viderer. sed
tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniun
geret se cum Caesare, monuisse Pompeium, & po
stea, ne seiuingeret. * coniunctione frangi senatus o
pes, disunctione ciuile bellum excitari videbam.
atque vt ebar familiarissime Caesare, Pompeium
faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum
fidele Pompeio, tum salutare vtrique. quae prae
terea

terea prouiderim, praetereo. nolo enim hunc, * de
 me optime meritum, existimare, ea me suasse
 Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem
 clarus in toga, & princeps, sed tantas opes, * quan-
 tas nunc habet, non haberet. Eundem in Hispani-
 am censui. quod si fecisset, * ciuile bellum nullum
 omnino fuisset. rationem haberi absentis * non tam
 pugnaui ut liceret, quam ut, quando, ipso consule *
 pugnante, populus iusserat, haberetur. causa
 belli orta est: quid ego praetermisi aut monitorum,
 aut querellarum? cum vel iniquissimam * pacem ius-
 tissimo bello anteferrem. victa est auctoritas mea
 non tam a Pompeio, (nam is mouebatur) quam
 ab ijs, qui duce Pompeio freti, peropportunam &
 rebus * domesticis, & cupiditatibus suis illius belli
 victoriam fore putabant. susceptum bellum est,
 quiescente me: depulsum ex Italia, manente me
 quoad * potui. sed valuit apud me plus pudor meus,
 quam timor. veritus sum deesse Pompeij saluti,
 cum ille aliquando non * desuisset meae. itaque vel
 officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut
 in fabulis Amphiaræus, sic ego prudens, & sciens
 ad pestem * ante oculos positam sum profectus. quo
 in bello nihil aduersi accidit non praedicente me.
 Quare, quando, ut augures, & astrologi solent,
 ego quoque augur publicus ex meis superioribus
 praedictis constitui apud te auctoritatem augu-
 rij, & diuinationis meae, debet habere fidem no-
 stra praedictio. non igitur ex alitis inuolatu, nec
 e cantu sinistro oscinis, ut in nostra * disciplina est,

Caesarem: quid
 ei reditum in
 patriam concess-
 erat.

refertur nō ad
 diuitias, sed ad
 potentiam.

Pomp. ius.

Caesatis.

Pompeio tertium
 consulē. ep. 3.
 lib. 8 Att. & 1.
 l. 7 ibidē. Caes.
 lib. 1 bel. ci. & 3.
 Florus l. 4.
 vide ep. 3. l. 7.

propter aes a-
 licndū. ep. 3. l. 7.

quoad sermo-
 nes bonorum
 me repr. hen-
 dentium susti-
 nere potui.
 tollit in qui-
 busdā libris no-
 gatiua, ut Pom-
 peius, defector
 Ciceronis, ac-
 cusetur
 oratio pro Mar-
 cello.

augurali. de in-
 uolatu autem,
 cantu, somnijs
 stude l. 1. de Di-

ncc

nin. in principi-
pio & de Nat.
de lib. 2.

a Caesaris natu-
ra.

ep. 3. lib. 4.

quae supplex
pro te rogabit.

tacitae Caecinā
hortatur, ut
Caesarem edito
libro laudet:
cui alio libro
maledixerat, ut
apparet ex epi-
stola praecedenti,
& ex Suetonio.

simile ep. 4.

nec e tripudijs sollicitis, aut somnijs tibi auguror: sed habeo alia signa, quae obseruem; quae etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco e Caesare ipso, alteram e temporum ciuilium natura, atque ratione. In Caesare haec sunt, mitis, clemensque natura, qualis exprimitur praeclare illo libro querellarum tuarum. accedit, quod mirifice ingenijs * excellentibus, quale est tuum, delectatur. praeterea, cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis voluntatibus. in quo vehementer eum consentiens Etruria * mouebit. Cur haec igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui iustius videtur irasci posse, concesserit. Quae est igitur, inquires, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum * intelligit laudes suas, e quo sit leuiter adpersus. postremo, homo est valde acutus, & multum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi rep. cuius summorum tuae aetatis vel ingenio, vel gratia, vel fama populi R. parem, non posse prohibere a rep. diutius. nolet hoc temporis * potius esse aliquando beneficium, quam iam suum. Dixi de Caesare: nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causae, quam Pompeius animatus melius, quam paratus, susceperat, qui nos malos

malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. in quo admirari soleo grauitatem, & iustitiam, & sapientiam Caesaris: numquam nisi honorificentissime Pompeium appellat. at in eius personam multa fecit asperius. armorum ista, & victoriae sunt facta, non Caesaris. at nos quemadmodum est complexus? Cassium * sibi legauit: Brutum Galliae praefecit, Sulpicium * Graeciae: Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur haec spectant? rerum hoc natura, & ciuiliu temporu non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum vt non in causa pari eadem sit & condicio, & fortuna omnium; deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues; nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefarioru sceleru condemnati, * reuerterunt. Habes augurium meum. quo, si quid addubitarem, non potius vterer, quam illa consolatione, qua facile fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin propter incertos exitus, euentusq. belloru posse accidere, vt vinceremur, putasses; non debere ad secundam fortunam * bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, * quantae delectationi in rebus aduersis literae esse deberent. commemorarem non solum veterum, sed horu etiam recentiu vel ducum, * vel comitum tuoru grauissimos casus. etiam externos multos

Marcum Brutum. vide in Oratore, & ep. 26. l. 12. ad Att. de Cassio ep. 15. l. 15. de Sulpicio, & Marcello ep. 4. l. 4.

alludit ad eos, quos, lege Pompeia dānauit. Caesar restituerat. Suetonius

a fortitudinis laude.

a conscientia recte factorum. dux Pompeius, comites, Domitius, Lentulus alij, qui perierant.

multos claros viros nominarem. LEVAT enim
dolorem communis quasi legis, & humanae condi-
tionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmo-
dum hic, & quanta in turba, quantaq. in confusio-
ne rerum * omnium vineremus. necesse est enim
minore desiderio perdita rep. carere, quam bona,
sed hoc genere nihil opus est. incolumem * te cito,
ut spero, vel potius ut perspicio, videbimus. Inte-
rea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini ani-
mi, & corporis tui, constantissimo, * atque optimo
filio tuo studium, officium, operam, laborem meum
iam pridem & pollicitus sum, & detuli; nunc hoc
amplius, quod me amicissime quotidie magis Cae-
sar amplectitur, familiares quidem eius sicuti ne-
minem apud quem quidquid valebo * vel auctori-
tate, vel gratia, valebo * tibi. Tu cura, ut cum
firmitudine te animi, tum etiam spe optima su-
stentes. Valc.

ARG. Primū agit de libro, quem in Caesarem scri-
pserat; deinde studiose rogat, ut veniam sibi a Cae-
sare, potestatemq. impetret redeundi.

Caecina s. d. Ciceroni.

QVOD * tibi non tam celeriter liber est reddi-
tus, ignosce timori nostro, & miserere temporis.
filius, ut audio, pertimuit, (neque iniuria) si li-
ber exisset, quando non tam interest, quo animo
scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte
mibi noceret; cum praesertim adhuc styli poenas
dem.

a statu reip. mi-
sero.

a spe non du-
bia.

qui aduersam
fortunam forti-
ter ferat.

iteratio verbi
ep. xi. & 18. l. 1.

non est hic li-
ber Caecinae
contra Caesarē
scriptus, sed po-
tius cum Caesa-
ris laude. quod
fortasse Caeci-
na fecit a Cice-
rone admoni-
tus epistola su-
periore. de illo
autem maledi-
co libro signifi-
cat, cum infert,
Cū adhuc styli
poenas dem,

dem. qua quidem in re, singulari sum fatus. nam,
cum mendum scripturae litura tollatur, stultitia
fama multetur: incus error exsilio corrigitur: cu-
ius summa criminis est, quod armatus aduersario
maledixi. nemo nostrum est, ut opinor, quin vota
victoriae suae fecerit: nemo, quin, etiam cum de
alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore,
ut quamprimum Caesar superaretur, optarit. hoc
si non cogitat; omnibus rebus felix est. si scit; &
persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit
contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus,
qui multa* deos venerati sint contra eius salutem?
Sed, ut eodem reuertar, causa haec fuit timoris:
scripsi de te, parce mediufidius, & timide, non
reuocans me ipse, sed paene refugiens. genus autem
hoc scripturae non modo liberum, sed incitatum,
atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum exi-
stimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum
est, ne in petulantiam incidas. impeditum; se ip-
sum laudare, ne vitium arrogantiae subsequatur.
solum vero liberum, alterum laudare: de quo quid-
quid* detrahas, necesse est aut infirmitati, aut in-
uidiae assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, oppor-
tuniusq. acciderit. nam, quod praestare non pote-
ram primum erat non attingere; secundum benefi-
cium, quamparcissime facere. sed tamē ego me qui-
dem sustinui:* multa minui: multa sustuli: compli-
ra ne posui quidem. QVEM AD MODVM igitur, sca-
larum gradus si alios tollas, alios incidas, non nul-
los male haerentes relinquas, ruinae periculum
struas,

sic; Multa pec-
cat, alibi Cice-
ro dixit.

si perfecte non
laudes.

in ea libri par-
te, qua Cicero-
nem laudabat

meum.

in extremo lib.
qui, Orator, in-
scripuit est.

quo cogitat is,
qui scribit.

epistola sequen-
ti.

studium hic est
animi quaedā
vehemens affe-
ctio.

struas, non adscensum pares: sic tot malis tum vi-
ctum, tum fractum studium scribendi, quid dignum
auribus, aut probabile potest afferre? Cum vero
ad ipsius Caesaris nomen veni, toto corpore contremis-
co, non poenae metu, sed ipsius iudicii: totum
enim Caesarem non novi. Quem putas animum* es-
se, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum
suspiciosum est. quid, si muto? at vereor, ne peius
sit. Age vero, laudo aliquem; num offendo? cum
porro offendam, quid si non vult? armati stylum
persequitur: victi, & nondum restituti quid fa-
ciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Ora-
tore tuo caues.* tibi per Brutum, & ad excusatio-
nem socium quaeris. ubi hoc omnium patronus fa-
cit; quid me, veterem tuum, nunc omnium clien-
tem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timo-
ris, & caecae suspicionis tormento cum plurima ad
alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium,
scribantur, quam difficile sit evadere,* si minus ex-
pertus es, quod te ad omnia summum, atque ex-
cellens armavit ingenium, nos sentimus. sed tamen
ego filio dixeram, librum tibi legeret, & aufer-
ret, aut ea condicione daret, si reciperes te corre-
cturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asia-
tico* itinere, quamquam summa necessitas preme-
bat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter?
vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis con-
stitui. nihil est mi Cicero, quod filium meum exspe-
ctes. adolescens est: omnia excogitare vel studio,*
vel aetate, vel metu non potest. totum negotium

tu sustineas oportet. in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar, tenes. * a te omnia proficiantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud eius omnes plurimum potes. vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, vt facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, persicies. nisi forte aut in miseria* nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed vtrique rei excusationem tuae uitae cōsuetudo dat. nam quod ita consuesti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto a te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

in hac epistola
parte tria
dicit; & intelli-
git Cicero, & po-
tes, & soles.

miseris enim
tam audacter
petere uix liceet

ARG. Datum sibi a Balbo, & Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia: ibiq. ut commoretur; suadet.

Cicero s. D. Caecinae.

8

CUM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kal. Ian. tibi praefinitas* esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quae Balbus, * & Oppius, absente Caesare, egissent. ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, vt hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad uellemus, vti esse liceret. qui mihi consueissent aut libenter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & asserre rationem, cur negarent: huic meae rogationi potius non continuo responde-

ne ultra Kal.
Ian. tibi esse in
Sicilia liceret.
epist. 12.

O runt:

sic libri uete-
res, non, prae-
stuturos.

quid suadeam
tibi. parum Ro-
mane loquun-
tur, qui dicunt,
auctor libri,
pro, scriptor.

Siciliae prae-
fco.

uide eadem se-
tentia ad Craf-
sum, ep. 8. l. 5.

runt: eodem die tamen ad me reuerterunt; mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se prae-
stuturos, * nihil ex eo te offensionis habiturum. Quan-
do, quid tibi permittatur, cognouisti; quid mihi pla-
ceat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litterae
a te mihi sunt redditae: quibus a me consilium petis,
quid sim tibi auctor, * in Sicilia ne subsidas, an ut
ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscare.
haec tua deliberatio non mihi conuenire visa est cum
oratione Largi. ille enim mecum, quasi tibi non lice-
ret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat:
tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. sed ego,
sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commoran-
dum. propinquitas locorum vel ad impetrandum
adiuuat crebris litteris, & nuncijs, vel ad reditus
celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut ali-
qua ratione confecta. quamobrem censeo magnopere
commorandum. T. Furfanio * Postumo, familiari
meo, legatisq. eius, item meis familiaribus, diligen-
tissime te commendabo, cum venerint: erant enim
omnes Mutinae. uiri sunt optimi, & tui similium stu-
diosi, & mei necessarij. Quae mihi uenient * in men-
tem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea spon-
te faciam, si quid ignorabo, de eo admonitus omnium
studia vincam. Ego, etsi coram de te cum Furfa-
nio ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit;
tamen, quoniam tuis placuit te habere meas litte-
ras, quas ei redderes, morem eis gessi, earum littera-
rum exemplum infra scriptum est. Vale.

AD TORQUATVM, ET ALIOS. 195
ARG. Brevis est epistola, sed perfectae commendationis exemplum.

M. Cicero. s. d. T. Furfanio procos.

CVM A. Caecina tanta mihi familiaritas, consuetudoq. semper fuit, vt nulla maior esse possit. nam & patre eius, claro homine, & forti viro, plurimum vti sumus: & hunc a puero, * quod & spem mihi * magnam asserrebat summae probitatis, summaeq. eloquentiae, & viuebat mecum coniunctissime non solum officijs amicitiae, sed etiam studijs * communibus, sic semper dilexi, vt non vllum cum homine coniunctius * viuerem. nihil attinet me plura scribere. quam mihi necesse sit eius salutē, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, vides. Reliquum est, vt, cum cognorim * pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil a te petam, nisi vt ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Caecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

a veritate amicitiae.

a causis amicitiae.

a studiis.

a mutua beneuolentia.

a commendationis causa.

ARG. Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatem: neque nullam spem fortunae melioris ostendit.

Cicero s. d. Trebiano.

9

E G O, quanti te faciam, semperq. fecerim, quanti me a te fieri intellēxerim, sum mihi ipse testis. nam & consilium tuum, vel casus potius diu-

O 2 tius

refertur ad illud, Quanti te fecerim.

ad illud refer, Quāti te faciā, quod autem sequitur, Casus mei, spectat illud, Quanti me a te fieri intellexerim.

epist. 14.

quia Pompeiū secuti sumus.

non enim hoc spectabam, ut eorum opera aliquando possem indigere.

tius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno dolori * fuit: & hic euentus, quod tardius, quam est aequum, & quam ego vellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curae* est, quam tibi semper fuerint casus* mei. itaque & Postumuleno, & Sextio, et saepissime Attico nostro, proximeq. Theudae, liberto tuo totum me patefeci: & his singulis saepe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq. tu ad tuos uelim scribas, haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut operam, *studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. sed quando eodem tempore, eademq.* de causa nostrum uterq. cecidit: tibi & illa polliceor, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea; & ea, quae praeterea videor mihi ex aliqua parte retinere tamquam ex reliquijs pristinae dignitatis. neque enim ipse Caesar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi eius, casu* deuincti magnis meis ueteribus officijs, me diligenter obseruant & colunt. itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incomumitate, in qua sunt omnia, agendi; quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum, &

bcneno-

beneuolentiam ad te defero. sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, vt intelligāt omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eo pertinet, vt nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

vide similem sententiam in epistola ad Vatinium, quae est xi. lib. 5.

ARG. Excusatio, cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum, & officii sui.

Cicero s. d. Trebiano. 10

ANTEA misissem ad te litteras, si genus scribendi inuenirem. tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri. consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterq. ferres iniuriam temporum, quamq. te uehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse versatum: idq. ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam uellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbiter atem istam, & iniuriam non diuturnam fore. nam & ipse qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, & ad rerum naturam uidetur: & ipsa causa ea est, ut iam simul cum rep. quae in perpetuum iacere non potest, necessario renouiscat, atque recreetur:

in aduersa fortuna. epist. 13.

fructus studiorum in calamitate maxime capitur. tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate eruditur.

quae est, ut homo hominem tueatur, & diligat.

tur: quotidieq. fit aliquid lenius, et liberalius, quam timebamus. quae quoniam in temporum inclinationibus saepe parvis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque vllum praetermitteremus tui iuandi, & leuandi locum. itaque illud alterum, quod dixi litterarum genus quotidie mihi, vt spero, fiet proclinius, * vt etiam polliceri possim. id re, quam uerbis, faciam libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnam: quod est in vno te. quae sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris providebuntur.* Vale.

facilius, vt est
descensio per
cliuos.

occurreremus,
quantum licet,
humano consi-
lio. nam omni-
no uitare non
licet.

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetra-
to: hortatur, vt praeterita ex animo deleat, dignita-
tisq. recuperatione rei familiaris iacturae anteponat.

Cicero s. d. Trebiano.

11

generum Cico-
ronis. ep. 16. l.
2. & 13. lib. 8.

de quibus ep.
10. lib. 3.

quod per gene-
rum meum de
tua salute a
Caesare inipe-
trauim.

DOLABELLAM * antea tantummodo di-
ligebam; obligatus ei nihil eram. nec enim acci-
derat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non
defueram eius periculis. * nunc tanto sum deuin-
ctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc
tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfac-
cit, vt nemini plus debeam. qua in re tibi gratu-
lor ita nehementer, vt te quoque mihi gratulari,
quam gratias* agere, malim. alterum omnino non
desidero; alterum uere facere poteris. Quod reli-
quum

quum est : quando tibi uirtus , & dignitas tua reditum ad tuos aperuit ; est tuae sapientiae , magnitudinisq. animi , quid amiseris , obliuisci ; quid recuperaueris , cogitare. uines cum tuis : uiues nobiscū. plus acquisiisti dignitatis , quam amisisti rei familiaris : quae ipsa tum esset iucundior , si vlla res esset publica. Vestorius , * noster familiaris , ad me scripsit te mihi maximas gratias agere . haec praedicatio tua mihi ualde grata est : eaq. te uti facile patior cum apud alios , tum mehercule apud Sironem , nostrum amicum . quae enim facimus , ea prudentissimo * cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.

Puteolanus, de quo in epist. ad Att. saepe.

nide eandem sententiam ep. 13. lib. 2.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato : & ad consolationē adscribit quaedam perditis rebus aptiora.

Cicero s. d. Ampio Balbo.

12.

GRATVLOK tibi, mi Balbe, vereq. * gratulor : nec sum tam stultus , ut te usura falsi gaudij frui uelim , deinde frangi repente , atque ita cadere , ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere . Egi tuam causam apertius , quam tempora nostra ferebant . uincebatur enim fortuna ipsa debilitatae gratiae nostrae tui caritate : * & meo perpetuo erga te amore , culto a te diligentissime . omnia promissa , confirmata , certa , & rata sunt , quae ad reditum , & salutem tuam pertinent. vidi , cognoui , interfui . ctenim omnes Caesaris familiares satis opportune habeo implicatos con-

de Ampio ep. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10. & Caes. l. 3. bel. ci.

caritas in te mea faciebat, ut apertius agerem, quam per nostram miserram fortunam liceret.

similiter locu-
tus ep. 9. l. 1.

ep. 13. l. 4.

unus ex iis, qui
noxi in Caesa-
re coniurarunt.
Suetonius. cui
antea Caesaris
partium defen-
sor fuisset acer-
rimus. Seneca
l. 3. de ira.

Phil. 7.

feminis fami-
liarum nomi-
na imponeban-
tur, ideo Am-
pia dicitur Am-
pii Balbi filia.

suetudine, & beneuolentia, sic, ut, cum ab illo
discesserint, * me proximum habeant. hoc Pansa,
Hirtius, Balbus, Oppius, Matus, Postumius pla-
ne ita faciunt, ut me unice diligant. * quod si mihi
pro me efficiendum fuisset, non me paeniteret pro
ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est a
me inseruitu temporis causa. veteres mihi necessi-
tudes cum his omnibus intercedunt: quibuscum
ego agere de te non destiti: principem tamen habui-
mus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum; qui
valet apud illum non minus auctoritate, quam gra-
tia. Cimber* autem Tillius mihi plane satisfecit. va-
lent tamen apud Caesarem non tam ambitiosae
rogationes, quam necessariae: quas quia Cimber
habebat, plus ualuit, quam pro ullo alio valere po-
tuisset. diploma statim non est datum; quod mirifica
est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius,
veniam tibi dari, quem illi appellant tubam* belli
civilis: multa q. ita dicunt, quasi non gaudeant
id bellum incidisse. quare visum est occultius agen-
dum, neque ullo modo diuulgandum, de te iam
esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito,
quin, legente te has litteras, confecta iam res fu-
tura sit. Pansa quidem mihi, grauis homo, &
certus, non solum confirmauit, verum etiam rece-
pit, perceleriter se ablaturum diploma. mihi ta-
men placuit, haec ad te perscribi. minus enim te
firmum sermo Appuleiae tuae, lacrymaeq. Am-
piae* declarabant, quam significant litterae tuae.
atque illae arbitrabantur, cum a te abessent ipsae,
multo

multo in grauiore te cura futurum. quare magnopere putavi, angoris, & doloris tui leuandi causa, pro certis ad te ea, quae essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis vt consolarer fortem virum, atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa rep. cum hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. quod ego non mirabar; cū recordarer te & a primis temporibus aetatis in rep. esse versatum; & tuos magistratus* in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq. communium; & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum vt victor beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. Deinde,* cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem praebeas.* Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae iam effugisti. nunc vero tantum te para ad* haec nobiscum ferenda. quibus ego si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est vnum perfugium, doctrina, ac litterae, quibus semper vsi sumus; quae* secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

strepitu bellorum sedato.

in calamitatem
civilium contentionum.

eodē argumento vsus est ep.
13. lib. 4.

ep. 18. lib. 2.

ad communem
seruitutem.

vide eandē sententiam ep. 3.
l. 4. & 2. lib. 9.

ARG.

ARG. Scribit, se bene sperare de Ligarij salute; ad eamq. impetrandam omnia sua pollicetur. interim hortatur, vt aduersam fortunam moderate ferat.

hic est, pro quo
exstat Cicero-
nis oratio.

Cicero s. d. Q. Ligario.

13

aut consolari,
aut polliceri,
amicorum est,
ep. 10.

antitheta, mi-
tis, & durus.

de Pompeianis
in Africa victis.

sine cuiusq. in-
tercessione.

quia bellum re-
notassent. ep.
13. lib 4.

ET SI tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia * oportebat: tamen adhuc id non feci; quia neque lenire videbar oratione, neque leuare posse dolorem tuum. postea vero quam magnam spem habere coepi, fore, vt te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Caesarem duriores. * nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, vt mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit. idq. cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa nuncius * venit, supplicare vna cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuae cura tantum proficit, vt nihil sit, quod non ipsum * Caesarem tributurum existimem: &, si tardius sit, quam volumus; magnis occupationibus eius, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliore fuerunt: & simul Africanae causae iratior, * diutius velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius

tius ferre. Quare mihi crede, & memoriae manda,
me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non
futurum. Quando, quid * sentirem, exposui; quid
vellem tua causa, re potius declarabo, quam ora-
tione. & si tantum possem, quantum in ea rep. de
qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debe-
bam; ne tu quidem in istis incommodis esses. ea-
dem enim causa opes * meas fregit, quae tuam sa-
lutem in discrimen adduxit. sed tamen, quidquid
imago veteris meae dignitatis, quidquid reliquiae
gratiae valebunt, studium, * consilium, opera, gra-
tia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratri-
bus. Tu fac habeas fortem animum, quem sem-
per habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi;
deinde, quod ea de rep. semper voluisti, atque sen-
sisti, ut non modo nunc * secunda sperare debeas,
sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen, con-
scientia & factorum, & consiliorum tuorum, quae-
cumque acciderent, fortissimo, & maximo animo
ferre deberes. Vale.

ep. 10. l. 5. quod
mihi placeret,
ostendi.

dignitatem, &
gratiam.

ep. 2. l. 1. & 14.
lib. 4.

cum intelligas
de tua salute
optime speran-
dum.

ARG. Exorditur ab officij sui commemoratione;
deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

Cicero s. d. Ligario.

14

ME scito omnem meum laborem, omnem ope-
ram, curam, studium in tua salute consumere.
nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum
tuorum, quos acque, atque te, summa bencuolen-
tia sum complexus, singularis pietas, * amorq. fra-
ternus nullum me patitur officij ergate, studijq.
munus,

ep. 2. l. 1. & 14.
lib. 4. & supe-
riori.

quam in tua sa-
lute declarant.

eum tamē iam
ipse scripserit.

qualis illa a
Att. l. 14. cp. 1.

potest, esse ficta
oratio; sed oculi
sunt indices
animi.

antitheta, turbida,
tranquilla.

munus, aut tempus praetermittere. sed quae faciam, fecerimq. pro te, ex illorum* te litteris, quam ex meis, malo cognoscere. quid autem sperem, aut confidam & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisque rebus, semperq. magis aduersos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum ad 11. Kal. interkalares priores rogatu fratrum tuorum venissem mane ad Caesarem; atque omnem adeundi, & conueniendi illius indignitatem,* & molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes; & ego essem locutus, quae caussa, quae tuum tempus postulabat; non solum ex ratione Caesaris, quae sane mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex oculis,* & vultu, & multis praeterea signis, quae facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortiq. sis: & si turbidissima* sapienter ferebas, tranquilliora laete feras. ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficillimis: neque Caesari solum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ARG. Continet haec epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

Cicero s. d. Basilio.

15

gratulor, & gaudeo, in quo dis-

TIBI gratulor: * mihi gaudeo. te amo: tua
tueor.

tueor. a te amari, & quid agas, quidq. istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ferant, hic locus aperte ostendit.

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur; siquidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus. s. p. Ciceroni.

16 Pöpeiae gentis cognomen.

Si mihi tecum non & multae, & iustae causae amicitiae priuatim essent; repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs profecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto a te, vt absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum * existimas. Vale.

intermortui dicuntur, qui deliquium animi passi sunt.

ARG. Mirum declarat desiderium cum Bithynico viuendi; & adiicit, se esse illi amore coniunctissimū.

Cicero s. p. Bithynico.

17

Q. Pöpeio Bithynico, de quo in libro de claris or. causam huius cognominis fuisse Bithyniam deuictā, indicat Festus in dictione, Rurum.

Cum ceterarum rerum causa cupio esse aliquando temp. constitutam: tum velim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris vteris. scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. gratissima mihi tua voluntas est: facisq. nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsq. patris tui de me, summi viri. nam sic habeto, beneficiorum * magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, * aut valeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem. quamobrem grata mihi est & memoria tua

quae acceperis a Caesarianis. videtur Bithynicus in Caesaris partibus fuisse.

nostrae

nostrae coniunctionis, & eius etiam augendae voluntas. Vale.

ARG. Respondet Leptae, qui praeconium fecissent, licere ijs esse in decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

Cicero s. d. Leptae.

18

simul, pro simul atque. vide scholia nostra.

propter Spuri-
nam, haruspice, a Caesare senatorio ordine donatum.

Cnaeum Pompeij Magni filium.

L. Iunij Paciae-
ci meminit Hirtius de bel.
His.

librum de perfecto oratore,
ep. 20. l. 15.

SIMVL accepi a Seleuco tuo litteras, statim quaesivi e Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent praeconium, vetari esse in decurionibus; qui fecissent, non vetari. quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruspicinam* facerent, in senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. De Hispanijs novi nihil: magnum tamen exercitum Pompeium* habere constat. nam Caesar ipse ad nos misit exemplum Paciae-
ci* litterarum; in quo erat illi xi. esse legiones. scripserat etiam Messalla Q. Salasso; P. Curtium, fratrem eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu, interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in opidum nescio quod Pompeius rei frumentariae causa venisset, eum comprehendere, ad Caesaremq. deducere. De negotio tuo, quod sponser es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem* meum tantopere a te probari, vehementer gaudeo.

gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim indicij de* dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei indicij fama detrabatur. Leptam nostrum* cupio delectari iam talibus scriptis. et si abest maturitas aetatis: iam tamen personare aures eius huiusmodi vocibus, non est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus: * sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam pensionem. * & mehercule non tam sum peregrinator iam, quam solebam. aedificia mea me delectabant, & otium domus est, quae nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione maius. itaque ne litterae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos videbis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodum; & habeat * in ore,

» τῆς δ' ἀπὸ τῆς ἰδίας πατρὸς. &c.

ARG. Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

Cicero s. d. Leptae. 19

MACVLAM* officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum visum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet. nec ea re Petrinum tuum deseram, nam & villa,

& amoc-

de dicendi ratio
ne, dixit lib. 1.
de or. & l. 2.

filium tuum.

ex quo eam po-
tuisse, Plutar-
chus ait.

pro dote reddē-
da post dimis-
sam Tulliam.

more suo non
omnes versus
recitat. idem de
virtute Simoni-
des apud Cle-
mentem Ale-
xand. l. 2. Stro-
matum.

puto esse Pom-
peium Maculam,
de quo Macro-
bius. lib. 2. Sat.

podagra.

id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepa, ut vnus fieret ex intimis Caesaris amicis.

de off. lib. 1.

veniebat Caesar ex Hispania victor.

& amoenitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quam tu es profectus, non vidi. tantis pedum* doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. omnino de tota re, ut mihi videris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo labore* assequi vis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus, praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficiū putabit, si modo ipsum sciet, non* accepisse. sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat.* Vale.

ARG. Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero s. d. Toranio.

20

id est, & praeter illud, ut duae negatiuae affirmant.

DEDERAM triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eo nunc ero breuior, teque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse vtilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, praeter navigationis longae, & hiemalis, & minime portuosae periculum, quod vitaueris; ne* illud quidem non, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est praeterea, cur aduenientibus te offerre gestias. multa praeterea metuo, quae

quae cum Cilone nostro communicavi. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. quod si recipiet ille se; ad tempus aderis. sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum uel impediet, uel morabitur: tu ibi eris, * ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te saepe per litteras hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in hac * causa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum ciuitatis. qui etsi est grauissimus: tamen ita uiximus, & id aetatis iam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas; & te istinc ne temere commoueas.

quia propius
loco eris.

in hac tota re,
quae ad te per-
tinet.

ARG. Ad consolandum Toranium praeterita colligit; & quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero s. d. Toranio.

21

ET SI, cum haec ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum uidebatur: tamen quotidie commemorabam, * te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos uidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si uicisses, seruitutem. * itaque ego, quem tum

memoria repe-
tebam.

ob contumaciae
arrogantiam P6-
peianorum.

P fortes

refertur ad illud, *Quanti te fecerim.*

ad illud refer, *Quanti te faciā.* quod autem sequitur, *Casus mei, spectat illud, Quanti me a te fieri intellexerim.*

epist. 14.

quia Pompeii secutus sumus.

non enim hoc spectabam, ut eorum opera aliquando possem indigere.

tius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori * fuit: & hic cumentus, quod tardius, quam est aequum, & quam ego vellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curae* est, quam tibi semper fuerint casus* mei. itaque & Postumuleno, & Sextio, et saepissime Attico nostro, proximeq. Theudae, liberto tuo totum me patefecisti: & his singulis saepe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq. tu ad tuos uelim scribas, haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut operam, *studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. sed quando eodem tempore, eademq. *de causa nostrum uterq. cecidit: tibi & illa polliceor, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea; & ea, quae praeterea videor mihi ex aliqua parte retinere tamquam ex reliquijs pristinae dignitatis. neque enim ipse Caesar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi eius, casu* deuincti magnis meis ueteribus officijs, me diligenter observant & colunt. itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi; quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum, &

benigno-

AD TORQUATVM, ET ALIOS. 197
benevolentiam ad te defero. sed magni mea interest,
hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest,
vt intelligat omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc
eo pertinet, vt nihil existiment esse tam difficile,
quod non, pro te mihi susceptum, iucundum sit fu-
turum. Vale.

vide similem
sententiam in
epistola ad Va-
tinium, quae
est xi. lib. 5.

ARG. Excusatio, cur non scripserit: consolatio: pro-
missio meliorum rerum, & officii sui.

Cicero s. d. Trebiano.

10

ANTEA misissem ad te litteras, si genus scri-
bendi inuenirem. tali * enim tempore aut consolari
amicorum * est, aut polliceri. consolatione non ute-
bar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sa-
picnterq. ferres iniuriam temporum, quamq. te
uehementer consolaretur conscientia factorum, &
consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum
fructum * studiorum optimorum capis: in quibus te
scio semper esse versatum: idq. ut facias, etiam at-
que etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini pe-
ritissimo rerum, * & exemplorum, * & omnis vetu-
statis, * ne ipse quidem rudis, sed in studio minus for-
tasse, quam uellem, at in rebus, atque usu plus etiam,
quam uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbiter atem
istam, & iniuriam non diuturnam fore. nam & ipse
qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequi-
tatem, & ad rerum naturam * uidetur: & ipsa caus-
sa ea est, ut iam simul cum rep. quae in perpetuum
iacere non potest, necessario reuiviscat, atque recree-

in aduersa for-
tuna.
epist. 13.

fructus studio-
rum in calami-
tate maxime
capitur.
tractandis re-
bus. notandis
exemplis, co-
gnoscenda anti-
quitate erudi-
mur.

quae est, ut ho-
mo hominem
tueatur, & di-
ligat.

O 3 tur:

tur: quotidieq. sit aliquid lenius, et liberalius, quam timebamus. quae quoniam in temporum inclinationibus saepe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque ullum praetermitteremus tui iuandi, & leuandi locum. itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet proclinius, * ut etiam polliceri possim. id re, quam uerbis, faciam libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uote. quae sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris providebuntur. * Vale.

facilius, ut est
descensio per
cliuos.

ocurreremus,
quantum licet,
humano consi-
lio. nam omni-
no uitare non
licet.

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetra-
to: hortatur, ut praeterita ex animo deleat, dignita-
tisq. recuperatione rei familiaris iacturae anteponat.

Cicero s. d. Trebiano.

11

generum Cico-
ronis. ep. 16. l.
2. & 13. lib. 8.

de quibus ep.
10. lib. 3.

quod per gene-
rum meum de
tua salute a
Caesare inipe-
trauimus.

DOLABELLAM * antea tantummodo di-
ligebam; obligatus ei nihil eram. nec enim acci-
derat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quod non
desueram eius periculis. * nunc tanto sum deuin-
ctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc
tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfe-
cit, ut nemini plus debeam. qua in re tibi gratu-
lor ita uehementer, ut te quoque mihi gratulari,
quam gratias * agere, malim. alterum omnino non
desidero; alterum uere facere poteris. Quod reli-
quum

quum est : quando tibi uirtus , & dignitas tua reditum ad tuos aperuit ; est tuae sapientiae , magnitudinisq. animi , quid amiseris , obliuisci ; quid recuperaueris , cogitare. uines cum tuis : uiues nobiscū . plus acquisiisti dignitatis , quam amisisti rei familiaris : quae ipsa tum esset iucundior , si vlla res esset publica . Vestorius , * noster familiaris , ad me scripsit te mihi maximas gratias agere . haec praedicatio tua mihi ualde grata est : eaq. te uti facile patior cum apud alios , tum mehercule apud Sironem , nostrum amicum . quae enim facimus , ea prudentissimo * cuique maxime probata esse uolumus . Te cupio videre quamprimum . Vale .

Puteolanus, de quo in epist. ad Att. sacpe.

vide eandem sententiam ep. 13. lib. 2.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato : & ad consolationē adscribit quaedam perditis rebus aptiora .

Cicero s. D. Ampio Balbo.

12.

GRATVLOK tibi, mi Balbe, vereq. * gratulor : nec sum tam stultus , ut te usura falsi gaudij frui uelim , deinde frangi repente , atque ita cadere , ut nulla res te ad acquitatem animi postea possit extollere . Egi tuam causam apertius , quam tempora nostra ferebant . uincebatur enim fortuna ipsa debilitatae gratiae nostrae tui caritate : * & meo perpetuo erga te amore , culto a te diligentissime . omnia promissa , confirmata , certa , & rata sunt , quae ad reditum , & salutem tuam pertinent . vidi , cognoui , interfui . etenim omnes Caesaris familiares satis opportune habeo implicatos con-

de Ampio ep. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10. & Caes. l. 3. bel. ci.

caritas in te mea faciebat, ut apertius agerem, quam per nostram miseram fortunam liceret.

O 4 suetudine,

similiter locu-
tus ep. 9. l. 1.

ep. 13. l. 4.

unus ex iis, qui
mox in Caesa-
re coniurarunt.
Suetonius. cum
antea Caesaris
partium defen-
sor fuisset acer-
rimus. Seneca
l. 3 de ira.

Phil. 7.

feminis fami-
liarum nomi-
na imponeban-
tur; ideo Amp-
pia dicitur Am-
pii Balbi filia.

suetudine, & beneuolentia, sic, ut, cum ab illo
discesserint, * me proximum habeant. hoc Pansa,
Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius pla-
ne ita faciunt, ut me unice diligant. * quod si mihi
pro me efficiendum fuisset, non me paeniteret pro
ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est a
me inseruitū temporis causa. veteres mihi necessi-
tudes cum his omnibus intercedunt: quibuscum
ego agere de te non destiti: principem tamen habui-
mus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum; qui
valet apud illum non minus auctoritate, quam gra-
tia. Cimber* autem Tillius mihi plane satisfecit. va-
lent tamen apud Caesarem non tam ambitiosae
rogationes, quam necessariae: quas quia Cimber
habebat, plus ualuit, quam pro ullo alio valere po-
tuisse. diploma statim non est datum; quod mirifica
est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius,
veniam tibi dari, quem illi appellant tubam* belli
civilis: multa quae ita dicunt, quasi non gaudeant
id bellum incidisse. quare visum est occultius agen-
dum, neque ullo modo diuulgandum, de te iam
esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito,
quin, legente te has litteras, confecta iam res fu-
tura sit. Pansa quidem mihi, grauis homo, &
certus, non solum confirmauit, verum etiam rece-
pit, perceleriter se ablaturum diploma. mihi ta-
men placuit, haec ad te perscribi. minus enim te
firmum sermo Appuleiae tuae, lacrymaeq. Am-
pia* declarabant, quam significant litterae tuae.
atque illae arbitrabantur, cum a te abessent ipsae,
multo

multo in grauiore te cura futurum. quare magnopere putavi, angoris, & doloris tui leuandi causa, pro certis ad te ea, quae essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis vt consolarer fortem virum, atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eam, quam ab ipsa rep. cum hic ardor * extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. quod ego non mirabar; cū recordarer te & a primis temporibus aetatis in rep. esse versatum; & tuos magistratus* in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq. communium; & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum vt victor beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. Deinde, * cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem praebeas. * Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae iam effugisti. nunc vero tantum te para ad* haec nobiscum ferenda. quibus ego si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est vnum perfugium, doctrina, ac litterae, quibus semper vsi sumus; quae* secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

strepitu bellorum sedato.

in calamitatem ciuiliū contentionum.

eodē argumento vsus est ep. 13. lib. 4.

ep. 18. lib. 2.

ad communem seruitutem.

vide eandē sententiam ep. 3. l. 4. & 2. lib. 9.

ARG.

ARG. Scribit, se bene sperare de Ligarij salute; ad eamq. impetrandam omnia sua pollicetur. interim hortatur, vt aduersam fortunam moderate ferat.

hic est, pro quo
exstat Cicero-
nis oratio.

Cicero s. d. Q. Ligario.

13

aut consolari,
aut polliceri,
amicorum est.
ep. 10.

antichera, mi-
tis, & durus.

de Pompeianis
in Africa victis.

sine cuiusq.
intercessione.

quia bellum re-
nouassent. ep.
13. lib 4.

ET SI tali tuo tempore me aut consolandi,
aut iuuandi tui causa scribere ad te aliquid pro no-
stra amicitia * oportebat: tamen adhuc id non feci;
quia neque lenire videbar oratione, neque leuare
posse dolorem tuum. postea vero quam magnā spem
habere coepi, fore, vt te breui tempore incolumem
haberemus: facere non potui, quin tibi & senten-
tiam, & voluntatem declararem meam. Primum
igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non
fore in te Caesarem duriores. * nam & res eum quo
tidie, & dies, & opinio hominum, &, vt mihi
videtur, etiam sua natura mitiorem facit. idq.
cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex
familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo
primum ex Africa nuncius * venit, supplicare vna
cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem &
virtus, & pietas, & amor in te singularis, &
assidua, & perpetua salutis tuae cura tantum pro-
ficit, vt nihil sit, quod non ipsum * Caesarem tri-
buturum existimem: &, si tardius sit, quam vo-
lumus; magnis occupationibus eius, a quo omnia
petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: &
simul Africanæ causæ iratior, * diutius velle vi-
detur eos habere sollicitos, a quibus se putat diu-
turnioribus esse molestijs conflictatum. sed hoc ip-
sum intelligimus cum quotidie remissius, & placati-
tius

tius ferre. Quare mihi crede, & memoriae manda,
 me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius non
 futurum. Quando, quid * sentirem, exposui; quid
 vellem tua causa, re potius declarabo, quam ora-
 tione. & si tantum possem, quantum in ea rep. de
 qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debe-
 bam; ne tu quidem in istis incommodis esses. ea-
 dem enim causa opes * meas fregit, quae tuam sa-
 lutem in discrimen adduxit. sed tamen, quidquid
 imago veteris meae dignitatis, quidquid reliquiae
 gratiae valebunt, studium, * consilium, opera, gra-
 tia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratri-
 bus. Tu fac habeas fortem animum, quem sem-
 per habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi;
 deinde, quod ea de rep. semper voluisti, atque sen-
 sisti, vt non modo nunc * secunda sperare debeas,
 sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen, con-
 scientia & factorum, & consiliorum tuorum, quae-
 cumque acciderent, fortissimo, & maximo animo
 ferre deberes. Vale.

ep. 10. l. 5. quod
 mihi placeret,
 ostendi.

dignitatem, &
 gratiam.

ep. 2. l. 1. & 14.
 lib. 4.

cum intelligas
 de tua salute
 optime speran-
 dum.

ARG. Exorditur ab officij sui commemoratione;
 deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

Cicero s. d. Ligario.

14

ME scito omnem meum laborem, omnem ope-
 ram, curam, studium in tua salute consumere.
 nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum
 tuorum, quos acque, atque te, summa beneuolen-
 tia sum complexus, singularis pietas, * amorq. fra-
 ternus nullum me patitur officij ergate, studijq.
 munus,

ep. 2. l. 1. & 14.
 lib. 4. & super-
 riori.

quam in tua sa-
 lute declarant.

eum tamē iam
ipse scripserit.

qualis illa a1
Att. l. 14. ep. 1.

potest, esse ficta
oratio; sed oeu-
li sunt indices
animi.

antitheta, turbi-
da, tranquilla.

munus, aut tempus praetermittere. sed quae fa-
ciam, fecerimq. pro te, ex illorum * te litteris,
quam ex meis, malo cognoscere. quid autem sperem,
aut confidam & exploratum habeam de salute tua,
id tibi a me declarari volo. Nam si quisquam est ti-
midus in magnis, periculosisque rebus, semperq.
magis aduersos rerum exitus metuens, quam spe-
rans secundos, is ego sum: & si hoc vitium est,
eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum
ad 11. Kal. interkalares priores rogatu fratrum
tuorum venissem mane ad Caesarem; atque omnem
adeundi, & conueniendi illius indignitatem, * &
molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui
tui iacerent ad pedes; & ego essem locutus, quae
caussa, quae tuum tempus postulabat; non solum
ex ratione Caesaris, quae sane mollis, & libera-
lis fuit, sed etiam ex oculis, * & vultu, & multis
practerea signis, quae facilius perspicere potui,
quam scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi
tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo
magno, fortiq. sis: & si turbidissima* sapienter
ferebas, tranquilliora laete feras. ego tamen tuis
rebus sic adero, vt difficillimis: neque Caesari so-
lum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi a-
micissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci,
libentissime supplicabo. Vale.

ARG. Continet haec epistola, omnium breuissima,
gratulationem, beneuolentiam, officium.

Cicero s. d. Basilio.

gratulor, & gau-
deo, in quo dis-

TIBI gratulor: * mihi gaudeo. te amo: tua
tueor.

tueor. a te amari, & quid agas, quidq. istic agatur, certior fieri volo. Vale.

ferant, hic locus aperte ostendit.

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur; siquidem gratum fore non dubitet.

Bithynicus. s. p. Ciceroni.

16 Pópeiae gentis cognomen.

Si mihi tecum non & multae, & iustae causae amicitiae priuatim essent; repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs profecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto a te, vt absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum * existimas. Vale.

intermortui dicuntur, quod reliquum animi passi sunt.

ARG. Mirum declarat desiderium cum Bithynico viuendi; & adiicit, se esse illi amore coniunctissimū.

Cicero s. p. Bithynico.

17 Q. Pópeio Bithynico, de quo in libro de claris or. causam huius cognominis fuisse Bithyniam deuictā, indicat Festus in dictione, Rutilum.

Cum ceterarum rerum causa cupio esse aliquando temp. constitutam: tum velim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris vteris. scribis enim, si ita sit, te mecum esse victurum. gratissima mihi tua voluntas est: facisq. nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsq. patris tui de me, summi viri. nam sic habeto, beneficiorum * magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, * aut valeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem, quamobrem grata mihi est & memoria tua

quae accepisti a Caesarianis, videtur Bithynicus in Caesaris paribus fuisse.

nostrae

nostrae coniunctionis, & eius etiam augendae voluntas. Vale.

ARG. Respondet Leptae, qui praeconium fecissent, licere ijs esse in decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

Cicero s. d. Leptae.

18

simul, pro simul atque. vide scholia nostra.

propter Spuri-
nam, haruspice,
a Caesare senatorio ordine
donatum.

Cnaeum Pompeij Magni filium.

L. Iunij Paciae-
ei meminit Hist.
de bel.
Hisp.

librum de perfecto oratore,
ep. 20. l. 15.

SIMVL accepi a Seleuco tuo litteras, statim quaesivi e Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent praeconium, vetari esse in decurionibus; qui fecissent, non vetari. quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie haruspicinam* facerent, in senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. De Hispanijs noui nihil: magnum tamen exercitum Pompeium* habere constat. nam Caesar ipse ad nos misit exemplum Paciae- ci* litterarum; in quo erat illi xi. esse legiones. scripserat etiam Messalla Q. Salasso; P. Curtium, fratrem eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu, interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in opidum nescio quod Pompeius rei frumentariae causa uenisset; eum comprehendere, ad Caesaremq. deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem* meum tantopere a te probari, vehementer gaudeo.

gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim iudicii de * dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi videri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei iudicii fama detrabatur. Leptam nostrum * cupio delectari iam talibus scriptis. et si abest maturitas aetatis: iam tamen personare aures eius huiusmodi vocibus, non est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus: * sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam pensionem. * & mehercule non tam sum peregrinator iam, quam solebam. aedificia mea me delectabant, & otium. domus est, quae nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione maius. itaque ne litterae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione versor. quare, ut arbitror, prius hinc te nos, quam istuc tu nos videbis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodum; & habeat * in ore,

» τῆς δ' ἀπετῆς ἰδῶτα. &c.

ARG. Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

Cicero s. D. Leptae. 19

MACVLAM * officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum visum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet. nec ca re Petrinum tuum deseram. nam & villa, & amoc-

de dicēdi ratio
ne, dixit lib. 1.
de or. & l. 2.

filiū tuum.

ex quo eam po-
ruiſſe, Plutar-
chus ait.
pro dote reddē-
da poſt dimiſ-
ſam Tulliam.

more ſuo non
omnes verſus
recitat. idem de
virtute Simoni
des apud Cle-
mentem Ale-
xand. l. 2. Siro-
matuni.

puto eſſe Pom-
peium Maculā,
de quo Macro-
bius. lib. 2. Sat;

podagra.

id autem eo labore afflicturn se sperabat Lepta, ut vnus heret ex intimis Caesaris amicis.

de off. lib. 2.

veniebat Caesar ex Hispania victor.

& amoenitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quam tu es profectus, non vidi. tantis pedum* doloribus afficitur, vt se conueniri nolit. omnino de tota re, vt mihi videris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo labore* asscqui vis, nullo modo asscquere. tanta est enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus, praesertim qui nihil asserat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficiu putabit, si modo ipsum sciet, non* acccpisse. sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat.* Vale.

ARG. Monet Toranium, vt in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero s. D. Toranio.

20

id est, & praeter illud, vt duae negatiuae affirmant.

D E D E R A M triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eo nunc ero breuior, teque, vt ante consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse vtilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, praeter navigationis longae, & hiemalis, & minime portuosae periculum, quod vitaueris; ne* illud quidem non, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est praeterea, cur aduenientibus te offerre gestias. multa praeterea metuo, quae

quae cum Cilone nostro communicavi. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. quod si recipiet ille se; ad tempus aderis. sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum uel impedit, uel morabitur: tu ibi eris, * ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te saepe per litteras hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in hac * causa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum ciuitatis. qui etsi est grauissimus: tamen ita viximus, & id aetatis iam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas; & te istinc ne temere commoueas.

quia propinquo loco eris.

in hac rota re, quae ad te pertinet.

ARG. Ad consolandum Toranium praeterita colligit; & quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero s. d. Toranio.

21

ET SI, cum haec ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum uidebatur: tamen quotidie commemorabam, * te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosque nos uidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si uicisses, seruitutem. * itaque ego, quem tum

memoria reprobam.

ob contumacem arrogantiam Pompeianorum.

T fortes

eum uel iniquissimam pacem iussu bello antefere-
rem. ep. 13. l. 3. intelligit autē
Domitium Ahenobarbum, L. L. autum Crusellum, consulem
anno primo ci-
uili belli.

reipublicae.

a conscientia
optimae men-
tis.

praeter com-
nem casum ci-
uitatis, dixit in
proxima supe-
riore epistola.

fortes illi uiri, & sapientes, Domitij, & Lentuli, timidum* esse dicebant, (& eram plane: timebam enim, ne euenirent ea, quae acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. cum aliquid videbatur cauere posse, tum id negligi dolebam: nunc uero, euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio videtur, quidquid euenerit, ferre moderate; praesertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, & hac amissa, salutē* retinere uoluisse. Haec scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereque sensisse. atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, praeter* uniuersae reip. interitum; tibi confirmo. De me autem sic uelim indices; quantum ego possim, me tibi, salutē tuae, liberisq. tuis summo cum studio praesto semper futurum. Vale.

ARG. Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suae consulat.

Cicero s. d. Domitio.

22

NON ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam uenisti, litteras ad te mitterem,

rem, quod tu ad me nullas miseris; sed quia nec
 quid tibi pollicerer, ipse egens* rebus omnibus, nec
 quid suaderem, cum mihi met ipsi consilium deesset,
 nec quid consolationis afferrem, in tantis malis re-
 periebam. haec quamquam nihilo meliora sunt,
 nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen
 inanes esse meas litteras, quam nullas, malui.
 Ego, si te intelligerem plus* conatum esse suscipere
 reip. causam muneris, quam quantum praestare po-
 tuisses, tamen, quibuscumque rebus possem, ad
 eam condicionem te iuendi, quae daretur, quaeq.
 esset, hortarer. sed cum consilij* tui bene, forti-
 terq. suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa
 fortuna terminum nostrarum contentionum esse vo-
 luisset: oro, obtestorq. te pro nostra veteri con-
 iunctione, ac necessitudine, proq. summa mea in
 te benivolentia, & tua in me pari, te vt nobis,
 parenti, coniugi, tuisq. omnibus, quibus es, fui-
 sti. semper carissimus, saluum conserues; incolu-
 mitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, con-
 sulas; quae didicisti, quaeq. ab adolescentia, pul-
 cherrime a sapientissimis uiris tradita; memoria,
 & scientia comprehendisti, is hoc tempore utare;
 quos coniunctos summa benivolentia, plurimisq.
 officijs amisisti, eorum desiderium si non aequo* ani-
 mo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, vel
 potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polli-
 ceor, me, quaecumque saluti, dignitatiq. tuae condu-
 cere arbitror, tanto studio esse facturum, quanto
 semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti.

epi. 13. lib. 4.

id est, si post pu-
 gniam Pharsali-
 cam renouare
 bellum cum
 alijs uoluisses.

quasi praefatio
 Pharsalico suae
 uoluntatem de
 tota re fortuna
 declarasset.

et quod uoluit
 ut de uoluntate
 eius, ut uoluit
 et quod uoluit
 et quod uoluit

non enim pos-
 sumus non do-
 lere, sed dolore
 premere, & vin-
 cere fortitudi-
 ne possumus.

banc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam
feminam, tuamq. amantissimam, detuli. si quid ad me
scripseris; ita faciam, ut te velle intellexero: sin
autem tu minus scripseris; ego tamen omnia, quae
tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligen-
terq. curabo. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD MARIVM, ET ALIOS,

LIBER VII.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul de-
dit, describit, & extenuat; vtrumque ob eam caus-
sam, ne Marium eos praetermisisse paeniteret.

M. Cicero s. d. M. Mario.

dolor corporis
refertur ad po-
dagram, quae
Marii saepe
uexabat. ep. 24.

I TE dolor * aliquis corporis, aut
infirmas valetudinis tuae tenuit,
quo minus ad ludos venires: fortunae
magis tribuo, quam sapientiae tuae.
sin haec, quae ceteri mirantur, contem-
nenda duxisti, & cum per valeru-

dinem posses, venire tamen noluisti: vtrumque lae-
tor, & sine dolore corporis te fuisse; & animo ua-
luisse, cum ea, quae sine causa mirantur alij, ne-
glexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui:
quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in
ista amoenitate paene solus relictus. * neque tamen
dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi

Sta-

ab his relictus,
qui ad ludorū
spectacula in ur-
bem se contu-
lerant.

Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per
eos dies matutina tempora lectiunculis consumpse-
ris: cum illi interea, qui te istuc reliquerunt, specta-
rent communes mimos semisomni. reliquas ue-
ro partes diei tu consumebas ijs delectationibus,
quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. no-
bis autem erant ea perpetienda, quae scilicet * P.
Metius probauisset. omnino, si quaeris, ludi appa-
ratissimi, sed non tui stomachi: coniecturam enim
facio de meo. nam primum honoris causa in scenam
redierant ij, quos * ego honoris causa de scena de-
cessisse arbitrabar. delitiae uero tuae, noster Aeso-
pus, eiusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homi-
nes liceret. is iurare cum coepisset, vox eum defe-
cit in illo loco, Si * sciens fallo. Quid tibi ego alia
narrem? nostri enim reliquos ludos, quid? ne id qui-
dem leporis habuerunt, quod solent mediocres lu-
di. apparatus enim spectatio tollebat omnem hila-
ritatem. quo quidem apparatu non dubito quin ani-
mo acquissimo carueris. quid enim delectationis ha-
bent sexcenti muli in Clytemnestra? * aut in Equo*
Troiano craterarum tria millia? aut armatura ua-
ria peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quae
popularem admirationem habuerunt, delectatio-
nem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies
operam dedisti Protogeni* tuo: dummodo is tibi
quiduis potius, quam orationes meas, legerit; nac-
tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, de-
lectationis habuisti. Non enim te puto Graecos, *
aut Oscos ludos desiderasse; praesertim cum Oscos

cu stomacho,
Scilicet, dixit.

qui, per aetate
cum ager tam
non possent, at-
tem omiserat.

uerbaturis iura-
di per Ipuen-
lapidem. ep. 12.
Gell. l. 1. c. 21.
& Acad. 4. & Fe-
stus, & Polybius
lib. 3.

tragoediarum
nomina.

seruo anagno-
sti.

ad Att. lib. 16.

Arpinati. nter
que enim Ar-
pinas.
in circo.

dator ludorū

quo athletarū
corpora uuge-
bantur.
infima fortasse
plebs delecta-
tur, minime ue-
ro homines in-
tractanda. rep.
uersati.

vide Plinium
lib. 8. cap. 7.

Val. l. 4. c. 2.

a iudicis, caus-
isq. discedere.

significat Gabi-
nium inimicū
suū, rogatu
Pompeii a se
defensum. Dio
lib. 39. & D.

ludos vel in senatu nostro * spectare possis, Graecos
vero ita nō ames, ut ne ad uillam quidem tuam uia
Gracca ire soleas. Nam quid ego te athletas * pu-
tem desiderare, qui gladiatores contempseris? in-
quibus ipse Pompeius * confitetur se & operam, &
oleum * perdidisse. Reliquae sunt uenationes, binae
per dies quinque, magnificae, nemo negat: sed quae
potest esse homini politico * delectatio, cum aut ho-
mo imbecillus a ualentissima bestia laniatur, aut
praeclara bestia uenabulo transuerberatur? quae
tamen si uidenda sint, saepe uidisti: neque nos, qui
haec spectauimus, quidquam noui uidimus. Elephan-
torum extremus dies fuit: in quo admiratio magna
uulgi, atque turbae, delectatio nulla exstitit: quin
etiam misericordia * quaedam consecuta est, atque
opinio eiusmodi, esse quandam illi belluae cum gene-
re humano societatem. His ego tamen diebus, ludis
scenicis, ne forte uidear tibi non modo beatus, sed
liber omnino fuisse, dirupi paene me in iudicio Gal-
li * Canini, familiaris tui. quod si tam facilem popu-
lum haberem, quam Aescopus habuit; libenter me-
bercule artem desinerem; * tecumque, & cū simili-
bus nostri uiuerem. nam me cum antea taedebat,
cū et aetas, & ambitio hortabantur, & licebat de-
nique, quem nolebam, non defendere: tum uero hoc
tempore uita nulla est. neque enim fructum ullum
laboris exspecto: & cogor nonnumquam homines *
non optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene
meriti sunt, defendere. itaque quaero causas omnes
aliquando uiuendi arbitratu meo: teque, & istam
rationem

rationem orij tui & laudo uehementer, & probor quodq. nos minus interuifis, hoc fero animo aequiore, quod, si Romae esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro, (nam, ut plane exsoluam, * non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid sit humaniter * uiuere. Tu modo istam imbecillitatem uoletudinis tuae sustenta, & tuere, ut facis; ut nostras uillas obire, & mecum nostra simul lecticula concursare possis. Haec ad te pluribus uerbis scripsi, quam solco, non orij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te praetermisisse ludos paeniteret. quod si affectus sum; gaudeo: sin minus; hoc me tamen conso-
lor, quod posthac ad ludos ueniens, nosq. uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuae. Vale.

ARG. Marii negotium sibi curae fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatii Planci Burfae: de quo vide Pedianum in commentario Miloniana. Scripta est primis diebus eius anni; quo Ser. Sulpicius; & M. Marcellus consules fuere. nam paullo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio Plancum damnatum ait, cum primum exiit e magistratu.

Hier. contra Rufinum locum recitat ex oratione pro A. Gabinio,

obsetna duo translata uerba, relaxare, exsoluere. cp. 18 lib. 16. Actum laudabiliter, tum etiam iucunde uiuere.

M A N D A T Y M tuum curabo diligenter :
 sed homo acutus ei mandasti potissimum , cui expe-
 ditet* , illud uenire quamplurimo : sed eo vidisti mul-
 tum , quod praefinisti , quo ne pluris emerem . quod si
 mihi praemisisses ; qui meus amor in te est , confecis-
 sem cum coheredibus . nunc , quando tuum pretium
 noui , licitatore[m] potius apponam , quam illud mino-
 ris ueneat . sed de ioco satis est . tuum negotium agā ,
 sicuti debeo , diligenter . De Bursate gaudere* certo
 scio : sed nimis uerecūde mihi gratularis . putas enim ,
 ut scribis , propter hominis sordes minus me magnā
 illam laetitiam putare . credas mihi uelim , magis
 me iudicio hoc , quam morte* inimici , laetatum . pri-
 mum enim iudicio malo , quam gladio ; deinde , glo-
 ria potius amici , quam calamitate . in primisq. me
 delectauit , tantum studium bonorum in me exsti-
 tisse contra incredibilem contentionem* clarissimi ,
 ac potentissimi uiri . postremo , quod uix uerisimile
 fortasse videatur , oderam multo peius hunc , quam
 illum ipsum Clodium . illum enim oppugnaram , hunc
 defenderam . & ille , cum omnis resp. in meo capite
 discrimē esset habitura , magnū quiddam spectauit ,
 nec sua quidem sponte , sed eorum auxilio , qui , me
 stante , stare nō poterant : hic simiolus animi caussa
 me , in quē inueheretur , delegerat ; persuaseratq. non
 nullis inuidis meis , se in me emissariū semper fore .
 Quamobrem ualde iubeo gaudere te . magna res
 gesta est . numquam ulli fortiores ciues fuerunt ,
 quam

quod Cicero ef-
 fet vnus ex co-
 heredibus , ad
 quos pertine-
 bat fundi uen-
 ditio .

quod is me ac-
 cusante sit di-
 natus . ep. 10. l. 9
 & Phil. 7. 13.
 & Dio l. 40.

Clodium Milo
 occiderat , & da-
 mnatus exsula-
 bat .

Pompeium si-
 gnificat , qui
 Plancum reum
 scripto lauda-
 uit . Dio l. 40.

uide ep. 6. lib. 6

quam qui ausi sunt eum contra tantas opes eius,
a quo ipsi lecti * iudices erant, condemnare. quod
fecissent numquam, nisi ijs dolori meus fuisset do-
lor. Nos hic multitudine, & nouitate iudiciorum,
& nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota
faciamus, ne interkaletur; vt quamprimum te vi-
dere possimus. Vale.

consul enim ter-
tium Pompeius
eos iudices le-
gerat. Dio, Velle-
sius, Plut. in
Pompeio, ipse
pro Milone.
nam interkala-
tio tempus pro-
trahebat.

ARG. Causam exponit, cur, acie Pharsalica victus,
a bello discesserit. quod illi ab iniquis vitio dabatur.

Cicero s. d. Mario.

3.

PERSAEPE mihi cogitanti de communibus
miserijs, in quibus tot annos versamur, &, vt vi-
deo, versabimur, solet in mentem venire illius tem-
poris, quo proxime* fuimus vna. quin etiam ipsum
dicm memoria teneo. nam ad 111. idus Maias,
Lentulo, & Marcello cos. cum in Pompeianum
vesperi venissem, tu mihi sollicito animo praesto
fuisti. sollicitum autem te habebat cogitatio tum
officij, tum etiam periculi mei. si manerem in Ita-
lia; verebare, ne officio* deessem. si proficiscerer ad
bellum; periculum te meum commouebat. quo tem-
pore vidisti profecto me quoque ita conturbatum,
vt non explicarem, quid esset optimum factu. pu-
dori tamen malui, famaeq. * cedere, quam salutis
meae rationem ducere. cuius me mei facti paeni-
tuit, non tam propter periculum meum, quam pro-
pter vitia * multa, quae ibi offendi, quo veneram:
primum, neque magnas copias, neque bellicosas:
deinde,

ante bellum ci-
uile. ergo mul-
to antea, dixit
enim, in quibus
tot annos ver-
samur.

erga remp. &
Pompeium be-
ne mericum.

vide cp. 6 l. 6.

Pompeianorū.

deinde, extra ducem, paucosq. praeterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita crudeles, * vt ipsam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum * amplissimorum virorum. * quid quaeris? nihil boni praeter caussam. Quae cum vidissem, desperans victoriam, primum coepi suadere pacem, cuius fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, vt bellum duceret. hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna * coepisset suis militibus confidere. ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit: signa tirone, * & collecticio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cum integri * pares non fuisset, fractos superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad Iubam * confugiendum, aut capiendus tamquam exsilio * locus, aut consciscenda mors * voluntaria. certe nihil fuit praeterea; si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, praesertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudine: addo etiam, cum ea vrbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quae acciderunt,

omnia

ep. 14. lib. 4. &
19. lib. 15.
ep. 6. lib. 6.

praesertim L.
Lentuli ep. 13.
l. 5. & Caesar
l. 1. de bello ci.

ad Dirrachium
Caesar lib. 1. de
bello ci.
Tusc. 11.

epist. 7. lib. 4.

vt Scipio.

vt M. Marcellus.
vt Cato, qui se
Vulcae occidit,
vnde illi postea
cognomen Vti
censit.

omnia dixi futura. veni domum, non quod optima
 viuendi condicio esset, sed tamen, si esset aliqua for-
 ma reip. tamquam in patria vt essem; si nulla, tam-
 quam in exsilio. mortem mihi cur consciscerē, caussa
 nulla visa est; cur optarem, multae. vetus est enim,
 VBI non sis, qui fueris, non esse, cur velis viue-
 re. sed tamen, VACARE culpa, magnum est so-
 latium; praesertim cum habeam duas res, quibus
 me sustentem, optimarum artium * sciētiam, & ma-
 ximarum rerum * gloriam: quarum altera mihi vi-
 no numquam eripietur, altera ne mortuo quidem.
 Haec ad te scripsi verbosius; & tibi molestus fui,
 quod te cum mei, tum reip. cognoui amantissimum.
 notum tibi omne consilium meum esse volui, vt pri-
 mum scires, me numquam voluisse plus quemquam
 posse, quam vniuersam remp. postea autem quam
 alicuius culpa tantum valeret vnus, * vt obsisti non
 posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & co-
 duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam re-
 liquis omnibus; postquam non potuerim, mihi ipsi
 finem fecisse belli: nunc autem, si haec ciuitas est,
 ciuem esse nō; si nō, exsulem esse non inconmodio-
 re loco, quam si me Rhodum, aut Mitylenas * con-
 tulissem. Haec tecum coram malueram; sed, quia
 longius fiebat, volui per litteras eadem; vt habe-
 res, quid diceres, si quando in vituperatores meos
 incidisses. sunt enim, qui, cum meus interitus nihil
 fuerit reip. * profuturus, criminis loco putent esse,
 quod viuam. quibus ego certo scio nō videri satis
 multos perisse: qui si me audissent, quamuis iniqua *

pace,

a doctrina.
 a rebus gestis.

Caesar Phœij
 culpa iā fir-
 mus, vt plus po-
 tuerit vnus,
 quam vniuersa
 resp.

vt Marcellus,
 ep. 7. lib. 4.
 i. b. c. c. c. c.

quasi non recte
 scilicet e re p. sit,
 mortem oppo-
 tere.

vide ep. 6. l. 6.

pace, honeste tamen viuerent: armis enim inferiores, non causa, fuissent. Habes epistolam verbosiorē fortasse, quam velles. quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseras. Ego, si, quae volo, expediero, breui tempore te, ut spero, videbo. Vale.

ARG. Praemonet Mariū de aduentu suo in Pompeianum.

Cicero s. d. Mario.

4

Scribonio.

constitutum de
podagra curan-
da ep. 11.

AD VIII. Kal. in Cumanum veni cum Libone* tuo, vel nostro potius: in Pompeianum statim cogito: sed faciam te ante certiore. te cum semper valere cupio, tum certe dum hic sumus: vides enim quāto post vna futuri sumus. quare, si quod constitutum* cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

ARG. Commendat studiosissime Trebatium iurifconsultum Caesari Galliarum praefecto.

M. Cicero s. d. C. Caesari imp.

5

artificiosa in-
nuatio ad im-
trandum.

V I D E, quam mihi persuaferim, te me esse alterum, non modo in ijs rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in ijs, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitarem, quocumque exirem, mecum ducere, ut eum meis omnibus studijs, & beneficijs quamornatissimum domum reducerem. sed postea quam & Pompeij commoratio diuturnior erat, quam

quam putarem; & mea quaedam tibi non ignota
dubitatio aut impedire profectionem * meam vide-
batur, aut cerre tardare: vide, quid mihi sumpse-
rim: coepi velle ea Trebatium expectare a te, quae
sperasset a me: neque mehercule minus ei prolixè *
de tua voluntate promisi, quam eram solitus de
mea polliceri: casus vero mirificus quidam inter-
uenit, quasi vel testis opinionis meae, vel sponsor
humanitatis tuae. nam cum de hoc ipso Trebatio
cum Balbo nostro loquerer accuratius * domi meae,
litterae mihi dantur a te, quibus in extremis scri-
ptum erat: M. Furium, quem mihi commendas,
vel regem Galliae faciam, vel hunc Leptae dele-
gam: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.
Sustulimus manus. & ego, & Balbus: tanta fuit
opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum,
sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Treba-
tium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post
autem inuitatu * tuo mittendum duxerim. hunc, mi
Caesar, sic velim omni tua comitate complectare,
ut omnia, quae per me possis adduci ut in meos con-
ferre velis, in vnum hunc conferas. de quo tibi ho-
mine hoc spondeo, non illo vetere uerbo meo, quod,
cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed
more * Romano, quo modo homines non inepti lo-
quuntur, probiorem hominem, meliorem virum,
pudentiorum esse neminem. accedit etiam, quod *
familiam ducit, in iure civili singularis memoria,
summa scientia: huic ego neque tribunatum, neque
praefecturam, neque ullius beneficij certum nomen
peto:

cum Pompeio,
ad rei frumeta
riae curatione.
vide ep. 1. lib. 4.
ad Att.
liberaliter, vi-
de ep. 8. lib. 1.

cum cum com-
mendarem.

*

scripsisti enim,
Alium mitte.

epist. 18.

i. quod in co
sumum est.
vide scholium
in extremo lib.

peto : beneuolentiam tuam , & liberalitatem pe-
to : neque impedio , quo minus , si tibi ita placuerit ,
etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus . * totum
denique hominem tibi trado de manu , vt aiunt , in
manum tuam istam & victoria , & fide praestan-
tem . sumus enim putidiusculi , * quam per te vix li-
cet : verum , vt video , licebit . Cura vt valeas : &
me , vt amas , ama .

ARG. Trebatium ; desiderium vrbis vix ferentem ,
hortatur , vt vrbis , urbanitatisq. memoriā , quasi
quasdam ineptias , abijciat , & de prouincia , quo se
contulerat , tum spe beneficiorum , tum constantiae
caussa cogitet .

* M. Cicero . s. d. C. Trebatio . 6

IN omnibus meis epistolis , quas ad Caesarem ,
aut Balbum mitto , legitima * quaedam est accessio
commendationis tuae , nec ea vulgaris , sed cum * ali-
quo insigni indicio meae erga te beneuolentiae . tu
modo ineptias istas , & desideria vrbis , & urbani-
tatis depone : & , quo consilio profectus es , id assi-
duitate , & virtute consequere . hoc tibi tam igno-
scemus nos amici , quam ignouerunt Medae , quae
Corinthum , arcem altam , habebant , * matronae
opulentae optimates : quibus illa manibus gypsatis
simis persuasit , ne sibi illae vitio verterent , quod
abesset a patria .

Nam multi suam rem bene gessere , & publicam
patria procul :
Multi , qui domi aetatem agerent , propterea sunt
improbati .

quo

castrensis
honoribus .

nide scholium
de extremo lib.

visitata , vt ea ,
quae lege fiūt .
infra dixit , mo-
re Romano .
epist. 13 .

pro , habitabāt ,
vt ad Att. epist.
14. lib. 1 .

quo in numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris cauere* didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, cauto. & quando Medeam agere coepi, illud semper memento: Q. V. I. * ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura ut valeas.

ARG. Studium suum in cōmendādo Trebatio significat. iocatur de Britannia. monet, ut in familiaritatem Caesaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

Cicero s. D. Trebatio.

Ego te commendare non desisto: sed, quid proficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in Balbo*: ad quem de te diligentissime, & sapientissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties a Q. fratre mihi afferuntur. In Britannia nihil esse audio neque auri, * neque argenti: id si ita est, essedum aliquod si adeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. sin autē sine Britannia tamen assequi* id, quod volumus, possumus: perforce, ut sis in familiaribus Caesaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multū Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. imperatorem* liberalissimum habes, aetatem opportunissimam, commendationem certe singularem: ut tibi unū timendū sit, ne ipse tibi defuisse vidēare. Vale.

ARG. Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, a Caesare delatum, recusauerat.

Cicero s. D. Trebatio.

SCRIPSIT ad me Caesar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes

eū iuriconsultus sit: iuriscōsultorum enim est, alijs cauere.

versus Euripidis, ep. 15. l. 13. videtur fuisse in Medea, sed

in hac non existat ex quo patet, quae legitur, Euripidis nō esse, sed fors

tasse Neophronis, de quo Suidas, vel potius alterius Euripidis, a Suida nominari.

qui apud Caesarē grātia plurimū poterat, ad Att. lib. 4. ep. 16.

Caesaris beneuolentiam.

ep. 17.

ep. 17.

ep. 17.

ep. 17.

ep. 17.

ep. 17.

ep. 17.

pationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studij, officij, liberalitatis suae contulisset. sed ex tuis litteris cognoui praeproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto praesertim labore militiae, contempseris. querar cum Vaccerra, & Manilio. nam Cornelio * nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es; quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu vrges istam occasionem, & facultatem, * qua melior numquam reperietur? Quod scribis de illo Praetiano iurisperulto; ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras Britannicas litteras exspecto. Vale.

ARG. Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in urbem praepropere cupiat.

Cicero s. D. Trebatio.

9

I A M D I V ignoro, quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram. quia cum Quinto, fratre meo, non cras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire, quid agas, & ubi sis hiematurus. * equidem velim, cum Caesare: sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. serius potius ad nos, dum plenior. quod huc properes, nihil est, praesertim Vaccerra mortuo. sed tibi consilium non deest.

quid

Qui Trebatij
magister fuerat
in iure civili.
Digest. l. i. ut. a.
plus est facultas,
quam occasio.

non enim vno
loco vniuersus
exercitus hie-
mabat.

quid constitueris; cupio scire. Cn. Octavius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, summo genere natus, terrae* filius, is me, quia scit tuum familiare esse, crebro ad cenam inuitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

locatur in Osta
uii ignobilita-
tem. ep. 16. sic
locutus & Inue-
nalis sat. 4 &
Persius sat. 6.

ARG. Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia scripserat, se Caesari valde iureconsultum uideri; item timiditatis, qui transire in Britanniam cum Caesare recusarit. alia non nulla.

Cicero. s. d. Trebatio.

10

LEGI tuas litteras; ex quibus intellexi, te Caesari nostro ualde iureconsultum* uideri. Est quod gaudeas, te in ista loca uenisse, ubi aliquid sapere uiderere. quod si in Britannia quoq. profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula peritior* te fuisset. uerūtamen* (rideamus licet: sum enim a te inuitatus) subinuideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem, adspirare nō possunt. sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quae mehercule mihi non minori curae sunt, quam meae. valde metuo, ne frigeas* in hibernis. quomobrem camino luculento utendum censeo. idem & Mucio,* & Manilio placebat, praesertim, qui sagis non abundares. quamquam vos nunc istic satis calere* audio. quo quidem nuncio ualde mehercule de te timueram. sed tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus, qui neque in Oceano natare* uolueris studiosissimus homo natandi, neque

in ambitione.

in inscitiam.

in paupertatem

de hoc Mucio
uide digell. l. 1.
tit. 2.

ep. 19. l. 7. Att. i
& hic ep. 9. l. 8.

in timiditatem

Q specta-

Iustus esse ge-
nus, cum clau-
sis oculis cer-
tur, Seneca vi-
detur castima-
re.

an sis in spe ali-
cuius commo-
di.

Aedui fratres
populi R. Tacit-
us lib. xi.
Terentii Sena-
rius.

interregni tem-
pore iudicia in-
ceabant.

spectare effedarios, quem antea ne andabatam* qui-
dem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati si-
mus. Ego de te ad Caesarem quam diligenter scripse-
rim, tute scis; quam saepe, ego, sed mehercule iam
intermiseram; ne uiderer liberalissimi hominis, meiq.
amantissimi uoluntati erga me diffidere. sed tamen
his litteris, quas proxime dedi, putavi esse homi-
nem commonendum. id feci. quid profecerim, facias
me uelim certiore, et simul de toto statu tuo, con-
silijsq. omnibus. scire enim cupio, quid agas, quid
exspectes, *quam longum istum tuum discessum a no-
bis futurum putes. sic enim tibi persuadeas uelim,
unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati,
te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin
autem id non est; nihil duobus nobis est stultius; me,
qui te non Romam attraham; te, qui non huc aduo-
les. una mehercule nostra uel seuera uel iocosa con-
gressio plaris erit, quam non modo hostes, sed etiam
fratres nostri Aedui. * quare omnibus de rebus fac
ut quamprimum sciam.

Aut * consolando, aut consilio, aut re iuuero.

ARG. Conatur Trebatio desiderium urbis ad-
imere. praecipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum ei no-
lumento, redeat.

Cicero s. d. Trebatio.

11

NISI ante Roma profectus * esses, nunc eam
certe relinqueres. quis enim tot interregnis inrecon-
sultum desiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc
consilii dederim, ut a singulis interregibus binas

aduo-

aduocationes postulent. Satis ne tibi uideor abs te ius civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te iocari per litteras. haec signa * meliora sunt, quam in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. consuli quidem te a Caesare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum cōsolabor. sin autem ista sunt inaniora; * recipe te ad nos. nam aut erit hic aliquid aliquando; aut, si minus, una me hercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobrinae. denique, si te cito retuleris; sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris; non modo Laberium, * sed etiam sodalem nostrum Valerium * pertimesco: mira enim persona induci potest Britannici iureconsulti. Haec ego non rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, ut soleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo praecipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigeant; recipias te ad nos. omnia tamen, quae uis, & tua virtute profecto, & nostro summo erga te studio * consequere.

ARG. Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo iocatur.

Cicero s. d. Trebatio. 12

MIRABAR, quid esset, quod tū mihi litteras mittere intermisisses. indicauit mihi Pansa meum Epicureum te esse factum. o castra praeclara:

Q 2 quid

ambigua signorum significatio, & pro indicio, & pro statu.

infra dicit, sin ista frigeant, eodem sensu,

alterum minimum, alterum iuriconsultū.

quia te studiose Caesari commendamus.

Tarentum mol-
lis ciuitas, & de-
dita uoluptati.
sic legitur in
duobus anti-
quis libris. a. ii.
Zeius, ignotum
mihi nomen
inter Romanas
familias.

quid tu fecisses, si te Tarentum, * & non Samaro-
brinam missem? iam tum mihi non placebas, cum
idem intuebare, quod & Titius, * familiaris meus.
sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia
tua caussa facias, non ciuium? ubi porro illa erit
formula fiducia, VT inter bonos bene agere oportet?
quis .n. est bonus, qui facit nihil, nisi sua caussa?
quod ius statues communi diuidendo, cum commu-
ne nihil possit esse apud eos, qui omnia uoluptate
sua metiuntur? quo modo autem tibi placebit Iouem
lapidem iurare, cum scias Iouem iratum * esse nemini
posse? quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statue-
ris πολιτῶν non oportere? Quare, si plane a nobis
deficis; moleste fero: sin Pansae * assentari commo-
dum est; ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid
agas, & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari ue-
lis. Vale.

ARG. Intermisionis litteratum causam dicit:
quam non accipiente Trebatio, inde occasionem arri-
pit liberius iocandi.

Cicero s. d. Trebatio.

13

ex abrupto ex-
orditur, vt ep.
8. l. 2. Quid tu
me, & ep. 6. l. 5.
& 17. lib. 8. &
Caul. 1.

ADEO ne me iniustum * esse existimasti, ut tibi
irascerer, quod parum mihi constans, & nimium
cupidus decedendi uiderere, ob eamq. causam me
arbitrarere litteras ad te iamdiu non misisse? mihi
perturbatio animi tui, quam primis litteris perspi-
ciebam, molestiam attulit: neque alia fuit ulla caus-
sa intermissionis litterarum, nisi quod, ubi esses,
plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec
satisfa-

satisfactionem* meam accipis. audi mi Testa: *vtrū
superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator
consulit? moriar, ni, quae tua gloria* est, puto te mal-
le a Caesare consuli, quam inaurari. si vero utrum-
que est; quis te feret, praeter me, qui omnia ferre pos-
sum? Sed vt ad rem redeam, te istic inuitum non es-
se, vehementer gaudeo: & vt illud erat molestum,
sic hoc est iucundum. tantum metuo, ne artificium
tuum tibi parum proffit. nam, vt audio, istic

ep. 13. l. 8.
cognomen Tre-
batii. ep. 22.
ambitio, cupidi-
tas honoris. ep.
15. lib. 8.

„ Non ex iure* manu confertum, sed magis ferro
„ Rem repetunt.

vide hos Enniū
uersus apud Ci-
ceronem in ora-
tione pro Mure-
na; Gellium
lib. 10. cap. 9. &
ad Att. ep. 8. l.
15. & Seruium
in ult. ecloga.

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? Neque est,
quod illam exceptionem in interdicto pertimescas,
quod tu prior vi hominibus armatis non ueneris. scio
enim te non esse procacem in laceffendo. Sed, vt ego
quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam;
Treuiros vites censeo. audio capitales esse. mallem,
auro*, argēto, aere essent. Sed alias iocabimur. Tu
ad me de istis rebus omnibus scribas uelim quamdi-
ligentissime. Ad IIII. non. Mart. Vale.

vide scholia in
extremo lib.

ARG. Familiariter, & iocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Cicero s. d. Trebatio.

14

CHRYSIPPVS Vettius, Cyri architecti liber-
tus, *fecit, ut te non immemorem putarem mei: sa-
lutem enim mihi uerbis tuis nunciauit. valde iā lau-
tus es, qui graue litteras ad me dare, homini prae-
sertim prope domestico. quod si scribere* oblitus

etiam ipse Cy-
rus libertus e-
rat, sed ab archi-
tectura nobilis:
ad Att. l. 2. ep. 3.
subaudi formu-
las. hoc. n. sensu
usurpatur a iu-
risconsultis.

Q 3

es;

ruli enim seri-
tis non uten-
tur.

etiam futuri
belli, quod ae-
state renoua-
batur.

melior iuriscō
sultus, quam
amicus.

es; minus multi iam te aduocato causa cadent. * sin
nostri oblitus es; dabo operam, ut istuc ueniam an-
te, quam plane ex animo tuo effluam. sin aestiuo-
rum timor * te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti
de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex
eodem Chrysippo, te esse Caesari familiarem. sed
mehercule mallem, id quod erat aequius, de tuis re-
bus ex tuis litteris quam saepissime cognoscere. quod
certe ita fieret, si tu maluisses beneuolentiae, * quam
litium, iura perdiscere. Sed haec iocati sumus &
tuo more, & non nihil etiam nostro. Te ualde ama-
mus; nosq. a te amari tum uolumus, tum etiam confi-
dimus. vale.

ARG. Declarat suum absentis Trebatii deside-
rium: & gratulatur de C. Matii familiaritate.

Cicero s. d. Trebatio.

15

a genere descen-
dit ad speciem.

QVAM sint morosi, qui amant, uel ex hoc
intelligi potest. Molestum ferebam antea, te inuitum
istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istuc
libenter. neque enim, mea commendatione te non de-
lectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi
sine me esse iucundum. sed tamen hoc malo nos
ferre desiderium, quam te non ea, quae spero, conse-
qui. Quod uero in C. Matij, * suauissimi, doctissimiq.
hominis, familiaritatem uenisti; non dici potest,
quam ualde gaudeam: qui, fac, ut te quammaxime
diligat. mihi crede, nihil ex ista provincia potes,
quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

hic est, cuius
epistola legitur
28. l. xi.

ARG.

ARG. Laudare uidetur Trebatium vt sapientem, qui belli pericula uitaret, sed re uera notat ut timidum. adscribit de Octauio, de Trebatii diuitiis, de superbia, per iocum.

Cicero s. d. Trebatio. 16

IN Equo* Troiano scis esse in extremo, SERO tragoediae nomen.
 SAPIUNT. tutamen, mi uetule; non sero. primum illas rabiosulas*, sat fatuas, dedisti. dein- quod omnino discedere a bello cuperes: in quo sapere uidebaris.
 de, quod in Britannia non nimis excedit uxor te prae- notat hominis ignobilitatem ep. 9.
 buisti, plane non reprehendo. nunc uero in hiberniis iniectus mihi uideris: itaque te commouere non curas. VSQVEQVAQVE sapere oportet. id erit telum accerrimum. Ego, si foris cenitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, oro te, quis* tu notat hominis ignobilitatem ep. 9.
 es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: uellem, cum tecum abduxisses. Quid agatis, & quid in Italiam uenturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui caelo, & terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quod ne gent te percunctantibus respondere. *sed tamen est, quod gaudeas. constat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinae iuris peritiorem esse. Vale.

ARG. Gratulatur Trebatio, quod de reditu in urbem iam non amplius cogitet: & hortatur, vt Caesaris amicitiam plurimi faciat; quam fore fructuosam pro mittit, in seq. ipse recipit.

Q 4 Cicero

de eo, quod apud Caesarem Trebatii causa fecerat, erat enim Quintus Caesaris legatus in Gallia.

non est, ut alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

alludit ad creditores Ptolemaei, regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1.

res. mese aliter tulerant, uide. ep. 5. lib. 3.

vide epistolam commendatitiam, ep. 5.

Ex tuis litteris & Quinto fratri gratias egi,* & te aliquando collaudare possum, quod iam uideris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mensium litteris tuis vehementer commouebam, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, urbanitatisq. * desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, saepe autem etiam, quod a te alienissimum est, subimpudens videbare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis * uenissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime uellem: non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. itaque, quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum; quae ad te ultro attulerim, meminisse te credo. postea quam mea mutata ratio* est: cum uiderem me a Caesare honorificentissime tractari, & uice diligere; hominisq. liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te commendavi,* & tradidi, ut grauissime, diligentissimeq. potui. quod ille ita & accepit, & mihi saepe

saepe litteris significauit, & tibi verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum naetus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua caussa putas, ne dimiseris: & si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferito, & vltima expectato: quae ego tibi & incunda, * & honesta praestabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiae confirmandae clarissimi ac liberalissimi viri, * neque vberioris provinciae, neque aetatis magis idoneum tempus, hoc si amiseris, te esse vllum vquam reperturum. hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio * videbatur. In Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti; & ego te de rebus illis non audiam. * vbi sis hibernaturus, & qua spe, aut condicione, * perscribas ad me velim. Vale.

utilia, & honori
fica.

pist. 7.

epist. 8.

quasi gloriose
narrantem.
praesentis com-
modi.

ARG. Laudat Trebatium, qui de militia cum Caesare perferenda cogitaret: iocatur praeterea in illius parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.

Cicero s. d. Trebatio. 18.

ACCÉPI a te aliquot epistolas vno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me cetera * delectarunt: significabant enim te istam militiam iam firmiter animo ferre, & esse fortem virum, & constantem: quae ego paullisper in te ita desideravi non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te aestuare putarem. quare perge, ut coepisti: forti animo istam tolera militiam. multa, mibi

hoc pendet, ut
que ad illud, co-
tera belle.

ep. 38. lib. 12. ad
Att.

litteras comen-
daticias, graece
scriptas.

quia ignan spe-
ctatores pugna-
rum sunt; itaque
certius omnia
& obseruant &
narrare deinde
possunt.

pro supplicare,
ut alibi.

epist. 5.

qui prope-
rant

non dixit homi-
num, sed ranun-
culorum, ob
paludes.

mibi crede, assequere: ego enim renouabo com-
mendationem, sed tempore. * sic habeto, non tibi
maiori esse curae, ut iste tuus a me discessus fru-
ctuosissimus tibi sit, quam mihi. itaque, quando
vestrae cautiones infirmae sunt, graeculam * tibi
misi cautionem chirographi mei. Tume velim de-
ratione Gallici belli certiorē facias: ego enim igna-
uissimo * cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad
epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror:
quis solet eodem exemplo plures dare; qui sua ma-
nus scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo e-
quidem parsimoniam: sed miror, quid in illa char-
tula fuerit, quod delere malueris, quam haec scri-
bere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te
meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc si-
gnificas, nihil fieri, frigere te, ne chartam qui-
dem tibi suppeditare? * iam ista tua culpa est, qui
verecundiam tecum extuleris, & non hic nobis-
cum reliqueris. ego te Balbo, cum ad vos profici-
scetur, more * Romano commendabo. Tu, si in-
teruallum longius erit mearum litterarum, ne sis
admiratus. eram enim absfuturus mense Apr. Has
litteras scripsi in Pontino, cum ad villam M. Ae-
milij Philemonis diuertissem: ex qua iam audie-
ram fremitum clientium * meorum; quos quidem tu
mibi conciliaisti. nam Vlubris, honoris mei caus-
sa, vim maximam ranuncolorum * se commosse con-
stabat. Cura ut valeas. VI. idus Apr. de
Pontino.

EPISTOLAM tuam quam accepi ab L. Ar-
runtio,

runtio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non vel in concione recte legi posset. sed & Arruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. verum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse, demiror, praesertim tam novis rebus.

ARG. Scribit de topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret; eaq. esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. addit, si expediri in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

Cicero s. d. Trebatio. 19

VIDE, quanti * apud me sis. et si iure id quidē: initium efficat ad benevolentiam.
 non enim amore te vinco. verumtamen, quod praesenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti debere * non potui. itaque ut primū Vclia eadem locutio topicorum initio.
 nauigare coepi, institui Topica Aristotelica cōscribere; ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. cum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit: sin tibi quaedam videbuntur obscuriora; cogitare debebis, NULLAM ex ipsis tantum litteris, & quasi muto libro.
 artem litteris * sine interpretare, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longe abieris. num inciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq. desiderant. quamquam tu, si attente leges, si saepius, per te omnia consequere, ut * certe intelligas. ut vero etiam ipsi tibi loci, proposita quaestione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. V. Kal. Sext. Rhegio.

ARG.

ARG. De amore Velientium in Trebatium scribit; & hortatur, ne possessiones eas vendat; quae, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

Cicero s. d. Trebatio.

20

cognomen Trebatiae familiae

Trebatij, de aliquo Papirio emptam. potest incidi locus sine piaculo. Cato lib. 1.

cogitabat Cicero in Graeciam ad visendum filium suum, qui Athenis litterarum studia colebat, ep. 1. 1. 10. flare incipit vehementius.

AMABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio* mediusfidius tuus ita desiderabatur, ut si esset vnus e nobis. sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris. quamquam enim Velia non est vilior, quam Luperca: tamen istuc malo, quam haec omnia. tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis; (nescio quid enim Velientes verebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec Papirianam* domum deseres: quamquam illa quidem habet lucum, a quo etiam aduenae teneri solent: quem tamen si excideris, *multum prospexeris. sed in primis opportunum videtur, his praesertim temporibus, habere perfugium primum eorum urbem, quibus carus sis, deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaq. remoto, salubri, amoenoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. sed valebis; meaque negotia videbis; neque, diis iuvantibus, ante brumam expectabis.* Ego a Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli Νικωνος τοῦ πολυμαθῆτος. o medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celauit; te quidem non videtur. Ventus increbescit*. Cura ut valeas.

XIII. Kal. Sext. Velia.

ARG.

ARG. Silij causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. videtur autem, cum extra urbem esset, ad Trebatium in urbem haec scripsisse.

Cicero s. d. Trebatio. 21

SILII causam te docui, is postea fuit apud me. cum ei dicerem tibi videri, sponsonem illam nos sine periculo facere posse, si * bonorum Turpiliae possessionem Q. Caepio praetor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat Servium * tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem Offilium * dicere: tecum se locutum negabat: meq. rogavit, ut se, causamq. suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro veneris, eiq. pollicitus eris, sed, si me amas, quamprimum. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

verba sponsionis.

Sulpitium.

vide de Offilio iuriconsulto. Digest. l. 1. ut. 2.

ARG. Auctoritate iuriconsultorum probat, quod de controuersia quadam dixerat.

Cicero s. d. Trebatio. 22

ILLVSEKAS heri inter scyphos, quod dixeram controuersiam esse, posset ne heres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere. itaque etsi domum bene potus, * seroq. redieram: tamen id caput, ubi haec controuersia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M. * Manilium, M. Brutum sensisse. ego tamen Scaeuolae, & Testae * assentiar. Vale.

fic, bene numeratum, ep. 16.

l. 1. & 3. de or.

id est tibi. nam Testa Trebatij cognomen.

ARG. ep. 13.

ARG. Signa quaedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. rescribit igitur, ex illis emptionibus nullam se curasse. de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

Cicero s. D. M. Fabio Gallo.

23

ep. 13. l. 15. Att.

Atuari.

annua die, bi-
ma die, trima
die, saepe legi-
mus in veteri
in consultiō
libris, ad Att.
ep. 2. l. 12.

scripserat Gal-
lus, ea signa, si
Cicero nō eme-
ret, empturum
Damasippum,
de quo Horat.
sat. 3. lib. 1.

sine, deinde po-
situm est, ut ep.
9. l. 1. & ad Att.
ep. 11. lib. 8 &
18. l. 12. ad eun-
dem,
quē neque Bac-
chus, neque Ve-
nos delectat.

TANTVM quod ex Arpinati veneram, cū mi-
hi a te litterae redditae sunt : ab eodemq. accepi
Auiam* litteras : in quibus hoc erat liberalissimū,
nomina se facturum, cum venisset, quae ego vellem
die. fac quaeso, qui ego sum, esse te. est ne aut tui pu-
doris, aut nostri, primum rogare de die, deinde
plus annua* postulare? sed essent, mi Galle, omnia
facilia, si & ea mercatus esses, quae ego desidera-
bam, & ad eam summam, quam volueram. ac
tamen istaec ipsa, quae te misse scribis, non solu-
rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intel-
lizo, te, non modo studio, sed etiam amore vsu-
m, quae te delectarint hominem, ut ego semper iudi-
caui, in omni iudicio elegantissimum, quaeq. me
digna putaris, coemisse. sed velim maneat Dama-
sippus* in sententia. prorsus enim ex istis emptioni-
bus nullam desidero. tu autem emignarus instituti mei,
quanti ego genus omne signorum omnium non ac-
stimo, tanti ista quattuor, aut quinque sumpsiisti.
Sed Bacchas istas cum musis Metelli comparas :
quid simile? primum* ipsas ego musas nunquam
tanti putassem : atque id fecissem musis omnibus
approbantibus. sed tamen erat aptum bibliothecae,
studijsq. nostris congruens : Bacchus vero ubi
est apud me* locus? at pulchellae sunt noui optime,
& saepe

& saepe vidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mā-
 dassē, si probassē. ea enim signa ego emere so-
 leo, quae ad similitudinem gymnasiorum exoriant
 mihi in palestra locū. Martis* vero signum quo mi-
 hi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni* signū fuis-
 se: haec enim duo signa putarem mihi aēs alienum
 attulisse. Mercurij, * mallet, aliquod fuisset: feli-
 cius, puto, cum Auiano transigere possemus. Quod
 tibi desinaras Trapezophoron: si te delectat, ha-
 bebis; sin autē sententiam mutasti, ego habebō
 scilicet, ista quidem summa* nae ego multo libentius
 emerim diuersorium Tarracinae; ne semper hospitī
 molestus sim. omnino liberti mei video esse culpam,
 cui plane res certas mandaram; itemq. Iunij, quem
 puto tibi notum esse, Auiani familiarem. Exedria
 quaedam mihi noua sunt instituta in porticula Tu-
 sculani: ea volēbā* tabellis ornare. etenim, si quid
 generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. sed
 tamen, si ista mihi sunt habenda, certiore velim
 me facias, ubi sint, quando accersantur, quo ge-
 nere vecturae, si enim Damasippus in sententia nō
 manebit: aliquē* pseudo Damasippum vel cum ia-
 ctura reperiemus: Quod ad me de domo scribis
 iterum; iam id ego proficiscens mandaram meae
 Tulliae. ea enim ipsa hora acceperam tuas litte-
 ras, egeram etiam cum tuo Nicia; quod is vti-
 tur, vt scis, familiariter Cassio. vt redij autē,
 prius, quam tuas legi has proximas litteras, quāsi
 ui* de mea Tullia, quid egisset. per Liciniā se egisse
 dicebat. sed opinor Cassium vti non ita multum so-
 rere.

Mars, & Satur-
 nus infesta si-
 gna, Mercurius
 boni euentus
 index.

tanta pecunia.

vt exedris su-
 perimpositae
 tabellae specta-
 rentur.

omnino ali-
 quē, qui emat,
 reperimus.

quae fui ex Pha-
 lla, ep. 6. l. 3.

rere.

rore. eam porro negare se audere, cum vir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gratissimū, tanti a te aestimatā consuetudinem vitae, victusq. nostri, primum vt eam domum sumeres, vt non modo prope me, sed plane mecum * habitare posses: deinde, vt migrare tantopere festines. sed, ne vi- uam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis, quam ego sum. itaque omnia experiar. video enim, quid mea intersit, quid vtriusque nostrum. si quid cgero, faciam vt scias. tu & ad omnia rescribes: & quando te expectem, facies me, si tibi videbi- tur, certiozem. Vale.

ARG. Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur. idem scribit lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.

M. Cicero s. D. M. Fabio Gallo. 24

AMORIS quidem tui, quoquo me verti, vesti-
gia, vcl * proxime de Tigellio: sensi enim ex litte-
ris tuis, valde te laborasse. amo igitur volunta-
tem. sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON
omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Calle,
seruio. etsi quae est haec seruitus? olim, cum re-
gnare existimabamur, non tamen ab ullis, quam hoc
tempore obseruor* a familiarissimis Caesaris omni-
bus, praeter istum. id ego in lucris pono, non fer-
re hominem pestilentiozem patria sua: eumq. addi-
ctum iam tum puto esse Calui* Licinii Hipponacte
praeconio. at vide, quid succenseat. Phameae
causam

fortasse, quod
domus ea Cice-
ronis domui iū-
cta esset, pariete
communis.

vide locutionē
eandem ep. 13.
l. 2. & ad Att. l.
13. ep. 42. prae-
terea apud Ma-
crob. l. 3.

ep. 20. l. 9.

Calvus in Cice-
ronem scripsit,
quia praetor pa-
trem suum da-
mnarat. Plutar-
chus.

causam suscepam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sane familiaris. is ad me uenit, dixitque iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri necesse* erat. respon-
di, nullo modo me facere posse, cum vellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos uenales, alium alio nequiores. cognosti meam causam, & istius Salaconis* iniquitatem. Catonem* tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

quia praestituti dies erant eorum iudiciorum, quae lege Pompeia fiebant. ad Att. l. 13. ep. 47.

pauperem hominem fuisse, qui se diutem amularet, scripsit Suidas: & Catonem Cicero scripsit. Tacitus lib. 17.

ARG. Rescribit de epistola non conscissa. monenti, ut de Caesare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

M. Cicero s. D. M. Fabio Gallo. 25

QUOD epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, ualde gratum est: idque ut semper facias, rogo. videris enim mihi uereri, ne si istum* habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδόνιον. Sed heus tu, manum de tabula: magister* adest citius, quam putaramus. vereor, ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galile, caue putes quidquam melius, quam epistolae tuae partem ab eo loco, Cetera labuntur. secreto hoc audi: tecum habeto: ne Apellae quidem liberti tuo dixeris. praeter duo nos loquitur isto modo ne mo: bene, male ne, videro: sed, quidquid est, nostrum.

Caesarem.

Caesar. Africa. no bello confecto: quem redeuntem senatus, delata censura, moribus praefecerat. ludi igitur in magistri nomine ambiguo. Dio lib. 4.

R est. vr-

lib. 1. de or.

est. vrge igitur, nec transuersum unguem, quod a-
iunt, a stylo: is enim est dicendi opifex. * atq. ego qui-
dem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

ARG. Scribit de morbo ex herbarum esu cōtracto.

Cicero s. d. Gallo.

26

in forensibus
caussis.

ad p. 1.

ut ipse potius
ad me uenires,
quam ego ad
te.

uide Epicuri
epistolam in
Lactio.

morborum re-
media, loci mu-
tatio, animi re-
laxatio.
ep. 15. & 16.
lib. 9.

Gellius l. 2. c.
24. ubi, tum, pro
narum, mendo
se legitur.

Vatro d. e.
rust. l. 3. c. 6.

CUM decimum iam diem grauit ex intestino
laborarem; neque ijs, qui mea opera* mi volebant,
probarem me non ualere, quia febrim non habe-
rem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita
ieiunus fuissim, ut ne aquam quidem gustarem.
itaque, confectus languore, & fame, magis tuum*
officium desideravi, quam abs te requiri putavi
meum. ego autem tum omnes morbos reformido,
tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt,
quia dicat * *ὑπερπικρὰ καὶ ὑπερτερπικὰ πικρὸν* sibi mo-
lesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse
putant, alterum etiam turpioris intemperantiac.
sane *ὑπερτερπικὰν* pertimueram. sed uisa est mihi
uel loci mutatio, uel animi etiam relaxatio, uel
ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuis-
se. attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quo
modo ne commiserim: lex* sumptuaria, quae uide-
tur *αὐτόντα* attulisse, ea mihi fraudi fuit. nam,
dum uolunt isti lauti terra nata*, quae lege excepta
sunt, in honorem adducere; fungos, beluellas,
herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse sua-
uius. in eas cum incidissem in cena augurali* apud
Lentulum, tanta me *δὲ δῖοισι* arripuit, ut hodie
primum uideatur coepisse consistere. ita ego, qui
me

me ostreis, & murenis facile abstinebam, a betula etiam, & milua deceptus sum. posthac igitur erimus cautiores, tutamen cum audisses ab Anicio, (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi causam iustam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me resciam. nam et vires, & corpus amisi. sed, si morbum depulero; facile, ut spero, illa renocabo. Vale.

ARG. Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiae gentis, sed, ut opinor, Sextiae, accusat ut iniquum, & impudentem.

Cicero. s. d. Gallo*.

27 vide scholium

M I R O R cur me accuses; cum tibi id facere non liceat. quod si liceret, tamen non debebas. EGO* enim te in consulatu obseruaram. & ais fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse. utinam semper esses tribunus: intercessorem* non quaereres. Negas me audere, quod sentia, dicere: quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parum fortiter responderim. Haec tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse uis, te nihil esse cognosceres. quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgasseni. non enim mihi ingrata sunt, quae fecisti, sed, quae scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi* sunt, tibi liberum non visum, demiror. nam si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detulisti; quid ego tibi debeo? sin uera; tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale

uerba ex epistola Galli.

tribuni enim intercedebant. Gallus autem Ciceronem rogauit, ut pro se intercederet, apud Caesarem, est igitur, d. u. z. b. o. l. i. a.

coniuratione oppressa.

ARG. Probat consilium Curii, qui rep. desperata, in Graeciam se contulerit. & adiungit, se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. Cicero s. d. Man. Curio.

28

MEMINI, cum mihi desipere videbare, quod istuc potius uiueres, quam nobiscum. erat enim multo domicilium huius urbis, cum quidem haec urbs, aptius humanitati, & suauitati tuae, quam tota Peloponnesus, nedum Patrae. nunc contra & uidisse * mihi multum uideris, cum, prope desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti; & hoc tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec Pelopidarum: * nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quae fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi auem albam, videntur bene sentientem ciuem uidere: abdo me in bibliothecam: itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties. * intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum maestitiam meam, & desperationem accusares, domi tuae dicere te, ex * meis libris animum meum desiderare. sed mehercule & tum remp. lugebam, quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solū consolatur, quae plurimum debet valere, sed etiam dies, * quae stultis quoque mederi solet, tamen doleo ita communem rem esse dilapsam, ut ne spes quidem,

discessit enim
Curius ante
exitium recipi,

subaudi, neque
facta audias,
neque nomen.
ep. 30. Philipp.
13.

itidem tibi, ut
mihi, probabū-
tur.
non eum me-
esse, qui videret
in meis libris..

ep. 5. l. 4. & 16.
lib. 5.

dem, melius aliquando fore, relinquatur. nec uero
 nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia
 sunt: nisi forte id ipsum esse non debuit: sed alia ca
 su, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de prae
 teritis non sit querendum. reliquam spem nullam vi
 deo. quare ad prima* redeo. sapienter haec reliquisti,
 si consilio; feliciter, si casu. Vale.

non debuit in
 unius potesta
 te omnis esse
 resp.

ad Att. ep. 10.
 lib. 1.

ARG. Memoriam declarat accepti a Cicerone b
 neficii: & commendaticias ab eo litteras petit ad Su
 picij successorem.

Man. Curius s. d. M. Ciceroni suo. 29

ep. 17. & 50. l.
 13. & 1. l. 16. &
 ad Att. ep. 5. l. 8.

Si uales, bene est: sum enim ~~quis~~ tuus,
 Attici nostri, ergo fructus est tuus, man
 cipium illius. quod quidem si inter senes coemptio
 nales uenale proscripserit, egerit non multum. at
 illa nostra praedicatio quanti est? nos, quod* simus,
 quod habeamus, quod homines existimemur, id
 omne abs te habere. quare Cicero mi perseuera con
 stanter nos conseruare: & Sulpicij successori nos de
 meliore nota* commenda, quo facilius tuis praece
 ptis obtemperare possimus, teq. ad urbem luben
 tes uidere, & nostra desigere, deportareq. tuto
 possimus. sed, amice magne, noli hanc epistolam Atti
 co ostendere: sine eum errare, & putare me uirum
 bonum esse, nec solere duos parietes de eadem fide
 lia* dealbare. ergo patrone mi bene uale, Tiro
 nemq. meum saluta nostris uerbis. D. A. D.

ep. 13. l. 10. & ad
 Att. ep. 13. l. 1.

a dolis meta
 phora, quae de
 uersis nois da
 stinguuntur, ut
 internoscantur
 uina.

adagium, a pi
 ctoribus natu.

IIII. Kal. Nou.

ARG. Ostendit, quam misere agatur cum rep. cū Caesar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit: & de litteris commendaticiis ad Acilium scriptis significat.

Cicero s. d. Curio.

30

Ego vero* iam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire, ubi nec Pelopidarum* nomen, nec facta audiam. incredibile est, quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. nae tu uideris multo ante prouidisse, quid impēderet, tum, cum hinc profuigisti. quamquam enim haec etiam auditu acerba sunt: tamen audire* tolerabilius est, quam videre. in campo* certe non fuisti, cum hora secunda, comitijs quaestorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo numciato, sella sublata est. ille autem, qui comitijs tribuitis* esset auspicatus, centuriata habuit, consulem hora septima renuncianit, qui usque ad Kal. Ian. esset, quae erant futurae mane postridie. ita Caninio* consule scito neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica uigilantia*, qui suo toto consulatu somnum non uiderit. Haec tibi ridicula uidentur: non enim ades: quae si uideres, lacrymas non teneres. quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis eiusdē: quae quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiae portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando proprium te esse scribis mancipio & nexu, meum autem usu & fru-

simile principi-
pium ep. 6. l. 4.
& 5. l. 9.
ep. 11. l. 15. ad
Att. & Phil. 13.

ep. 1. lib. vi.
in campo Mar-
tio creabantur
magistratus.

tributis enim
quaestores, cen-
turiatis consu-
les creabantur.
l. 8. de bel. Gal.
ad Quoniam
Macr. l. 2. hoc
recitat Cicero-
nis dictum.

in e. maigla
in e. maigla

& fructu: contentus isto sum. ID ENIM cuiusque est proprium, quo quisque fruatur, atque utitur. Sed haec alias pluribus. Acilius, qui in Graetiam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est: *bis enim est a me iudicio capitis rebus saluus* defensus: & est homo non ingratus, meque uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamque epistolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

ARG. Inuitat eum ad officia mutua: & in urbem ut redeat, rogat, veteris urbanitatis retinendae causa.

Cicero s. d. Curio.

31

FACILE perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. quod quando uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officijs certemus inter nos: quibus aequo animo uel uincam * te, uel uincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari * litteras, facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. equidem uellem uti pedes haberet, ut aliquando redires: uides enim exaruisse iam ueterem urbanitatem; * ut Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi nos * pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. ergo is tibi, nos ei succedimus. ueni igitur, quaeso; ne tantum * semen urbanitatis una cum rep. intereat. Vale.

sic locutus Phl
lipp. 8.

cum nunquam
damnatus sit.
eodem modo

locutus est ep. 1.
4. cum de rep.
loqueretur.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ep. 7. lib. 5. mo-
lestum enim no
est, ab amico in
officio uacui.

1. reddi.

ARG. Scribit hanc epistolam in prouincia. prima pars de dictis est, secunda de iudiciis, tertia de rep. vltima de Dolabella, nondum genero.

Cicero s. d. Volumnio. 31

QVOD sine praenomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti: primum addubitaui, num a Volumnio senatore * esset, quocum mihi est magnus vsus: deinde & τραπελία * litterarum fecit, vt intelligerem tuas esse. quibus in litteris omnia mihi periucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter possessio salinarum * mearum a te procuratore defenditur. ais enim, vt ego discesserim, omnia omnium dicta, * in his etiam Sextiana, in me conferri. * quid? tu id pateris? non ne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum * meorum, vt cognosci sua sponte possent. sed quando tanta faex est in urbe, ut nihil sit tam ἀνόητον, quod non alicui uenustum * esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφοβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παραγγραμμά, nisi ridiculum παράπροδοκίαν, nisi cetera, quae sunt a me in secundo libro de oratore per Antonij * personam disputata de ridiculis, ἐντιχρῆ, & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse. Nam de iudiciis quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei: sit uel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. urbanitatis possessionem, amabo, quibusuis * interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas?

de quo Varro
l. 1. de re rust. &
in Attici uita.
inde etiam di-
ctus est Volum-
nius Eutrapius.
ep. 26. l. 9.
Pli. l. 31. cap. 7.

oratio pro Pla-
tio.
pro meis circuli
ferri.

Macr. l. 1. Sat.

Quintil. l. 6. c.
3. Phil. lib. 13.
de or. lib. 2. &
ad Her. l. 1.

immo per Iulij
personam, men-
dam librarij pu-
to non memo-
riac Ciceronis.
ep. 19. lib. 13. ad
Att.

alludit ad con-
suetudinem iu-
dicioꝝ.

putas? nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercule, extra iocum, valde mihi tuae litterae factae, elegantesq. visae sunt. illa, quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum amicum* in tribu natu quamplurimum habere grauitatis, idq. cum ipsius caussa, (est enim mihi, vt scis, in amoribus*) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam saepissime de rebus urbanis, de rep. iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. praeterea Dolabellam, quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, & redde* plane meum. non mehercule quo quidquam desit, sed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

C. Curionem.

ita loquebatur,
ad inducendum
summum quen-
dam amorem.
ad Att. l. 16. &
Philipp. 13.

ep. 19. lib. 16.
quamquam ma-
xime, laborem,
nimium tamen
laborare mihi
non videor.

ARG. Haec epistola missa est post ciuile bellum. scribit, si exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium vocat ad eadem studia. addit, deliberatum sibi esse, Caesare permittente, a causis, iudicijsq. discedere.

Cicero s. d. Volumnio.

33

Quod declamationibus* nostris cares, damnum nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares: non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiae magis, quam quod me audiret, inuideres. nos enim plane, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus,

gre-

aut se ad decla-
mationes con-
tulerit, causam
vide ep. 18. l. 9.

ciuili bello.

de Philoctete
Attij, tragoe-
dia Varro lib.
6. de ling. lat.
ep. 8 l. 8. ad Att.
Plato in ep. ad
Perdiccam. &
in Critone.

ep. 8 l. 8. ad Att.
quas in te dili-
go, vel quibus
maxime dele-
ctor.

Idem aliis ver-
bis ep. 20. l. 9.

pluribus, video
scriptum esse in
omnibus anti-
quis libris. ita-
que, admonere
visum est.

gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigeamus,
amissis: * vt, etiam si aliquando aliquid dignum no-
stro nomine emisimus, ingenscimus, quod bac-
pennigero, non armigero in corpore tela exercan-
tur, vt ait Philoctetes* apud Attium abiecta glo-
ria. sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris,
hilariora: quamquam venies, vt ipse intelligis, in
maximarum quasi concursum occupationum: quas
si, vt volumus, exceperimus; ego vero multam
salutem* & foro dicam, & curiae; vnamq. tecum
multum, & cum communibus nostris amatoribus.
nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel po-
tius vterque noster, studijs isdem tenentur, &
meis acquisissimis vtuntur auribus: opus est huc li-
matulo, & politulo tuo iudicio, & illis interiori-
bus* litteris meis, * quibus saepe verecundiorum
me in loquendo facis. mihi enim iudicatum est, si mo-
do hoc Caesar aut patietur, aut volet, deponere it-
lam iam personam, in qua me saepe illi ipsi proba-
ui, ac me totum in litteras abdere, * tecumque, &
cum ceteris earum studiosis honestissimo otio per-
frui. Tu, vellem, ne peritus esses, ne perinuitus*
legerem tuas litteras, si mihi, quemadmodum scri-
bis, longiores forte misisses. ac velim posthac sic sta-
tuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gra-
tissimas fore. Vale.

Idem aliis ver-
bis ep. 20. l. 9.
pluribus, video
scriptum esse in
omnibus anti-
quis libris. ita-
que, admonere
visum est.

EPISTOLARVM M. COELII

AD CICERONEM,

LIBER VIII.

ARGVMENTVM.

Commentarium mittit rerum urbanarum: & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. addit haec; de comitijs transpadanorū Romae rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatum; de Pompeio cupere se aliquid cognoscere; de Caesare varia dissipatione aliaque non nulla. Respondit Cicero huic epistolae ea, quae est 2. lib. 2.

M. Coelius Rufus s. d. M. Ciceroni.

VO D tibi decedens. * pollicitus sum,

me omnes res urbanas diligentiss-

me tibi perscripturum: data opera

paravi, qui sic omnia persequere-

tur, vt verear, ne tibi arguta nimis

haec sedulitas videatur. temet si tu scio quam sis en-

riofus, et quam omnibus peregrinantibus gratus sit;

minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri

certiores. tamen in hoc te deprecor, ne meū hoc offi-

cium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem al-

teri delegavi: non quin mihi suauissimum sit & occupa-

pato, & ad litteras scribendas, vt tu nosti, pigerrimo,

tuae memoriae * dare operā: sed ipsius volumini,

quod tibi misi, facile, vt ego arbitror, me extensat. ne

scio cuius otij esset, non modo perscribere haec; sed

omnino animaduertere. omnia enim sunt ibi s. c. edi-

cta, fabulae, * riuores. quod exemplū si forte minus

te delectarit; ne molestia tibi cū impensa mea exhi-

bea, fac me certiorē. si quid in rep. maius actū erit,

quod

decedere de
provincia, visita
us est, quam
decedere ab us-
be; tamen Cog-
lius eodem ver-
bo in eadem si-
gnificatione et-
iam infra usus
est; ep. 8. c. 10. d.
hoc dicit non
is sum, qui de
te non libenter
cogitem.

hoc dicit non
is sum, qui de
te non libenter
cogitem.

in scena recita-
tac.

Epist. 5.

vltra Cumas
progressi non
iunt. vide ad
Att. l. 5. ep. 2.

retulit sermo-
nes, dixit ep. 6.
offendit eū Ta-
renti. ep. 3. l. 2.
& ad Att. lib. 5.
ep. 6.

Cicero tamen
perscribere no-
luit vide ep. 3.
lib. 2.

quidā, qui sub
rostris versari
consueverant, ex
infima plebe.

quod isti operarij minus commode persequi possint:
& quemadmodum actum sit, & quae existima-
tio* consecuta, quaeq. de eo spes est, diligenter ti-
bi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere
expectatio est. nam & illi rumores de comitijs
transpadanorum Cumarum* tenus caluerunt. Ro-
mam cum venissem, ne tenuissimam quidem audi-
tionem de ea re accepi. praeterea Marcellus qui-
dem adhuc nihil retulit de successione provinciarum
Galliarum. in Kal. Iun. ut mihi ipse dixit, eam
distulit relationem. sanequam eos sermones repres-
sit, * qui de eo tum fuerant, cum Romae nos esse-
mus. Tu, si Pompeium, ut volebas, offendisti;*
qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit, te-
cum, quamq. ostenderit voluntatem, (solet enim
aliud sentire, & loqui, neque tamen tantum va-
lere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac
mihi perscribas. * Quod ad Caesarem attinet, cre-
bri, & non belli de eo rumores, sed susurrations
dumtaxat veniunt. alius, equitem perdidisse; quod
opinor certe factum: alius, septimam legionem
vapulasse, ipsum apud Bellouacos circumfideri, in-
terclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi
quidquam est: neque haec incerta tamen vulgo ia-
ctantur, sed inter paucos, quos tu nosti plane, se-
creto narrantur. At Domitius, cum manus ad os
apposuit? Te ad ix. Kal. Iun. subrostrani, * quod
illorum capiti sit, dissiparant perijisse: ita ut in vr-
be, ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q.
Pompeio in itinere occisum. ego, qui scirem Q.
Pompe-

Pompeium Baulis embaeneticam facere, & usque eo, ut ego misererer eius esuriei, non sum commotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optavi. Plancus quidem tuus * Rauennae est; & magno congiario donatus a Caesare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale.

ironia: nam est Plancus Bursae, Cicerone accusante, condemnatus. ep. 32. l. 9.

ARG. Nunciat de absoluto Messalla, eiusque defensore Hortensio a populo male accepto. adiicit quaedam de rep. & de competitoribus suis.

Coelius s. d. Ciceroni.

2

CERTE, inquam, absolutus * est. me repraesentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed singulis in vno quoque ordine sentiis. * vide modo, inquis. non mehercules: nihil enim vnumquam tam praeter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissime fauerem ei, & me iam ad dolendum, praeparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt plane esse, quod ferri non posset. itaque relictus lege Licinia, maiore esse periculo videtur. accessit huc, quod postridie * eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt: puto, ut suum gaudium gauderemus. hic tibi Strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. hoc magis animaduersum est. quod intus a sibilo perueniat Hortensius ad senectutem. sed

ad Att. ep. 13. lib. 5.

non modo, inquit, absolutus est a senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnium sentiis.

& sane post absolutionem alio crimine damnatus est. ep. 8.

ep. 2. lib. 9.

Messallae abso-
lutionem obui-
nuisse.

qui consules fu-
guri sunt.

competitorem
suum. ep. 3. & 9.
curulem aedi-
lem.
ep. 4. 6. 9. 10. &
lib. 1. ep. 11.

tum ita bene; ut in totam vitam cuius satis esset,
& paeniteret eum iam vicisse. * De rep. quod tibi
scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt,
non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio. De
comitijs consularibus incertissima * est existimatio.
Ego incidi in competitorem nobilem; & nobilem
agentem: nam M. Octavius Cn. F. & C. Hirrus
mecum petit. hoc ideo scripsi, quod scio te acriter
propter Hirrum * nuncium nostrorum comitorum
expectaturum. tu tamen simul ac me designatum *
audieris; ut tibi curae sit, quod ad pantheras * atti-
net, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo.
Commentarium rerum urbanarum primum dedi
L. Castrinio Paeto, secundum ei, qui has litteras
tibi reddet. Vale.

ARG. Suum in scribendo officium praedicat. scri-
bit, de comitijs suis quae opinio sit; de Milonis re
quid egerit: praeterea, cupere se aliquo Ciceronis li-
bro illustrari.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni.

tale illud, & en-
dem sensu. Ain
tandem? ep. 11.
lib. 9.

de illis 3. 4. 5.

ep. 30. lib. 11.

tempus otij. pro,
tempus otiosum.

EST * ne? vici, & tibi saepe, quod negaras di-
scedens curaturum, litteras mitto? est, siquidem
perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius fa-
cilito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectem
otiolum meum, non habeo. tu cum Romae eras,
hoc mihi certum, ac iucundissimum vacanti * ne-
gotium erat, tecum id otij tempus * consumere:
idq. non mediocriter desidero: ut non modo mihi so-
lus esse, sed Romae, te profecto, solitudo videatur
facta:

facta: & qui, quae mea negligentia est, multos
 saepe dies ad te, cum hic eras, * non accedebam,
 nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, dis-
 crucior. maxime vero, ut te dies, noctesq. quae-
 ram, competitor Hirrus curat. quo modo illum pu-
 tas, auguratus tuum competitorem, * dolere, &
 dissimulare me certiozem, quam se, candidatum?
 de quo ut, quem optas, quamprimum nuncium ac-
 cipias, tua mediisfidius magis, quam mea * causa
 cupio. nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore
 referam: sed hoc usque eo suave est; quod, si acci-
 derit, tota vita risus nobis deesse non poterit. sed
 tanti? sed mehercules. non multum M. Octavius
 eorum odia, quae Hirrum premunt, quae per mul-
 ta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti offi-
 cium, & bona Milonis attinet: dedimus operam;
 ut & Philotimus quam honestissime Miloni * ab-
 senti, eiusq. necessarijs satisfaceret; & secundum
 eius fidem, & sedulitatem aestimatio tua conser-
 uaretur. Illud nunc a te peto, si eris, ut spero, o-
 tiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae
 esse, σὺνταγμα conscribas. qui tibi istuc, inquis,
 in mentem venit, homini non inepto? aliquid ex
 tam multis tuis monumentis exstare, quod no-
 strae amicitiae * memoriam posteris quoque prodat.
 cuiusmodi velim, puto quaeris. tu aptius, qui om-
 nem nostri disciplinam, quod maxime conveniat, ex-
 cogitabis, genere tamen, quod & ad nos pertineat;
 & δίδασκαλία quandam, ut versetur inter ma-
 nus, habeat. Vale.

capit. 9.

quod mihi erit
 sumptui. nā in
 ludis dandis cū
 locupletē colle-
 ga ceriabo.

ad Att. ep. 8. l. 5.

ambitionem su-
 am velat amici-
 tiae nominat.

ARG. Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni.

4

epist. 2.

fortasse, a Cani-
nio Gallo, Fab-
bio Gallo. ep. 8.
l. 2. & l. lib. 7.

quod & Coe-
lius, & Cicero
equestri loco
nati. postea, se-
natoriam digni-
tatem assecuti,
ex ordine sena-
torio, non ex
equestri dice-
bantur.

ad extremum si
bi etiam Curio-
nem adiunxit.

INVIDEO tibi: tam multa quotidie; quae mi-
rere, istoc perferuntur: primum illud, absolutum*
Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Mar-
cellum consulem factum: M. Claudium a repulsa
postulatum a Gallis* duobus: P. Dolabellam x v
virum factum. hoc tibi non invidео, caruisse te pul-
cherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vul-
tum non vidisse. at qua spe, quam certa opinione de-
scenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & her-
cules, nisi* nostri equites acutius vidissent, paene
concedente adversario superasset. illud te non arbi-
tror miratum, Servium, tribunum pl. designatum,
condemnatum: cuius locū C. Curio petijt. sanequam
multis incutit, qui eum, facilitatemq. eius non no-
runt, magnum metum. sed, ut spero, & volo, & ut
se fert ipse, bonos, & senatum malet. totus, ut nunc
est, hoc scaturit. huius autem voluntatis initium,
& causa est, quod eum non mediocriter Caesar, qui
solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet
impensa adiungere, * valde contempsit. quā in re
mibi videtur illud perquam venuste cecidisse, quod
a reliquis quoque vsque eo est animadversum; ut Cu-
rio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidijs vsus
videretur in evitandis his consilijs, qui se intende-
rant adversarios in eius tribunatum: Laelios, &
Antonios, & id genus valentes dico. Has ego tibi
litteras

litteras eo maiore nisi intervallo, quod comitorum
dilationes occupatiorem me habebant, & exspecta-
re in dies exitum cogeant, ut, confectis* omnibus,
te facerem certior. ad Kal. Sext. usque exspe-
ctavi. praetorij morae quaedam inciderunt. mea
porro quem euentum sint habitura, nescio: opinio-
nem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem
aedilium* pl. comitijs nata sunt. nam M. Coelium
Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus
olim, & promulgatio de dictatore subito deiecit, et
deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum
cuncti iam, non faciendum, flagitare spero te celeri-
ter, & de nobis, quod sperasti, & de illo, * quod
nix sperare ausus es, auditurum. De rep. iam noui,
quidquam exspectare desieramus: sed, cum senatus
habitus esset ad* Apollinis ad xi. Kal. Sext. & re-
ferretur de stipendio Cn. Pompeij; mentio facta est
de legione ea, quam expensam tulit C. Caesari Pom-
peius, quo numero esset, quo appeteretur: cum, ex
Gallia, coactus est dicere Pompeius, se legionem ab-
ducturum, sed non statim* sub mentionem, & conui-
cium obrectatorum. inde interrogatus de successio-
ne C. Caesaris. de qua, hoc est de provinciis, placi-
tum est, ut quamprimum ad urbem reuerneretur
Cn. Pompeius; ut coram eo de successione provincia-
rum ageretur. nam Ariminum ad exercitum Pom-
peius erat iturus, & statim iit. puto idibus* Sext.
de eare factum iri. profecto aut transigaretur ali-
quid, aut turpiter intercedetur. nam in disputan-
do coniecit illam uocem Cn. Pompeius, omnes oportere

iam enim con-
suloria, & tribu-
ticia ostendit
esse habita.

duplex enim o-
rat editas, cu-
ruli, & plebe-
ia. curuli Coe-
lius petebat.

ep. 10. lib. 2.

antiqua locu-
tio, de graecis
ducta fontibus
ep. 2. lib. 14.

erat enim raro
& dissimu-
lator, uide. ep.
1. 1. & ep. 8.
huius lib.

epist. 9.

moris enim fu-
it, ut consul de-
signatus primus
sententiam di-
ceret.

ut exigeretur
pecunia in Cice-
ronis prouersa.
ep. 8. & 9.

facile id Cicer-
oni poterat,
quod et Cili-
ciae praefecto,
prope in conspe-
ctu Aegyptus e-
rat. ep. 7. lib. 1.

tere senatui dicto audientes esse. ego tamen sic nihil
exspecto, quo modo Paullum eos. des. * primum sen-
tentiam dicentem. Saepius te admoneo de syngra-
pha * Sitiana: cupio enim te intelligere, eam rem ad
me ualde pertinere. item de pantheris, ut Cibyra-
tas accersas, curasq. mihi ut uehantur. Praeterea
nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, regem
Alexandrinum mortuum. * quid mihi suadeas, quo
modo regnum illud sese habeat, quis procuret, dili-
genter mihi perscribas. Kal. Sext. Vale.

ARG. Monet Ciceronem, ut, ante quam Parthi
bellum inferrent, statueret quid sibi agendum esset,
imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait
esse noui.

M. Coclius s. d. M. Ciceroni.

5

QVA tu cura sis, quod ad pacem provinciae
tuae, finitimarq. regionum attinet, nescio. ego qui-
dem uehementer animi pendeo. nam si hoc modera-
ri possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli
quoque exsisteret magnitudo; & quantum gloriae,
triumphoq. * opus esset, assequeremur; periculosam,
et grauem illa * dimicationem euitaremus: nihil tam
esset optandum. nunc, si Parthus mouet aliquid,
scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro
exercitus vix * vnum saltum tueri potest. hanc au-
tem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur
ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minus
quamparatisissimus esset) qui publico negotio prae-
positus est. Accedit huc, quod successionem futu-
ram

ram

ep. 10. lib. 2.
cum omnes co-
piae confligunt

nam duae tan-
tum legiones
erant. uide ad
Att. ep. 15. l. 5.

ram propter Galliarum controuersiam * non uideo. tametsi hac de re puto te constitutum, quid factururus esses, habere: tamen, quo maturius constitueres, * cum hunc euentum providebam, risum est ut te facerem certiozem. nosti enim haec translaticia. de Gallijs constitueretur: erit, qui intercedat: * deinde alius exsistet, qui, nisi libere liceat de omnibus prouincijs decernere senatui, reliquas impediatur sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de rep. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex co futurum * sperarem, perscriberem. sane tamquam in quodam silite iam omnia adhaeserunt. Marcellus idem illud de prouincijs urget: * sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. hoc si praeterito anno Curio tribunus, & eadem actio de prouincijs introibit: quam facile nunc sit omnia impedire, & quam hoc Caesari, qui sua caussa remp. non curet, superet, * non te fallit. Vale.

eum Caesar sibi succedi nollet.

quem prouinciae praepone- res. epist. 6.

intercedet Caesarianus tribunus, Pompeianus reliquas impedit.

epist. 1.

ut omnino Caesar successos mittatur.

quasi, difficultas impendat.

ARG. Narrat de Hirro competitore ab aedilitate deiecto; de prouincijs nihil actum significat; panthetas petit; M. Feridium commendat; addit non nulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. Coelius. s. D. M. Ciceroni. 6

SIC tu, inquis, Hirrum tractasti? inimo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minimae fuerit; pudeat te, ausum illum unquam esse incedere tamquam tuum competitorem. *

Hirrus Lucceiae gentis cognomen. epist. 8.

competitorem auguratus. epist. 4.

S 2 post

de mittendo
Caesari succes-
sore. epist. 8.

epist. 4.

ut legitimo se-
natorum nu-
mero. S. C. fieri
posset.
plus est, quam
coeptum; mi-
nus, quam con-
fectum. ep. 4.
quod cūenit;
& reliquit Coe-
lium quae sto-
rem. ep. 15. l. 2.

ep. xi. lib. 1.
id est multo plu-
res. ep. 2. lib. 1.

ad Att. ep. 24.
lib. 11.
Terentius in
Eunucho: Im-
perāui egomet
militi omnia
assentari.
ep. 15. lib. 9. &
Caes. lib. 4. de
bel. Gal.

post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit,
& contra Caesarem sententias dicit: expectatio-
nem* corripit: Curionem prorsus non mediocriter
obiurgatus: hac repulsa se mutauit. praeterea, qui
numquam in foro apparuerit, non multum in iudi-
cijs versatus sit, agit causam liberalis, sed raro
post meridiem. De prouincijs quod tibi scripseram
idibus* Sext. actum iri, interpellat iudicium Mar-
celli consulis designati. in Kal. reiecta causa est.
ne* frequentiam quidem efficere potuerant. has lit-
teras ad V. non. Sept. dedi, cum ad eam diem ne
profligatum* quidem quidquam esset. ut uideo, caus-
sa haec integra in proximum annum transferetur:
& quantum diuino, relinquendus* tibi erit, qui pro-
uinciam obtineat. nam non expedietur successio:
quando Galliae, quae habent intercessorem, in ean-
dem condicionem, quam ceterae prouinciae, uocan-
tur. hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scri-
psi, ut ad hunc euentum te parares. Fere litteris
omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit,
Patiscum* Curioni decem misisse, te non multis*
partibus plures: quas ipsas Curio mihi, & alias
Africanas decem donauit: ne putes illum tantum
praedia rustica dare scire. tu, si modo memoria te-
nueris, & Cibratas accersieris, itemq. in Pam-
phylia litteras miseris; (nā ibi plures capi aiunt)
quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nunc,
quod seorsum a collega puto mihi omnia paranda.
Amabo te, impera* tibi: hoc cura: soles libenter,
ut ego, maiorem* partem nihil curare. in hoc nego-

tio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi, & mandandi. nam, simul atque erunt captae; qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto, etiam si nullam speciem mihi litteris ostenderis, me isto missurum alios. M. Feridium equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & strenuum* adolescentem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse. gratos, & bonos uiros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium a columnariis praeteritum. * optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus aperte, Caesarem provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore s. c. faciendum: Scipio hanc, ut Kal. Mart. de provinciis Gallijs, neu quid coniunctim, referretur. contristauit haec sententia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus*. Vale.

minime tardè
in agendo.

in petitione
magistratus.

ARG. Varia scribit, primum de iudiciis quibusdā, tum de rep. satis copiose, postremo de se ipso.

M. Coelius. s. d. M. Ciceroni.

ET SI de rep. quae tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, quam hoc. scito C. Sempronium Rufum, Rufum, * mel,

etiam in libro
de claris orato.
Cicero eum frigidum, & re-
uulsum in ac-
cusationibus
appellat.

* qui ista tam in-
cundis ostendit.
Plautina mor.

Afconius in
mentario Milo
nianac.

Idem locutus
est. ep. 13.

Idem locutus
est. ep. 13.

se nobis defen-
dendum tradi-
derat.

uxor enim Atti-
ci Pilia fuit.

ut Serulius,
Apil patris accu-
sator, praesentia
retur.

ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tu-
lisse. quaeris, qua in causa? M. Tuccium, accu-
satores suum, post ludos Romanos reum lege
Plotia * de ui fecit, hoc consilio, quod nidebat, si
extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc
anno causam esse dicendam: dubium porro illi
non erat, quid futurum esset. nemini hoc deferre
munusculum * maluit, quam suo accusatori. itaque
sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum
fecit. at ego, simul atque audiui, inuocatus ad
subsellia rei accorro: surgo, neque verbum de re
facio: totum Sempronium usque eo perago, ut Ve-
storium quoque interponam, & illam fabulam nar-
rem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit,
* si quid iniurijs suis esset, quod Vestorius teneret.
haec quoque magna nunc contentio forum tenet.
M. Serulius, postquam, ut coeperat, omnibus
in rebus turbabat, nec, quod non uenderet cui-
quam, reliquerat; maxima nobis traditus * erat
inuidia: neque Laterensis praetor, postulante
Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia per-
uenisset, recipere uoluit. quod Tilius, necessa-
rius * Attici nostri, de repetundis eum postu-
lauit; magna illico fama surrexit, & de damna-
tione feruenter loqui est coeptum. quo uento pro-
iicitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex
bonis paternis peruenisse ad Serulium, prae-
uaricationisq. * causa diceret depositum H-S
LXXXI. admiraris amentiam. quid, si actio-
nes stultissimas, quid, si nefarias patris confes-
siones

frones audisses? mittit in consilium eosdem illos,
 qui litis aestimarant, iudices. cum aequo nu-
 mero sententiae fuissent, Laterensis, leges igno-
 rans, pronunciauit quid singuli ordines * iudica-
 sent: & ad extremum, ut solent, Non redigam.
 postquam discessit, & pro absoluto Seruilius ha-
 beri coeptus; legisq. vnum & centesimum caput
 legit, in quo ita erat; QVOD eorum iudi-
 cum maior pars indicarit, id ius, ratumq. esto: in
 tabulas absolutum nō retulit, ordinum iudicia per-
 scripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio
 transiit, & serelaturum * dixit. sic nunc neque
 absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetun-
 dis, saucius, Pilio tradetur. nam, de diuiniatio-
 ne, Appius, cum calumniā iurasset, conten-
 dere ausus non est, Pilioq. cessit; & ipse de pecu-
 niis repetundis a Seruilijs est postulatus, & praete-
 rea de vi reus a quodam suo emissario * est factus.
 recte hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, om-
 nino multis diebus; expectatione Galliarum,
 actum nihil est. aliquando tamen; re saepe rela-
 ta, & grauitur acta, & plane perspecta Cn. Pom-
 peij uoluntate in eam partem, ut eum * decede-
 re post Kal. Mart. placeret, s. c. quod tibi mi-
 si, factum est, auctoritatesq. perscriptae. s. c.
 auctoritas. Pridie Kal. Oct. in aede Apollinis.
 scribendo * affuerunt, L. Domitius Cn. F. Abe-
 nobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius
 Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, * C. Septimi-
 us T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus,

tres enim, ordi-
 nes iudicabant,
 senatores, equi-
 tes, tribuni aera-
 ri.

in tabulas abso-
 lutum.

ep. 2. lib. 7.

Caesarem.

ep. 27. l. 12. & 6.
 lib. 15.

cognomen esse
 Villiorum, ex
 Liuiο constat.

de ex Ciceronis
orat pro Fun-
dano quâ Pri-
scianus nomi-
nat lib. 5.

Kalendis Ian.

est alioqui per
dies comitiales
senatus haberi
non possit. ut
de epistolâ se-
cundam l. 1. ad
Q. tr.

C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An-
Capito, M. Oppius M. F. Terentina.

Quod M. Marcellus cos. V. F. de provincijs con-
sularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C.
Marcellus cos. cum magistratum inissent, * ad ex
Kal. Mart. quæ in suo magistratu futuræ es-
sent, de consularibus provincijs ad senatum re-
ferrent, ne ve quid prius ex Kal. Mart. ne ve
quid coniunctim de eâ re referretur a consulibus:
utiq. eius rei causa per dies comitiales* senatum
haberent, S. Q. C. facerent: & cum de ea re ad
senatum referretur a consulibus, qui eorum in
ecc. iudicijs essent, sex abducere liceret: si quid
de ea re ad populum, plebem ve lato opus esset,
ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus cos. præ-
trib. pl. quibus eorum videretur, ad populum,
plebem ve ferrent: quod ij non tulissent, uti qui-
cumque deinceps essent, ad populum, plebem re-
ferrent.

I. V. Pridie Kal. Oct. in aede Apollinis. scriben-
do affuerunt, L. Domitius Cn. F. Athenobarbus,
Q. Cæcilius Q. F. Metellus * Pius Scipio, L. Vil-
lius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Qui-
rina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius
L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina.
Quod M. Marcellus cos. V. F. de provincijs: D.
E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum,
qui potestatem habent intercedendi, impediendi,
moram asserre oportere, quo minus de rep. quam-
primum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit:

qui

adoptatus a Me-
tello Pio, Nu-
mæi filio.
Dio lib. 41.

qui impeditur, cum senatum existimare contra
 remp. fecisse: si quis huic S. C. intercesserit; sena-
 tui placere, auctoritatem perscribi, & de eare ad
 senatum, populumq. referri. Huic S. C. interces-
 sit C. Coelius, L. Vicinius, P. Cornelius, * C. Vi-
 bius Pansa. Item senatui placere, de militibus,
 qui in exercitu C. Caesaris sunt, qui eorum stipen-
 dia emerita, causas, quibus de causis missi fieri
 debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut co-
 rum ratio habeatur, causasq. cognoscantur. si quis
 huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctori-
 tatem perscribi, & de ea re ad senatū, populumq.
 referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pan-
 sa * trib. pl. Itemq. senatui placere, in Ciliciam
 provinciam, inq. VIIII. reliquas provincias, quas
 praetorij propraetores obtinerent, eos, qui praec-
 tores fuerunt, neque* in provincia cum imperio fue-
 runt, quos eorum ex S. C. cum imperio in provin-
 cias propraetores mitti oporteret, eos sortito in
 provincias mitti placere: si ex eo numero, quos S.
 C. in provincias ire oporteret, ad numerum non
 essent, qui in eas provincias profiscerentur; tum,
 uti quodque collegium primum praetorum fuisset,
 neque in provincias profecti essent, ita sorte in pro-
 vincias profiscerentur: si ad numerum ij non es-
 sent; tunc deinceps proximi cuiusque collegij, qui
 praetores fuissent, neque in provincias profecti es-
 sent in sortem conijcerentur, quoad is numerus
 effectus esset, quem ad numerū in provincias mitti
 oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctori-

alibi Cornelia
 sunt patricij
 hic plebeius,
 quia tribunus
 pl. nemo enim
 patricius eum
 magistratum
 gerere per lo-
 ges potuit.

Vibiorum co-
 gnomen.

vide ep. 15. l. 3.
 & ad Att. ep. 5.
 lib. 6.

.is perscriberetur. Huic S. C. intercessit C. Co-
 -lius; C. Pansa trib. pl. Illa praeterea Cn.
 Pompeij sunt animaduersa, quae maxime confiden-
 -tiam* attulerunt hominibus; vt diceret, se ante
 Kal. Mart. non posse sine iniuria de prouincijs Cae-
 -saris statuere; post Kal. Mart. se non dubitaturum.
 Cum interrogaretur, si qui tum intercederent; dixit,
 hoc nihil interesse, vtrum Caesar senatui dicto au-
 -diens futurus nō esset, an pararet, * qui senatum de-
 -cernere non pateretur. Quid si, inquit alius, &
 consul esse, & exercitum habere uolet? at ille, quā
 clementer: * Quid, si filius meus fustem mihi im-
 -pingere uolet? his vocibus; vt existimarent homi-
 -nes. Pompeio cian Caesare esse negotium, effecit.
 itaque iam, vt video, alterutram ad condicionem
 -descendere vult Caesar; vt aut maneat, * neque hoc
 anno * sui ratio habeatur; aut, si designari poterit,
 -decedat. Curio se contra eum totum parat. quid
 -assequi possit, nescio. illud video, bene sentientem,
 -etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat li-
 -beraliter; & mihi suo munere negotium* imposuit.
 nam si mihi non dedisset eas, quae ad ludos ei adue-
 -ctae erant Africanae; potuit supersedere. * nunc,
 -quando dare necesse est; velim tibi curae sit, quod
 a te semper petij, vt aliquid istinc bestiarum* ha-
 -beamus: Sitianamq. syngropham tibi commendo. li-
 -bertum Philonem istuc misi, & Diogenem Grae-
 -cum, quibus mandata, & litterae ad te dedi. eos
 tibi, & rem, de qua misi, velim curae habeas.
 nam, quam vehementer ad me pertineat, * in ijs,
 quas

non esse male
 animatum in
 Caesarem.

tribunū pl. qui
 intercedendo
 senatum impe-
 diret.

minime iracu-
 de; vt l. a. de
 fin. Clemens in
 disputando.

in prouincia.

quōdā erit ex da-
 bat. vide ep. 7.
 l. 1. & 6. lib. 6.

quasi onus im-
 posuit.

a ludis dandis.

pantheras signi-
 ficat. ep. 6.

erat enim ex ea
 syngropha exi-

quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.

genda pecunia.
vide ep. 4. & se-
quenti.

ARG. Scribit de Parthici belli rumore; & de pro-
prouinciis quid putet actum iri. addit actiones Cu-
rionis de agro Campano. de Ciceronis decessu, affir-
mat se officio suo satis esse facturum.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 8

SANE QVAM litteris C. Cassij, * & Deiotari
sumus commoti. nam Cassius, cis Euphratem* co-
pias Parthorum esse, scripsit; Deiotarus, profe-
ctas per Commagenem in prouinciā nostrā. ego
quidem praecipuum metum; quod ad te attinebat,
habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses,
ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum af-
ferret. nam de uita, si paratior* ab exercitu esses,
timuissē. nunc haec exiguitas copiarum, reves-
sum, non dimicationem mihi tuam praesagiebat.
hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis
necessitas futura esset; vereor etiam nunc, neque
prius desinam formidare, quam tetigisse te Ita-
liam audiero. sed de Parthorum transitu nuncij va-
rios sermones excitauit. alius enim, Pompeium
mittendum; alius, ab urbe non remouendum; a-
lius, Caesarem cum suo exercitu; alius, consules;
nemo tamen, ex s. c. priuatos. consules autem,
quia verentur ne illud s. c. fiat, ut paludati* exeāt,
& contumeliose praeter eos ad alium res transfera-
tur, omnino senatum haberi nolunt; usque eo, ut
parum diligentes in rep. videantur. sed honeste, siue
negligentia, * siue inertia est, siue ille, quem pro-
posui,

M. Crasso a Par-
this caeso, quae
fior eius Cassi-
us in prouincia
remanserāt.
terminus erat
Euphrates im-
perij Romani.

non. n. acie con-
fligūt, quō sunt
ab exercitu im-
parati; itaque
vitam in discri-
men non addu-
cunt.

ad bellū enim
paludati exi-
bant ep. 17. l. 19

negligentia vo-
luntatis est, in-

exita etiam in
festiæ, ep. 20.
lib. 12.

& sane Cassius
non optime au-
diuit auaritiæ
nomine. Plutar-
chus.

affertando gra-
tificatus.

M. Marcellus,
& Ser. Sulpi-
cius consules
erant.

tantum, hoc lo-
co refertur ad
paruitatem: vt
ep. 7. & apud
Caesarem lib. 6.
de bel. Gal. &
lib. 3. de bel. ci.

quia tributus
plures designa-
tus, ep. 13. l. 5.
ad Att.

posui, metus, latet sub hac temperantiae existima-
tione, nolle provinciam. at litterae non vene-
runt: & nisi Deiotari subsecutae essent, in eam
opinionem* Cassius venerat; quae diripisset ipse,
vt viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, &
Arabas in provinciam immisisse, eosq. Parthos esse
senatui renunciaasse. quare tibi suadeo, quicumque
est istic status rerum, diligenter, & caute perscri-
bas; ne aut velificatus* alicui dicaris, aut aliquid,
quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est an-
ni: nam ego has litteras ad xiv. Kal. Dec. scripsi.
plane nihil video ante Kal. Ian. aqi posse. nosli
Marcellum, * quam tardus, & parum efficax sit,
itemq. Seruium, quam cunctator. cuiusmodi pu-
tas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere pos-
se, qui, quae cupiunt, tamen ita frigide agunt, vt
nolle existimentur? nouis magistratibus autem, si
Parthicum bellum erit, haec causa primos menses
occupabit. sin autem aut non erit istic bellum, aut
tantum* erit, vt vos, aut successores, paruis addi-
tis copijs, sustinere possint: Curionem video se du-
pliciter iactaturum; primum, vt aliquid Caesari
adimat; inde, vt aliquid Pompeio tribuat, quod-
uis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro
non humane de provincia loquitur. huius cupidita-
ti occursum* est Furnius noster. plures suspicari nō
possum. Haec noui. alia, quae possunt accidere,
non cerno. multa tempus afferre, & praeparata
multa scio: sed intra fines hos, quaecumque accide-
rint, vertentur. Illud addo, ad actiones C. Curio-
nis,

his, de agro * Campano : de quo negant Caesarem laborare, sed Pompeium valde nolle; ne vacua aduenienti Caesari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe praestabo, ne quid amplius prorogetur. * tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, velis ne persenerare. mei officij est meminisse, qua obtestatione decedens, * mihi, ne pa-
 terer fieri, mandaris. Vale.

diuidendo, ep.
9. lib. 1. & 20.
l. x.

vide ep. 8. l. 1.

epist. 1.

ARG. Capita sunt huius epistolae, de Appio a Dolabella accusato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni.

2

NON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum: sanequam non ea, qua existimaueam, inuidia. * neque enim stulte Appius; qui, simul atque Dolabella accessit ad tribunum, introierat in urbem, triumphique. * postulatio-
 nem abiecerat. quo facto retudit * sermones; paratiorque visus est, quam sperauerat accusator. is nunc in te maximam spem habet. scio tibi eum non esse odio. quam velis eum obligare, in tua manu est: cum * quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si ad illam summam veritatem legitimum ius exegeris: cauendum * tibi erit, ne parum simpliciter et candide posuisse inimicitias videaris. in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari. nemo enim necessitudi-
 ne, &

vide ep. 10. l. 3.

aduersa hominum voluntate

vide ep. 10. l. 3.

epist. 1.

huic epistolae
 respondet Cicero
 lib. 2. ep. 23.
 ep. 12. lib. 3.
 in extrema.

ep. 1. lib. 2. ad
Q. fr.

ep. 12. lib. 3.

ut ei Tulliola
matrimonio
iungatur.

de Appii da-
mnauone.

nee mirū. nam
Pompeij filius
Appij gener est
nat. ep. 4. l. 3.

vide ep. 13. l. 1.

vide ep. 13. l. 2.

ad Att. ep. 10.
lib. 3.

minime oī-
sus est. ad Att.

ne, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud
mibi occurrit, quod inter postulationem, * & nomi-
nis delationem vxor a Dolabella discessit. quid mi-
hi discedens mandaris, * memini; quid ego tibi scri-
pserim, te non arbitror oblitum. non est iam tem-
pus plura narrandi. vnum illud monere te possum:
si res * tibi non displicebit, tamen hoc tempore ni-
hil de tua voluntate ostendas; & expectes, quæ ad-
modum exeat ex hac causa: ne qua inuidiosum tibi
sit, si emanarit. porro significatio vlla si intercesse-
rit, clarius, quam deceat, aut expediat, fiat. ne-
que ille tacere cam rem poterit, quæ suæ spei * tam
opportuna acciderit, quæq. in negotio consociendæ
tanto illustrior erit: cum praesertim is sit, qui, si
perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamen
se contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio
laborare; * ut etiam putent alterutrū de filiis ad te
missurum. hic nos omnes absoluius: & hercules
confecta, omnia foeda, & inhonesta sunt. Consu-
les autem habemus summa diligentia, adhuc s. c.
nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Cu-
rioni nostro tribunatus congelat. * sed dici non po-
tēst, quo modo hic omnia iaceant, nisi ego cum ta-
bernarijs, & aquarijs pugnarem, veterinus * ciui-
tatem occupasset. si Parthi vos nihil calfaciunt,
nos hic frigore frigesimus. tamen, quoquo modo
hic omnia iaceant, potuit sine Parthis. Bibulus *
in Amano nescio quid cohorticularum amisit. hoc
sic nunciatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem
frigere: iam calet: * nam feruētissime concerpitur;
lenissime

lenissime enim, quia de interkalando non obtinuerat, * transfugit ad populum, & pro Caesare loqui coepit, legemq. viariam, * non dissimilem agrariae Rulli, & alimentariam, quas iubet aediles metiri, iactavit. * hoc nondum fecerat, cum priorem epistolae partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De Dolabella * integrum tibi reserves, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuae, aequitatisq. opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras graecas * me non habere. Vale.

ep. 7 lib. 15. ad pontificum collegio. Appianus l. 2. de bel. ci.

se latrum.

de nuptiis Tulliae.

omnis enim Asia graece loquebatur. & orant praeterea pantherae Africanae. ep. 8. & 9.

ARG. Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptiis, de Valeriae diuortio, de Ocellae adulterio.

M. Coelius s. d. M. Cicroni.

IO

QUAM cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc feliciter rem gessisti. dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus aliqui * perturbet. Breniores has litteras properanti publicanorum tabellario subito dedi. tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem nouae nullae sane acciderunt: nisi haec vis tibi scribi, quae certe vis. Cornificius adolescens Orestillae * filiam sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarii, diuortium sine causa, quo die vir e provincia venturus erat, fecit. nuptura est D. Pruto. * nondum retulerat, multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Ser. Ocella * nemini persuasisset se moechum esse, nisi triduo

gesserat ea, de quibus in ep. ad Catonem 4. lib. 15.

pro aliquis, antiquae.

Orestilla vxor Caullinae fuerat. Sallustius.

ep. 7 lib. 15.

vide ep. 15. l. 1.

in adulterio.
 fortasse amici
 sui domum stu-
 pri labe inqui-
 natam dolet.

si triduo bis deprehensus* esset. quacris, ubi? ubi
 hercules ego minime* vellem. relinquo tibi, quod ab
 alijs quaeras. neque enim displicet mihi, imperato-
 rem singulos percunctari, cum qua sit aliquis de-
 prehensus. Vale.

ARG. Supplicationes Ciceroni a senatu decretas
 significat pro re in prouincia bene gesta: &, quae
 fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet.
 adscribit etiam de rep.

M. Coelius. s. d. M. Ciceroni.

tribunus pl.
 tribunus pl.
 supplicationes
 intercedo im-
 pediebat & tri-
 bunus erat Cu-
 rio.

NON diu, sed acriter nos tuae supplicationes
 torserunt. incideramus enim in difficilem nodum.
 nam Curio,* tui cupidissimus, cui omnibus ratio-
 nibus comitiales eripiebantur, negabat se vlllo mo-
 do pati posse, decerni* supplicationes; ne, si quid
 furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur
 amisisse, & praeuicator causae publicae existi-
 maretur. itaque ad pacem descendimus: &
 confirmari consules, se his supplicationibus in hunc
 annum non vsuros. plane, quod vtrisque consuli-
 bus gratias agas, est; Paulo magis certe. nam
 Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicatio-
 nibus non habere: Paullus, se omnino in hunc an-
 num non dicturum.* Renunciatum nobis erat, Hir-
 rium diutius dicturum. prendimus eum: non modo
 non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset
 rem impedire, si, vt numeraretur, postularet, ta-
 cuit: tantum Catoni assensus est; qui, de te & lo-
 cutus honorifice, non decreuit supplicationes. ter-
 tius ad hos Faunius accessit. quare pro cuiusque
 natura,

supplicationes.
 ad Act. ep. i. l. 7

natura, & instituto gratiae sunt agenda; his, quod tantum* uoluntatem ostenderunt pro sententia; cum impedire possent, non pugnarunt; Curioni uero, quod de suarum actionum cursu tua causa deflexit. nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam, & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione uehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriā Caesari facturum dixit: tum eius fidem* in suspicionem adduxit. decrerant, qui inique transigi volebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, uenustissime Curio respondit, se eo libenter non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, uideret confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam causam omnis contentio coniecta est: de provinciis inquam adhuc est. incubuisse cum senatu Pompeius uidetur, ut Caesar ante id. Non. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abiecit actiones. nostri* porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. scena rei totius haec. Pompeius, tamquam Caesarem non impugnet, sed, quod illi aequum putet, constituat, ait Curionem quaerere discordias. valde autem non uult, & plane timet, Caesarem consulem designari prius, quam exercitum, & provinciam tradiderit: accipitur satis male a Curione: & totus eius secundus consulatus* exagitur. hoc tibi dico: si omnibus rebus prement. Curionem, Caesar defendetur: intercesso-

tantum, pro saltem, ut ep. 3. lib. 7.

quasi Curio minus bona fide cum Caesare in gratiam redisset, nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

optimates.

in quo multa Caesari dederat, quae nunc idem contra ius eripere uellet.

T rem si,

ingredientibus
in theatrū plau-
sus dabatur, po-
pularibus ae-
qualis, ceteris
cum sibilo, &
strepitu. ep. 2.

rē si, quod videntur, reformidabunt, Caesar, quoad
uolet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit,
in commentario est rerum urbanarum: e quo tu,
quae digna sunt, selige: multa transi, in primis ludo-
dorum explosiones*. & funerum, & ceterarum ine-
ptiarum plura habet inutilia. denique malo in hanc
partem errare, ut, quae non desideras, audias, quā
quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi cu-
rae fuisse de Sitiano negotio, gaudeo: sed, quando
suspicaris minus certa fide eos tibi uisos: tamquam
procurator sic agas, rogo. Vale.

ARG. Gratulatur affinitate Dolabellae: de Curio-
nis intercessione, & de prouinciis quid actum sit,
significat, & de Hortensii praesenti iam morte nūciat.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni.

12

Dolabellae. ep.
16. lib. 1.

vide ep. 15. l. 1.

intercesserat Cu-
rio, ne S. C. fie-
ret de successio-
ne ante tempus
Caesari matten-
do.

GRATVLO R tibi affinitate viri* mediūsi-
dius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cetera por-
ro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & aeta-
te iam sunt decursa; & consuetudine, atque aucto-
ritate tua, pudore Tulliae, * si qua restabunt, confi-
do celeriter sublatum iri. nō est enim pugnax uirij,
neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum.
deinde, quod maximum est, ego illum ualde amo.
Vides Cicero Curionem nostrum lautum interces-
sionis de prouincijs exitum habuisse? nam cum de in-
tercessione* referretur; quae relatio fiebat ex
s. c. primaq. M. Marcelli sententia pronunciata
esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: fre-
quens

quens senatus in alia* omnia ijt. stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, vt vix id, quod sibi placeat, reperiat. transferant illuc. vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si aut * non curet, vos senes diuites videritis. Q. Hortensius, * cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.

pro, dissensit, vi de ep. 3. l. 2.

orator ille sum mus, Ciceronis aemulus; de buo uide in Bruto.

ARG. Queritur de Appii Claudii iniuriis.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 13

P V D E T me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratiissimi, iniurijs; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: & cum homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare non posset; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, vt multi mihi renunciarent, & ipse facile animaduertentem male eum de me cogitare. postea quam uero comperi eum collegium* tentasse, deinde aperte cum quibusdam locutum, cum L. Domitio, * vt nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare velle, hoc munusculum deferre Cn. Pompeio* ipsam reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitā mihi debere putarem, impetrare a me nō potui. quid* ergo est? tamen, quasi aliquid, amicis, qui testes erāt meorum in illum meritorum, locutus sum. postea quā illum, ne cui satisfaceret quidem me dignum habere sensi; malui collegae* eius, homini alienissimo

augurum. qui Appii collega fuerat in consulatu. suspicor de me do. nam, deferre munusculum, est apud Coelium, accusare. ep. 8. genus loquendi, a L. Iulio etiam usurpatum l. 44. L. Pisonis, qui Appii collega erat i. celsus. Dio lib. 40.

T 2 mihi,

ueteres aliquot
libri, scandunt.

quos Coelius
aedilis dabat.
sed puto glosse
ma esse.

erat enim Scan-
tinia lex de cō-
cubitu puero-
rum.

similiter locu-
sus epist. 14.

mibi, & propter amicitiam tuam, non aequissimo, me obligare, quam illius simiae vultum subire. id postquam rescit, incanduit; * & me causam inimicitiarum quaerere clamitauit; vt, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum confectarer. postea non destitit accersere palam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. quibus cum parum procederet, vt ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus ludis* meis postulandum me lege Scantinia curant. uix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulauim. quod melius caderet, nihil iudi. nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, vt maiorem Appio dolorem* fama, quam postulatio, attulerit. praeterea coepi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis* Domitio diem timori esse? exspecto ualde, & quamprimum uidere cupio. A te peto, vt meas iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & ulcisci tua solere. Vale.

ARG. Haec epistola multa complectitur, de L. Domitii Ahenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeii, Caesarisq. discordia, de Appii ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. Coelius

TANTI non fuit Arsacen * capere, Seleuceam * expugnare, ut earum rerum, quae hic gestae sunt, spectaculo careres. numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum uidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partium sensu apparuerunt: per pauci, necessitudinem secuti, officium praestiterunt: itaque mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quam me; atque eo magis, quod per iniuriam sibi putat creptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonij *. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanequam superiore auita inuidiosum. quod iudicium nunc in expectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Paeducei absolutionem. De summa rep. saepe tibi scripsi me annum pacem non uidere: & quo propius ea contentio, quam fieri necesse * est, accedit; eo clarius id periculum apparet. propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius constituit non pati, C. Caesarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, & provincias tradiderit: Caesari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen condicionem, ut ambo exercitus tradant. sic illi amores, * & inuidiosa coniunctio non ad occultam recedit obrectationem, sed ad bellum se erumpit. neque, mearum rerum quid consilij capiam,

T 3 reperio:

quod radiamo
quia Cicero et
Parthis bellum
gerebat, quoru
rex Arsaces, re-
gia Seleucea.
na, ut Aegyptii
reges Ptole-
maei, sic omnes
apud Parthos
Arsacidae.

copetitoris sui,
qui auguratum
obtinuit. l. 8. de
bello Gal. & 13.
hic ep. 22. l. 13.
& Phil. 2. &
Plut. in Anto-
nio.

erat enim illa
inter Pompe-
ium, & Caesarē
voluntaria po-
tius, quam nec-
cessaria conten-
tio.

cum se Pompe-
ius, & Caesar
non solum ami-
citiā, sed etiam
affinitate iun-
xerunt, bonē

omnibus im-
probandis,
quod coniun-
ctio contra rep.
uidebatur.

quod ipse sta-
tuit. uide ep. se-
quenti,
ita loquebatur,
cum iudices si-
gnificarent. ex-
pla non defunt

cum bonum ei
uon simulet.

iudicem esse.
Drusum, qui re-
us esse deberet.

loquitur ex in-
geniosus. Nam
Ciceroni, opi-
mo uiro, & pa-
triae studioso;
minime iuuen-
dum certamen
inter cives.

reperio: quod non dubito, quin te quoque haec deli-
beratio sit perturbatura. nam mihi cum hominibus
his & gratia, & necessitudo est. tū causam illam,
nō homines, odi illud te non arbitror fugere, QVIN
homines in dissensione domestica debeant; quam diu
ciuilitate sine armis certetur, honestiorem sequi par-
tem; ubi ad bellum, & castra uentum sit, firmio-
rem; & id melius statuere, * quod tutius sit. In hac
discordia uideo Cn. Pompeium senatum, quiq. res*
iudicant, secum habiturum; ad Caesarem omnes, qui
cum timore, aut mala spe uiuant, accessuros: exerci-
tum conferendum non esse: omnino sat spatij sit ad
considerandas utriusque copias, & ad eligendam par-
tem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scriben-
dum: Scis Appium censorem hic ostentare facere? * de
signis, & tabulis, de agri modo, de aere alieno acer-
rime agere? persuasum est ei, censuram lomentum,
aut nitrum esse. errare mihi videtur. nā sordes elu-
ere uult; uenas sibi omnes, & viscera aperit: cur-
re, per deos, atque homines; & quamprimum haec ri-
sum ueni: legis Scantiniæ iudicium* apud Drusum
feri: Appium de tabulis, & signis agere. crede mi-
hi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod
remisit de stipendio Pompeij, fecisse existimatur. ad
summam quaeris, quid putem futurum? si alteruter
eorum ad Parthicum bellū non eat, uideo magnas
impendere discordias: quas ferrum, et vis iudicabit.
uterque & animo, & copiis est paratus. si sine sum-
mo periculo fieri posset, magnum, & iucundum* tibi
fortuna spectaculum parabat. Vale.

ARG.

ARG. Pompeium uituperat, Caesarem laudat; addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquēdi Ciceronis, & de itinere ad alpes.

M. Coelius s. d. M. Cicroni. 15

ECQUANDO tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeium, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commoritur? equem autem Caesare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria temperatiorem * aut legisti, aut audisti? quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, taeterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur. quid? iam, inquis, gloriose omnia. si scias, quam sollicitus sum, tum hanc meam gloriam, * quae ad me nihil pertinet, derideas. quae tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem uocare: id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundisii circumsedere. peream, * si minima causa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio. habeo autem quam multa. hui uereor, quod solet fieri, ne, cum te uidero, omnia obliuiscar. sed tamen quodnam * ob scelus iter mihi necessarium retro ad alpes uersus incidit? adeo, quod Intemelij in armis sint, neque de magna causa, Bellienus, verna * Demetrii, qui ibi cum praesidio erat: Domitium quendam, nobilem illic, Caesaris hospitem, a contraria fa-

hoc dicit, quia Caesar, Cornificio capto, ciuibus omnibus pepercerat, in iis Domitio, Lentulo, alius.

ep. 13 lib. 7.

id est: peream, nisi maxima causa est.

quodnam ob meum delictum cum hoc quasi ad alicuius peccati poenam imponatur. olim, non cum praecisset Intemelius.

hic antiqui li-
bri: pro, cum co-
hortibus.

ob L. Domitiū
Corfinii captū.

Pſecade natus,
legit Octavius
Panthagatus,
egregie.

etione nummis acceptis, comprehendit, & ſtran-
gulauit: ciuitas ad arma iſt, eo nunc cohortibus
mihi per nives eundum eſt. Vſquequaquē, inquit, ſe
Domitiū mali dant. Vellem quidem Venere proſna-
tus tantum animi habuiſſet in ueſtro Domitio, quan-
tum ipſe cadenatus* in hoc habuit. *Ciceroni F. S.
D. Vale.

ARG. Pulſo ex Italia Pompeio, ſuadet Ciceroni
Coelius, ne aſſiſtam fortunam ſequatur: cōſulitq. ue-
ni aliquem locum a bello uacuum ſe recipiat: ſuaſio
eſt ab utili contra honeſtum, nam eſſe cum Pompeio,
reſp. uidebatur.

M. Coelius ſ. D. M. Ciceroni. 16

huiſe epistolae
reſponderet Cice-
ro ep. 16. lib. 2:

uſurpatuſ hic
loquendi mo-
duſ in re miſe-
ra, uide ep. 1. l.
14.

ſita lenem fo-
re putas. in di-
miſtendis ad-
uerſariis, ut fuiſt
in condicioni-
bus de pace ſe-
rendis.
ex urbe.

EXANIMATVS ſum tuiſ litteris, quibus
te nihil, niſi triſte, cogitare oſtendiſti: neque, id
quid eſſet, perſcripſiſti: neque non tamen, quale
eſſet, quod cogitareſ, aperuiſti. haſ ad te illico lit-
teras ſcripſi. Per fortunat tuat, Cicero, per liberos
te oro, & obſecro, ne quid grauius de ſalute, & in-
colummitate tua cōſulas, nam deoſ, homineſque,
amicitiāq. noſtram teſtifiſcor, me neque temere tibi
praedixiſſe, neque temere mondiſſe, ſed, poſt-
quam Caſarem conuenerim, ſententiāq. eiꝯ,
qualiſ futura eſſet parta uictoria, cognouerim, te
certiorem feciſſe. Si exiſtimat eandem rationem
fore Caſari in dimittendis aduerſariis, & condi-
cionibus ferendis, errat. nihil, niſi atrox, & ſae-
uum, cogitat; atque etiam loquitur: iratuſ ſenatuſ
exiit: hiſ interceſſionibus plane incitatuſ eſt. non

meher-

mehercules erit deprecationi locus. quare; si tibi tu,
 si filius vnicus; si domus, si spes tuarum reliquae tibi
 carae sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus ge-
 ner tuus valet; quorum fortunas non debes velle
 conturbare: vt eam caussam, in cuius victoria sa-
 lus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur; aut
 impiam cupiditatem contra salutem tuam habea-
 mus. denique illud cogita; quod offensae fuerit, in
 ista cunctatione te subisse, nunc te contra victorem
 facere, quem dubijs rebus laedere noluisti; & ad
 eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolue-
 ris, summae stultitiae est. vide, ne, dum pudet te
 parum optimatem esse, parum diligenter, quid
 optimum sit, eligas, quod si totum tibi persuadere
 non possum; saltem, dum, quid de Hispanijs* aga-
 mus, scitur, expecta: quas tibi nuncio aduentu
 Caesaris fore nostras, quam isti spem habeant amis-
 sis Hispanijs, nescio: quod porro tuum consilium sit
 ad desperatos accedere, non mediis fidius reperio.
 hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Cae-
 sar audierat: ac simul atque, haec, mihi dixit, sta-
 tim, quid de te audisset, exposuit. negari me sci-
 re: sed tamen ab eo petij, vt ad te litteras mitte-
 ret, quibus maxime ad remanendum commoueri
 posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita
 faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, vbi-
 cumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te praes-
 ens contendissem; atque omni vi te retinuissem.*
 Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosq.
 omnes funditus euertas; ne te sciens, prudensq. co-
 demit-

nam & Coelius
 & Ciceronis ge-
 ner Dolabella
 Caesarē seque-
 bantur.

adoptatum, ple-
 rique veteres la-
 bri.
 quod ad tuam
 salutem petiti-
 neat.
 proficiscebatur
 in Hispaniam
 Caesar contra
 Pompeij lega-
 tos. ipso Italia
 electo.
 te ad Pompeij
 in Graecia, tran-
 sium.

ne ex Italia di-
 scederes.

demittas, unde exitum vides nullum esse. quod si te aut voces optimatum commouent; aut non nullorum hominum insolentiam,* & iactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod opidum vacuum* a bello, dum haec decernuntur, quae iam erunt confecta. id si feceris; & ego te sapienter fecisse indicabo; & Caesarem non offendes. Vale.

ARG. Queritur, se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente descivisse, & Caesaris partes potius, quam Pompeij, secutum esse; cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graeciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert. postremo, quid molitur, exponit.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 17

ERGOMe potius in Hispania* fuisse tum, quam Formijs, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem iracundia,* & amore* ablatam. Tu porro, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, venissem, dum mihi pacis mandata das ad Caesarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consulisti. Neque haec dico, quod' disfidam huic causae; sed, crede mihi, perire satius est, quam hos videre. quod si timor vestrae crudelitatis* non esset; ciecti iam pridem hinc essemus. nam hic nunc, praeter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. equidem iam effeci, ut maxime plebs, & qui antea no-

ster

ep. 16. lib. 1. & 2. lib. 9.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

ep. 16. lib. 3.

minatus erat Pompeius, qui cum ipso arma non sumpsis-
sent, pro hosti-
bus habiturū.

ster fuit, populus vester esset. cur hoc, inquis? im-
mo reliqua expectata: vos inuitos vincere coegero.
arruntanum me Catonem. vos dormitis; nec haec
adhuc mihi videmini intelligere qua nos pateamus,
& qua simus imbecilli. atque hoc nullius praemij
spe faciam, sed quod apud me plurimum solet vale-
re doloris, atque indignitatis causa. quid istic faci-
tis? proelium expectatis, quod firmissimum est?
vestras copias non noni: nostri valde depugnare, &
facile algere, & esurire consuerunt. Vale.

huius doloris
causam vide
apud Caesarem
l. 3. de bello. ci.

CICERONIS EPISTOLARVM

AD VARRONEM, ET ALIOS,

LIBER IX.

ARGVMENTVM.

Aduentū cupit Varronis, quod in eius, librorumq.
consuetudine omnem spem reposuerit leniendi dolo-
ris, quem ex afflictā rep. capiebat.

M. Cicero s. D. M. Terentio

Pli. l. 16. c. 4.

Varroni.

XIIS litteris, quas Atticus
a te missas mihi legit, quid age-
res, & ubi esses, cognoui: quan-
do autem te visuri essemus, nihil
sane ex eisdem litteris potui su-
spicari. in spem tamen venio, ap-
propinquare tuum aduentum: qui mihi vtinam
solatio sit. etsi tot, tantisque rebus vrgemur,
vt nullam alleuationem quisquam non stultis-
simus sperare debeat. sed tamen aut tu potes
me,

visito Pompeio
Magno, cum Cae-
sar ex Alexan-
dria reuersus
Ciceroni peper-
cisset.

non valde se
Varro immiscu-
it civilibus bel-
lis. vide ep. 6.

non valde se
Varro immiscu-
it civilibus bel-
lis. vide ep. 6.

ep. 1. lib. 7.

me, aut ego te fortasse aliquare iuuare. scito enim
me, postea * quam in urbem venerim, rediisse cum
veteribus amicis; id est cum libris nostris in gra-
tiam, etsi non iccirco eorum vsum dimiseram, quod
iis succenscerem, sed quod eorum me suppucebat.
videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas,
infidelissimis socijs, demissem, praeceptis illorum
non satis paruisse. ignoscunt mihi, & reuocant in
consuetudinem pristinam; teque, quod in ea per-
manseris, * sapientiozem, quam me, dicunt fuisse.
quamobrem, quando placatis his vtor, videor spe-
rare debere, si te viderim, & ea, quae premant, &
ea, quae impendeant, me facile transiturem.
quamobrem, siue in Tusculano, siue in Cumano
ad te placebit, siue, quod minime velim, Ro-
mae; dummodo * simul simus, perficiam profecto,
ut id vtrique nostrum commodissimum esse videat-
ur. Vale.

ARG. Diutius retentae epistolae causam exponit:
dein suadet, sibi quae ita statutum affirmat, ut hominum
frequentiam videret, dum gratulatio ob Africanæ vi-
ctoriae nuntium deferretur: suumque iuuandae quo-
quo modo resp. desiderium declarat.

Cicero s. d. Varroni.

2

sic legitur i tri-
bus antiquis li-
bris; sic etiam
locutus est in-
fra, ep. 17. & l. 2.
de Diuin. Mar-
cellus, idem im-
perator, idem
augur.

CANINIUS, idem * tuus, & idem noster, cum
ad me peruesperi venisset, & se postridie mane ad
te iturum esse dixisset; dixi ei me daturum aliquid
mano, &, ut peteret, rogavi. conscripsi episto-
lam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi.
attamen cum ipsam epistolam misissem per meos,
nisi

nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. at tibi* repente, paucis post diebus, cum minime expectarem, venit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit. & si erat illa epistola, praesertim tantis postea novis rebus allatis: tamen perire meam lucubrationem* nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quae per tulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilium do, quod mihi met ipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus: qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent vivere.* Quaesres fortasse, cur, cum haec in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam lynceus, *qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem iam pridem venit in mentem, bellum esse, aliquo exire, ut ea, quae agebantur hic, quaeque dicebantur, nec viderem, nec audirem: sed calumniabar* ipse: putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur: Hic aut metuit, & ea refugit; aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. denique, levissime qui suspicaretur, & qui fortasse me novisset optime, putaret me iccirco discedere, quod quosdam homines oculi* mei ferre non possent. Haec ego suspicans, adhuc Romae manco: & ta-

tibi, ornament
caussa positu
vt ep. 2. l. 8. &
ad Att. ep. 14.
l. 10. & ep. 6. ad
M. Brutum.
lucubratio pro-
prie, quia noctu
scripta fuerat.

vide ep. 3. l. 7. &
sequenti.

vnde adagium,
Lynceo per spi-
cator.

su spicabar fa-
ta fortasse.

vide ep. 16. l. 2.
& lib. 8.

men

quod in urbe
maneam.

de Africana
Caesaris victo-
ria.

In vita Attici,
in extremo.
ep. 3 lib. 4. & 3.
h. 1. & 23. l. 5.

grauare temp.
habent veteres
libri multi, le-
gendum fortas-
se, iuuare.

men λεληθός τῳς consuetudo diuturna callum iam ob-
duxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij.
tibi igitur haec. Censeo latendum tantisper ibi-
dem, dum deferuescat haec gratulatio, * & simul
dum audiamus, quemadmodum negotium confectum
sit: confectum enim esse existimo. magni autem in-
tererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus re-
rum. quamquam, quo me coniectura ducat, habeo:
sed expecto tamen. te vero nolo, nisi ipse rumor *
iam raucus erit factus, ad Baias venire. erit enim
nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, vi-
deri venisse in illa loca ploratum potius, quam na-
tatum. Sed haec tu melius: modo stet* nobis illud,
vna viuere in studijs nostris, a quibus antea * de-
lectationem modo petebamus, nunc vero etiam sa-
lutem: non deesse, si quis adhibere volet non modo
vt architectos, verum etiam vt fabros ad aedifican-
dam remp. potius libenter accurrere: sin nemo vte-
tur opera, tamen & scribere, & legere πολιτίας;
& si minus in curia, atque in foro, at in litteris,
& libris, vt doctissimi veteres fecerunt, nauare *
reip. & de moribus, ac legibus quaerere. Mibi haec
videntur. tu quid sis acturus, & quid tibi placeat,
pergratum erit, si ad me scripseris.

ARG. Scribit se iturum ad Varronem; sed homines
reprehensuros dicit, si Baiis futuri sint; se tamen eo-
rum incitiam negligere, & in studiis omnino cum
Varrone victurum.

Cicero

Cicero s. d. Varroni. 3

ETSI, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. etsi vide quaeso, satis ne rectum sit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis, in istis locis esse. dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem vitum esse. quid refert? tamen in sermonem incidemus. valde id, credo, * laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. ego vero neglecta barbarorum * inscitia, te persequar. quamuis enim haec sint misera, quae sunt miserrima: tamen artes nostrae nescio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur; quam olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia acquiescimus: * siue quod grauitas morbi facit, ut medicinae egeamus, eaq. nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego haec ad te, cuius domi nascuntur, γὰρ αὐτῇς Ἀθῖναις nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares. sic igitur facies. Vale.

haec est epistola, quam in proxima superiore vocat ἑωχὸν: ideoq. collocat ante illam debuit.

ironia, qua corripit superiorē proximam sententiam. indoctorum hominum.

vide ep. 3. l. 4. & 2. huius libri.

ARG. De Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chrysippo assentitur.

Cicero s. d. Varroni. 4

περὶ δυνάτων με scito κατὰ Διοδώρον κρῖναι. quapropter, si venturus es, scito, necesse esse te venire:

de hoc Diodoro, & de Chrysippo, vide Cicero in lib. de Fato.

venire : si autem non es, τὸν δὲ δυνάτω ἐστὶν te venire . nunc vide, ὅτρα te χρίαις magis delectet, Χρυσίππειά ne, an haec, quam noster Diodotus * non concoquebat. sed de his etiam rebus, ὀτίοσι cum erimus, loquemur. hoc etiā est κατὰ Χρυσίππειον δυνάτω. De Costio mihi gratum est : nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te . si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

ARG. Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varro-
nis suumq. consilium; quod, semel a Caesare vi-
cti, ab armis discesserint.

Cicero s. D. Varroni.

MIHI vero, * ad nonas, bene maturum vide-
tur fore, neque solum propter temp. sed etiam pro-
pter anni tempus . quare diem istum probō : itaque
eundem ipse sequar . Consilij nostri, ne si eos qui-
dem, qui id secuti non sunt, non paeniteret, nobis
paenitendum putarem. secuti enim sumus non spem,
sed officium; * reliquimus autem non officium, sed
desperationem. ita verecundiores fuimus, quam qui
se domo non commouerunt; saniores, quam qui,
amissis opibus, domum non reuerterunt. sed nihil
minus fero, quam seueritatem otiosorum: * & quo-
modo res se habet, magis illos vereor, qui in
bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satis-
facimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in
Tusculanum ante nonas veniendi, istuc te videbo:
sin minus, persequar in Cumanum; & ante te cer-
tiores faciam, ut lauatio parata sit. Vale.

ARG.

de hoc Diodo-
to, Stico philo-
sopho, Cicero-
nis magistro,
l. 1. de nat. de. &
in Bruto.

vide ep. 6. l. 4.
& 3. lib. 7.

vide ep. 1. l. 6.

qui reprehende-
bant eos, qui ex
trema belli ci-
uilis persequi
moluerat. ep. xi.

ARG. Nunciat Caesaris aduentum; & belli ciu-
lis causam in Pompeium potius, quam in Caesarē,
confert; Varronem autem laudat, quod se ab armis
ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerit.

Cicero s. d. Varroni.

CANINIUS noster me tuis verbis admonuit,*
vt scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te
scire oportere: Est igitur aduentus* in expectatio-
ne: neque tu id ignoras. sed tamen, cum ille scripsis-
set, vt opinor, se in Alsienſe uenturum, scripserunt
ad eum ſui, ne id faceret: multos ei molestos fore,
ipſumq. multis: Ostiae, uideri commodius, cum exi-
re poſſe. id, ego non intelligebam, quid interesset:
sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Bal-
bum, & Oppium scripsisse, vt ita faceret, homines,
vt cognoui, amātes tui. hoc ego iccirco noſſe te uolui,
vt ſcires, hoſpitiū tibi ubi parares, uel potius utrobi-
que. quid enim ille faſturus, incertum eſt. & ſimul
oſtentaui* tibi, me iſtis eſſe familiarē, & conſilijs eo-
rum intereſſe. quod ego cur nolim, nihil uideo. NON
enim eſt idē, ferre, ſi quid ſerendū eſt; & probare, ſi
quid probandum non eſt. et ſi, quid non probeam qui-
dem, neſcio, praeter initia rerum. nam haec in uolun-
tate fuerunt. uidi enim, (nam tu aberas) noſtros ami-
eos cupere* bellum; hunc autem non tam cupere,
quam non timere. ergo haec conſilij fuerunt, reliqua
neceſſaria. vincere autem aut hos, aut illos, neceſſe
eſt. ſcio te ſemper mecum in luctu fuiſſe; cum uide-
remus, quam illud ingens malum alterutrius exerci-
tus ex ductum interitu: tum uero, extremum malo-

V rum

de hac epistola
uide ep. 2.

aduentus Cae-
ſaris ex Afri-
ca. 7. ſeu. 7. ſq.

ad. 11. q. 2.

eum ſcripſerim
tibi, quid mihi
Hirtius dixit. ut
quae ſunt quaſi
oſtentaio quae-
dam familiari-
tatis cum Hir-
tio.

ep. 1 & 14. l. 4.
& 21. lib. 6.

ep. 14. l. 4. ult.
l. 8. & ad Att.
ep. 6. lib. 11. &
Caes. l. 1. de bel.
ci.
in Africa.

ad Iubae regis
elephantos.

epist. 1.

Caesarianorū,
qui ob uictoriā
laetissimi sunt.
instar mortuis,
lib. 2. de off.

etiam cū resp.
non concedere

rum omnium esse ciuilem belli uictoriam: quam quidē
ego etiam illorum timebam, ad quos ueneramus.
crudeliter * enim otiosis minabantur: eratq. ijs &
tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si
essent nostri potiti, * valde intemperantes fuissent:
erant enim nobis perirati: quasi quidquam de nostra
salute decreuissimus, quod non idem illis censuisse-
mus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad be-
liarum * auxilium confugere, quam uel mori, uel
cum spe si non optima, at aliqua tamen uiuere. At
in perturbata rep. uiuimus. quis negat? sed haec vi-
derint ij, qui nulla sibi subsidia ad omnes uitae sta-
tus parauerūt. huc enim ut uenirem, superior lōgius,
quam uolui, fluxit oratio. cum enim te semper ma-
gnum hominem duxi; tum, quod his tempestatibus
es prope solus in portu, fructusq. doctrinae percipis
eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, ea q. tractes,
quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum *
& actis, & voluptatibus anteponenda. equidem
hos tuos Tusculanenses dies instar * esse uitae pu-
to: libenterq. omnibus omnes opes concesserim, ut
mihi liceat, ut nulla interpellante, isto modo uiuere.
quod nos quoque imitamur, ut possimus, & in no-
stris studiis libentissime conuiescimus. QV I S
enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra pa-
tria siue non possit uti, siue nolit, ad eam uitam re-
uertamur, quam multi docti homines, fortasse non
recte, sed tamen multi etiam reip. praeponebant
putauerunt? quae igitur studia, magnorum hominum
sententia, vacationem habent etiam * publici mune-
ris,

ris, ijs, concedente rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quam Caninius mandauit. is enim, si quid ego scirem, rogaret, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quae tu melius scis, quam ipse, qui narro. faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quae temporis huius sint, quae tua interesse audiero, ne quid ignores. V alc.

nidetur; cū scilicet, rebus saluis, quae nunc perditae sunt, officium, atque operam a ciuibz exigit.

ARG. Ait iam maturum esse, vt ab urbe discedat: & de reditu Caesaris ex Africano bello rumores quosdam nunciat.

Cicero s. D. Varroni.

7

CENABAM apud Seium, cum vtrique nostrū redditae sunt a te litterae. Mibi vero iam maturum uidetur. nam, quod antea te* calumniatus sum, indicabo malitiam meam. volebam prope alicubi esse, si quid bonae salutis *οὐκ ἔστιν ἐπ' ἡμῖν*. nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis uiris. nam, vt audiui de Lucio* Caesare filio, mecum ipse: Quid hic mihi faciet patri? itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cenitare. quid faciam? tempori seruiendum est. sed ridicula missa, praesertim cum sit nihil, quod rideamus.

Te, Videtur abundare.

a Caesare occiso. Suet. ex Andria Tarentui.

,, Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaque nullum est *ἀποπρονέμωρ*, quod non ucrear.

Sed, quod quaeris, quando, qua, quo; nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baiis. non nulli dubitant; an per Sardiniam ueniat. illud enim adhuc praediū* suum non inspexit; nec ullum habet deterius,* sed tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror

per iocū Sard. niam praediū uocauit, quasi prouinciae populi R. Caesaris essent praedia: deterius, au-

V 2 per

tem dixit ob
caeli pestilen-
tiam. ad Q. fr.
ep. 3. l. 2
is nos docebit;
eum nos cum
in litteris solea-
mus.

per Siciliam: uel iam sciemus: aduentat enim Dola-
bella. eum puto magistrum* fore.

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττους διδάσκαλων.

sed tamen, si sciam quid tu constitueris, meum consi-
lium accommodabo potissimum ad tuum: quare ex-
specto tuas litteras. Vale.

ARG. Promiserat Varro, quosdam libros se esse
in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admo-
net eum promissi, missis quasi admonitoribus quat-
tuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Cicero s. D. Varroni.

8

si significauerit
se daturum.
ep. 3. lib. 2.
forte libros in-
telligit de lin-
gua latina,
quos postea ad
Ciceronem mi-
sit.

ET SI, munus flagitare, quamuis quis ostende-
rit,* ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen
ego expectatione promissi* tui moueor, ut admoneā
te, non ut flagitem. nisi autem ad te quattuor admo-
nitores, non nimis uerecundos. nosti enim profecto os
eius adolescentioris Academiae. ex ea igitur media
excitatos misi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego
autem mandavi, ut rogarent: expectabam omnino
iamdum, meq. sustinebam, ne ad te prius ipse quid
scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te
remunerari quam simillimo munere: sed, cum tu tar-
dius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius;
teneri non potui, quin coniunctionem studiorum,
amorisq. nostri quo possem litterarum genere decla-
rarem. feci igitur sermonem inter nos habitum in
Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes
Antiochinas;* quas a te probari, intellexisse mihi vi-
debar; mihi sumpsit Philonis.* puto fore; ut, cum le-
geris,

Plut. in Lucu-
lio. in extremo.
ep. 1. l. 13. &
Tusc. 2.

geris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. posthac autem, mi Varro, quamplurima, si uidebitur, et de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum* temporum fortuna reip. causam sustineat: haec ipsi praestare debemus. atque utinam, quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltē certo statu ciuitatis, haec inter nos studia exercere possimus. quamquam tum quidem uel aliae quaequam rationes honestas nobis & curas, & actiones darent. nunc autem quid est, sine his cur vivere uelimus? mihi uero cū his ipsis uix: his autem detractis, ne uix* quidem. Sed haec eorū, & saepius. Migrationem, et emptionem feliciter euenire uolo; tuumq. in ea re consilium probo. Cura ut ualeas.

quod antea minus scripsimus, eorum temporū causam resp. sustinere debet: haec autem tēpora praestare ipsi debemus, quoniam uis conceditur. sic locutus lib. 2. de Fin.

ARG. Suadet Dolabella generi Ciceroni, ut aut Caesaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem a bello vacuum se recipiat. quod idē Coelius fecerat. uide ep. 16. lib. 8.

Dolabella s. D. M. Ciceroni.

quam uixisse annos c v i r i Plinius narrat, 10. 1. 1.

Si uales, gaudeo: & ipse ualeo; & Tullia nostra recte ualet. Terentia* minus belle habuit: sed certum scio, iam conualuisse eam. praeterea rectissime sunt apud te omnia. Et si nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Caesare, nobiscūq. coniungeres, aut certe in otium referres: praecipue nunc, iam inclinata* victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam,

iam Pompeius Italiam, Hispaniamq. amiserrat infra haec ipsa epistola.

V 3 in qua

pro nostra affi-
nitate.

unde magni co-
gnomen assum-
pserat.

in Hispania.
ad Dyrrhachium

ab utili.

ab honesto. sic
Virgilius; Sat
patriae, Pria-
moq. datum.

Dyrrhachii P6
peius obsideba-
tur.

in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod
pie * tacere non possum. tu autem, mi Cicero, sic
haec accipies, ut, siue probabuntur tibi, siue non
probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo
tibi & cogitata, & scripta esse iudices. Animaduer-
tis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec rerum * gesta-
rum gloria, nec etiam regum, aut nationum cliente-
lis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum; &
hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse
contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia,
amissis Hispanijs, capto exercitu ueterano, circum-
uallato * nunc denique: quod, nescio, an ulli umquam
nostro acciderit imperatori. quamobrem, quid aut
ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua
prudencia. sic enim facillime, quod tibi utilissimum
erit, consilij capies. Illud autem a te peto, ut, si iã
ille euitauerit hoc periculum, & se abdiderit in clas-
sem, tu tuis rebus consulas, et aliquando tibi potius,
quam cuius, sis amicus. satisfactum * est iam a te uel
officio, uel familiaritati: satisfactum etiam partibus
& ei reip. quam tu probabas. reliquum est, ubi nunc
est resp. ibi simus potius, quam, dum illam ueterem
sequimur, simus in nulla. quare uelim, mi iucundis-
sime Cicero, si forte Pompeius, pulsus his quoque
locis, * rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te
uel Athenas, uel in quamuis quietam recipias ciui-
tatem. quod si eris factururus, uelim mihi scribas; ut
ego, si ullo modo potero, ad te aduolem. quaecumque
de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda;
qua est humanitate Caesar, facillimum erit ab eo ti-
bi ipsi

hi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimū auctoritatis habituras puto. Erit tuae quoque fidei, & humanitatis, curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me: & a te mihi litteras referat. Vale.

ARG. Quasi per iocum scribit, inter Niciam & Vidium se iudicem esse constitutum; & item per iocum de P. Syllae morte quiddam scribit.

Cicero s. d. Dolabellae.

NON sum ausus Saluio* nostro nihil ad te litterarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi, te a me mirabiliter amari: de quo, etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. omnino mihi magis litterae sunt expectandae a te, quam a me tibi. nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam* nostrum, & Vidium iudicem esse. profert alter, ut opinor, duobus uersiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ἀεικεῖ. ego, tamquam criticus antiquus, iudicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, ἢ παρὰ τοὺς βέλους. puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Miciam? & ingentium culinarum cum Sophia Septimae? Quid ergo? tu adeo mihi excussam seueritatem ueterē putas, vt ne in foro quidē reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamen suauissimum συμβούλιον nostrum praestabo integellum: nec committam, vt, si ego eum condemnaro, tu restituas;* ne habeat Plācus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo

V 4 ne sis

quasi alio est
miser

295
296
297
298

liberto.
299
300
301

hic est Curtius
Nicias gramma-
ticus, de quo
Suet. in l. de cla-
ris grammati-
cis.

subaudi, filia.
mulieres inter-
dum ab ordine
nascendi appel-
labantur.
alludit ad eos,
quos lege Pom-
peia damnatos
Caesar restitue-
rat.

295
296
297
298

in bello Hispa
niensi.

ep. 17. lib. 15.
& l. 3. de off. &
Sall. in orat. Le
pidi.

praefuerat Syl
la uedendis in
auctione pro
scriptorum ei
uium bonis.

ne sis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuscula
cura, negotio ue uersere. * labor longius: cum igitur
mibi erit exploratum, te libenter esse risurum; scri
bam ad te pluribus. tamen hoc scire uolo, uehe
menter populum sollicitum fuisse de P. Syllae mor
te * ante quam certum scierit. nunc quaerere dese
runt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod
sciunt. ego ceteroqui animo aequo fero: unum ue
reor, ne hasta * Caesaris refrixerit. Vale.

A R G. Deplorat Tulliolae mortem: & in Dola
bellae sermonibus plurimum sibi ait solatii futurū.
quamquam iam eam Dolabella dimiserat; sed fingen
dum erat Ciceroni, temporis causa; cum Dolabella
apud Caesarem dominatē gratia plurimū ualeret.

Cicero s. D. Dolabellae suo. II

V E L meo ipsius interitu malletem litteras meas
desiderares, quam eo casu, quo sum grauissime af
flictus: quem ferrem certe moderatius, si te habe
rem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me
singularis multum leuaret. sed quoniam breui * tem
pore, vt opinio nostra est, te sum uisurus; ita me affe
ctum offendes, ut multum a te possim iuari: non
quo ita sim fractus, vt aut, hominem me esse, obli
tus sim, aut fortunae succumbendum putem: sed ta
men hilaritas * illa nostra, & suauitas, quae te prae
ter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est: fir
mitatem tamen, & constantiam, * si modo fuit
aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reli
quisti. Quod scribis, proelia te mea causa susti
nere:

iam enim Hi
spaniensis belli
cui Dolabella
intererat, exitus
expectabatur.

ad Att. ep. 39.
lib. 12.

uirā dignam,
quam tamen
uidetur amissi
se, u. ex episto
lis ad Atticum
haec coniicere.

nere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtreffent, a te refutentur, quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo: ignoscasque breuitati mearum litterarum: nam & celeriter vna futuros nos arbitror; & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARG. Gratulatur Dolabellae de Baiarum salubritate: & orationem, pro Deiotaro rege ad Caesarem habitam, mittit.

Cicero s. D. Dolabellae.

12

GRATVLORE Baijs * nostris; siquidem, ut scribis, salubres repente factae sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblitae sui. quod quidem si ita est; minime miror, caelum etiam, & terras vim suam; si tibi ita conueniat, dimittere. Oratiunculam * pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putaram: itaque eam tibi misi. velim sic legas, ut caussam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignam. sed ego hospiti veteri, et amico munusculum mittere * leuidente crasso filo; cuiusmodi * ipsius solent esse muneris. Tu velim animo sapienti, fortique sis; ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

quo se valeat
dini: caussa cō-
ferebant. ep. 14

quae exstat.

sic in antiquis
libris; ut subau-
diatur, volui
nec enim beni-
gnus erat Deio-
tarius.

ARG. Rogat Dolabellam, ut Suberino & Planio reditum in patriam conficiat; eosque ita excusat, ut ostendat; casu quodam & necessitate coactos Pompeij partes in Hispania fouisse.

Cicero

Cicero s. d. Dolabellae. 13

Lepta fuerat cū
Cicerone prae-
fectus fabrum
i provincia. ep.
7. lib. 3.

T. Quintio Sca-
pula. de hoc bel-
lo vide Dionē
lib. 43.

obserua haec
tria verba; qui-
bus singulis vis
petitionis au-
getur.

non enim hoc
pati videtur a-
mor i me tuus.
vide in fine. ep.
7. lib. 1.

C. SVBERINVS Calenus & meus est familia-
ris, & Leptae, * nostri familiarissimi, pernecessa-
rius. is cum, vitandi belli caussa, profectus esset
in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, vt in
ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afra-
nium superatum, bellum vllum fore putarat; inci-
dit in ea ipsa mala, quae summo studio vitauerat:
oppressus est enim bello repentino: quod bellum
commotum a Scapula, * ita postea confirmatum est
a Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eri-
pere posset. Eadem caussa fere est M. Planij Here-
dis, qui est item Calenus, Leptae nostri familiaris-
simus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, vt
maiore cura, * studio, sollicitudine animi commen-
dare non possim. volo ipsorum caussa: meq. in eo ve-
hementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta
vero cum ita laboret, vt eius fortunae videantur
in discrimen venire; non possum ego non aut proxi-
me, atque illae, aut etiam aequae laborare. qua-
propter, etsi saepe expertus sum, quantum me a-
mares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in
hac re maxime iudicaturum. Peto igitur a te, vel,
si pateris, * oro, vt homines miseros, & fortuna,
quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, ca-
lamitosos, conserues incolumes; velisque, per te
me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum
municipio Caleno, qui cum mihi magna necessitu-
do est, tum Leptae, quem omnibus antepono, da-
re. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad
rem

rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. * quapropter, quando bis Caesar vitam sua liberalitate concessit; nec est, quod ijs praeterea magnopere possit adimi: redditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice: in quo nihil est, praeter viam longam: quam iccirco non fugiunt, ut & viuant cum suis, & moriantur domi. quod ut enitare, contendasque, vel potius ut perficias, (posse enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Dolabellam laudibus extollit, quia columnam, in foro Caesari, quasi deo, erectam, euerterat. vide lib. xiv. ad Atticum, & Lactantiū lib. i. cap. xv.

Cicero s. D. Dolabellae cos.

14

ET SI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisque ex ea magnam laetitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio; quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui, valetudinis causa, in haec loca * conueniant, praeterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad caelum extulerunt, * mihi continuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu, meis praeceptis, & consilijs obtemperans, praestantissimum te ciuem, & singularem consulem * praebeas. quibus ego quamquam verissimi me possum respondere, te, quae facias, tuo iudicio,

ad quadringentam igitur millia eius census perueniebat. Horat. ep. i. l. i. de Rōscia lege.

erat enim apud Caesarem gratiosissimus Dolabella.

non erat amplius Ciceronis generi. diuortium enim fecerat cum Tullia. l. xi. ep. 24 ad Att.

ad Baias. ep. 12.

ob euerfam a te columnam, atque arā. ep. 2. l. xi. & l. i. 12.

erat. n. consul Dolabella cum Antonio.

cio,

eio, & tua sponte facere; nec cuiusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consilijs profecta videatur; neque valde nego: sum enim audior etiam, quam satis est, gloriae. est tamen non alienum a dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni,* regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem: mihi vero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi alumnus* disciplinae meae. L. quidem Caesar, cum ad eum aegrotum Neapolim* venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium* ualercm, iam salui esse possemus. Dolabellae vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum umquam, nihil reip. salutaris.* atque haec una vox omnium est. A te autem peto, ut me hinc quasi falsam hereditatem alienae gloriae sinas cernere; meq. aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quamquam, mi Dolabella, (haec enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim,* quam aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantum dilexerim; quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore

Homerus II.
lib. I.

discipulis suum
vocat ep. ult. l.
8. & 7. & 9. hu-
ius lib.
ad Att. ep. 17.
lib. 14.

M. Antonium,
collegam Dola-
bellae in consu-
laribus; cuius ma-
ter L. Caesaris,
fratrem suum,
p. scriptum po-
stea seruauit.
App. lib. 4. de
bell. ci.
vide ep. 1. l. 12.

id est adire, ut
libentius est fac-
pe, cum ad Atti-
um scriberet.

vide. translatum
translatum reddi-
tum. sunt enim
a iusticia trans-
lata. transfunde-
re, & exhauste.

amore fuerit ardentius, NIHIL est enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut scis, M. Brutum, propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus* Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatam esse videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. * Quare quid est, quod ego te hortor, ut dignitati, & gloriae seruias? proponam tibi claros viros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitare oportet, tecum ipso ceteris. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse, quod cum ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueritas* animadversionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset; gratularer felicitati tuae: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut * res ipsa maturitatem tibi animadver-

quo die Caesarem Brutus occidit. ep. 28. l. 10

diligere lenius est, quam amare. in epist. 1. ad M. Brutum, Clodius, qui, valde me diligit, vel, ut eupa-

ΤΙΝΟΤΕΡΟΝ, valde me amat, & hic ep. 9. l. 3.

populo. n. gratior clementia, quā seueritas, ad Att. l. 19. epist. 4.

ut per omnes li- ceret tibi quā- primū animad- uertere in eos, qui colum- 721a

tempus

quasi dicat, reli
qua a te exspe
ctantur.

*tempus maximam vtilitatem attulisti, sed etiam
ad exemplum. quo facto, intelligere debes in te po
sitam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam
ornandos esse illos viros, a quibus initium* liberta
tis profectum est. Sed his de rebus coram plura
propediem, vt spero. Tu, quoniam remp. nosq. cō
seruas, fac vt diligentissime te ipsum, mi Dolabel
la, custodias. Vale.*

ARG. Duabus Pacti epistolis respōdet, priori hoc,
iure se eius valetudine perturbatum, cuius & amo
rem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat; po
steriori, nihil referre, vtrum Romae sit, an Neapoli; cū
Romae vnus nutu omnia regantur; itaque, se mane
re in sententia de domo Neapoli emenda.

Cicero s. d. Papirio Pacto.

15.

seruorum no
mina.

*DVABVS tuis epistolis respondebo, vni; quam
triduo ante acceperam a Zetho;* alteri, quam attu
lerat Phileros* tabellarius. Ex prioribus tuis litte
ris intellexi pergratam tibi esse curam meam vale
tudinis tuae: quam tibi perspectam esse gaudeo:
sed, mihi crede, non perinde, vt est reapse,* ex lit
teris perspicere potuisti. nam cum a satis multis
(non enim possum aliter dicere) & coli me vide
am, & diligere; nemo est illorum omnium mihi te iu
cundior. nam quod me amas; quod id & iamprī
dem, & constanter facis; est id quidem magnum,
atque haud scio, an maximum, sed tibi commune
cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq.
dulcis, tamq. in omni genere iucundus, id est pro
prie tuum. accedunt non Attici, sed falsiores, quā
illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani sa
les.*

Pro re ipsa. l. i.
de Diu. lib. 5.
de Fin. eodem
modo Pacuui
us, & Africa
nus minor lo
cuti sunt. Fe
stus, & Seneca
l. 19. epist.

les. ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetijs, maxime nostratibus, praefer-
tim cum eas videam primum oblitae * Latio tum, inquinatae.
cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc
vero etiam brachatis, & transalpinis * nationibus,
ut nullum veteris leporis vestigium appareat. ita-
que, te cum video, omnes mihi Cranos, omnes
Lucilios, vere ut dicam, Crassos quoque, & Lae-
lios * videre videor. moriar, si, praeter te, quem-
quam reliquum habeo, in quo possim imaginem an-
tiquae, & vernaculae festiuitatis agnoscere. ad
hos lepores cum amor erga me tantus accedat, mi-
raris me tanta perturbatione valetudinis tuae tam
graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera
epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis
Neapolitanae fuisse, sed auctorem commorationis
urbanae: neque * ego aliter accepi: intellexi tamen
idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te,
mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non o-
mnino quidem, sed magnam * partem relinquere.
Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simi-
le? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse
ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, cla-
uamq; tenebamus: nunc autem vix est in sentina lo-
cus. an minus multa s. c. futura putas, si ego sim
Neapoli? Romae cum sum, & vrgeo forum; s. c.
scribuntur apud amatorem * tuum, familiarem me-
um. & quidem, cum in mentem * venit, ponor ad
scribendum: & ante audio s. c. in Armeniam, &
Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam fa-
ctum

hoc dicit, quia
Caesar multos
ex Gallia trans
alpina ciuitate
donarat.

Laelio tribuit
1. de off. vultus
hilaritatem, in
1. de claris or.
sermonis elega-
tia miror, cur
de C. Caesare,
Catuli fratre,
non meminertis,
qui facetiis om-
nes viciat. 1. of-
bis, & 1. de
orat.
ep. 4. ad Att.

pro, ex maiori
parte. sic ep. 6.
1. 8. Acad. 2.
Tusc. 4. Ter. in
Eun. & Caes.
Magnā partem
lacte viuunt.

epist. 25.
cum ipsi Caesa-
ri in mentem
venit, ponit in
senatus consulo-
to. me affuisse
scribendo.

Etum esse dicatur, quam omnino mentionem ullam de eare esse factam. atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iam a regibus ultimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quod se mea sententia reges appellauerim: quos ego nō modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. quid ergo est? tamen, quamdiu hic erit noster hic praefectus moribus, * parebo auctoritati tuae: cum vero abierit, ad fungos me tuos conferam. domum si habeo; in denos dies, singulos sumptuariac legis conferam. sin minus inuenero, quod placeat; decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non abieci. * tu, velim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitij; cetera mihi probabuntur. Vale.

ARG. Ostendit, primum, nihil a se praetermissum, ut Caesarianorū sibi beneuolentiam conciliaret, deinde, neque boni ciuis, neque sapientis hominis officium in se desiderari posse. postremo, ad Papirij iocationes respondet.

Cicero s. p. Papirio Pacto.

16

DELECTAVERUNT me litterae tuae: in quibus primum amavi * amorem tuum, qui te ad scribendum incitauit, verentem, ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset. de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo, in tali re,

loquitur de Caesare, quem senatus moribus per triennium praefecerat. Dio lib. 43.

sic, abicere aedificationem, ep. 1. l. 23.

sic, dolere dolorem, gaudere gaudium. ep. 2. l. 7. & l. 8.

re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. sed quando proximis quoque litteris ostendis, * quantae curae tibi sit ea res; sic mi Tante habeto; quidquid arte fieri potuerit, (non enim iam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen, quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse, nec frustra, ut arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui a Caesare diliguntur, ut ab eis me amari putem. * nam, etsi NON facile diiudicatur amor uerus, & fictus, nisi ali- quod incidat eiusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspi- ci possit: cetera sunt signa communia: sed* ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, uerq. arbitrer diligi; quod & nostra fortuna* ea est, & illorum, ut simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, cum a iure discessum est: nec praestari* quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius uolunta- te, ne dicam libidine. sed tamen eius ipsius nulla re a me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. ut enim olim arbi- trabar esse meum, libere loqui, cuius* opera esset in ciuitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendant aut illius, aut eorum, qui ab illo dili- guntur, uoluntatem. effugere autem si uelim non nullorum acute, aut facere dictorum offensionem;

uerbatur Pa-
tus, ne quem ex
Caesarianis: Ci-
cero offederet.

potest enim ali-
quis coli, nec
amari.

pro, tamen; ut
referatur ad.
Eti.

certissimum ar-
gumentum ad
distinguentiam
a simulatione
ueritatem.

pro certo asse-
rari.

ob Catilinae es-
iurationem op-
prellam.

quod incurre-
ret in ea uel si-
ne industria.

& quia attente
legerat, & quia
multum.

Attij tragoedia,
cuius uersus in
epistola sua Pa-
pirius recitabat.

efficere, ut non
sit cauere, vita
re, nam, culpa
quidem ut uite
tur, in nobis est.

quod est offici-
um sapiens.

fama ingenij mihi est abiicienda. quod si id possem,
non recusarem. sed tamen ipse Caesar habet peracre
iudicium. & ut Seruius, frater tuus, quem lit-
teratissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uer-
sus Plauti non est, hic est; quod tritas haberet au-
res notandis* generibus poetarum, & consuetudine
legendi: sic audio Caesarem, cum uolumina iam con-
fecerit *ὑποθεμάτων*, si quid afferatur ad eum pro
meo, quod meum non sit, reicere solere. quod eo
nunc magis facit, quia uiuunt mecum fere quoti-
die illius familiares. incidunt autem in sermone ua-
rio multa, quae fortasse illis, cum dixi, nec illit-
terata, nec insulsa esse uideantur. haec ad illum cum
reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit.
sic fit, ut, si quid praeterea de me audiat, non au-
diendum putet. quamobrem Oenomao* tuo nihil v-
tor. etsi posuisti ioco uersus Attianos. sed quae est
inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? uerum
fac esse omnia. sic uideo philosophis placuisse, ijs,
qui mihi soli uidentur uim uirtutis tenere; N I-
H I L esse sapientis praestare, * nisi culpam. qua
uideor mihi dupliciter carere: & quod ea senserim,
quae rectissima fuerunt: & quod, cum uiderem
praesidii non satis esse ad ea obtinenda, uiribus cer-
tandum cum ualentioribus non putarim. ergo in
officio boni ciuis certe non sum reprehendendus. re-
liquum est, ne * quid stulte, ne quid temere dicam,
faciam ue contra potentes. id quoque puto esse sa-
pientis. cetera uero, quid quisque me dixisse dicat,
aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum ui-
uant ij,

uant ij, qui me assidue colunt, & observant, praestare* non possum. ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia, & praesentis temporis moderatione me consolet; & illam Attii similitudinem non modo iam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo, leuem,* & imbecillam, ab animo firmo, & graui, tamquam fluctum a saxo, frangi oportere. etenim, cum plena sint monumenta Graecorum, quemadmodum sapientissimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracusis, cum, seruiantibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: egome non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc uenio ad iocationes tuas: quando tu, secundum Oenomaum Attij, non, ut olim solebat, Atellanum,* sed, ut nunc fit, minimum introduxisti. quem tu mihi popilium,* quem denarium narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cenandi magistros. puto enim te audisse, si forte ad uos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud illos cenitare. tu autem quod mihi bonam copiam eures,* nihil est. tum enim, cum rem augebas, quaestiunculis te faciebam attentiores:* nunc, cum tam aequo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam putes accipere. etiam haec leuior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas ce-

multi enim quasi inuolueris obrenditur, cuiusque natura.

anti-heta, leue, & graue, imbecillum, & firmum, quibus exornatus oratio.

Denatus in uita Terentij, & Liu 1.7.

& popillum, & polypum, est in antiquis libris: de polypo, quidem paullo infra.

uide scholium. attentus dicitur hoc loco ad rem conseruandam. unde illud Horatii ep. 7. Durus, ait, Vulcei nimis, attentusq. uideris.

puto esse Tigel-
lii cantoris a-
uum, de quo
ep. 24. lib. 7.

hic in duobus li-
bris Sigonii; in
meo, delibita-
ri: quasi, leuiter
palci, a delibo.

hoc uidetur di-
cere, amoenus
quidem locus,
sed solitarius.

nas quaero, ut magnae reliquiae fiant. quod erit,
magnificum sit, & lautum. memini te mihi Pha-
meae* cenam narrare. temperius fiat: cetera eodem
modo. quod si perseueras me ad matris tuae cenam
uocare; feram id quoque. uolo enim uidere animum,
qui mihi audeat ista, quae scribis, apponere, aut
etiam polypum Miniani Iouis similem. crede mihi,
non audebis. ante meum aduentum fama ad te de
mea noua lautitia ueniet: eam extimesces. neque
est, quod in promulsidae spei ponas aliquid: quam
totam sustuli. solebam enim antea delectari* oleis,
& lucanicis tuis. Sed quid haec loquimur? liceat mo-
do isto uenire. tu uero (uolo enim abstergere animi
tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. ego
tibi unum sumptum asseram, quod balneum calfa-
cias oportebit: cetera more nostro. superiora illa
lusimus. De uilla Seliciana & curasti diligenter,
& scripsisti facetissime: itaque puto me praeter-
missurum: salis* enim satis est, sannionum parum.
Vale.

ARG. Agros quosdam Caesar militibus diuide-
bat. ea diuisio, ueritus est Pactus, ne ad ipsius agros
perueniret. id quaerenti Cicero respondet.

Cicero s. d. Papirio Pacto.

17

intimus Caesa-
ris amicus.

nū fore putē,
ut diuidantur.

NON tu homo ridiculus es, qui, cum Balbus*
noſter apud te fuerit, ex me quaeras, quid de istis
municipiis, & agris futurum putem?* quasi aut ego
quidquam ſciam, quod iſte neſciat; aut, ſi quid ali-
quando

quando scio, non ex isto solem scire. immo uero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis* futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo uel ex sobrio, uel certe ex ebrio scire posses. sed ego ista, mi Paete, non quaero: primum quia de lucro* prope iam quadriennium uiuimus; si aut hoc lucrum est, aut haec uita, superstitem reip. uiuere: deinde, quod scire quoque mihi uideor, quid futurum sit. fiet enim, quodcumque uolent, qui ualebunt: ualebunt autem semper arma. nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur. hoc si quis pati non potuit, mori* debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hic non longe abest a Tusculano. nihil tamen timco: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. si id minus contigerit: tamen, quando ego, uir fortis, idemq. philosophus, uiuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille uult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum multis* colligauit. Sed longius progredior: scribo enim ad te.* hoc tamen scito, non modo, me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. nos enim illi seruimus, ipse temporibus. ita nec ille, quid tempora postulat uia sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Haec tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solem, praesertim in litteris: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudine ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione af-

non de agris,
sed de nobis
ipsis.

quia uita, qua
ture belli nobis
Caesar poterat
eripere, sua li-
beralitate con-
cessit.

uel in acie, ut
multa, uel mor-
te uoluntaria;
ut Cato, & Sci-
pio, Pompeii. so-
cet.

epist. 14.
cui haec nota
sunt, quem na-
hil praeterita
uide ep. 2.

de agris istis di-
uidendis. hac
est epistola.

ferre uolui. Illud tamen adscribam, quod est ueris-
simum, me his temporibus adhuc de isto periculo
nihil audisse. tu tamen pro tua sapientia debebis o-
ptare optima, cogitare difficillima, ferre quaecum-
que erunt. Vale.

ARG. Exponit, quibus causis adductus, quasi
aperto ludo, adolescentes in eloquentia coeperit
exercere. addit non nulla per iocū de cenarū lautitia.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 18

Hirtium, & Do-
labellam. Cae-
saris familiari-
simos. ep. ult.
l. 7. & 7. h. l.

CUM essem otiosus in Tusculano, propterea
quod discipulos* obuiam miseram, ut idem me qua-
maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas li-
teras plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi,
probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius
tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi
dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublati iudiciis,
amisso regno* forensi, ludum quasi habere coepe-
rim. quid quaeris? me quoque delectat consilium.
multa enim consequor. primum, id quod maxime
nunc opus est, munio* me ad haec tempora. id cuius-
modi sit, nescio: tantum uideo, nullius adhuc consilia
me huic antepone, nisi forte mori melius fuit: in
lectulo, fateor: sed non accidit. in acie non fui. ceteri
quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afra-
nius foede* perierunt: at Cato praeclare iam qui-
dem, cum uolumus, licebit: denus modo operam,
ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod agi-
mus.* ergo hoc primum sequitur illud: ipse melior
fio, primum uoletudine, quam, intermissis exercita-
tionibus,

eum in causis
ob singularem
eloquentiam re-
gnare uideretur.

munio me Cae-
saris amicorum
amicitia, Hirtii,
Dolabellae.

Scipio tamen
non foede, qui
se ipsum occi-
dit, ut Cato, epi-
stome Liuiana
l. cxiv.
quid do operā,
ut muniam me

tionibus, amiseram: deinde ipsa illa: si qua fuit in me facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures iam pauones confeci, quam tu pullos columbinos. tu istuc te Ateriano* iure delectato. ego me hic Hirtiano. ueni igitur, si uir es, & discce iam προλεγομενα, quae quaeris. et si sus Mineruam. sed quando, ut video, aestimationes* tuas uendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, quam istuc fame. uideo te bona perdidisse: spero idem istuc familiares* tuos. actum igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquū dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tamquam hypodascalesco, proxima:* eam puluinus sequetur.* Vale.

amicitia Caesaris a nicorum.

aut coquus, aut conuiuia Pacti, artifex cenarū.

uide scholium.

eenam tibi dare solitos.

prope meam sellam.

ARG. Cum scripisset Paetis, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum: ioci materiam inde arripit Cicero; idq. eum arguit malitiose scripisset, ne maiorem apparatum ipse requireret.

M. Cicero s. D. Papirio Paeto. 19

TAMEN a malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc uideris dicere, cum reges tam sint continentes, multo magis* consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia exspiscatum: recta enim a porta domum meam uenisse. neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem

quasi rex esses Balbus, quia potentissimus erat apud Caesarem.

Iudit in Balbi
ambiguo nomi
ne.

tribus primis uerbis, *Quid noster Pactus? at ille adiurans, nusquam se umquam libentius. hoc si uerbis affecutus es; aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, * quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed, si me expediero, ut in ista loca uenire possim; non committam, ut te sero a me certiore factum putes. Vale.*

ARG. Iocatur suo more cum Pacto: Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorumq. cura.

M. Cicero s. D. Papirio Pacto. 20

forte ob mala
a Papirio dono
missa.

diu enim man
sissem apud te.
ad initium ce
nac.

qui quolibet ci
bo contentus
esset. ep. 16.

magna enim
Epicuro cum Aca
demis de sum
mo bono con
trouersia est.

Dupliciter delectatus sum tuis litteris; & quod ipse risi, & quod te intellexi iam posse ridere. me autem a te, ut scurram uelitem, malis* oneratum esse, non moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem: * at quem uirum? non eum, quem tu es solitus promulsi conficere. integram famem ad * ouem assero: itaq. ad assum uitulinum opera perducitur. illa mea, quae solebas antea laudare, o hominem facilem, * o hospitem non grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abiecinus: in Epicuri nos, aduersarii * nostri, castra coniecimus, nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam: ueterem, dico, cum in sumptum habebas: etsi numquam plura praedia habuisti proinde te para: cum homine edaci tibi res est,

est, & qui iam aliquid intelligat. Alii autem homines scis quam insolentes sint. dediscendae tibi sunt sportellae, & artolagani* tui. nos iam ex arcis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum; quā munditia homines? quā elegantia? vocare saepius audeamus. sed vide audaciam: etiam Hirtio cenam dedi; sine pavone tamen: in ea cena coquus meus, praeter ius feruens, nihil potuit imitari. Haec igitur est nunc vita nostra. mane salutamus domi & bonos viros multos, sed tristes, & hos laetos victores: qui* me quidem perofficiose, & peramanter observant. ubi saluatio defluxit, literis me inuoluo: aut scribo, aut lego. veniunt etiam, qui me audiant quasi doctum hominem, quia paullo sum; quam ipsi, doctior. inde corpori omne tempus datur: patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quam vlla mater* vnicum filium. sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te iacente, bona tua comedim. statui enim tibi ne aegrotō quidem parcere. Vale.

ARG. Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quaedam verborum esse in Ciceronis epistolis; quae ipse stulte imitaretur. confutat & illud, quod negarat Papirium quēquam fuisse patricium.

M. Cicero s. D. Papirio Paeto.

21

AIN' tandem? insanire tibi videris; quod imitare verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum vero etiam vincas, me prius irrideas, quam te, oportet.

quare

panes placent
similes.

idem ep. 13. l. 4.
7. & 12. l. 6. &
24. lib. 7.
abdo me in li-
teras, idem est.
vide ep. 33. l. 7.

& natura mol-
lior, ideoq. ad
fletum procli-
uior, quam pa-
ter; & spe sene-
ctutis alendae
destituta. nam
patri, amisso fi-
lio, praesidij ta-
men aliquid in
se ipso relinqui-
tur.
sic lib. 6. ad Atta
4. de Fin. 1. & 3.
de leg. & Terent.

poeta comico.
de Fin. l. 1. & in
Tusc. 4. & apud
Quint. l. 13. c. 24.
humili, nec ela-
borato.

subtilitas est,
cum minuta
quaeque dili-
gentissime per-
sequimur. l. 3.
de or.

† l. 1. r. 9

praepostere, cō-
sul. & cōsul. li-
brarius colloca-
uit; cum alte-
rum alterius lo-
co reponendum,
Luius & Dio-
nysius osten-
dant.

† l. 1. r. 12

† l. 1. r. 13

† l. 1. r. 14

† l. 1. r. 15

† l. 1. r. 16

† l. 1. r. 17

† l. 1. r. 18

domi, e cedro:
quod genus li-
gai tincas ne-
scit. Seruius in
comm. Virg.
Val. Max. lib. 9.
cap. 2.

quare nihil tibi opus est illud a Trabea, * sed potius
ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ meum. verumtamen quid tibi ego vi-
deor in epistolis? non ne plebeio * sermone agere co-
cum? nec enim semper eodem modo. quid enim si-
mile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin
ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo.
priuatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: *
capitis, aut famae, scilicet ornatius. epistolas ve-
ro quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen,
mi Paete, qui tibi venit in mentem negare, Papi-
rium quemquam vnquam nisi plebeium fuisse? fue-
runt enim patricij minorum gentium: quorum prin-
ceps L. Papirius Mugillanus: qui consul * cum L.
Sempronio Atratinus fuit, cum antea censor * cum
eodem fuisset, annis post R. C. cccxii. sed tum
Papirij dicebamini. post hunc, xiii. fuerunt,
sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui pri-
mus Papirius est vocari desitus. is dictator cum L.
Papirio Cursore magistro equitum factus est, an-
nis post R. C. ccccxv. & quadriennio post con-
sul cum K. Duillio. hunc secutus est Cursor, homo
valde honoratus: deinde L. Maso aedilicius: inde
multi Masones: quorum quidem tu omnium patri-
ciorum imagines habeas * volo. deinde Carbones, et
Turdi insequuntur. hi plebei fuerunt: quos con-
temnas, censeo. nam, praeter hunc Cn. Carbonem,
quem Damasippus occidit, * ciuis e rep. Carbonum
nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fra-
trem scurram: quid his improbius? de hoc amico
meo, Rubriae filio, nihil dico. tres illi fratres fue-
re,

re, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius, accusante L. Crasso, * cantharidas sumpsisse dicitur: is & tribunus pl. seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. hoc* vero, qui Lilybaei a Pompeio nostro interfectus est, improbius nemo, meo iudicio, fuit. iam, pater eius, accusatus a M. Antonio, * sutorio atramento absolutus putatur. quare ad patres, * censeo, reuertare. plebei quam fuerint importuni, vides. Vale.

ARG. Disputat in epistola sequenti pro Stoicis de libertate loquendi: quos tamen ait se non imitari.

Cicero s. d. Papirio Paeto.

22

Amo verecundiam, vel potius* libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiae nostrae cum eo magnarixa est. sed, ut dico, placet Stoicis* suo quamque rem nomine appellare. sic enim differunt: nihil esse obscenum, nihil turpe dictu: nam, si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo; nihil esse tertium. in re non est: itaque non modo in comoedijs res ipsa narratur, ut ille in Demurgo modo, (sorte nostri canticum: * meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragoe-dijs. quid est enim illud? Quae mulier una? quid, inquam, est? Vsurpata* duplex cubile. quid illud? Pheraei hic cubile inire est ausus. quid est? Virginiem me quondam inuitam per vim violat. Iuppiter bone,

l. 1. & 3. de oratore. & in Bruto, & Tacitus.

Cnaeum significat. Val. Max. lib. 5. c. 3.

oratore, L. Crassi acmulo. Suet. Clodium, a patribus ad plebem transire conatus, eadem die, horaque nona traduxit.

correctio amo, equidem verecundia, sed magis libertatem loquendi. quorum sectae principē. & confiditorem Zenonem Chiaeum nominauit.

vno in scena loquente, canticū dicitur: duobus, vel tribus, diuerbium latine, dialogus graece. Lilius 17. ut sit verbum deponens temporis praeteriti.

fuit, nemo
tulisset.

bonc, violat? atqui idem significat, sed alterum
nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia
verba non sint, nihil videri turpe. ergo in re non est:
multo minus in verbis. si enim, quod verbo signi-
ficatur, id turpe non est: verbum, quod significat,
• turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomi-
ne; cur non suo potius? si turpe est, ne alieno qui-
dem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem
vocabant, ex quo est propter similitudinem penicu-
lus: at hodie penis est in obscenis. at* vero Piso ille
Frugi in annalibus suis queritur adolescentes peni
deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomi-
ne, ille tectius penem. sed quia* multi, factum est
tam obscenum, quam id verbum, quo tu vsus es.
Quid, quod vulgo dicitur, cum* nos te volumus cō-
uenire, num obscenum est? memini in senatu diser-
tum consularum ita eloqui, Hanc culpam maiorem,
an* illam dicam? potuit obscenius? non, inquis: non
enim ita sensit. non ergo in verbo est. docui autem
in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare ope-
ram, quam honeste dicitur, etiam patres rogant
filios: eius operae nomen non audent dicere. Socra-
tem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Connus
vocitatus est. num id obscenum putas? cum loqui-
mur, terni, nihil flagitij dicimus: at, cum bini,
obscenum est. Graecis* quidem, inquires. nihil est
ergo in verbo: quando & ego graecē scio; & tamen
tibi dico, bini; idq. tu facis, quasi ego graecē, non
latine, dixerim. Ruta, & menta, recte vtrumque.
volo mentam pusillam ita appellare, vt rutulam:

non

& magis place-
ret. non erim
contraria, sed si-
milis sequitur.
quia multi pe-
nem appellant.

in Oratore.

quasi anillam;
quod est obsce-
num verbum,
ab anus,

Rives enim a-
pud Graecos a
Rivē voco.

non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pa-
nimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil
esse, nisi ineptias, turpitudinem nec in verbo esse,
nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in verbis ho-
nestis obscena ponimus. quid enim, non honestum
verbum est diuisio? at inest obscenum: cui respon-
det* inter capedo. num haec ergo obscena sunt? nos
autem ridicule, si dicimus, ille patrem strangula-
uit, honorem non praefamur: sin de Aurelia* ali-
quid, aut Lollii, honos praefandus est. Et qui-
dem iam nō etiam obscena verba pro obscenis sunt.
batuit, inquit, impudenter; depfit, multo impu-
dentiū. atqui neutrum est obscenum. S T V L-
T O R V M plena sunt omnia. Testes, verbum
honestissimum in iudicio, alio loco non* nimis. at ho-
nesti Colei Lanuini, Cliternini non honesti. Quid?
ipsa res modo honesta, modo turpis. suppedit, fla-
gitium est: iam erit nudus in balneo, non repre-
hēdes. Habes scholam Stoicam. ο σοφός & θυρ-
ήνικος εστι. quam multa ex vno verbo tuo? Te ad-
uersus me omnia audere, gratum est. ego seruo,*
& seruabo (sic enim assueui) Platonis verecun-
diam. itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae a-
pertissimis agunt Stoici. sed illi etiā crepitus aiunt
aeque liberos, ac ructus esse oportere. honorem* igitur
Kalendis* Martijs. Tu me diliges, & valebis.

diuisio, & inter-
capedo quid
hic sint, praef-
stat ignorare,
quam scire.
meretrice.

non multū, pa-
rum, vt in diui-
nacione an ex-
tremo.

amat libertatē,
sed verecundiā
seruat.

subaudi, habere
volui.
vide Seruiū ad
illud Virg. l. 8.
Curibusq; scue-
ris, & festum
in dictione Mar-
tias.

ARG. Praenunciat Pacto aduentum suum: quam-
quam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen
putare ait, coquum illius articulari morbo non im-
pediri, quo minus cenam possit apparare.

Cicero

Cicero s. d. Papirio Paeto.

23

Infra dicit, cōsi-
tui ad te veni-
re: sed, quo die,
certum non
habet.
Sura bo lib. 5.

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortasse:
sed, cum certum * sciam, faciam te paullo ante
certiorem. etsi M. Ceparius, cum mihi in silua
Gallinaria * obuiam venisset; quaesissetque, quid
ageres; dixit te in lecto esse, quod ex pedibus la-
borares. tuli scilicet moleste, vt debui: sed tamen
constitui ad te venire; vt & viderem te, & vise-
rem, & cenarem etiam. non enim arbitror co-
quum etiam te arthricum habere: expecta igitur
hospitem cum minime * edacem, tum inimicum ce-
nis sumptuosus. Vale.

non multi cibi,
dixit, infra ep.
26.

ARG. Rufum, a Paeto commendatum, ait sibi cu-
rae etiam atque etiam fore. dein monet, vt omnino
ad cenas & conuictum amicorum redeat. concludit,
nihil sibi esse rep. carius.

Cicero s. d. Papirio Paeto.

24

amicitiae no-
stra cuius tui
rias condona-
rem.

RUEVM istum, amicum tuum, de quo iterum
iam ad me scribis, adiuuarem quantum possem, e-
tiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere vide-
rem eius causa laborare: cum vero & ex tuis lit-
teris, & illius ad me missis, intelligam; & iudi-
cem, magnae curae ei salutem meam fuisse; non
possum ei non amicus esse, neque solum tua com-
mendatione, quae apud me, vt debet, valet * plu-
rimum, sed etiam voluntate, ac iudicio meo. vo-
lo enim te scire, mi Paete, initium mihi suspicio-
nis, * & cautionis, & diligentiae fuisse litteras

idem ep. 19. l. 2.

Cautilinae tem-
poribus.

tuas

tuas : quibus litteris congruentes fuerunt aliae postea multorum. nam & Aquini, & Fabrateriae consilia sunt inita de me, quae te video inaudisse : * & , quasi diuinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuisset, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. utinam ea fortuna * reip. sit, ut ille me quam gratissimum possit cognoscere. Sed haec haecenus. Te ad cenas itare desisse, molestè fero. magna enim te delectatione, & voluptate priuasti : deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliuiscare cenulas facere. nam si tum, cum habebas quos imitarere, * non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuisset; magnum periculum * summae reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum fauonius flaret, reuertisses : hoc tempore ferri posse; si forte tu frigus ferre * non posses. Sed mehercule, mi Paete, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate viuendum arbitror, ut cum viris bonis, * iucundis, amantibus tui viuas. nihil est aptius vitae, nihil ad beate viuendum accommodatius. nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitae, atque victus, remissionemq. animorum, quae maxime sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissi-

inaudire, est de rebus occultis; ut exempla declarant.

quia resp. bellis civilibus afflicta suas vires amiserat.

cum eorum cenae videres.

haec non serio; sed per iocum dicta.

ludit in verborum similitudine, ferti, & ferre. eodem modo, viros bonos, iucundos, amantibus sui, dixit ep. 21. lib. 5.

quia rationi-
bus vitur.

aria postulan-
tur ab optimo
ciue.
non pessime, di-
xit ep. 5. l. 4.

dulcissimus : vt sapientius nostri , quam Graeci :
illi συμποσια, aut συνδεια, id est compotationes ,
aut concenationes : nos conuiuia ; quod tum maxi-
me simul viuatur . Vides , vt te philosophando * re-
nuocare coner ad cenas ? Cura vt valeas : id , foris
cenitando , facillime consequere . Sed caue , si me
amas , existimes me , quod iocosius scribam , abici-
cisse curam reip. sic tibi mi Pacte persuade, me dies,
& noctes nihil aliud agere , nihil curare , nisi vt
mei ciues salui, liberiq. sint. nullum locum practer-
mitto monendi, * agendi , prouidendi . hoc deniq.
animo sum , vt , si in hac cura , atque administra-
tione vita mihi ponenda sit , praeclare* actum me-
cum putem. Etiam atque etiam vale.

ARG. Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile;
cum esset in Cilicia proconsul. & cauillatur in eo,
quia sibi Papirius praecepta de re militari litteris tra-
diderat. dein M. Fabium commendat.

M. Cicero imp. s. d. Papirio Pacto. 25

ειρωνικός .

SVM MV M me ducem* litterae tuae reddidere.
plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris.

Cic. Tusc. l. Pli.
l. 7. c. 24. Plut.
in Pyrrho, Ae-
lianas in lib. de
aetibus.

Pyrrhi* te libros, & Cyneae* video lectitasse. ita-
que obtemperare cogito praeceptis tuis , hoc am-
plius , nauicularium habere aliquid in ora mariti-
ma . contra equitem Parthum negant vllam arma-
turam meliorem* inueniri posse. Sed quid ludimus?
nescis, quocum imperatore tibi negotium sit . Κο-
ρυπαδείαν , quam contriueram legendo , totam
in hoc* imperio explicavi . Sed iocabimur alias co-
ram , & , vt spero , breui : nunc ades ad imperan-
dum,

quia scilicet ef-
fugero nauibus
possumus.

in hac prouin-
ciae administratione
uocae.

dum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui* lo-
 quebantur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror,
 summus mihi est usus: ualdeq. cum diligo cum pro-
 pter summam probitatem eius, ac singularem mo-
 destiam, tum quod in ijs controuersijs, quas habeo* in disputationi-
 bus contra Epi-
 cureos.
 cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera e-
 ius uti soleo. is cum ad me Laodiceam uenisset; me-
 cumq. eum ego esse uellem; repente percussus* est
 atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fun-
 dum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptu* ad Att. ep. 8. l.
 esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fa-
 bius pergrauiter tulit; exilimauique, fratrem suu,
 hominem non sapientem, impulsu inimicorum suo-
 rum eo progressum esse. nunc, si me amas, mi Pacte
 negotium totum suscipe, molestia Fabium libera.
 auctoritate* tua nobis opus est, & consilio, & etiā
 gratia. noli pati litigare fratres, & iudicijs turpi-
 bus conflictari. Mathonem, * & Pollionem* inimi-
 cos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam
 perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si
 otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse
 putat, mihiq. persuadet. Vale. apud Caesare,
 epist. 15.
 Mathio cogno-
 men Pompo-
 niae gentis, Pol-
 lio Aliniās.

ARG. Descriptio & excusatio cenae hilarioris,
 praesertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

Cicero s. d. Papirio Pacto. 26

ACCVBVERAM hora nona, cum ad te ha-
 rum* exemplum in codicillis exaravi. dices, ubi?
 apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra
 me Atticus, infra Verrius, familiares tui. mira-
 ris
 quas deinde, se-
 domum rediis-
 sen, ex codicil-
 lis in chartam
 translatis ad te
 mitterem.

ris tam exbilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? uiuas, inquis, in litteris. an quidquam me aliud agere censes? haud* possem uiuere, * nisi in litteris uiuerem: sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. a quibus cum discessi, etsi* minimum mihi est in cena, quod tu unum (Cynna Dioni philosopho posuisti: tamen, quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum Cyteris* accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuium Cicero ille, Quem ad spectabant, cuius ob* os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus* quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum, habere eum Laide: habeo, inquit, non habeor a Laide. graece hoc melius. tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit umquam, ne nunc senem. conuiuium delector. ibi loquor aliquid, quod in solū, * ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos trāsfero. an tu id melius, qui etiam philosophum irriseris; cum ille, si quis* quid quaereret, dixisset, cenam te quaerere a mane* dixeris? ille Baro te putabat quaesiturum, unum caelum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cena numquid ad te? ibi praesertim? Sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non modo non contra legem, * si uilla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil

aut posse, anti-
quus liber.
sic locutus de
or. l. 1.

etsi minime ce-
nans: curo: & lu-
dit in ambiguo
sensu.

Eutrapeli a ni-
ca. Plutarchus,
& Seruius, Pli.
l. 8. c. 16.

ob pro ad. Fe-
stus, Tusc. 3. &
in Oratore.

de Aristippo &
Laide uide La-
erium in Ari-
stippi uita: A-
thenaeum l. 12.

Clementē Ale-
xand. Strom. 2.
Gellium l. 1. c. 8.
Lactantium l. 3.

cap. 15.
de nat. de. l. 1.
& Varro apud
Nonium.

de or. l. 1. & 3.
a mane ad ue-
esperam.

sumptuariam
Caesaris. ep. 26.
l. 7. & 15. lib. 9.

nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. non
multi* cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale. minime edacē
dixit ep. 13.

CICERONIS EPISTOLARVM

AD PLANCVM, ET ALIOS,

LIBER X.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonii immoderatam potentiam: &
Plancum, transalpinam Galliam, quam ultimam Ci-
cero Philippicarum lib. v. uocat, administrantem,
hortatur, ut in remp. omni cogitatione studioq. in-
cumbat: postremo, agit gratias de Furnio honorifice
tractato.

Cicero s. d. L. Munatio Planco,

imp. cos. des.

PROFICISCENS in Grae-
ciam: & postea quam de medio*
cursu reip. sum uoce reuocatus, nū-
quam per M. Antonium quietus
fui: cuius tanta est non insolentia,
(nam id quidem uulgare uitium est) sed immani-
tas, non modo ut vocem, sed ne uultum quidem li-
berum possit ferre cuiusquam. itaque mihi maxi-
mae curae est, non de mea quidem uita, cui satis-
feci uel aetate, uel factis, uel, si quid etiam hoc
ad rem pertinet, gloria: sed me patria sollicitat, in
primisq. mi Plance expectatio cōsulatus* tui: quae
ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id
tempus reip. spiritum ducere. quae potest enim spes

uide l. 3. de off.
in extremo, &
hic ep. 25 l. 12.
& 19. ad M.
Fruum.

erat enim Plan-
cus consul desi-
gnatus cum D.
Bruto: ut Anto-
nium & Dol-
-

T 2 esse

bellam seque-
rentur. Mactius
& Pansa, Hir-
tium & Pan-
sam Plancus &
Brutus. ep. 14.
lib. 4.
Phil. lib. 5.

epist. 3.

ad eum annū,
quo eris cōsul.

Planci legatū.
ep. 8.

idem aliis uer-
bis in ep. 10.
lib. 3. & 1. lib.
10. ad Att. &
Phil. 1. 11. & in
Hortensio.

esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque
intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in
qua nec senatus, nec populus uim habet ullam? nec
leges ullae sunt, nec iudicia, nec omnino simulacrum
aliquod, aut uestigium ciuitatis? Sed, quando aetia
omnia mitti ad te arbitrabar; nihil erat, quod singu-
lis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris
mei, quem a tua pueritia* susceptum non seruaui so-
lum, sed etiam auxi; monere te, atque hortari, ut in
remp. omni cogitatione, curaq. incumberes. quae si
ad* tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est:
ut perducatur autem, magnae tum diligentiae est,
tum etiam fortunae, sed & te aliquanto ante, ut spe-
ro, habebimus: & praeterquam quod reip. consule-
re debemus; tamen tuae dignitati ita fauemas, ut
omne nostrum consilium, studium, officium, operam,
laborem, diligentiam ad amplitudinē tuam confera-
mus. ita facillime et reip. quae mihi carissima est, &
amicitiae nostrae, quam sanctissime nobis colendam
puto, me intelligo satisfacturum. Furnium* nostrum
tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, & di-
gnitas postulat, nec* miror, & gaudeo: teq. hoc
existimare uolo, quidquid in eum iudicij, officijq.
contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te pu-
tem contulisse. Vale.

ARG. Excusar se, quod in senatum ad agendam
Planci causam non uenerit; & officium suum pol-
licetur in iis rebus, quae praesentiam suam requirere
uidebuntur.

Cicero

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 12

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tuto in senatum, aut honeste uenire potuisssem. sed nec sine periculo ququam, libere de rep. sentiens, uersari potest in summa impunitate gladiatorum*: nec nostrae dignitatis uidetur esse, ibi sententiam de rep. dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam senatores. quapropter in priuatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, umquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuae. in ijs autem rebus, quae nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto a te, ut me rationem habere uelis & salutis, & dignitatis meae. Vale.

ep. 1. lib. 12.

propter Antonii consulis a. ma. Philip. 2.

respondet ad illud, tuto, & honeste.

ARG. Aucupatur beneuolentiam Planci partim laudibus, partim commemoratione ueteris amicitiae: & hortatur, ut remp. suscipiat, ueritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 13

CVM ipsum Furnium per se uidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te videbar audire. nam & in re militari uirtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & praeterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, praeterea summam erga se liberalitatem. quae omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo uestra

praefecti laudes, ut peritus militiae, iustitiae studiosus, prudens in omni actione sit.

humanitatem porius, quam largitionem, significat, ut ep. 9. l. 1. & 9. l. 5.

epist. 1:

lib. 2. ep. 15. dixit, eadem sententia, Caesaris honestum esse cupio.

eodem modo locutus est lib. 4. epist. 3.

quia fuerat C. Caesaris amicus. ep. 23. & legatus. Caesar lib. 1. de bel. ci. & 5. de bel. Gal. excusatio, quae iocitationis uim habet.

a necessitate, & reip. tempore.

ex his scilicet libris, quibus ad laudem praecepta traduntur.

ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab incunte pueritia* tua, confirmata iam aetate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. his de causis mirabiliter faueo* dignitati tuae: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, virtute duce, comite fortuna: eaq. es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaq. fregisti. nunc me, amantiissimum tui, nemini concedentem,* qui tibi uetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquae uitae dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profecto, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis seruire* temporibus. quod ego quoque existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer. sed, cum intelligerem, quid sentire; prudenter te arbitrabar videre, quid posses. nunc alia ratio est omnium rerum. tuum iudicium est, idq. liberum. consul es designatus, optima aetate, summa eloquentia, maxima orbitate* reip. uirorum talium. incumbere, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quae tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. vnus autem est, hoc praesertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendae cursus ad gloriam. Haec amore magis impulsus scribenda ad te putauit, quā quod arbitrarer te monitis, & praeceptis meis egere. sciebam enim, ex iisdem* te haec haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. quare modum faciam. hoc tantum significandum putauit,

tui, ut potius amorem tibi ostenderem * meum, reflificari amo-
 quam ostentarem prudentiam. Interea, quae ad rem, dixit ep. 4.
 dignitatem tuam pertinere arbitror, studiose, di- lib. 3.
 ligenterq. curabo. Vale.

ARG. Agit gratias Ciceroni; quod eum ad uerissi-
 mae gloriae studium cohortatus sit: seq. in reip. pote-
 state totum fore pollicetur.

Plancus s. d. Ciceroni.

4

GRATISSIMAE mihi tuae litterae fuerunt, tua manu, cum
 quas ex Furnij sermone te * scripsisse animaduerti. alioqui amanu-
 ego autem praeteriti temporis excusationem affe- ensi uti sceleres.
 ro, quod te profectum audieram, nec multo ante quae prima le-
 redijisse sciui, quam ex epistola * tua cognoui. nul- gitur i hoc lib.
 lum enim in te officium, ne minimum quidem, sine causae tres a-
 maxima culpa uideor posse praeterire. in quo tuen- moris. ideo di-
 do habeo causas plurimas, uel paternae * necessitu- xit infra, ep. 6:
 dinis, uel meae a pueritia obseruantiae, uel tui er- Pro plurimis
 ga me mutui amoris. quare, mi Cicero, quod mea, nostris necessi-
 tuaq. patitur aetas, persuade tibi te vnum esse, tudinibus.
 in quo ego colendo patriam mihi constituerim san-
 ctitatem. omnia igitur tua consilia mihi non ma-
 gis prudentiae plena, quae summa est, videntur,
 quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia me-
 rior. * Quare, si aut aliter sentirem, certe admoni-
 tio tua me reprimere; aut, si dubitarem, horta-
 tio impellere posset, ut id sequerer, quod tu opti-
 mum putares. nunc uero quid est, quod me in aliam
 partem trahere possit? quaecunque in me bona sunt,
 aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore

de tuo animo
 ex meo iudicio
 ex animo meo
 tuum spectro.

quam adeptus
fortasse non
sum; cum ea
gesserim Cae-
sare domināte.

cui praeerat D.
Brutus.
a nouis consu-
libus, qui Kal.
Ian. magistra-
tum inibant. &
proinde, & pe-
rinde ueteres
dicebant, ea-
dem significa-
tione, Tusc. 1.
& alibi.

parta, etsi a te propter amorem carius sunt aesti-
mata, tamen uel inimicissimi iudicio tanta sunt,
ut, praeter bonam* famam, nihil desiderare uidean-
tur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum uiri-
bus eniti, consilio providere, auctoritate mouere po-
tuerō, hoc omne reip. semper futurum. Non est igno-
tus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mi-
hi quidem, tui praesentis esset, umquam a tuis con-
siliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum
meum factum reprehendere iure possis. Sum in ex-
spectatione omnium rerum, quid in Gallia citerio-
re, * quid in urbe Ianuario mense geratur, * ut scia.
interim maximam hic sollicitudinem, curamq. su-
stineo, ne inter aliena uitia haec gentes nostra mala
suam putent occasionem. quod si proinde, * ut ipse me
reor, mihi successerit: certe & tibi, cui maxime cu-
pio, & omnibus uiris bonis satisfaciam. Fac valeas.
meq. mutuo diligas.

ARG. Hic quoque Plancum ad suscipiendam,
tuendamq. remp. gloriae stimulis incitat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 5

binas litteras,
non duas, dici,
& duas episto-
las, non binas,
nescire puto ne-
minem.

BINAS a te accepi litteras eodem exemplo:
quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae.
intellexi enim te laborare, ut ad me tuae expecta-
tissimae litterae perferrentur. ex quibus cepi fru-
ctum duplicem, mihiq. in comparatione difficilem
ad iudicandum, amorem ne erga me tuum, an ani-
mum in remp. pluris aestimandum putarem. est o-
mnino patriae caritas, meo quidem iudicio, maxi-
ma:

ma: sed amor, voluntatisq. coniunctio plus certe habet suauitatis. * itaque commemoratio tua ipatrinae necessitudinis, beneuolentiaeque eius, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi laetitiam attulerat. rursus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quemque habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoque maior erat haec laetitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solum, mi Plance, sed plane etiā oro; quod feci ijs litteris, quibus tu humanissime respondisti; ut tota mente, omniq. animi impetu in remp. incumbas. nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriæque esse possit: N E C quidquam ex omnibus rebus humanis est praeclarior, aut praestantius, quā de rep. bene mereri. adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, videris res maximas consecutus. quod quamquam sine virtute * non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quae es adeptus, fortunae, temporibusque. * tribuuntur. his temporibus difficillimis, recip. quidquid subueneris, id erit totum, & proprium tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna spes in te, & in tuo exercitu, magna expectatio. cuius, per deos, gratiae, * gloriæque caue tempus amittas. sic moneo, ut filium: sic saueo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amiciissimum. Vale.

uere; non tamē plus amoris. nā patria & parentibus, & liberis, non modo amicis, in amore praefertur. itaque l. r. de off. Omnes, inquit, omnium caritates una patria complectitur.

supra, ep. 3. virtute duce comite fortuna.

quod ea ob amicitiam Caesaris videaris affectus. ep. seq.

quam, suscepto recip. patrociniis, inibis apud omnes bonos. idem infra, ep. 19.

ARG. Cum Plancus, litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione, quaerat; & ut se, a societate malorum civium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 6

Planei legatus,
Ciceronis stu-
diosissimus. ep.
x. lib. 8. & 1.
& 8. huius lib.

D. Brutus, quē
M. Antonius
Mutinae obli-
debat.

postea quoque
pacem suavit.
vide litteras e-
ius publice mis-
sas ep. 26. & 34.

tres enumerat
ep. 14. lib. 4.

ep. 3. & 4.

argumentum a
spe gloriae du-

QV A E locutus est Furnius noster * de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoq. R. probatissima. quae autem recitatae sunt litterae in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione visae sunt. pacis enim auctor eras; cū collega* tuus, vir clarissimus, a foedissimis latronibus obsideretur: qui aut, positis armis, pacem petere debent; aut, si pugnares eam postulant, victoria pax, non pactione, parienda est. sed de pace litterae vel Lepidi, * vel tuae, quam in partem acceptae sint, ex viro optimo, fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijq. benevolentia, fidelisq. prudentia tibi praesto esset futura, vellem tamen meae quoque auctoritatis pro plurimis* nostris necessitudinibus praeceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus amplissimos*) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cū libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te, quaeso, aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula coniunxerunt. complures* in perturbatione rei publicae

publicae consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in remp. consulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui dissimillimorum, societate seiungas; deinde, te senatui, bonisq. omnibus auctorem, principem, ducem praebeas; postremo, vt pacem esse iudices non in armis positos, sed in abiecto armoru, & seruitutis metu. haec si & ages, & senties: tum eris non modo * consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum nō modo dignitas* nulla erit; sed erit summa deformitas.* Haec, impulsus beneuolentia, scripsi paullo seuerius: quae tu in experiendo, ea ratione, quae te digna est, vera esse cognosces. XI I I. Kal. Apr.

atum. consulem enim fieri, ita praeclarum est, si consulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

Phil. I. 8. & pro Balbo.

antitheta. in Oratore.

ARG. Exponit, cur breuior sit haec epistola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit; suamq. dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus imp. cos. des. Ciceroni s. d. 7

PLVRA tibi de meis consilijs* scriberem, rationemq. omnium rerum redderem verbosius, quo magis iudicares omnia me reip. praestitisse, quae & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim a te probari, quam diligere, semper volui: nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quam praedictorem meritorum meorum esse volui) sed breuiorem me duae res faciunt; una, quod publicis litteris omnia sum persecutus; altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi,

cur non statim post obitū Caesaris, pro libertate arma cepis.

ex quo omnia cognoscere posses. Non mediis fidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare possessionem laudis viderentur: sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & consulatu* meo, & vestra expectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut, maximo praesidio reip. nos fuisset, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris; & quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quam velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meq. mutuo diligas.

ARG. Causas affert, quibus adductus non ita mature, ut homines expectabant, defensorem se publicae libertatis professus sit: deq. exercitu suo, & statu provinciae significat.

Plancus imp. cos. des. s. d. cos.

praet. trib. pl. s. p. PL. Q. R. 3

Si cui forte videor, diutius & hominum expectationem, & spem reip. de mea voluntate tenuisse suspensam; huic prius excusandum me esse arbitror, quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. non enim praeteritam culpam videri* volo redemisse, sed optimae mentis cogitata iam pridem, maturo tempore enunciare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis fructuosissimam esse professionem bonae voluntatis: magnosq. honores ex care complures consecutos videbam. sed, cum* in eum casum

quem gesturus erat biennio post, cum iam a Caesare, ad Particum bellum icuro, designatus esset cum D. Bruto. sed, ob civile bellum, consulatum non nisi triennio post gessit.

Velleii verba sunt lib. 2. Plan-
cus diu, quarum
esset partium, se
cum luctatus, se
natui se litteris
vendit, mox
eiusdem proditor.
nunc, cum temp.
tuendam suscipio.

cum eo loco
meae res essent.

easum me fortuna demisset, vt aut, celeriter pol-
 licendo, magna in spe ad proficiendum impedi-
 ta opponerem; aut, si in eo mihi temperauissem,
 maiores occasiones ad opitulandum haberem: expe-
 ditius iter communis salutis, quam meae laudis,
 esse volui. nam quis in ea fortuna, quae mea est,
 & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus ar-
 bitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo,
 aut sordidum* quidquam pati, aut perniciosum con-
 cupiscere potest? sed aliquantum nobis temporis,
 & magni* laboris, & multae impensae opus fuit,
 vt, quae reip. bonisq. omnibus polliceremur, exi-
 tu praestaremus; neque ad auxilium patriae nudi-
 cum bona voluntate, sed cum facultatibus accede-
 remus. confirmandus erat exercitus nobis, magnis
 saepe praemijs sollicitatus; vt ab rep. potius mode-
 rata, quam ab vno infinita, speraret. confirman-
 dae complures ciuitates, quae superiore anno lar-
 gitionibus, concessionibusq. praemiorum erant obli-
 gatae; vt & illa vana putarent, & eadem a me-
 lioribus auctoribus petenda existimarent. elicien-
 dae etiam voluntates reliquorum, qui finitimis pro-
 uincijs, exercitibusq. praefuerunt; vt potius cum
 pluribus societatem defendendae libertatis inire-
 mus, quam cum paucioribus funestam* orbi terra-
 rum victoriam pareremus. muniendi vero nosmet-
 ipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsq. multiplica-
 tis; vt, cum praesferremus sensus aperte tum, e-
 tiam inuitis quibusdam, sciri, quid defensuri esse-
 mus, non esset periculosum. itaque numquam diffi-
 tebor,

qualis seruitus
est.

hoc necesse est
 referri ad illud.
 Opus fuit. non
 enim cum; Ali-
 quantum, con-
 iungi potest. er-
 go non recte in
 quibusdam li-
 bris, Oplis fue-
 runt t. meus etia
 liber, & duo Si-
 goniani habet,
 fuit.

difficilior enim
 paucis victoria,
 quam multis.

vt haec ad exitum cōsilia per ducerem.

D. Bruti, qui, nondum firmo exercitu munitus, praemature suam voluntatem studiumq. erga remp. aperuerat, itaque Mutinae obsesus a M. Antonio, & se ipsum, & rep. in discrimen adduxit.

quattuor memorat ep. 15.

Antonio ad Mutinam profligato. in quo dicere prae videbatur omnis fortuna reip. infra ep. 10

tebor, multa me, vt * ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore; quod, praematura denuntiatio boni ciuis imparati quā periculosa esset, ex casu collegae* videbam. quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti, atque strenuo, plura etiam verbo, quam scriptura, mandata dedimus; vt & te. Etius ad nos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusq. rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, praecepimus. ex quo intelligi potest, curam reip. summae defendendae iam pridem apud nos excubare. nunc, cum deum benignitate ab omni re simus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare volumus. legiones habeo quinque* sub signis, & sua fide, virtuteq. reip. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumq. tantas copias, quantas haec gentes ad defendendam suam salutem, libertatemq. conficere possunt. ipse ita sum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire quo resp. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, prouinciamque, vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem; si modo meo casu aut confirmare patriae salutem, aut periculum morari possim. haec si, iam expeditis* omnibus rebus, tranquilloq. statu ciuitatis, polliceor in damno meae laudis: reip. commodo lactabor. sin ad societatem integerrimorum, & maxi-

morum

morum periculorum accedam : consilia mea aequis iudicibus ab obtreffatione inuidorum defendenda commendo . mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in recip. incolumitate satis magnus est paratus . eos vero, qui, meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

ARG. Suum studium erga remp. praefert; modeste dignitatem suam commendat; quid egerit, quid acturus sit, exponit; qualem ducat exercitum, significat.

Plancus imp. cos. des. s. d. Cicroni. 9

NIHIL me tibi temere * scripsisse, aut te ceteris de me frustra recepisse, lactor. certe hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, consilia mea volui esse nota. in dies vero meritorum meorum fieri accessiones, * pervidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis resp. me adiuvante liberetur) sic honores, praemiaq. vestra suspicio, conferenda certe cum immortalitate, * ut sine his nihil de meo studio, persuerantiaq. sim remissurus. nisi in multitudo optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera praecipua; nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. concupisco autem nihil mihi, contra quam ipse pugno. sed & temporis, * & rei te moderatorem facile patior esse.

siquidē ea praestito, quae sum pollicitus.

eodem modo locutus est. 1. lib. 2.

quae praestare videtur omnibus rebus. tacite petit honorum accessiones. infra, ep. 17

& quo tempore, & quibus honoribus ornatus a vobis sum

NIHIL

infra, ep. 24.

quae tria in exercitu requiruntur. infra, ep. 16

pro, scis, in antiquo libro scriptum est, putas in omnibus autem, me, non, &c.

ep. 27. lib. XI.

ad Mutinam, non, delibera- rum, sed, confectum. Liu. l. 18. discernere pugnam. aberat uterque consul, cum ad bellum contra Antonium exissent. adhuc enim conatus tantum audiuntur; expectatur ipsa res.

NIHIL aut sero, aut exigue a patria civi tributum potest videri. Exercitum ad VI. Kal. Maias Rhodanum traieci. magnis itineribus Vienna equites mille via breviorē praemisi. ipse, si a Lepido non impediatur, celeritate satisfaciam: sin autem * in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. copias adduco & genere, * & numero, * & fidelitate * firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, * rogo. Vale.

ARG. Laudat Plancium de optima voluntate, studioque iuvandae reip. praemiaque illum a senatu honorificentissima sperare vult; operamque in eo suam pollicetur; & hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 10

ET SI satis ex Furnio nostro cognoveram, quae tua voluntas, quod consilium de rep. esset: tamen, lectis tuis litteris, liquidius * de toto sensu tuo iudicavi. quamobrem, quamquam in vno proelio omnis fortuna reip. disceptat; quod quidem, cum haec legeres, iam decretum * arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quae de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. itaque, si consulem * Romae habuissemus, declaratum esset a senatu cum tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non praeterijt tempus, sed ne maturum * quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris deferatur, & datur. quare, sit modo aliqua res. in qua bonos

honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui uere appellari potest honos, non inuitamentū* ad tempus, sed perpetuae virtutis est praemium. Quamobrem, mi Plance, incumbere toto pectore ad laudem: subueni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationē adiua. me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumq. cognosces. ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officijs, uetustate* cōiuncti, patriae caritas accessit; eaq. effecit, ut tuam vitam anteferrem meae. IV. Kal. Apr.

tantum enim uoluntatem Plancus ostendat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, non praemium, uideretur.

noti enim alter alteri iam pridem sumus. sic etiam locutus est infra, ep. 22.

ARG. Gratias agit pro officiis, quae in ipsum Cicerone contulerat; & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus s. d. Ciceroni.

II

IMMORTALES ago tibi gratias, agamq. dum uiuam: nam, relaturum me, affirmare non possum. tantis enim tuis officijs non uideor mihi respondere* posse: nisi forte, ut tu grauissime, discretissimeq. scripsisti, ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui dignitate* esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. primae tuae sententiae infinitis cum muneribus, posteriores ad tempus arbitriumq. amicorum meum compositae, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me ciuem dignum tuis lau-

fic, immortaliter gaudeo, pro uehementissime. Cicero dixit, assequi merita, ep. 4 lib. 1.

sacerdotium uidetur significare; de quo in epistola ad M. Brutum.

Z dibus

quas mei defendendi, atque ornandi partes iam suscepi, eas ne deponere.

qui non essent erga remp. bene animati, furibsi dicebantur, & insani. infra eadē epistola.

cuius erat praecipua fortitudo, militauerat autē in Gallia cum Caesare.

nullas esse belli reliquias, Antonio ad Mutinam fuso.

dibus praestem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuerc; * & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq. cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transiecissem, fratremq. cum tribus millibus equitum praemissem, ipse iter ad Mutinā dirigerem; in itinere de proelio facto, Brutoq. & Mutina obsidione liberatis audiui. animaduerti nullum alium receptum. Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasq. ei spes esse propositas, unam Lepidī ipsius, alteram exercitus; quod quaedā pars exercitus non minus furiosa* est, quam qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti; ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. si nudus huc se Antonius conferet; facile mihi uideo per me sustinere posse, remq. publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidī recipiatur. si uero copiarum aliquid secum adducet; et si decima* legio veterana, * quae nostra opera reuocata cū reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me: idq. me praestaturum spero, dum is hinc copiae transsiciantur, coniunctaeq. nobiscum facilius perditos opprimāt. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi de futurā. cupio me hercules nullam* residuā sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec beneuolentiae, nec patientiae cuiusquam pro uobis cedam. do quidē ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei societatem incitem: omniaq. ei obsequia*

quia* polliceor, si modo remp. respicere uolet. ut or
 in hac re adiutoribus, interpretibusq. fratre meo, et
 Laterense, & Furnio nostro. non me impediunt pri-
 uatae* offensiones, quo minus pro reip. salute etiam
 cum inimicissimo consentiam. quod si nihil profece-
 ro; nihilo minus maximo sum animo; & maiore* for
 tasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas,
 meq. mutuo diligas.

omnibus in re-
 bus me fore in
 tua potestate.
 ep. 4. lib. 5.

uide infra, ep.
 15. 18. & 20.

quia gloriae so-
 cium non ha-
 bebo.

ARG. Significat, quam gratae senatui fuerint
 eius litterae de apparatu, studioq. defendendae reip.
 quidq. ex eius litteris actum sit: & hortatur eum ad
 recuperandam libertatem.

Cicero s. p. Planco imp. cos. des. 12

ET SI reip. causa maxime gaudere debeo,
 tantum ei te praesidii, tantum opis attulisse extre-
 mis* paene temporibus: tamen, ita te victorem com-
 plectar rep. recuperata; ut magnam partem mihi
 laetitiae tua dignitas affert; quam & esse iam, &
 futuram amplissimam intelligo. caue enim putes
 ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in
 senatu esse recitatas. idq. contigit tum meritorum*
 tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum
 uerborum, sententiarumq. gravitate. quod mi-
 hi quidem minime nouum; qui & te nossem, &
 tuarum litterarum ad me missarum promissa me-
 minissem; & haberem a Furnio nostro tua peni-
 tus consilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt,
 quam erant expectata: non quod umquam de tua uo-
 luntate dubitasset: sed nec, quantum facere posses,

eum ab interi-
 tu non longe
 abesset.

de quibus eae
 litterae loque-
 bantur. infra
 ep. 16. & 19.

nec, quo progredi uelles, exploratum satis habebat, itaque cum ad VII. id. Apr. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easq. legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumq. magna multitudo optimorum uirorum, & ciuium me de domo deduceret; feci continuo omnes participes meae uoluptatis. interim ad me uenit Munatius* noster, ut consueuerat: & ego ei litteras tuas ostendi. nihil enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idq. sibi a te mandatum esse dicebat. paullo post idē mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. placuit nobis, ut statim ad Cornutum* praetorem urb. litteras deferremus; qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. senatus est continuo conuocatus, frequensq. conuenit propter famam, atque expectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, nō satis diligenter eum auspicijs* operam dedisse: idq. a nostro* collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum Seruilio.* qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronunciaretur: frequens eum senatus reliquit; & in alia omnia discessit: meaeq. sententiae; quae secunda pronunciata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruili P. Titius* intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in templo* res agebatur. hunc quemadmodum fregerim, quantaq.

Plancti cognatus. nam Planctus Munatiorū cognomen.

Sulpiciae gentis. absentibus consulis praetorum prima dignitas. phil. 14. in exitio.

auspicato enim senatus habebatur. augurum. ep. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui consulatu cum Caesare gesserat.

de hoc Titio Dio lib. 46. senatus enim in templis habebatur.

taq. contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicioꝝ tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec uero tibi senatus amicioꝝ, quam cuncta ciuitas, mirabiliter enim populus R. uniuersus, & omnium generum, ordinumq. consensus ad liberandam remp. conspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq. tuum commenda immortalitati: atque haec omnia, quae habent speciem gloriae, collecta inanissimis splendoris insignibus, contemne; breuia, fugacia, * caduca existima. uerum DECVS in uirtute positum est, quae maxime illustratur magnis in remp. meritis. eam facultatem habes maximam: quam quando complexus es, tene; & persice ut ne minus resp. tibi, quam tu reip. debeas. me tuae dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quae mihi est mea uita* carior, tum nostrae necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam uoluptatem, quod bene cognitam mihi T. Munatij* prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, & diligentia. III. id. Apr. Valc.

batur; & Iouis templum erat in Capitolio.

uide scholia.

Phil. 11. C. 1. idem fere alijs uerbis ep. 24. l. 9. in extremo.

cū neque hic, neque supra fratrem appellat; suspicor cognatum potius, quam fratrem esse L. Planci, etsi non me praeterit, T. Munatium, L. Planci oratoris fratrem, a Pediano nominari.

ARG. Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 13

UT primum potestas data est augendae dignitatis tuae, nihil praetermisi in te ornando, quod positum esset aut in praemio virtutis, aut in honore verborum. id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq. consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam insignibus* gloriae delectari; tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a rep. deberetur. tu contemnes* extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque Homerus* non Aiacem, nec Achillem, sed Ulysssem appellavit *πολύπορον*. Vale.

honoribus a
senatu decretis.

id est, bellum
iam magna ex
parte a consuli
bus profigatur,
ipse conficiet.
infra, ep. 19. &
30.

Iliad. 9

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium ad Mutinam fulum persequatur, ac perdat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 14

O GRATAM famam biduo ante victoriam,* de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. atqui, etiam hostibus fuis, spes omnis in te est. fugisse enim ex proelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem expectabam iam tuas litteras, idq. cum multis: sperabamq. etiam Lepidum reip. temporibus admonitum* tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbere, mi Plance, ut ne qua scintilla

Mutinensem,
Antonio fuga-
to.

praesenti periculo: quo boni eiues ad opē patriae ferendam impelluntur.

scintilla taeterrimi belli relinquatur. quod si erit factum; & remp. diuino beneficio affeceris; & ipse aeternam gloriam consequere. III. id. Maij. Vale.

ARG. Nūciat. quid ad opprimendū Antoniū paret.

Plancus s. d. imp. Ciceroni. 15

HIS litteris scriptis, quae postea accedissent, scire te, ad remp. putavi pertinere. Sedulitas^{*} mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduus internuncijs cum Lepido egi, ut, omiſſa omni contentione, reconciliataque^{*} voluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, vrbem pluris, quam vnum perditum, abiectumq.^{*} latronem, putaret: obsequioq. meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. profeci itaque per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasq. coniungerem, rogauit, eoq. magis, quod & Antonius ab equitatu^{*} firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum; in cursu^{*} bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putavi. aduentus meus quid profecturus esset, vidi: uel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius possem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quae corrupta^{*} est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere praesentia

infra, ep. 10.

supra, ep. 2. & infra, ep. 18. & 21. quia iam proelio Mutinensi fractus erat Antonius.

ep. 33. lib. 10. & 10. lib. 21.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

infra, ep. 21.

Plinius Isaram
Rhodano cum
parat, l. 3. c. 4.

quinque nomi
nuntur. ep. 8.
huius libri, qua
tuor ep. 13. lib.

Decimi Bruti,
Galliae cisalpi
nae praefecti.

mei exercitus possem. itaque in Isara, flumine ma-
ximo, * quod in finibus est Allobrogum, ponte uno
die facto, exercitum ad IV. id. Maij traduxi. cum
uero mihi nunciatum esset, L. Antonium, prae-
missum cum equitibus, & corhortibus, ad Forum
Iulii uenisse: fratrem cum equitum quattuor milli-
bus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse
maximis itineribus cum quattuor* legionibus expe-
ditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos medio-
cris modo fortuna reip. adiuerit: & audaciae per-
ditorum, & nostrae sollicitudinis hic finem repe-
riemus. quod si latro, praecognito nostro aduentu,
rursus in Italiam se recipere coeperit: Bruti* erit
officium occurrere ei, cui scio nec consilium, nec ani-
mum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem
cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a uasta-
tione defendat. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.

ARG. Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq.
opportunas significat: eiq. auctor est, ut in rebus tam
subitis consilium senatus ne exspectet, ipse a sese con-
silium capiat.

Cicero s. d. Planco.

16

quoad memi-
nisse homines
posiunt.

NIHIL post* hominum memoriam gloriosius,
nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius
accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. red-
ditae sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum
is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras
Lepidi. sub eas statim recitatae sunt tuae, non si-
ne magnis quidem clamoribus. cum rebus* enim ipsis
essent, & studijs, beneficijsq. in remp. gratissi-
mae;

uide eandem
sententiam su-
pra, ep. 12. & in
fra, ep. 19.

mae; tum erant grauiſſimis verbis, & ſententijs. flagitare ſenatus inſtitit Cornutum, vt referret ſtatim de tuis litteris. ille ſe conſiderare ait velle. cum ei magnum conuicium fieret cuncto a ſenatu, quinque tribuni pl. retulerunt. Seruilius rogatus rem diſtulit. ego eam ſententiam dixi, cui ſunt aſſenſi ad vnum. ea quae fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam conſilio non eges, vel abundas potius, tamen hoc animo eſſe debes, vt nihil huc reijcias, ne ue in rebus tam ſubitis, tamq. anguſtis* a ſenatu conſilium petendum putes. ipſe tibi ſis ſenatus. quocumque te ratio reip. ducet, ſequare. cures, vt ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id ſenatum, non modo vt fideliter, ſed etiam vt ſapienter factum, comprobaturum. Vale.

aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad ſenatum habuiſſe. qua de re Gellius l. 14. cap. 7.

ſpatium negantibus mittendi ad ſenatum.

ARG. Praeſentem belli ſtatum deſcribit, cum excuſatione fratris a ſe dimiſſi, & commendatione ſuae dignitatis.

Plancus imp. s. d. Ciceroni. 17

ANTONIVS idibus Maij ad Forum Iulij cum primis copijs venit. Ventidius bidui ſpatio abeſt ab eo. Lepidus ad forum Voconij caſtra habet: qui locus a Foro* Iulij quatuor & viginti millia paſſuum abeſt: ibiq. me exſpectare conſtituit, quem admodum ipſe mihi ſcripſit. quod ſi omnia mihi integra* & ipſe, & fortuna ſeruauerit: recipio vobis, celeriter me negotium ex ſententia conſecturum.

ep. 18. 31. & 34. & ep. 10. l. xi.

vrbe Galliae Narbonenſis. Mela lib. 2.

nifi quid ab ipſo peccatum ſit

Fratrem

ut qui equitum
turmis praefec-
set, supra, ep. 15.

Hirtij & Pāfæ,
qui Mutinensi
pugna perierāt.
infra, ep. 33.

fide pro fidei,
ut die pro diei.
Gell. l. 9. c. 14.
vide scholia.

epist. 9.

Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationi-
busq. * confectum, grauiter se habuisse, antea tibi
scripsi. sed tamen, cum primum posse ingredi coepit;
non magis sibi, quam reip. conualuisse se existimans,
ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed
ego eum non solum hortatus sum, verum etiam coe-
gi isto proficisci: quod illa valetudine magis confi-
cere se, quam me tueri posset in castris: & quod
acerbissimo interitu* consulum remp. nudatam, ta-
li ciue praetore in vrbanijs officijs indigere existima-
bam. quod si quis vestrum non probabit; mihi pru-
dentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga pa-
triam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego de-
siderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo
obside fide* illius, & societatis in rep. administran-
da vterer studium in ea re suum mihi L. Gellius; de
tribus fratribus, Segauiano* probauit: quo ego
interprete nouissime ad Lepidum suum vsus. ami-
cum eum reip. cognoscere videor: libenterq. ei sum
testimonio, & omnibus cro, qui bene merentur. Fac
valcas, meq. mutuo diligas; dignitatemq. meam,
si mereor, * tuearis, sicut adhuc singulari cum be-
neuolentia fecisti. Vale.

ARG. Narrat quibus de causis ad Lepidum profi-
ciscatur.

Plancus s. d. Ciceroni.

18

infra, ep. 21.

QVI D in animo habuerim, cum Laeuus, *
Neruaq. discesserunt a me, & ex litteris, quas
eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omni-
bus

bus rebus, consilijsq. meis interfuerunt. * Accidit
 mihi, quod homini pudenti, * & cupido satisfacen-
 di reip. bonisq. omnibus accidere solet; vt consilium
 sequer periculosum magis, dum me probarem,
 quam tutum; quod habere posset obrectationem:
 itaque, post discessum legatorum, * cum binis conti-
 nuis litteris & Lepidus me, vt venirem, rogaret;
 & Laterensis multo etiam magis, prope implo-
 rans, obtestaretur, non vllam rem aliam extime-
 scens, quam eandem, quae mihi quoque facit timo-
 rem, varietatem, * atque infidelitatem exercitus
 eius: non dubitandum putavi quin succurrere, meq.
 communi periculo offerrem. sciebam enim: & cau-
 tius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram,
 dum Brutus transjceret exercitum, & cum col-
 lega consentiente, sicut milites * faciunt, hostibus
 obuiam ire. tamen, si quid Lepidus bene sentiens
 detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut
 pertinaciae meae, aut timori ridebam; si aut ho-
 minem offensum * mihi; coniunctum cum rep. non
 subleuasssem; aut ipse a certamine belli tam neces-
 sarij me remouisssem. itaque potius periclitari vo-
 lui, si possem mea praesentia & Lepidum tueri, &
 exercitum facere meliorem, quam nimis cautus vi-
 deri. sollicitiorem certe hominem non * suis contra-
 ctis neminem puto fuisse. nam quae res nullam ha-
 bebat dubitationem; si exercitus Lepidi absit, ea
 nunc magnam affert sollicitudinem, magnuq. ha-
 bet casum. mihi enim si contigisset, vt prior occur-
 rerem Antonio; non nehercule horam constitisset:
 tantum

cp 6. lib. 1:

qui timet infamia. cp. 23.

Laetius, & Ner-
uae.

infra, cp. 23.

vide quae scrip-
sit ipse Lepi-
dus infra, cp. 35milites enim pa-
ri gradu simul
contra hostes
eunt.supra, cp. xi. 29
15. & infra.
cp. 20.nulla sua cul-
pa, ex ijs, quae
ipse non con-
traxit. sic ad Q.
fr. 1. 1. cp. 1.

tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius copias, Ventidijq. mulionis castra despicio. sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest vulneris, quod prius nocere* potest, quam sciri, curariq. possit. sed certe, nisi vno loco met arcemur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae bene de rep. sentit. magnam etiam perdit hostes accessionē sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent. quae si aduentus meus represserit; agam gratias fortunae, constantiaeque meae, quae me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad x i i. Kal. Iun. ab Isara* castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castris duobus ad capita positis, reliqui; praesidiaque ibi firma posui; ut venienti Bruto*, exercituique eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me coniungam. Vale.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero s. d. Planco imp.

19

QUAMQUAM gratiarum* actionem a te non desiderabam, cum te re* ipsa, atque animo* scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim vidi, quasi ea, quae oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid ante? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litterae tuae mirabiliter gratae sunt senatui cum rebus ipsis, quae erant gravissimae, & maximae, fortis-

de Lepidi fide
non prorsus be-
ne sperat. supra,
ep. 13. & 14.

ep. 21. lib. 10. &
13. lib. 11.

collegae. ep. 8.
10. & 11.

tribus modis er-
ga bene meri-
tos officio fun-
gamur, gratiarū
actione, re ipsa,
animo.

fortissimi animi, summique consilij, tum etiam gra-
uitate* sententiarum, atque uerborum. sed, mi Plance,
incumbe, ut belli extrema perficias: in hoc erit
summa & gratia, & gloria. cupio omnia reip.
caussa: sed mehercule, in ea conseruanda iam de-
fatigatus, * nō multo plus faueo patriae, quam tuae
gloriae: cuius maximam facultatem tibi dii immor-
tales, ut spero, dedere, quam complectere, obsecro.
qui enim Antonium oppresserit, * is hoc taeterrimum
bellum periculosissimumque confecerit. Vale.

uide eandem
sententiam su-
pra, ep. 12.

ep. 10, id
est 11

de animo diei,
fessus autem
de corpore, scri-
bit Epistola 27
supra, ep. 5. su-
pra, ep. 13.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum a-
rep. sit; an secum Antonio coniunxerit; & hortatur
ad belli reliquias opprimendas.

Cicero s. D. Planco. 26

ITA erant omnia, quae istinc afferebantur, in-
certa. ut, quid ad te scriberem, non occurreret. mo-
do enim, quae uellemus, * de Lepido, modo contra
nunciabantur. de te tamen constans fama, nec decipi
posse, nec uinci. quorum alterius fortuna partem ha-
bet quandam; alterum proprium est prudentiae tuae.
sed accepi litteras a collega* tuo, datas idibus Maij:
in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi
Antonium. quod erit certius, si tu ad nos idem scri-
pseris. sed minus audes fortasse propter inanem lae-
titiam litterarum * superiorum. uerum ut errare,
mi Plance, potuisti: (quis enim id effugerit?) sit,
decipi te non potuisse, quis non uidet? nunc uero etiā
erroris causa sublata est. culpa enim illa, bis ad
eundem, uulgari reprehensa pro uerbo est. sin, ut
scripsisti

I ob iur
ab eo non reci-
pi Antonium.

D. Bruto, supra
ep. 8 & 18.

eum scripsit
Sedulitas mea
reip. tulit fra-
ctum, supra,
ep. 15.

fit ep. 7. lib. 3.

bis, supra, ep.
13. & 19.

fit supra, ep. 1.
Nec miror, &
gaudeo.

scripsisti ad collegam, ita se res habet: omni cura liberati* sumus, nec tamen erimus prius, quam, ita esse, tu nos feceris certiores. mea quidem, ut ad te saepius* scripsi, haec sententia est: qui reliquias huius belli oppresserit, cum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putavi fore, minime miror, *vehementerq. laetor: quae quidem tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora cognosces. 1 V. Kal. Iun.

ARG. Nunciat de Lepidi perfidia; & coniunctio* ne cum Antonio; nouarumq. copiarum subsidium postulat; & suam commendat dignitatem.

Plancus s. d. Ciceroni.

21

qui de Lepido
varie scripse-
rim.

PVDERET me inconstantiae* mearum litterarum, si non haec ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine vestra perditis resistere: omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsi q. tibi biduo ante, considerare me bono Lepido esse usurum, communiq. consilio bellum administraturum. credidi chirographis eius, affirmationi praesentis Laterensis; qui tum apud me erat; reconciliaremq. * me Lepido, fideiq. haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo sperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate recip. summa fallatur. Cum Isaram* flumen, vno die ponte confecto, exercitum transduxissem, *pro magni-

Propter veteres
inimicitias. su-
pra, ep. 2. 15 &
18 & infra, ep.
23.
ep. 18. & l. xi.
ep. 13.
transiiceret, di-
xit, ep. 18.

magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem venire: praesto mihi fuit stator eius cum litteris, quibus, ne venirem, denunciabat: se posse conficere per se negotium: interea ad Isaram expectarem. indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilo minus ire decreueram, existimans cum socium gloriae vitare. putabam posse me nec de laude ieiunium hominis deliberare quidquam, & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. ego non malus homo hoc suspicabar. at Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi litteras: in eisque, desperans de se, de exercitu, de Lepidifide, querensque se destitutum, aperte denunciat, videam ne fallar: suam fidem solutam esse; reip. ne desim. exemplar eius chirographi Titio dedi. ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Laeuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eo, ut milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui praesunt, Canidios, Rufrenosque, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint viri boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnatuuros, duobus iam consulibus singularibus occisis, tot civibus pro patria emissis, hostibus denique omnibus indicatis, bonisque publicatis. neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, maxima auxilia, principes

nota metaphora in duobus verbis, ieiunium, & deliberare. hoc est

se iam non tenere promissis.

supra. ep. 18. & Festus in verbo, Sepimonia, supra. ep. 15.

ironia satis manifestella.

Antonium secutus. de quattuor legionibus memorat, ep. 5 & de quinque ep. 8.

principes Galliae, prouinciam cunctam, summae de-
 mentiae, & temeritatis esse uidi: mihiq; si ita op-
 pressus essem, remq; pub. mecum perdidissem, mor-
 tuo non modo honorem, sed misericordiam quoque
 defuturam. itaque rediturus sum; nec tanta mune-
 ra perditis hominibus dari posse sinam. exercitum
 locis ut habeam opportunis, prouinciam tuear, etiā
 si ille exercitus* descinerit, omnia ut integra* ser-
 uē, dabo operam, quoad exercitus huc summitatis,
 pariq; * felicitate temp. hic uindictis. nec depugna-
 re, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit;
 nec mori, si casus inciderit, pro uobis paratior fue-
 rit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum
 huc transficiendum quamprimum cures, et matures
 prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri
 perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita; resp.
 in possessione uictoriae, deletis sceleratis, permane-
 bit. Fac ualeas, meq; diligas. Fratrem meum tibi,
 fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, ex-
 cuses* litteris? qui ex labore in febriculam incidit
 assiduam, & satis molestam. cum primum pote-
 rit istuc, recurrere; non dubitabit; ne quo loco reip.
 desit. * Meam dignitatem commendatam habeas,
 rogo. concupiscere me nihil oportet. habeo te &
 amantissimum mei, & quod optavi, summae aucto-
 ritatis. tu uideris, quantum, & quando* tuum mu-
 nus apud me uelis esse. tantum te rogo, in Hirtij lo-
 cum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam
 obseruantiam. Vale.

Legidi.

epist. 24.

ad ad Mutam.

nam.

excuses, anti-
 qui libri ha-
 bent.

erat enim prae-
 tor Planci fra-
 ter. supra, ep. 17

supra, epist. 9.
 Temporis, &
 reite modera-
 torem facile pa-
 tioreffe.

ARG. Agris diuidentis praefici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam, de ea re Cicero responder.

Cicero s. d. Planco.

22

IN te, & in collega* omnis spes est dijs appro-
bantibus: concordia uestra, quae senatui declara-
ta litteris uestris est, mirifice & senatus, & cuncta
ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re
agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de
te honorificentissimam sententiam dixisset, eam se-
cutus essem: qui certe ego fuisseni: sed, propter tar-
ditatem sententiarum, moramq. rerum, cum ea,
quae consulebantur, * ad exitum non peruenirent;
commodissimum mihi, Plancoq. fratri uisum est, uti
eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fue-
rit impedimento, arbitror te ex Planci litteris co-
gnouisse. sed siue in s. c. siue in ceteris rebus
desideras aliquid, sic tibi persuade, tantam * esse
apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus
amplissimae dignitatis excogitari possit, quod tibi
non paratum sit. Litteras tuas uehementer exspecto,
& quidem tales, quales maxime opto. Vale.

cp. 8. 18. & 20.

idem & D. Brutus cupiebat, ut
pta cp. 12.

de quibus ad
senatum refere-
batur.

ad minuendū
dolorem ob s.
C. minus ex
sententia scri-
ptum.

ARG. Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copiis tuto reducendis declarat accepto nuncio de Lepidi Antoniiq. coniunctione. quo in periculo subsidium Caesariani exercitus postulat.

Plancus s. d. Ciceroni.

23

NVMQVAM mehercule, mi Cicero, me paeni-
rebit maxima pericula pro patria subire, dum,
AA si quid

vt fortuna fert.
supra, ep. 20.

maxime enim
ad res gerendas
interest, opti-
me de ducū uir-
tute nūtiat. O-
pinari ep. 18.
pro intensus.
Phil. 1.

Ita enim p
et
eū salute, duo
uerces libri.

ita propinqui,
ut quasi in ma-
nibus essent.

quod in duce
non minus lau-
dari solet, quā
si proelio uice-
lit.

ex timore re-
creandos.

si quid acciderit* mihi, a reprehensione temeritatis
absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si um-
quam Lepido ex animo credidissem. CRÉDULI-
TAS enim error est magis, quam culpa; & qui-
dem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit.
sed ego non hoc uitio paene sum deceptus: Lepidum
enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui
in bello* maxime est periculosus, hunc casum coegit
subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui ob-
trectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepi-
do offensus, * & mea patientia etiam alere bellum.
itaque copias prope in adspectum Lepidi, Antoniiq.
adduxi; quadragintaq. millium passuum spatio re-
lictō, confedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere,
uel salutariter* recipere me possem. adiunxi haec in
loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in
quo mora transitus esset; Vocontij sub manu* ut es-
sent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter.
Lepidus, desperato aduentu meo, quem non medio-
criter captabat, se cum Antonio coniunxit ad 15.
Kal. Iun. eodemq. die ad me castra mouerunt. vi-
ginti millia passuum cum abessent, res mihi nuncia-
ta est. dedi operam deum benignitate, ut & celeri-
ter me reciperem, & hic discessus nihil fugae simi-
le haberet, * non miles ullus, non eques, non quid-
quam impedimentorum amitteretur, aut ab illis
feruentibus latronibus interciperetur. itaque pri-
die non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pon-
tesque, quos feceram, interrupi, ut & spatium
ad se colligendum* homines haberent, & ego me in-
terea

terea cum collega coniungerem; quem triduo, cum
 has dabam litteras, expectabam. Laterensis * no-
 stri & fidem, & animum singularem in remp. sem-
 per fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Le-
 pidum, ad haec pericula perspicuenda fecit eum mi-
 nus sagacem. qui quidem cum in fraudem se dedu-
 ctum videret, manus, quas iustus in Lepidi per-
 niciem armasset, sibi asferre conatus est. in quo ca-
 su tamen interpellatus, adhuc uiuit, * & dicitur ui-
 cturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est:
 & magno cum dolore parricidarum elapsus sum ijs.
 ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriā,
 incitati: iracundias autem harum rerum recentes
 habebant, quod Lepidum castigare non destiteram,
 ut extingueret bellum: quod colloquia facta im-
 probabam: quod legatos, fide Lepidi missos ad me,
 in conspectum uenire uetueram: quod C. Catinium*
 Vestinum trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum
 litteris, exceperam. in quo hanc capio uolupta-
 tem, quod certe, quo magis me petiuerunt, tanto
 maiorem ijs frustratio dolorem attulit. Tu, mi Ci-
 cero, quod adhuc fecisti, idem praesta, ut uigilan-
 ter, neruoseq. * nos, qui stamus in acie, subornes.
 ueniat Caesar cum copiis, quas habet firmissimas:
 aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius
 mittatur: cuius ipsius magnum periculum * agitur.
 quidquid aliquando futurum fuit in castris perdito-
 rum contra patriam, hoc omne iam conuenit. pro
 urbis uero salute cur nō omnibus facultatibus, quas
 habemus, utamur? quod si nos istic non desueri-

supra. ep. 18.

eum ex illo
 vulnere periis-
 se affirmat
 Dio lib. 46. &
 Velleius lib. 2.

Caninium, St-
 gonii liber: alif
 Catium. notae
 familiae.

uehementer, ut
 in hoc inten-
 das omnes ner-
 uos.

erat enim ei
 inimicus Anto-
 nius, victus iam
 ab eo ad Muu-
 nam.

exultant. sic lo-
cutus Cic. l. 1.
de or. & ad Att.
lib. 12.

tis; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus
abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero,
in dies mehercule habeo cariorem: sollicitudinesq.
meas quotidie magis tua merita exacuunt, * ne quid
aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. opto, ut
mibi liceat iam praesenti pietate meorum officiorum
tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIIII.
idus Iun. Cinarone, ex finibus Allobrogum.

ARG. Pollicetur se memorem beneficiorum; suas
copias narrat; subsidium, aut ab Octauiano, aut ab
Africano exercitu, postulat: Octavianum, quasi negli-
gentem in tuenda rep. accusat.

Plancus imp. cos. des. s. d. Ciceroni. 24

nideo Plancus
in principio lit-
terarum dele-
ctari quadam gra-
ti animi signifi-
catione. supra,
ep. 4. 9. 11. & 19

FACERE non possum, quin in singulas res me-
rita. tua tibi gratias * agam: sed mehercule facio
cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quan-
tam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur
gratiarum actionem: neque ego lubenter pro ma-
ximis tuis beneficiis tam uili munere defungor ora-
tionis; & malo praesens obseruantia, indulgentia,
assiduitate memorem me tibi probare. quod si mihi
uita contigerit, omnes gratas amicitias, atque e-
tiam pias propinquitates in tua obseruantia, indul-
gentia, assiduitate uincam. amor enim tuus, ac
iudicium de me utrum mihi plus dignitatis in per-
petuum, an uoluptatis quotidie sit allaturus, non
facile dixerim. De militum commodis fuit tibi cu-
rae; quos ego non potentiae meae causa (nihil e-
nim

nim me non salutariter cogitare scio) ornari uolui a senatu; sed primum, quod ita meritos iudicabam; deinde, quod ad omnes casus coniunctiones reip. esse uolebam; nouissime, ut ab omni omnium sollicitatione auersos eos tales uobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra * sustinui-
 mus. quod consilium nostrum; et si, quanta sit auuiditas hominum, non sine causa, talis victoriae, scio; tamen uobis probari spero. non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subita impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranae tres, tironum uel luculentissima ex omnibus una. in castris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum. ita uniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe expertum* habemus. ad hoc robur nostrorum exercituum siue Africanus exercitus, qui est ueteranus, siue Caesaris accessisset, aequo animo summam remp. in discrimen deduceremus. aliquanto autem propius esse, quod ad Caesarem attinet, uidebamus. nihil destitit eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora uenire: cum interim auersum illum ab hac cogitatione, ad * alia consilia uideo se contulisse. ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, litterisq. misi, si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum*: uel quod in fami-

omnia ut integra seruem, dixit epist. 21. sed ibi significat, ne quid patiamur detrimenti; hic se proelium uictale. patet ex uerbo, sustinui mus, & sequentibus.

Pharalico maxime proelio Caesaris & Pompeii. ep. 3. l. 7. & Tuf. 2.

ad cogitationem consularis, per meistris.

Octavianum Cicero nimis diligere uisus.

quod fecit odio
maxime, me-
tuq. Antonii.

ep. 3.

similem senten-
tiam alius uerbis
expressit epist.
29. l. 7. & ad
Att. ep. 12. l. 1.

ut surrogaretur
in loci Panfæ,
aut Hirui. Dio
lib. 46.

ut etiam Cice-
ronem M. Bru-
tus ob eam caus-
sam in epistola
quadam graui-
ter increpet.

et ipse quo-
que periculum
agatur. supra,
ep. 23.

liaritate Caesaris, uiuo illo, iam tueri eum, et dilige-
re mihi fuit necesse: uel quod ipse, quoad ego nosse po-
tui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: uel
quod ex tam insigni amicitia* mea, atque Caesaris;
hunc, filij loco & illius, & uestro iudicio substitui-
tum, non perinde habere mihi turpe uidetur. sed
quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis,
quam inimice facio. quod uiuit Antonius hodie;
quod Lepidus una est; quod exercitus habent non
contemnendos; quod sperant; quod audent; id om-
ne Caesari acceptum referre possunt. neque ego
superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mi-
hi professus est se uenire, si uenire uoluisset; aut
oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam
illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo ex-
trusum. quæ mens eum, aut quorum consilia a
tanta gloria, sibi uero etiam necessaria, ac salutari;
auocarint, & ad cogitationem consulatus bime-
stris,* summo cum terrore hominum, & insulsa cum
efflagitatione transtulerint, exputare non possum.
multum in hac re mihi uidentur necessarii eius &
reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum;
ut puto, tu quoque: cuius* ille tanta merita habet,
quanta nemo prætor me. nunquam enim obliui-
scar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his
rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandauit. quod
si, quantam debeo, habuero apud eum auctorita-
tem; plurimum ipsum inuero.* Nos interea duriori
condicione bellum sustinemus: quod neque expe-
ditissimam dimicationem putamus; neque tamen
refugien-

refugiendo commissuri sumus, ut maius detrimen-
tum resp. accipere possit. quod si aut Caesar se respe-
xerit; aut Africanæ * legiones celeriter uenerint: quae erant in
Africa. ep. 15.
lib. xi. securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut insti-
tuisti, me diligas, rogo, proprieq. tuum esse, tibi per-
suadeas. V. Kal. Sext. ex castris.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio praeprope-
ram adipiscendae praeturae festinationem.

Cicero s. d. C. Furnio.

25

SI interest, id quod homines arbitrantur, reip.
te, ut instituisti, atque fecisti, nauare operam, re-
busq. maximis, quae ad extinguendas reliquias bel-
li pertinent, interesse: * nihil uideris melius, neque
laudabilius, neque honestius facere posse: istamq.
operam tuam, nauitatem, animum in reip. celerita-
ti * praeturae anteponendam censeo. nolo enim te
ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi
crede, proximam Planco, idq. ipsius Planci testi-
monio, praeterea fama, scientiaq. omnium. quam-
obrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id ma-
ximopere censeo persequendum: quid enim honesti-
us? aut quid honesto anteponendum? sin autem * sa-
tis factum reip. putas: celeriter ad comitia, quan-
do mature futura * sunt, ueniendum censeo; dummo-
do ne quid haec ambitiosa festinatio imminuat eius
gloriae, quam consecuti sumus. Multi * clarissimi
uiri, cum reip. darent operam, annum petitionis
suae non obierunt. quod eo facilius nobis est, quod

diffusio ab uo-
li.

ad lib. 7. q. 30
erat enim Plau-
ci legatus. su-
pra, ep. 8.

Furnius enim
ad petendam
praeturam con-
tendere cupie-
bat, cum non-
dum ipse aue-
nus esset.

supra, ep. 9.

non fuerunt,
oppressa a 111
utis 11 p.
diffusio ab
exemplis.

si manebis in
provincia, &
ad comitia praetoria non ue-
nies.

testificandi a-
moris causa.

ep. 4. lib. 2. & 4.
lib. 10.

ep. 7. lib. 21.

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

ad Q. Minio

non est annus hic tibi destinatus : ut, si aedilis fuif-
ses, post biennium tuus annus esset. nunc* nihil praec-
termittere uidebere usitati, & quasi legitimi tem-
poris ad petendum. uideo autem, Planco consule,
etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen
splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex
sententia confecta essent. Omnino plura me scribe-
re, cum tuam tantum consiliu, iudiciuq. sit,
non ita necesse arbitrabar : sed tamen sententiam
meam tibi ignotam esse nolebam* : cuius est haec sum-
ma, ut omnia te metiri dignitate malim, quam am-
bitione, maioremq. fructum ponere in perpetuitate
laudis, quam in celeritate praeturae. Haec eadom
locutus sum domi meae, adhibito* Quinto fratre
meo, & Caecina, & Caluisto, studiosissimis tui,
cum Dardanus, libertus tuus, interesset, omni-
bus probari uidebatur oratio mea : sed tu optime
iudicabis. Vale.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia praetoria se
uenturū: Cicero dissuadet, comitiaq. dilata significat.

Cicero s. d. FURNIO. 26

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut
omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimi-
candum; illud magis timui; quod uicatum, non mo-
lesse fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scri-
bis, in eo uel maximam spem pono uictoriae. De
Gallorum* studio, nos aliquando cognoscemus, ut
scribis, cuius id opera maxime excitatum sit : sed
iam, mihi crede, cognouimus. * itaque incandissi-
mis

tua uidelicet o-
pera excitatū.

mis tuis litteris stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius; ne diutius cum periculo fatuus sis. omi Furni, quam tu causam tuam non nosti, qui alienas tam facile * discas. tu nunc candidatum te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras; aut, si iam confecta, domi tuae sis; scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudem impetus novi. quod si, ut scribis, ita sentis: non magis te, quam de te iudicium* reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus lenissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, praepropera festinatio abducat a tantis laudibus, quibus te omnes in caelum iure, & vere ferunt? scilicet id agitur, * utrum hac petitione, an proxima praetor fias, non ut ita de rep. mereare, omni* honore ut dignissimus iudicare. utrum nescis; quam alte adscenderis; an pro nihilo id putas? si nescis; tibi ignosco: nos* in culpa sumus. si intelligis: vlla tibi est praectura vel officio, quod pauci; vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Calpurnius, homo magni iudicii, tuiq. amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere possumus, quod multis de causis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem protrudimus. * Vince igitur, & vale.

causarū enim patronus solebat esse.

qui te putem aliter sentire, quam scribis,

id laborandum tibi & apicis tuis. non praectura tantum.

qui te decedere e provincia cupientem accusamus.

ep. 2. lib. 2. ad Q. fr.

ARG. Lepidum quasi molli brachio obiurgat, quia, summis honoribus a senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. tum, pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur ne se interponat.

Cicero s. d. M. Lepido. 27

QVOD mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnae curae est, ut quam amplissima dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine ornatus* summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandae te cupidum esse, laetor. pacem eam si a seruitute seiuungis; consules & reip. & dignitati tuae. sin ista pax perditum hominem in possessione* impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam pacificationem* non interpones; quae neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed haec audies ex alijs, aut certior fies litteris. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

ARG. Dolet se non fuisse participem coniurationis in Caesarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde suum libertatis recuperandae studium declarat.

Cicero s. d. C. Trebonio. 28

QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Mart. inuitasses: reliquiarum* nihil haberemus. at nunc cum his tantum negotij est, ut vestrum illud diuinum in remp. beneficium non nullam habeat querellam. quod vero a te, viro optimo, sedu-

ctus*

In S. C. infra,
ep. 33. h. l. & 18.
lib. xi. & Phil.
l. 5 & 13.

e qua deiectus
erat proelio
Murenensi.

hac pacem val-
de improbat et-
iam in Philip-
picis.

ep. 7. l. xi. & 4.
l. 12.
Antonius seru-
tus non esset. vi-
de infra, ep. 12.

Etus* est, tuoq. beneficio adhuc uiuit haec pestis: interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. mihi enim negotij plus reliquisti vni, quam, praeter me, omnibus. Vt enim primum post Antonij foedissimum discessum* senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore & amore semper habuisti. nam, cum senatum ad x i i i. Kal. Ian. tribuni pl. vocauissent, & deq. alia re referrent; totam remp. sum complexus; eiq. acerrime; senatumq. iam languentem, & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinemq. reuocaui, magis animi, quam ingenij viribus. hic dies, meaq. contentio, atque actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandae. nec vero ipse postea tempus ullum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. quod nisi res urbanas, atq. omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quamquam eram maximis occupationibus* impeditus. sed illa cognosces ex alijs, a me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes. magnam damnum factum est in Seruio.* L. Caesar optimae sentit: sed, quod auunculus est, non acerrimas dicit sententias. consules egregij: praeclarus D. Brutus: egregius puer* Caesar. de quo spero equidem reliqua: hoc vero certum habero, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset, & legionesq. duae de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil Antonium* sceleris,

Dio lib. 44.
& Phil. 13.

cū Brundisium profectus est ut legiones Macedoniae ad verberum secum duceret. ep. 25. l. 12 Philipp. 3. & Dio lib. 45. vocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gellius lib. 14. cap. 7.

numquam per Antonium quietus fuit. ep. 1.

perierat Ser. Sulpicius. vide Philipp. lib. 9.

ep. 7. lib. xi.

privato consilio, suo sumptu. Philipp. 3. Brundisio redeuntē. ep. 25. lib. 12. & Philipp. 3.

leris, nihil crudelitatis praeteriturum fuisse. Haec tibi etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampij exultantis; bonamq. spem habere iubet.

Cicero s. d. Ampio Balbo.

29

DE MEO studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio. nec ijs concedo, * quamquam sunt singulari in te benevolentia, vt te saluum malint, quam ego. illi mihi necesse est concedant, vt tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & iam in maxima re feci, & fundamenta* ieci salutis tuae. Tu fac bono animo, magnoq. sis, meq. tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.

ARG. Proelium, victoriaq. de Antonio relata nunciatur.

Ser. Galba s. d. Ciceroni.

30

DECIMO septimo Kal. Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obuiam processeram millia passuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quinctam trigesimam, & cohortes* praetoriae duas, vnam suam, alteram Silani, * & euocatorum partem. ita obuiam venit nobis; quod nos quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius venire in ca-

forte is est, de quo ep. 3. l. 1. & ad quen. 12. l. 6

ep. 3. l. 4.

sic locutus. ep. 9. lib. 1.

de hoc Galba in Philipp. 13.

Verg. l. 2. c. 6. qui disceslerat a Lepido, ipso tamē haud inuito. vide infra, ep. 34. & Dionē lib. 46. qui hāc

in castra possemus, legionem Martiam, * cui ego praesse solebam, & duas cohortes praetorias miserat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, contineri* neque legio Martia, neque cohortes praetoriae potuerunt: quas sequi coepimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantum equitatum, & leuem armaturam ostendebat. postea quam vidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, & silvarum transiimus; acies est instructa a nobis duodecim cohortium. nondum venerant legiones duae, cum repente Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrat. Primo ita pugnatum est, vt acrius non posset ex utraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum Martiae * legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem trigessimam * quintam Antonij, vt amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. itaque, cum equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me coepi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggredierentur. interim video me esse inter Antonianos, Antoniumq. post me esse aliquanto. * repente equum immisi ad eam legionem tironum, quae veniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila comittere velle. ita nescio quo fato sum seruatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa Aemilia,

etiam pugnam narrat. de legione Martia Phil. 14.

Phil. 14.

quae, relicto Antonio, Caesari Octauiano se adiunxerat. Philipp. 3. & 5. & Velleius 1. 2.

equum admittere, dixit l. 2. de Fin. incitare, l. 3. de nat. de.

praetoriae cohortes fortissimorum virorum.

duabus legionibus oratione XIII. in Antonium.

exercitu inco-lumi. Phil. 14.

legionū signa; nam cohortiū diuersa, quae sexaginta hostibus crepta.

lia, ubi cohors Caesaris praetoria* erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiae legionis duae cohortes erāt, & cohors praetoria, pedem referre coeperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo vel plurimum valet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus coepi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putauit se posse capere. quo cum uenit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum cohortibus* viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq. omnes eius deleuit, fugauitq. eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra redijt,* vnde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quae ab Antonio erant oppugnatae. sic partem maiorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium praetoriarum nostrarum, & legionis Martiae fieri potuit. aquilae* duae, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. Ad XXI. Kal. Maij, ex castris. Vale.

ARG. Excusat se, quod studium suum erga remp. litteris nondum declarauerit: seq. libertatis recuperandae cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio s. d. Ciceroni. 31

Hispaniam posterio-rem administrabat, a Caesare commissam, in qua Lusitania contineba-

MINIME mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de rep. postea quam itum est ad arma. nam saltus

salus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus latrocinij infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. itaque, nisi naue perlatae litterae essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc vero, nactus occasionem, postea quam nauigari coeptum est, cupidissime, & quam creberrime potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim inuisus * mihi, vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud initium civilis belli saepe defleui. cum vero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. compulsus eo, quo minime * volebam; ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adi. Caesarem vero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quae mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, vt optimus quisque maxime probaret: quod iussus sum, eo tempore, atque ita feci, vt appareret, inuito imperatum esse. cuius facti iniustissima inuidia * erudire me potuit, quam iucunda libertas, & quam misera sub dominatione vita esset.

tur; ceterior Lepido attributa erat. infra, ep. 33.

M. Antonius, nunc inuisus, quia recip. hostis, antea vero amicus. infra, ep. 33.

quia Caesar pro sua potentia, Pompeius pro repputabatur contendere.

odium aduersus me iniuste concitatum.

max tamen Afi
ni te cum Anto
nio coniunxisti.
Velleius lib. 2.

consule.

infra, ep. 33.

vr̄is enim eum
& Lepidus, & An
tonius. ep. se-
quenti.

ep. sequenti.
ep. 15. lib. 12. &
24. lib. 14. & in
prooemio libri
de claris orat.
Opinione om-
nium maiorem
animo cepi do-
lorem.

esset. ita, si id agitur, vt rursus in potestate omnia
vnius sint: quicumque is est, ei me profiteor * inimi-
cum: nec periculum est ullum, quod pro libertate
aut refugiam, aut deprecer. sed consules neque
s. c. neque litteris suis praeceperant mihi, quid
facere. vnas enim post idus Mart. demum a Pansa*
litteras accepi; in quibus hortatur me, vt senatui
scribam, me, & exercitum in potestate eius futu-
rum. quod, cum Lepidus concionaretur, atque o-
mnibus scriberet, se consentire cum Antonio, ma-
xime contrarium fuit. nam quibus com meatibus,
inuito illo, per illius prouinciam legiones ducerem?
aut, si cetera transissem, num etiam alpes poteram
transuolare, quae praesidio illius tenentur? Adde
huc, quod perferri litterae nulla condicione potue-
runt, sextentis enim locis excutuntur, deinde etiam
retinentur* a Lepido tabellarij. Illud me Cordubae
pro concione dixisse, nemo vocabit in dubium, pro-
uinciam me nulli, nisi qui a senatu missus venisset,
traditurum. nam de legione trigesima tradenda
quantas habuerim contentiones, * quid ego scribam?
qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fue-
rim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius,
aut pugnacius quidquam putare esse. quare me eum
existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim;
(omnes enim ciues plane studeo esse saluos) dein-
de qui & me, & remp. vindicare in libertatem pa-
ratus sim. Quod familiarem * meum in tuorum nu-
mero habes, opinione* tua mihi gratius est: inuideo
illi tamen, quod ambulat, & iocatur tecum. quae-
res,

res, quanti uestimem. si vñquam licuerit uiuere in otio, exspecteris. nullum enim uestigium abs te discessurus sum. Illud uehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in prouincia ne, an ducendo exercitum in Italiã, reip. magis satisfacere possim. ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam prouincijs, quae praesertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, vt * nunc est, cum exercitu proficisci. deinde ex litteris, quas Pansae misi, cognosces omnia. nam earum tibi exemplar misi. xvii Kal. Apr. Cordubae.

ARG. Enumerat, quae Balbus, quaestor suus, flagitiose commiserit, quaeq. ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

Asinius Pollio s. d. Ciceroni. 32

BALBUS quaestor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coactò, de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Iunij transiecit sese in regnum Bogudis, plane bene peculiat. * his rumoribus utrum Gades referatur, an Romam; (ad singulos enim nuncios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed, praeter furtà, & rapinas, & uirgis caesos socios, haec quoque fecit; vt ipse gloriari solet, eadem, quae C. Caesar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatum, * in quatuor-

ut nunc quidem in animo habeo. casus autem saepe cogit mutare consilium.

statim a Balbi flagitijs incipit: quod est indicium summae iracundiae.

bene nummat, dixit oratione in Rul- lum.

BB decim sicuti Liberius minimum dona-

uerat Caesar.
Suetonius, &
Macrobius.

Phil. xi. c. 45.

uide ad Att. ep.
9. & xi. lib. 8.

cum gladiato-
res pugnarent.
Phil. i.

quæ uox auxi-
lio saepe fuit.
in Verrem.

quod ploris est
quæ de Balbo
agere.

sexaginta scuta
ros, ut hodie ap-
pellant.

decim sessum deduxit: tot enim fecerat ordines eque-
stris loci: quattuor uiratum sibi prorogauit: comi-
tia biennij biduo habuit, hoc est renunciauit quos
ei visum est: exsules reduxit, non horum tempo-
rum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus truci-
datus, aut expulsus est Sex. Varo* procos. Illa ue-
ro iam ne Caesaris quidẽ exemplo, quod ludis prae-
textam de suo itinere* ad L. Lentulum procos. solli-
citandum posuit. & quidem, cum ageretur, fleuit,
memoria rerum gestarum commotus. gladiatoribus* autem Fadium quendam, militem Pompeia-
num, quia, cum depressus in ludum bis gratis de-
pugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum con-
fugerat, primum Gallos equites immisit in popu-
lum, (coniecti enim sunt lapides in eum, cum arri-
peretur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo,
& uiuum combussit; cum quidem pransus, nudis pe-
dibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis,
inambularet, & illi misero quiritanti, Ciuis* Ro-
manus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem
implora. bestiis uero ciues Romanos, in his circu-
latorem quendam auctionum, notissimum hominem
Hispani, quia deformis erat, obiecit. Cum huiusmodi
portento res mihi fuit. sed de illo plura coram. Nunc,
quod* praestat, quid me uelit facere, constituit c.
tres legiones firmas habeo: quarum unam uigesimam
octauam cum ad se initio belli accersisset Antonius
hac pollicitatione, quo die in castra uenisset,
denarios quingenos* singulis militibus daturum, in
uictoria uero eadem praemia, quae suis legionibus:
(quorum

(quorum quis vllum finem, aut modum futurum putauit?) incitatissimam retinui, acgre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem: ut potecum singulae* quaedam cohortes seditionem fecerint. reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. nec uero minus Lepidus urfit me & suis, & Antonij litteris, ut legionem trigessimam* mitterem sibi. itaque, quem exercitum neque uendere ullis praemijs volui, nec eorum periculorum metu, quae, victoribus illis, portendebantur, deminuere, debetis existimare re-tentum, & conseruatum reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, quod* iussistis, feci. nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: sinibus meae provinciae nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum ququam misi; & si quos equites decedentes nactus sum: supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnum, rep. salua, tulisse me putabo. sed resp. si me satis nonisset, & maior pars senatus; maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cum etiam nunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi. etiam praetextam, si uoles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI. id. Iun. Cordubae*. Vale.

ARG. Deplorat calamitatem reip. quae Mutinen si proelio & consules, & robur sobolemque militum amiserat.

sciundae ab aliis.

supra, ep. 31.

ex eo, quod feci, quae facturus fuerim, existimate.

Paethicae Hispaniae urbs, utriusque Senecae, & Lucani patria. Martij. lib. 1.

supra, ep. 31.

nam ego pro-
desse aliquid
possum; ideoq;
citius audire
uoluisssem.

perire, qui &
apud fortis erat,
& fortis filios
praesidio reip.
aliquando fu-
turos, poterant
gignere.

dicerent me in
Italiam uenisse,
non ut reip.
sed ut Antonio
opem ferrem.

Qv o tardius certior fierem de proelijs apud
Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabel-
larios nouem dies retinuit: * tametsi, tantam cala-
mitatem reip. quam tardissime audire, optandum
est, sed illis, qui prodesse* nihil possint, neque me-
deri. atque utinam eodem s. c. quo Plancum,
& Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussis-
setis uenire. profecto non accepisset resp. hoc uul-
nus. quo si qui laetantur in praesentia, quia viden-
tur & duces, & veterani Caesaris partium inte-
riisse; tamen postmodum necesse est doleant, cum va-
stitatem Italiae respexerint. nam & robur, & so-
boles* militum interiit: siquidem, quae nunciantur,
ulla ex parte uera sunt. Neque ego non uidebam,
quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum ue-
nisssem, omnem enim cunctationem eius discussisssem,
praesertim adiutore Planco. sed scribenti ad me
eiusmodi litteras, quas leges, & concionibus uide-
licet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, pal-
parer necesse erat, si uellem commeatum, per pro-
uinciam eius iter faciens, habere. praeterea uere-
bar, ne, si ante, quam ego incepta perficerem, proe-
lium confectum esset, pium meum consilium rape-
rent* in contrariam partem obtrectatores mei, pro-
pter amicitiam, quae mihi cum Antonio, non ma-
ior tamen quam Planco, fuit. itaque a Gadibus
mense Aprili binos tabellarios in duas naues impo-
sui; & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi,

ut me faceretis certiores, quoniam modo plurimum
possem prodesse reip. sed, ut rationē in eo, quo die
proelium Pansa commisit, eodem a Gadibus naues
profectae sunt. nulla enim post hiemem fuit ante
eam diem nauigatio. & hercule, longē remotus ab
omni suspitione futuri civilis tumultus, penitus in
Lusitania* legiones in hibernis collocaram. ita por-
ro festinauit vterque* confligere, tamquam nihil pe-
ius timerent, quam ne sine maximo reip. detrimen-
to bellum componeretur. sed, si properandum fuit,
nihil non summi ducis consilio* gessisse Hirtium vi-
deo. nam haec mihi scribuntur ex Gallia Lepidi,
& nuntiantur: Pansae exercitum concisum esse:
Pansam ex vulneribus mortuum: * eodem proelio
Martiam legionem interiisse, & L. Fabatum, &
C. Paeduceum, & D. Carfulenum: Hirtiano an-
tem proelio & quartam* legionem, & omnes per-
aeque Antony caesas: item Hirtii quartam, cum
castra quoque Antonii cepisset, a quinta legione
concisam esse: ibi Hirtium quoque periisse, & Pon-
tium Aquilam*: dici etiam, Octavianum cecidisse:
(quae si, quod dii prohibeant, uera sunt, non me-
diocriter doleo) Antonium turpiter Mutinae ob-
sessionem reliquisse, sed habere equitatum,* ac le-
giones sub signis armatas tres, & P. Vagieni v-
nam, inermes bene multos: Ventidium* quoque se-
cum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si
nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema,
& non modo nationes, sed etiam seruitia* concita-
turum: Parmam direptam: L. Antonium alpes

I. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Antonius, &
Pansa.

ep. 5. lib. 12.

mortuus est Bo-
niface, vi feri-
bit Appianus.

mendum. nam
de hac post. pu-
to. II. legendū,
quam cum An-
tonio fuisse, ex
Phil. 5. colligo.
falsum. Phil. 14
unum ex per-
cussoribus Cae-
saris, ep. 19. ad
M. Brutum.
ep. 15. lib. 10. &
10. lib. 11.

ep. sequenti &
supra, ep. 17. &
18.

ep. 10. lib. 12.

ne perdatur i-
psum etiam no-
men cum im-
perio populi R.

occupasse. Quae si uera sunt; nemini nostrum ces-
sandum est; neque expectandum, quid decernat se-
natus. res enim cogit huic tanto incendio succurre-
re omnes, qui aut imperium, aut nomen* denique
populi R. saluum esse uolunt. Brutum enim xvii.
cohortes, & duas non frequentes tironum legiones,
quas conscripserat Antonius, habere audio. neque
tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hir-
tij exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non
multum spei puto esse; praesertim cum nihil sit pe-
riculosius, quam spatium confirmandi sese. Anto-
nio dari. anni autem tempus libertatem maiorem
mibi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut
in uillis sunt: itaque proximis litteris consilium me-
um expeditur. nam neque deesse, neque superesse*
reip. uolo. maxime tamen doleo, adeo & longo,
& infesto itinere ad me ueniri, ut die quadragesimo
post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nun-
cientur. Vale.

ARG. Narrat, in Antonii aduentu quid egerit: &
agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus
non crediderit.

de Lepido sic
Ne. l. ius lib. 2.
Lepidus pont.
max. in locum
Caesaris turro
creatus, decre-
ta sibi Hispa-
nia, adhuc in
Gallia moraba-
tur & Phil. xiii

M. Lepidus imp. iterum, pont. Max.

s. D. Ciceroni.

34

Si uales, bene est: ego quoque ualeo. Cum au-
dissem, Antonium cum suis copijs, praemisso L.
Antonio cum parte equitatus, in prouinciam me-
am uenire; cum exercitu meo ab confluyente Rho-
dano castra moui, ac contra eos uenire institui.
itaque

itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium
 veni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra
 Antonios feci. P. Ventidius* suas legiones tres con-
 iunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat
 antea legionem secundam, & ex reliquis legioni-
 bus magnam multitudinem, sed inermium. equita-
 tum habet magnum. nam omnis ex proelio integer
 discessit, ita ut sint amplius equitum*XXX. itaque
 ad me complures milites, & equites ab eo transie-
 runt: & in dies singulos eius copiae minuuntur.
 Silanus, & Culeo ab eo discesserunt. nos, etsi gra-
 uiter ab his laesi eramus, quod contra* nostram
 uoluntatem ad Antonium ierant; tamen, nostrae
 humanitatis, & necessitudinis causa, eorum salutis
 rationem habuimus. nec tamen eorum opera uti-
 mur; neque in castris habemus; neque illi negotio
 praefecimus. quod ad bellum hoc attinet, nec sena-
 tui, nec reip. deerimus. quae postea egerimus, fa-
 ciam te certiore. Etsi omni tempore summa stu-
 dia officii in tuo inter nos certatim constiterunt pro
 nostra inter nos familiaritate, & proinde* diligen-
 ter ab utroque conseruata sunt: tamen non dubito,
 in tanto & tam repentino motu reip. quin non nul-
 la de me falsis rumoribus a meis obrectatoribus,
 me indigna, ad te delata sint, quae tuum animum ma-
 gnopere mouerent pro tuo amore in remp. ea te mo-
 derate accepisse, neque temere credendum iudicasse,
 a meis procuratoribus certior sum factus: quae mi-
 hi, ut debent, gratissima sunt. Memini autem & illa
 superiora,* quae abs tua uoluntate profecta sunt ad

supra. ep. 17. &
 33. & epist. 10.
 lib. xi.

epistola ante-
 cedenti.

immo ex ipsius
 uoluntate. vi-
 de Dioné l. 46.

ep. 4. & 5. l. 3,
 proinde pro pec-
 inde, ut etiam
 apud Terentiu,
 & in his epist.
 saepe.

Philipp. 5.

meam dignitatem augendam, & ornandam: quae perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam uitam, studium diligentissime superioribus temporibus in rep. administranda, quae Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale.

X I I. Kal. Iun. ex castris, ex Ponte Argenteo.*

ARG. Antonii recepti causam confert in milites suos, dissensionem ciuium inique ferentes.

Lepidus imp. iterum, pont. max. s. d.

S. P. PL. Q. R.

35

SI uos, liberiq. uestri ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Deos hominesq. testor, P. C. qua mente, & quo animo semper in rep. fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate iudicari. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communiq. pace, seditione facta, retinuit; meq. tantae multitudinis ciuium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut uere dicam, coegit.* in qua re ego P. C. oro, atque obsecro, ut, priuatis offensionibus omissis, summae reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusq. nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. quod si salutis omnium, ac di-

gnitatis

Argentum am-
ne Plinius no-
minat in Gal-
lia Narbonensi.

hoc & Dio, &
Velleius, & alii
prodiderunt.
hostis tamen
Lepidus iudi-
catus est.

gnitatis rationem habueritis : melius & vobis, &
reip. consuletis. Data 1 V. Kal. Iun. a Ponte Ar-
genteo. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM

AD BRVTVM, ET ALIOS,

LIBER XI.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibus cum Cae-
sarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum ex-
ponit, postulatamq. a se liberam legationē significat.

D. Brutus s. D. M. Bruto, & C. Cassio.

VO in statu sumus, cognoscite. Heri
vesperi apud me Hirtius* fuit: qua
mente esset Antonius, demonstra-
uit, pessima scilicet, & infidelissima.
nam se neque mihi provinciam da-
re posse aiebat, neque arbitrari tuto in vrbe esse
quemquam nostrum: adeo esse militum concita-
tos animos, & plebis, quod vtrumque esse falsum,
puto vos animaduertere; atque illud esse verum,
quod Hirtius demonstrabat, timere eum; ne, si me-
dioere auxiliū* dignitatis nostrae habuissemus, nul-
lae partes ijs in rep. relinquerentur. cum in his an-
gustis versarer, placitum est mihi, vt postularem
legationem liberam mihi, reliquisq. nostris; vt ali-
qua causa proficiscendi honesta quaereretur, hoc se
impetraturum pollicitus est: nec tamen impetratu-
rum

consul cū Pan-
sa designatus
in annū sequen-
tem.

quod mox ha-
buerunt, admi-
nistratioq. pro
uiactarum a se
nata data.

rum confido : tanta est hominū insolentia , & nostri infectatio . ac , si dederint , quod petimus ; tamen paullo post futurum puto , ut hostes iudicemur , aut aqua , & igni nobis interdicator . Quid ergo est , inquis , tui consilij ? Dandus est locus fortunae : cendum ex Italia , migrandum Rhodum , aut aliquo terrarum arbitror . si melior casus fuerit , reuertemur Romam ; si mediocris , in exilio viuemus ; si pessimus , ad nouissima auxilia descendemus . * Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum , cur nouissimum tempus expectemus potius , quam nunc aliquid moliamur . Quia , ubi consistamus , non habemus , praeter Sex . Pompeium , & Bassum Caecilium : qui mihi videntur , hoc nuncio de Caesare allato , firmiores futuri . satis in tempore ad eos accedemus ; ubi , quid valeant , scierimus . Pro Cassio , & te si quid velitis me recipere , recipiam . postulat enim hoc Hirtius ut faciam . Rogo uos , quamprimum mihi rescribatis . nam non dubito , quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiore sit facturus . quem in locum conuenire possumus , quo me velitis venire , rescribite . Post nouissimum Hirtij sermonem , placitum * est mihi postulare , ut liceret nobis esse Romae publico praesidio : quod illos nobis concessuros non puto . magnam enim inuidiam * ijs faceremus . nihil tamen non postulandum putavi , quod aequum esse statuerem . Valete .

ARG. Petunt ab Antonio , an putet ipsos in vrbe , magna veteranorum militum frequentia , tutos fore .

M.

descendere ad
extrema , ep. 33.
lib. 10.

Pompeium in
Hispania , Caeci
lium in Syria .

- 11 . 9 .

- 11 . 9 .

ep. 4 . lib. 8 .

- 11 . 9 .

vide inuidiam
pro odio . indi
gnarentur , in
quis . boni . vin
dices libertatis
egere praesidio .

M. Brutus, & C. Cassius praet. s. d.

M. Antonio cos.

2.

DE tua fide, & beneuolentia* in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus haec tibi: quae profecto, quando istum* animū habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam cōuenisse iam, & ad Kal.* Iun. futuram multo maiorem. de te si dubitemus, aut vereamur; simus nostri dissimiles. sed certe, cum ipsi in tua potestate* fuerimus; tuoque adducti cōsilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios; neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilij participes; in ea praesertim re, quae ad nos pertinet. quare petimus a te, facias nos certiores tuae voluntatis in nos; putes ne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum: quos etiam de reponenda arā* cogitare audimus: quod velle te, probare vix quisquam posse videtur, qui nos saluos, & honestos velit. nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud* libertate communi quaesisse; exitus declarat. fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a virtute tua, & fide. sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri sumus. maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valde leue est, ac nugato-

beneuolentia,
vt velit, fides, vt
seruet.

minime a nobis
alienum.

Phil. Iunius
mensis Dola-
bellae fuit.
erat enim con-
sul Antonius.

erecta a Mario,
euerfa a Dola-
bella; vnde illa
Ciceronis gra-
tulatio ep. 14. l.
9 & App. l. 3. de
bel. ci.
sic locutus
Hor ep. 1. l. 2.

et ab eo sit ha-
bita et. l. 2. p.

et ab eo sit ha-
bita et. l. 2. p.

ut in vrbe frequentes adessent.

ve fortasse tibi videatur, quia consulimus te de salute nostra.

nugatorium, eare denunciatum*, esse veteranis, quod de commodis eorum mense Iunio laturus esses. quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam videri* nimium vitae cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine perniciē, & confusione omnium rerum. Vale.

ARG. Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus, & Cassius praet. s. d.

Antonio cos.

LITTERAS tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quae a te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla laceruimus iniuria: neque miraturum credidimus, si praetores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus a consule. quod si indignaris, auctos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitijs sollicitatis, et nuncijs trans mare missis quod te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum; & te miramur, cum* haec reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Caesaris obijceres. Illud vero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere praetoribus, concordiae, ac libertatis causa, per* edictum de suo iure decedere,* quin consul arma

praetores erant Brutus & Cassius, & Caesaris occiderunt.

id est cum de his questus non sis.

Phil. 1. vrba exire.

mine-

minetur. quorum fiducia, nihil est, quod nos ter-
reas. neque enim decet, aut conuenit nobis,* peri-
culo vlli submittere animum nostrum: neque est An-
tonio postulandum, vt ijs imperet, quorum opera
liber est. nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile
suscitare vellemus; litterae tuae nihil proficerent.

N V L L A enim minantis auctoritas apud liberos
est. sed pulchre intelligis, non posse nos quoquam*
impelli; & fortassis ea re minaciter agis, vt iudi-
cium nostrum metus videatur. nos in hac sententia
sumus, vt te cupiamus etiam in libera rep. ma-
gnum, atque honestum* esse; vocemus te ad nullas
inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem,
quam tuam amicitiam, aestimemus. tu etiam at-
que etiam vide, quid suscipias, quid sustinere pos-
sis: neque quam diu vixerit Caesar, sed quam non
diu regnarit,* fac cogites. Deos quaesumus, consi-
lia tua reip. salutaria sint, ac tibi: si minus, vt sal-
ua, atque honesta rep. tibi quamminimum noceant,
optamus. Pridie non. Sext.

qui tyrannum
occidimus pa-
triae liberandae
causa.

ad vllam noui-
tatem. orium. n.
ab initio specu-
latus. supra
ep. 2.

honestum, pro
honoratum. sic
l. 2. ep. 15. Caesa-
rem honestum
esse cupio.

regnavit per
quinque menses
post deiectos in
Hispania Pom-
peij liberos.
Velleius lib. 2.

ARG. Res a se gestas exponit; pro quibus rogat Ci-
ceronē, vt sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus imp. cos. des. s. d.
Ciceroni,

4

SI DE tua in me voluntate dubitarem, mul-
tis a te verbis peterem, vt dignitatem meam tue-
rere; sed profecto est ita, vt mihi persuasi, me tibi
esse curae. Progressus sum ad in alpinos cum exer-
citu,

citu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosq. eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti: cum omnium bellicosissimis bellū gessisti: multa castella cepi, * multa vastavi: nō sine causa ad senatum litteras misi. adiua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inferuieris. Vale.

ex quibus triu-
phaslet; vt in
Philipp.

ARG. Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaq. pollicetur.

Cicero s. d. D. Bruto imp.

Rutiliorum co-
gnomen.

LVPVS, * familiaris noster, cum a te venisset, cumq. Romae quosdam dies commoraretur; ego eram in ijs locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, vt ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad v. id. Dec. nec habui quidquam antiquius, quam vt Pansam* statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quae maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si ne* illa quidem in re, quae a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breuiter significandum videtur, populum R. omnia a te expectare, atque in te aliquando recuperandae libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesq. memineris, quod te facere certo scio, quantam rem gesseris; non obliuiscere profecto, quantae tibi etiam nunc gerendae sint.

consulem desi-
gnatum.

in Caesare occi-
dendo.

si enim iste* provinciam nactus erit; cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro. iisdem precibus, quibus senatus populusq. R. vt in perpetuum rep. dominatu regio liberes: * vt principijs consentiant exitus. tuum est hoc munus, tuae partes: a te hoc ciuitas, vel omnes potius gentes non expectant solum, sed etiam postulant. Quamquam, cum hortatione non egeas, vt supra scripsi, non vt ar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, vt tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quae ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum reip. causa, quae mihi vita mea carior est, tum quod tibi ipsi faueam, tuamq. dignitatem amplificare velim, tuis optimis * consilijs, amplitudini, gloriae nullo loco defuturum. Vale.

Antonius, qui Bruto provinciam conabatur eripere.

Antonio. tuae provinciae finibus excludendo. in quo sua videtur salus scip.

quae spectare scio ad communem libertatem.

ARG. Suam dignitatem Brutus commendauerat. respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curae fore; idq. iam in senatu declaratum.

Cicero s. d. Bruto imp. 6

LVPVS noster cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane conuenit, tuaq. mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare; quam mehercule non habeo tua cariorum. quare mihi gratissimum facies, si exploratum habe-

Gell. l. 14 c. 7.

id est, antequam
cōsulum ini-
uissent Hirtius
& Pansa.

primum in se-
nato, deinde ad
populum.

habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec
studium meum defuturum. Cum tribuni* pl. edixis-
sent, senatus adesset ad xiiii. Kal. Ian. haberentq.
in animo de praesidio consulum des. referre; quam-
quam statueram in senatum ante* Kal. Ian. non ve-
nire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propo-
situm esset, nefas esse duxi, aut ita haberi sena-
tum, ut de tuis diuinis in remp. meritis sileretur;
quod factum esset, nisi ego venissem; aut, etiam si
quid honorifice de te diceretur, me non adesse. ita-
que in senatum veni mane. quod cum esset animad-
uersum, frequentissimi senatores conuenerunt. quae
de te in senatu egerim, quae in concione* maxima
dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. illud
tibi persuadeas velim, me omnia, quae ad tuam
dignitatem augendam pertinebunt, quae est per se
amplissima, summo semper studio suscepturum, &
defensurum. quod quamquam intelligo me cum mul-
tis esse facturum: tamen appetam huius rei princi-
patum. Vale.

ARG. Hortatur Brutum, ne in salute populi R. cō-
seruanda senatus auctoritatem exspectet, sed voluntā-
tem senatus pro auctoritate habeat.

Cicero s. d. Bruto imp.

7

Scriboniae
gentis.

CUM adhibuisset domi meae Lupus me, & Li-
bonem, * & Seruium, consobrinum tuum; quae
mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitror;
qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quamquam
statim Seium Graecceus est subsecutus, tamen ex
Graecceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc,
quod

quod te diligentissime percipere, * & meminisse uelim, ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus expectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes; (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) et adolescentem, uel puerum * potius Caesarem iudices temere fecisse, qui tantam causam publicam priuato consilio suscepit; denique homines rusticos, * sed fortissimos uiros, ciuesq. optimos, dementes fuisse iudices, primum milites ueteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, * legionem Quartam, quae suum consulem hostem iudicauerunt, seq. ad salutem reip. defendendam contulerunt. * uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. potestremo suscepta tibi causa iam bis est; ut non sit integrum; primum * idibus Mart. deinde proxime; exercitu nouo, & copiis comparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quae ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

superlata, percipere primum, deinde meminisse.

annum aetatis agentem xix. Velleius l. 2. Tacitus lib. 13. & ep. 28. lib. 10. Veg. l. 1. c. 3.

uide Philip. 3. 13. & 14.

Ostauiano se tradiderunt. Velleius l. 2.

cum tyrannum priuato consilio occidisti.

ARG. Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, quaeq. sit omnium de Bruto expectatio, consensioq. ad libertatem recuperandam.

Cicero s. D. Bruto imp. 8

Eo tempore Polla * tua misit, ut ad te, si quid uellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. omnia enim erant suspensa propter expectationem legatorum: * qui quid egissent, nihil

pro, Paulla, uelle. Polla, pro Polla, uide ep. 10. l. 8.

legati ad Antonium iurauerunt.

Philippus, & Pi
fo. vide ep. 4. l.
12. & Philip. 6.

rege enim inter
fecto, regios nu
tur intruemur,
ait ep. 1. lib. 12.

nondum Pan
sa, eius collega,
ad Mutinam
perueniat.

Hirtium non
nominat; quod
in Pansa prudē
tia maior.

elapsus ta
est cum tribus
legionibus,
scq. cum Anto-

dum nunciabatur. haec tamen scribenda existimaui:
primum, senatum populumq. R. de te laborare non
solum salutis suae causa, sed etiam dignitatis tuae.
admirabilis est enim quaedam tui nominis caritas,
amorq. in te singularis omnium civium. ita enim spe
rant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempo
re regno* te remip. liberaturum. Romae delectus ha
betur, totaq. Italia: si hic delectus appellandus est,
cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos
hominum occupavit desiderio libertatis, odioq. diu
tinac servitutis. De reliquis rebus a te iam expecta
re litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hir
tius, * quid Caesar meus: quos spero brevi tempore
societate victoriae tecum copulatos fore. reliquum
est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris
& spero, & malo cognoscere; me neque deesse ulla
in re, neque umquam defuturum dignitati tuae.
Fac valeas.

ARG. Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, utroque
consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conuale
scant; monetque, quid agendum.

Brutus s. d. Ciceroni.

PANSA amisso, * quantum detrimenti resp.
acceperit, non te praeterit. nunc auctoritate, & pri
dentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, con
sulibus sublati, sperent se conualescere posse. ego,
ne consistere possit in Italia Antonius, dabo ope
ram. sequar eum confestim. utrumque me praestatu
rum spero, ne aut Ventidius elabatur, * aut Anto
nius in Italia moretur. in primis rogo te, ad ho
minem

minem uentosissimum Lepidum mittas, ne nobis bel-
lum redintegrare possit, Antonio sibi coniuncto.
Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid
sit facturum. multae, & bonae, & firmae sunt legio-
nes Lepidi, & Asinij. Neque haec iccirco tibi scri-
bo, quod te non eadem animaduertere sciam, sed
quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte factu-
rum numquam; si forte uobis id de hoc dubium est.
Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pul-
so Antonio, reip. non defuturum. Si se alpes An-
tonius transierit, constitui praesidium in alpinis
collocare, & te de omni re facere certiore.

nio coniuncte.
ep. 33. & 34. l.
10. & sequend
huius libri.

IV. Kal. Maij, ex castris, Regij.

ARG. Queritur de quorundam maleuolentia; &
reip. periculum exponit.

Brutus s. d. Ciceroni.

10

NON mihi remp.* plus debere arbitror, quam
me tibi. gratiorem me esse in te posse, quam isti per-
uersi sint in me, exploratum habes: si tamen haec
temporis videantur dici caussa, malle me tuum iu-
dicium, quam ex altera parte omnium istorum.
tu enim a certo* sensu, & vero iudicas de nobis:
quod isti ne faciant, summa maleuolentia, & li-
uore impediuntur. interpellent me, quo minus ho-
noratus sim; dum ne interpellent, quo minus resp.
a me commode administrari possit. quae quanto sit
in periculo, quam potero breuissime exponam. Tri-
mum omnium, quantam perturbationem rerum
urbanarum afferat obitus consulum,* quantamq.

quae tamē mi
hi maxime de-
bet, ob tyran-
num a me ca-
sum.

qui non errat,
sed, quale quid
que est, tale iu-
dicat.

Hirti, & Pa-
lac.

fuspicionē suā
de Octaviano
significat : qui
consulatum pe-
tiit, non ade-
ptus patriae
bellum intulit

ep. 15. 33. & 34
lib. 10.
epist. 13.

ep. 15 & 33.
lib. 10.

cupiditatem* hominibus iniiciat vacuitas, non te fu-
git. Satis me multa scripsisse, quae litteris comen-
dari possint, arbitror : scio enim, cui scribam. Re-
uertor nunc ad Antonium : qui ex fuga cum par-
uulam manum peditum haberet inermium, erga-
stula soluendo, omneq. genus hominum arripien-
do, satis magnum numerum videtur effecisse. huc
accessit manus Ventidij : * quae, trans Apenninum
itinere facto difficillimo, ad Vada* peruenit; atque
se ibi cum Antonio coniunxit. est numerus vetera-
norum, & armatorum satis frequens cum Ventid-
dio. consilia Antonij haec sint necesse est; aut ad
Lepidum ut se conferat, si recipitur; aut Apemā-
no, alpibusq. se teneat, & decursionibus per equi-
tes, quos habet multos, * vastet ea loca, in quae in-
currerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod
ea pars Italiae sine exercitu est. quod si me Caesar
audisset, atque Apenninum transisset : in tantas
angustias Antonium compulisset, ut inopia po-
tius, quam ferro, confiteretur : sed neque Caesari
imperari potest : nec Caesar exercitui suo : quod
utrumque pessimum est. Cum haec talia sint : quo-
minus, quod ad me pertinebit, homines interpel-
lent, ut supra scripsi, non impedito : haec quemad-
modum explicari possint, aut, a te cum explica-
buntur, ne impediuntur, timeo. alere iam milites
non possum. cum ad remp. liberandam accessi, H S
mibi fuit pecuniae C D* amplius. tantum abest, ut
meae rei familiaris liberum sit quidquam, ut meos
iam omnes amicos agere alieno obstrinxerim. septē-
num

expone qua-
dringētes, hoc
est, duodecies
centena. deuta-
corum millia.

num numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare. non, si Varronis* thesauros haberem, suslinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiores. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. non. Maij, ex castris, Dertona.* Vale.

locus corruptus.

colonia Plil.
3. c. 5. Dertone-
nem Strabo no-
minat lib. 5.
in signem ciui-
tatem, inter Ge-
nuam, & Pla-
centiam.

ARG. Scribit de Antonii profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoq. in temp. studio, atque constantia.

Brutus imp. cos. des. s. D.

Ciceroni.

11

EODEM exemplo litterae a te mihi redditae sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est. Scripsi tibi, quae hic gererentur. in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: me de Plancio quidem spem* adhuc abiecit, ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi; & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliae* legatos exspecto; quos confirmatos domum remittam. Tu, quae istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua uoluntate, rei q. pub. commodofiant. maleuolentiae hominum in me, si poteris, occurre: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Pridic non. Maij, ex castris, finibus Statielentium.*

ob amicitiae re-
cordationem.
ep. 33. lib. 10.

cisalpiniae. nam
transalpinae si
praecrat Plau-
cus.

Pligius, & alij

ARG. Queritur, bellum ab Antonio renouatum;
& in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

Cicero s. d. Bruto imp. cos. des. 12

TRES vno die a te accepi epistolas; vnam bre-
uem, quam Flacco Volumnio dederas; duas ple-
niores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attu-
lit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris,
& ex Graeceij oratione non modo non restinctum
bellum, sed etiam inflammatum videtur. non du-
bito autem pro tua singulari prudentia, quin per-
spicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius,
omnia * illa tua praeclara in remp. merita ad nubi-
lum esse ventura. ita enim Romam erat nunciatū,
ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus,
perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium.
qui si ita se habet, vt, quemadmodum audiebam
de Graecio, confligi cum eo sine periculo non pos-
sit: non ille mihi fugisse a Mutina videtur, sed lo-
cum belli gerendi mutasse. itaque homines alij facti
sunt. nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non
fueris. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset,
existimant. omnino EST hoc populi maximeq. no-
stri, in eo * potissimum abuti libertate, per quem eam
consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne quae
iusta querella esse possit. res sic se habet. is bellum
confecerit, qui Antonium oppresserit. * hoc quam
habeat uim, te existimare malo, quam me apertius
scribere. Vale.

duo praecipua
nominauit ep.
7. Caesaris ne-
cem, & copias
reip. caussae com-
paratas. acce-
dit postea uictio
a Mutinensis

id est in eum li-
berime loqui.

iisdem uerbis
& Plancus hor-
ta tus est, Bruti
collegam, ep.
13. 19. & 20.
lib. 10.

ARG. Excusat tarditatem suam in Antonio perse-
quendo; & quo res in statu sit, exponit.

Brutus imp. cos. des. s. d.

Ciceroni.

13

I A M non ago tibi gratias. cui enim re uix re-
ferre possum, huic uerbis non patitur res satisfac-
eri. Attendere te uolo, quae in manibus sunt. qua
enim prudentia es nihil te fugiet, si meas litteras
diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his
de causis, Cicero, non potui. eram sine equitibus,
sine iumentis: Hirtium periisse nesciebam: Caesa-
ri non credebam* prius, quam conuenissem, & col-
locutus essem. hic dies hoc modo abiit. postridie ma-
ne a Pansa sum accersitus Bononiam.* cum in iti-
nere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum es-
se. recurri ad meas copiolas. sic enim uere eas ap-
pellare possum. sunt extenuatissimae, & inopia o-
mnium rerum pessime acceptae. biduo me Anto-
nius antecessit, itinere multo maiore fugiens, quam
ego sequens. Ille enim iit passim, ego ordinatim.
quacumque iuit, ergastula* soluit, homines arri-
puit: constitit nusquam prius, quam ad Vada uenit:
quem locum uolo tibi esse notum. iacet* inter
Apeninum, & alpes, impeditissimus ad iter fa-
ciendum. cum abessem ab eo millia passuum trigin-
ta, & se iam Ventidio coniunxisset; concio eius ad
me est allata; in qua petere coepit a militibus, ut se
trans alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido conue-
nire. succlamatum est, & frequenter a militibus*

cur crederet a-
ius filio, quem
occiderat? App.
l. 3. de bel. ci.
quo ex pugna
fugerat. Appia-
nus, Dio.

supra, ep. 10.

Pli. lib. 3. c. 5.

tres erant Ven-
tidii legiones.
ep. 33. & 34.
lib. 10.

Ventidians, (nam suos ualdequam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum etiam orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerēt. cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nunciata, statim quinque cohortes Pollentiam* praemisi, meumq. iter eo contuli. hora ante praesidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius* cum equitibus. sanequam sum gauisus: in hoc enim victoriam puto consistere. in spem uenerant, quod neque Planci quattuor* legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeriter exercitum transiici posse credebant. quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq. omnis, qui eo praemissus erat a nobis, sustinebant; nostroq. aduentu sustineri facilius posse confidimus. tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint; ne quid detrimenti reip. iniungant, summa a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq. spem de summa rep. habere uolumus; cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia coniunctos, ad omnia pro uobis uideatis paratos. sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq. operam, ut quamparatissimi ab exercitu, reliquisq. rebus pro uestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium conflagamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subito ad patriae periculum conuerterunt.

ARG. Ad Bruti litteras respondet, de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, alijsq. rebus.

Cicero s. d. Bruto imp. 14

MIRABILITER, mi Brute, laetor, mea consilia, measq. *sententias a te probari de decem-
viris, de ornando adolescente. sed quid refert? mi-
hi crede, homini non glorioso, plane iam Brute fri-
geo. ὄψωνος enim erat meum senatus: id iam est
dissolutum. tantam spem attulerat exploratae vi-
ctoriae tua praeclara Mutina *eruptio, fuga An-
tonij conciso exercitu; vt omnium animi relaxati
sint; meaeq. illae vehementes contentiones tamquā
ἐκστασις esse videantur. Sed, vt ad rem rede-
am: legionem Martiam, & Quartam negant, qui
illas norunt, vlla cōdicionē ad te posse per daci. Pe-
cuniae, quam desideras, ratio potest haberi, ea-
q. habebitur. De Bruto *accersendo, Caesareq. ad Ita-
liae praesidium tenendo, valde tibi assentior: sed,
vt scribis, habes obtrektatores: quos equidem fa-
cillime sustineo; sed impediunt tamen. Ex Africa
legiones *exspectantur: sed bellum islic renatum*
homines mirantur. nihil tam praeter spem vnuquā.
nam, die tuo natali *victoria nunciata, *in multa
saecula videbamus remp. liberatam. noui timores
retexunt superiora. scripsisti autem ad me ijs, quas
idib. Maij dedisti, modo te accepisse a Planco litte-
ras, non recipi a Lepido Antonium. id si ita est,
omnia facilia: sin aliter, magnū negotium: cu-
ius exitum ne extimescam, tuae *partes sunt. ego
plus,

vt Octavianus
inter Xuiros ef-
set, ep. 20.

video scriptum
esse in antiquis
libris, Mutinae.

M. Bruto, qui
cum Cassio ma-
re transierat.

veteranae.
ep. 14. lib. 10. &
26.

vide ep. ad M.
Brutum, cuius
initium est, Me-
sallam.
sic in agr. 2. In
hūc annū pro-
fessus sum otij
me, & concor-
diae pastonum.
infra ep. 21.

plus, quam feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum, & clarissimum videre cupio. Vale.

ARG. Laudat officium & diligentiam Bruti; voluntatem, laetitiamq. omnium significat ex Bruti Planciiq. coniunctione; eumq. hortatur, ut in tuenda rep. se ipsum vincat.

Cicero s. d. Bruto imp.

15

ET SI mihi tuae litterae iucundissimae sunt: tamen iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco collegae* mandasti, ut te mihi per litteras excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaq. vestra, quae litteris communibus declarata est, senatui; populoq. R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute, & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo magistro breuitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer expecto, & quidē tales, * quales maxime opto.

ARG. Commendat L. Aelium Lamiam in petitione praeturae.

Cicero s. d. Bruto imp.

16

PER* MAGNI interest, quo tibi haec tempore epistola reddita sit; utrum, cum sollicitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia vacuus esses. itaque ei praecepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolae tibi reddendae. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestine adeunt, molesti saepe sunt: sic epistolae offendunt, non* loco red-

quia consules
erant designati
in proximum
annum.

quae oppressū
Antonium si-
gnificent.

hoc, ut suū stu-
dium erga La-
miam elatius
ostendat.

alio tempore,
ut illud de-
siperi in loco,
sapientia est.

reddita. si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandavi, satis scite, & commode tempus ad te cepit adveniendi: confido me, quod velim, a te facile impetraturum. L. Lamia praeturam petit. hoc ego utor vno omnium plurimum. magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. magno praeterea beneficio eius, magnoque merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrime propugnaret, a Gabinio cos. relegatus * est: quod ante id tempus cui Romano Romae contigit nemini. hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi, mi Erute, me petere praeturam. quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo munere * aedilicio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. nunc, si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias * conficiat. Non timebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. nihil est Erute, cum omnia a te exspectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

ARG. Commendat eundem Lamiam.

Cicero s. d. Bruto imp. 17

LAMIA vno omnium familiarissime utor. magna eius in me non dico officia, sed merita, * eaq. sunt

in oratione pro
Sextio. & pro
domo, & hic,
ep. 29. lib. 12.

munus enim
aediles populo
dabant.

praetores enim
centuriis co-
mittis creaban-
turi: ut Gellius
lib. 13. c. 14. de-
monstrat.

ep. 29. lib. 12.

quae, biennio
interiecto, aedi-
litem conse-
quebatur.

sunt populo R. notissima. is, magnificentissimo mu-
nere aedilitatis perfunctus, petit praeturam: * om-
nesq. intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gra-
tiam. sed is ambitus exflare videtur, vt ego omnia
pertimescam, totamq. petitionem Lamiae mihi su-
stinendam putem. in ea re quantum me possis adiu-
uare, facile perspicio: nec vero, quantum mea caus-
sa velis, dubito. velim igitur, mi Brute, tibi per-
suadeas, nihil me maiore studio ate petere, nihil
te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis
opibus, * omni studio Lamiam in petitione inueris.
quod vt facias, vehementer terogo. Vale.

pro eo quatum
valebis.

ARG. Reprehendit in Bruto non nullam timoris si-
gnificationem.

Cicero s. d. Bruto imp.

18

ep. 30. lib. 10.

ET SI ex mandatis, quae Galbae, * Volumnioq.
ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumq.
putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata
videbantur, quam erat dignum tua, populiq. R.
victoria. * senatus autem, mi Brute, fortis est, &
habet fortes duces: itaque moleste ferebat, se a te,
quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum iu-
dicaret, timidum, atque ignauum indicari. etenim
cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent
in tua virtute, florente Antonio; quis erat, qui
quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec
vero Lepidum timebamus: quis enim esset, qui il-
lum tam furiosum arbitraretur, vt, qui in maxi-
mo bello pacem * velle se dixisset, is in optatissima
pace

Mutinenfi.

vide ep. 27. lib.
10. & 8. lib. 12.

pace bellum reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. sed tamen, tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia decorum templa fecimus; renouatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim, equidem, id quod spero, ut plane abiectus, & fractus sit Antonius: sin aliquid virium forte collegerit; sentiet, nec senatui consilium, nec populo R. virtutem deesse, nec reip. te viuo, imperatorem. XIV. Kal. Iun. Vale.

in Pisonem.

ARG. Timere se scribit reip. vicem; & Vicetinos commendat.

Brutus s. d. Ciceroni.

19

AD senatum quas litteras misi; velim prius perlegas; & si qua tibi videbuntur, commutes. necessario me scripisse, ipse animaduertes. nam cum putarem Quartam et Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Pauloq. placuerat, vobis assentientibus; minus de reliquis rebus laborandum existimaui. nunc vero cum sim cum tironibus egentissimis; valde & meam, & vestram vicem timeam necesse est. Vicetini me, & M. Brutum praecipue observant. his ne quam patiari iniuriam fieri in senatu vernarum causa, a te peto. causam habent optimam, officium in rep. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. XII. Kal. Iun. Vercellis.

Supra ep. 14.
reliquo senatu.
quas a vobis ad
impetrabam.

sic in antiquo
monumentis.

libri veteres,
rep.

ARG. Timere se ait Ciceronis causa; eumq. monet, ut veteranorum animos sibi conciliet.

Brutus

QVOD pro me non facio, id pro te facere meus
 in te amor, tuaq. officia cogunt, vt timeam. saepe
 enim mihi cum esset dictum, neque a me contem-
 ptum, nouissime Labeo Segulius, homo sui similli-
 mus, narravit mihi, apud Caesarem se fuisse,
 multumq. sermonem de te habitum esse: ipsum Caesarem
 nihil sane de te questum, nisi dictum, quod
 diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornand-
 um, tollendum; * se non esse commissurum, vt tolli
 possit. hoc ego Labeonē credo illi retulisse, aut fin-
 xisse dictum, non ab adolescente prolatum. Vete-
 ranos vero pessime loqui, volebat Labeo me crede-
 re, & tibi ab ijs instare periculum, maximeq. in-
 dignari; quod in xuiris neque Caesar, neque ego
 habiti * essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium
 essent collata. Haec cum audissem, & iam in iti-
 nere essem, committendum non putavi, prius vt
 alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur,
 scirem. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatio-
 ne verborum, & denūciatione periculi sperare eos, *
 te perterrefacto, adolescente impulsio, posse ma-
 gna consequi praemia; & totam istam cantilenam
 ex hoc pendere, vt quamplurimum lucri faciant.
 neque tamen non te cautum esse volo, & insidias
 vitantem. nihil enim tua mihi vita potest esse in-
 cundius, neque carius. illud vide, ne, timendo,
 magis timere cogare: &, quibus rebus potest oc-
 curri veteranis, occurras: primū, quod deside-
 rant

est enim ambi-
 gua significatio
 in verbo, tollen-
 dum: Patere-
 lus lib. 2.

ad agros vetera-
 ni, quidun-
 dum. Ad Att. ep.
 19. lib. 15.

veteranos.

rant de x uiris, * facias: deinde, de praemijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque* nostrum: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniae: senatum de ea re constituturum. quattuor legionibus* ijs, quibus agros dandos censuistis, video facultate fore ex agris Syllanis, & agro* Campano. aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Haec me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij; quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo,* paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Caesar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe; tuorumq. aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq. scire opus esse putaris. Vale.
VIII. Kal. Iun. Eporaedia.

vt Octavianus in decemviris, sit. ep. 14. App. l. 3. de bel. ci. me & Octauiano.

Phil. vii.

cuius partem diuiserat Caesar, pars publica remanserat. de qua ep. 9. l. 8 & 10. l. 8.

ad Antonium persequendum.

ARG. Respondet proximae superiori epistolae.

Cicero s. d. Bruto imp.

21

DIU isti Segulio male* faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. quid? tu illum tecum solum, aut cum Caesare, qui neminem praetermiserit, quicum loqui poterit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, vt debeo, quod istud, quidquid esset, nugarum me scire voluisti: signum enim magnum amoris

sic locutus est ep. xi. lib. 3.

ideo creatis, vt
agros militi-
bus, post Muti-
nensem victo-
riā, diuiderent

recenti heredi-
tate accipiam.

lugga. ep. 14.
cuius iam tem-
pus appropin-
quabat.

ep. 10.

ris dedisti. Nam quod idem Segulius ait veteranos
queri, quod tu & Caesar in decemuiris* non essetis:
vtinam ne ego quidem essem: quid enim molestius?
sed tamen, cum ego sensissem, de ijs, qui exercitus
haberent, sententiam ferri oportere; iidem illi, qui
solent, reclamationum: itaque excepti etiam estis, me
vehementer repugnante. quocirca Segulium negli-
gamus, qui res nouas quaerit: non quo veterem
comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam re-
centem* nouam deuorauit. Quod autem scribis, te,
quod pro te ipso non facias, id pro me facere, vt de
me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihiq. ca-
rissime Brute, de me metulibero. ego enim, quae
provideri poterunt, non fallar in ijs: quae cautio-
nem non habebunt, de ijs non ita valde laboro. sim
etenim impudens, si plus postulem, quam homini
a rerum natura tribui potest. Quod mihi praeci-
pis, vt caueam, ne, timendo, magis timere co-
gar: & sapienter, & amicissime praecipis: sed ve-
lim tibi persuadeas; cum te constet excellere hoc ge-
nere virtutis; vt nunquam extimescās, nunquam
perturbare, me huic tuae virtuti proxime accede-
re. quamobrem neque metuam quidquam, & ca-
uebo omnia. sed vide, ne tua iam, mi Brute, cul-
pa* futura sit, si ego quidquam timeam. tuis enim
opibus, & consulatu* tuo, etiam si timidi essemus,
tamen omnem timorem abiceremus; praesertim cū
persuasum omnibus esset, mihiq. maxime, nos a te
vnice diligi. Consilijs tuis, quae scribis, de quat-
tuor legionibus, deq. agris assignandis ab vtrisque
vestrum,

uestrum, uehementer assentior. itaque, cum quidam de collegis* nostris agrariam curationem ligurri-
rent, disturbari rem, totamq. uobis integram re-
seruari. si quid erit occultius, & ut scribis, recon-
ditum; meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te
litterae perferantur. Vale. Pridie non. Iun.

de decemuiris

ARG. Petit a Bruto, ut Ap. Claudium, qui Anto-
nii partes secutus erat, in ciuitate retineat.

Cicero s. d. Bruto imp. 22

CVM Ap. Claudio C. F. summa mihi necessi-
tudo est, multis eius officijs, & meis mutuis consti-
tuta. peto a te maiorem in modum, uel humanitatis
tuaе, uel mea causa, ut cum auctoritate tua, quae
plurimum ualeat, conseruatum uelis. uolo te, cum
fortissimus* uir cognitus sis, etiam clementissimum
existimari. magno tibi erit ornamento, nobilissimum
adolefcentem beneficio tuo esse saluum. cuius quide
causa hoc melior debet esse, quod, pietate addu-
ctus, propter patris restitutionem se cum Antonio
coniunxit. quare etsi minus ueram* causam habe-
bis, tamen uel probabilem aliquam poteris induce-
re. nutus tuus potest hominem summo loco natum,*
summo ingenio, summa uirtute, officiosissimum prae-
terea, & gratissimum, incolumem in ciuitate reti-
nere. quod ut facias, ita a te peto, ut maiore studio,
magis ne ex animo petere non possim. Vale.

in Caesaris no-
ce, & Mutinen-
si eruptione.

id est aequam,
ut alibi.

nobilissimi e-
nim Claudii,
non modo pa-
tricii, Pulchri,
ac Neronis, sed
plebei etiam,
Marcelli.

ARG. Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

DD Brutus

Brutus s. d. Ciceroni.

23

Nos hic ualemus recte; & , quo melius ualeamus , operam dabimus . Lepidus commode de nobis sentire uidetur . omni timore deposito , debemus libere reip. consulere . quod si omnia essent aliena , tamen* tribus tantis exercitibus , proprijs reip. ualentibus , magnum animum habere debebas , quem & semper habuisti , & nunc , fortuna adiuuante , augere potes . Quae tibi superioribus litteris meae manu scripti , terrendi tui causa homines* loquuntur . si frenum momorderis ; peream , si te omnes , quotquot sunt , conantem loqui ferre poterunt . Ego , tibi ut antea scripsi , dum mihi a te litterae ueniant , in Italia morabor . Vale . V I I I . Kal. Iun. Eporaedia .

ARG. Bruti epistola , si quid antea fuerat timoris , ademptum significat . addit , quid Bruto sit agendum , & de pecunia decreta .

Cicero s. d. Bruto.

24

NARRO tibi : antea subirascebar breuitati tuarum litterarum : nunc mihi loquax esse uideor . * te igitur imitabor . Quam multa quam paucis : te recte valere , operamq. dare , ut quotidie melius : Lepidum commode sentire : tribus exercitibus quid uis nos oportere confidere . si timidus essem , tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses . sed , ut mones , frenum momordi . et enim , qui , te incluso , omnem spem habuerim in te ; quid nunc putas ? cupio iam uigiliam* meam , Brute , tibi tradere , sed ita , ut ne desim constantiae meae . Quod scribis ,

in

Bruti , Planei ,
Octauiani .

De Segulio maxime intelligit .
supra , ep. 20 .

cum te uideam
tam paucis tam
multa comple
cti .

translato ab
excubantibus
miliibus , non

in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae veniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romae. sin aduentu tuo bellum confici potest: nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quae erat, tibi decreta est. Habes amantissimum Seruiliū.* nos non desumus. Vale. VII. id. Iun.

autem in quatuor uigiliis distributa.

Isaurici filium, consularē,

ARG. Scribit se breuitatem in scribendo amare, Bruti exemplo: reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M.Bruto nihil certi.

Cicero s. d. Bruto imp. 25

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie litteras, Lupus noster subito denunciavit, ut ad te scriberem, si quid uellem. ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem litterarum tibi iniucundum esse audiebam) breuitatem secutus sum te magistro. scito igitur in te, & in collega* spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum praecipis, priuatis litteris ad bellum commune uocare non desino. qui utinam iam adesset: intestinum* urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor *λακωνισμὸν* tuum. altera iam pagella procedit.* uince, & uale. XIV. Kal. Quist.

L. Planco, ep. 14.

erant enim qui Othavianum, interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem consulatus scitarēt ep. 24. lib. 10. is in altera pagella coeperat scribere.

ARG. Sollicitus ob Antonii cum Lepido coniunctionem, postulat, ut & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

Brutus imp. s. d. Ciceroni. 26

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quae acciderunt. Delibrent,* utrum

haec cū ironia

DD 2 traj-

traiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia; Brutum accersant, nec ne; mihi Stipendium dent, an non; decernant. ad senatum litteras misi. crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos omnes* adituros periculum. rogo te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. et fide opus est, & celeritate. Vale. IIII. non. Iun. ex castris.

uerissimum augurium. nam, Nouembri proximo mese inita inter Lepidum, Antonium, Octavianum societate, & omnes, & omnia perire: Velleius, Dio, alii. doctissimum appellat Matium ep. 15. lib. 7.

ARG. Questus erat Matius, se a Cicerone, ut liberratis inimicum, accusari. Cicero factum negat.

Cicero. S. D. C. Matio.

27

NONDUM satis constitui, molestiae ne plus, an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusque nostrum amantissimus. nam cum in Tusculanum uesperu uenissem; postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cum esset, mane uenit. quem cum obiurgarem, quod parum uoletudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me uideret. numquidnam, inquam, noui? detulit ad me querellam tuam: de qua prius quam respondeo, pauca praepōnam. Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETUSTAS habet aliquid commune cum multis, amor non habet. dilexi te, quo die cognoui, meq. a te diligere iudicari. tuus deinde discessus, isq. diuturnus, ambitio nostra, & uitae dissimilitudo non est passa uoluntates nostras consuetudine conglutinari. tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile,

a uetustate.

a mutua beneuolentia.

uile, cum Caesar esset in Gallia. quod enim * uehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Caesari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa praetereo, quae temporibus illis inter nos familiarissime* dicta, scripta, communicata sunt: grauiora enim sunt consecuta. Et initio belli ciuilis, cum Brundisium uersus ircs ad Caesarem, uenisti ad me in Formianum. primum, hoc ipsum quanti, praesertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuae? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec uero oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Caesari obuiam uenissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna. quod officium tuum, quod studium uel in absentem me, uel in praesentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? Veni * Brundisium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quae tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romae esse coepimus: quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus, quoniam modo me gererem aduersus Caesarem, usus tuo consilio sum. in reliquis officijs cui tu tribuisti, excepto Caesare, praeter me, ut domum uentitares, horasq. multas saepe suauissimo sermone consumeres? tuum, cum etiam, si meministi, ut haec philo-

a beneficiis.

a familiaritate.

ab officio.

a constantia.

aliquando paenituit. uide ad Act. lib. xs.

confectis ciuili
bus bellis.

ad querellam
responsio.

incommodum
uertit in laudē.

cp. 10. lib. 10

Philipp. 1.
cp. 15. lib. 7.

qua fortasse &
ipse Cicero u-
tebatur.

scriberem, tu me impulisti. Post Cae-
saris reditum* quid tibi maiori curae fuit, quam ut
essem ego illi quam familiarissimus? quod effeceras.
Quorsum igitur haec oratio longior, quam puta-
ram? quia sum admiratus, te, qui haec nosse debe-
res, quidquam a me commissum, quod esset alienum
nostra amicitia, credidisse. nam praeter haec, quae
commemoravi, quae testata sunt, & illustria, ha-
beo multa occultiora, quae uix uerbis exsequi pos-
sum. omnia me tua delectant, sed maxime maxi-
ma cum fides in amicitia, consilium, grauitas, con-
stantia, tum lepos, humanitas, litterae. quapro-
pter redeo nunc ad querellam. Ego, te suffragium
tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si
credidissem, numquam id sine aliqua iusta causa
existimarem te fecisse. dignitas* tua facit, ut ani-
maduertatur, quidquid facias: male uolentia autem
hominum, ut non nulla durius, quam a te facta sint,
proferantur. ea si tu non audis; quid dicam, ne-
scio; equidem, si quando audio, tam defendo, quam
me scio a te contra iniquos meos solere defendi. de-
fensio autem est duplex. alia sunt quae liquido* ne-
gare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quae de-
fendam* a te pie fieri, & humane, ut de curatione
ludorum. sed te, hominem doctissimum,* non fugit,
si Caesar rex fuerit, quod mihi quidem uidetur, in
utramque partem de tuo officio disputari posse; uel
in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem,
& humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum
diligas; uel in eam,* qua non nulli utuntur, liberta-
tem

tem patriae uitae amici anteponendam: ex his sermonibus utinam essent delatae ad te disputationes meae. Illa uero duo, quae maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut saepius; te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimum auctorem * fuisse, & moderandae uictoriae in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit causam harum litterarum. * quibus nisi credideris; me omnis officii, & humanitatis expertem iudicaris: quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

ARG. Excusatio Matii & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius s. d. Ciceroni.

28

MAGNAM uoluptatem ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabam; tamen, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil a me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset beneuolentia. quod quando, ut uolui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu prome, ut par erat,

DD 4 tua

sic ad Att. ep. 9.
lib. 9. Existima-
tus est semper
auctor orat.

quibus me tibi
purgavi.

capit beneuo-
lentia suo
studio erga Ci-
ceronem.

oblectio.

confutatio.

ciuili bello.

auctor fuit nō
fufcipiendi bel
li ciuili.de qua lege l. 3.
comm. de bel-
lo ci.
auctor fuit mo-
derandae uicto-
riae.infamiae, quod
nimium eos or-
naret. ep. 1. l. 1ex una parte
Caesaris per-
cuffores, ex alte-
ra fe ipfum de-
fcribit.

tua fingulari bonitate, & amicitia noſtra ſaepe reſtituifti. nota enim mihi ſunt, quae in me poſt Caesaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis neceſſarij grauiter fero, atque cum, quem dilexi, peruſſe indignor. aiunt enim patriam amicitiae praeponendam eſſe: perinde ac ſi iam uicerint, obitum eius reip. fuiſſe utilem. ſed non agam aſtute. fateor me ad iſtum gradum ſapientiae non perueniſſe. neque enim Caefarem in diſſenſione ciuili ſum ſecutus: ſed amicum, quauquam re* offendebar, tamen non deſerui: neque bellum umquam ciuile, aut etiam cauſſam diſſenſionis probaui; quam etiam naſcentem exſtingui,* ſumme ſtudiui. itaque, in victoria hominis neceſſarij, neque honoris, neque paecuniae dulcedine ſum captus. quibus praemijs reliqui, minus apud eum, quam ego, cum poſſent, immoderate ſunt abuſi. Atque etiam res familiaris mea, lege* Caesaris deminuta eſt: cuius beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanſerunt in ciuitate. Ciuibus uictis ut parceretur,* aequae, ac pro mea ſalute, laboraui. Poſſum igitur, qui omnes uoluerim incolumes, eum, a quo id impetratum eſt, peruſſe non indignari? cum praefertim ijdem homines illi & inuidiae,* & exitio fuerint. Plecteris ergo, iniquiant; quando factum noſtrum improbare audeſ. o ſuperbiam inauditam, alios* in facinore gloriari, alijs ne dolere quidem impune licere. at haec etiam ſeruis ſemper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent ſuo potius, quam

quam alterius, arbitrio. quae nunc, vt quidem isti diffitent, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius vñquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVMQVAM enim honestam mortem fugiendam, saepe etiam appetendam* putauī. Sed quid mihi succensent, si id opto, vt paeniteat eos sui facti? cupio enim Caesaris mortem omnibus esse acerbam. at debeo pro ciuili parte remp. velle saluam. id quidem me cupere, nisi & ante acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo vincere non postulo. quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiore oratione ducas: mihiq̃ue, si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. an; quod adolescens praesliti, cum etiam errare cum excusatione* possem; id nunc, aetate praecipitata, commutem, ac me ipseret exam? non faciam; neque, quod displiceat, committam, praeterquam quod hominis mihi coniunctissimi; ac viri amplissimi doleo grauem casum. quod si aliter essem animatus; numquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Caesaris victoriae Caesar adolescens fecit, curauī. At id ad priuatum officium, non ad statum reip. pertinebat. quod tamen minus & hominis amicissimi memoriae, ac bonoribus praestare etiam mortui debui; & optimae spei adolescenti, ac dignissimo Caesare; petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij

saepe

sic in tribus antiquis libris videro scriptum esse, nō, vt alijs placet, oppetendam.

aetati aliquid conceditur.

oblectio.

confutatio.

a minori ad ma-
ius. Caesar per-
misit, ut inimi-
cis suis vterer:
vos nō permit-
titis, ut amem
quos velim?

quae libera ci-
uitas erat. ep. 7.
lib. 4.

saepe domum salutandi causa: ad quem, qui me
parum patriae amantem esse existimant, rogandi
quidem aliquid, aut auferendi causa frequentes
ventitasse reperies. Sed quae haec est arrogantia,
quod Caesar numquam interpellauit, * quin, qui-
bus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat,
tamen ijs vterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt,
carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, di-
ligam? sed non vereor, ne aut meae vitae modestia
parum valitura sit in posterum contra falsos rumo-
res; aut etiam ijs, qui me non amant propter meam
in Caesarem constantiam, non malint mei, quam
sui similes amicos habere. mihi quidem si optata
contingent: quod reliquum est vitae, in otio Rho-
di * degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero
Romae, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio no-
stro magnis gratias ago, quod tuum erga me ani-
mum, simplicem, atque amicum, aperuit; &
quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo ma-
gis iure colere, atque obseruare deberem, fecit. Be-
ne vale, & me dilige.

ARG. Profecturus in Graeciā, suas res Oppio cō-
mēdat, cōmemoratis ante beneficijs ab ipso acceptis.

Cicero s. d. M. Oppio.

29

quē ipsum hae-
de re saepe per-
litteras consu-
luit.

DUBITANTI mihi, quod scit Atticus * no-
ster, de hoc toto consilio profectiois, quod in v-
tramque partem in mentem multa veniebant, ma-
gnum pondus accessit ad tollendam dubitationem,
indi-

iudicium, & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi videretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeq. sum expertus, cum initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censes, eundem ne ad Pompeium, an manendum in Italia. suasisi, vt consulerem dignitati meae. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud male amicissimum* tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius voluntas, fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me a te diligere, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos praesentes a te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum vixeri, quaeq. ego de te & senserim, & praedicarim, omnes, qui solent haec animaduvertere, testes habemus. Grauiissimum vero iudicium* de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq. meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum, (etsi more* magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaq. omnia tuebere: quae tibi ne ignota essent, Attico mandavi. A me autem, cum paululum otij nacti erimus, vberio-

qui consilium
dat, & prudens
sit, & fidus.

C Caesarem,
quem etiam se-
cutus est in bel-
lo ciuili.

iudicasti, te a
me fideliter &
constanter esse
amatum. quam
quam ego Pom-
peium, tu Caesa-
rem secutus
esses.

vide ep. 17.
lib. 12.

uperiores litteras expectato. Da operam, ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

CICERONIS EPISTOLARVM

AD CASSIVM, ET ALIOS,

LIBER XII.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumq. hortatur, ut vna cum M. Bruto, eius vxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero s. d. C. Cassio.

INEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi; cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. a Dolabella* meo praeclarissime gesta. manabat* enim illud malum urbanū, et ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & vrbi, et otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi videamur omne iā ad tempus, ab illo dūtaxat sordidissimo* periculo, tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia sunt in vobis. quamquam primum quidque explicemus. nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur. interfecit enim rege, regios omnes nutus* tuemur: neque verò id solum, sed etiā,

quae

ep. 14 lib. 9.

Phil. 1.

quod ab infima plebe bonis viris impēdebat.

quae se facturum, leuiter, & vix significauit.

quae ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. nec eius quidem rei finē video. tabulae figuntur: immunitates* dantur: pecuniae maximae describuntur: exsules reducuntur: s. c. falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & servitutis dolor depulsus esse videatur: resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Haec omnia vobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere remp. a vobis. habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta nō est; & pro magnitudine & animi, & beneficij vestri a vobis magna desiderat. adhuc vltima suas iniurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta vero sua quae recuperavit? an; quod ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? cuius aera* refingere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decrevimus. fecimus id quidem temporibus cedentes, quae valent in rep. plurimum: sed immoderate quidam,* & ingratis nostris facilitate abutuntur. Verum haec propediem, & multa alia coram. interim velim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimā, tum, amoris nostri causa, maximae curae esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

haec omnia ed
faceret consul
Antonius, in
commentariis
Caesaris ab eo
scripta finge-
bat.

continens pro
contento. nam
acreis tabulis le-
ges incidaban-
tur, vide librum
nostrum de le-
gibus.
consul Anto-
nius, cui scriba
Caesaris Faber-
ius obsequaba-
tur. App. lib. j.
de bel. ci.

ARG. Inuehitur in M. Antonij tyrannicam poten-
tiam: & reip. statum describit.

Cicero s. d. Cassio.

2

VEHEMENTER laetor tibi probari senten-
tiam,

filiceret in senatu libere loqui. ep. 2. l. 10.

Philipp. 2.

eius filia Calpurnia C. Caesari nupsit.

Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeii. ep. 8. lib. 8.

Philipp. 2.

me, Pisonem, Seruiliū.

Lepidū intelligit: cuius filio filiā suā Antonius collocarat. Dio l. 44. nō Quinctū, sed Lucij, qui hoc anno erat trib. pl. Phil. 1.

tiam, & orationem meam. quasi saepius uti liceret; * nihil esset negotij, libertatem, & remp. recuperare. sed homo amens, & perditus, multoq. nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, caedis initium quaerit: nullamq. aliam ob causam me auctorem * fuisse Caesaris interficiendi criminatur, nisi ut in me veterani incitentur. quod ego periculum non extimesco, modo facti vestri gloriam cum mea laude communicet. ita nec Pisoni, * qui in eum primus inuectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Seruilio, qui me est consecutus, tuto in senatum venire licet. caedē enim gladiator quaerit, eiusq. initium ad xiiii. Kal. Oct. a me se facturum putauit. at quam paratus venerat, cum in villa Metelli * complures dies commentatus esset. quae autem inlustris, & in vino commentatio potuit esse? itaque omnibus est visus, ut ad te antea scripsi, suo more uomere, * non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: non nihil, ut in tantis malis, est profectum. intelligit enim populus Romanus * esse consulares, qui quia, quae de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum venire non possint. nec est praeterea, quod quidquam expectes. tuus enim necessarius affinitate * noua deletatur: itaque iam non est studiosus ludorum; infinitoq. fratris tui plausu dirumpitur. alter itē affinis nouis commentarijs Caesaris delentus est. Sed haec tolerabilia: illud non ferendum; quod est, qui vestro

vestro anno consulem filium suum futurum putet,
ob eamq. causam se huic latroni deservire praeferat.
nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam
desperatione, ut ait, minus in senatum venit.
L. Caesar, optimus, & fortissimus civis, valetu-
dine* impeditur. Ser. Sulpicius, & summa aucto-
ritate, & optimae sentiens, non adest. reliquos,
exceptis designatis,* ignosce mihi si non numero cō-
sulares. Habes auctores* consilij publici. qui nume-
rus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes,
perditis? quare spes est omnis in vobis. qui si iccirco
abestis, ut sitis in tuto: ne in vobis quidem. sin ali-
quid dignum vestra gloria cogitatis: velim, salvis*
nobis: sin id minus, res tamen publica per vos bre-
ui tempore ius suum recuperabit. * Ego tuis neque
desum, neque deero: qui siue ad me referent, siue*
non; mea tibi tamen benevolentia, fidesq. prae-
stabitur. Vale.

ep. 14. lib. 9.

Pansa, & Hir-
tio.
quorum consi-
lio test. geritur.

id est, ne ante
vestrum adven-
tum optima-
mur.
ep. 13. l. 15. ad
Att.
sic & Sigonij li-
ber, & meus, &
Fulvii. alij hoc
delendum pu-
tarunt.

ARG. Et hic in Antonium, eiusq. sectam inuehitur.

Cicero s. d. Cassio.

3

AVGET tuus amicus* furorem in dies. pri-
mum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit,
PARENTI OPTIME MERITO: ut
non modo sicarij, sed iam etiam parricidae iudicemi-
ni: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: ve-
stri enim pulcherrimi facti ille furiosus me princi-
pem dicit fuisse. vtinam* quidem fuisset: molestus
nobis non esset. sed hoc vestrum fuit: quod quando
prac-

Antonius.

Brutus & Cas-
sius consilium
suum de necan-
do Caesare cum
Cicerone non
cōmunicarunt.
Plat.

praeterijt; vtinam haberem, quid darem vobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi, reperio, quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, vt mortem Caesaris persequantur. itaque ante diē

tribuno pl. quē
postea Octavianus occidit.

Dio lib. 43. Velleius lib. 2. Suetonius in lib. de claris rhetoribus.

vi. non. Oct. productus in concionem a Canutio, * turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriae, quae dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, et Canutius faceret. cetera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quod legato tuo viaticum eripuerunt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. o rem miseram: dominum ferre non potuimus; conseruo seruimus. & tamen, me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in virtute* tua. sed vbi sunt copiae? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

saepe cognita,
maxime vero
contra Parthos,
ep. 10. lib. 2. &
ep. 14. lib. 15.

ARG. Varia complectitur haec epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero s. d. Cassio.

4

ad Caesarē occidendum; simul enim Antonium occidissentius.
ep. 28. l. 10.

VELLEM idibus Mart. me ad cenam * inuitasset: reliquiarum nihil fuisset. nunc me reliquiae vestrae exercent, & quidem praeter ceteros me. quamquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulares; senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum; populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaq. vniuersa. nihil autem foedius

Phi-

Philippo,* & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, vt Antonio ex senatus sententia certas res renunciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factiq. iam in re saluari* populares sumus. Sed, tu quid ageres, quid acturus, vbi denique esses, nesciebam. fama nunciabat te esse in Syria: auctor erat nemo. De* Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quae nunciantur. Dolabella ualde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu uixdum triginta dies in Syria fuisses. itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod exercitum* praeter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamq. nossem: nunc quae scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras anide exspecto. Vale.

ep. 8 lib. xi. &
Philip. 6. & 13.

alii enim in af-
figenda rep.
populares, vt
Clodius, Cae-
sar.
M. Bruto.

xvii. legiones
eos habuisse,
Velleius tradit.

ARG. M. Brutum laudat, ut ad eius imitationem Cassium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Cicero s. d. Cassio.

HIEMEM credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeq. vbi esses. loquebantur omnes tamen, credo quod uolebant, in Syria te esse, habere copias. id autem eo facilius credebatur, quia simile uero uidebatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. res enim tantas gessit,* tamq. inopinat, vt eae cum per se gratae essent, tum gra-

Plut. in eius
uita.

EE tiores

primam enim
oram Graeciae
Brutus tene-
bat Phil.x.

ep. 8. l. xi.

ep. 33. lib. 10.

de Parmensiū
caede ab Anto-
nio facta, Phi-
lipp. 14.

ep. antecedenti
de Sulpicii mor-
te Philipp. 8.

ep. antecedenti.
unde sol terras
illustrat, inde
fac. aut eluceat
uirtus tua.

tiores propter celeritatem. quod si tu ea tenes, quae
putamus : magnis subsidijs fulta resp. est . a prima
enim ora Graeciae usque ad Aegyptum optimorum
cuium imperijs muniti erimus, & copiis. quamquā,
nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli om-
ne discrimen in D. Bruto positum uideretur : qui si,
ut sperabamus, erupisset Mutina; nihil belli reliquū
fore uidebatur. paruis omnino iam copiis obsideba-
tur; quod magno praesidio Bononiam tenebat Anto-
nius. erat autem Claternae noster Hirtius, * ad Fo-
rū Cornelium Caesar, uterque cum firmo exercitu:
magnasq. Romae Pansa copias ex delectu Italiae
cōparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius
nihil nisi considerate, * ut mihi crebris litteris signi-
ficat, acturus uidebatur. praeter Bononiam, Regium
Lepidi, Parmam, * totam Galliam tenebamus stu-
diosissimam reip. tuos etiam clientes transpadanos
mirifice coniunctos cum caussa habebamus. erat fir-
missimus senatus, exceptis consularibus: * ex quibus
vnus L. Caesar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicii
morte magnum praesidium amisimus. reliqui par-
tim inertes, partim improbi. non nulli inuident eo-
rum laudi, quos in rep. probari uident. populi * uero
R. totiusq. Italiae mira consensio est. Haec erant
fere, quae tibi nota esse uellem. nunc autem opto, ut
ab istis orientis partibus uirtutis tuae lumen elu-
ceat. Vale.

ARG. Strabonem commendat quasi aliud agens:
& in Cassio Brutoq. spem omnem reip. sitam esse di-
cit, si ad Mutinam res male geratur.

Cicero

QVI status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio* Strabone, viro bono, & optime de rep. sentiente. nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque cum tibi ne commendando quidem aduentus ipsius ad te satis cum commendabit. Tu uelim sic existimes, tibiq. persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cum haec scribebam, erat in extremum deducta discrimen, Brutus enim Mutinae uix iam sustinebat. qui si conseruatus erit; uicimus: sin; (quod dii omen auertant) omnis omnium cursus est ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantumq. apparatus, quanto opus est ad uniuersam remp. recuperandam. Vale.

forasse rectus, Titio. nam & Strabo Titorum cognomen, ut infra, ep. 14. lib. 13. & Titiæ gentis mentio frequens, Tidia nulla.

ominis causa mentionem uitat aduersae fortunae. ep. 12 lib. 16. ad Att. quo in loco uide nostrum commentarium.

ARG. Significat sententiam a se in senatu dictam ex Cassii dignitate, eamq. a se etiam in concione defensam.

Cicero s. d. Cassio. 7

QVANTO studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. quae mea sententia in senatu facile ualuisse, nisi Pansa uehementer obstisset. ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno pl. M. Seruilio. dixi de te quae potui, tanta contentione, * quantum forum est; tanto clamore, consensuq. populi, ut nihil umquam simile uiderim. id uelim mihi ignoscas, quod inuita socru * tua

Pansa consul.

concione quibusdam placent.

Seruilia, M. Bruti matre, item Teruiae,

Casti uxoris.
uide Suet. in
Iulio.

id est, id uelim
praestes, & re
confirmes.

tecum certes,
dixit ep. 3. l. 4.

nam & Lepidi
uxor erat foror
M. Bruti.
cum antea pa-
ce se uelle di-
xisset, ep. 18. l.
xi. & hic infra,
ep. 10.

ep. 2. ad M. Bru-
tum, si quid of-
fensum sit.
oppressum a re-
esse.

fecerim. mulier timida uerebatur, ne Pansa ani-
mus offenderetur. in concione quidem Pansa dixit,
matrem quoque tuam, et fratrem illam a me senten-
tiam noluisse dici. sed me haec non mouebant: alia
malebam: fauebam & reip. cui semper faui, & di-
gnitati, ac gloriae tuae. Quod autem & in senatu
pluribus uerbis differui, & dixi in concione, in eo
uelim fidem meam liberes. * promisi enim, & prope
confirmaui, te non expectasse, nec expectaturum
decreta nostra, sed te ipsum tuo more remp. defen-
surum. & quamquam nihil dum audieramus, nec
ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statue-
bam, omnes, quae in istis partibus essent, opes, co-
piasq. tuas esse: per teq. Asiam provinciam confi-
debam iam reip. recuperatam. Tu fac in augenda
gloria te ipsum uincas. * Vale.

ARG. Lepidus uictum Antonium receperat: unaq.
bellum administrabant, id queritur Cicero, & Cassius
ad liberandam remp. hortatur.

Cicero s. d. Cassio. 8

SCELVS affinis * tui Lepidi, summamq. leui-
tatem, & inconstantiam, * ex actis, quae ad te mit-
ti certo scio, cognosse te arbitror. itaque nos, conse-
cto bello, ut arbitrabamur, renouatum bellum ge-
rimus: spemq. omnem in D. Bruto, & Planco ha-
bemus: si uerum quaeris, in te, & in meo Bruto
non solum ad praesens per fugium, si, quod nolim,
aduersi * quid acciderit, sed etiam ad confirmatio-
nem perpetuae libertatis. Nos hic de Dolabella au-
diebamus, * quae uellemus: sed certos auctores non ha-
beuamus.

bebamus. te quidem magnum hominem & praesenti iudicio, & reliqui temporis expectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus R. a te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

laudat simul, & hortatur. quod faciendū utrūque censet, ep. 2. lib. 15.

ARG. Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato; Cassiumq. hortatur, ut in Italiam properet.

Cicero s. d. Cassio. 9

BREVITAS tuarum litterarum me quoque breuiorem in scribendo facit: & uere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam. nostras enim res in actis perferri ad te certo scio: tuas autem ignoramus. tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, praeter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido tuo* in summam sollicitudinem adducti sumus. itaque persuade tibi, maximam reip. spem in te, & in tuis copiis esse. firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum interest* te uenire. exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quaecumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

ob affinitatem op. antecedenti, & sequenti.

timebat ipsam uictoriā, suspicans de Octauiano id, quod euenit.

ARG. Lepidum hostem iudicatum scribit, & omnino rem polcere, ut Cassius cum exercitu in Italiam ueniat.

Cicero s. d. Cassio. 10

LEPIDVS, tuus* affinis, meus familiaris, pridie Kal. Quint. sententiis omnibus hostis a senatu

epist. 8.

EE 3 iudi-

de mente di i-
tur, ut hic, &
alibi; de corpo-
re Tusc. 4. de
off. 3. & de o-
pumo genere
erat.

supra, ep. 8.

suspicio abun-
dare, & fuisse
ex iis, quae glori-
femata uocant.

D. Brutum, &
L. Plancum.

indicatus est, ceteriq. qui una cum illo a rep. dese-
cerunt, quibus tamen ad sanitatem * redeundi ante
Kal. Sept. potestas facta est. fortis sane senatus,
sed maxime spe subsidii tui. bellū quidem, cum haec
scribebam, sane magnum erat, scelere, & leuita-
te Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quae uolu-
mus, audimus, sed adhuc sine capite, sine aucto-
re, rumore nuncio. quod cum ita esset, tamen lit-
teris tuis, quas nonis Maij ex castris datas accepe-
ramus, ita persuasum erat ciuitati, ut illum iam
oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Ita-
liam uenire cum exercitu: ut, si haec ex sententia
confecta essent, consilio, atque auctoritate tua, sin
quid forte titubatum* esset, ut sit in bello, exercitu
tuo niteremur. quem quidem ego exercitum quibus-
cumque potero rebus ornabo. cuius rei tum tem-
pus erit, cum, quid opis reip. laturus exercitus* sit,
aut quid iam tulerit, notum esse coeperit. nam ad-
huc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem,
& praeclarissimi, sed gesta res exspectatur: quam
quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare con-
fido. tua uirtute, & magnitudine animi nihil est
nobilius. itaque optamus, ut quamprimum te in
Italia uideamus. remp. nos habere arbitrabimur,
si nos habebimus. praecclare uiceramus, nisi spolia-
tum, inermem, fugientem Lepidus recepisset An-
tonium. itaque nunquam tanto odio ciuitati An-
tonius fuit, quanto est Lepidus. ille enim ex tur-
bulenta rep. hic ex pace, & victoria bellum exci-
tauit. huic oppositos consules* designatos habemus:

in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps ci-
ra propter incertos exitus proeliorum. persuade-
tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, uos
expectari, Brutum quidem iam* iamq. quod si, ut
spero, uictis hostibus nostris, ueneritis: tamen aucto-
ritate uestra resp. exsurget, & in aliquo statu tole-
rabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit
medendum, etiam si resp. satis esse videbitur sceleri-
bus hostium liberata. Vale.

propius enim
ab erat, Mace-
doniamque, &
Graeciam, ca-
pto C. Anto-
nio, tenebat.
Plut.

ARG. Scribit, a quibus copias acceperit: seq. &
remp. commendat. Scripta autem haec epistola ante
proelium Mutinense.

Cassius procos. s. d. Ciceroni.

II Phil. xi.

Si uales, bene est: ego quidem ualeo. In Syriam
me profectum* esse scito ad L. Murcum,* & Q. Cri-
spum imp. uiri fortes, optimiq. ciues, postea quam
audierunt, quae Romae gererentur*, exercitus mi-
hi tradiderunt; ipsiq. mecum una fortissimo animo
remp. administrant. item legionem, quam Q. Caeci-
lius* Bassus habuit, ad me uenisse scito. quattuorq.
legiones, quas A. Allicenus* ex Aegypto eduxit,
traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione
non puto indigere, ut nos absentes, remq. publicam,
quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma prae-
sidia uobis, senatuiq. non deesse; ut optima spe, &
maximo animo remp. defendas. reliqua tecum aget
L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data nonis
Mart. ex castris, Taricheis.*

Dio lib. 47.

inter dissiden-
tes ciues.

Phil. xi. & Stra-
bo l. 16.
missus a Dola-
bella in Aegy-
ptum. App. l. 4.
de bel. ci.

Iosephus de-
bello Iudaico.

ARG. Facta mentione beneuolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem, suosq. milites commendat; seq. & illos optime de rep. meritis affirmat.

Cassius procos. s. d. Ciceroni. 12

Si uales, bene est: ego quidem ualeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognoui. uidebaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra, & reip. causa semper fecisti; sed etiam grauem curam suscepisse, uehementerq. esse de nobis sollicitus. itaque, quod te primum existimare putabam, nos, oppressa rep. quiescere non posse; deinde, cum suspicari nos moliri* quod te, sollicitum esse et de salute nostra, & de rerum cunctu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Alienus eduxerat ex Aegypto, scripsi ad te, tabellariosq. complures Romam misi. scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi uetui prius, quam tibi recitatae essent; si forte mei obtemperare mihi uoluerunt. quod si litterae perlatae non sunt; non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupauit, tabellarios meos deprehenderit, litterasq. interceperit. exercitus omnes, qui in Syria* fuere, teneo. habui paullulum morae, dum promissa militibus persoluo. nunc iam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendam habeas: si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriae denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortante, & auctore: si non solum exercitum ad reimp. libertatemq. defendendum comparauimus, sed etiam crudelissi-

moliri exitium
improbis ciui-
bus.

vbi Caesar eos
collocauerat,
cum de Parthi
eo bello cogi-
taret.

his tyrannis eripui : quem si occupasset Dolabella ; non solum aduentu , sed etiam opinione , & expectatione exercitus sui Antonium confirmasset . quas ob res milites tuere , * si eos mirifice de rep. meritos esse animaduertis : & effice , ne quem paeniteat , temp. quam spem praedae , & rapinarum , sequi maluisse . item Murci , & Crispi imp. dignitatem , quantum est in te , tuere . Nam Bassus * misere * noluit mihi legionem tradere . quod nisi milites inuito eo legatos ad me misissent ; clausam Apameam tenuisset , quoad vi esset expugnata . haec a te pecto non solum reip. quae tibi semper fuit carissima , sed etiam amicitiae nostrae nomine , quam confido apud te plurimum posse . crede mihi , hunc exercitum , quem habeo , senatus , atque optimi cuiusque esse , maximeq. tuum : de cuius voluntate assiduc audiendo , mirifice te diligit , carumq. habet : qui si intellexerit commoda sua curae tibi esse ; debere etiam se tibi omnia putabit . Litteris scriptis , audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs . proficiscar in Ciliciam . quid egerim , celeriter vt sciris , dabo operam : ac velim , vt meremur de rep. sic felices simus , Fac valeas , meq. ames . Nonis Maij , ex castris .

curae tibi sint
eorum commo-
da. infra, hac i-
psa epistola.

de Caecilio Bas-
so Strabon. 16.
quod eam lau-
dem, ac felicita-
tē, quae in rep.
tuenda posita
est, ignoraret.

ARG. Gratulatur de victoria Mutinensi ; & res a se gestas enumerat.

Cassius s. d. Ciceroni.

13

Si vales, bene est : ego quidem valeo . Cum reip. vel salute , vel victoria gaudemus : tum instauratione

tione tuarum laudum, quod maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & laetamur, & mirari satis non possumus. fatale nescio quid tuae virtuti datum: id quod iam saepe experti sumus. est enim tua toga * omnium armis felicior: quae nunc quoque nobis paene victam remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. nunc ergo viuimus liberi: nunc te, omnium maxime ciuis, & mihi carissime, id quod maxime reip. tenebris * comperisti, nunc te habebimus testem nostri & in te, & in coniunctissimam tibi remp. amoris: &, quae saepe pollicitus es te & taciturnum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quam sentiri a te ipso. neque enim omnium iudicio malim me a te commendari, quam ipse tuo iudicio digne, ac mereor, commendatus esse: vt haec nouissima nostra facta non subita, nec inconuenientia, * sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices; meq. ad optimam spem patriae non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinqui. digni quidem te, & merito tibi carissimi: esse etiam debent in rep. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt aemuli: quorum esse cupio tibi copiam: sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quae velis, & probes, producere. animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certe diutina seruitus, qualecunque est,

togatus enim
Cicero, non ar-
matus, reip.
profuit. ep. 4.
lib. 15.

cum Caesar om-
nia teneret.

vide scholium
nostrum in ex-
tremo lib.

non puto mul-
tos a te mihi in
amore antepo-
ni.

est, minus tamen, quam erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiae provinciae, & ex insulis quas potuimus naues deduximus. delectum remigum, magna contumacia * ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. secuti sumus classem Dolabellae, cui Lucilius praeerat: qui, spem saepe transactionis praebendo, neque vnumquam non decedendo, nouissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere coepit. nos, illa relictâ, quod & in castra peruenire satius esse putabamus; & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia * Tillius Cimber compararat, cui Turulius quaestor praeerat; Cyprum petiuimus. ibi, quae cognouimus, scribere ad vos quam celerrime volumus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodicensi multo amentiores ultro accersierunt. ex quibus vtrisque ciuitatibus, Graccorum militum numero, speciem exercitus effecit. castra habet ante opidum Laodiceam posita; & partem muri demolitus est; & castra opido coniunxit. Cassius * noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliarijs, & quattuor millibus equitum a millibus passuum viginti castra habet posita πάλτοι; et existimat se sine proelio posse vincere. nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicensium supportarit; cito fame pereat, necesse est: ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui praest Sextilius Rufus, et tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & Patiscus, * facile praestabunt. volo igitur vos bene sperare; & remp. ut vos istic expedi-

eum obstinato
recusarent

Cimbro ab senatu attributa.
Plut. in Bruto.

alius Cassius, is
scilicet, qui
Caesarem occiderat.

Paltus opidum
Laodiceae propinquum. Sura-
bo lib. 16.

ep. xi. l. 2. & 6.
l. 8. & 15. b. l.

expedisti, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idibus Iun. Cypro, Acromaniacride.

ARG. Exponit res a se gestas; Rhodios accusat; procurationem Asiae petit; merita sua in remp. commemorat.

Lentulus s. d. Ciceroni suo.

14

Spintheris filius a Torquato adoptatus. Dio lib. 39.

Cassio eam tenente. supra, epist. 5.

CUM Erutum nostrum conuenissem; eumq. tardius in *Asiam* venturum animaduertentem; in *Asiam* redij, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum *Romam* mitterem. interim cognoui in *Lycia* esse classem *Dolabellae*, amplius quā centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idq. *Dolabellam* ea mente comparasse, ut, si *Syriae* spes eum frustrata* esset, conscenderet in naues, & *Italiam* peteret, seq. cum *Antonijs*, & reliquis latronibus coniungeret. cuius rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. quae res, si a *Rhodijs* non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq. effugerunt: onerariae omnes ad unam a nobis sunt exceptae. certe, quod maxime timui, videor esse consecutus, ut non possit classe *Dolabella* in *Italiam* peruenire, nec, socijs suis firmatis, durius vobis efficere negotium. *Rhodij* nos, & remp. quam valde desperauerint,

uerint, ex litteris, quas publice misi, cognoscēs.
 & quidem multo parcius scripsi, quam re vera fu-
 rere eos inueni. quod vero aliquid de his scripsi, mi-
 rari noli: mira est eorum amentia. nec me meae vl-
 lae priuatim iniuriae mouerunt * vñquam, malus
 animus eorum in nostra salute, cupiditas partium
 aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cu-
 iusque ferenda mihi non fuit. nec tamen omnes per-
 ditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem pa-
 trem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium,
 qui ceteros viros clarissimos non receperunt; ijdem,
 tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum
 gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua ha-
 bent potestate, itaque eadem superbia in prauitate
 vtuntur. quorum improbitatem aliquando retun-
 di, & non pati impunitate augeri, non solum vti-
 le est reip, nostrae, sed etiam necessarium. De no-
 stra dignitate velim tibi vt semper curae sit; &
 quocumque tempore occasionem habueris, & in se-
 natu, & in ceteris rebus laudi nostrae suffragere.
 Quoniam consulibus decreta est Asia; & permis-
 sum est ijs, vt, dum ipsi venirent, darent negotiũ,
 qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab ijs, vt hanc
 dignitatem potissimum nobis tribuant; et mihi dent
 negotium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum al-
 teruter venit. nam, quod huc properent in magi-
 stratu venire, aut exercitum mittere, caussam non
 habent. Dolabella enim in Syria est; & vt tu di-
 uina tua mente perspexisti, & praedicasti, dum
 isti venient, Cassius cum opprimeret, exclusus enim

hoc verbũ non
est in antiquis
libris.

Caesar lib. 3.
comm. de bello
ciuili.

spem compro-
bavit euentus.
Velleius lib. 2.
& alij.
decem legiones.

ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus vrbe, Laodiceam, quae est in Syria ad mare, se contulit. ibi spero* celeriter eum poenas daturum. nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum* Cassij sustinere. spero etiam confectum esse iam, & oppressum. quare non puto Pansa, & Hirtium in consulatu properaturos in prouinciis exire, sed Romae acturos consulatum. itaque, si ab his petieris, vt interea nobis procurationem Asiae dent; spero te posse impetrare. praeterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verriusq. nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. ego porro non mediisfidius cupiditate prouinciae produci longius spatium mihi volo. nā mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quae ego ne frustra subierim, ne ue prius, quam reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, valde laboro. nam, si potuissē, quam exegeram, pecuniam vniuersam mittere; postularem, vt mihi succederetur. nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reiq. pub. non praestiterunt, * id consequi, & reficere volo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id vt per te consequar, velim, vt solet, tibi curae sit. ego me de rep. ita puto esse meritum, vt non prouinciae istius beneficium expectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, &
Bruti,

Bruti, non solum illius* facti, periculiq. societate, sed etiam huius temporis studio, & virtute. primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellae ad remp. traduxi, Cassioq. tradidi: primus delectus habui pro salute omnium contra coniurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, coniunxi. nam, nisi ego tantam pecuniam, tantaq. praesidia, & tam celeriter Cassio dedissem; ne ausus quidem esset ire in Syriam; & nunc non minora pericula reip. a Dolabella instarent, quam ab Antonio. atque haec omnia is feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellae eram, coniunctissimus sanguine Antonijs: provinciam* quoque illorum beneficio habebam: sed* πατρις αἰ μὲν μᾶλλον εἰκῶν, omnibus meis bellum primus indixi. haec etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animaduerto: tamen nō despero, nec desatigabor* permanere non solum in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. attamen, si etiam aliqua gloria iusta, & merita prouocabimur, senatus, & optimi cuiusque officijs; maiore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum veni, videre non potui, ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus: sed mediussidius, ea esse cum opinione, * & tua, & ipsius, & in primis mea causa gaudeo. fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teq. dignus est. Vale. Data i v. Kal. Iun. Pergae.

cum Caesarem occidimus. Plut. in Caesare.

quod eam Lentulo a Caesare impetrasset. integri senarii Plut. recitat. ἐν τῷ πολιτικῶν.

non vsitata locutio. quis enim praeterea defatigatur cum infinituo coniun-

ita animatum esse erga remp.

ARG. Hic quoque res a se gestas exponit; inuehitur in Rhodios; de Dolabella optabilia nunciat.

Lentulus P. F. proquaes. propraet. s. d.
cos. praet. trib. pl. senatui,
populo, plebiq. R.

15

Smyrna capta,
Trebonioq. cae-
so. supra, ep. 12.
& epist. antecede-
nti.

Si valetis, liberiq. vestri valent, bene est: ego quoque valeo. Scelere Dolabellae oppressa* Asia, in proximam provinciam Macedoniam, praesidiaq. reip. quae M. Brutus, vir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia provincia, vectigaliaq. in vestram potestatem redigerentur. quod cum pertinuisset Dolabella; et, vastata provincia, correptis vectigalibus, praecipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis, ac dinenditis, celerius Asia excessisset, quam eo praesidium adduci potuisset: diutius morari, aut expectare praesidium non necesse habui; et quamprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui: ut & reliqua vectigalia exigerem; et, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, & vos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellae in Lycia esse, Rhodiosq. naues coplures instruetas, & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat

Patiscus

Pathiscus proquaes. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reverti, confusus auctoritate uestra, senatusq. consulto, quo hostem Dolabellam indicaratis, foedere quoque, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. renouatum erat; quo iurauerant* Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusq. R. quae res nos uehementer sefellit. tantum enim absuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, statione, quae extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, deminutionemq. maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populiq. R. iccirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naues cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq. petere; iccirco etiam naues onerarias, quarum minor nulla erat duum millium amphorarum, * contractas in Lycia a classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias persequi, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui, itaque ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quam diligentissime potui, causam reip. egi; periculumq. omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem tanta in prauitate animaduerti; ut omnes firmiores p-

hoc i omnibus
foederibus ob-
seruatum ani-
maduerti.

sic est in duo-
bus Sigonii li-
bris; in meo,
amphorum.

tarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & con-
 spirationem omnium ordinum ad defendendam li-
 bertatem propense non crederent esse factam; ut pa-
 tientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam
 nunc considerent, nec potuisse audere quemquam
 Dolabellā hostem iudicare; ut denique omnia, quae
 improbi fingeant, magis vera existimarent, quam
 quae uere facta erant, & a nobis docebantur. qua-
 mente etiam ante nostrum aduentum, post Trebo-
 nij indignissimam caedem, ceteraq. tot, tamq. ne-
 faria facinora, binae profectae erant ad Dolabel-
 lam legationes eorum, & quidem nouo exemplo,
 contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tum
 magistratus gerebant. haec siue timore, ut disti-
 tant, de agris, quos in continenti habent, siue fu-
 rore, siue potentia paucorum, qui & antea pari
 contumelia uiros* clarissimos affecerant, & nunc
 maximos magistratus gerentes: nullo exemplo, ne-
 que uestra ex parte, neque nostro presentium, ne-
 que imminenti Italiae, urbiq. nostrae periculo, si
 ille parricida cum suis latronibus nauibus, ex Asia,
 Syriaq. expulsus, Italiam petisset, mederi, cum fa-
 cile possent, voluerunt. nonnullis etiam ipsi magi-
 stratus ueniebant in suspicionem, detinuisse nos, &
 demorati esse, dum classis Dolabellae certior fieret
 de aduentu nostro. quam suspicionem consecutae res
 aliquot auxerunt, maxime quod subito ex Lycia
 Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellae,
 a classe discesserunt, nauiq. longa profugerunt, one-
 rarijs relictis, in quibus colligendis non minimum
 tempo-

cum Lētulum,
 & Pompeium
 non receperūt.
 supra, ep. 14.

temporis, laborisq. consumpserunt. itaque, cum Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam uenissimus, naues onerarias recepimus, dominisq. restituimus: ijdemque, quod maxime uerebatur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam uenire, timere desimus: classem fugientem persecuti sumus usque ad Sydam: quae extrema* regio est provinciae meae. ibi cognoui partem nauium Dolabellae diffugisse. reliquas Syriam, Cyprumq. petiisse. quibus disiectis, cum scirem C. Cassii, singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore praesto in Syria, ad meum officium reuerti: dabamq. operam, ut meum studium, & diligentiam uobis P. C. & reip. praestem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusq. cum rationibus ad uos mittam. si percurrero provinciam; & cognouero, qui nobis, & reip. fidem praestiterunt in conseruanda pecunia a me deposita; quique scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt: faciam uos certiores. de quibus, si uobis videbitur, si, ut meriti sunt, grauiter constitueritis; nosq. uestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, & exacta seruare poterimus. interea, quo commodius uectigalia tueri, provinciamq. ab iniuria defendere possim, praesidium necessarium, uoluntariumq. comparauimus. His litteris scriptis, milites circiter xxx, quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam uenerunt. hi nunciauerunt, Dola-

nō licebat pro
uinciae finibus
egredi.

ad Cass. 1. 2. 3.

bellam Antiochiam, quae in Syria est, uenisse, non receptum: conatum esse aliquoties ui introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, aegrisq. compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam uersus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam rediisse, & se ijs tradidisse, qui a Cassio relictī, urbi illi praeerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs, nunciatum esse, quatrīdū iter a Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eo tenderet. quamobrem opinione* celerius, confido, sceleratissimum latronem poenas daturum. *IV. non. Iun. Pergae.*

ep. 31. lib. 10.

ARG. Gratulatur dē Ciceronis filii indole ad uirtutem: uersus, in malum ciuem a se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Caesaris interitu.

C. Trebonius s. p. Ciceroni.

16

Si uales, bene est. Athenas ueni ad 11. Kal. Iun. atque ibi, quod maxime optabam, uidi filium tuum, deditum optimis studijs, summaq. modestiae fama. qua ex re quantam uoluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro ueterrimo, uerissimoq. amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auxilio tuis dare. nihil adole-

lescente tuo, atque adeo nostro, (nihil enim mihi a te potest esse seiunctum) aut amabilius omnibus ijs, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earum artium, quas tu maxime amas, hoc est optimarum, itaque tibi, quod uere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis; quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. qui cum mihi in sermone iniiecisset, se uelle Asiam uisere; non modo inuitatus, sed etiam rogatus est a me, ut id potissimum, nobis obtinentibus prouinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officium praestatueros, non debes dubitare. illud quoque erit nobis curae, ut Cratippus* una cum eo sit; ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studiis, in quae tua cohortatione incitatur, futurum. nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu,* cohortari non intermittemus, quo in dies longius, discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cum has litteras dabam, non sciebam. audiebam quaedam turbulenta: quae scilicet cupio esse falsa; ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod uel minime adhuc mihi contigit. ego tamen, nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo; & dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. in quibus versiculis si tibi quibusdam uerbis diuulgum uidebor: turpitudine personae eius, in quam liberius inuehinur, nos uindicabit. ignoscet etiam iracundiae

Peripatetica
doctrina elar-
rus, ep. 21. l. 16.
de off. l. 1, & 3.

uide Vegetium
de pleno gradu
militum, lib. 1.
c. 9. & Sallustium
in Iug 76.

satyrarum scri-
ptori.

fuit enim Tre-
bonius unus ex
perceptoribus
Caesaris.

diae nostrae, quae iusta est in eiusmodi & homines,
& ciues. deinde, qui magis hoc Lucilio* licuerit as-
sumere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio
par fuerit in eos, quos laesit, tamen certe non ma-
gis dignos habuerit, in quos tanta libertate uerbo-
rum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, ad-
iunges me quamprimum ad tuos sermones. nam-
que illud non dubito, quin, si quid de interitu* Cae-
saris scribas, non patiaris me minimam partem &
rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, me-
osq. tibi commendatos habe. D. VIII. Kal. Iun.
Athenis.

ARG. Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis,
de ciuitatis otio, de Oratore a se scripto, de suo studio
in Cornificium. is autem Syriam regebat, ut infra
patet.

collegae Cic-
ronis in augu-
ratu.

Cicero s. d. Q. Cornificio
collegae.

17

vide idem ep.
29. lib. xi.

GRATA mihi uehementer est memoria nostrae
tua, quam significasti litteris: quam ut conserues,
non quo de tua constantia dubitem, sed quia mos*
est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuo-
siora quaedam nunciata sunt: quae, quia tibi sunt
propiora, quam nobis, tua me causa magis mouent,
quam mea. Romae summum otium est, sed ita, ut
malis salubre aliquod, & honestum negotium: quod
spero fore, quia uideo id curae* esse Caesari. Me sci-
to, dum tu absis, quasi occasionem quandam, &
licentiam nactum, scribere audacius, & cetera qui-
dem fortasse, quae etiam tu concederes: sed proxi-

correctionem
recip. Caesar co-
gitauit.

me

me scripsi de optimo genere dicendi: in quo saepe suspicatus sum te a iudicio nostro, sic scilicet, ut doctum* hominem a non indocto, paullulum dissidere. huic tu libro maxime uelim ex animo, si minus, gratiae caussa suffragere. dicam tuis, ut eum, si uelint, describant, ad teq. mittant. puto enim, etiã si rē minus probabis, tamen in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi estimationem tuam, dignitatemq. commendas: facis tu quidem omnium more: sed uelim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuam esse intelligam, plurimū tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimae dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quil. l. 1. & alibi.

ARG. Purgat se de infrequentia litterarum; prudentiam Cornificii, grauitatemq. laudat: praesentē resp. statum accusat, cum Caesaris excusatione.

Cicero s. d. Cornificio collegae. 18

QVOD extremum fuit in epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respondebo. animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nonnumquam. Epistolas requiris meas. ego autem numquam, cum mihi denunciatum esset a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi uideor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui Caccilius* Bassus erumperet, quidquam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus; &, ut

Dio lib. 47. & Strabo l. 16.

considerem, fecerunt tuae grauissimae litterae. idque ut facias quam saepissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, ualde te rogo. Et si periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. utrumque contra accidit. istud enim bellum* est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quae ne ipsum Caesarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuiliū ijs semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quae uelit uictor, sed etiam ut ijs mos gerendus sit, quibus adiutoribus parta sit uictoria. equidem sic iam obdurui, ut ludis Caesaris nostri aequissima animo uiderem T. Plancum,* audirem Laberium, & Publium poemata. nihil tam deesse scito, quam quicum haec familiariter, docteq. rideam. is tu eris, si quamprimum ueneris. quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

Dio lib. 47.

Plancum Bursum, a Caesare restitutum. ep. 2. lib. 7.

ARG. Gratulatur de Syriae administratione; eamque optat a bello uacuam; quod si bellum sit, consulit quid agendum.

Cicero s. d. Cornificio.

19

LIBENTISSIME legi tuas litteras: in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriaeq. provinciam tibi tributam esse a Caesare, ex tuis litteris cognoui.

eandem

eandem rem tibi volo bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspitione quod scribis, sane me commouit. quantum copiarum haberes, cum ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognoui. itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eae perducantur, quas audio duci. quod si pares copias ad confligendum non habebis; non te fugiet uti consilio M. Bibuli, * qui se oppido munitissimo, & copiosissimo tandiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed haec melius ex re, & ex tempore constitues. mihi quidem usque curae erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. atque, ut idem facias, peto, in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.

qui, dum vllus
hospes in Syria
fuit, pedem por-
ta non extulit.
ad Att. lib. 6.
ep. 8.

ARG. Iocatur, quia Cornificius Sinuessanae villae hospitio uti noluerat; & crebras ab eo litteras petit,

Cicero s. d. Cornificio collegae. 20

GRATAE mihi tuae litterae, nisi quod Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. quam quidem contumeliam villa pusilla iniquo animo feret, nisi in Cn. Manio, & Pompeiano reddideris παρά πρὶ παρά-
τωρ. sic igitur facies; meque amabis, & scripto aliquo laceffes. ego enim respondere facilius possim; quam prouocare. quod si, ut es, * cessabis: laceffam; nec tua ignauia etiam inertiam * afferet. Plura otiosus. haec, cum essem in senatu, exaravi. Vale.

eodem modo
locutus est ep.
17. lib. 15.

quae tua eōsue-
tudo est.
ep. 10. lib. 8.

ARG.

ARG. Commendat Anicium senatorem, eiusq. negotia, & dignitatem.

Cicero s. d. Cornificio.

21

quaesensoribus ad sua negotia profici-
scentibus conce-
debatur ad Att.
lib. 2. ep. 18. &
ep. 12. lib. 15.

C. ANICIUS, *familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam, legatione* libera. eum, velim, rebus omnibus adiuues; operamq. des, ut quam commodissime sua negotia conficiat. in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq. a te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem, acceperam, & cognoueram, a summis viris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: ceterisq. rebus omnibus eius dignitati, rei que, si me amas, consules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.*

ARG. Narrat de statu reip. post Caesaris mortem; hortaturq. Cornificium, ut provinciam retineat in potestate reip.

Cicero s. d. Cornificio.

22

collega in augu-
ratu. Phil. 2.
ad Att. & hic
ep. 14. lib. 9.

N O S hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, collega* nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma verbis. at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos lacefferit. ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni. nostri τῶν φαυλοτέρων longe* gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster
tardius

Brutus in Graecia,
Cassius in Syria,

tardius conualefcit. * quid futurũ sit, plane nescio. spes tamen vna est, aliquando populum R. maiorum similem * fore. ego certe reip. non deero: & quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad x i i i. Kal. Ian. senatus frequens mihi est assensus cum de ceteris rebus magnis, & necessarijs, tum de prouincijs * ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. hoc ego cum reip. causa censi, tum mehercule in primis retinendae dignitatis tuae. quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, vt ne cui quidquam iuris in tua prouincia esse patiari, atque vt omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse praestantius. Vere tecum agam, vt necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & praeterijt, & leuius est: haec magna res est. fac vt prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarẽt: itaque Cherippo nostro me velim excuses. * Vale.

Philipp. 14.

in tuenda libertate.

infra. ep. 15. ne validior fieret Antonius, prouinciam nauis aliquam.

quod ei non rescribo.

ARG. Primum respondet ad ea, quae de prouincia Cornificij a Stratorio cognouerat; deinde quasi formam reip. mittit; & philosophiam laudat.

Cicero s. d. Cornificio. 23

OMNEM condicionem imperij tui, statumque prouinciae mihi demonstrauit Stratorius. * o multa intolerabilia locis omnibus. sed, quo tua maior dignitas, eo, quae tibi acciderunt, minus ferenda.

puto Stratorius, ex Fello in Lacus Lucrinus,

neque

neque enim; quae tu propter magnitudinem et animi, & ingenij moderate fers, a te non vlciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed haec posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisq. Caesaris Octavianiani conatum: de quo multitudini fictu* ab Antonio crimen videtur, vt in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni viri & credunt* factum, & probant. quid quae- ris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriae causa facturum. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, vt, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Oct. Brundisium venerat, profectus obviam legionibus Macedonicis* quattuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easq. ad urbem adducere, & in cernicibus* nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam vicem saepe doleo, quod nullam partem per aetatem sanae & saluae reip. gustare potuisti. atque antehac quidem sperare saltem licebat; nunc etiam illud ereptum est, quae enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quaerere, quibus, se salvo, locus in ciuitate esse non posset? Equidem & haec, & omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, vt magnam habeam philosophiae gratiam, quae me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat. tibiq. idem censeo faciundum, nec, a quo culpa

Velleius lib. 2.
Plut. Suet. DIO,
Seneca lib. 1.
de clementia.

credunt Octa-
uianu insidias
Antonio stru-
xisse.

ex Macedonia
profectis.

armis opprime-
re libertate cogi-
tabat: sed eni
duae legiones,
Mauri, & quarta,
sequi nolue-
runt, seq. Octa-
uiano tradide-
runt. vide Phil-
lipp. 3. Velleiu
lib. 2.

culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem; tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamq. cognovi. Da operam, ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

Statorius a Festo nominatur
i uerbo Lacus.

ARG. Hortatur Cornificiū, ut omni cura in rep. incumbat: scribit de legatis ad Antonium a senatu missis; Pinarium commendat.

Cicero s. d. Cornificio.

24

Ego nullum locum praetermitto (nec enim debeo) non inodo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in rep. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandae dignitatis tuac. Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim haec scribebam, in expectatione erant omnia. nondum legati* redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denunciandum miserat, nisi legatorum nuncio paruisset. * ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more rep. defendi: me principem senatui, populoq. R. professus sum: nec, postea quam suscepi causam libertatis, minimū tempus amisi tuendae salutis, libertatisq. communis. Sed haec quoque te ex alijs malo. T. Pinarium, * familiarissimum meum, tanto tibi studio commendō, ut maiore non possim: cui cum propter omnes

Philippus, &
Piso. ep. 4. l. 12.

ut Mutinae ob
sisionem relin-
queret.

antiquissima fa-
milia, ante vr-
bem conditam.
Lianus lib. 1.

vir-

virtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. is procurat rationes, negotiaq: Dionysij nostri; quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. facies igitur, ut ex Pinarij, gratissimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARG. Scribit, ex litteris Cornificij S. C. esse factum. hortatur, ut reip. causam amplectatur. Lucceio se nulla re defuturum pollicetur.

Cicero s. d. Cornificio.

25

LIBERALIBVS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero * vicesimo die, ut dicebat, reddidit. eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, causam tuam egi, non inuita Minerva. etenim eo ipso die senatus decreuit, ut Minerua nostra, custos urbis, quam turbo deiecerat, * restitueretur. Pansa tuas litteras recitauit. magna senatus approbatio consecuta est, cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Clauisij, * & Tauri. factum de te s. c. honorificum. postulabatur, ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus ceteris, ad x i i i. Kal. Ian. fundamenta reip. ieci; eo ipso die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tue. mihi enim est assensus senatus de obtinendis prouincijs. * nec vero postea destiti labe-

facta-

quod Tullij
mortem porten-
dit Dio, & Obse-
quens.

sic in libro Sigo-
nij. alter eruf-
de, & vnus Sigi-
cellij, & meus
habent, clauis
de Caluissio
Phil. 3.

supra, ep. 22.

factare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaq. reip. provinciam absens* obtinebat. itaque crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seq. in urbem recepit inuitus: neque solum spe, sed certa re iam, & possessione deturbatus est. meo iustissimo, honestissimoq. conuicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciaeque honoribus amplissimis affectum, vehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas: accipio excusationem. fuit enim illud quoddam Graecum tempus servitutis. Ego, tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Graeciam,* desperata libertate, rapiebar; cum me Etesiae, quasi boni ciues, relinquentem remp. prosequi noluerunt: Austerque aduersus maximo statum me ad tribules tuos Rhegium* retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properavi; prostridieque in summa reliquorum servitute liber vnus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me vnum effunderet, meque cum elicere vellet ad caedis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem, & nauseantem confeci in Caesaris Octavianiani plagas. puer enim egregius praesidium sibi primum, & nobis, deinde summae* reip. comparavit: qui nisi fuisset, Antonij reditus a Brundisio pestis patriae fuisset. quae deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus ad illud, vnde diuertimus. Accipio* excusationem tuam de Sempronio. neque enim statuti quid in tanta perturbatione

eum ad urbem esset cum imperio, reuerit autem in urbem, deposito imperio.

vide ep. 1.1.10.
& Philipp. 1. &
lib. 3. de off.

vide Rhegillus suffragium in tribu Romae tulisse. municipes enim erant, legis Iuliae beneficio ciuitatem adepti.

substantivum.
vt alibi.

ep. 4.1.41

in Andria.

batione habere potuisti. nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut ait* Terentius. quâ obrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. una navis est iam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed, quicumque venti erunt, ars nostra certe non aberit. quid enim praestare aliud virtus potest? Tu fac ut animo magnosis, & excelsio, cogitesq. omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P. Lucceium* mihi meum commendas; quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansa, collegas* nostros, homines in consulatu reip. salutare, alieno sane tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquam admodum sumus iam defatigati: sed NULLA lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum haec habemus. ab alijs te de me, quam a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamur ea, quae maximae vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad caelam laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoq. quid istic agatur, facias me velim certiore. Vale.

ARG. Heredes Turij commendat.

Curius, habet Sigonij liber. refertur ad honestatem familiae, non ad ipsius mores.

Cicero s. d. Cornificio.

26

Q. TURIVS, * qui in Africa negotiatus est, vir bonus, & honestus, * heredes fecit similes sui

sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneium,
Q. Confidium Callum, L. Seruilium Postumum;
C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratia-
rum actione eos magis agere, quam commenda-
tione. tanta enim liberalitate se tua usos praedica-
bant, ut is plus a te tributum intelligerem, quam
ego auderem te rogare. audebo tamen, scio enim,
quantum ponderis mea commendatio sit habitura.
quare a te peto, vt ad eam liberalitatem, qua sine
meis litteris usus es, quammaximus his litteris cu-
mulus accedat. Caput autem est meae commenda-
tionis, ne patiari Erotem* Turium, Q. Turij liber-
tum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam auertere;
ceterisq. omnibus rebus habeas eos a me commenda-
tissimos, magnam ex eorum splendore*, & obseruan-
tia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehemen-
ter etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Aufidii equitis R. Africana negotia com-
mendat.

Cicero s. D. Cornificio. 27

SEX: Aufidius & obseruantia, qua me colit,
accedit ad. proximos; & splendore equitis Romani
nemini cedit. est autem ita temperatis, moderatisq.
moribus, vt summa seueritas cu humanitate iungat-
ur. cuius tibi negotia, quae sunt in Africa, ita com-
mendo, ut maiore studio, magis ue ex animo commen-
dare non possim. pergratum mihi feceris, si dederis
operam, ut is intelligat meas apud te litteras maxi-
mum pondus habuisse. hoc te uehementer, mi Corni-
fici, rogo. Vale.

liberti nomen
retinebat, quod
in seruitute ha-
buerant.

qui magistratus
gesserunt, aut
claris parequi-
bus nati sunt,
a nobilitate lau-
dantur: ceteris,
ut equitibus
Romanis, splen-
dor, non nobili-
tatis, tribuitur
quo significa-
tur species illa,
quam rei fami-
liaris copia, &
quaedam in
omni re libera-
lis animi signi-
ficatio gignit. vi-
de splendorem
equitibus R. tri-
butum, ep. 3. l.
1. & hic episto-
la sequenti.

ARG. Cornificii factum non probat, quia non antequam maduerat in quosdam Lilybaeo minantes. studium in remp. laudat. de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia, & de rep.

Cicero s. d. Cornificio.

28

Cornificii elementum in malos ciues non laudat.

profecit Mutinam ad Brutum liberandum.

quoniam tibi S. C. imperium est datum, potes mutuam sumere pecuniam.

ASSENTIOR tibi, eos, quos scribis Lilybaeo minari, istis poenas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quod societatem reip. conseruandae, tibi mecum a parte acceptam, renouas; gratum est: quae societas inter nos sepe, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus saepius pro dignitate tua appellaretur, si, absentibus* consulibus, umquam, nisi ad rem nouam, cogeretur. itaque nec de HS XX, nec de HS DCC quidquam agi nunc per senatum potest. tibi autem ex* s. c. imperandum, mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem praemesero. res neque nunc difficili loco mihi uidetur esse, & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.

ARG. Commendat studiosae L. Aelii Lamiae negotia; eumque suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S. C. contra dignitatem eius, excusat.

Cicero

NON modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cum L. Lamia* est. etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio cos. relegatus, * quod libere, & fortiter salutem meam defendisset. nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quod erat uetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. ad haec officia, uel merita potius, incundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam expectare, quibus eum tibi uerbis commendem. causam enim tanti amoris intelligis. quae uerba desideret, ijs me omnibus vsusum putato. tantum uelim existimes, si negotia Lamiae, procuratores, libertos, familiam, * quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. nec dubito; quin sine mea commendatione, quod tuum est indicium de hominibus, ipsius Lamiae causa studiose omnia facturus sis. quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui s. c. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: * qui omnino consulibus illis numquam affuit scribendo. de inde omnia tum falsa s. c. deferebantur: nisi forte etiam illi Semproniano* s. c. me censes affuisse; qui ne Romae quidem tum fui, ut de eo ad te scripsi re recenti. Sed haec haec tenus. Te, mi Cornifici, etiam

uide oratione
pro Sextio.

quo tempore ordinis equestris princeps erat. nunc senator erat. ep. 16. lib. xi. ep. 17. lib. xi.

seruos. uide ep. 3. lib. i.

ergo senator erat.

supra, ep. 25. bis.

atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

ARG. Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bello Antoniano, renouato, de suo studio in amicitia colenda, aliisque de rebus.

Cicero s. d. Cornificio. 30.

ITA, ne praeter litigatores, nemo ad te meas litteras? multae istae quidem. tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem; quin dederim? aut quid mihi iucundius, quam, cum coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed uoluminibus lacefferem; quibus quidem me a te. prouocari oportet. quamuis enim occupatus sis, uti tamen plus habes: aut, si ne tu quidem uacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & a me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quod omnibus curis reimp. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo distineor uehementius: ut enim grauius aegrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum deintegro inciderunt: sic uehementius nos laboramus, qui, profligato bello, ac pacis sublato, renouatum bellum gerere

ep. 7. lib. 3.

ep. 2. lib. 8.

uide ex uerbo, Noli, affirmatio nem elici. sic locutus & Horat. & ipse Cicero in Oratore, & pro Comoedo:

sic Tuse, 5. dixit: Quaestio profligata, & pacis ad exitum adducta.

gerere conamur. Sed haec haftenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac, ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te uinci possim aut officijs, aut amore non dubitabam equidem: verumtamen multo mihi notio rem amorem tuum esse cit Cherippus. o hominem semper illum quidem mihi aptum; nunc uero etiam suauem. multus me hercule tuos mihi expressit omnes; non solum animum, ac uerba pertulit. itaque noli uereri, ne tibi succensus erim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. requisivi equidem proprias ad me unum a te litteras, sed neque uehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, * & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbis senatus, consulibus * amissis; & incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conquiruntur undique, ut optime meritis militibus promissa soluatur: quod quidem fieri sine tributo* posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccio, nihil tibi concedo, quo studiosior eius sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. sed, a magistris cum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent, & compromisso, & iureiurando impediri. quare ueniendum arbitror Luccio. quamquam, si meis litteris obtemperauit, cum tu haec leges, illum Romae esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Pansae mortem ignorares, scripsisti quae per nos ab eo consequi te posse arbitrare. quae te non sefellissent, si uiueret. nam te diligebat.

facere impensam, ep. 2. l. 14.

Pansa & Hirtio. supra, ep. 23.

quod impositum non erat post deuiam a Paulo Macedoniam. uide Cic. lib. 2. de off. & Plin. l. 33. cap. 3. & Plutarchum in Paullo.

post mortem autem eius quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio, ualde laudo. illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo aequiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores admississe. honore enim cum ignominia dignis non erant comparandi: eosq. ex s. c. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Haec fere ad eas literas, quas eodem exēplo binas accepi. De reliquo, uelim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorē. Vale.

CICERONIS EPISTOLARVM

AD MEMMIVM, ET ALIOS,

LIBER XIII.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, vt Appianus tradit lib. 2. de bel. ci. condemnatus, Athenis exul habitabat. ab eo petit Cicero, vt in gratiam redeat cum patrone Epicureo, eiq. locum concedat, ubi Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum haec scripsit.

Cicero s. D. Memmio.

T S I non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis uisurus essem; quod iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapientia tua, qua sers iuuiam, laetitia: tamen uidisse te mallem. nam, quod est molestiae, non sane multo leuius est, cum te non uideo: quod esse potuit uoluptatis, certe, si uidissem te, plus fuisset. itaque non dubitabo dare operam, vt te uideam, cum id satis commode facere potero. interea, quod per litteras & agi tecum, &, vt arbi-
tror, confici potest, agam. nunc a te illud primum rogabo, ne* quid inuitus mea causa facias; sed id, quod mea intelliges multū, tua nullā in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libēter facias, ante persua-
seris. Cum Patrone Epicurco mihi omnia sunt; nisi quod in philosophia* uehementer ab eo dissentio. sed

I haec familia a Mnestheo Aeneae socio duxit originem. uide Ser. lib. 4. Aen. in illo uersu. Mox Italus Mnestheus.

I insinuatio ad caprandam beneuolentiam.

idem in extrema epistola.

Cicero enim Academicus.

& initio Romae, cum te quoque, & tuos omnes ob-
 seruabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea,
 quae uoluit, de suis commodis, & praemijs consecu-
 tus est, me habuit suorum defensorum, & amicorū
 fere principem; & iam a Phaedro, qui nobis, cum
 pueri essemus, antequam Philonem * cognouimus,
 ualde, ut philosophus, postea tamen, ut uir bonus, et
 suauis, et officiosus, probabatur, traditus mihi, com-
 mendatusq. est. Is igitur Patro cum ad me Romā lit-
 teras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut
 nescio * quid illud Epicuri parietinarum sibi conce-
 deres: nihil scripsi ad te ob eam rem, quod aedifica-
 tionis tuae consilium mea commendatione nolebam
 impediri. idem, ut ueni Athenas, cum, idem ut ad
 te scriberem, rogasset; ob eam causam impetrauit,
 quod te abiicisse * illā aedificationem constabat in-
 ter omnes amicos tuos. quod si ita est; & si iam pla-
 ne tua nihil interest: uelim, si qua offensiuicula fa-
 cta est animi tui, peruersitate aliquorum; (nouī enim
 gentem * illam) des te ad lenitatem, uel propter tuā
 summam humanitatem, uel etiam honoris mei caus-
 sa. equidem, si, quid ipse sentiam, quæris; nec,
 cur illē tantopere contendat, uideo, nec cur tu re-
 pugnes: nisi tamen multo minus tibi concedi potest,
 quam illi, laborare sine causa. quamquam, Pa-
 tronis & orationem, & causam tibi cognitam es-
 se, certo scio. honorem, officium; testamentorum
 ius, Epicuri auctoritatem, Phaedri obtestationem,
 sedem; domicilium, uestigia summorum * hominum
 sibi tuenda esse dicit. totam hominis uitam, ratio-
 nemque,

uide ep. 8. l. 9.

minimam rem
 a se peti, osten-
 dit, quo facilius
 impetret.

uide ep. 15. l. 9.

Epicureos.

nisi ualet sed,
 ut ep. 73. h. l. &
 ad Ast. ep. 14. l.
 5. & 6. & 23. l.
 xi & in ep. ad
 Hirtium, apud
 Noniū; & alibi.
 loquitur ex per-
 sona Patronis.
 Epicureos
 enim significat.

nemque, quam sequitur in philosophia; derideamus licet, si hanc eius contentionem volumus reprehendere. sed mehercule, quando illi, ceterisque, *quos illa delectant; non valde inimici sumus; nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptis, quam improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem. nihil est illo mihi nec carius, nec iurundius. is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronē, valde Phaëdrum *amavit) sic a me hoc contendit, *homo minime ambitiosus, minime in rogando molestus, ut nihil unquam magis, nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si aedificaturus esses, nunc vero, si audieris te aedificationem deposuisse, *neque tamen a te impetrasse, non te in me liberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrē peto a te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quod ἱεροπολιτικόν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quam ut facias. sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

ARG. Petit, ut Euandro statuaria de sacrarij habitatione accomodet.

Cicero s. d. Memmio.

C. AVIANO Euandro, qui habitat in tuo
sa-

multi enim boni viri Epicurorum dogmata probabant, ut Atticus, Papirius, Cassius ad Att. ep. 19. lib. 31. & hic ep. 25. lib. 9. & cep. 15. lib. 15.

1.5. de Fin. ad Atticum ep. 2. & 19. lib. 5.

abieciisse, dixit in hac ipsa ep.

puto aediū par
tem fuisse.

quo die locabā
tur domus. ep.
3. lib. 2. ad Q.
fratrem.

sacrario, * & ipso multum vtor, & patrono eius
M. Aemilio familiarissime. peto igitur a te maio-
rem in modum, quod sine tua molestia fiat, vt ei de
habitatione accomnodes. nam, propter opera in-
stitutamulta multorum, subitum est ei remigrare
Kal. * Quinct. Impedior verecundia: ne te pluri-
bus verbis rogem. neque tamen dubito, quin, si
tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo,
quo ego essem, si quid tu me rogares. mihi certe gra-
tissimum feceris. Vale.

ARG. Fusium commendat, quem & ante praefens
praesenti commendarat.

Cicero s. d. Memmio.

3

commendat ab
amicitia sua, a
doctrina, ab hu-
manitate.

A. FVFIUM, vnum ex meis intimis, obseruan-
tissimum, studiosissimumq. nostri, eruditum homi-
nem, & summa humanitate, tuaq. amicitia dignis-
simum, velim ita tractes, vt mihi coram recepisti.
tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum.
ipsum practerea, summo officio, * & summa obser-
uantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

qui amicos, &
de se bene meri-
tos, omni gene-
re officij colit.

ARG. Volaterranos accurate commendat.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F.

Orcae, legato, propraet.

4

de quo proxi-
me subiungit.

ep. 29. huius l. &
8. & 9. l. 15.

CVM municipibus Volaterranis mihi summa ne-
cessitudo est. magno enim meo beneficio * affecti,
cumulatissime mihi gratiam retulerunt. nam nec
in honoribus meis, nec in laboribus * vquam defue-
runt. cum quibus si mihi nulla caussa intercederet;
tamen,

tamen, quod te vehementissime diligo, quodq. me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, praesertim cum prope praecipuam causam haberent ad ius obtinendum: primum, quod Syllani temporis acerbiter deorum immortalium benignitate subterfugerunt: * deinde, quod summo studio populi R. a me in consulatu meo defensi sunt: cum enim tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgassent; facile senatus, populoq. R. persuasi, ut eos ciues, quibus fortuna pepercisset, * saluos esse vellet. hanc actionem meam C. Caesar primo suo consulatu in lege agraria* comprobauit, agrumq. Volaterranum, & opidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. quamobrem est tuae prudentiae, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certe illi integram omnem causam reseruare. Illud vero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari velis. Sed haec, quae scripta sunt supra, conspiciant, ut te horter, & suadeam: reliqua sunt, quae pertinent ad rogandum: ut non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me a te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesq. esse volueris. eorum ego domicilia, sedes,

rem,

ne agri eorum diuiderentur.

temporibus Syllanis.

quam tulit de agro Campano, & Scellari diuindundo. Suet.

Caesarem signi-
ficat, de quo
proxime locu-
tus est.

ep. 6. l. 2. dixit,
Omni non mo-
do cōtentione,
sed etiam dimi-
cauone.

ob si-
agrorum diui-
sioni.

rem, fortunas, quae & a dijs immortalibus, &
a praestantissimis* in nostra rep. ciuibus summo se-
natus, populiq. R. studio conseruatae sunt, tuae
fidei, iustitiae, bonitatiq. commendo, si pro meis
pristinis opibus facultatē mihi res hoc tempore da-
ret; vt ita defendere possem Volaterranos, quem-
admodum consueui tueri meos: nullum officiū, nul-
lum denique certamen,* in quo illis prodesse possem,
praetermitterem: sed quando apud te nihilo minus
hoc tempore valere me confido, quam valuerim sem-
per apud omnes: pro nostra summa necessitudine,
pariq. inter nos, & mutua beniuolentia abs te pe-
to, vt ita de Volaterranis merere, vt existiment
eum quasi diuino consilio isti negotio* praepositum
esse, apud quem vnum nos, eorum perpetui defen-
sores, plurimum valere possemus. Vale.

ARG. Rogat, ne Curtij ager diuidatur; idq. etiam
rationibus conatur persuadere.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F.

Orcae, legato, propraet.

plus, quam ami-
cia, significat.

NON moleste fero, eam necessitudinem,* quae
mihi tecum est, notam esse quamplurimis. neque ta-
men ob eam causam, quod tu optime existimare po-
tes, te impedio, quo minus susceptum negotiū pro-
tua fide, & diligentia ex voluntate Caesaris, qui
tibi rem magnam, difficilemq. commisit, gerere
possis. nam, cum multi a me petant multa; quod
de tua erga me voluntate non dubitent: non com-
mitto, vt ambitione mea conturbem officium tuum.

e apat beneuo-
lentiam a mo-
destia.

C.

C. Curcio ab ineunte aetate familiarissime sum v-
sus. eius & Syllani temporis iniustissima calami-
tate dolui: & cum his, qui similem iniuriam acce-
perant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in
patriam voluntate omnium concedi videretur; ad-
iutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano
possessionem, cum in eam, tamquam e naufragio,
reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Cae-
sar in senatum legit: quem ordinem ille, ista posses-
sione amissa, tueri * vix potest. grauissimum autem
est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse
fortuna: minimeq. convenit, ex eo agro, qui Cae-
saris iussu diuidatur, eum moneri, qui Caesaris be-
neficio senator sit. sed mihi minus libet multa de
aequitate rei scribere; ne causa potius apud te va-
luisse videar, quam gratia. Quamobrem te maio-
rem in modum rogo, ut C. Curtij rem meam putes
esse; quidquid mea causa faceres, ut id, C. Curtij
causa cum foveris, meum existimes. quod ille per
me habuerit, id me habere abs te putat: hoc te ve-
hementer etiam atque etiam rogo. Vale.

nemo enim se-
nator esse pote-
rat, nisi posside-
ret DCCC. mil-
lia. Suetonius
in Augusto. ne-
mo eques, nisi
CCCC millia:
nemo decurio,
nisi centum mil-
lia. non modo
staphe & pilae
rum & impera-
torum aetate:
quod Plinii mi-
noris docet epi-
stola.

ARG. Generatim omnes amicos Cuspis commen-
dat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

Cicero s. p. Q. Valerio, Q. F.
Orcas, legato, propraet.

Si vales, bene est: ego quidem valeo. Credo te
memoria tenere, me & coram P. Cuspis tecum locu-
tum esse, cum te prosequerer paludatum, & idem
postea plurimis verbis tecum egisse, ut quoscunque
tibi

paludati ibant
in prouincias.
ep. 17. lib. 15.

tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me benevolentia, perpetuaq. observantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti. Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista provincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cum maximis societatis negotijs praecesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adiuuare. quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi: reliquis epistolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspj amicorum. sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium grauissimam. nam * P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quamdiligentissime L. Iulium commendarem. eius ego studio vix videor mihi facisfacere posse, si utar verbis ijs, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. noua quaedam postulat; & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. id quando assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam verbis, vultu denique expresseris.

a promissis Valerij.

publicanorum. epist. 9.

a studio suo.

a studio Cuspj.

maadi ischul

maadi ischul

maadi ischul

seris. quae quantum in prouincia valeant, vellem expertus* esses. sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, per dignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspian dicit, credo; tametsi id satis esse debebat; sed quia noni eius iudicium in hominibus, & amicis diligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem indicabo; tibi que, vt confido, * gratias agā. ego, quae te velle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq. curabo. Cura vt valeas.

ergo paullo ante Valerius in prouinciā peruenerat.

ab opinione sua.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi a P. Cuspiano commendatus. cuius caussa quanto opere cuperem, deberemque, profecto ex me facile cognouisti. vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuspian quammaximas, quamprimum, quam saepissime gratias agat.

ARG. Petit a Cluuiō, ne vectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integram causam Caesari conseruet.

Cicero s. D. C. Cluuiō.

puto esse Puteolanum, vide epist. 56.

CUM, in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaque summa in me obseruantia ad me domum venisses; locutus sum tecum de agro vectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia; quantoque opere eius municipij caussa laborarem, tibi ostendi. post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipij honestissimi, mihiq. coniun-

ctissimi,

Elissimi, & summam meum officium ageretur: pro
 tuo animo in me singulari existimavi me oportere
 ad te accuratius scribere. etsi non sum nescius, &
 quae temporum ratio, & quae tua potestas sit: ti-
 biq. negotium* datum esse a C. Caesare, non iudiciū,
 praeclare intelligo. quare a te tantum peto, quan-
 tum & te facere posse, & libenter* mea causa fa-
 cturum esse arbitror. Et primum velim existimes;
 quod res est, municipij fortunas omnes in isto velli-
 gali consistere; his autem temporibus hoc municipi-
 pium, maximis oneribus* pressum, summis affectū
 esse difficultatibus. hoc etsi commune videtur esse
 cum multis; tamen mihi crede singulares huic mu-
 nicipio calamitates accidisse: quas ideo non com-
 memoro, ne, de miserijs meorum necessariorum con-
 querens, homines, * quos nolo, videar offendere.
 itaque nisi magnam spem haberem, C. Caesari nos
 causam municipij probaturos; non erat causa, cur
 a te hoc tempore aliquid contenderem, sed quia confido,
 mihiq. persuasi, illum & dignitatis* municipi-
 pij, & aequitatis, * & voluntatis* etiam erga se hi-
 biturum esse a se ipso: ideo a te non dubitavi con-
 tendere, ut hanc causam illi integram conseruares.
 quod etsi nihilo minus a te peterem, si nihil audiuis-
 sem te tale fecisse: tamen maiorem spem impetran-
 di nactus sum, postea quam mihi dictum est, hoc
 idem a te Regiensis impetravisse. qui* etsi te ali-
 qua necessitudine attingunt: tamen tantus amor in
 me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tri-
 bueris, idem esse tributurum meis: praesertim cum

1000
 1000
 1000
 1000

exigendi vesti-
galia.

epist. i.

■ Caesare dominante impos-
situs.

Caesarem desi-
gnat.

aduerte ad com-
mendationem
tria sumi, digni-
tatem eius, qui
commendatur,
rei integritatem,
studium erga il-
lum, cui com-
mendatur.

ab exemplo.

ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili
caussa laborent, complures necessarios. Hoc me non a modestia sua
sine causa facere, neque aliqua leui ambitione com-
motum a te contedere, et si te existimare arbitror:
tamen mihi affirmati credas uelim, me huic municipi-
pio debere plurimum; nullum umquam fuisse tem-
pus neque honorum, * neque laborum meorum, in
quo non huius municipij studium in me exstiterit sin-
gulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro no-
stra summa coniunctione, proq. tua in me perpetua
& maxima beneuolentia maiorem in modum peto,
atque contendo, ut, cum fortunas aqi eius munci-
pij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, be-
nevolentia coniunctissimum, id mihi des: quod erit
huiusmodi, vt, si a Caesare, quod speramus, impetra-
uerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudice-
mus; sin minus, pro eo tamē id habeamus; quādo a te
data sit opera, * vt impetraremus, hoc cum mihi gra-
tissimum feceris: tum uiros optimos, homines hone-
stissimos, eosdemq. gratissimos, & tua necessitudi-
ne dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi,
tuisq. deuinxeris. Vale.

& supra hono-
res, & labores
antitheta po-
suit, ep. 4.

ut uoluntas pro
re sit.

ARG. Rogat Rutilium, vt in agrorum diuisione
Albini praedia ne attingat.

Cicero s. d. M. Rutilio. 8.

CUM & mihi conscius essem, quantū te face-
rem; & tuam erga me beneuolentiam expertus es-
sem; non dubitavi a te petere, quod mihi petendum
esset. P. Sextium* quanti faciam, ipse optime scio; qui tribunus pl.
Ciceronem ab
exilio reduxit.

HH

quanti

quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. is cum ex alijs te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit a me, ut ad te quam accuratissime scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc igitur scripsi, ut intelligeres non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. res autem haec est. A M. Laberio C. Albinus praedia in aestimationem* accepit: quae praedia Laberius emerat a Caesare de bonis Plotianis. ea si dicam non esse e rep. diuidi, docere te uidear, non rogare. sed tamen cum Caesar Syllanas uenditiones, & assignationes ratas* esse uelit, quo firmiores existimentur suae: si ea praedia diuidentur, quae ipse Caesar uendidit, quae tandem in eius uenditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut maiore studio, iustiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, praedia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modo laetitia, sed etiam quodam modo gloria, si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

apparet in oratione pro Sext.

i. ex lege Caesaris de aestimatione. l. 3. comment. de bel. ci.

cum tamen Syllanam sectam oderit.

ARG. Bithynicam publicanorum societatem, nominatimq. C. Pupium commendat.

Cicero s. d. Crassipedi.

QVAMQVAM tibi praesens commendaui, ut potui diligentissime, socios Bithyniae; teq. cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses, commodare: tamen, cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, quae essem erga ipsos uoluntate: non dubitaui haec ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum uniuerso ordini publicanorum multum semper libentissime tribuerim, idq. pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicae* societati; quae societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis. constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq. is, cuius principium officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quae cum ita sint: maiorem in modum a te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare; curesque, ut eius operae,* quod tibi facile factu est, quamgratissimae sint sociis; remque, & utilitatem sociorum (cuius rei quantam potestatem quaestor habeat, non sum ignarus) per te quammaxime defensam, & auctam uelis. id cum mihi gratissimum feceris: tum

HH 2 illud

9 forte hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener, de quo ep. 7. l. i.

epist. 6.

erant multae publicanorum societates; ex quibus omnibus Bithynica constabat.

ii, qui operam nauabant sociis.

illud tibi, expertus, promitto, & spondeo, te socios Bithyniae, si ijs commodaris, memores esse, & gratos cognituros. Vale.

ARG. M. Terentium Varronem quaestorem M. Bruto commendat, quem Caesar Galliae praefecerat. ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

Cicero s. d. M. Bruto.

10

Romanorū do-
tissimus, cuius
hodie libri ex-
stant de re rust.
& de ling. lat.

uide in Diuina
tione, & hic ep.
26. & in oratio-
ne pro Plancio.

cum primum
causas agere
coepit. ep. 17.

ut particeps ef-
fet publicarum
conductionum.

& patronus fu-
it, & iudex. ui-
de orat. pro Ro-
scio Amerino.

CUM ad te tuus quaestor M. Varro * proficisce-
retur, commendatione egere eum non putabam. sa-
tis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso
more maiorum: qui, ut te non fugit, hanc quae-
sturae coniunctionem liberorum * necessitudini pro-
ximā uoluisse, sed, cum sibi ita persuasisset ipse,
meas de se accurate scriptas litteras maximū apud
te pondus habituras; a meq. contenderet, ut quam-
diligentissime scriberem: malui facere, quod meus
familiaris tanti sua interesse arbitraretur. ut igi-
tur debere me facere hoc intelligas; cum * primum
M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se me-
am contulit. deinde, ut se corroborauit, duae caus-
ae accesserunt, quae meam in illum beneuolentiā
augerent: una, quod uersabatur in hoc studio no-
stro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum
ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod ma-
ture se contulit * in societates publicanorum: quod
quidem nollem: maximis enim damnis affectus est.
sed tamen causa communis ordinis mihi commen-
datissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. deinde
uersatus in utriusque * subsellij optima & fide,
& fama, iam ante hanc commutationem reip. pe-
titioni

tionem sese dedit, honoremque honestissimum existimavit fructum laboris sui. his autem temporibus a me Brundisio cum litteris, et mandatis profectus est ad Caesarem. quae in re et amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, et fidem in conficiendo, ac renunciando. Videor mihi, cum separatim de probitate eius, et moribus dicturus fuisset, si prius causam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in me recipio, fore eum tibi et uoluptati, et usui. nam et modestum hominem cognoscas, et prudentem, et a cupiditate omni remotissimum; praeterea magni laboris, summaeque industriae. neque ego haec polliceri debeo, quae tibi ipsi, cum bene cognoveris, iudicanda sunt: sed tamen in omnibus rebus coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, et qua commendatione quasi amicitiae fores aperiantur, quod ego his litteris efficere uolui: et si id ipsa per se necessitudo quaesturae effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti et Varro existimat, et ipse sentio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum et ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

ARG. Arpinatis municipii Gallicana uectigalia Bruto, Galliam Cisalpinam administrati, commendat.

hoc spectat in eos, qui in provinciis pecunias contra leges capiebant.

nemo nescit Ar-
pini natum Ci-
ceronem lib. 2
de legibus, &
Plutarchus.

puto legēdum,
Mamercium,
nam Mamercus
praenomen, Ma-
mercus fami-
lia fuit. sic &
meus antiquus
liber habet.

in aliis n. muni-
cipis erat di-

QVIA semper animaduerti, studiose te ope-
ram dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotum: pro-
pterea non dubito, quin scias, non solum cuius mu-
nicipii sim, sed etiam quam diligenter solcam meos*
municipes Arpinates tueri. quorum quidem omnia
commoda, omnesq. facultates, quibus & sacra con-
ficere, & sarta testa aedium sacrarum, locorumq.
communium tueri possint, consistunt in ijs negligē-
tibus, quae habent in provincia Gallia. ad ea vi-
senda, pecuniasque, quae a colonis debentur, exi-
gendas, totamq. rem & cognoscendam, & admi-
nistrandam legatos equites Romanos misimus, Q.
Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamerc-
cium* Q. F. peto a te maiorem in modum pro nostra
necessitudine, ut ea res tibi curae sit: operamq. des,
ut per te quam commodissime negotium municipii
administretur, quamprimūq. conficiatur: ipsosque,
quorum nomina scripsi, ut quam honorificentissime
pro tua natura, & quam liberalissime tractes. bo-
nos viros ad tuam necessitudinem adiunxeris; mu-
nicipiumq. gratissimum beneficio tuo deuinxeris:
mibi uero etiam eo gratius feceris, quod cum sem-
per tueri municipales meos consueui, tum hic annus
praecipue ad meam curam, officiumq. pertinet.
nam, constituendi municipii causa, hoc anno aedi-
lem filium meum fieri volui, & fratris filium, &
M. Caesium, hominem mihi maxime necessarium:
(is enim magistratus in nostro* municipio, nec alius
vllus,

ullus, creari solet) quos cohonestaris, in primisq. me, si resp. municipij tuo studio, & diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Q. Fufidium, Arpinatis municipii legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

Cicero s. d. Bruto.

12

ALIA epistola communiter commendauit tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime: hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi omnes* necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione deminuam, sed ut hanc addam. nam & priuignus est M. Caesii, mei maxime & familiaris, & necessarii: & fuit in Cilicia mecu* tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium uiderer, non dedisse. est propterea, quod apud te ualet plurimum, a nostris studiis non abhorens. quare uelim eum quamlibet alissime complectare; operamq. des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quam maxime eius excellat industria. uult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quam maximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi. quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

ator, ut Lanuuii: in aliis consul, ut Tusculti: in aliis: ut uiri, ut Corfinii. Caes. lib. 1. de bel. ci. in aliis ut uiri, ut Fregellis, de quo ep. 76. in aliis quaestor, ut Sigidini, & Feren- u.

no solum amicus, sed etiam necessarius, nec uno nomine, sed omnibus.

cum Ciliciam proconsul administraret.

laudis cupiditas optimo cuique a natura tributa.

ARG. L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

Luca primum
Cisalpinæ Gal-
liae Opidum
Plur. in Caesa-
re, & Pompeio.

L. CASTRONIVS Paetus, longe princeps
municipij Lucensis, * est honestus, grauis, plenus offi-
cij, bonus plane uir, & cum uirtutibus, tum etiam
fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus
autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordi-
nis obseruet neminem diligentius. quare & ut meū
amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commen-
do: cui quibuscumque rebus commodaueris, tibi
profecto incundum, * mihi certe erit gratum. Vale.

ex eius in te of-
ficis.

ARG. Petit, ut exactionem pecuniae, quam Strabo-
ni Cornelius debebat, pro potestate, imperioq. curet.

Cicero s. d. Bruto.

14

honestos ad exi-
stimationem,
ornatus ad for-
tunae bona re-
fertur.
praetore urba-
no, qui ceteris
praetoribus no-
bilitate praecla-
bat. Festus.

L. TITIO Strabone, equite Romano in pri-
mis honesto, * & ornato, * familiarissime uitor. om-
nia mihi cum eo intercedunt iura summae necessitu-
dinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cor-
nelius. ea res a Volcatio, * qui Romae ius dicit, re-
iecta in Galliam est. peto a te hoc diligentius, quam
si mea res esset, quo est honestius de amicorum pe-
cunia laborare, quam de sua, ut negotium confi-
ciendum cures, ipse suscipias, transigas, operamq.
des: quod tibi aequum, & rectum uidebitur, ut
quam commodissima condicione libertus Strabonis,
qui eius rei causa missus est, negotium conficiat, ad
nummosq. perueniat. id & mihi gratissimum
erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua
dignissimum. quod ut tibi curae sit, ut omnia solent
esse,

esse, quae me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Praecilius adolescentem, patre natum Caesari amicissimo, commendat.

Cicero s. d. C. Caesari imp.

PRAECILIUM tibi commendo vnice, tui necessarii, mei * familiarissimi, viri optimi * filium. quem cum adolescentem ipsum* propter eius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque obiurgare me solitus est, quod me non tecum, praesertim cum abs te honorificentissime inuissarer, coniungerem.

ἀλλ' ἐμὸν οὐ ποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσιν ἔπειθεν.
audiebam enim nostros procures clamitantes,
ἄλκιμος ἔας, ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων δὲ εἴπη.
ὥς νεφέλη ἐκάλυψε μέλανα.

sed tamen idem me consolatur. etiam, hominem perustum, etiamnum gloria volunt incendere; atque ita loquuntur:

μὴ μὲν ἀποῦδ' εἴ γε καὶ ἀκλειῶς δ' πολοίμην,
Ἄλλ' ἂν μὲν γὰρ ῥέξας τί, καὶ ἑσσυμένουςι πυθέσθαι.
sed me minus iam mouent, ut vides: itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera praecepta Euripidou:

Μιστῷ σοφιστῇ, ὅς τις οὐχ αὐτῷ σοφός.

quem versus senex Praecilius laudat egregie: &

ait

vide quatuor commendationis causas.

Hom. Od. H. 60.

Hom. Od. A. 8. & 7, 21.

Hom. Od. 209:

Il. X. 244.

hic versus non inuenitur in Euripide.

Il. A. 8. & Od. 2, 111.

ait posse eundem & ἀναπρῶσθαι, καὶ ὀπίσθαι videre,
& tamen nihilo minus

Il. Z. 671 & A.
1171

αὖν ἀεισεύειν, καὶ ἐπείεργον ἐμυδαῖ ἀλλων

Sed, ut redeam ad id, unde coepi; vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quae est singularis, comprehenderis, et ad id, quod ipsorum Praeciliorum caussa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meae.

ob interpolitos
graecos versus

Genere nouo* sum litterarum ad te usus, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem. Vale.

ARG. Apollonium, P. Crassi libertum, Caesari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

Cicero s. d. Caesari imp.

16

qui cum M. Crasso patre a Parthis est interfectus.

P. CRASSVM, * ex omni nobilitate, adolescentem, dilexi plurimum: &, ex eo cum ab in-
eunte eius aetate bene sperauissem, tum optime existimare coepi ex ijs iudicijs, quae de eo feceram, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille viueret, & magni faciebam, et probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia vehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est; quem in fidem,* atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se obseruandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaque & ad me in Ciliciam venit; multisq. in rebus mihi magno vsui fuit & fides eius, & prudentia: &, ut opinor, tibi in

Alexan-

ep. 17 lib. 7. dixit, conferre se in fidem, & amicitiam.

Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate
consequi potuit, non defuit. quod cum speraret te
quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maxime
ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est
profectus. cui ego commendationem non sum polli-
citus: non quin eam valituram apud te arbitrarer:
sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui
& in bello tecum fuisset, & propter memoriam
Crassi* de tuis vnus esset: & si uti commendatio-
nibus vellet, etiam per alios cum videbam id conse-
qui posse. testimonium meum de eo iudicij, quod &
ipse magni aestimabat, & ego apud te valere eram
expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem
cognoui, & studijs optimis deditum, idq. a pue-
ro. nam domi meae cum Diodoto* Stoico, homine,
meo iudicio, eruditissimo, multũ a puero fuit. nunc
autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris
gracis mandare cupiebat. posse arbitror.* valet in-
genio: habet vsum: iam pridem in eo genere studij,
litterarumq. versatur: satisfacere immortalitati*
laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinio-
nis meae testimonium: sed tu hoc facilius multo,
pro tua singulari prudentia, indicabis. & tamen,
quod negaueram, commendo tibi eum. quidquid ei
commodaueris, erit mihi maiorem in modum gra-
tum. Vale.

ARG. Sulpicio, Achaiae praefecto, Manium Cu-
rium commendat. vide ep. 4. lib. 4. & 6. lib. 6. & 29.
lib. 7. & 50. huius lib. & 1. lib. 16.

Cicero

nam P. Crassus
in Gallia Caesa-
ris legatus fue-
rat.

vide ep. 4. l. 9.

similis figura
ep. 1. lib. 16.

quas nulla dies
exstinguet.

Cicero s. d. Ser. Sulpicio. 17

ab ipso, qui com-
mendat.

ep. 10.

inter Caesarem
& Pompeium.a communibus
amicis.ab eo, qui com-
mendatur.

e. l. p. q. s. h. v.

vide scholium.

de praenomine
hulus Curij vi-
de quaedixi-
mus in scholio
ad locum ep. 14.
lib. 16.

Man. CURIVS, qui Patris negotiatur, mul-
tis, & magnis de causis a me diligitur. nam &
amicitia peruetus mihi cum eo est, ut* primum in
forum venit, instituta: & Patris cum aliquoties an-
tea, tum proximae hoc miserrimo bello* domus eius
tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem
usus, quam mea. maximum autem mihi vincu-
lum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitu-
dinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumq.
vnum praeter ceteros observat, ac diligit. quem si
tu iam forte cognovisti; puta me hoc; quod facio,
facere serius. ea enim est humanitate, et observan-
tia, ut eum tibi iam ipsum per se commendatum pu-
tem. quod tamen si ita est; magnopere a te quaeso,
ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has
meas litteras contulisti; quammaximus postea*
commendatione cumulus accedat. sin autem pro-
pter verecundiam suam minus se tibi obtulit; aut
eum nondum satis habes cognitum; aut quae caus-
sa est, cur maioris commendationis indigeat: sic ti-
bi eum commendo, ut neque maiore studio quem-
quam, neque iustioribus de causis comendare pos-
sim. faciamq. id, quod debent facere ij, qui reli-
giose, & sine ambitione commendant. spondebo e-
nim tibi, vel potius spondeo, in meq. recipio, eos
esse Man. Curij* mores, eamq. tum probitatē, tum
etiam humanitatē, ut eum & amicitia tua, &
tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus;
dignum sis existimaturus. mihi certe gratissimum
feceris,

feceris, si intellexero has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

Cicero s. d. Sulpicio. 18

NON concedam, ut Attico nostro, quem elatum laetitia vidi, iucundiores tuae, suauissime ad eum, & humanissime scriptae, litterae fuerint, quam mihi. nam etsi utrique nostrum prope aequae gratiae erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisse, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eiq. nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. de quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. illud tamen dicam, mihi id quod fecisti, esse gratissimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego vnice diligo, non potest mihi non summe esse iucundum, quod cum ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen, quando mihi, pro coniunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quae negavi mihi facienda esse, faciam. nam & ad id, quod

numquam apud
Ciceronem le-
gas inopinanti,
semper nec opi-
nanti. ep 4. l. 15.

quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modo verebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: te quod ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epiroticis, * reliquisq. rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

vide Nepotem
in Attici vita.

ARG. Rogat, ut Lysonem, iam antea commendatum, Sulpicius in fidem, necessitudinemq. suam recipiat.

Cicero s. D. Sulpicio. 19

CUM Lysonem * Patrensi est mihi quidem hospitium vetus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea causa etiam cum alijs compluribus, familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cum officiis eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. is cum Romae annum prope ita fuisset, ut mecum viveret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeq. diligentissime facturum id, quod fecisti, ut eius rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in nostra causa, nostrisq. praesidijs, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumq. hospitum studio, ut omnia, quae vellemus, a Caesare impetrarentur. quod intelliges ex ijs litteris, quas Caesar ad te dedit. nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam omnia; sed vehementius

ep. 1. & 6. & 9.
lib. 16.

Pompeium secutus erat.

mentius a te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemq. tuam recipias. * cuius dubia fortuna

supra, ep. 16.

timidius tecum agebamus, verentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne tu quidem mederi posses. explorata vero eius incolumitate, * omnia a te studia summa cura peto. quae ne singula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adolescentem filium eius: quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exsiliij sui Patrensis civis * factus esset, Patrensiū legibus adoptavit: ut eius ipsius hereditatis ius, causamq. tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumq. cognovi, recipias in necessitudinem tuam. quod si feceris; non dubito, quin in eo diligendo, ceterisq. postea commendando, idem, quod ego, sis iudicij, & voluntatis habiturus. quod cum fieri vehementer studeo: tum etiam illud vereor, ne, si minus cumulate videberis fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

cum ei Caesar ignouerit.

de mutatione ciuitatis. vide orationem pro Balbo.

ARG. Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Cicero s. d. Sulpicio.

20

ASCLAPONE Patrensi, medico, vtor valde familiariter; eiusq. tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valedudine meorum: * in qua mihi tum ipsa scientia,

tum

Tironis; quem Patris aegrum reliquit. ep. 1. & 6. & 9. l. 16.

tum etiam fidelitate, benevolentiaq. satisfecit. hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamq. commendationem vsui magno sibi fuisse. erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARG. Domum, & rem familiarem M. Aemilij, maximeq. C. Hammonium, libertum eius, commendat.

Cicero s. d. Sulpicio.

21.

M. AEMILIUS *Auianus* ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq. dilexit, vir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligendus. quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibrae commorari: nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaq. humanitate, ut sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & a ceteris suis familiaribus. sed, cum illum abesse putem; commendo tibi maiorem in modum domum eius, quae est Sicyone, remq. familiarem, maxime C. *Auianum** Hammonium, libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commendando. nam cum propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, & fide singulari; tum etiam, quod in me ipsum magna officia contulit, * mihiq. molestissimis temporibus ita fideliter, beneuolentiaq. praesto fuit, ut si a me manumissus esset. itaque peto a te, ut eum Hammonium & in patroni eius negotia sic tueare, ut eius procuratorem, quem

de quo ep. 27.

temporibus ex
siliij mei.

quem tibi commendo; & ipsum suo nomine diligas, habeasq. in numero tuorum. hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARG. T. Manlium suo Varronisq. nomine commendat.

Cicero s. D. Sulpicio. 22

T. MANLIUM, qui negotiatur Theſpiis, uehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeq. obseruauit; & a studiis nostris non abhorret. accedit eo, quod Varro Murena magnopere eius caussa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis litteris, quibus mihi Manliū cōmendabat, ualde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis studiū commouit, ut ad te quam accuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meae tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est, si T. Manlium quam maxime quibuscumq. rebus honeste, * ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. ex ipsius praeterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum uirorum officijs expectare, esse capturum. Vale.

epist. 67.

ARG. L. Cossinium libertum commendat.

Cicero s. D. Sulpicio 23

L. COSSINIO, amico, & tribuli meo, ualde familiariter utor. nam & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: & Atticus noster maiorem etiā

II mihi

mibi cum Cossinio consuetudinem fecit : itaque tota Cossinij domus me diligit, in primisq. libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessarijs, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodemq. apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. id & mihi uehementer gratum erit, & tibi postea incundum. hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaq. cognosces. Vale.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset: deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omniq. liberalitate complectatur.

Cicero s. d. Sulpicio.

24

eum cum com-
mendauit, ep.
19.

CUM antea capiebam ex officio* meo voluptatem; quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarum meum, commendassem: tum uero, postea quam ex litteris eius cognoui, tibi cum falso suspectum fuisse, uehementissime laetatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse; quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romae de te loqui solitum esse. de quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias

gratias ago, cum tantum litterae meae potuerunt, ut, ijs lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lyfone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, uelim, me hoc non pro Lyfone magis, quam pro omnibus, scribere; hominem esse neminē, qui unquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyfo uero cum mecum prope quotidie esset, unaq. uiueret: non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. quapropter, etsi a te ita tractatur, ut iam non desideret commendationem meam; uniusq. se litteris meis omnia consecutum putet: tamen a te peto maiorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis officijs, * liberalitate complectare. scriberem ad te, qualis uir esset, ut superioribus litteris feceram; nisi eum iam per se ipsam tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

omissa copula,
ut ep. 28. & l. 3.
ep. 8. x. & 12. & l.
1. 5. ep. 17. & l.
7. ep. 5. & lib. 8.
ep. 6. & l. 9. ep.
1. & Acad. 1.
Sermones So-
cratis per scripti
uariae, copiose
sunt. & l. 4.
ad Att. ep. 3. &
l. 9. ep. 11.

ARG. Hagesaretum breuiter, sed accurate commendat.

Cicero s. d. Sulpicio.

25

HAGESARETVS Larisseus, magnis meis beneficijs ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meq. postea diligentissime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum bonum, & principem ciuitatis suae, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Commendat Mescinii Achaica negotia ex fratris hereditate.

Cicero s. d. Sulpicio.

16

ep. 20. & 21. l. 5.
& 6. lib. 16.

supra, ep. 10.

absunt ab anti-
quis aliquot li-
bris. hae duae
dictiones, Pon-
dus habituras.

de quo lib. 5. e-
pistola, quae ul-
timam antecedi-

quod sine mo-
lestia tua fiat,
dixit ep. 13.

L. MESCINIUS ea mecum necessitudine con-
iunctus est, quod mihi quaestor fuit: sed hanc caus-
sam, quam ego, ut a maioribus accepi, semper gra-
uem^{*} duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustio-
rem. itaque eo sic utor, ut nec familiaris ullo, nec li-
bentius. is quamquam confidere uidebatur, & sua
caussa, quae honeste posses, libenter te esse facturum:
magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque
litteras pondus^{*} habituras. id cum ipse ita iudica-
bat: tum pro familiari consuetudine saepe ex me au-
dierat, quam suavis esset inter nos, & quanta con-
iunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quan-
to intelligis debere me petere pro homine tam mihi
necessario, & tam familiari, ut eius negotia, quae
sunt in Achaia, ex eo quod heres est M. Mindio,^{*}
fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices, & ex-
pedias tum iure, & potestate, quam habes, tum
etiam auctoritate, & consilio tuo. sic enim praescri-
psimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, ut omni-
bus in rebus, quae in aliquam controuersiam uoca-
rentur, te arbitro, & quod^{*} commodum tuo fieri
posset, te disceptatore uterentur. id ut honoris mei
caussa suscipias, uehementer te etiam atque etiam
rogo. Illud praeterea, si non alienum a tua dignita-
te putabis esse, feceris mihi pergratum, si qui diffi-
ciliores erunt, ut rem sine controuersia confici no-
lint,

lint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quae te aliquid iuberent, (neque enim id tuae dignitatis esse arbitramur) sed quodam modo quasi commendaticias sumpsimus. Scriberem, quam id beneficium bene apud Messinium positurus esses; nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim uelim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. sed cum illum studeo quamfacillime ad suum peruenire; tum illud laboro, ut minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARG. Gratias agit Sulpicio, quod Aemiliū Auianum liberaliter honorificeq. tractasset: eundemq. denuo commendat. laudat in extremo Seruium filiū.

Cicero s. d. Sulpicio. 27.

LICET, eodem exemplo saepius tibi huius generis litteras mittam, cum gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter obserues: quod feci in aliis, & faciam, ut uideo, saepius: sed tamen non parcam operae; & ut uos in uestris formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. Auianus* igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit & suo, & Aemilij Auiani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari nec se praesentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. id mihi cum iucundum est eorum causa; quos ego tibi, summa necessitudine, & summa coniunctione adductus, com-

de quo ep. 22.

mendaueram; quod M. Aemilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo & magnis meis beneficijs deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere uidentur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali uoluntate, ut plus prosis amicis meis, quam ego praesens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitare, quid illorum causa facerem, quam tu, quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes; quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. quare uelim, quidquid habent negotii, des operam, quod * commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissime, coniunctissimeq. uiuo; magnamq. cum ex ingenio eius, singulariq. studio, tum ex uirtute, * & probitate uoluptatem capio. Vale.

q. 11. 16.

etiam lib. 4. ep.
4. disiungit uir-
tutem a doctri-
na.

ARG. Agit gratias de Mescinio humanissime tractato: rogatq. ut sua in eum beneficia, quibus rebus possit, augeat. comendat etiam Lacedaemonios.

Cicero s. d. Sulpicio.

18

ETSI libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi comendati, quae mihi omnia grata, sed de L. Mescinio gratissimum. sic enim est mecum locutus, te, ut meas

ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia, multo uero plura, & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) uelim existimes, mihi te fecisse gratissimum. quod quidem hoc uehementius laetor, quod ex ipso Mesciniote uideo magnam capturum uoluptatem. est enim in eo cum uirtus, & probitas, & summum officium, summaque obseruantia; tum studia illa nostra, quibus antea delectabamur, * nunc etiam uiuimus. Quod reliquum est, uelim augeras tua in eum beneficia omnibus rebus, quae te erunt dignae: sed duo, quae te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures ut satisdetur fide mea: deinde, cum fere consistat hereditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quae uxor Mindii fuit, adiunues, incasque rationem, quemadmodum ea mulier Romanam perducatur. quod si putarit illa fore; ut opinio nostra est, negotium conficiemus, hoc ut assequamur, te uehementer etiam atque etiam rogo. Illud, * quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meque recipio; te ea, quae fecisti Mescinii causa, quaeque feceris, ita bene collocaturum, ut ipse iudices, homini te gratissimo, incundissimo* benigne fecisse. uolo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec* Lacedaemonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, & iustitiae tuae: & ego, qui te optime nouissem, non dubitavi, quin tibi notissima & iura, & merita populorum essent. itaque, cum

ep. 2. l. 9. a' qui
bus antea delectationem
modo petebamus,
nunc uero etiam salutem.

sic locutus Tuf.
1. & l. 2. de nat.
de.

omissa copula,
ut ep. 24.

forte, initium
epistolae fuit.

ame peteret Philippus Lacedaemonius, ut tibi ciuitatem commendarem; etsi memineram me ei ciuitati omnia debere; tamen respondi, commendatione Lacedaemonios apud te non egere. itaque sic uelim existimes, me omnes Achaiae ciuitates arbitrari pro*horum temporum perturbatione felices, quod tuius praesidis; eundemq. me ita iudicare, te, quod unus optime nosses non nostra solum, sed etiam Graeciae monumenta omnia, tua sponte amicis Lacedaemonijs & esse, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedaemoniorum caussa, quae tua fides, amplitudo, *iustitia postulat; his, si tibi uidetur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea, quae facias, mihi quoque grata esse. per-
tinet, enim ad officium meum, eos existimare, curae mihi suas res esse. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Valc.

ARG. Diligentissima commendatio Capitonis pro hereditate Antistii.

Cicero s. d. Planco.

29

principia longe
ducuntur uel
in magnis, pero-
ptauisq. rebus,
uel ubi, quod
cupimus, non
ualde spera-
mus.

NON dubito, quin scias; in ijs necessariis, qui tibi a patre relictis sunt, me tibi esse uel coniunctis-
simum, non ijs modo caussis, quae speciem habent magnae coniunctionis, sed ijs etiam, quae familia-
ritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo; & summam fuisse.
ab his initiis noster in te amor profectus, auxit pa-
ternam necessitudinem, & eo magis, quod intelle-
xi, ut primum per aetatem iudicium facere potueris
quanti.

quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in pri-
 mis coeptum esse observari, coli, diligi. accedebat
 non mediocre vinculum cū studiorum, quod ipsum
 est per se graue, tum eorum studiorum, earumq.
 artium, quae per se ipsae eos, qui voluntate eadem
 sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare
 te arbitror, haec tam longe repetita principia quo
 spectent. id primum ergo habeto, non sine magna,
 iustaq. causa hanc a me commemorationem esse fa-
 ctam. C. Ateio. Capitone vtor familiarissime. no-
 tae tibi sunt varietates meorum temporum. in omni
 genere & honorum, & laborum* meorum & ani-
 mus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam
 res familiaris C. Capitonis praesto fuit, & paruit
 & temporibus, & fortunae meae. huius propin-
 quus fuit T. Antistius. qui cum sorte* quaestor Ma-
 cedoniam obtineret; neque ei successum esset: Pom-
 peius in eam prouinciam cum exercitu venit. face-
 re Antistius nihil potuit. nam si potuisset; nihil ei
 fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem vt
 parentem diligebat, reuertere; praesertim cum sci-
 ret, quanti is Caesarem faceret, semperq. fecisset:
 sed oppressus, tantum attigit negotij; quantum re-
 cusare non potuit. cum signaretur argentum Apol-
 loniae; non possum dicere eum praefuisse, neque pos-
 sum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut
 tribus mensibus. deinde abfuit a castris: fugit om-
 ne negotium. hoc mihi, vt testi, velim credas.
 meam enim ille maestitiam in illo bello videbat: me-
 cum omnia communicabat. itaque abdidit se in in-
 timam

epist. 4

quaestores quo-
 que prouincias
 fortuebantur.
 ep. vlt. lib. 1.

rimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris; non modo ut non praecesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. is post proelium se ad hominem necessarium A. Plancium in Bithyniam contulit. ibi cum Caesar cum vidisset; nihil asperere, nihil acerbe dixit; Romam iussit venire. ille in morbum continuo incidit: ex quo non conualuit. aeger Corcyram venit: ibi est mortuus. testamento, quod Romae Paulo, & Marcello cos. fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia est Capito. in sextante sunt ij, quorum pars sine ulla cuiusquam querella publica potest esse. ea est ad ~~173~~ XXX. sed de hoc Caesar viderit. * Te, mi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostro totius vitae simillimo rogo, et a te ita peto, ut maiore cura, maiore studio non possim; ut hanc rem suscipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Caesaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia, quae potui in hac summa gratia tua, ac potentia a te impetrare, si petivissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento spero; cuius ipse Caesar esse optimus iudex potest: semper Caesarem Capito & dilexit, & coluit. sed ipse huius rei testis est. noui hominis memoriam. itaque te nihil doceo: tantum tibi sumito pro Capitone apud Caesarem, quantum ipsum meminisse senties. ego, quod in me ipso experiri potui, ad te deferā: in eo quantum sit ponderis, tu videbis. quam partem in rep. causamq.

ad quem sextās
pertinet. nam
videtur Anti-
stius heredes
instituisse ex
sextante Pom-
peianos nō nul-
los, quorum bo-
na, iure belli,
ad Caesarē per-
tinebant.

caussamq. defenderim; per quos homines, ordinesq. steterim; quibusq. munitus* fuerim; non ignoras. hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Caesaris voluntate; quod intellexerim scire ipsum Caesarem; me inuitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate. quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam: id me fecisse maxime auctoritate Capitonis. cuius similes si reliquos necessarios habuisssem; reip. fortasse non nihil, mihi certe plurimum profuisssem.* Hanc rem mi Plance si effeceris; meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris; ipsumq. Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.

suspicio de me
do: & legē dum
fortasse, inimi-
cus, vel, aun-
ctus.

nō nauigasse
ad Pompeum
quod teci dis-
suadente Cap-
tione.

ARG. L. Manlius in hereditate fraterna, & omni-
bus in rebus commendat.

Cicero s. d. Acilio procos.

30

L. MANLIUS est Sosis. is fuit Catinensis: sed
est vna cum reliquis Neapolitanis ciuis* Romanus
factus, decurioq. Neapoli. erat enim adscriptus
in id municipium ante ciuitatem socijs, & Latinis
datam. eius frater Catinae nuper mortuus est,
nullam omnino arbitramur de ea hereditate contro-
uersiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed,
quando habet praeterea negotia vetera in Sicilia
sua; & hanc hereditatem fraternam, & omnia
eius tibi commendo, in primisq. ipsum, virum opti-
mum,

lege Iulia
quae belli tra-
lici spore, ci-
tate Italiae cun-
ctis arma de po-
nenibus largi-
ta est.

num, mihiq. familiarissimum, ijs studijs litterarum, doctrinaeq. praeditum, quibus ego maximae delector. peto igitur ab te, ut eum, siue aderit, siue non venerit in Siliciam, in meis intimis, maximeq. necessarijs scias esse; itaq. tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARG. Flauium, Pisonis, generi sui, cum viueret, pernecessarium commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 31

tres generos habuit, Pisonem, Crassipedem, Dolabellam.

epist. 31.

C. FLAVIO, honesto, & ornato equite Romano, ut or valde familiariter. fuit enim generi* mei C. Pisonis pernecessarius; meq. diligentissime obseruat & ipse, & L. Flavius, frater eius. quapropter velim, honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua dignitate* poteris, quam honorificentissime, & quam liberalissime C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. sed praeterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate; te ex C. Flauij officio, & obseruantia, & praeterea splendore, atque inter suos gratia magnam voluptatem esse capiturum. Vale.

ARG. Commendat duos hospites suos Alesinos.

Cicero s. d. Acilio procos. 32

IN Alesina ciuitate; tam laeta, quam nobili, coniunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate
M.

M. & C. Clodios, Archagatum, & Philonem. sed vereor, ne; quia complures tibi praecipue commendationes meas. quamquam a te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maxime esse coniunctos vetustate, officijs, benevolentia. quamobrem peto a te maiorem in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesq. patietur, * commodetur. id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

ARG. Libertos, & negotia Nasonis commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 33

CN. Otacilio Nasone vtor familiarissime, ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus est expectare te, quibus cum verbis tibi commendem, quo sic vtar, vt scripsi. habet is in provincia tua negotia; quae procurant liberti Hilarius, Antigonius, Demonstratus: quos tibi, negotiaq. omnia Nasonis non secus commendo, ac si mea essent. gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Commendat Lysonem, hospitum suum.

Cicero s. d. Acilio procos. 34

AVITVM mihi hospitium est cum Lysonem, Lysonis filio, Lilybactano; valdeq. ab eo obseruor; cognoniq. dignum & patre, & auo: est enim nobilissima

epist. 31. dixit,
Quibus rebus
honeste, & pro
tua dignitate
poteris.

bilissima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumq. eius: magnoq. opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento, & ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

Cicero s. d. Acilio procos. 35

C. AVIANVS Philoxenus antiquus est hospes meus, &, praeter hospitium, valde etiam familiaris: quem Caesar, meo * beneficio, in Nouocomenses * retulit. nomen autem Aviani consecutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Aviano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. quae ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei comodes; habeasq. in numero tuorum; perficiasque, ut intelligat has litteras meas magno sibi usui fuisse. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibusq. in rebus.

Cicero s. d. Acilio procos. 36

CUM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei Dolabella, * rogatu meo, ciuitatem a Caesare impetrauit: qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius vocatur. * cumque, propter quosdam

me rogante.

omnes. n. trans
padanae colo-
niae ius Latij
habebant. Pedia
nus in eomne
tatio orationis
in Pisonem,

P. Cornelius
Dolabella.

eius R. qui ef-
ficiebantur, no-
tum nome a-

quosdam sordidos homines, qui Caesaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset; eidem Dolabellae, me audiente, Caesar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in ciuium Romanorum numero haberes. ceterisq. in rebus tibi eum ita commendo, ut maiore studio neminem commendarim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

sumebat, ut L. Cornelius Balbus Gaditanus pro quo exstat oratio.

ARG. Commendat Hippium in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero s. d. Acilio procos. 37

HIPPIMUM, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. id si ita est, etiam sine mea commendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autem se res habet; peto a te, ut honoris mei causa cum expedias; tantumq. ei commodos & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq. patietur. * id mihi vehementer gratum erit. Vale.

cpist. 13

ARG. Bruttii negotia, procuratoresq. commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 38

L. BRUTTIUS, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimus est, meque

meq. obseruat diligentissime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde a quaestura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romae mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, vt maiore studio commendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, vt intelligat, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

ARG. Commendat Titurnium Rufum.

Cicero s. d. Acilio procos.

39

Cum familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, vt ille in me satis sibi praesidij putet esse. quapropter eum tibi commendo maiorem in modum: & abs te peto; efficias, vt is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. erit id mihi vehementer gratum.

ARG. L. & C. Aurelios fratres commendat.

Cicero s. d. Q. Anchario, Q. F.

procos.

40

L. E T C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissime vtor, commendo tibi maiorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. si vlla mea apud te commendatio valuit, quod* scio multas plurimum valuisse; haec vt valeat, rogo. quod si eos honorifice, liberaliterq. tractaris: & tibi gratissimos, optimosq.

hic Macedoniā
propraetor ad-
ministravit. in
Pisonem, pro
Sextio.

sic locus est
ep. ult. l. ix. ad
Att. quo loco
videnostrium
commentariū.

optimosq. adolescentes adiunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARG. Gratias agit & suo, & Pompeii nomine de Lucceio benignissime tractato. eundemq. denuo commendat.

Cicero s. d. L. Culleolo. 41

QV A E fecisti L. Lucceii causa, scire te plane uolo, te homini gratissimo commodasse. & cum ipsi, quae fecisti, pergrata sunt: tum Pompeius, quotiescumque me uidet, (uidet * autem saepissime) gratias tibi agit singulares. addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum, ex tua erga Lucceium benignitate, maxima uoluptate affici. Quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc iam etiam tuae constantiae gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te uehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quae initio ostendisti, deindeq. fecisti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te uelis. id & Lucceio, & Pompeio ualde gratum fore, teq. apud eos praeclare positurum, confirmo, & spondeo. De rep. deq. his negotiis, cogitationibusq. nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easq. litteras dederam pueris tuis. Vale.

ep. 2. 3. & 5. l. 6

ARG. Lucceium commendat, iam ante commendatum.

Cicero s. d. L. Culleolo procos. 42

L. LUCCEIUS, meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, &

KK libera-

liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. cū oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quae pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Eylliones, sese Lucceio Pompeij arbitrato satisfacturos: sed uehementer opus est nobis, & uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. quod ut facias, te etiā atque etiam rogo. illudq. mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceii procuratores, & ita Lucceius ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam ualere plus, quam meam. id ut re experiatur, iterū, & saepius te rogo. Vale.

ARG. Oppium commendat Gallio ad Ciliciae administrationem proficiscenti.

Cicero s. d. Q. Gallio.

43

ET SI plurimis rebus spero fore; ut perspiciam, quod tamen iam pridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eoq. magis, quod cum ipsum diligo, tū quod negotia procurat L. Egnatii Rufi; quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & quicum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisq. mihi coniunctus est. Oppium igitur praesentē ut diligas; Egnatij absentis rem ut tueare; aequae a te peto, ac si mea negotia essent. uelim; memoriae tuae causa, des litterarum aliquid, quae tibi

tibi in prouincia reddantur; sed ita conscribas, ut
tum, cum eas leges, facile recordari possis huius
meae commendationis diligentiam. hoc te uehemen-
ter etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Eundem Oppium rursus eidem cōmendat.

Cicero s. d. Gallio. 44

ETSI extuis, & L. Oppii, familiarissimi mei,
litteris cognoui, te memorem commendationis meae
fuisse; idq. pro tua summa erga me beneuolentia,
proq. nostra necessitudine minime sum admiratus:
tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium praesen-
tem, & L. Egnatii, mei familiarissimi, absentis nego-
tia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, fa-
miliaritasque; ut, si mea res esset, non magis labora-
rem. quapropter mihi gratissimū feceris, si curaris,
ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse
existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq.
ut facias, uehementer te rogo. Vale.

ARG. Egnatii & seruum Anchialum, & negotia
Appuleio commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 45

L. EGNATIO uno equite Romano nel fa-
miliarissime utor. eius Anchialum seruum, nego-
tiaque, quae habet in Asia, tibi commendo non mi-
nore studio, quam si rem meam commendarem. sic
enim existimes uelim, mihi cum eo non modo quoti-
dianam consuetudinem summam intercedere, sed
etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse.

KK 2 quam-

quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me uoluntate non dubitabat. id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Nostium coheredem suum commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 46

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autem patroni sui. ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiae scires esse; & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostris domo. ualde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

ARG. Egnatium, communem amicum, comendat.

Cicero s. d. Silio.

47

QV ID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non a me diligere solum, uerum etiam amari, ob eam rem tibi haec scribo. Omnium tuorum officiorum, quae & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se a me, & me a te amari. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt, ut amur igitur uulgari consolatione. quid, si hoc melius? sed haec coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari a me scias. Vale.

ARG.

ARG. Omnes Cyprios, maximeq. Paphios commendat.

Cicero s. d. C. Sextilio Rufo quaes. 48

OMNES tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quaecumque commodaris, erūt mihi gratissima. eoq. facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuae laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cum primus * in eam insulam quaestor ueneris, ea te instituire, quae sequātur alij. quae, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarii tui, legem, & ea, quae a me constituta sunt, sequi uolueris. quam rem tibi confido magnae laudi fore. Vale.

nam antea regnum fuerat, non prouincia populi R. de lege Clodia, qua Cyprus insula publicata est, saepe Cicero in orationibus mentionit, praeterea omnes historici.

ARG. Commendat Q. Pompeium.

Cicero s. d. Curio procos. 49

Q. POMPEIUS Sex. F. multis, & ueteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est. is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, et auctoritatem suam tueri consueuerit, nūc profecto, te prouinciā obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. quam obrem a te maiorem in modum peto, ut, cum omnes meos aequae ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi maiori usui, aut ornamento, quam meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARG. Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. uide ep. 17.

ep. 29. lib. 7.

SUMPSI hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua ualde laborarem. Man. Curius,* qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea; quodq. maximū est, summus inter nos amor, & mutuus. quae cum ita sint: si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quae in me officia, & studia Brundisii contulisti, uis mihi etiam gratiora efficere; quamquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari uides; hoc mihi da, atque largire, ut Man. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omniq. incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumq. conserues. & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summāq. voluptatem esse capturum. Vale.

ARG. P. Messienum commendat.

Cicero s. d. P. Caesio.

51

P. MESSIENVM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumq. persfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quae potest esse diligentissima. peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, eiusq. rem, famamq. tuare. uirum bonum, tuaq. amicitia dignum tibi adiunxeris; mihiq. gratissimum seccris.

ARG.

ARG. Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero s. d. Regi. 52

A. LICINIUS Aristoteles, Melitensis antiquissimus est hospes meus, & praeterea coniunctus magno usu familiaritatis. haec cum ita sint; non dubito, quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te valere. hunc ego a Caesare liberaui. frequens enim fuerat nobiscum: * atque etiam diutius in causa est, quam nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.

Rex Marniac gē
tis cognomen.in partibus Pō-
peianis.

ARG. Genucilius Curium commendat.

Cicero s. d. Q. Therimo propraet. 53

L. GENVCILIO Curio iam pridem familiarissime utor, optimo viro, & homine gratissimo. eum tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. praecipue autem tibi commendo negotia eius, quae sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiae, ut in illa disceptatione reiciat. Sed non mihi uideor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim,

Q Thermus Io-
niae praecur-
tor caput est
Ephesus. ep. 18.
lib. 2. & ad Att.
ep. 13. lib. 5. &
hic in sequen-
tibus epistolis.

singulas ad te eius causas perscribere debere. Summa illa sit. quidquid officii, beneficii, honoris in Marcilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARG. Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissime tractauisset: deinde petit, operam det, ne socrus Marcilii rea fiat.

Cicero s. d. Thermo propraet. 54

CUM mihi multa grata sunt, quae tu, adductus mea commendatione, fecisti; tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberalissime tractauisti. uenit enim Laodiceam, * & tibi apud me, mihiq. propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes; operamq. des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis, rea ne fiat. ego cum antea studiose commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quod in longa apparitione* singularem, & prope incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiaq. cognoui. Vale.

quae erat in imperio Cicero-
nis. ep. 5. lib. 3.

interpretes legi-
tur praebant in
provincia pro
consulibus.

ARG. Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardoniana.

Cicero s. d. Thermo propraet. 55

*ET SI mihi uideor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneii, legati mei, locutus sum, te ipsius causa uehementer omnia uelle: tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem praetermit-
tendum*

tendum, quod illius intersit; & me a te tanti fieri
 puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem
 magnus cumulus accedat commendationis meae.
 nam cum iamdiu diligerem M. Anneium; de quo eo
 sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei de-
 tulerim legationem, cum multis petentibus dene-
 gassem: tum vero, postea quam mecum in bello,
 atque in re militari fuit, tantam in eo virtutē, pru-
 dentiam, fidem, tantamq. erga me beneuolentiam
 cognoui, ut hominem neminem pluris faciam. Eum
 cum Sardinianis habere controuersiam scis. causam
 tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram fa-
 cilius, meliusq. cognosces. de reliquo mihi meher-
 cule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scribe-
 rem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & ma-
 gna cum tua laude notum est: nobis autem in hac
 causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo
 dicere. sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit
 in praetore auctoritas, praesertim ista integritate,
 grauitate, clementia, qua te esse inter omnes con-
 stat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessi-
 tudine, plurimisq. officijs paribus, ac mutuis, ut
 voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M.
 Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod
 non dubitat; saepe enim mecum locutus est; et mul-
 to amiciorem his meis litteris esse factum. in tuo to-
 to imperio, atque prouincia nihil est, quod mihi gra-
 tius facere possis. iam, apud ipsum, gratissimum
 hominem, atque optimum virum, quam bene po-
 siturus sis studium tuum, atque officium, dubita-

de quo lib. 15.
 in ep. ad Cato-
 nem.

in praetore o-
 portet esse inte-
 gritatem, graui-
 tatem, clemen-
 tiam.

re te

re te non existimo. Vale.

ARG. Negotia Cluuij Puteolani commendat.

Cicero s. d. Thermo propraet. 56

vide ep. 7.

CLUVIVS Puteolanus valde me obseruat, valdeq. est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotij habet, nisi, te provinciam obtinente, meis commendationibus concessit, id se in perditis, & desperatis habiturum. nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamē, ut tibi nolim molestus esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluuius debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecclidi Mylasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecclidos, ut aliquid confici possit. quare peto a te, ut eos, & Alabandenses in-

cum praeterisset praescriptū solutioni tempus, hypothecae, id est bona ereditori assignata, ut ei & de re, & de tempore cauere-
tur, committeretur, id est i creatoris iura, potestatemq. transferre-
bant. sed Philotes, quas Cluuius dederat hypothecas, iniuste, non iam suas, reuocabat.

beas ecclidos Romam mittere. Praeterea Philotes Alabandensis ἑπὶ τῆς Cluuius dedit: hae commissae* sunt. velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq. procuratoribus Cluuij tradat; aut pecuniam soluat. Praeterea Heracleotae, & Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij praeterea debent; sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. id velim cognoscas: et, si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usurae Cluuius, instituto tuo, conseruetur. His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeij

Pompeij

Pompeij etiam, nostri necessarij, & quod is magis etiam mihi laborare videtur, quam ipse Clunius: cui satisfactum esse a nobis, valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Petit a Thermo, ut Anneium, legatum suum, remittat; eumque in negotio suo commendat.

Cicero s. d. Thermo propraet. 57

QVO magis quotidie ex litteris, nuncijsque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo vehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas: nam eius opera, consilio, scientia rei militaris vel maxime intelligo me, & remp. adiuuari posse. quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. illud, quod tecum & corā, & per litteras diligentissime egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curae tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiniano, pro causae veritate, & pro sua dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij causa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. idque quamprimum ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Commendat L. Custidium.

Cicero s. d. C. Titio L. F. Rufo
praet. vrb.

58

in mea tribu
suffragiū fert.

L. CUSTIDIUS est tribulis, & municeps,
& familiaris meus. is causam habet, quam causam
ad te deferet. commendo tibi hominem, sicuti
tua fides, & meus pudor postulat; tantum, ut fa-
ciles ad te aditus habeat; quae aequa postulabit, ut
lubente te impetret, sentiatq. meam sibi amicitiam,
etiam cum longissime absim, prodesse in primis
apud te. Vale.

ARG. Commendat M. Fabium.

Cicero s. d. C. Curtio Paedu-
ceano praet.

59

puto esse quē
commendat
Coelio lib. 2.

M. FABIVM vnice diligo: summaq. mihi cum
eo consuetudo, & familiaritas est peruetus in eius
controuersijs quid decernas; a te non peto, (serua-
bis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum,
& institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te
aditus habeat; quae erunt aequa, lubente te impe-
tret: ut meam amicitiam sibi, etiam cū procul ab-
sim, prodesse sentiat, praesertim apud te. hoc ve-
hementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARG. Commendat Liuineium libertum.

Cicero s. d. C. Munatio C. F.

60

Liuineiae gen-
tis cognomen
Regulus fuit;
quod argentei
nummi testan-
tur.

L. LIVINEIUS Trypho est omnino L. Regu-
li, familiarissimi mei, libertus; cuius calamitas
etiam officiosorem me facit in illum: nam beneuo-
lentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego
libertum

libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia exstiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillime bonam benevolentiam hominum, & fidem perspicere potui. cum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores bene meritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, saepe hieme summa nauigarit, pro tua erga me benevolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARG. Commendat Pinnium in exactione pecuniae, quam ei Nicaeenses debent.

Cicero s. d. Silio propraet. 61

T. PINNIO familiarissime me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declaravit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. eius filio, mire studioso; & crudito, & modesto, pecuniam Nicaeenses grandem debent, ad HS octogies: * & ut audio, in primis volunt ei soluere. pergratum igitur mihi feceris, quando non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse; si dederis operam, quod tua fides, dignitasque patietur, ut primum pecunia Pinnio solvatur Nicaensium nomine. Vale.

ducta quadraginta millia tetratorum.

ARG. Primum de Atilio gratias agit, deinde Quintum fratrem commendat.

Cicero

Cicero s. d. Silio propraet. 61

ET in Atilij negotio te amavi: cum enim sero venissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruavi: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo aere esse propter Lamiae* nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam. * te enim semper sic colam, & tuebor, vt quem diligentissime. Quintum, fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habcas, quo me. ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ep. 16. lib. xi.
& ea quae vltimam antecedit
lib. 12.

id est remunero.

ARG. Commendat M. Lenium studiose admodum.

Cicero s. d. Silio propraet. 63

NON putavi fieri posse, vt mihi verba deessent; sed tamen in M. Lenio* commendando desunt. itaque rem tibi exponam paucis verbis, sed tamen vt plane perspicere possis voluntatem meam. Incredible est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lenium. id fit cum plurimis eius officijs, tum summa probitate, & singulari modestia. eum ego a me inuitissimus dimissi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem; tum quod consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne iam mihi superesse verba putes, quae dixeram de futura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere commendare: a teq. vehementer

de quo ep. 4. l. 14. & in oratione pro Plancio, & pro Sexuo.

ter etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotij, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. hominem facillimum, liberalissimumq. cognoscas. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te, quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq. meo gratissimum feceris. Vale.

ARG. Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumq. in omnibus rebus vehementer commendat.

Cicero s. D. Silio propraet. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibilis; ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te praetermissus esset. magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. itaque si ea feceris, quae ille per me tecum agi voluit; gratissimū mihi feceris. primum de Pausania Alabandensi, sustentens rem, dum Nero veniat. vehementer enim eius causa cupere eum intellexi: itaque hoc valde te rogo. deinde Niseos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuctur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidium. Strabonē Seruiliū tibi saepe commendauī: nunc eo facio id impensius, quod eius causam Nero suscepit. tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquo hominem innocentem ad alicuius;

tui

puto esse hunc Ti. Claudium Nerone, a quo postea Liuiam praegnantē Augustus abduxit Nero autē lingua Sabina fortis, ac strenuus, Suet. in Tiberio.

in quo spectari
Neronis virtu-
tes possint.

tui dissimilis quaestum . id tum gratum mihi erit :
tum etiam existimabo te humanitate tua esse usum.
Summa huius epistolae haec est , vt ornes omnibus
rebus Neronem , sicut instituisli , atque fecisti . ma-
gnum theatrum* habet ista prouincia , non vt haec
nostra , adolescentis nobilis , ingeniosi , abstinentis
commendationem , atque gloriam . quare si te fau-
tore vsus erit , sicut & vtetur profecto , et vsus est ;
amplissimas clientelas , acceptas a maioribus , con-
firmare poterit , & beneficijs suis obligare . hoc in
genere si eum adiuueris eo studio , quo ostendisti ;
apud ipsum praeclarissime posueris , sed mihi etiam
gratissimum feceris . Vale.

ARG. Cupit pactiones per Hysponem cum ciuita-
tibus confici ; in eoq. illum Silio commendat.

Cicero s. d. Silio propraet. 65

ad Att. lib. xi.
ep. x.

CUM P. Terentio* Hyspone , qui operas in scri-
ptura pro magistro dat , mihi summa familiaritas ,
consuetudoq. est . multaque , & magna inter nos
officia paria , & mutua intercedunt . eius summa
existimatio agitur in eo , vt pactiones cum ciuitati-
bus reliquis conficiat . non me praeterit , nos eam
rem Ephesi expertos esse , neque ab Ephesijs vlllo mo-
do impetrare potuisse . sed quando , quemadmodum
omnes existimant , & ego intelligo , tua cum sum-
ma integritate , tum singulari humanitate , et man-
suetudine consecutus es , vt , libentissimis Grac-
cis , nutu , quod velis , consequare : peto a te maiorem
in modum , vt , bonoris mei causa , hac laude Hyspo-
nem

nem affici uelis. Præterea cum socijs scripturae* scriptura quid sit, Pedianus exponit.
 mihi summa necessitudo est, non solum ob eam causam, quod ea societas uniuersa in mea fide est, sed etiam, quod plerisque socijs utor familiarissime. ita & Hispanem meum per me ornaris; & societatem mihi coniunctiorem feceris: tuq. ipse & ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex sociorum* publicanorum
 gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies; & me summo beneficio affeceris. sic enim uelim existimes, ex tota tua prouincia, omninoq. isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Valc.

ARG. Caecinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis commendat.

Cicero s. d. P. Seruilio Isaurico, procos. .

66

A. CAECINAM,* maxime proprium clientem familiæ uestræ, non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me & patris eius, quo sum familiarissime usus, memoria, & huius fortuna* ita hic est, ad quod scribitur lib. 6.
 moueret, ut hominis omnibus mecum studijs, officijsq. coniunctissimi mouere debeat. At te hoc omni contentione peto, sic, ut maiore cura, maiore animi labore petere non possim; ut ad ea, quæ tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meae litteræ, quo studiosius eî, quibuscumque rebus possis, iunēs. quod si Romæ.

exulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Caesari maledixerat. ep. 7. lib. 6.

LL fuif-

Caesaris nam
consulatum si
mul gesserant.
lib. 1. commér.
de bel. ci.

Asiaticae. ep. 3.
lib. 6.

fuiſſes, etiam salutem A. Caecinae eſſemus, ut opi-
nio mea fert, per te conſecuti: de qua tamen magnā
ſpem habemus, freti clementia collegae* tui. nunc,
quando, inſtitiam tuam ſecutus, tutiſſimum ſibi por-
tum provinciam iſtam eſſe duxit: etiam atque etiā
te rogo, atque oro, ut eum & in reliquijs ueteris ne-
gotiationis* colligendis iuves, & ceteris rebus te-
gas, atque tueare. hoc mihi gratius facere nihil po-
tes. Vale.

ARG. Commendat Andronem, Arthemonis fi-
lium, Laodiceſem.

Cicero s. d. Seruilio.

67

videtur hoc tē-
pore Laodicea,
non ad Cili-
ciae admini-
ſtrationem, ſed
ad Aſiam perti-
niſſe. Aſiae
enim Seruilius
praecrat. ep. 68.

Ex provincia mea Cilicienſi, cui ſcis *τρεῖς ἰσθμιοὶ*
Ἀσιατικὰς* attributas fuiſſe, nullo ſum fami-
liarius uſus, quam Androne, Arthemonis filio,
Laodiceſi: eumq. habui in ea ciuitate tū hoſpitem,
tum uehementer ad meae uitae rationem, et conſue-
tudinem accommodatum. quem quidem multo etiam
pluris, poſtea quam deceſſi, facere coepi, quod mul-
tis rebus expertus ſum gratum hominem, meiq. me-
morem: itaque eum Romae libentiſſime uidi. non te
enim fugit, qui plurimis in iſta provincia benigne fe-
ciſti, quam multi grati reperiantur. Haec propte-
rea ſcripſi, ut me non ſine cauſſa laborare intellige-
res, et ut tu ipſe eum dignum hoſpicio tuo iudicares.
Feceris igitur mihi gratiſſimū, ſi ei declararis quā-
ti me facias, id eſt; ſi receperis eum in fidem tuam,
& quibuſcūque rebus honeſte,* ac ſine moleſtia tua
poteris, adiueris. hoc mihi uehementer erit gra-
tum.

quantū fides,
dignitasq. tua
patitur. ep. 22.
31. & 32.

AD MEMMIUM, ET ALIOS. 515
tum. idq. ut facias, te etiam atque etiam rogo.
Vale.

ARG. Significat, quam sibi gratum fuerit, cursum illius navigationis cognoscere. petit, ut de statu provinciae institutisq. suis scribat. postremo suum officium ad omnia pollicetur.

Cicero s. d. Servilio Isaurico,
procos. collegae.

68

collega fuit
Ciceronis in
auguratu.

GRATAE mihi uehementer tuae litterae fuerunt; ex quibus cognoui cursus navigationum tuarum significabas enim memoria tuam nostrae necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse incundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep. id est de statu provinciae, de institutis tuis familiariter scribes. quae quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis literis cognoscam. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non saepe scribam, propter periculum eiusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam saepius. sperare tamen uideor, Caesari, collegae nostro, fore curae, & esse, ut habeamus aliquam remp. cuius consiliis, magni referebat, te interesse: sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiae praesse, & istam partem reip. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuae profuturum est, optatius debet esse. Ego, quae ad tuam dignitatem pertinere arbitror, summo studio, diligentiaq. curabo: in primis quod tuebor omni obseruantia clarissimum virum, patrem tuum: quod & pro uetustate necessitudinis, & pro

in auguratu.
Philipp. 2. &
Dio lib. 41.

qui cognomen
Isaurici, capta-
Isauro, adeptus,
filiusq. tradidit.

LL 2 bene-

beneficijs vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARG. Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatq. in numero suorum.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 69

a quo tamē non
men non acce-
pit, sed fortasse
a magistratu li-
berante. quem
Varro morem
significat l. vii.
de ling. lat. in
extremo,

C. CURTIUS Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumii, *familiarissimi mei, sed me colit, & obseruat aequae, atque illum ipsum, patronum suum. apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meae: multa. acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tamquam mea. Haec ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non uulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario scribere. peto igitur a te, ut in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumq. tuo commodo poteris, tantum ei, honoris mei causa, commodes, etsi, ut eius modestia cognoui, grauis tibi nulla in re erit. si & mea commendatione, & sua probitate affectus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq. in numero tuorum, te uehementer etiam atque etiam rogo. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq. curabo. Vale.

ARG.

ARG. T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 70

QVIA non est obscura tua in me beneuolentia, sic fit, ut multi per me tibi uelint commendari. ego autem tribuo non nunquam in uulgas; sed plerumque necessarijs, ut hoc tempore. nam cum T. Ampio Balbo* mihi summa familiaritas, necessitudoq. est. eius libertian T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis uehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. uehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ad quem scribit lib. 6.

ARG. Commendat T. Agasium, ueterem amicum.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 71

MULTOS tibi commendem, necesse est; quando omnibus nota nostra necessitudo est; tuaq. in me beneuolentia. sed tamen si omnium causa, quos commendo, uelle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agasius & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permissem. quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessarijs. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui, atque adiumento fuisse. Vale.

tempore exilii.

ARG. Petita Seruilio, ut omnibus rebus Caerelliae benigne faciat, quae admodum receperat.

OR Cicero s. d. Seruilio collegae. 72

de hac uide
quae scribit
Diolib. 46.

CAERELLIAE, necessariae meae, rem,
nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi
praesens in hortis tuis quam potui diligentissime:
tuq. mihi, pro tua consuetudine, proq. tuis in me
perpetuis, maximisq. officijs, omnia te facturum libe-
ralissime recepisti. meminisse te id spero: scio enim
solere: sed tamen Caerelliae procuratores scripse-
runt, te, propter magnitudinem provinciae, multitu-
dinemq. negotiorum, etiam atque etiam esse com-
monefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia,
quae tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse.
equidem existimo habere te magnam facultatem
(sed hoc tui est consilii, & iudicii) ex eo S. C. quod
in heredes C. Vennonij factum est, Caerelliae com-
modandi: id S. C. tu interpretabere pro tua sapien-
tia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud
te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existi-
mes, quibuscumque rebus Caerelliae benigne feceris,
mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARG. Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit
quodam modo de Egnatio, & Oppio: petit, ut An-
ipatri filios sibi condonet.

hie, opinor, L.
Philippi frater
fuit, utrici Au-
gusti. L. F. Q. N.
potest esse, qui
tribunus pl. est
lib. 1. de bel. ci.
apud Caesarē.

Cicero s. d. Q. Philippo procos. 73

GRATVLOR tibi, quod ex provincia saluum
te ad tuos recepisti incolumi fama, & rep. quod
si Romae te uidissem, coram gratias egissem, quod
tibi

tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens,
 L. Oppius praesens curae fuisset. Cum Antipatro
 Derbete mihi non solum hospitium, uerum etiam sum-
 ma familiaritas intercedit. ei te uehementer suc-
 censiisse audiui, & moleste tuli. de re nihil possum
 iudicare: * nisi illud mihi certe persuadeo, te talem
 uirum nihil temere fecisse. A te autem pro uetere
 nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut eius
 filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum con-
 dones: nisi quid existimas in ea re uiolari existi-
 mationem tuam: quod ego si arbitrarer, numquam te
 rogarem; mihiq. tua fama multo antiquior esset,
 quam illa necessitudo est. sed mihi ita persuadeo, (pò-
 test fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam
 uituperationi, fore: quid fieri possit, & quid mea
 caussa facere possis, (nam, quid uelis, non dubito).
 uelim, si tibi graue non crit, certio rem me facias.
 Vale.

nisi pro sed, ut
 epist. 1.

ARG. Oppium praesentem, & Egnatii absentis
 negotia commendat.

Cicero s. D. Philippo procos. 74

ET SI non dubito pro tua in me obseruantia,
 proq. nostra necessitudine, quin commendationem
 meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam
 eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, prae-
 sentem, & L. Egnatium, familiarissimi mei, ab-
 sentis, negotia commendo. tanta mihi cum eone-
 cessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset,
 non magis laborarem. quapropter gratissimum

LL 4 mihi

mibi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes, idq. ut facias, te uehementer rogo. Vale.

ARG. Commendat Auianum Flaccum.

Cicero s. d. T. Titio T. F. legato 75

ET SI non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis ualeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. de quo & praesens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti: & scripsi ad te accurate antea, sed putat interesse sua, me ad te quam saepissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si illius uoluntati obtemperans, minus uidebor meminisse constantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodas. quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum Pompeius* isti negotio praefuit. summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.

ARG. Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunemq. habeat.

ergo Fregellae municipium, non colonia. nam municipiis quattuoruirii, coloniis duumuii praerant in oratione pro Cluentio.

Cicero s. d. quattuoruiris,
& decurionibus.

76

TANTAE mihi cum Q. Hippii causae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse coniunctius, quam nos inter nos sumus. quod nisi ita esset, uterer mea con-

consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem: etenim vos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a vobis impetrare non possem, numquam me tamen grauem vobis esse voluisse. vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remque cum eo conficiatis; ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a vobis emptam, eam liberam, & immunem habere possit. id si a vobis impetraro; summo me beneficio vestro affectum arbitrabor. Valete.

ARG. Narrat officium suum: commendat M. Bollandum: petit, ut sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

Cicero s. d. P. Sulpicio imp. 77.

CUM his temporibus non sane in senatum ventitarem; tamen, ut tuas litteras legi, non existimauim me, saluo iure nostrae veteris amicitiae multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut bonori tuo deessem: itaque affui, supplicationemque tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuae deero. atque ut hoc tui necessarii sciant; hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bollandum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. ipsamque

opinor huic, & P. Vatino, ad quem sunt epistolae. l. 5. mandata esse a Caesare Illyrici curam, imperio communi nam P. Sulpicius, eius in Gallia legatus fuerat. Caes. l. 4. & 7. de bel. Gal. & Oppius.

virum

ep. 9. lib. 5.

virum optimum, gratissimumq. cognosces. promittotibi, te ex eius amicitia magnam voluptatem esse capturum. Praeterea a te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elaborares. Dionysius, * seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum traestauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in provincia tua. eum & M. Bollanus, familiaris meus, & multi alij Naronae viderunt. sed cum se a me munussum esse diceret, crediderunt. hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. ego, si hominem per te recuperare, summome a te beneficio affectum arbitror. Vale.

ARG. Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Cicero s. d. Allieno* procos. 78

praefuit hic Allienus Siciliae, ut ex epistola sequenti colligitur; eumq. Oppius in libro de bello Africo modo praetore, modo pro consulem vocat.

DEMOCRITVS Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Graecis praesertim, valde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hostes liberalitas, & obseruantia: meq. prae ceteris, & colit, & obseruat, & diligit. eum tu non modo suorum ciuium, verum etiam prope Achaiae principem cognosces. huic ego tantummodo adiutum ad tuam cognitionem patefacio, & munio.

co-

cognitum, per te ipsum, quae tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio indicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa. de reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoueris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

Cicero s. d. Allieno procos. 79

ET te scire arbitror, quanti fecerim C. Auianum* Flacch: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus. eius filios, dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego vnice diligo, commendo tibi sic, ut maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem praesentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

cū Auianae gentis antea fuisset, in Valeriam, cuius cognomen Flaccus fuit, adoptione transiit.

524
CICERONIS EPISTOLARVM

AD TERENCEM VOREM,

L I B E R X I V .

A R G V M E N T V M .

Exsul deflet suam suorumq. calamitatem, eiusq. culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat; alia quaedam scribit.

Scripta est Pisoni & Gabinio
eos cum exsularet.

Cicero s. d. Terentiae, & Tulliolae,
& Ciceroni, suis.

LITTERIS multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse, teq. nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te, ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas aerumnas propter me incidisse? Tulliolamq. nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere coepit, acerbissimos dolores, miserasq. percepit. quae si, vt tu scribis, fato facta putarem; ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa; qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant; eos non sequebar, qui petebant. quod si nostris consilijs* vti effemus; neque apud nos tantum valuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi viueremus. nunc, quando sperare nos amici iubent; dabo ope-

ut pugnare potius, quam in exilium irem.

ra %

ram, ne mea valetudo tuo labori desit. res quanta sit, intelligo, quantoq. fuerit facilius manere domi, quam redire. sed tamen, si omnes tribunos pl. habemus, si Lentulum* tam studiosum, quam videtur, si vero etiam Pompeium, & Caesarem: non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abiit pestilentia; sed, quamdiu fuit, me non attigit. Plancius,* homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hyspo* veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam doceat.* quem ego diem si videro; & si in vestrum cōplexum venero; ac si & vos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructū videbor percepisse et vestrae pietatis, et meae. Pisonis humanitas, virtus, amor in omnes nos tātus est, ut nihil supra possit. utinam ea res ei voluptati sit: gloriae quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusavi; sed vos, cum praesertim tam paucis sitis, volui esse quamconiunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi, & me a te certiore factum esse scripsi. quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum vendituram: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? & si nos premet* eadem fortuna; quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit; si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris.

Ter

consulem designatum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

Hysponem nominat Quint. l. 6. c. de risu.

erat enim Macedonia quae-
stor Plancius;
ut in oratione
pro eo constat.

epist. 2.

semper haec locutio usurpatur in re misera. vide ep. 16. lib. 8. & ad Att. ep. 20. lib. 3.

negotium perditum, ad Att. ep. 13. l. xv. impedire, ad Att. ep. xv. lib. xv.

Per * fortunas miseras nostras, vide, ne puerum* perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis. mihi omnino iam brevis expectatio est. Tulliolae, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachium veni; quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiae. sed, si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.

ARG. Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiae vicem; rogat, ne suam dotem proiciat, & ut valetudini seruiat.

ijdem consuli
bus scripta.

Cicero s. d. Terentiae, & Tulliolae,
& Ciceroni, suis.

2

generum.

NOLI putare me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio. ad te vero, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere: vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque praestare debui, & nisi tam timidi fuissetis, praestitisset. Pisonem nostrum * merito eius amo plurimum. eum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasque egi, ut debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pompeij voluntas

voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissime, & amantissime video: nec miror: sed meo casum eiusmodi, ut tantis tuis miserijs meae miseriae subleuetur. * nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Vestae ad Tabulam Valeriam ducta esses. hem mea lux, meum desiderium, unde omnes opem petere solebant, te nunc, mea Terentia, sic vexari, sic iacere in lacrymis, & sordibus, idq. fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, ut nos periremus? Quod de domo scribis, hoc est de area: ego vero tum denique mihi videbor restitutus, si illa nobis erit restituta. verum haec non sunt in nostra manu. illud doleo, quae impensa facienda est, in eius partem te, miseram, & despoliatam, venire. quod si conficitur negotium; omnia consequemur. sin eadem nos fortuna premet; * etiam ne reliquias tuas misera proijcias? obsecro te, mea vita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo volunt, sustinere: & valetudinem istam infirmam, * si me amas, noli vexare. nam mihi ante oculos dies noctesq. versaris: omnes labores te excipere video; timeo, ut sustineas: sed video in te esse omnia. quare, ut id, quod speras, & quod agis, consequamur, serui valetudini. Ego, ad quos scribam, nescio, nisi aut ad eos, qui ad me scribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius, quoniam vobis ita placet, non discedam: sed velim quam saepissime litteras mittatis, praesertim si. quid est firminus, quod speremus.

Valete.

simile illud, Ex
meis angustis
illius sustento
tenuitatem. ep.
21. lib. 16.

Alia del
et q

epist. 1.

vixit tamen Te
rentia ultra an-
nos centum, ut
ait Pliniu lib.
7. cap. 48.

*Valete, mea desideria, valcte. Datum ad i i r.
non. Oct. Thessalonicae.*

ARG. Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes
sui maximas in misérias inciderint; deinde ad varia
capita respondet, sed ita dolenter, ut ideo a non nul-
lis, iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

ijdem consuli-
bus scripta.

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae,
& Ciceroni, suis.

3

ACCEPI ab Aristocrito tres epistolas, quas
ego lacrymis prope deleui. conficior enim maero-
re, mea Terentia: nec me meae miseriae magis ex-
cruciant, quam tuae, vestraeque. ego autem hoc mi-
serior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa
calamitas communis est utriusque nostrum, sed cul-
pa mea propria est. meum fuit officium, vel lega-
tione* vitare periculum, vel diligentia, & copiis re-
sistere, vel cadere fortiter. hoc miserrus, turpius;
indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore confi-
cior, tum etiam pudore. pudet enim me uxori meae
optimae, suauissimis liberis virtutem,* & diligen-
tiam non praestitisse. nam mihi ante oculos dies no-
ctesque versatur squalor vester, & maeror, & in-
firmitas valetudinis tuae: spes autem salutis per-
tenuis ostenditur. inimici sunt multi, invidi paene
omnes. eijcere nos magnum fuit, excludere facile
est. sed tamen, quamdiu vos eritis in spe, non defi-
ciam; ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Ut
tuto sim, quod laboras: id mihi nunc facillimum est,
quem etiam inimici volunt viuere in tantis miserijs.
ego tamen faciam, quae praecipis. Amicis, quibus
voluisti,

lib. 2. ad Att.
ep. 18.

copiis enim re-
sistere, aut ca-
dere fortiter,
meum officium
fuit.

voluisti, ego gratias: & eas litteras Dexippo dedi:
 meq. de eorum officio scripsi a te certiore esse fa-
 ctum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos,
 & officio, & ego perspicio, & omnes praedicant.
 dū faxint, ut tali genero mihi praesenti tecum si-
 mul, ac cū liberis nostris frui liceat. * nunc spes re-
 liqua est in nouis tribunis pl. & in primis quidē die-
 bus: nam, si inueterarit, actum est. ea re ad te sta-
 tim Aristocritum misi, ut ad me cōtinuo initia re-
 rum, & rationem totius negotij posses scribere. et si
 Dexippo quoque ita imperaui, statim ut recurreret:
 & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mittcret.
 nam ego eo nomine sum Dyrrhachij hoc tempore,
 ut quamcelerrime, quid agatur, audiam, & sim tu-
 to. ciuitas enim haec semper a me defensa est. cum
 inimici nostri uenire dicentur, tum in Epirum ibo.
 Quod scribis, te, si uelim, ad me uenturam: ego ue-
 ro, cum sciam magnam partem istius oneris abs te
 sustineri, te istic esse uolo. si perficiris, quod agitis;
 me ad uos uenire oportet. sin autem: * sed nihil est
 opus reliqua scribere. ex primis, aut ad summum se-
 cundis litteris tuis constituere poterimus, quid no-
 bis faciendum sit. tu modo ad me uelim omnia dili-
 gentissime perscribas. et si magis iam rem, quam lit-
 teras, de teo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi
 persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec umquam
 fuisse. Vale mea Terentia: quam ego uidere uideor,
 itaque debitor lacrymis. Vale. pridie Kal. Dec.
 Dyrrhachij.

non licuit, po-
 riit enim ante-
 reditum Cice-
 ronis.

Exordium
 ut Virg. Aen.
 l. i. Quos ego:
 sed mox praes-
 tat componere
 fluctus.

ARG. Scripta est haec epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. argumentum est multiplex, quia respondet ad uaria capita litterarum Terentiae.

iisdem consulis scripta.

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae,
& Ciceroni, suis.

4

EGO minus saepe ad uos do litteras, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. quod utinam minus uitae cupidus fuisset: certe nihil, aut non multum in uita mali uidissemus. quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum a nobis. sin haec mala fixa sunt: ego uero te quamprimum, mea uita, cupio uidere, & in tuo complexu emori: quando neque dii, quos tu castissime coluisti, neque homines, quos ego seruauit semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisii apud M. Lenium * Flaccum dies XII. fuimus, uirum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit; neque legis* improbis-
simae poena deductus est, quo minus hospitii, & amicitiae ius, officiumq. praestaret. huic utinam aliquando gratiam referre possimus, habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus ad v. Kal. Maías. per Macedoniam Cyzicum petebamus. o me perditum, o me afflictum: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem aegram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor

uide ep. 63.
lib. 13.

Clodiae, quae
utabatur Cice-
ronem testore
cipi intra qua-
dringenta mil-
lia passuum. ep.
4. lib. 3. ad Atti.
& in oratione
pro domo.

opinor, sic agam. si est spes nostri reditus; eam confirmes, & re adiues. sin, ut ego metuo, transfactum* est: quoquo modo potes, ad me fac uenias. spes nulla sua perest: ad est.
 unum hoc scito: si te habebō, non mihi uidebor plane periisse. Sed quid de Tulliola mea fiet? iam id nos uidete: mihi deest consilium: sed certe, quoquo modo res se habebit, illius misellae & matrimonio, & famae seruendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste uerosit in sinu semper, & complexu meo. Non queo iam plura scribere: impedit maeror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moueat. primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritis. est autem in officio adhuc Orpheus, praeterea magnopere nemo.* ceterorum seruorum ea causa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, seruirent, praeterquam opido pauci. Sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandae salutis: id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem* praetermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. honestissime uiximus: floruius non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos

uide scholiā.

facultatem nauigandi.

afflixit. peccatum est nullum, nisi quod non unam animam cum ornamentis amisimus. sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere; cetera, quamquam ferenda non sunt, seramus. atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetaerum, quod uoletudine oculorum impediiebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio uincet omnes* spes. Cēnius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tu fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas: & sic existimes, uehementius me tua miseria, quam mea, commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie Kal. Maii, Brundisio.

alii legunt, omnes. Pescennius. neque est ignotum nomen. Lactantius lib. 1. c. 21.

ARG. Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret. significat de nauigatione sua, de litteris acceptis, de hereditate Praetiana.

Tullius s. D. Terentiae, Tulliolae,
& Ciceroni, suis.

SI tu, & Tullia, lux nostra, ualetis; ego, & suauissimus Cicero ualemus. Pridie id. Oct. Athenas uenimus, cum sane aduersis uentis usi essemus, tardeque, & incommode nauigassemus. de nauis exeuntibus nobis Acastus* cum litteris praesto fuit uno & uigesimo die, sane strenue.* Accepi tuas litteras: quibus intellexi te uereri, ne superiores
mibi

uide ad Atticum ep. ix. lib. 6. celeriter ep. 18. lib. 14. ad. Att.

mibi redditae non essent. omnes sunt redditae; diligenterque a te perscripta sunt omnia; idque mihi gratissimum fuit. neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse. iam enim me ipsum expectas, siue nos ipsos: qui quidem quāprimum ad uos uenire cupimus. et si, in quam rem uenimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, cum uenero, dissimulare non liceat, quid sentiam. sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut ueniamus, quo facilius de tota re deliberemus. tu uelim, quod commodo ualeitudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditate Praetiana, quae quidem mihi magno dolori est, (ualde enim illum amaui) hoc uelim cures; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. nos cum uenerimus, reliqua per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris; tamen curabis, ut hoc ita fiat. nos, si dii adiunabunt, circiter id. Nou. in Italia speramus fore. Vos, mea suauissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut ualeatis. Athenis, ad xv. Kal. Nou.

erat enim cum ipso & filius, & frater, & fratris filius.

bellum imine re inter Caesarē, & Pompeiū.

is est, de quo ep. 20. l. 5. & ad Att. ep. 23. l. 21.

ARG. Excusat infrequentiam litterarum: mādāt, ut creditoribus satisfiat. gratias actas nescio quia, nō miratur: Pollicem expectat.

Scripta est Len-
tulo & Marce-
lo eos. cum iam
in Graeciam
ad Pompeium
transisset.

NEC saepe est, cui litteras demus: nec rem ha-
bemus ullam, quam scribere uelimus. Ex tuis litte-
ris, quas proxime accepi, cognoui praedium nullum
uenire potuisse. quare uideas uelim, quo modo sa-
tis fiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quod nostra tibi
gratias agit; id ego non miror te mereri, ut ea tibi
merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc
non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura
ut ualeas. idibus Quintis.

ARG. Exponit, quae fuerit molestiarum causa,
quoque modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Po-
peium nauigatione.

Cicero s. d. Terentiae suae.

7

Lentulo & Mar-
cello eos.

OMNES molestias, & sollicitudines, quibus &
te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est,
Tulliolamque, quae nobis nostra uita dulcior est,
deposui, & eieci. quid causae autem fuerit, postri-
die intellexi, quam a uobis discessi. καλῶ ἀκράτῳ
noctu eieci. statim ita sum leuatus, ut mihi deus ali-
quis medicinam fecisse uideatur. cui quidem tu deo,
quemadmodum soles, pie, & caste satisfacias, id est
Apolini, & Aesculapio. Nauim spero nos valde
bonam habere. in eam simul atque conscendi, haec
scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares mul-
tas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram dili-
gentissime commendabo. Cohortarer uos, quo animo
fortiore essetis, nisi uos fortiores cognoscerem,
quam quemquam uirum: & tamen eiusmodi spero
nego-

qua in Graecia
ad Pompeium
transmitteret.

negotia esse; ut & uos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri temp. defensurum. Tu primum ualeitudinem tuam uelim cures: deinde, tibi si videbitur, uillis ijs utare, quae longissime aberunt a militibus. fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annonae carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum VII. id. Iun.

ARG. Rogat uxorem, ut ualeitudinem curet. laudat eius diligentiam: eaq. ut deinceps utatur, mādāt.

Cicero s. D. Terentiae suae. 8.

Si uales, bene est: ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentissime. nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Caesaris litteris certiore; fecisti mihi gratum. item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies ut scia. Cura ut ualeas. Vale. Datum. I V. non. Iun.

Létulo & Marcello eos.

ARG. Significat dolorem suum ex Dolabellae, generi sui, Tulliolaeq. filiae ualetudine.

Cicero s. D. Terentiae suae. 9

isilem consulis, opinor.

Ad ceteras meas miseras accessit dolor e Dolabellae ualetudine, & Tulliae. omnino de omnibus rebus nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu uelim tuam, & Tulliae ualeitudinem cures. Vale.

ARG. Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat.

isdem consuli
bus, ante quam
ad Pompeium
in Graeciam na-
uigaret.

QV ID fieri placeret, scripsi ad Pomponium,
serius, quam oportuit: cum eo si locuta eris, intel-
liges quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad il-
lum scripseram, necesse non fuit. de ea re, & de cē-
teris rebus quamprimum uelim nobis litteras mit-
tas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII.
id. Quinct.

ARG. Tulliam ad se uenisse dicit; sibi autem in
animo esse, Ciceronem filium ad Caesarem mittere.

Cicero s. d. Terentiae suae.

11

scripta uidetur
post uisū Pō-
petum, ut etiā
ex epistola 15.
cognoscitur.

SI uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit
ad me prid. id. Iun. cuius summa uirtute, & singula-
ri humanitate, grauiore etiā sum dolore affectus,
nostra factum esse negligentia, ut longe alia in for-
tuna esset, atque eius pietas, ac dignitas postulabat.
Nobis erat in animo, Ciceronem ad Caesarem mit-
tere, * & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit,
faciam te certiorē. Valetudinem tuam cura dili-
genter. Vale. XVII. Kal. Quinct.

ep. 17. lib. XI.
ad Atticum.

ARG. Fere suum consilium reprehendit, quod, vi-
cto in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet
uxorem, ne ad ipsum eat.

Cicero s. d. Terentiae suae.

12

Caesare & Ser-
uilio cos.

QV O D nos in Italiam saluos uenisse gau-
des; perpetuo gaudeas uelim: sed perturbati do-
lore animi, magnisq. iniuriis, metuo, * ne id con-
siliū ceperimus, quod non facile explicare possi-
mus. quare, quantum potes, adiuna. quid au-

ep. 2. lib. XI. ad
Att.

tem

tem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore, nihil est, & longum est iter, & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Datum pridie non. Nou. Brundisio.

ARG. Permittit v̄xori, vt de nuncio remittendo consilium capiat ex tempore.

Cicero s. d. Terentiae suae.

13

hisdem consili-
bus.
diuortium, ad
dotem conser-
uandam, simu-
lare cogitabat.

QVOD scripsi ad te proximis litteris de nuncio remittendo; quae sit istius vis hoc tempore, & quae concitatio multitudinis; ignoro. si metuendus iratus, quies tamen ab illo fortasse nascetur: totum iudicabis quale sit; & quod in miseris rebus minime miserum putabis, id facies. Vale.
XI. id. Quinct.

ARG. Rogat vxorem, & filiam, consulerent & ipsae, & cum amicis; ab vrbe discedant, nec ne, aduentu Caesaris.

Tullius s. d. Terentiae, & pater Tullio-
lae, duabus animis suis; & Cicero
matri optimae, suauissi-
mae sorori.

14

Læulo, & Mac-
cello cos.

Si v̄s valetis, nos valeamus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. si ille Romam modeste venturus est: recte in praesentia domi esse potestis: sin homo amens diripiendam vr̄bem daturus est: vereor, vt Dolabella * ipse sitis vobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne iam intercludamini, vt, cum velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optimae considerabitis, vestri similes * feminae sint ne Ro-

gener Cicero-
nis, qui cū Cae-
sare erat. ad
Att. ep. 13. l. 7.
ep. 18. isto loco
faminae, dixit.

mae

vide ep. 14. l. 7.
ad Att.

qui a Caesare
discesserat. ep.
xi. lib. 16.
Caesarem qui
arma inferat.
patruae.

mae. si enim non sunt; videndum est, ut honeste vos esse possitis. quomodocunque nunc se res habet; modo ut haec nobis loca tenere liceat, bellissime vel mecum, vel in nostris praedijs esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne breui tempore fames in vrbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis. Labienus * rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quod ab vrbe discedit, & sceleris condemnat generum * suum. Vos, meae carissimae animae, quam saepissime ad me scribite & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. V I I I. Kal. Quint. Minturnus.

ARG. Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Caesarem Cicerone filio. haec autem epistola videtur scripta post eam, quae xi. loco impressa est.

Tullius s. d. Terentiae suae.

15

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Caesari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. Tulliam * adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. x i i. Kal. Quint.

epist. xi.

ARG. Argumentū est de litteris, & de Volumnia,
Tul-

Tullius s. d. Terentiae suae.

16

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

SI vales, bene est: ego valeo. Et si eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse vestras litteras expecto, & scribo ad vos, cum habeo, qui ferat. Volumina debuit in te officiosior esse, quam fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quamquam alia sunt, quae magis curemus, magisque doleamus: quae me ita conficiunt, ut ij voluerunt, qui* me de mea sententia detruserunt. Cura ut valeas. pridie non. Ian.

ARG. Doloris index epistola.

Tullius s. d. Terentiae suae.

17

quorum consilio in Italiam, post devictum Pompeium, reuerti. scripta post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus verbis, & saepius. nunc quae sunt negotia, vides. ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliae valetudinem cures. Vale.

ARG. Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romae tuto esse possint, & cum dignitate.

Tullius s. d. Terentiae, & pater suauissimae filiae; Cicero matri, & sorori.

18

Lentulo & Marcello cos.

CONSIDERANDUM vobis etiam atque etiam, animae meae, diligenter puto quid faciatis, Romae ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. mihi veniunt in mentem haec; Romae vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adiumento esse, si qua vis, aut si quae rapinae fieri

Campana. ep.
xi. lib. 16.

I ista dignitate,
qua uos estis.
ep. 14.

fieri coeperint. sed rursus illud me mouet, quod vi
deo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas
secum habere. haec autem regio, * in qua ego sum;
nostrorum est tum opidorum, tum etiam praedio-
rum: ut & multum esse mecum, & cum abieri-
tis, commodè etiam in nostris praedijs esse possitis.
mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit me-
lius. vos videte, quid aliae faciant isto * loco fe-
minae, & ne, cum velitis, exire liceat. id velim
diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum a-
micis consideretis. Domus ut propugnacula, &
praesidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim
tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas
a vobis litteras accipiam. Maxime autem date o-
peram, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII.
Kal. Febr. Formijs.

ARG. Dolorem significat ex filiae valetudine, &
difficultatem, quo minus possit propius accedere.

Tullius s. d. Terentiae suae. 19

scripta, opinor,
post reditū eius
in Italiam, supe-
rao in Pharia-
lia Pompelo.

IN maximis meis doloribus excruciat me vale-
tudo Tulliae nostrae, de qua nihil est quod ad te plu-
ra scribam. tibi enim aequae magnae curae esse cer-
to scio. Quod me propius vultis accedere, video
ita esse faciendum: etiam ante fecissem: sed me
multa impediunt, quae nunc quidem expedita
sunt. sed a Pomponio expecto litteras, quas ad
me quamprimum perferendas cures velim. Da ope-
ram ut valeas.

ARG. Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata
ad hospites accipiendos.

Tul-

Tullius s. d. Terentiae suae. 20

IN Tusculanum nos venturos putamus aut no-
nis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata. plu-
res enim fortasse nobiscum erunt: & ut arbitror,
diutius ibi commorabimur. labrum si in balneo
non est, fac ut sit: item cetera, quae sunt ad vi-
etum, & ad valetudinem necessaria. Vale. Ka-
lendis Oct. de Venusio.

post reditū eius
in Italiam, vi-
cto Pompeio.

ARG. Scribit, ut, quae tempus postulabit, provi-
deat, sibiq. absenti administret, litterasq. mittat.

Tullius s. d. Terentiae suae. 21

SI vales, bene est: ego valeo. Da operam ut co-
nalescas: quod opus erit, ut res, tempusq. postulat,
provideas, atque administres, & ad me de omnibus
rebus quam saepissime litteras mittas. Vale.

eodem tempo-
re.

ARG. Dicit se tabellarios expectare; ut consilium
capere possit.

Tullius s. d. Terentiae suae. 22

SI vales, bene est: ego valeo. Nos quotidie ta-
bellarios vestros expectamus: qui si venerint, for-
tasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit; fa-
ciemusq. te statim certiore. Valetudinem tuam
cura diligenter. Vale. Kal. Sept.

eodem tempo-
re.

ARG. Nondum se neque de Caesaris aduentu, ne-
que de eius litteris quidquam scire dicit.

Tullius s. d. Terentiae suae. 23

SI vales, bene est: ego valeo. Nos neque de
Caesaris aduentu, neque de litteris, quas Philo-
timus habere dicitur, quidquam adhuc certi ha-
bemus. si quid erit certi, faciam te statim cer-
torem.

eodem tempo-
re, Pharnace de-
victo, redeunte
ad urbem Cae-
sare.

tiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale.
I V. id. Sext.

ARG. Scribit de litteris a Caesare acceptis, de eius
 aduentu, de obuiam itione.

Tullius s. D. Terentiae suae. 24

endem tēpore.
 ad Att. l. xi.

ep. 15. lib. 12.

*Si vales, bene est: ego valeo. Redditae mihi
 iam tandem sunt a Caesare litterae, satis libera-
 les: & ipse opinione* celerius v̄turus esse dicitur.
 cui vtrum obuiam procedam, an hic cum expectē,
 cum constituero, faciam te certiolem. Tabellarios
 mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem
 tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sēxt.*

CICERONIS EPISTOLARVM

AD SENATVM, ET ALIOS,

LIBER XV.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quae ab impetu belli non longe abessent, monet vt maiores exercitus summittantur.

Cicero procos. s. d. cos. praet.

trib. pl. s. p. q. r.

Sulpicio & Marcello cos.

I vos bene valetis, bene est: ego quidem valeo. Etsi non dubie mihi nunciabatur, Parthos transisse Euphratem * cum omnibus fere suis copijs: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quae de alterius prouincia nunciarentur. postea vero quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pacne est communis; quae ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commagene * legati primi mihi nunciarunt, Parthorum magnas copias Euphratem * transire coepisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi mino-

terminum imperij Romani

ra de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quae de alterius prouincia nunciarentur. postea vero quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus: vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam venisse, vel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pacne est communis; quae ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commagene * legati primi mihi nunciarunt, Parthorum magnas copias Euphratem * transire coepisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi mino-

ep. 3. & 4.

Iustinus l. 41.

rcm

rem fidem habendam putarent, statui expectandum
 esse, si quid certius afferretur. Ad xiiii. Kal. Oct.
 cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Ly-
 caoniae, & Cappadociae mihi litterae redditae sunt
 a Tarcondimoto, * qui fidelissimus socius trans Tau-
 rum, amicissimusq. populi R. existimatur; Pacoru*,
 Orodis regis Parthorum filium, cum permagno e-
 quitatu Parthico transisse Euphratem, & castra
 posuisse Tybae; magnumq. tumultum esse in provin-
 cia Syria excitatum. eodem die ab Iamblico, * phy-
 larcho Arabum, quē homines opinantur bene senti-
 re, amicumq. esse reip. nostrae, litterae de iisdem
 rebus mihi redditae sunt. His rebus allatis, etsi in-
 telligebam socios infirme animatos esse, & novarū
 rerum expectatione suspensos: sperabam tamen eos,
 ad quos iam accesseram, quiq. nostram consuetudi-
 nem, integritatemq. perspexerant, amiciores popu-
 lo R. esse factos; Ciliciam* autem firmiorem fore, si
 aequitatis nostrae particeps facta esset. et ob eam
 causam; & ut opprimerentur ij, qui ex Cilicum
 gente in armis essent; & ut hostis is, qui esset in
 Syria, sciret exercitum populi R. non modo non ce-
 dere his nuncijs allatis, sed etiam propius accede-
 re; exercitum ad Taurum institui ducere. sed, si
 quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in
 ijs praesertim rebus, quas vos audistis, ego paene
 cerno; magnopere vos & hortor, & moneo, ut
 his provincijs, serius vos quidem, quam decuit,
 sed aliquando tamen consulatis, nos * quemadmo-
 dum instructos, & quibus praesidijs munitos * ad

tanti

Strabo lib. 14.
 Dio lib. 41. 50.
 & 54.
 ep. 18. lib. 5. ad
 Att. Iustinus l.
 41. caesum a
 Ventidio Paeo
 rum cum vni-
 uerso exercitu
 tradit.
 Tarcondimoti
 filio. Strabo
 lib. 16.

in qua nodum
 peruenerat, cum
 tamen esset in
 provincia sua.
 vide ep. 67. l. 13.

ep. sequenti.
 ep. 5. lib. 8.

tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. quod ego negotium, non stultitia obcaecatus, sed uerecundia deterritus, non recusavi. neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere malletm, quam uestrae auctoritati obtemperare. hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendae sint omnes hae provinciae, quibus uel ligalia populi R. continentur. quamobrem autem in hoc provinciali delectu spem habeatis aliquam, causa nulla est. neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: & quod genus hoc militum sit, iudicavit, uir fortissimus, M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permississetis, delectum habere noluerit. nam sociorum auxilia, propter acerbicatem, atque iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos iuuare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque expectandum ab ijs, neque committendum ijs quidquam esse uideatur. regis Deiotari & uoluntatem, & copias, quantaecumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. reliqui reges, tyranniq. neque opibus satis firmi, nec uoluntate sunt. mihi, in hac paucitate militum, animus certe non deerit: spero, ne consilium quidem. quid casurum sit, incertum est. utinam saluti nostrae consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

duas legiones
Habebat. ep. 15.
lib. 5. ad Ast.

ARG. Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad tuendam prouinciam, & socios in fide continendos: addit de Ariobarzane rege ab insidiis liberato.

Sulpicio & Marcello cos.

Cicero procos. s. d. cos. praet.
trib. pl. s. p. Q. R.

2

ep. 6. l. 3. & ad
Att. ep. 13. l. 3.

de hoc modo
ste queritur ep.
antecedenti.

idem scribit ad
Appianum ep. 6.
lib. 3.
cuius soror nu-
pta erat Paco-
ro, regis Partho-
rum filio. Ap-
pianus in Par-
thico, infra
ep. 3.

SI uos bene valetis, bene est: ego quidem ua-
leo. Cum pridie Kal. Sext. in prouinciam uenif-
sem; * neque maturius propter itinerum, & na-
uigationum difficultatem uenire potuissem: ma-
xime conuenire officio meo, reiq. pub. conduce-
re putavi, parare ea, quae ad exercitum, quaeq.
ad rem militarem pertinerent. quae cum essent a
me cura magis, & diligentia, quam facultate*,
& copia, constituta; nunciique, & litterae de
bello a Parthis in prouinciam Syriam illato quoti-
die fere afferrentur: iter mihi faciendum per Ly-
caoniam, & per isauros, & per Cappadociam
arbitratus sum. erat enim magna suspicio, Par-
thos, si ex Syria egredi, atque irrumperere in me-
am prouinciam conarentur, iter eos per Cappa-
dociam, quod ea maxime pateret, esse facturos.
itaque cum exercitu per Cappadociae * partem
eam, quae cum Cilicia continens est, iter feci: ca-
straq. ad Cybistra, quod opidum est ad montem
Taurum, locauim: ut Artuafdes, * rex Armenius,
quocumque animo esset, sciret non procul a suis fini-
bus exercitum populi R. esse: & Deiotarum, fi-
delissimum regem, atque amicissimum reip. no-
strae,

strae, maxime coniunctum haberem, hominem
 cuius & consilio, & opibus adiuuari posset resp.
 quo cum in loco castra haberem; equitatumq. in Ci- infra, ep. 4.
 liciam misissem; ut & meus aduentus ijs ciuitati-
 bus, quae in ea parte essent; nunciatus, firmio-
 res animos hominum faceret; & ego mature, quid
 ageretur in Syria, scire possem: tempus eius tridui,
 quod in ijs castris morabar, in magno officio, & ne-
 cessario mihi ponendum putavi. cum enim uestra
 auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarza-
 nem, Euseben*, & Philoromaeum*, tuerer; eiusq. re-
 gis salutem, & incolumitatem regni defenderem;
 regi, regnoq. praesidio: essem; adiunxissetisque, sa-
 lutē eius regis populo, senatuiq. magnae curae esse;
 quod nullo umquam de rege decretum esset a nostro
 ordine: existimaui me iudicium uestrum ad regē de-
 ferre debere, eiq. praesidium meum, & fidem, &
 diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, &
 incolumitas regni mihi commendata esset a vo-
 bis, diceret, si quid uellet. Quae cum essem in
 consilio meo cum rege locutus; initio ille orationis
 suae uobis maximas, ut debuit, deinde etiam mi-
 hi gratias egit; quod ei permagnum, & perho-
 norificum uidebatur, senatui, populoque R. tan-
 tae curae esse salutem suam, meq. tantam diligen-
 tiam adhibere, ut & mea fides, & commenda-
 tionis uestrae auctoritas perspici posset. atque ille
 primo, quod mihi maximae lactitiae fuit, ita me-
 cum locutus est, ut nullas insidias neque uitae
 suae, neque regno diceret se aut intelligere fieri,

sic appellaba-
 tur a Romanis,
 graecis nomini
 bus ad latinam
 consuetudinē
 traductis, id est,
 pius, & amicus
 Romanorum.
 uide ep. 17. l. 2.

videtur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociae regnum largitus erat, insidiis interfectus. de quo Iulianus l. 38. & hic ep. 17. lib. 2.

aut etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idq. me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illum interitus paterni,* & uigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consulere salutis suae: tum a me discessit in opidum Cybistra. postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra uenit: perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, uestram commendationem implorare coepit. cum admirarer, quid accidisset noui; dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata; quae essent ante aduentum meum occultata, quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuisissent: eo autem tempore, spe mei praesidii, complures ea, quae scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate praeditum, fratrem dicere ea, quae is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare uellet; id, uiuo fratre suo, accidere non potuisse: se tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium propter periculi metum protulisse. Quae cum esset locutus; monui regem, ut omnem diligentiam ad se conseruandum adhiberet: amicosq. in patris eius fide, * atque indicio probatos, hortatus sum, regis sui uitam, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiamq. defenderent. Cum rex a me equitatum, cohortesq. de exercitu meo postulare; etsi intelligebam uestro s. c. non modo posse me id facere, sed etiam debere; tamen, cum resp. postulare, propter quo-

ditionem, Fides, plerique ueteres libri non habent.

quotidianos ex Syria nuncios, vt quamprimum exercitum ad Ciliciae fines adducerem; cumq. mihi rex, patefactis iam insidiis, non egere exercitu populi R. sed posse se suis opibus defendere uideretur; illum, cohortatus sum, ut in sua uita conseruanda primum regnare disceret; * a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur iure regio, poena afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu liberaret; praesidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando S. C. nossent, intelligerent me regi, si opus esset, ex auctoritate uestra praesidio futurum. Ita, confirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui; cum hac opinione e Cappadocia discedere, vt consilio* nestro, casu incredibili, ac paene diuino, regem quē nos honorificentissime appellassetis nullo postulante, quemq. meae fidei commendassetis, & cuius salutem magnae uobis curae esse decreuissetis, meus aduentus praesentibus insidiis liberasset, quod ad uos a me scribi, non alienum putau; ut inteligeretis ex ijs, quae paene acciderunt, nos multo ante, ne ea acciderent, prouidisse. Eoq. uos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiaeque erga uos perspexisse, ut non sine causa tantam curam, diligentiamq. in eius * nos salutem uideamini contulisse. Valete.

erat enim adole-
lescens appella-
tus a senatu
rex Cicarone
consule, ep. 17.
lib. 2.

qui prouidistis
multo ante, ne
acciderent ea; p
quae paene
acciderunt, fa-
cto S. C. de Ari-
obarzane.

de quo decreui
stis, quod nul-
lo umquam de
rege.

ARG. Scribit de rumore Parthici belli : & assert excusationem, cur publice non scripserit.

M. Cicero imp. s. D. M. Catoni. 3

ep. 1. & 4. CUM ad me legati, missi ab Antiocho Comma-
geno, *uenissent in castra ad Iconiũ ante diem IIII.
non. Sept. ij. q. mihi nunciassent, Regis Parthorum
Actuafdis ep. 2. filium, quocum esset nupta regis * Armeniorum so-
ror, ad Euphratem cum maximis Parthorũ copiis,
Arabum. ep. 4. multarumq. praeterea gentium * magna manu ue-
Euphrates erat nisse, Euphratemq. iam transire coepisse; dicique,
terminus Par- Armenium regem in Cappadociam impetum esse
thicae prouin- facturum: putavi pro nostra necessitudine me hoc
ciae. ad te scribere oportere. publice propter duas caus-
sas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum lega-
ti dicebant ad senatum statim nuncios, litterasq. mi-
sisse; & existimabam M. Bibulum* procos. qui cir-
citer id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profe-
ctus erat, quod secundos uentos habuisset, iam in
prouinciam suam peruenisse: cuius litteris omnia
certiora* perlatum iri ad senatum putabam. Mihi,
ut in eiusmodi re, tantoq. bello, maximae curae est,
ut, quae copiis, & opibus tenere uix possumus, ea
mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fide-
litate teneamus. Tu uelim, ut consuesisti, nos absen-
tes diligas, & defendas. Vale.

ARG. Narra, quae in prouincia gesserit: pro qui-
bus rebus a Catone petit, ut in senatu supplicatio-
nes sibi decernat.

M. Ci-

S V M M A tua auctoritas fecit, meumq. perpetuum de tua singulari uirtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gefissem, tibi notas esse, & non ignorari te, qua acqutate, & continentia tuerer socios, prouinciamq. administrarem. his enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quae uellem, probaturum. Cum in prouinciam pridie Kal. Sext. uenissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundem uiderem; biduum Laodiceae * fui, deinde Apameae quattriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. quibus in opidis cum magni conuentus fuissent; multas ciuitates acerbissimis tributis, * & grauissimis usuris, & falso acre alieno liber. iiii. cumq. ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus; quinque cohortes * sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione nullo apud Philomelum consedisent; reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperavi, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret; coactosq. in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. quod cum ab illo diligenter esset actum; ego in castra ad VII. Kal. Sep. ueni: cum interea superioribus diebus ex s. c. & euocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum & populorum liberorum, regumq. sociorum auxilia uoluntaria compara-

NN 4 uissem.

ad Att ep. 16.
lib. 5. & hic ep.
8. 1. 3.

uide ep. 7. 8. &
10. lib. 3.

puto significari
cas. de quibus
ad Appium scri-
bit ep. 6. lib. 3.

epist. 1. & 3.

uissem. interim cum, exercitulustrato, iter in
 Ciliciam facere coepissem; Kal. Sept. legatia
 rege Commageno. ad me missi, pertumultuose,
 neque tamen non vere, Parthos in Syriam tran-
 sisse, nunciauerunt. quo audito, vehementer
 sum commotus cum de Syria, tum de mea pro-
 uincia, de reliqua denique Asia. itaque exer-
 citum mihi ducendum per Cappadociae regionem
 eam, quae Ciliciam attingeret, putavi. nam si
 me in Ciliciam demissem; Ciliciam quidem ip-
 sam propter montis Amani naturam facile te-
 nuissem; (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex
 Syria, quorum uterque paruis praesidiis propter
 angustias intercludi potest: nec est quidquam Ci-
 licia contra Syriam munitius) sed me Cappa-
 docia mouebat, quae patet a Syria, regesq. ha-
 bet finitimos; qui etiam si sunt amici nobis,
 tamen aperte Parthis inimici esse non audent.
 itaque in Cappadocia extrema, non longe a
 Tauro, apud opidum Cybistra castra feci; ut
 & Ciliciam tuerer; & Cappadociam tenens, no-
 ua finitimorum consilia impedirem. Interea in
 hoc tanto motu, tantaq. expectatatione maximi
 belli, rex Deiotarus, cui non sine caussa pluri-
 mum semper & meo, & tuo, & senatus iudi-
 cio tributum est, uir cum beneuolentia, & fide
 erga populum R. singulari, tum praesentia, ma-
 gnitudine, & animi, & consilii, legatos ad me
 misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra
 esse uenturum. Cuius ego studio, officioq. com-
 motus,

cohortes xxx.
 equitum M M.
 unde ad Att. ep.
 18 lib. 1. & 1.
 lib. 6.

motus, egi ei per litteras gratias: idq. vt maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus; regem Ariobarzanem, cuius salutem a senatu te auctore commendatam habebam, praesentibus insidijs nec * opinantem liberaui: neque solum ei saluti fui, sed etiam curavi, vt cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenaeum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxime apud regem auctoritate, gratiaq. constitui. Cumq. magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos * armis se, quod facturus putabatur; defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, * ijs qui nouari aliquid volebant: perfeci, vt e regno ille discederet; rexq. sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum litteris, atque nuncijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad opidum Antiochiam accessisse, magnunq. eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum * meorum turmis, & a cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidij causa, occisione occisum. Quare cum viderem, a Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe a finibus esse Ciliciae; quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. quo vt veni; hostem ab Antiochia recessisse, * Bibulum An-

tiochiae

ep. 13. lib. 13.

vide scholium.

vide scholium.

quos in Ciliciā
praemiserat. vi-
de supra, ep. 2.

Cassio insequē
te vide ep. 20.
lib. 5. ad Att.

Galatia.

ep. 10. lib. 2.

ad Att. ep. 20.
lib. 5.cuius auaritiā
carpit ep. vlti-
ma l. 5. ad Att.

tiochiae esse cognoui ; Deiotarumq. confestim,
iam ad me venientem cum magno , & firmo e-
quitatu , & peditatu , & cum omnibus suis co-
pijs , certiozem feci , non videri esse causam , cur
abesset a regno ; * meq. ad eum , si quid forte no-
ui accidisset , statim litteras , nunciosq. missu-
rum esse . cumq. eo animo venissem , vt vtrique
prouinciae , si ita tempus ferret , subuenirem : ta-
men id , quod iam ante statueram vehementer in-
teresse vtriusque prouinciae , pacare Ama-
num , * & perpetuum hostem ex eo monte tolle-
re , agere perrexi . cumq. me discedere ab eo mon-
te simulassem , & alias partes Ciliciae petere ;
abessemq. ab Amano iter vnius diei ; & castra
apud Epiphaneam fecissem : ad 14. id. Oct. cum
aduesperasceret , expedito exercitu ita noctu iter
feci , vt ad 11. id. Oct. cum luce sceret , in
Amanum adscenderem : distributisq. cohortibus ,
& auxilijs , cum alijs Quintus frater legatus
mecum simul , alijs C. Pontinius legatus , reli-
quis M. Annius , & L. Tullius , * legati ,
praeessent , plerosque nec opinantes oppressimus ;
qui occisi , captiq. sunt , interclusi fuga . Era-
nam autem , quae fuit non vici instar , sed vrbs ,
quod erat Amani caput , itemq. Sepyram , &
Commorim , acriter , & diu repugnantibus , Pon-
tinio illam partem Amani tenente , ex anteluca-
no tempore vsque ad horam diei decimam , ma-
gna multitudo hostium occisa , cepimus : castel-
laq. sex capta : complura incendimus . his rebus
ita

ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quattriduum: & in reliquis Amani delendis, * agrisq. vastandis, quae pars eius montis mœae provinciae est, id tempus omne consumpsimus. confectis his rebus, ad opidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. quod cum esset altissimo, & munitissimo loco; ab ijsq. incoletur, qui ne regibus quidem umquam paruissent; cum & fugitivos reciperent, & Parthorum aduentum accerrime expectarent: ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. vallo, & fossa circumdedit: sex castellis, castrisq. maximis faepsi: aggere, vineis, turribus * oppugnaui: v-fusq. tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine vlla molestia, sumptu ne sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia, Tibaranni. ab his, Pindenissio capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi: Quintum fratrem negotio praeposui, ut in vicis aut captis, aut male* pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas; si de his rebus ad senatum relatum* sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobabis. idque, etsi talibus de rebus grauissi-

mos

vide ep. 10. l. 2.
& ad Att. ep.
20. lib. 5.

vnica turri. ep.
20. l. 5. ad Att.

ep. 10. lib. 5. ad
Att.

ut mihi suppli-
cationes decre-
nantur.

rogamus enim,
quorum volun-
tati non valde
confidimus:
admonemus,
quos optime
animatos erga
nos credimus.
lib. I. epist. 9.
paene in extre-
mo.
opinor, C. An-
tonio: cui de-
ceret supplica-
tio. Diol. 37.

ob extinctam
coniurationē.
Quinct. in Pilo-
nem, Phil. 14.
si armis contra
Clodiu certare
voluissē.

vide Pedianū.

græcè etiā Ci-
cero scripsit, vt
commentariū
de consularu
suo. ep. I. lib. 2.
ad Att.

mos homines & rogare solere, & rogari scio, ta-
men admonendum potius te a me, quam rogan-
dum, * puto. Tu es enim is, qui me tuis senten-
tijs sacpissime ornasti; qui oratione, qui praedica-
tione, qui summis laudibus in senatu, in concioni-
bus ad caelum extulisti; cuius ego semper tanta
esse verborum pondera putavi, vt, vno verbo tuo
cum mea laude coniuncto, omnia consequi me ar-
bitrarer. Te denique memini, cum cuidam * cla-
rissimo, atque optimo viro supplicationem non de-
cerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob
eas res, quas is consul in vrbe gessisset. Tu idem
mibi supplicationem decreuisti togato, non, vt mul-
tis, rep. bene gesta, sed, vt nemini, rep. conser-
uata. Mitto, quod inuidiam, quod pericula, quod
omnes meas tempestates & subieris, & multo e-
tiam magis, si per * me licuisset, subire paratissi-
mus fueris; quod denique inimicum meum, tuum
inimicum putaris: cuius etiam interitum, vt faci-
le intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis
caussa in senatu defendenda approbaris. A me
autem haec sunt profecta, quae ego in beneficij lo-
co non pono; sed in veri testimonij, atque iudicij:
non vt praestantissimas tuas virtutes tacitus admi-
rarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus
orationibus, sententijs dicendis, causis agendis,
omnibus scriptis, graecis, latinis, omni denique
varietate litterarum mearum te non modo ijs,
quos vidissemus, sed ijs, de quibus audissemus,
omnibus anteferre. Quaeres fortasse, quid sit,
quod

quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a senatu tanti aestimem. agam iam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paternam. Si quisquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire videor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus vulgi; ego profecto is sum. testis est consulatus meus: in quo, sicut in reliqua vita, fateor ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset, ipsam quidem gloriam per se numquam putavi expetendam. itaque & provinciam* ornatam, & spem non dubiam triumphi* neglexi. sacerdotium denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillime consequi possem, non appetini. idem post iniuriam* acceptam, quam tu reip. calamitatem semper appellas, meam non modo non calamitatem, sed etiam gloriam, studui quamornatissima senatus, populiq. R. de me iudicia intercedere. itaque & augur* postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meae voluntati, in qua inest aliqua vis desiderij ad sanandum vulnus iniuriae, ut faueas, adiutorque sis, quod paullo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi, nequaquam paribus

ep. 2. lib. 5.

si in provinciā
item.exsilium suum
significat.vide oratione
2. in Antoniū,
& in principio
de claris orat.
& Plur.

triumphum.

eum in senatu
sententiâ dicens

duabus legioni
bus.ep.15.l.5.
ad Att. & hic
ep.9 lib.3. & 1.
hucus lib.

cum Appij in-
stitutis afflictis
essent. ad Att.
lib.5.ep.16.&
lib.6.ep.1.

magis placeret,
illustriores.

bus rebus, honores* summos a senatu consecuti
sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse vi-
deor (scis enim, quam attente te audire* soleam)
te non tam res gestas, quam mores, instituta,
atque vitam imperatorum spectare solere in ha-
bendis, aut non habendis honoribus. quod si in
mea causa considerabis; reperies me exercitu im-
becillo* contra metum maximi belli firmissimum
praesidium habuisse aequitatem, & continentiam.
his ego subsidijs ea sum consecutus, quae nullis le-
gionibus consequi potuissem. ut ex alienissimis so-
cijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redde-
rem; animosq. novarum rerum expectatione su-
spensos, ad veteris imperij benevolentiam traduce-
rem. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad
te, a quo vno omnium sociorum querellae audiun-
tur. cognoscas ex ijs, qui meis institutis se recrea-
tos* putant. cumq. omnes vno prope consensu de
me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, prae-
dicabunt: tum duae maximae clientelae tuae, Cy-
prus insula, & Cappadociae regnum, tecum de
me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui
vni tibi est maxime necessarius. Quae si etiam
maiora sunt; & in omnibus saeculis pauciores viri
reperi sunt, qui suas cupiditates, quam qui ho-
stium copias, vincerent: est profecto tuum, cum
ad res, bellicas haec, quae variora, & difficilio-
ra sunt, genera virtutis adiunxeris, ipsas etiam il-
las res gestas instiores* esse, & maiores, putare.
Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi
meae,

meae, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior vlla vniquam res in vita fuit, nec hominum generi maius a deis minus vllum est datum. haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum, quibus a pueritia dediti, ac deuincti soli propemodum * nos philosophiam illam veram, & antiquam, quae quibusdam otij esse, ac desidia videtur, in forum, atque in remp. atque in ipsam aciem paene deduximus, tecum agit de mea laude: cui negari * a Catone fas esse non puto. quamobrem sic tibi persuadeas velim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.

vide prooemium
paradoxorum.

negavit tamen,
vt patet in ep.
sequenti, & xi.
lib. 8. & i. & 2.
lib. 7. ad Att.

ARG. Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreuerit, & tamen decretam gaudet: seq. de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. Cato s. d. M. Ciceroni imp. 5

QVOD & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuam virtutem, innocentiam, * diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris pari industria administrare gaudeam. itaque, quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia, consilioq. tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij

hoc addidit,
quia potest esse
virtus sine innocentia: nec
desunt exempla.

vide ad Att. ep.
1. & 2. lib. 7.

excusat se
quod supplica-
tionem non de-
creuerit.
ep. xi. lib. 8.

Stoicorū enim
breuis oratio.

Stoicus autem
Cato in orat.
pro Murena.

imperij nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. supplicationem * decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quam tibi rescribere acceptum manus; gaudeo. quod si triumphi prerogatiuam putas supplicationem; & ideo casum potius, quam te, laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, quam vi militum, aut benignitate decorum, retentam, atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque haec ego ideo ad te contra consuetudinem * meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus; &, quod tu maluisti, factum esse gaudere. * Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq. socijs, & reip. praesta.

ARG. Exponit, eximia cum Catonis laude, quantum voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

opinor, ait; ne videatur, homo consularis, & paene sexagenarius, poetas le-
gitare.

Cicero s. D. Catoni.

6

LAETVS sum laudari me, inquit Hecctor, opinor * apud Naeuium, abs te pater laudato viro.

ca

ea est enim profecto iucunda laus, quae ab ijs profiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione litterarum tuarum, uel testimonijs sententiae dictae, nihil est, quod me non affecutum putem. idq. mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido ueritati dares. et, si non modo unus, uerum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum existisse mirabile est: quum ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quae est ad me perscripta a meis necessarijs. sed causam meae uoluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. quae etiam si parum* iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse uideatur. spero autem illum ordinem, pro meis obrep. susceptis laboribus, me non indignum honore,* usitato praesertim, existimaturum. quod si ita erit; tantum ex te peto, quod amicissime scribis; ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod malueram, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo: resq. ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicatiois fuisse iucundum, quod scribendo affuisti.* haec enim s. c. non ignoro ab amicissimis eius, cuiusde honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediè uidebo, atque utinam rep. meliore, quam timeo.* Vale.

plures erant Catones, sed unus uere Cato. nominatur enim C. Cato ep. 2. 4.] s. 6. lib. 1.

quia supplicatio non decreuit.

triumpho.

ad Att. ep. 1. lib. 7.

iam emergebat inter Caesarem, & Pompeium discordia.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruuele consule designato: petitq. ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

Cic. procos. s. d. M. Marcello cos.

7

ep. 4. lib. 3.

ultimas non orbis terrae, sed imperii Romani.

eius gratia consulem factū C. Marcellum, significat.

idem in lib. de claris orat.

cap. 17. lib. 2.

Marcello enim & Sulpicio eos. nunc in provinciam.

nondum enim satis certa.

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello consule * facto, fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid praesentes sentiant. nos quidem loquimur, & a te ipso missi in ultimas * gentes, ad caelum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustissimis laudibus. nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuq. me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & iudicaris: tamen, hoc uel tuo * facto uel populi R. de te iudicio, multo acrius, uehementiusq. diligo; maximaq. laetitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq. optimis, omnibus dilectis, factis, studijs, institutis uel me tui similem * esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad praeclearissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu * mihi & s. c. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, et me absentem diligas, atque defendas. Quae mihi de Parthis nunciata sunt; quia non putabam a me etiam * nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

ARG.

ARG. C. Marcello de consulatu gratulatur: suāq.
illi dignitatem commendat.

Cicero procos. s. d. C. Marcello
cos. des.

8 hic est, qui ex
Octavia, Augu-
sti sorore, Mar-
cellum genuit:
de quo Virg.
lib. 6.

2 MAXIMA sum laetitia affectus, cum audiui,
te consulem factum esse: eumq. honorem tibi deos
fortunare uolo, atque a te pro tua, parentisq. tui
dignitate administrari. nam cum te semper dilexi,
amauique, quod mei amantissimum cognoui in om-
ni varietate rerum mearum: tuum patris tui plu-
ribus beneficijs, uel defensus tristibus temporibus,
uel ornatus secundis, necesse est ut & sim totus ue-
ster, & esse debeam: cum praesertim matris tuae,
grauissimae, atque optimae feminae, maiora erga sa-
lutem, dignitatemq. meam studia, quam erant a mu-
liere postulanda, perspexerim. quapropter a te peto
maiores in modum, ut me absentem diligas, atque
defendas. Vale.

in honoribus,
& laboribus, dī
xit ep. 4. lib. 13.
& ep. 29. eiusdē
libri, & hic in
ea, quae sequi-
tur proxima.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule fa-
cto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac
libros quoque de iure augurali composuit. lib. 2. de
Diuin. & Carisius.

Cicero procos. s. d. C. Marcello
collegae.

9

MARCELLVM tuum* consulem factum, teq. filium.
ea laetitia affectum esse, quammaxime optasti, mi-
rum in modum gaudeo, idq. cum ipsius caussa,
tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissi-
mum iudico: cuius erga me singularem beneuo-

cp. 4. & 16. l. 13

matri consulis
designati.

lentiam uel in labore* meo, uel in honore perspexi:
totā denique domum uestram uel salutis, uel digni-
tatis meae studiosissimā, cupidissimāq. cognoui. Qua-
re gratum mihi feceris, si uxori tuae Iuniae* gra-
uissimae, atque optimae feminae, meis uerbis eris
gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absen-
tem diligas, atque defendas. Vale.

ARG. Commendat studiose suam existimationem
consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. s. d. C. Marcello

C. F. cos.

10

Marcellos, &
Marcellinos
gentiles fuisse
Pedianus scri-
bit.
erga me.

ut laudari, &
honorari, te eo
sule, possent,
supplicatione
decernenda,

patruelis, M.
Marcellus.
Suetonius in
Iulio.

QVANDO id accidit, quod mihi maxime fuit
optatum, ut omnium Marcellarum, Marcellino-
rum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis
uestri fuit erga me semper animus) quando ergo
ita accidit, ut omnium uestrum studio* tuus consu-
latus satisfacere posset, in quem meae res gestae,
lausque,* & honor* earum potissimum incideret:
peto a te id, quod facillimum factu sit, non asper-
nante, ut confido, senatu; ut quam honorificentis-
simum s. c. litteris meis recitatis, faciendum cu-
res. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis
omnibus; allegarem ad te illos, a quibus intelligis
me praecipue diligi. Patris tui beneficia in me
sunt amplissima. neque enim salutis meae, neque
honori amicior quisquam dici potest. frater* tuus
quanti me faciat, semperq. fecerit, esse hominem,
qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique
tota me semper omnibus summis officiis prosecuta
est.

eque uero tu in me diligendo cuiquam concessuorum. Quare a te peto maiorem in modum, e per te quam ornatisimum uelis esse, meamque in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus existimationem* satis tibi esse commendatam ep. xi. lib. 8.
 putes. Vale.

ARG. Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

Cicero imp. s. d. C. Marcello cos. 11

QUANTAE tibi curae meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; et si res* ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium litteris. itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturusque. si cum studiose, tum libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem meminim malui, quam tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, quia mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem, quam obrem tibi uelim ij sint exitus, * quos mereris, quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quae incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, ut spero; uidebo. Vale.

cum decretam
 mihi supplicationem audire.

cum honorem
 tibi deos foru
 nare nolo, dixit
 ep. 8 & 12.

ARG. Granulatur de consulatu: petitque, ut operā det, ne quid sibi temporis ad suum annuum provinciale munus addatur.

qui Catilinam
lege Plautia in
terrogat. Sal-
lustius.

Cicero imp. s. d. L. Paullō.
cos. des.

12

ET SI mihi numquam fuit dubium, quin te popu-
lus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro am-
plissima * familiae dignitate, summo studio cunctis
suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili
laetitia sum affectus, cum id mihi nunciatum est:
eumq. honorem tibi deos fortunare uolo, a teq. ex
tua, maiorūq. tuorum dignitate administrari.
atque utinam praesens illum diem mihi optatissi-
mum, uidere potuissem, proq. tuis amplissimis erga
me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, stu-
diūq. nauare. quam mihi facultatem quando hic
nec * opinatus, & improuisus prouinciae casus eri-
puit: tamen, ut te consulem remp. pro tua dignitate
gerentem uidere possim, magnopere a te peto, ut
operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriae, ne ue
quid temporis ad meum annum munus accedat:
quod si feceris; magnus ad tua pristina erga me stu-
dia cumulus accedet. Vale.

ARG. Petit, ut de suis rebus gestis quam honorifi-
centissime decernendum curet: suamq. illi etiam ce-
teris in rebus existimationem commendat.

Cicero imp. s. d. Paullō.

13

MAXIME mihi fuit optatum, Romae esse
tecum, multas ob causas, sed praecipue, ut & in
petendo, & in gerendo consulatu meum tibi de-
bitum studium perspicere posses. ac * petitionis qui
dem

correctio ad id,
quodd iixerat,
in petendo.

dem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam uolebam. in consulatu uero cupio equidem te minus habere negotii: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse: te meum, cum id ætatis sim, perspicere non posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter uoluntatem. ornasti * consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq. existimatio postulare uideatur, ut a te pluribus uerbis contendam, ac petam, ut quam honorificentissimum s. c. de meis rebus gestis * faciendum cures: non audeo uehementèr a te contendere; ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitum putem. quare, ut te uelle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes gentes * sciunt de me optime meritum, breuiter petam. Si alii consules essent; ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quam amicissimos redderes. nunc, cum tua summa potestas, summaq. auctoritas, notaq. omnibus nostra necessitudo sit; uehementèr te rogo, ut & quam honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quam celerrime. dignas res esse & honore, & gratulatione, cognoscas ex ijs litteris, quas ad te, & ad collegam, * & senatum publice misi: omniumq. mearum reliquarum rerum,

studii, & officii tuis.

in Amiano.
cp. 4.
Paulle.
B. 1. 1. 1.

significat prædicari a se etiã in prouincia, quantum Paullo debeat.

C. Marcellanæ litteræ nō extant.

quam antea suscepisti.

absens supplicationes, praesens triumphū.

maximeq. exsistimationis meae procurationem, susceptam, *uelim habeas; in primisq. tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. cupio te consulem uidere, omniaque, quae spero, cum absens, *tum etiā praesens te consule assequi. Vale.

ARG. Significat se ea facturum Fabii causa, quae Cassius rogatur; doler, se Cassium nō uidisse ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

Cicero s. d. C. Cassio proquaes. 14

quaestor eum M. Crasso in Syriam ierat.

puto esse quem lib. 2. commendat Coelio, & Papirio Paeto ep. 25. lib. 9.

M. FABIVM quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quaestum. multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem, & obseruantiam. sed tamen, quod te ab eo egregie diligis sensi, multo amicitior ei sum factus. itaque quamquam profecerunt litterae tuae; tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quae rogas. Tu, multis de causis uellem, me cōuenire potuisses: primū ut te, quem iādiu plurimi facio, tanto intervallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tum, ut, quibus de rebus uellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis interuallis *temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur ueremur.

triennio enim ante in Syriam quaestor Cassius ierat eum

Crasso, L. Domi-
tio, & Ap. Clau-
dio cos.

hementius. id quando non accidit, utemur bono lit-
terarum, & eadem fere absentes, quae si coram es-
semus, consequemur. vnus scilicet ille fructus,
qui in te videndo est, percipi litteris non potest.
alter gratulationis est, is quidem exilior, quam
si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen et
feci ante, & facio nunc, tibiq. cum pro rerum
magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate
temporis gratulor, quod te de prouincia deceden-
tem summa laus, & summa gratia prouinciae
prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris
rebus coram communicassemus inter nos, conficia-
mus idem litteris. ego ceterarum rerum causa ti-
bi Romam properandum magnopere censeo. nam
& ea, quae reliqui, tranquilla de te erant: & hac
tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum
fore intelligo. sed, si quae sunt onera tuorum; si
tanta sunt, ut ea sustinere possis; nihil tibi erit
lautius, nihil gloriosius: sin maiora; considera,
ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus.
huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis,
quid sustinere possis. si potes; laudabile, atque po-
pulare est: sin plane non potes; absens hominum ser-
mone facilius sustinebis. De me autem idem te-
cum his ago litteris, quod superioribus egi, ut
omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi
ad hanc prouinciam, quam & senatus, * & popu-
lus annuam esse voluit, temporis prorogetur. hoc
a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas
putem. habes Paullum * nostrum nostri cupidissi-
mum:

Parthos, post
nec & Crassi, de-
uicerat. Iusti-
nus, lib. 42. Vel-
leius lib 2.

ideo dixit ep. 7.
& S. C. & lege.

Paullum, con-
lem designatū:

Curionem tribunum pl. designatum, item Furnium, ep. 18. l. 5. ad Att.

cuius soror uxorem erat Cassij. Plur in Bruto.

num: est Curio: * est Furnius. * sic velim enitere, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus verbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo * maxima. itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, litterasq. ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam saepissime. Vale.

ARG. Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

Cicero s. d. Cassio.

15

uterque enim, victo in Thessalia Pompeio, se Caesari tradidit.

ut statuere-
mus, deponenda ne essent arma, an retinenda.

ET SI uterque * nostrum, spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia voluit: tamen, quando eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam a te expectare. etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut vno proelio putarem si non totam causam, at certe nostrum iudicium * definiri conuenire. neque quisquam hanc nostram sententiam vere vnumquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quam imminutam

nutam & debilitatam manere. ego autem ex in-
 teritu eius nullam spem scilicet * mihi propone-
 bam, ex reliquijs magnam. sed ea sunt consecuta,
 vt magis mirum sit accidere illa potuisse, quam
 nos non vidisse ea futura, nec, cum homines esse-
 mus, diuinare potuisse. equidem fateor meam con-
 iecturam hanc fuisse, vt, illo * quasi quodam fatali
 proelio facto, & victores communi saluti consule-
 re vellent, & victi suae. vtrumque autem posi-
 tum esse arbitrabar in celeritate victoris. quae si
 fuisset, eandem clementiam experta esset Afri-
 ca, * quam cognouit Asia, quam etiam Achaia,
 & vt opinor, ipso legato, ac deprecatore. amif-
 sis autem temporibus, quae plurimum valent,
 praesertim in bellis civilibus, interpositus annus
 alios induxit, vt victoriam sperarent, alios, vt ip-
 sum, vinci, contemnerent. atque horum malorum
 omnium culpam fortuna sustinet. quis enim aut
 Alexandrini belli tantam moram huic bello adiun-
 ctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem* Asiae
 terrorem illaturum putaret? nos tamen, in consi-
 lio pari, casu dissimili vsi sumus. tu enim eam par-
 tem petisti, vt & consilijs interesses, &, quod
 maxime curam leuat, futura animo prospicere
 posses: ego, qui festinaui, vt Caesarem in Italia
 viderem, (sic enim arbitrabamur) eumque,
 multis honestissimis viris conseruatis, redeuntem,
 ad pacem currentem, vt aiunt, incitarem, ab il-
 lo longissime * & absim, & absui: versor autem
 in gemitu Italiae, et in vrbis miserrimis querellis:
 quibus

elegantè vsus-
 patum pro ni-
 mirum.ep. 6.
 lib.a.

Pharsalico.

quae tum bellu
 Scipione duce
 reparabat.

Mithridatis fi-
 lium, què mox
 Caesar vnica pu-
 gna profligauit;
 vnde illud, Ve-
 ni, vidi, vici.

cum Caesar co-
 tra Pharnacem
 in Ponto bellu
 gereret,

triumplum.

eum in senatu
sententiâ dies

duabus legioni
bus.ep.15.l.5.
ad Att. & hic
ep.9 lib.3. & 1.
hucus lib.

eum Appij in-
stitutis afflicti
essent. ad Att.
lib. 5. ep. 16.&
lib.6.ep.1.

magis placeret,
illustriores.

bus rebus, honores* summos a senatu consecuti
sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse vi-
deor (scis enim, quam attente te audire* soleam)
te non tam res gestas, quam mores, instituta,
atque vitam imperatorum spectare solere in ha-
bendis, aut non habendis honoribus. quod si in
mea causa considerabis; reperies me exercitu im-
becillo* contra metum maximi belli firmissimum
praesidium habuisse aequitatem, & continentiam.
his ego subsidijs ea sum consecutus, quae nullis le-
gionibus consequi potuissem. ut ex alienissimis so-
cijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redde-
rem; animosq. nouarum rerum expectatione su-
spensos, ad veteris imperij benevolentiam traduce-
rem. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad
te, a quo vno omnium sociorum querellae audiun-
tur. cognoscas ex ijs, qui meis institutis se recrea-
tos* putant. cumq. omnes vno prope consensu de
me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, prae-
dicabunt: tum duae maximae clientelae tuae, Cy-
prus insula, & Cappadociae regnum, tecum de
me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui
vni tibi est maxime necessarius. Quae si etiam
maiora sunt; & in omnibus saeculis pauciores viri
reperi sunt, qui suas cupiditates, quam qui ho-
stium copias, vincerent: est profecto tuum, cum
ad res, bellicas haec, quae rariora, & difficilio-
ra sunt, genera virtutis adiunxeris, ipsas etiam il-
las res gestas iustiores* esse, & maiores, putare.
Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi
meae,

meae, philosophiam ad te allegem : qua nec mihi carior vlla vniquam res in vita fuit, nec hominum generi maius a deis minus vllum est datum. haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum, quibus a pueritia dediti, ac deuincti soli propemodum * nos philosophiam illam veram, & antiquam, quae quibusdam otij esse, ac desidia videtur, in forum, atque in remp. atque in ipsam aciem paene deduximus, tecum agit de mea laude: cui negari * a Cato-
ne fas esse non puto. quamobrem sic tibi persua-
deas velim : si mihi tua sententia tributus honos ex
meis litteris fuerit, me existimaturum, cum au-
ctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod
maxime cupierim, contigisse. Vale.

vide prooemiū
paradoxorum.

negauit tamē,
vt patet in ep.,
sequenti, & xi.
lib. 8. & i. & 2.
lib. 7. ad Att.

ARG. Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreuerit; & tamen decretam gaudet: seq. de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. Cato s. d. M. Cicroni imp. 5

QVOD & resp. me, & nostra amicitia hor-
tatur, libenter facio, vt tuam virtutem, inno-
centiam, * diligentiam, cognitam in maximis re-
bus togati, armati foris pari industria administra-
re gaudeam. itaque, quod pro meo iudicio fa-
cere potui, vt innocentia, consilioq. tuo defensam
provinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso
rege regnum, sociorum reuocatam ad studium
imperij

hoc addidit,
quia potest esse
virtus sine in-
nocentia: nec
desunt exempla.

vide ad Att. ep.
1. & 2. lib. 7.

excusat se
quod supplica-
tionem non de-
creuerit.
ep. xi. lib. 8.

Stoicorū enim
brevis oratio.

Stoicus autem
Cato in orat.
pro Murena.

imperij nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. supplicationem* decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum maioris; gaudeo. quod si triumphi prerogatiuam putas supplicationem; & ideo casum potius, quam te, laudari vis: neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, quam vi militum, aut benignitate deorum, retentam, atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque haec ego ideo ad te contra consuetudinem* meam pluribus scripsi, ut, quod maxime volo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & voluisse tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus; &, quod tumaluisse, factum esse gaudere.* Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq. socijs, & reip. praesta.

ARG. Exponit, eximia cum Catonis laude, quantum voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litteratum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

opinor, ait; ne videatur, homo consularis, & paene sexagenarius, poetas le-
gitare.

Cicero s. d. Catoni.

6

LAETVS sum laudari me, inquit Hector, opinor* apud Naeuium, abs te pater laudato viro.

ca

ea est enim profecto iucunda laus, quae ab ijs profiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione litterarum tuarum, uel testimoniis sententiae dictae, nihil est, quod me non affecutum putem. idq. mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido ueritati dares. et si non modo unus, uerum etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum existisse mirabile est: quoniam ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quae est ad me perscripta a meis necessarijs. sed causam meae uoluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. quae etiam si parum * iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse uideatur. spero autem illum ordinem, pro meis ob rebus susceptis laboribus, me non indignum honore, * usitato praesertim, existimaturum. quod si ita erit; tantum ex te peto, quod amicissime scribis; ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo: resq. ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribendo affuisti. * haec enim

ad Att. ep. 1. lib. 7.

s. c. non ignoro ab amicissimis eius, cuiusde honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediē uidebo, atque utinam rep. meliore, quam timeo. * Vale.

plures erant Catones, sed unus uere Cato. nominatur enim C. Cato ep. 2. 4. §. 6. lib. 1.

quia supplicatione non decreuit.

triumpho.

iam emergebat inter Caesarem, & Pompeium discordia.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruale consule designato: petitq. ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

Cic. procos. s. d. M. Marcello cos.

7

ep. 4. lib. 8.

ultimas non orbis terrae, sed imperii Romani.

eius gratia consule factū C. Marcellum, significat.

idem in lib. de claris orat.

Marcello enim & Sulpicio cos. iuit in provinciam.

nondum enim satis certa.

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello consule * facto, fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid praesentes sentiant. nos quidem loquimur, & a te ipso missi in ultimas * gentes, ad caelum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustissimis laudibus. nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuq. me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & iudicaris: tamen, hoc uel tuo * facto uel populi R. de te iudicio, multo acrius, uehementiusq. diligo; maximaq. laetitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq. optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis uel me tui similem * esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad praeclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu * mihi & s. c. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, et me absentem diligas, atque defendas. Quae mihi de Parthis nunciata sunt; quia non putabam a me etiam * nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

ARG.

ARG. C. Marcello de consulatu gratulatur: suāq.
illi dignitatem commendat.

Cicero procos. s. d. C. Marcello
cos. des.

hic est, qui ex
Octavia, Augu-
sti sorore, Mar-
cellum genuit:
de quo Virg.
lib. 6.

MAXIMA sum laetitia affectus, cum audiui,
te consulem factum esse: cuiusq. honorem tibi deos
fortunare uolo, atque a te pro tua, parentisq. tui
dignitate administrari. nam cum te semper dilexi,
amauique, quod mei amantissimum cognoui in om-
ni varietate rerum mearum: tum patris tui plu-
ribus beneficijs, uel defensus tristibus temporibus,
uel ornatus secundis, necesse est ut & sim totus ue-
ster, & esse debeam: cum praesertim matris tuae,
grauissimae, atque optimae feminae, maiora erga sa-
lutem, dignitatemq. meam studia, quam erant a mi-
liere postulanda, perspexerim. quapropter a te peto
maiores in modum, ut me absentem diligas, atque
defendas. Vale.

in honoribus,
& laboribus, de
xii ep. 4. lib. 13.
& ep. 29. eiusd.
libri, & hic in
ea, quae sequi-
tur proxima.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule fa-
cto. erat autem collega Ciceronis in augurato: ac
libros quoque de iure augurali composuit. lib. 2. de
Diuin. & Carisius.

Cicero procos. s. d. C. Marcello
collegae.

9

MARCELLVM tuum* consulem factum, teq. filium.
ea laetitia affectum esse, quammaxime optasti, mi-
rum in modum gaudeo, idq. cum ipsius caussa,
tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissi-
mum iudico: cuius erga me singularem beneuo-

ep. 4. & 16. l. 13

matri consulis
designati,

lentiam uel in labore* meo, uel in honore perspexi:
totā denique domum uestram uel salutis, uel digni-
tatis meae studiosissimā, cupidissimāq. cognoui. Qua-
re gratum mihi feceris, si uxori tuae Iuniae* gra-
uissimae, atque optimae feminae, meis uerbis eris
gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absen-
tem diligas, atque defendas. Vale.

ARG. Commendat studiose suam existimationem
consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. s. d. C. Marcello

C. F. cos.

10

Marcellos, &
Marcellinos
gentiles fuisse
Pedianus scri-
bit.
erga me.

ut laudari, &
honorari, te &
sule, possent,
supplicatione
decernenda.

patruelis, M.
Marcellus
Suetonius in
Iulio.

QVANDO id accidit, quod mihi maxime fuit
optatum, ut omnium Marcellarum, Marcellino-
rum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis
uestri fuit erga me semper animus) quando ergo
ita accidit, ut omnium uestrum studio* tuus consu-
latus satisfacere posset, in quem meae res gestae,
lausque,* & honor* earum potissimum incideret:
peto a te id, quod facillimum factū sit, non asper-
nante, ut confido, senatu; ut quam honorificentis-
simum s. c. litteris meis recitatis, faciendum cu-
res. Si mihi tecum minus esset, quam est cum tuis
omnibus; allegarem ad te illos, a quibus intelligis
me praecipue diligi. Patris tui beneficia in me
sunt amplissima. neque enim saluti meae, neque
honori amicior quisquam dici potest. frater* tuus
quanti me faciat, semperq. fecerit, esse hominem,
qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique
tota me semper omnibus summis officiis prosecuta
est.

est. neque uero tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare a te peto maiorem in modum, ut me per te quam ornatisimum uelis esse, meamque & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus existimationem* satis tibi esse commendatam putes. Vale.

ep. xi. lib. 8.

ARG. Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

Cicero imp. s. d. C. Marcello cos. 11

QUANTAE tibi curae meus honos fuerit, & quam idem exstiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; et si res* ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium litteris. itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturumque sim cum studiose, tum libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem meminim malui, quam tibi; cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaque iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, quia mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recusem, quam obrem tibi uelim si sint exitus, * quos mereris, quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quae incurrebat in ipsas Etesias, propediem te, ut spero; uidebo. Vale.

cum decretam mihi supplicationem audire.

cum honorem tibi deos fortunare nolo, dixit ep. 8. & 12.

ARG. Gratulatur de consulatu: petitque, ut operaretur, ne quid sibi temporis ad suum annum prouinciale munus addatur.

qui Catilinam
lege Plautia in
terrogat. Sal-
lustius.

Cicero imp. s. d. L. Paullo.
cos.des.

12

ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te popu-
lus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro am-
plissima * familiae dignitate, summo studio cunctis
suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili
laetitia sum affectus, cum id mihi nunciatum est:
eumq. honorem tibi deos fortunare uolo, a teq. ex
tua, maiorumq. tuorum dignitate administrari.
atque utinam praesens illum diem mihi optatissi-
mum, uidere potuissem, proq. tuis amplissimis erga
me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, stu-
diumq. nauare. quam mihi facultatem quando hic
nec * opinatus, & improuisus prouinciae casus eri-
puit: tamen, ut te consulem remp. pro tua dignitate
gerentem uidere possim, magnopere a te peto, ut
operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriae, ne ne
quid temporis ad meum annum munus accedat.
quod si feceris; magnus ad tua pristina erga me stu-
dia cumulus accedet. Vale.

ARG. Petit, ut de suis rebus gestis quam honorifi-
centissime decernendum curet: suamq. illi etiam ce-
teris in rebus existimationem commendat.

Cicero imp. s. d. Paullo.

13

MAXIME mihi fuit optatum, Romae esse
tecum, multas ob causas, sed praecipue, ut & in
petendo, & in gerendo consulatu meum tibi de-
bitum studium perspicere posses. ac * petitionis qui
dem

correctio ad id,
quodd iixerat,
in petendo.

quam antea suscepisti.

absens supplicationes, praesens triumphū.

maximeq. existimationis meae procurationem, susceptam, * uelim habeas; in primisq. tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. cupio te consulem uidere, omniaque, quae spero, cum absens, * tum etiā praesens te consule assequi. Vale.

ARG. Significat se ea facturum Fabii causa, quae Cassius rogaturus dolet, se Cassium nō uidisse ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

Cicero s. d. C. Cassio pro quaes. 14

quaestor cum M. Crasso in Syriam ierat.

puto esse quem lib. 2. commendat Coelio, & Papirio Paeto ep. 25. lib. 9.

M. FABIVM quod mihi amicū tua commendatione das, nullum in eo facio quaestum. multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem, & obseruantiam. sed tamen, quod te ab eo egregie diligī sensi, multo amīcior ei sum factus. itaque quamquam profecerunt litterae tuae; tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quae rogas. Tu, multis de causis uellem, me cōuenire potuisses: primū ut te, quem iā diu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tum, ut, quibus de rebus uellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quae summis officiis ab utroque culta est, sed longis interuallis * temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur uehementem.

triennio enim ante in Syriam quaestor Cassius ierat cum

hementius. id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quae si coram essemus, consequemur. vnus scilicet ille fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest. alter gratulationis est, is quidem exilior, quam si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tamen et feci ante, & facio nunc, tibiq. cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de provincia decedentem summa laus, & summa gratia provinciae prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. ego ceterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo. nam & ea, quae reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. sed, si quae sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora; considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. si potes; laudabile, atque populare est: sin plane non potes; absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & senatus, * & populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. habes Paullum * nostrum nostri cupidissimum:

Crasso, L. Domitio, & Ap. Claudio cos.

Parthos, post necē Crassi, deuicerat. Iustinus, lib. 42. Vel. leius lib. 2.

ideo dixit ep. 7. & S. C. & lege.

Paullum, conlem designatū:

Curionem tribunum pl. designatum, sicut Furnium, ep. 18. l. 5. ad Att.

cuius soror uxor erat Cassij. Plut in Bruto.

mum: est Curio: * est Furnius. * sic velim enitere, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus verbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo * maxima. itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo, litterasq. ad me & continuo mittas, & cum Romam veneris, quam saepissime. Vale.

ARG: Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

Cicero s. d. Cassio.

15

utque enim victo in Thessalia Pompeio, se Caesari tradidit.

ut statuere-
mus, deponenda ne essent arma, an retinenda.

ET SI uterque * nostrum, spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia voluit: tamen, quando eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam a te expectare. etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut vno proelio putaremus si non totam causam, at certe nostrum iudicium * desiniri conuenire. neque quisquam hanc nostram sententiam vere vquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quam imminutam

nutam

nutam & debilitatam manere. ego autem ex interitu eius nullam spem scilicet * mihi proponebam, ex reliquijs magnam: sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non vidisse ea futura, nec, cum homines essemus, diuinare potuisse. equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, ut, illo * quasi quodam fati proelio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suae. vtrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris. quae si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, * quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, & ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. amissis autem temporibus, quae plurimum valent, praesertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum, vinci, contemnerent. atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem * Asiae terrorem illaturum putaret? nos tamen, in consilio pari, casu dissimili vsi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consilijs interesses, & quod maxime curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui, ut Caesarem in Italia vidcrem, (sic enim arbitrabamur) eumque, multis honestissimis viris conseruatis, redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo longissime * & absim, & absui: versor autem in gemitu Italiae, et in vrbis miserrimis querellis: quibus

elegantè vsurpatum pro nimium. ep. 6. lib. 1.

Pharfalico.

quae tum bellum Scipione duce reparabat.

Mithridatis filium, què mox Caesar vnica pugna præ fugauit, vnde illud, Veni, vidi, vici.

cum Caesar contra Pharnacem in Ponto bellum gereret,

Caesar, quo auctore publicis vulneribus morderemur.

suadebas enim ut ab armis abstinerem.

scripta videtur gerente bellum Caesare in Hispania contra Pompeij liberos quod indicat epistola 17.

quasi debitas.

Epicurei. ep. 19,

scripsit quaedam. Quint. lib. 10 cap. 1. & Horatius. Epicurus, Gargettius appellatus, ex pago: de quo Laetius.

quibus aliquid opis fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor * affuisset. Quare velim pro tua erga me perpetua benevolentia scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid expectandum, quid agendum nobis existimes. magni erunt mihi tuae litterae, atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem. * sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

ARG. Iocatur in opiniones Epicureorum, id est in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi coeperat.

Cicero procos. s. d. Cassio. 16

PVTO te iam suppedere, cum haec te tertia iam epistola ante oppressit, quam tu schedulam, aut litteram. sed non vrgeo: longiores enim expectabo, vel potius exigam. * ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse videre, cum scribo aliquid ad te: neque id κατ'εἰδῶλον φαντασίας, ut dicunt tui amici* noui, qui putant etiam δαιμονιαὶ φαντασίας spectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat, Catius* Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quae ille Gargettius, * & iam ante Democritus, εἰδῶλα, hic spectra nominat. his autem spectris etiam si oculi possent feriri, quod velis ipsa currunt; animus qui possit, ego non video. doceas tu me oportebit, cum saluus veneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat. neque solum de te,

de te, qui mihi haeres in medullis: sed, si insulam Britanniam coepero cogitare, eius ^{εἰδωλον} mihi aduolabit ad pectus? sed haec posterius. tento enim te, quo animo accipias. si enim stomachabere, * & moleste feres; plura dicemus; postulabimusque, ex qua haeresi vi hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. in hoc interdicto non solet addi, In hoc anno. quare si iam biennium, aut triennium est, cum virtuti nuncium remisisti, delenitus illecebris voluptatis; in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum vno fortissimo viro: qui, postea quam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimae dignitatis. in ista ipsa αἰψόσῃ metuo ne plus neruorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem venit, inquires? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem, de rep. enim nihil scribere possum. neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

quod irridere
videar Epicureo
rum sententias.

perfecta meta-
phora, nunciū
remisisti, deleni-
tus illecebris
voluptatis.

Caesarianis om-
nia ex libidine
admittantibus.

ARG. Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllae morte, de rumoribus Hispanici belli, de Panfa, de Cassij commoratione Brundisina.

Cicero s. d. Cassio.

17

PRAEPOSTEROS habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen, cum a me discedunt, flagitant litteras: cum ad me veniunt, nullas afferunt. atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam expectare dicunt. ergo ignoscas: alteras habebis has breues: sed expecta

ep. 10. lib. 11.

vide ep. 19. hu-
ius l. & 10. l. 9.
& lib. 2. de offi-
ciis.ad quam eme-
bat Sylla Pom-
peianorum bo-
na. ep. 19.Philipp 5. &
Festus.
quia nuper Epi-
cureus factus
es.
cum gratia, &
auctoritate va-
leret apud Cae-
sarem.

σπεῖτα πῶτα πρὸς πάντων. et si quid ego me tibi pur-
go, cum tui ad me inanes veniant, ad te cum epi-
stolis reuertantur? Nos hic, (tamen ad te scri-
bam aliquid) P. Syllam* patrem mortuum, habe-
bamus. alij, a latronibus, alij, cruditate, dice-
bant. populus non curabat. combustum enim esse
constabat. hoc tu pro sapientia tua feres aequo a-
nimo. quamquam πρόσωπον πόλεως amissimus.
Caesarem putabant moleste laturum, verentem
ne hasta* refrixisset. Mindius Marcellus, & Atilius
pigmentarius valde gaudebant se aduersarium per-
didisse. De Hispania nihil, sed expectatio valde
magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pan-
sa noster paludatus * ad 111. Kal. Ian. profectus
est: ut quinis intelligere posset, id quod tu nuper *
dubitare coepisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν esse.
nam, quod multos miserijs leuauit, * & quod se in
his malis hominem praebeuit; mirabilis enim viro-
rum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quod
adhuc Brundisij moratus es, valde probo, & gau-
deo, & mehercule puto te sapienter facturum, si
ἀχερόσπουδος fueris. nobis quidem, qui te ama-
mus, erit gratum. Et, amabo te, cum dabis post-
hac aliquid domum litterarum, mei memineris. ego
numquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis
litteris ire patiar. Vale.

ARG. Excusat breuitatem epistolae, festinatione
tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cas-
sij absentia.

Cicero s. d. Cassio. 18

LONGIOR epistola fuisse, nisi eo ipso tempore petita esset a me, cum iam iretur ad te: longior etiam, si *πλούατος* aliquem habuisset. nam *σπουδάζειν* sine periculo vix possumus. videre igitur, inquires, possumus. non mehercule facillime: verumtamen aliam aberrationem a molestiis nullam habemus. ubi* igitur, inquires, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. pudet enim servire. itaque facio, me alias res agere; ne convicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea causa molestē fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. vale bis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.

cur a philosophia solacium, & oblectatione non petis?

epist. 14.

ARG. Respondet ad duas epistolas, quae ante proximam superiorem leguntur. maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio virtutis, & iustitiae laudat.

Cassius s. d. Ciceroni. 19

NON mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te. videor enim cum praesente loqui, & iocari. nectamen hoc usu venit propter spectra Catiana: * pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, * ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum* ex urbe exisse, cum ipsius causa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum. spero enim homines intellecturos, quanto sis

epi. 16.

Pii. l. 13. c. 15. & Horatius Sat. 7. l. 1.

Festus in dictione, Paludatus.

to sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas, & clementia; atque ea, quae maxime mali petant, concupiscant, ad bonos peruenire. difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν esse: ἡδονῶν vero, & ἀναλυσίαν virtute, iustitia, & καλῶ παρὰ, & verum, & probabile est. ipse enim Epicurus, a quo omnes Catij, & Amasini, mali verborum* interpretes, proficiscuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδύς ἄνδρ' τοῦ καλοῦ καὶ δικαιοῦ ζῶν. itaque & Pansa, qui ἡδονῶν sequitur, virtutem retinet: & ij, qui a nobis φιλοδονοὶ vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesq. virtutes & colunt, & retinent. itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos videret, non quaesivit, quid bonum esset, & omnia bona coemit. * cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. nec tamen Caesar diutius nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium viderit. Nunc, ut ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. peream, nisi sollicitus sum, ac malo viderem, * & clementem dominum habere, quam nouum, & crudelem experiri. scis, Cnaeus quam sit fatuus: scis, quo modo crudelitatem* virtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet. neccor, ne nos rustice gladio velit ἀντιμυκτηρίσθαι. quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui quam velim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto* legas. sciam enim eodem tempore, quid me facere oportet.

Epicuri: cuius verba ab honesto, & iusto detorquent.

emit in auctione, quidquid poterit de bonis proscriptorum ciuium, dominantibus primū Sylla, deinde Caesare. ep. 17.

Caesarem potius, quam Cn. Pompeiū, Magni filium? ep. 14. lib. 4. & 3. lib. 7.

hilariter, tristes enim curis detinentur.

*oporteat. Ne longior sim, uale, & me, ut facis, ama.
Si Caesar uicit, celeriter me exspecta.*

ARG. Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore; laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

Cicero s. d. C. Trebonio.

20

ORATOREM meum* (sic enim inscripsi) Sabino* tuo commendavi. natio me hominis impulit, ut ei recte putarem. nisi forte candidatorum* licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius uultus, sermoq. constans habere quiddam a Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato, atque ita, si idem fiet a nobis. quamquam duae causae sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romae erant, ad provinciales amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos alijs officiis tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non uideo, qua re alia satisfacere possis. sed cetera scribes ad nos postea: nunc haec primo cupio cognoscere; iter tuum cuiusmodi sit; ubi Brutum* nostrum uideris; quam diu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. ego tantum me scire

ep. 18 lib. 1.
fortasse gentis
Albiae. ad Att.
lib. 13. ep. 14.
cum se populo
ad magistratus
peruenerit, quas
ista fides co-
gnominibus
gratia, commu-
dant.

libat Trebonius
in Alia ei a se-
natu decretā.
ep. 16 lib. 22.

qui metu ple-
bis ab Antonio
concitatae, mi-
litumq. uetera-
norum, urbe
excellerat.

PP puta-

*putabo, quantum ex tuis litteris habebō cognitum.
Cura ut ualeas, meq. ames amore illo tuo singulari.*

ARG. Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonii erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat. periisse enim Caluum ante, quam haec epistola scriberetur, id est ante Caesaris necem, patet ex libro, qui, Brutus, inscriptus est.

Cicero s. d. Trebonio.

21

de quo uide ep.
16. lib. 12.

accessisse tamē
aliquid, in pro
xima superiore
epistola dixit.

P. Clodio.

cum post Phar
salicam pugna
in Italia rediit.
ep. 35. lib. 10.

ET Epistolam tuam legi libenter, & librum
libentissime. sed tamen in ea voluptate hunc accepi
dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam
consuetudinis augendae nostrae, (nam ad amorem
quidem nihil poterat accedere*) tū discedis a nobis,
meq. tanto desiderio afficis, ut vnā mihi consola-
tionem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absen-
tis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur.
quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed
de te etiam mihi. nullam enim apud me reliqui-
sti dubitationem, quantum me amares. nam, ut
illa omittam, quae, ciuitate teste, fecisti, cum me-
cum inimicitias communicasti; cum me concionibus
tuis defendisti; cum quaestor in mea, atque in publi-
ca caussa consulum partes suscepisti; cum tribu-
no* pl. quaestor non paruisti, cui tuus praesertim
collega parceret: ut haec recentia, quae memine-
ro semper, obliuiscar; quae tua sollicitudo de me
in armis, quae laetitia in reditu,* quae cura, qui
dolor, cum ad te curae, & dolores mei perferren-
tur;*

tur; Brundisium denique te ad me uenturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses: ut haec igitur omittam, quae mihi tanti aestimanda sunt, quanti uitam aestimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facietum uidetur, quidquid ego dixi; quod alijs fortasse non item: deinde, quod illa, siue faceta sunt, siue sic, * sunt, narrante te, uenustissima: quin etiam, ante quam ad me ueniat, risus omnis paene consumitur. quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tam diu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. cum uero ea, quae scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam a se ipso, quam me a te, amari. cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo. quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam uenio. cui copiose, & suauiter scriptae, nihil est, quod multa respondeam. Primum enim ego illas Caluo * litteras misi, non plus, quam has, quas nunc legis, existimas exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id uere potuisse fieri putas. primum, quod ita iudicabam. acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo ualebat tamen, assequebatur, quod probaret. multae erant, & reconditae litterae: * uis non erat: ad eam igitur adhortabar. in excitando autem, &

minuendi uim
habet. Sic, ut
apud Terentium
in Heaut. Sic Sa-
tis. & ep. 13. l.
15. ad Att.

uide Tacitum in
 dialogo de ora-
toribus.

in lib. de claris
orat.

¶ facit ep. 1. l.
2. & ep. 8. l. 12.
& alibi saepis-
sime.

in aciendo, plurimum ualeat, si laudes* eum, quem
cohortere. Habes de Caluo iudicium, & consilium
meum; consilium, quod, hortandi caussa, laudau;
iudiciu, quod de ingenio eius ualde existimaui bene.
Reliquum est, tuam profectiorem amore prosequar,
reditum spe expectem, absentem memoria colam,
omne desiderium litteris mittendis accipiendisq.
leniam. Tu, uelim, tua in me studia, & officia mul-
tum tecum recordere: quae cum tibi liceat, mihi
nefas sit obliuisci; non modo uirum bonum me exi-
stimabis, uerum etiam te a me amari plurimum in-
dicabis.* Vale.

¶ si tua in me of-
ficia tecum re-
cordabere.

CICERONIS EPISTOLARVM,

AD TIRONEM,

LIBER XVI.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, aegrum Tironem libertum Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut valetudinem curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. s. d. Tironi humanissimo, & optimo.

VIDE, quanta in te sit suauitas: duas horas Thyrei * fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quam si uixerit tecum. is omnia pollicitus est, quae tibi essent opus: facturum * pu- to. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. uidebis, quid Curio *, quid Lysoni, quid medico * placeat. uolebam ad te Marionem remittere; quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitauimus unas litteras Marionem asferre posse, me autem crebras expectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras cunctem neminem praetermittam. ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio * habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trade. malo te paullo post ualentem, quam statim imbecillum uidere. cura

IDE, quanta in te sit suauitas: duas

horas Thyrei * fuimus: Xenomenes

hospes tam te diligit, quam si uixe-

rit tecum. is omnia pollicitus est,

quae tibi essent opus: facturum * pu-

to. mihi placebat, si firmior esses, ut

te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares.

uidebis, quid Curio *, quid Lysoni, quid medico * pla-

ceat. uolebam ad te Marionem remittere; quem, cum

meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitauimus

unas litteras Marionem asferre posse, me autem cre-

bras expectare. poteris igitur, & facies, si me dili-

gis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt,

quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter

perferant. equidem Patras cunctem neminem praeter-

mittam. ego omnem spem tui diligenter curandi in

Curio * habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil

nostri amantius. ei te totum trade. malo te paullo

post ualentem, quam statim imbecillum uidere. cura

opidum fuit

Messeniorum

similis figura

ep. 16. lib. 13 &

ad Att. ep. 4.

lib. x.

ep. 29. lib. 7. &

ep. 17. lib. 13.

Asclaponi. ep.

20. lib. 13. & 9.

huius lib.

Attici amicitia

mo. ep. 17. l. 13.

& ad Att. ep. 3.

& 6. lib. 8.

PP 3 igitur

igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam uale. Leucade proficiscens,
VII. id. Nou.

ARG. Scribit se aduersis uentis Corcyrae teneri: hortaturq. Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus nauiget.

Tullius, & Cicero s. d. Tironi suo. 2

SEPTIMUM iam diem Corcyrae tenebamur, Quintus autem pater, & filius Buthroti. solliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te litterarum. ijs enim uentis istinc nauigatur, qui si esset, nos Corcyrae non sederemus.* cura igitur te, & confirma; &, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui te non diligit. carus omnibus, expectatusq. uenies. Cura ut ualeas etiam atque etiam Tiro noster. Vale. xv. Kal. Nou. Corcyrae.

ARG. Suum Tironis desiderium significat. Tullius, & Cicero meus, & frater, & fratris F. s. d. Tironi suo. 3

PAVLO facilius putavi posse me ferre desiderium tui, sed plane non fero. & quamquam magni ad honorem* nostrum interest, quamprimum ad urbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui a te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin, postea quam cibum cepisti,

nihil agentes,
sic Terentius,
sedere domi
uirginem tam
grandem.

triumphum eo
gritabat: sed,
eum ne discor
diae ciuiles im
pedirent, uere
batur. id quod
euenit.

pisti, uideris tibi me posse consequi: tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum ueniret; aut, si tu morarere, statim ad me rediret. tu autem hoc tibi persuade, si commodo ualeitudinis tuae fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecum; si intelliges opus esse, te Patris, conualescendi causa, paululum commorari, nihil me malle, quam te ualere. si statim nauigas, nos Leucade consequere. si te confirmare uis; & comites, & tempestates, & nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis. unum illud, mi Tiro, uideto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hae litterae moueant. quod ualeitudini tuae maxime conducet, si feceris; maxime obtemperaris uoluntati meae. haec pro tuo ingenio * considera. nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut ualentem uideamus, hortatur; desiderium, ut quamprimum. illud igitur potius: cura ergo potissimum, ut ualeas. de tuis innumerabilibus * in me officiis erit hoc gratissimum. III. non. Nou. Vale.

ut tibi faciundū uidebitur, ita facies.

epist. 6.

ARG. Scribit de sua sollicitudine, suoq. ad Alyziam accessu: rogat, ut ualeitudinem diligenter curet.

Tullius s. d. Tironi suo.

4

NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus*: tantum scribo, & tibi, & mihi maxime uoluptati fore, si te firmum quamprimum uidero. tertio die abs te ad Alyziam accesseram. is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum

quia sine te sum.

TP 4 fac

fac ut ualeas, uel quantum te a me scis diligere. Nonis
 Nou. Alyzia.

ARG. Rogat, ut omni cura ualetudini seruiat.

Tullius, & Cicero, & Q. pater, & filius
 s. d. Tironi suo.

Nos apud Alyziā, ex quo loco tibi litteras ante
 te dedimus, unum diem commorati sumus, quod
 Quintus nos consecutus non erat. is dies fuit non.
 Nou. inde ante lucem proficiscentes ante diē VIII.
 id. Nou. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes
 amas, & praecipue me, magistrum tuum, confirma
 te. ego ualde suspensio animo expecto, primum te sci
 licet, deinde Marionem cum tuis litteris. omnes cu
 pimus, ego in primis, quamprimum te uidere, sed, mi
 Tiro, ualentem. quare nihil properaris. satis quoti
 die uidero, si ualebis. utilitatibus tuis possum care
 re: te ualere, tua causa primum uolo, tum mea, mi
 Tiro. Vale.

ARG. Fere tota est hortatio ad curandam ualetu
 dinem.

Tullius Tironi suo s. d. & Cicero, &
 Q. pater, & Q. F.

V A R I E sum affectus tuis litteris, ualde
 priore pagina perturbatus, paullum altera re
 creatus. quare nunc quidem non dubito, quin,
 quoad plane ualeas, te neque nauigationi, neque
 uiae committas. satis te mature uidero, si plane
 confirmatum uidero. De medico & tu bene exi
 stimari scribis, & ego sic audio: sed plane cura
 tiones

etiones eius non probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum *κακόςμαχος* esses. sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysonem. * ad Curium vero, suauissimum hominem, et summi officij, summaeq. humanitatis, multa scripsi, in his, etiam ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, vereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Graeci: deinde, quod, cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit: sed cum tu laudas. tu igitur, quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas vlla in re, quod ad valetudinem opus sit, scripsi ad Curium, quod dixisses, daret. * medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia; urbana, provincialia; in re priuata, in publica; in studijs, in litteris nostris. omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. ego puto te bellissimo, si recte erit, cum quaestore Messinio * decursurum. non inhumanus est, teque, ut mihi visus est, diligit. et cum valetudini tuae diligentissime cōsulueris; tūc, mi Tiro, consulto navigationi. nulla in re iam festinare volo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet. et cum tua, & mea maxime interest te valere: tum multis est curae. adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, numquam te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te iudicabo.

ep. 10. l. 13. & v.
& 9. huius lib.

ep. 9. & ad Ata
ep. 5. & 6. l. 8.

L. Messinio, de
quo ep. 20 &
21. lib. 5. & ep.
16. lib. 13. ha-
buit & alterum
quaestorem, C.
Caesium, de
quo lib. 2. ep.
ultima.

*cabo. Vale, mi Tiro, vale, vale, & salve. Lep-
ta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. id.
Non. Leucade.*

ARG. Idem argumentum, ut Tiro valetudinem curet.

Tullius, & Cicero, & Q. Q.

S. D. Tironi.

7

TERTIAM ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiae. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. cum valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem praetermitto. cura, cura te, mi Tiro. quando non contigit, ut simul navigares; nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VI. id. Non. Attio, * vesperi.

ad hoc prom-
torium Anto-
nius ab Augu-
sto maritima
pugna victus
est.

ARG. Etiam Q. Cicero significat, quantae curae sibi Tironis valetudo sit.

Q. Cicero s. D. Tironi.

8

MAGNAE nobis est sollicitudini valetudo tua. nam tametsi qui veniunt, ἀνιδύων μὲν, χρο-
νότερα δὲ nunciant: tamen in magna consolatio-
ne ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis abfu-
turus es, is, cuius usum, & suavitatem desideran-
do sentimus. attamen, quamquam videre te tota
cogi-

cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longae nauigationi, & viae per hiemem, nisi bene firmum, committas. neue nauiges, nisi explorete. vix in ipsis tellis, & opidis frigus infirma valetudine vitatur; ne dum in mari, & via sit facile abesse ab iniuria temporis.

↓ ὅχος δὲ λεπτῶ χρωτὶ πολυμώτατον,

inquit Euripides. cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos eius versus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus, ac valens quamprimum venias. Ama nos, & vale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

hic versus in Euripidis tra-goedius, quae nunc extant, non reperi-ur. multas nomi-nant, quae desi-derantur. Ache-naeus, & Sui-das. ep. 15. l. 13.

ARG. Nauigationis descriptio, & ad curandam valetudinem beneuolentiae plena cohortatio.

Tullius, & Cicero, s. D.

Tironi suo.

9

Nos ate, vt scis, discessimus, ad I V. non. Nou. Leucadem venimus ad V I I I. id. Nou. ad V I I. Aethium, ibi propter tempestatem ad V I. id. morati sumus. inde ad V. id. Corcyram bellissime nauigauimus. Corcyrae fuimus vsque ad x v I. Kal. Dec. tempestatibus retenti. ad x v. Kal. a portu Corcyraeorum ad Cassiopen* stadia cxx. processimus. ibi retenti ventis sumus vsque ad I x. Kal. interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. nos eo die cenati soluimus. inde, austro lenissimo, caelo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodemq. vento postridie (id erat

de qua Plinius & Strabo.

erat ad VII. Kal. Dec.) hora quarta Brundisium
venimus: eodemq. tempore simul nobiscum in opi-
dum introijt Terentia, quae te facit plurimi. Ad
V. Kal. Dec. servus Cn. Plancij Brundisij tan-
dem aliquando mihi a te expectatissimas litteras
reddidit, datas idibus Nou. quae me molestia valde
leuarunt; vtinam omnino liberassent. sed tamen
Asclapo* medicus plane confirmat, propediē te va-
lentem fore. nunc quidem ego te hortor, vt omnem
diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam
prudentiam, temperantiam, amorem erga me no-
ui. scio te omnia facturum, vt nobiscum quamprimum
sis: sed tamen ita velim, vt ne quid prope-
res. symphoniam Lysonis* velim vitasses, ne in
quartam hebdomadam incideres. sed quando pu-
dori tuo maluisti obsequi, quam valetudini; reli-
qua cura. Curio misi, vt medico honos* haberetur,
& tibi daret, quod opus esset: me cui iussisset, cu-
raturum. equum, & mulum Brundisij tibi reli-
qui. Romae, vereor, ne ex Kal. Ian. magni tu-
multus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum
est, vt te hoc rogem, et a te petam, ne temere na-
uiges. solent nautae festinare quæstus sui causa.
cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile
tibi restat. si poteris, cum Mescinio: (caute is solet
nauigare) si minus, cum honesto* aliquo homine,
cuius auctoritate nauicularius moveatur. in hoc
omnem diligentiam si adhibueris, teq. nobis inco-
lumen praestiteris; omnia ante habebō. Etiam
atque etiam noster Tiro vale. Medico, Curio, Ly-
soni

ep. 10. lib. 16.

ep. 19. l. 13. item
1. & 6. huius li-
bri.

de pecunia in-
telligi, non de
honore. & ho-
norum, prae-
mium honoris
causa datum.
vide supra,
ep. 6.

honesto, hic nō
ad mores, sed
ad dignitatem
refertur.

soni de te scripsi diligentissime. Vale, salve.

ARG. Rogat, vt praeter valetudinem nihil curet; ad dit de aduentu suo ad urbem, de statu reip. ciuilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de praefectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia,

Q. Q. s. D. Tironi.

10

ET SI opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua causa doleo te non valere. sed quando in quartanam conuersa vis est morbi: sic enim scribit Curius: spero te, diligentia adhibita, etiam firmiorem* fore. modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi vt quam commodissime conualescas. non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. festinare te nolo; ne nauseae molestiam suscipias aeger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie non. Iam. obuiam mihi sic est proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiae, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, & vt arbitror, possem; cupiditates certorum* hominum (nam ex vtraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. omnino & ipse Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbis litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius* quidem no-

quia pituitam
& melancholicum humorem
quartana constitat exsiccare.
Galenus in 1.
de arte curat.
ad Glauconem

ep. 1. 4. & 10
huius lib.

tribuni pl.

fier.

Caesaris eodem.
de bel. ci. l. 1. &
pro Dicitato.

quo vno versiculo
summa in ciues po-
estas committeba-
tur. Sallustius in
Catil. & Caesar l. 1. de bel.
ci. & Philipp. 5.

Cruscellus, de
quo ep. 4. l. 8.

aduersus Caesarem.
ep. seque-
ntia.

ster, & Cassius, * nulla vi expulsi, * ad Caesarem cum Curione profecti erant; posteaquam senatus consulibus, praetoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne* quid resp. detrimenti caperet. numquam maiore in periculo ciuitas fuit: numquam improbi ciues haluerunt paratiorem ducem. omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Caesarem sero coepit timere. nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed Lentulus* cos. quo maius suum beneficium faceret, simul atque expedisset quae essent necessaria de rep. dixit se relaturum. nos agimus nihil cupide; eoq. est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quam quisque partem tueretur.* nos Capuam sumpsimus. Haec te scire volui. Tu etiam atque etiam cura ut valeas; litterasq. ad me mittas, quotiescumque habebis cui des. Etiam atque etiam vale. Datum prid. id. Ian.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuiliu exponit: tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius s. d. Tironi suo.

II

QVO in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atque vniuersae reip. ex co scire potes, quod domos nostras, et patriam ipsam vel diripiendam,* vel in flammendam reliquimus. in eum locum res deducta est, ut, nisi quis deus vel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidem,
ut veni

ep. 1. lib. 4.

ut veni ad urbē, non destiti omnia & sentire, et dicere, et facere, quae ad concordiam pertinerent. sed mirus inuaserat furor non solum improbis, sed etiam iis, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante nihil esse bello civili miserius. itaque cum Caesar amentia quadam raperetur; et, oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupasset; urbem reliquimus; * quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. quo quidem in casu sumus, vides. feruntur omnino condiciones ab illo, ut Pompeius eat in Hispaniam: delectus qui sunt habitus, & praesidia nostra dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem * Confidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque iam velle absentis * rationem haberi sui: se praesentem trinundinum petiturum. accepimus condiciones, sed ita, ut remoueat praesidia ex iis locis, quae occupauit; ut sine metu de his ipsis condicionibus Romae senatus haberi possit. id ille si fecerit, spes est pacis, non honestae, (leges enim imponuntur) sed quiduis est melius, quam sic esse, ut sumus. sin autem ille suis condicionibus stare voluerit; bellum paratum est, cuiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, praesertim cum a suis condicionibus ipse fugerit: tantum modo ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. delectus enim magnos habebamus: putabamusque illum metueri, si ad urbem ire coepisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas praeter transpadanos. * ex Hispaniaq.

hoc saepe in Pompeio reprehendit in ep. ad Atticum.

praetoria igitur facta.

quod ei lege promissum erat, ipso Pompeio consule pugnat. ep. 5. lib. 6.

quibus cum antea ius Latij Praetoriae

peius. Strabo
consul dedisset,
postea Caesar
& aedilis. & con-
sul de commu-
nicanda us ciu-
itate labora-
uit: quod po-
stremo dicta-
tor effecit. Sue-
tonius.

ad Att. ep. 10.
lib. 7.

gener. ep. 16.
lib. 1.

spaniaq. sex legiones, & magna auxilia, Afranio,
& Petreio ducibus, habet a tergo. videtur, si
insaniet, posse opprimi, modo ut vrbe salua. ma-
ximam autem plagam accepit, quod is, qui sum-
mam auctoritatem in illius exercitu habebat, T.
Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum,
& nobiscum est: multiq. idem facturi esse dicun-
tur. Ego adhuc orae maritimae praesum a For-
mijis. nullum maius negotium* suscipere volui, quo
plus apud illum meae litterae, cohortationesq. ad
pacem valerent. sin autem erit bellum; video me
castris, & certis legionibus praefuturum. Ha-
beo etiam illam molestiam, quod Dolabella noster*
apud Caesarem est. Haec tibi nota esse volui: quae,
caue, te perturbent, & impediant valetudinem
tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissi-
mum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum,
diligentissime te comendavi; ut & valetudinis tuae
rationem haberet, & nauigationis; & totum te
susciperet, ac tueretur. quem omnia facturum
confido: recepit enim, & mecum locutus est suauis-
sime. Tu quando eo tempore mecum esse non po-
tuisti, quo ego maxime operam, & fidelitatem de-
sideravi tuam; caue festines, aut committas, ut
aut aeger, aut hieme nauiges. numquam ego sero
te uenisse putabo, si saluus veneris. adhuc nemi-
nem videram, qui te postea vidisset, quam M. Vo-
luisius, a quo tuas litteras accepi. quod non mira-
bar. neque enim meas puto ad te litteras tanta hie-
me perferri. sed da operam, ut valeas: & si valebis,

cum recte navigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, et Tullia Romae. Cura ut ualeas. IV. Kal. Febr. Capua.

ARG. Narrat, quam periculosum sit Tironi post morbum in uiam se dare: exigitq. solitam eius operam in studiis.

Tullius s. d. Tironi.

12

EGO uero cupio te ad me uenire: sed uiam timeo. grauissime aegrotasti: inedia, & purgationibus, & ui ipsius morbi consumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si quae culpa commissa est. iam, ad id biduum, quod fueris in uia, dum in Cumanum uenis, accedent continuo ad reditum dies quinque. ego in Formiano ad III. Kal. esse uolo. ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. litterulae meae, siue nostrae, tui desiderio oblanguerunt; hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum haec scribebam. hilare, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. tui musis nostris, para ut operas reddas. nostra * ad diem dictam fient. docui enim te, fides est tuorum quod haberet. Fac plane ut ualeas: nos ad summum. Vale. Kal.

promissam manumissionem intelligit.

ARG. Suam de Tironis ualitudine sollicitudinem significat.

Tullius s. d. Tironi.

13

AEgypta ad me uenit pridie id. Apr. is et si mihi nunciauit te plane febris carere, & belle habere: tamen, quod negauit te potuisse ad me scribere,

QQ

id est manu-
mittam te, ep.
12. & 14.

bere, curam mihi attulit, & co magis, quod Her-
mia, quem eodem die uenire oportuerat, non ue-
nerat. incredibili sum sollicitudine de tua ualetudi-
ne: quasi me liberaris, ego te omni cura liberabo.*
Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere
posse. ingenium tuum, quod ego maxime facio, confer
ad te mihi, tibiq. conseruandum. cura te etiam at-
que etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola,
Hermia uenit, accepi tuam epistolam uacillantibus
litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te
Aegyptam misi, quod nec inhumanus est, & te ui-
sus est mihi diligere; ut is tecum esset; & cum eo co-
quum, quo ut crere. Iterum uale.

ARG. Tirone aegrotante, litterarum suauitate, &
fructu se carere dicit: eumq. rogat, ut omnem curam
ad conualescendum adhibeat.

Tullius s. d. Tironi.

14

ANDRICVS postridie ad me uenit, quam ex-
spectaram: itaque habui noctem plenam timoribus,
ac miserijs. Tuis litteris nihilo sum factus certior,
quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. ego
omni delectatione, litterisq. omnibus careo: quas
ante, quam te uidero, attingere non possum. Medi-
co* mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id
scripsi ad Mumiū.* Audio te animo anzi, & medi-
cum dicere, ex eo te laborare. si me diligis, excita
ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter
quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo ua-
lere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea causa
facias, a te peto. Acastum retine, quo commodius
tibi

Asclapioni ep.
20. lib. 13.
uide scholiū,
& ep. 17. l. 12.

tibi ministretur. conserua te mihi: dies promissorū* adest: quem etiam repraesentabo, * si adueneris. Etiam atque etiam uale. III. id. hora III.

uide ep. 12.
manumissam
et etiam ante
promissam diē.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius s. d. Tironi.

15

OMNIA a te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa cura expectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad nos uenias. Vale. IV. id. Apr.

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quinctus s. d. Marco fratri.

16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumq. Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq. filium uideam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, indignum* illa fortuna, nobis amicum, quam seruum, esse maluisti. mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio: & tibi & ago gratias, & gratulor. si enim mihi Statij* fidelitas est tantae uoluptati: quanti esse in isto haec eadem bona debent, additis litteris, sermonibus, humanitate, quae sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidem maximis de causis, uerum etiam propter hanc, uel* quod mihi sic, ut debuisti, nunciaſti. te totum in litteris uidi. Sabini pueris et promisi omnia, & faciam. Vale.

indignum qui
seruiret.

ante manumis-
si. ep. 18. & 19.
l. 1. ad Att.

hoc etiam no-
mine. sic locu-
tus ep. 13. l. 2.
& 24. lib. 7.

ARG. Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inserviando: eumq. rogat, ut omnino ualetudini inserviat.

VIDEO quid agas. tuas quoque epistolas uis referam in uolumina. sed heus tu qui καὶὼν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἀκυρον, Valetudini fideliter inseruiendo? unde in istum locum, fideliter, uenit? cui uerbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multae. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quo modo Theophrasta placet, uerecunda* translatio. Sed haec coram. Demetrius uenit ad me. quo quidem comitatu ἀφωμίλῃται, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere: cras aderit: uidebis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde sollicitat: sed inserui, & fac omnia, tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspicio quod operam dedisti, mihi gratum est: ualde enim eius causa uolo. Vale.

ut in suum locum uerba immigraſſe, non in alienum irruisse uideantur. de orat. lib. 3. & in Bruto. uide Arist. 1. de arte poet. & lib. 3. rhet. & Phalarcum, Hermogenem, & alios.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolae, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum reſcripſit ad inuidiam uitandam. de hoc aliisq. de rebus scripta est haec epistola.

Tullius s. d. Tironi.

18

QVID igitur? non sic oportet? equidem cenſeo ſic, addendum etiam, ſuo. ſed, ſi placet, inuidia nitetur: quam quidem ego ſaepe contempſi. Tibi διαπόρνῃν gaudeo proſuiſſe. ſi uero etiam Tuſculanum; dū boni, quanto mihi illud erit amabilius. ſed, ſi me amas; quod quidem aut facis, aut perbelle ſimulas,

mulas; quod tamen in modum procedit; sed, ut est, indulge ualeitudini tuae: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, nō ignoras, πείνη, ἀλυσία, πείρατον σύμμετρον, τέρπειν, ἀλυσία, καίχλιας. fac bellus reuertare: non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, ut hortum ipse conducat: sic olitor* ipsum commouebis. heluo nequissimus HS CIO epist. 10. 8. 1.
dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De Crabra* quid agatur, et si nunc quidem etiam nimium est aquae, tamen uelim scire. Horologium mittam, & libros; si erit sudum: sed tu nullos ne tecum libellos: an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Caesaris familiaris mortuus est, bonus homo; & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

aqua in agro
Tusculano; de
qua in oratio-
ne ultima in
Rullum, & Fro-
tinus de aquae
ductibus.

ARG. De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius. s. d. Tironi.

EXPECTO tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curae esse: sed confice: & si ob eam rem moraris, accipio causam: si te id non tenet, aduola. Litteras tuas ualde exspecto. Vale.

ep. 32. lib. 7.

ARG. De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius s. d. Tironi. 20

SOLLICITAT, ita uiuam, me tua, mi Tiro, ualētudo: sed confido, si diligentiam, quam instituiſti, adhibueris, cito te firmum fore. libros compone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando eius arbitratu uiuendum eſt. Cū olitore, * ut uidetur. Tu potes Kalendis ſpectare gladiatores, poſtridie redire: & ita cenſco. uerum, ut uidebitur. Cura te, ſi me amas, diligenter. Vale.

ARG. Propenſionem animi, ſtūdiūmq. ad uirtutem ſignificat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. s. d. Tironi ſuo dulcis. 21

C V M uehementer tabellarios exſpectarem quotidie, aliquando uenerunt poſt diem x l. & vi. quam a nobis diſceſſerant: quorum mihi fuit aduentus optatiſſimus. nam cum maximam cepiſſem laetitiam ex humaniſſimi, & cariſſimi patris epiſtola: tum uero iucundiſſimae tuae litterae cumulum mihi gaudii attulerunt. itaque me iam non poenitebat, inter capedinem ſcribēdi feciſſe, ſed potius laetabar. fructum enim magnum humanitatis tuae capiebam ex ſilentio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam ſine dubitatione accepiſſe excuſationem. Gratos tibi optatosq. eſſe, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulciſſime Tiro: praestaboque, & enitar, ut indies magis magiſq. haec naſcens de me dupliciter opinio. quare, quod polliceris te buccinato rem fore exiſtimationis

tionis meae; firmo id, constantiq. animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatumq. attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumq. est mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea causa uelles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse uolui. quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut dupliciter tuum ex me gaudium, praestabo. Cratippo* me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cum audio illum libenter; tum etiam eius propriam suauitatem uehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisq. saepenumero paratem. exoro enim; ut mecum quam saepissime, cenet. hac introducta consuetudine, saepe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublat aq. seueritate philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cuius cum frugi, seuer aq. est uita, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζητησι. huic ego locum in proximo cōduxi, & ut possim, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Praeterea uel clamitare graece apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. ut or familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis.

ep. 16. lib. 13.
erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica de officiis

l. 1. & 2.
erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica de officiis

Plutarchus.

ep. i. lib. 7.

locus enim gra-
tulationis in
principio litte-
rarū solet esse.

Poematorū di-
xit Cic. pro Gal-
lio. Carisius.

tissimis. multum etiam mecum est Epicrates, prin-
ceps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri
similes. τὰ μὲν οὖν καὶ ἡμεῖς τὰδε. De Gorgia* au-
tem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana
declamatione utilis; sed omnia postposui, dum-
modo* praeceptis patris parerem. Διὰ τὸ οὖν αὐτοῦ
scripserat, ut eum dimitterem statim. tergiuersari
nolui; ne mea nimia αἰσχυρὰ suspitionē ei aliquam im-
portaret. deinde illud etiam mihi succurrebat, gra-
ue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen stu-
dium, & consilium gratum acceptumque est mihi. Ex-
cusationem angustiarum tui temporis accipio: scio
enim, quam soleas esse occupatus. Emisse te prae-
dium, uehementer gaudeo: feli- citerque tibi rem istam
cuenire cupio. Hoc loco* me tibi gratulari, noli mira-
ri. eodem enim fere loco tu quoque, emisse te, fecisti
me certiore. habes, ubi deponendae tibi sint urba-
nitates. rusticus Romanus factus es. cum ego mihi
nunc ante oculos tuum inuidiosissimum conspectum
propono, uideor uidere euentem te rusticas res, cum
nillico loquentem, in lacinia seruantem. ex mensa
secunda semina. sed, quod ad rem pertinet, me tū ti-
bi defuisse, aequae, ac tu, doleo. sed noli dubitare, mi
Tiro, quā te subleuaturus sim, si modo fortuna me;
praesertim cum sciam, communem nobis emptū esse
istum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, est
mihi gratum: sed peto a te, ut quam celerrime mihi
librarius mittatur, maxime quidem Graecus. mul-
tū enim mihi eripitur operae in exscribendis hypo-
mnematis.* Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas;

ὁ πόλεμος

ut

10.01
10.01
10.01
10.01
10.01
10.01

ut una sympathologēi possimus. Anthorium tibi
commendo: Vale.

ARG. Prima pars huius epistolae est de valetudine curanda, reliquae varis de rebus.

Tullius s. d. Tironi suo.

22

SPERO ex tuis litteris tibi melius esse, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inferuias: et caue suscipieris, contra voluntatem meam te facere, quod non sis mecum. mecum es, si te curas. quare malo, te valetudini tuae seruire, quam meis oculis, & auribus. et si enim & audio te, & video libenter: tamen hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. tu istuc, si quid librarum mea manu non intelligent, monstrabis: vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile soleo, de quadrimo Catone. De triguino cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste numquam omnino Phaleteus fuit, sed nunc plane Bilienus est. itaque te do vicarium. tu cum obseruabis. Et si, Veruntamen, De illis: nosti cetera. sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolae argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARG: Hortatur, vt professionem conficiat: scribitq.
sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

Tul-

anulo. vide
Plin. 33. c. 1.

te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini,
quae lagenas etiam inanes obsignabat, * ne diceren-
tur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent ex sic-
catae: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis,
scribito tamen, ne furtum cessationis quaesivisse vi-
dearis. valde enim mihi semper & vera, & dulcia
tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & vale.

Am. al. d. d. d. d.
d. d. d. d. d. d.
d. d. d. d. d. d.
d. d. d. d. d. d.

ARG. Inuehitur in consules designatos Hirtium, &
Pansam: benevolentiam suam in Tironē significat.

Q. Cicero s. d. Tironi suo. 27

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis
epistola dedisti. nam quae parcius frater perscripse-
rat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu
sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, et ma-
ximè de consulibus des. quos ego penitus noui libi-
dinum, & languoris effeminatissimi plenos: qui ni-
si a gubernaculis recesserint, maximum ab vniuer-
so naufragio periculum est. incredibile est, quae ego
illos scio, oppositis Gallorum castris, in aestiuis fe-
cisse: quos ille latro, * nisi aliquid firmitus fuerit, so-
cietate vitiorum deleniet. res est aut tribunicij, aut
priuatij consilij munienda. nam isti duo vix sunt
digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutiana-
rum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi,
fero * oculis. Ego vos ad 11. Kal. videbo; tuosq.
oculos, etiam si te veniens in medio foro videro,
disfluamabor. Me ama. Vale.

M. Antonius.
ep. 15. lib. 10.

vnice diligo.
graeca locu-
tio: qua vsus
est, & Phil. vi.

V E R B A G R A E C A,

L A T I N I S E X P R E S S A.

E X L I B R O I I.

ep. 8. πολιτικώτερον: peritiorem admi-
nistrandae reip.

ep. 13. κωμικὸς μῦθος: comicus testis.

E X L I B R O I I I.

ep. 7. ἔξοχή: excellentia.

eadem. δόξα: nobilitas.

eadem. παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι Οἷκ' ἐμὲ πμή-
σουσι, μέγιστα δὲ μητίετα ζῶς:

apud me quidem et alij, qui

me colent, maximè vero con-

siliarius Iupiter.

eadem. φιλάπος: querulus.

ep. 9. Ἐπικούρειον: Epicureum.

E X L I B R O I V.

ep. 4. εἰρὸνδύειν: dissimulare.

eadem. εἰρὸνδολόμος: simulans.

E X L I B R O V I.

ep. 3. γλαῦν' εἰς Ἀθήνας: noctuam A-
thenas.

ep. 19. τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῖτα: virtutis vero
sudorem.

- ep. 13. πολιτάρχεις: res publicas regi.
 ep. 16. φιλοθέωρον: spectandi cupidum.
 ep. 20. Νίκωνος πρὸς πολυφαγίας: Niconis
 de edacitate.
 ep. 25. γέλωτα Σαρδώνιον: risū Sardoniū.
 ep. 26. δυσουρεχὰ, καὶ δυσεντερεχὰ πάθη:
 vesicae, & viscerum tormina.
 eadem. δυσεντερίαν: viscerū morbum.
 eadem. λιτότητα: frugalitatem.
 eadem. ἐξέρροια: profluuium.
 ep. 29. χρήσι μὲν: vsu quidem.
 eadem. κτήσι δὲ: manicipio autem.
 ep. 32. ὑπεραπεία: festiuitas.
 eadem. ἄκυρον: improprium.
 eadem. ἀμφιβολογία: ambiguum.
 eadem. ὑπερβολή: superlatio.
 eadem. ἀντάλλαγμα: commutatio lit-
 terae.
 eadem. πρὸς προσδοκίαν: praeter exspe-
 ctationem.
 eadem. ἐντεχνα: artificiosa.
 EX LIBRO VIII.
 ep. 3. σὺνταγμα: opus.
 eadem. διδασκαλίαν: disciplinam.

ep. 2. ἔωλος: obsoleta.

eadem. λεληθότως: sensim.

eadem. πολιτείας: rerum publicarum
rectiones.

ep. 3. γλαυκ' εἰς ἀθήνας: noctuam A-
thenas.

ep. 4. ὧς δυνάτῃ: de ijs, quae fieri
possunt.

eadem. καὶ Διόδωρον κρίνειν: ex Diodori
sententia iudicare.

eadem. ἢ δυνάτων: ex ijs, quae fieri
non possunt.

eadem. κρίσις: iudicium.

eadem. Χρυσίππεια: Chrysippi iudiciū

eadem. καὶ Χρύσιππον δυνάτον: e Chrysip-
pi sententia quod fieri possit.

ep. 7. σὺν δὲ ἔρχομεν: simulq. duo
eunt.

eadem. ὑποθηγυρόν: reiectum.

eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκα-
λῶν: multi discipuli meliores
magistris.

ep. 10. ὀβελίζει: veru notat.

eadem. τῆ ποιητῆ: poetac.

eadem.

eadem. παρεμβεβλημένοι: interiecti.

eadem. συμβιώτων: conuiectores.

ep. 16. ὑποφθιγμάτων: dictorum.

ep. 18. ἀντελεγόμενα: antedicta.

ep. 20. ὀψιμαθεῖς: sero discentes.

ep. 21. ὑπὸ τέρμα: quod non successit.

ep. 22. ὁ σοφὸς δ' αὖθις ῥήμων ἔστι: sapiens

rectiloquus eris.

ep. 24. συμπόσια: computationes.

eadem. συνάδεια: concenationes.

ep. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinā.

ep. 26. ζήτημα: quaestionem.

EX LIBRO X.

ep. 13. πολίπορτον: urbis direptorem.

Hom. in Od. i. 81.

EX LIBRO XI.

ep. 14. ὄργανον: instrumentum.

eadem. σκιαμαχαί: umbratiles pugnae.

eadem. λακωνισμόν: breuitatem.

eadem. φιλοσοφούμενα: in philosophia tractata.

EX LIBRO XII.

ep. 13. Παλῶϊ: proprium nomen loci.

ep. 14. πατείδα ἐμὴν μάλλον φιλῶν: patriam meam magis amans.

ep. 16.

ep. 16. ὁ θυρρημονέστερος: liberior in lo-
quendo.

ep. 20. πάντα πρὸ πάντων: omnia de
omnibus.

ep. 21. τυραννοκτόνοι: tyrannicidae.

EX LIBRO XIII.

ep. 1. ὑπομνηματισμὸν: decretū, quod
ad rei memoriā litteris man-
datum sit.

ep. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσ-
σιν ἔπειθεν: sed meum num-
quam animum in pectore
persuadebat.

eadem. ἄλκιμος ἔσ', ἵνα ἥς σε καὶ ὀψιγόνον
ἔειπῃ: fortis esto, ut aliquis
te & posterorum laudet.

eadem. ὥς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: sic
nebula inuoluit atra.

eadem. μὴ μὰν ἀσπουδῆι γὰρ καὶ ἀκλειῶς
ὑπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας ἦ,
καὶ ἔασο μύθοισι περὶ δαΐ: ne negli-
genter, & sine gloria pereā,
sed magno aliquo edito fa-
cinore, & posteris audiendo.

eadem. Εὐριπίδου: Euripidis.

RR eadem

eadem. Μισῶ σοφιστήν, ὅς τις οὐχ αὐτῷ σο-
φός: odi sapientem, qui non
est sibi sapiens.

eadem. ἄμα θέσω, καὶ ὀπίσω: simul an-
te, & pone.

eadem. ἀνὲν ἀρίστων, καὶ ὑπείροχον ἔμ-
μεναι ἄλλων: semper antecel-
lere, & principē esse aliorū.

ep. 53. Διοίκησιν: iurisdictionem.

ep. 56. ὑποθήκας: pignora.

ep. 67. Τρεῖς Διοικήσεις: tres iurisdiction-
es.

EX LIBRO XIV.

ep. 7. Χολῶν ἀκρατον: bilem meram.

EX LIBRO XV.

ep. 16. κατ' εἰδώλων φαντασίας: per spe-
ctorum visa.

eadem. διανοητικὰς φαντασίας. intelligen-
tia uisa.

eadem. εἶδωλον: imago.

eadem. αἵρεσις: secta.

ep. 17. πάντα πρὸς πάντων: omnia de
omnibus.

eadem. θέωπον πόλεως: faciem ciui-
tatis.

eadem

eadem. ἀδίστοτοι: sine auctore.

eadem. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ ἀρετὸν : honestum per se optabile.

eadem. ἀκινόσθεος: non inanis homo studii.

ep. 18. φλύαρον: garrulum.

eadem. ἀσπάζειν: serio agere.

ep. 19. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ ἀρετὸν : honestum per se expetendum.

eadem. ἡδονῶν: voluptatem.

eadem. ἀναλγησίαι: indolentiam.

eadem. πρὸς καλῶς: honesto.

eadem. οὐκ ἔστιν ἡδέως αἰδῶ τῇ καλῶς, καὶ δικαίως ζῶν: non potest iucunde, nisi honeste, & iuste vivi.

eadem. φιλήδονοι: cupidi voluptatis.

eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι: cupidi honesti, & cupidi iusti.

ep. 19. ἀνιμυκτείσται: uicissim deridere.

EX LIBRO XVI.

ep. 6. κακοσμάχος: stomacho non bono.

ep. 8. ἀκίνητα μὲν, χεῖρ' ὀπίσθε δέ: tu-

Tullius. s. D. Tironi. 20

SOLLICITAT, ita uiuam, me tua, mi Tiro, uoletudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. libros compone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando eius arbitratu uiuendum est. Cū olitore, *ut uidetur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerum, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARG. Propensionem animi, studiumq. ad uirtutem significat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. s. D. Tironi suo dulcis. 21

CVM uehementer tabellarios expectarem quotidie, aliquando uenerunt post diem XL. & VI. quam a nobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus optatissimus: nam cum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum uero iucundissimae tuae litterae cumulum mihi gaudii attulerunt. itaque me iam non poenitebat, inter capedinem scribendi fecisse, sed potius laetabar. fructum enim magnum humanitatis tuae capiebam ex silentio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosq. esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: praestaboque, & cnitar, ut indies magis magisq. haec nascens de me dupliciter opinio. quare, quod polliceris te buccinatore fore existimationis

tionis meae; firmo id, constantiq. animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatumq. attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumq. est mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea causa uelles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse uolui. quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut dupliciter tuum ex me gaudium, praestabo. Cratippo* me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cum audio illum libenter; tum etiam eius propriam suauitatem uehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisq. saepenumero partem. exoro enim; ut mecum quam saepissime, cenet. hac introducta consuetudine, saepe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublataq. seueritate philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cuius cum frugi, seueraq. est uita, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζητησι. huic ego locum in proximo cōduxi, & ut possim, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Praeterea declamitare graece apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis.

ep. 16. lib. 13.
erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetice de officiis

lib. 1. & 2.
philosophorum
omni oratione
omni tota uita

lib. 1. & 2.
philosophorum
omni oratione
omni tota uita

Plutarchus.

ep. 1. lib. 7.

locus enim gra-
tulationis in
principio litte-
rarum solet esse.

Poematorum di-
xit Cic. pro Gal-
lio. Carisius.
ὁ πόμνημα

tissimis. multum etiam mecum est Epicrates, prin-
ceps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri
similes. τὰ μέν οὖν καὶ ἱμᾶς. τὰ δὲ. De Gorgia * au-
tem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana
declamatione utilis; sed omnia postposui, dum-
modo * praeceptis patris parerem. διαψέσω enim
scripserat, ut eum dimitterem statim. tergiuersari
nolui; ne mea nimia ὀμολογία suspicionē ei aliquam im-
portaret. deinde illud etiam mihi succurrebat, gra-
ue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen stu-
dium, & consilium gratum acceptumque est mihi. Ex-
cusationem angustiarum tui temporis accipio: scio
enim, quam soleas esse occupatus. Emissione te prae-
dium, uehementer gaudeo: feliciterque tibi rem istam
evenire cupio. Hoc loco * me tibi gratulari, noli mira-
ri. eodem enim fere loco tu quoque, emisse te, fecisti
me certiores habes, ubi deponendae tibi sint urba-
nitates. rusticus Romanus factus es. cum ego mihi
nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum
propono, uideor uidere eminentem te rusticas res, cum
uillico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa
secunda semina. sed, quod ad rem pertinet, me tū ti-
bi defuisse, aequae, ac tu, doleo. sed noli dubitare, mi-
Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me;
praesertim cum sciam, communem nobis emptum esse
istum fundam. De mandatis quod tibi curae fuit, est
mihi gratum: sed peto a te, ut quamocellerrime mihi
librarius mittatur, maxime quidem Graecus. mul-
tū enim mihi eripitur operae in exscribendis hypo-
minematis. * Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas,
ut

Tullius s. d. Tironi.

23

TV vero confice professionem, si potes. et si haec pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. verumtamen. Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege quid egerit. liceat modo rusticari. Ad Eithynicum * scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. et si Atticus noster; quia quondam me comoueri *παυνη* intellexit, idem semper putat, nec videt quibus praesidijs philosophiae septus sim. & hercle, quod timidus ipse est, *βοηθη* ego tamen Antonij inueteratam sine ulla offensione* amicitiam retinere sane volo: scribamq. ad eum, sed non ante, quam te videro. nec tamen te auoco a syngrapha. *veru xnuis*. Cras expecto. Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

ARG. Argumentū huius epistolae est de rationibus.

Tullius s. d. Tironi.

24

ET SI mane Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, et si noui nihil erat, iisdem de rebus volui ad te saepius scribere: non quin considerem diligentiae tuae: sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, ut Graecorum prouerbiū est, fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio utique fatis fiat. A Flamma, * si non potes omnem, partem aliquam velim extorqueas, in primisq. ut expedita sit pensio Kal. Ian. De attribu-

tione

ep. 17. lib. 6.

videretur esse
scripta post
Caesaris mor-
tem.

adagium. pro-
pius est genu,
quam ubia: id
est; tua potius,
quam mea ubi
edrida. Theb.
cratylus.

hic est Flami-
nius Flamma,
de quo in epi-
stolis ad Att.

tionem conficies. de repraesentatione videbis. De domesticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius; quae hominum opinio; quid futurum putes. ego vix teneor, quin accurram. sed s. litteras tuas expecto. et scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, et postridie Hirtium. puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellae procuratores fac ut admoneantur. * appellabis etiam Papiam. Vale.

ARG. Litteras a Tirone quam creberrimas requirit.

Cicero P. S. D. Tironi suo.

25

de pecunia mihi detrita, ob dotē filiae, cū qua diuortium fecerat.

ET SI iusta, & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne saepius facias, rogo. nam, et si de recip. rumoribus, & nuncijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamē de quavis minima rescripta a te ad me epistola semper fuit gratissima: quare, cum in primis tuas desiderē litteras; noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARG. Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque, ut omnino, etiam sine argumento, scribat.

Q. Cicero S. D. Tironi suo.

26

VERBERA VI te cogitationis tacito dumtaxat conuicio, quod fasciculus alter ad me iam sine tuis litteris perlatus est. non potes effugere huiusculpae poenam te patrono. Marcus est adhibendus: isq. diu, et multis lucubrationibus cōmentata oratione, vide, ut probare possit, te non peccasse. plane

anulo. vide
Phil. 33. c. 1.

te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini,
quae lagenas etiam inanes obsignabat, * ne diceren-
tur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent ex sic-
catae: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis,
scribit tamen, ne furtum cessationis quae fuisse vi-
dearis. valde enim mihi semper & vera, & dulcia
tuis epistolis nunciantur. Ama nos, & vale.

ARG. Inuehitur in consules designatos Hirtium, &
Pansam: beneuolentiam suam in Tironē significat.

Q. Cicero s. d. Tironi suo.

27

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis
epistola dedisti. nam quae parua frater perscripse-
rat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu
sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, et ma-
ximè de consulibus des. quos ego penitus noui libi-
dinum, & languoris effeminatissimi plenos: qui ni-
si a gubernaculis recesserint, maximum ab vniuer-
so naufragio periculum est. incredibile est, quae ego
illos scio, oppositis Gallorum castris, in aestiuis fe-
cisse: quos ille latro, * nisi aliquid firmitus fuerit, so-
cietate vitiorum deleniet. res est aut tribunicijs, aut
priuatis consilijs munienda. nam isti duo vix sunt
digni, quibus alteri Cesenam, alteri Cossutiana-
rum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi,
fero * oculis. Ego vos ad III. Kal. videbo; tuosq.
oculos, etiam si te veniens in medio foro videro,
dissuaniabor. Me ama. Vale.

M Antonius.
ep. 15. lib. 10.

vnice diligo.
graeca locu-
tio: qua vsus
est, & Phil. vi.

V E R B A G R A E C A,

L A T I N I S E X P R E S S A.

E X L I B R O I I.

ep. 8. πολιτικώτερον: peritiorem admi-
nistrandae reip.

ep. 13. κωμικὸς ἄρτυς: comicus testis.

E X L I B R O I I I.

ep. 7. ἐξοχή: excellentia.

eadem. δόξα: nobilitas.

eadem. παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι Οἷα' ἐμὲ πμή-
σουσι, μέγιστα δὲ μητίετα ζῶς:
apud me quidem et alij, qui
me colent, maximè vero con-
filiarius Iupiter.

eadem. φιλάπος: querulus.

ep. 9. Ἐπικούρειον: Epicureum.

E X L I B R O I V.

ep. 4. εἰθρονδέω: dissimulare.

eadem. εἰθρονδόμενος: simulans.

E X L I B R O V I.

ep. 3. γλαῦν' εἰς Ἀθήνας: noctuam A-
thenas.

ep. 19. τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτα: virtutis vero
sudorem.

- ep. 13. πολιτ^{ικ}εύειν: res publicas regi.
 ep. 16. φιλοθέωρον: spectandi cupidum.
 ep. 20. Νίκωνος πρὸς πολυφαγίας: Niconis
 de edacitate.
 ep. 25. γέλωτα Σαρδώνιον: risū Sardoniū.
 ep. 26. δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη:
 vesicae, & viscerum tormina.
 eadem. δυσεντερίαν: viscerū morbum.
 eadem. λιτότητα: frugalitatem.
 eadem. ἐξάρρ^ορ^οισια: profluuium.
 ep. 29. χηρὴ καὶ μὴ: vfu quidem.
 eadem. κτήσι δὲ: manicipio autem.
 ep. 32. ὀτραπελία: festiuitas.
 eadem. ἄκυρον: improprium.
 eadem. ἀμφοτερολογία: ambiguum.
 eadem. ὑπερβολή: superlatio.
 eadem. ἀντάλλαγμα: commutatio lit-
 terae.
 eadem. ὡς πρὸς προσδοκίαν: praeter exspe-
 ctationem.
 eadem. ἑντεχνα: artificiosa.
 EX LIBRO VIII.
 ep. 3. σὺνταγμα: opus.
 eadem. διδασκαλίαν: disciplinam.

ep. 2. ἑωλός: obsoleta.

eadem. λεληθότως: sensim.

eadem. πολιτείας: rerum publicarum
rectiones.

ep. 3. γλαῦκ' εἰς ἀθήνας: noctuam A-
thenas.

ep. 4. ὧς δυνάτῃ: de ijs, quae fieri
possunt.

eadem. καὶ Διόδοον κρίνειν: ex Diodori
sententia iudicare.

eadem. ὧς ἀδυνάτων: ex ijs, quae fieri
non possunt.

eadem. κρίσις: iudicium.

eadem. Χρυσιππεία: Chrysippi iudiciū.

eadem. καὶ Χρύσιππον δυνάτον: e Chrysip-
pi sententia quod fieri possit.

ep. 7. σὺν τε δὲ ἐρχομένῳ: simulq. duo
euntes.

eadem. ὑποπεποιημένον: reiectum.

eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκα-
λῶν: multi discipuli meliores
magistris.

ep. 10. ὁβελίζεις: veru notat.

eadem. τῶ ποιητῇ: poetae.

eadem.

eadem. παρεμβεβλημένοι: interiecti.

eadem. συμβιώτω: conuietorem.

ep. 16. ὑποφθιγμάτων: dictorum.

ep. 18. ἀντελεγόμενα: antedicta.

ep. 20. ὁψιμαθεῖς: fero discipentes.

ep. 21. ὑπὸ τῷ δίσκῳ: quod non successit.

ep. 22. ὁ σοφὸς δ' αὖθις ῥήμων ἔστι: sapiens

rectiloquus eris.

ep. 24. συμπόσια: computationes.

eadem. συνέπεινα: concenationes.

ep. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinā.

ep. 26. ζήτημα: quaestionem.

EX LIBRO X.

ep. 13. πολίπορτον: urbis direptorem.

Hom. in Od. 1. 81.

EX LIBRO XI.

ep. 14. ὄργανον: instrumentum.

eadem. σκιαμαχίαι: umbratiles pugnae.

eadem. λακωνισμὸν: breuitatem.

eadem. φιλοσοφούμενα: in philosophia

tractata.

EX LIBRO XII.

ep. 13. Παλῶϊ: proprium nomen loci.

ep. 14. πατερίδα ἐμὴν μάλλον φιλῶν: patriam meam magis amans.

ep. 16.

ep. 16. ἄδυσρρημονέστερος: liberior in lo-
quendo.

ep. 20. πάντα πρὸ πάντων: omnia de
omnibus.

ep. 22. τυραννοκτόνοι: tyrannicidae.

EX LIBRO XIII.

ep. 1. ὑπομνηματισμὸν: decretū, quod
ad rei memoriā litteris man-
datum sit.

ep. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὐποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσ-
σιν ἔπειθεν: sed meum nūm-
quam animum in pectore
persuadebat.

eadem. ἄλκιμος ἕσ', ἵνα ἥς σε καὶ ὀψιγόνον
ἔειπῃ: fortis esto, ut aliquis
te & posterorum laudet.

eadem. ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: sic
nebula inuoluit atra.

eadem. μὴ μὰ Ἀσπυδαίῃ καὶ Ἀκλειῶς
ὑπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας ἦ,
καὶ ἑσσομένοισι πυθέσθαι: ne negli-
genter, & sine gloria pereā,
sed magno aliquo edito fa-
cinore, & posteris audiendo.

eadem. Εὐριπίδου: Euripidis.

RR eadem

eadem. Μισῶ σοφιστήν, ὅς τις οὐχ αὐτῷ σοφός: odi sapientem, qui non est sibi sapiens.

eadem. ἄμα θέσω, καὶ ὀπίσω: simul ante, & pone.

eadem. ἀνεν ἀριτεύειν, καὶ ὑπέροχον ἔμμεναι ἄλλων: semper antecellere, & principē esse aliorū.

ep. 53. Διοίκησιν: iurisdictionem.

ep. 56. ὑποθήκας: pignora.

ep. 67. τρεῖς διοικήσεις: tres iurisdictiones.

EX LIBRO XIV.

ep. 7. Χολῶν ἄκρατον: bilem meram.

EX LIBRO XV.

ep. 16. κατ' εἰδῶλων φαντασίας: per spectrorum visa.

eadem. διανοητικὰς φαντασίας. intelligentia uisa.

eadem. εἰδῶλον: imago.

eadem. αἵρεσις: secta.

ep. 17. πάντα πρὸ πάντων: omnia de omnibus.

eadem. θέσωπον πόλεως: faciem ciuitatis.

eadem

eadem. ἀδίστοτοι: sine auctore.

eadem. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν : honestum per se optabile.

eadem. ἀκινόσματος: non inanis homo studii.

ep. 18. φλύαρον: garrulum.

eadem. ἀπεδάξεν: serio agere.

ep. 19. τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἰρετὸν : honestum per se experendum.

eadem. ἡδονὴν: voluptatem.

eadem. ἀναλγησίαν: indolentiam.

eadem. πρὸς καλῶς: honesto.

eadem. οὐκ ἔστιν ἡδέως αἰεὶ τῇ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆναι: non potest iucunde, nisi honeste, & iuste vivi.

eadem. φιλήδονοι: cupidi voluptatis.

eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι: cupidi honesti, & cupidi iusti.

ep. 19. ἀντιμυκτηίσαι: vicissim deridere.

EX LIBRO XVI.

ep. 6. ἀκκοσμάχος: stomacho non bono.

ep. 8. ἀκίνδυνα μὴ, χερσιν ἰατρῶν δὲ: tu-

ta quidem, sed diuturniora.
eadem. Ψύχος δὲ λεπτῷ χροτὶ πολεμιώτα-
τον: frigus autem tenui cuti
inimicissimum.

ep. 12. ἔτυμον: notationem.

ep. 18. κανὼν: regula.

eadem. ἄκυρον: improprium.

eadem. διαφόρῃσιν: gestationem.

eadem. πέψιν, ἀλυσίαν, δειπάτον σύμμε-
τερον, τέρεν; διλυσίαν κοιλίας.
concoctionem, hilaritatem,
ambulationem modicam,
oblectationē, facilitatē alui.

ep. 21. συζητήσας: mutua quaestione.

eadem. τὰ μὲν οὖν καὶ ἡμεῖς; τὰ δὲ: quae
igitur ad nos spectant, haec
sunt.

eadem. ἀνερίδω: aperte.

eadem. ἀκούδῃ: contentio.

eadem. συμφορολογεῖν: de litteris inter
nos disputare.

ep. 23. πανικοῖς: panicis terroribus.

eadem. θορυβοποιεῖ: tumultuatur.

eadem. γόνυ κνήμης: genu tibia: subau-
di, propius est.

PAULI MANVTII
SCHOLIA IN FAMILIARES

CICERONIS EPISTOLAS.

EX EPISTOLA I. LIB. I.

Q V O D commodo rem facere possis) pag. 1.
Placuit olim nobis, neque nunc displicet pro, Rem,
legi, Reip. atque hanc ex antiqua Latine loquendi
consuetudine coniecturam duximus. quo in stu-
dij genere nec infitior a prima adolescentia satis
accurate me esse uersatum, nec omnino paenitet. hic
quidem olim; etsi consensu mouebar ueterum li-
brorum, in quibus, Commodo rem, scriptum uide-
bam; tamen, usu adductus Romanae linguae,
probabam aliquanto magis, Commodo reip. erat
enim in commissa publica re exceptio quaedam,
ut id, quod mandabatur, ita fieret, si commodo
reip. fieri posset. quo significabant, eam rem
non potestati magis, quam prudentiae, commit-
ti. Hic opponitur a quibusdam: hoc loquendi ge-
nus huic Ciceronis loco nullo modo conuenire: cum
ita dicant; senatus haec uerba fuisse, cum s. c.
facerent, aut eorum, qui prouinciis cum imperio
praeessent, cum aliquid legatis mandarent: non
igitur ea cadere in sententiam Ciceronis, Hortensii,
& Luculli, qui priuati senatores erant. Primum
quaero: si senatus, cum decernit, utitur his uerbis,
ut reip. caueat: cur non iisdem senator, qui &

ta quidem, sed diuturniora.
eadem. Ψύχος δὲ λεπτὰ χροτὴ πολεμιώτα
τον: frigus autem tenui cuti
inimicissimum.

ep. 12. ἔτυμον: notationem.

ep. 18. κανὼν: regula.

eadem. ἄκυρον: improprium.

eadem. διαφόρησιν: gestationem.

eadem. πέψιν, ἀλυσίαν, ὠδίπατον σύμμα-
τρον, τέρψιν; ἀλυσίαν κοιλίας.
concoctionem, hilaritatem,
ambulationem modicam,
oblectationē, facilitatē alui.

ep. 21. συζητήσις: mutua quaestione.

eadem. τὰ μὲν οὖν κατ' ἡμᾶς, τὰ δὲ: quae
igitur ad nos spectant, haec
sunt.

eadem. διαρρηδύω: aperte.

eadem. ἀνούδῃ: contentio.

eadem. συμμιλολογεῖν: de litteris inter
nos disputare.

ep. 23. πανικοῖς: panicis terroribus.

eadem. θορυβοποιεῖ: tumultuatur.

eadem. γόνυ κνήμης: genu tibia: subau-
di, propius est.

PAULI MANVTII
SCHOLIA IN FAMILIARES

CICERONIS EPISTOLAS.

EX EPISTOLA I. LIB. I.

Q V O D commodo rem facere possis) pag. 2.
Placuit olim nobis, neque nunc displicet pro, Rem,
legi, Reip. atque hanc ex antiqua Latine loquendi
consuetudine coniecturam duximus. quo in stu-
dij genere. nec infitior a prima adolescentia satis
accurate me esse uersatum, nec omnino paenitet. hic
quidem olim, et si consensu mouebar ueterum li-
brorum, in quibus, Commodo rem, scriptum uide-
bam; tamen, vsu adductus Romanae linguae,
probabam aliquanto magis, Commodo reip. erat
enim in commissa publica re exceptio quaedam,
ut id, quod mandabatur, ita fieret, si commodo
reip. fieri posset. quo significabant, eam rem
non potestati magis, quam prudentiae, commit-
ti. Hic opponitur a quibusdam: hoc loquendi ge-
nus huic Ciceronis loco nullo modo conuenire: cum
ita dicant; senatus haec uerba fuisse, cum s. c.
facerent, aut eorum, qui prouinciis cum imperio
praeessent, cum aliquid legatis mandarent: non
igitur ea cadere in sententiam Ciceronis, Hortensii,
& Luculli, qui priuati senatores erant. Primum
quaero: si senatus, cum decernit, utitur his uerbis,
ut reip. caueat: cur non iisdem senator, qui &

ipse sua sententia decernit, uti possit? decet enim, ut senatum in publico decreto, ita senatores singulos in suis sententiis, ex quibus fieri s. c. uolunt, reip. consulere. porro quid est s. c. nisi multorum senatorum idē probantium consensus? quod si, s. c. in alicuius senatoris sententiam esse factum, saepe legimus: nil aliud existimare licet, quam grauiore eius sententiae partes in s. c. esse translatas. grauius autem nihil, quam ut id, quod mandaretur, incommodo reip. ne fieret. itaque non est, opinor, mandantis dumtaxat hic loquendi modus, ut senatus, aut proconsulis; sed eius etiam, qui suadet, ut mandetur. Negabit hoc aliquis: at credat exemplo non dissimili. Cicero in epistola ad M. Brutum, Deceui, inquit, hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, et e rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus id commodo reip. facere posses, in iisdem locis exercitum contineres. Haec neque s. c. uerba sunt, neque proconsulis, sed Ciceronis sententiam dicentis. cur igitur non in hac etiam ad Lentulum epistola locum habere possint? magis me mouet consensus ueterum librorum, a quibus dissentire non audeo. Commodo autem, pro Commode dictum, antiquae: quod alij mendosum suspicati sunt: qui si Carisium accurate legisent, ut legendi sunt ueteres omnes grammatici aliter sensissent. is enim lib. 2. sic: Cotidio, ut Falso, pro Cotidie. Q. Caepio in M. Aemilium Scaurum lege Varia, Cū ab isto uiderem cotidio consiliis hostes adiuuari. Similiter et Commodo dixerunt, ut Plautus in Furiis, pro Commode. Titinius in Iurisperita:

rita: Nunc adeo uisam, rem magnam aiebat sese me-
cum loqui, & commodo eorum exit. Idem in tem-
pore. Sisenna Milestarum decimotertio: Eamus ad
ipsum: atque ipse commodo de parte superiore de-
scendebat. Idem alio loco notauit. Praeterea quis
ignorat, a Cicerone dictum esse, Proximo, pro Pro-
xime, ad Att. lib. iv. ep. 16. & Arcano, pro Arca-
ne, ad eundem ep. 3. lib. xvi. quod idem Carisius
observauit. Et Caesar in epistola ad Cicconem, quae
legitur lib. ix. epist. ad Atticum, Cum Furnium
nostrum tantum uidissem, neque loqui, neque audi-
re me potuisset. Idem lib. i. de bel. ci. Domitius ar-
cano cum paucis familiaribus suis colloquitur. sic
Directo, & Directe Cicero dixit. & nos, Directo,
& palam, in agraria secunda legendum putamus,
ubi est in uulgatis libris, Decreto, & palam. quod
probanit doctissimus & ingeniosissimus interpres,
mihique uetere necessitudine coniunctus Bernardi-
nus Lauretanus.

+ pag.

EX EPISTOLA III.

L ENTULI (consulis) in libris quibus-
dam antiquis, Lucij consulis, non omnino absur-
de: potest enim intelligi de L. Philippo, Lentu-
li Marcellini in consulatu collega. sed, Lentuli,
si legas, de Lentulo Marcellino accipietur. Quate-
nus de religione dicebat) cum Bibulus senten-
tia sua duas res complexus esset, de religione,
& de tribus legatis: postulatum est, ut eius sen-
tentia diuideretur, idest, ut singulis de rebus se-
paratim referretur. ac de religione quatenus di-

pag. 3.

pag. 4.

xit, ut scilicet contra sibyllinos libros ne decerneretur, qui regem Aegyptium cum exercitu reduci uetebant: assensum, inquit est: caput illud, de tribus legatis, qui regem reducerent, improbatum. Dixit autem, Frequentes ierunt in alia omnia, pro, Frequentes dissenserunt. neque solum Ire in alia omnia, sed & discedere, & transire, eodem sensu ueteres dicebant. lib. x. ad Plancum. Eum; inquit, senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Hirtius autem prope finem libri IIX. de bello Gallico, Discessionem, ait, faciente Marcello, senatus frequens in alia omnia transiit. Festus: Qui hoc censetis, illuc transite; qui alia omnia, in hanc partem. his uerbis praeit; omnis uidelicet causa; ne dicat, qui non censetis. inde factum, ut, Ire in alia omnia, idem significet, quod; non censere, id est, contra id, de quo discessio fit, sentire. Multis partibus plures) qui sic explanant, uidisse consules, in Hortensii sententiam plures. ituros a multis partibus, id est hinc & illinc; parum omnino agnoscunt purissimam, & ornatissimam locutionem, qua eloquentissimi eius aetatis uiri suis in scriptis eleganter usi sunt. M. Coelius libro harum epistolarum IIX. Turpet tibi erat, Patiscum decem Curioni pantheras misisse; te non multis partibus plures, item Caesar lib. III. de bello ci. Nonero multis partibus inferior. Multis partibus plures, & multis partibus inferior dixerunt, pro eo, quod est, Multo plures, & multo inferior. Cicero item libro

libro III. de Finibus : Multis partibus malit, pro multo malit. Idem in Acad. Quibus efficitur, solem multis partibus maiorem esse, quam terram. Suetonius quoque, non omnino malus latinitatis auctor, in Iulij vita eodem loquendi modo usus est.

EX EPISTOLA III.

T. AMPIVS) antea, T. Appius, corrupte legebatur : duo enim praenomina simul esse non possunt, ut si dicas, Marcus Caius, aut Cnaeus Lucius. Ampiorum autem familiam Romae fuisse, notissimum est. Et potuit hic esse T. Ampius ille, qui tribunatum pl. gessit M. Cicerane C. Antonio cos. legemq. tulit cum T. Labieno tribuno pl. ut Cn. Pompeius, confecto Mithridatico bello, ludis Circensibus corona aurea, Et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta, coronaq. aurea. Velleius lib. II.

EX EPISTOLA IV.

PRIDIE eius diei f.) dicit quod supra in epistola II. in qua ita scripsit : De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. sed, cum ibi factum id esse dicat die, qui consecutus est idus Ian. hic autem die, qui XVI. Kal. Febr. antecessit; fuerit, qui, dum arbitrantur, Ianuario mense, ut nunc, ita tum unum & XXX. fuisse dies, corruptum esse locum crederent, videntes hanc diem, ut quidem ipsi numerabant, aliam esse ab ea, quae est in epistola II. cum tamen eandem esse oporteret, quod absque dubio locus hic alter de tribus legatis repetitio

repetitio prioris esset . quod si ad rationem eius anni , quo scripta est epistola , supputassent : et locum carere mendo , & eandem , quam 11. epistola diem significari , cognouissent . fuit enim tunc Ianuarius mensis tantummodo xxix . dierum . postea Iulius Caesar , annum corrigens , binos addidit , & , ut tricenos singulos haberet , qui antea tantummodo xxix . habuerat ; effecit . Macrobius . Ego tibi aui) Timebat , ne tribunus aliquis per vim legem ferret , qua Lentulo vel Ptolemaci regis restitutionem eriperet , vel imperium abrogaret : quod factum est . epistola 11. libri 11. ad Q. fratrem , eadem de re scribens , Quid futurum sit , inquit , latrocinio tribunorum , non diuino : sed tamen suspitor per vim rogationem Caninium perlaturum .

EX EPISTOLA V.

pag. 9. Hic quae agantur) aut hoc est alterius epistolae initium : aut , quae sequuntur , non eodem die scripta sunt ; quo superior epistolae pars . saepe autem accidit , ut litteras non continuata , sed crebro repetita scriptioe conficiamus , singulis diebus noni aliquid appingentes : id quod in epistolis ad Atticum , & ad Q. fratrem scriptis saepissime factum videmus .

EX EPISTOLA IIX.

pag. 17. EMPLATORIO) malim , C. Plactorio : cum in antiquo libro scriptum sit , C. Platorio . Plactorij autem Romae familia fuit . quod si , Emplatorio , legas , liberti nomen erit .

Non modo praemiis) ita legendum est , & pag. 24.
 ita in libris vetustissimis habetur . sed cum locutio
 primo adspectu durior videatur , hinc factum est ,
 ut veterem lectionem adhuc omnes contempserint :
 quam nos eo libentius restituimus , quod ea Cicero-
 nem alibi quoque non semel usum esse animaduerti-
 mus . epistola enim VI. libri x. ad Atticum ; Re-
 gnium ; inquit , non modo Romano homini , sed ne
 Persae quidem cuiquam tolerabile . & ad eundem
 lib. ix. Mihi non modo irasci , grauissima iniuria
 accepta , sed ne dolere quidem impune licet . libro
 autem de Oratore 1. Neque solum inscientiam
 meam , sed ne rerum quidem magnitudinem per-
 spicit . harum autem epistolarum lib. ix. Hoc ta-
 men scito , non modo me , sed ne ipsum quidem prin-
 cipem scire , quid futurum sit . quamquam hic quo-
 que inculcata erat diffidio , Non , quae in libris anti-
 quis non est . Et Varro lib. ix. de lingua Latina.
 Dicam de vniuersa analogia , cur non modo videat-
 ur esse reprehendenda , sed etiam cur in usu quo-
 dam modo sequenda . In praetura autem , & in pag. 24.
 consulatu) in praetura orationem habuit pro le-
 ge Manilia ; qua populum est hortatus , ut Pom-
 peio Mithridaticum bellum , legem Manilio feren-
 te , demandaretur . In consulatu autem cum alijs
 officijs Pompeium ornauit , tum etiam illo , quod
 retulit de supplicationibus ei decernendis pro rep.
 Mithridatico bello felicissime gesta ; ut in ora-
 tione

- pag. 26. tione de prouincijs . Si iis pro me stante pug-
nare licuisset) adolescens , cum hos epistolarum
libros ; quam diligentissime tum potuit , emenda-
rem , hunc locum ita , vt legitur , ex libris anti-
quis restitui ; cum antea ita corruptus esset , vt bo-
nus sensus elici nullus posset . Primum illa furta)
pag. 27. subaudi , fuerant . quasi dicat , omitto corruptum
illud iudicium de sacris Bonae deae violatis : loquor
de ijs , quae post reditum meum flagitiose commis-
sa sunt . nam si , Primum illa furta , intelligas
reditum Ciceronis esse consecuta : praeter historiae
fidem erit . neque enim illa furta muliebrium reli-
gionum Ciceronis exsilium sunt consecuta . itaque
Ubalдини Bandinelli , qui legendum arbitratur , Illa
furta ; coniecturam probamus . quoniam tamen in
omnibus antiquis libris , Illa furta , legimus , o-
pinioni nostrae , fortasse nobis ipsis assentantes , li-
bentius acquiescimus . Liberalitatem) alij , Li-
bertatem . ego nihil muto . librum enim peranti-
quum habet adolescens nobilis , Bernardinus Mas-
ficus , in quo , liberalitatem , scriptum est . quam
pag. 36. vocem eo libentius conseruam , quod sequitur , Cum
sine suspitione tuae cupiditatis nō possis illius cupi-
ditatem refutare . quod enim dixerat , Liberalita-
tem , contrarium opposuit , Suspitione cupiditatis .
pag. 36. Felicitatem autem , quod vellem , consequi po-
tuisses) Sic plane quattuor libri veteres , vno ex-
cepto , in quo , pro Felicitatem , est , Facilitate .
ego sic interpretor . Felix autem , quod vellem , in
eo esse potuisses , ne quid contra eius ordinis , quem
semper

semper honestasti, aut rem, aut voluntatem ageres. Atque haec mihi videtur huius loci germana sententia: qua delector eo magis, quod antiquorum librorum testimonio comprobatur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

C. V. R. enim tibi hoc non gratificer, ne- pag. 37.
 scio) sensus horum verborum ex titulo pendet.
 cum enim ita inscripisset, VALERIO IURISCONSULTO, subiunxit, Nam cur te iuriconsultum non appellem, nescio, etiam si iuriconsultus valde non sis. iocans videlicet cum eo familiarius, quod etiam in reliqua epistola facit. ex libro tertio, ad Appium scribens, L. Valerium, inquit, iuriconsultum valde tibi commendo; sed ita etiam, si non est iuriconsultus. Quoniam autem sunt, qui huius epistolae initium desiderari potius, quam esse hoc, quod legitur, existiment: aliud huic simile Ciceronis exemplum ex epistolis ad Atticum scriptis afferemus. ita igitur lib. III.

M. CICERO S. D. Q. CAECILIO
 Q. F. POMPONIO ATTICO.

Quod quidem ita esse, & avunculum tuum functum esse officio, vehementissime probo. Quorum verborum sensum hic quoque ex titulo regi, nemini est obscurum. dicit enim, se probare ita esse, id est, eum, ab avunculo adoptatum, & heredem factum, appellari, non, ut antea, T. Pomponium Atticum; sed (ut in adoptionibus fieri solebat: in quibus eius, qui adoptabat, & praenomen, nomen, & cognomen, & aliquando etiam agno-

pag. 37.

menij, qui adoptabantur, sumebant, nomen, quod ante habuerant, ita mutant, ut in anum desineret: cognomen tamen suum, ut antea fuerat, retinebant, sed post eius cognomen ponebant, qui adoptarat, si modo id ille habuisset) Q. Caccilius Q. F. Pomponianus Atticus. ut nemo iam de epistola ad Valerium dubitare possit. Partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male respondeas) iocus est in his verbis & abstrusus, & elegans. vult enim innuere, ideo nihil eum respondere, non quod superbus sit, sed quod aut eum nemo consulat, cum homines bonum iuriconsultum non existiment; aut, si quis consulat, nullum auferat responsum ob eius inscientiam: ideo autem male respondere, non quod contumeliosus, sed quod imperitus, & indoctus. proprium autem iuriconsultorum, de iure consulentibus respondere.

pag. 44.

EX EPISTOLA VI. LIB. II.
IN suffragiis studia) dictionem, studia, sustulimus. supra enim dixit, Studium: e qua voce sequentes genitiui reguntur.

pag. 48.

EX EPISTOLA IX.
PRIMUM tibi) subiungendum videtur, Deinde: sed omittitur et hic, & alibi. verumtamen, quod expectatur in sententia, non omittitur. sequitur enim infra, Tum vero. ut prior gratulatio fuerit, secunda gratiarum actio.

DE TE, quia, quod sperabam; de Hillo, pag. 50.
 (balbus enim sum) quod non putaram) in epi-
 stola, quae tertia est octavi libri, Coelius, de Hir-
 ro competitore loquens, ita scripserat: Spero te
 celeriter auditurum & de nobis, quod sperasti;
 & de illo, quod vix sperare ausus es. Itaque Cice-
 ro respondens, iisdem fere verbis eadem repetit:
 & quia Coelius scripserat, De nobis, quod spera-
 sti; de illo, quod vix sperare ausus es; rescribit:
 De te, quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus
 enim sum) quod non putaram. facete autem, cum
 repeteret vocem illam Coelij, Illo, adspirationem
 reddidit, & subiunxit, Balbus enim sum, Hir-
 rum significans: cuius nomen propter balbuciem
 exprimi a se non posse, fingit. in sequentibus au-
 tem cum litteram expedite proferat, Sed balbi,
 inquit, non sumus. Diuisus aquarum diuortiis) pag. 50.
 plerosque latet huius loci sensus. & vidi doctos
 alioqui viros, qui sic interpretarentur: fuisse flu-
 uium, qui montem Amanum interfluens diuideret,
 & Ciceroni, ac Eibulo communem faceret: cum
 dixerit Cicero, non, Diuisus fluuius, aut Diui-
 sus aquis, sed, Diuisus aquarum diuortijs. quam il-
 li vocem parum diligenter attenderant. Diuortium
 autem aquarum ita fit. Cadunt in montem aquae
 pluviae. is mons cum sit procliuius, utrimque de-
 stuant, & decurrant, necesse est. ita fit, ut diui-
 dantur, & earum quasi diuortium fiat. itaque di-
 xit de Oratore libro I. Ut ex Apennino fluminum,
 sic

sic ex communi sapientium iugo sunt doctrinarum facta diuortia. ad Atticum autem idem scribit, quod ad Coelium. inquit enim lib. v. Ad Amanum contendit, qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit. Linius etiam libro xxxiix. ubi loquitur de Cn. Manlio, Prope, inquit, ipsis iugis ad aquarum diuortia castra posuisse: id est, ad eum locum, unde aquae, duas in partes diuisae, incipiunt defluere. A quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam versus aquae delabebantur, ad eum usque locum Cilicia pertinebat. et ex altera montis parte, eadem Syriae, quam Bibulus regebat, erat ratio. terminum enim habebat eum locum, unde in eam ex Amano defluere aquae incipiebant.

EX EPISTOLA XII.

pag. 52.

QUINQUATRVS) dictum opinor nominandi potius, quam, ut, alij crediderunt, generandi casu. nam hanc vocem tantum multitudinis numero memini me legisse. fortasse etiam legi possit, Quinquatribus: ut intelligatur dies, quo gestae sunt res, non quo allatae: cum inferat, Citeriora nondum audiebamus. nam in libro scripto, quem habet vir doctissimus, Hieronymus Ferrarius, Corrigiensis legitur, Quinquat. ut etiam pro, gladiatoribus, gladiat. vetustis in libris quandoque scriptum videas.

EX EPISTOLA XV.

pag. 56.

EXEMPLO) antea, Exemplum. nos ex vetustis libris, Exemplo, olim correximus, & im-

pag. 56.

pressimus. Pontinius) nam is quidem superiore re ho-

re honore usus erat : fuerat enim praetor Cicerone
 consule . itaque dixit ad Atticum ep. 11. lib. VI.
 Fratrem solum habeo praetorium : Pontinius enim
 iam a me discesserat . De Matrinio) locus obscu- pag. 57.
 rus , cuiusmodi in ipsius Ciceronis scriptis alij qua-
 que sunt . quare , etsi sensum non percipio , tamen
 ueterem lectionem libenter conseruo . omnino & li-
 bri sunt , in quibus legitur , De matrimonio : sed ue-
 rustiores habent , De Matrinio . quae uox quid sibi
 uellet , cum minus constaret : fuisse opinor , qui , Ma-
 trinio , delerint , & , Matrimonio , ex ingenio repo-
 suerint . fortasse autem , cum ad Coelium aedilem
 scribat , de Matrinio scriba aedilicio , cuius meminit
 in oratione pro Cluentio , quippiam significauit : sed
 nihil affirmamus .

EX EPISTOLA XVI.

NON enim te celaui serinonem . sed pag. 58.
 non ne tum prouidisti) sic antea postea alij ali-
 ter emendarunt . nos , cum in ueterē librō scriptum
 uideremus , Non enim te celaui , sed nomen tuum
 prouidisti : coniecturam secuti , correximus : Non
 enim te celaui . sed non ne tum prouidisti , & c .
 Fortasse uaticinor) non est hic Vaticinor pro di-
 uino , sed pro ariolor , & quod deliro , ut etiam in pag. 60.
 oratione pro Sextio , Vaticinari eos , atque insanire
 dicebat .

EX EPISTOLA XVII.

DRACHMIS) Graeci scriptores drach- pag. 61.
 mam usurpant pro denario Romano , subtilioris
 computationis molestiam uitantes . uere autem
 SS drachma

drachma denario non respondet, sed superatur septima parte: quod e Celso, & Plinio colligitur. Denarium autem intelligo eum, qui postremis reip. temporibus in usu fuit, pondere unius drachmae, & septimae partis, ut essent septem in uncia, & singuli aestimarentur quattuor sestertiis, idest assibus duodecim. Drachma uero non eadem fuit Atticis, Babylonijs, Aeginctis. Atticis enim pro sex obolis fuit, Babylonijs pro septem, Aeginctis pro decē. CCCICCC) centum millibus. haec porro summa duodecim scutorum millia nostratis pecuniae conficiet: quae Sallustius mutua petierat.

VETERES numerorum notas uariarunt, primum quinto loco, deinde decimo, mox quinquagesimo, tum centesimo, eodem in reliquis ordine conseruato, mutato numeri signo quoties numerus a quinario ad duplum, & a duplo rursus ad quinarium peruenisset.

Prima nota fuit I, unus, vsque ad quatuor iterata. Secunda nota, V, quinque, in quinario primum numero uariata.

Tertia, X, decem, in duplo quinario, ut iam dixi, mutarionem recipiens.

Quarta, L, quinquaginta, aucto post tertiam notā, idest post X, in quincuplum numero.

Quinta, C, centum, duplicato quinquagenario.

Sexta, D, quingenta, & hic quincupli ratione seruata.

Septima, M, mille, habita duplicatone.

Octaua mutatio fuit, cum ad quinque millia peruenissent

uenissent . nam, ne toties iterarent CIC , his notis usi sunt, ICC , quinque millia.

Nona mutatio a quincuplo in duplum recepit has notas, CCIC , decem millia.

Decima, a duplo in quincuplum, ICCC , quinquaginta millia.

Vndecima, & ultima, a quincuplo in duplum, CCCCIC , centum millia.

Nec ultra notarum mutatio progressa est . ita sunt omnino undecim uariae, deinceps a nobis demonstratae, tamen iterandae.

I, vnus:

V, quinque:

X, decem:

L, quinquaginta:

C, centum:

IC , quingenta:

CIC , mille:

ICC , quinque millia:

CCIC , decem millia:

ICCC , quinquaginta millia:

CCCCIC , centum millia.

quam cognitionem legētibz non iniucundam fore, sum arbitratus.

Hoc etiam adiungam, a prima nota I, ceteras omnes fluxisse. nam, V, duae primae notae sunt, infima parte coniunctae. Item, X, est quinarium numeri nota duplicata, cum duae, V, in acuto angulo coniungantur. At, L, quid est, nisi prima illa nota, I, recta, & altera prostrata, simul iun-

Etæ? quo si addideris in summa parte aliam primam notam, item prostratam: fiet centum. non enim prius temporibus pro centum, scribebant C, quod ad aetatem nostram permansit: sed [, qua erant tres primae notae cōsociatae, una recta, duae prostratae, cum recta coniunctae, una in superiore parte, altera in inferiore. Quingenta uero fecerunt, addita ad tres notas, quas proxime nominavi, quarta recta, cū duabus prostratis coniuncta, hoc modo, [. qua figura duplicata, fecerunt mille; hoc modo, [. unde postea, librariorum arbitrio, uariae notae, quae, mille, significarent, factae sunt. quarum nonnullas ostendemus, nam ex [, fieri coeptum est, ∞ et ∞, & CIO, & CIO unde M derinatum quo Pro mille hodie quoque utimur: cum olim nota fuerit, non littera.

EX EPISTOLA I. LIB. III.

pag. 67.

QVONIAM tu ita uis) tibi placet officijs colli amicitiā nostram: quod, si tibi non placeret, facerem inuita Minerva, qui si efficies, ut idem tuis quoque propinquis placeat; (tacite Appium hortatur, ut reliquos Clodios, ob ueteres cum P. Clodio inimicitias infensos, sibi reconciliet (eandēq. Mineruā, quam abs te non inuitam habeo, ab ipsis accipiam: ego plane hoc non Mineruae magis, quam tibi, referam acceptum; & iure eam non tam Pallada, ut nuncupatur, quam Appiada, de tuo nomine, nuncupabo. Iocum Cicero quaesivit in nominibus similiter desinentibus. ideo, quam Mineruā, dixerat, Pallada postea, cum Appiada uellet subiungere, appellauit.

P R O nostra constantissima uoluntate pag. 69.
 erga te) non uideo, cur mutari debuerit. Cicero
 enim id agit, ut ostendat, etsi Appii consuetudine,
 propter inimicitias P. Clodij, non sit usus, numquā
 tamen ei se fuisse inimicum, neque suam in illum pri-
 stinam uoluntatem unquam fuisse immutatam. epi-
 stola etiam huius libri I X. Conscientia, inquit,
 meae constantis erga te uoluntatis. Praetera meam
 sententiam confirmat liber scriptus.

C. Pontinium legatum) Ciceronis Ciliciae pro- pag. 70.
 consulis quaestores fuere L. Mescinius, C. Coelius:
 legati Q. Cicero, eius frater, C. Pontinius, M. An-
 neius, L. Tullius: tribunus mil. Q. Fufidius, prae-
 fectus euocatorum Antonius, praefectus fabrum
 Q. Lepta, scriba M. Tullius, accensus Pausanias,
 interpres M. Marcilius. de quaestoribus, legitur in
 his epistolis lib. I I lib. X I I I. lib. X V I. de legatis
 lib. X V. de tribuno mil. lib. X I I I. epist. I 2. de
 praefecto euocatorum lib. I I I. de praefecto fabri
 lib. I I I. de scriba lib. V. & ad Atticum: de accen-
 so lib. I I I. de interprete lib. X I I I.

C V M ad urbem esses) antea, isse, nos, pag. 80.
 esses, ex libris scriptis, & ex aliis ipsius Cicero-
 nis locis. inquit enim, ad eundem Appium scri-
 bens, Ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar.
 & ad Atticum lib. V I I I. Trebatius quidem scri-
 psit. se ab illo I X. Kal. Feb. rogatum esse, ut scri-
 beret ad me, ut essem ad urbem. & alibi diceba-

pag. 84.

tur autem de ijs, qui cum potestate provinciali reuerſi, aut in prouinciam profeſſi nondum eſſent. Peditanus. Laedi ſe putat) quod ex meis inſtitutis non eos fructus capiat, quos capere ſolitus erat ex tuis. Huc ſpectat id, quod ſequitur, Liberalitas tua: & illud paullo poſt, Non debent mirari homines, me eſſe acerbum ſibi, ut ſim dulcis mihi.

pag. 91.

S I clam, magis aperte inimicus eſſe?) cum antea legeretur, ſic iam magis aperte inimicum eſſem; Petrus Daneſius Pariſienſis, uir doctri- nae ſingularis, cuius ego iudicium, ut debeo pluri- mi facio; animaduertit, corruptum eſſe locum, & ſententiam ſecutus, nihil adiuantibus uetulis li- bris, ex ingenio feliciffime correxit. Ad me adire

pag. 91.

quosdam memini, nimirum ex Epicteto, qui di- cerent.) licet alii credant, quod cuique lubet: ego tres illas diſtiones, nimirum ex Epicteto, Ciceronis eſſe non exiſtimo, neque adhuc in uetulis libris in- ueni, quamquam & multos, & uetuliſſimos inſpe- xerim.

pag. 94.

Quae a me perfecta, quaeq. inſtituta ſint, cognoſce) alij, quae a me profeſſa. placet, per- feſta, conſentientibus antiquis libris: ut hoc dicat exponere ſe uelle non ſolum quae pro Appio iam perfecit, ſed etiam quae inſtituerit: expoſuit au- tem, opinor, in commentario, quem litteris adſcri- ptum mittebar.

pag. 99.

EX EPISTOLA XII.
ANTE diem III. non. Sext.) perinde eſt, ac ſi dixiſſet, III. non. Sext. id ex libri XVI.
epiſtola

EPIST. EAM. LIB. III. ET IV.

epistola v. ad Tironem intelligi facile potest. ante diē III. non. ueteres dicebant, id est, die tertio ante nonas. nam cum dicitur, III. non. concisa locutio est: quae integra esset, si diceres, III. die ante nonas: qua non admodum utebantur antiqui, sed eius loco ante diem III. nonas.

EX EPISTOLA IX. LIB. IV.

CONIVNCTVM esse periculum suo cerne ret.) alij hanc lectionem uidentur suspectam habuisse. nos eam in uetusto libro Io. Scalae, & in alijs antiquis inuenimus. neq. dubia sententia.

EX EPISTOLA XIII.

CERTA res nulla) scripsimus, Vlla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem esse usitatam intelliget, qui uiderit ea, quae diximus in illum epistolae IX. libri I. locum, Non modo praemijs. Ut te hortor, & obsecrem) nihil mutō. sic enim in pŕŕto uetustissimis exemplaribus scriptū esse uideo. aliorum tamen lectionem non improbo: et si eam in libris scriptis ipse quidem nondum inueni.

EX EPISTOLA IX. LIB. V.

CVM Vardacis) antea, Vardacis, legebatur. nos in libris uetustis lectionem, quam impressimus, inuenimus: neq. de ea dubitandū quidquā censuimus; cū a Plinio Vardaeos inter Dalmatiae populos, in qua Vatinius bellū gerebat, numeratos uideremus.

EX EPISTOLA X.

ACTIONE expostulant.) ea forma dictum est, qua, Actione repetere. omnino antiqui libri habent, Actiones expostulāt. sed mihi quidē magis probatur,

Actione expostulant; aut, Actiones postulant.

EX EPISTOLA XII.

pag. 153.

IGNOTIS nota faciebant). Ignotis, pro iis, qui non nouerant, actine posuit, ut etiam Liuius lib. III. Notos gratia eorum, turbam indignitas rei uirgini conciliat. & Curtius: Ignoti iumenta agebant. Plautus autem in Pseudolo: Noui: notis praedicat. notis, dixit, id est, iis, qui nouerant. itemq. Cicero in oratione pro M. Coelio, & in Verrem libro VI.

EX EPISTOLA XIV.

pag. 157.

QVAM amedilcefferas) uetustos libros, quibus ego nunc multis ad harum epistolarum emendationem utor, ita, ut impressimus, habere omnes uideo. itaque aliorum lectionem non sequor.

EX EPISTOLA XIX.

pag. 165.

M. CICERO S. D. RVFO.) aut mendosus est huius, & sequentis epistolae titulus, & pro Ruso, legendum, Mescinio: aut Rufus Mescinio cognomen fuit. Mescinius quidem hic sit, necesse est: cuius fratrem fuisse M. Mindium, scribit lib. XII. epist.

pag. 167.

16. quem epistola sequenti, ad eundem hunc Rufum scribens, fratrem eius esse dicit. Quare tu) ita in impressis: sed in antiquis, Que tu: aut, Quae tu: quo modo legitur in libro Petri Bembi, Cardinalis omni laude cumulati, & in libro Mediceae bibliothecae. docti locum diligentius considerent: ego, hoc notare, mei officii esse duxi.

EX EPISTOLA XX.

pag. 167.

M. TVLLIVS, scriba meus) hic est
M. Tul-

M. Tullius, cognomento Laureus, Ciceronis libertus, qui Academiam villam versibus, quos recitat Plinius lib. xxxi. celebravit. Meo seruo scriba,) pag. 168.
 tollenda videtur dictio, Seruo, ut glossena ab imperito additum, qui putavit scribam Ciceronis esse servum, cum libertus esset. quod perspicuum est, cum M. Tullius appelletur. Legatum meum, pag. 169.
 praefectumq. Q. Leptam) induxi has duas dictiones, Q. Leptam: primum, quod in antiquo libro non sunt: deinde, quod Ciceronem, si praefecti nomen ponere voluisset, legari fuisse omissurum, verisimile non est. postremo cur nomen ponat, cum ad Mescinium quaestorem suum scribat, qui & praefectum, & alios, qui cum Cicrone in Cilicia fuissent, optime noverat? In pecunia exacta ita Pag. 170.
 efferre) ex varietate duorum exemplarium haec lectio sumpta est: cuius hic est sensus. Provinciae rationes Cicero retulerat. id eius quaestor Rufus, se absente, fieri noluerat: pecuniae enim nescio quid a se in provincia exactum, in libro rationum scribi cupiebat; existimans, nisi id cum reliquis Ciceronis rationibus referretur, eius rei potestatem se deinceps non habiturum. quod ei fuisset invidiae, quasi publicam pecuniam voluisset annectere. itaque commotus est. Cicero autem non esse ait, cur irascatur: nam licet ipse rationes iam retulerit, Rufo tamen facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegisset. in pecunia, inquit, a te exacta non aequum fuit, ex co, quod ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, .171-172
 itaq.

pag. 170.

itaq. mecum insolenter, & iracunde ageres. neque enim, cur id facias, causa vlla est: nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. Delatos esse) magistratus e provincia reuersi, post relatas rationes, eorum nomina ad aerarium deferrebant, quorum opera recip. videretur utilis fuisse. deferrebant autem ex ijs, quos secum adduxerant. in quo erat ambitio quaedam: nam ostendere volebant, cohortem apud se fuisse hominum lectissimorum, qui beneficia in remp. contulissent. idcoq. dicebatur, deferre in beneficijs; quod is, qui deferbat, quasi beneficium aliquod deferre videbatur. hinc illud in oratione pro Archia: In beneficijs ad aerarium delatus est a L. Lucullo praetore, & consule. Et pro Balbo: In praetura, in consulatu praefectum fabrum detulit. Quod autem infert, Molesti tui non illa beneficia tuae potius ambitioni reservata esse, quam meae: ideo dicit quia Rufus deferre & ipse voluisset. ex quo apparet, deferendi ius & quaestores habuisse. quod etiā declaratur membro proxime sequenti, De centurionibus res est in integro. quasi dicat, poteris deferre, si voles. nam delati a me non sunt; quoniam hos quidem triginta diebus deferre lex non cogebat. Honor tamen aliquanto maior erat, deferri a proconsule, vel praetore, quam a quaestore. Ex provincia decessimus) vetusti libri omnes, decessimus, habent. nos, vna littera i in e commutata, decessimus, scripsimus. ante, decessissimus, legebatur.

pag. 171.

EPIST. FAM. LIB. VI.

EX EPISTOLA VLTIMA.

ET ENIM cum esset) alij, vt enim : quam pag. 172.
lectionem nos non admodum probamus : particu-
lae enim, vt, quae respondeat, vox non erit. ex li-
bro igitur scripto Bernardini Maffei, etenim, re-
posuimus.

EX EPISTOLA V. LIB. VI.

QVARE ad eam spem &c.) inconsequens. pag. 184.
& obscura locutio : ex quo vereor, ne corrupte to-
tus hic locus legatur. ac fieri tamen potest, vt ita-
scripserit Cicero, & inciderit in vitium, quod Grae-
ci τελοικροσάνεις appellant. cuius generis nonnulla
cum in reliquis eius scriptis, tum in libris maxi-
me contra Verrem deprehenduntur : quae Pedia-
nus notauit.

EX EPISTOLA VII.

MULTA deos venerati.) nihil est immutan- pag. 191.
dum, vt alij crediderunt. nam etiam alibi no-
men pro aduerbio positum est, vt, cum dicitur, Mul-
ta peccas, & Multa egeo. Cicero de natura deorum
I I I. & pro Murena. Topicorum autem initio,
cum, inquit, mihi, meisq. multa saepe cauisses. Gel-
lius lib. X I I I. cap. X X I I I. Elatum) antea, pag. 191.
Latum : nos, Elatum, meliore, vt opinamur, sen-
su. nostram autem lectionem accepimus ex vetere
libro Bernardini Maffei.

EX EPISTOLA IX.

RECUPERES) antea, Recceperis : nos, Re- pag. 196.
cuperes, aliquot iam annis emendauimus, & im-
pressimus. liber vetustus habet, Reciperes. & in
alijs

alijs etiam exemplaribus, i, litteram, pro, u, saepissime reperias.

EX EPISTOLA XVIII.

pag. 206.

SIMVL accepi) *vetustorum librorum haec est lectio: & est Simul, pro Simul ac. cuius vocis ex ijs, qui soluta oratione scripserunt, exempla non afferam: (nam si quis erit, qui locum ubique deprauatum esse contendat, & pro Simul, vel Simul ac; vel Simul atque, legendum dicat: quibus argumentis contra pugnabimus?) sed e poetis; in quibus eam vocem in aliam mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Virgilius lib. Georg. IV. Taygete simul os terris ostendit honestum Pleias, & Lucretius lib. I. Cui simul infula virgineos circumdata comptus, Ex utraque pari malarum parte profusa est. & Horat. ep. x. lib. I. Viuo, & regno; simul ista reliqui. & Catullus non semel. Quibus in locis, Simul, dictum esse pro, Simul ac, licet animaduvertere. quam loquendi consuetudinem qui non agnouerunt, temere locum immutarunt. quod alijs quoque locis commissum video.*

EX EPISTOLA XIX.

pag. 208.

MVNERVM regionum) aliquot iam annis ita impressimus, cum ex antiquissimis exemplaribus haec lectio sumpta esset. in quibusdam tamen libris, Regionum: cuius vocis quae possit esse sententia, non intelligo. de muneribus autem regionum, id est; de ludis regionatim urbe tota edendis, Suet. in Caesare. In quo sit spes) non video, cur quidquam mutari debeat; cum & ita legatur in libris

pag. 208.

EPIST. FAM. LIB. VII.

bris vetustissimis, & sensus meo iudicio sit apprime commodus. nam, cum dixisset, Quod eo labore assequi vis, nullo modo assequere; intulit, Aliquid videbimus, in quo sit spes, idest, quod nos assecuturos sperare possimus. deinde illud: Aliter quidem, &c.

EX EPISTOLA. I. LIB. VII.

P. METIVS) hic est P. Metius, cognamento pag. 213.
Tarpa, qui ea, quae in scena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Hor. in epist. de arte poetica, et satyra x. libri 1. Homini politico) vetustos libros, in quibus ita legitur, ego habeo duos, pag. 214.
totidem Sigonius, habet & Ubalдинus Pandinellus, Ioannes Scala, Hieronymus Ferrarius, Bernardinus Maffeus, Paulus Botus, alij, quos non necesse est commemorare. itaque nihil muto, quibusdam tamen placuit reponere, Polito. Fructum pag. 214.
vllum laboris exspecto) veteres omnes libri pro, exspecto, habent, ex his peto. alij legunt, ex his exspecto. mihi nostra lectio magis probatur, ut quae a ueteri scriptura minus recedat, nam & exspecto, & exscribo, & exsupero, & alia huiusmodi cum s littera veteres scribebant, ut ex antiquis monumentis licet cognoscere. vide Quintil. lib. 1.

EX EPISTOLA II.

DE BURSA) hic est T. Plancus Bursa, frater pag. 216.
L. Planci, ad quem sunt epistolae lib. x. accusatus est de ui, & condemnatus: a Cicerone; cui antea tribunus pl. in caussa Milonis aduersatus fuerat, & in concionibus magnam inuidiam concitabat.

tarat . postea rerum potitus Caesar eum , & omnes lege Pompeia damnatos restituit . Dio , Pedianus , & alij .

EX EPISTOLA III.

pag. 219. OPTAREM , multae caussae) sic antea . nos ex libris antiquis vocem , caussae , sustulimus , ut purior , & elegantior sit lectio . Me voluisse etiam reliquis omnibus ; post quam non potuerim , mihi ipsi finem fecisse belli) hic locus antea in omnibus impressis perperam distinctus sensum peruerterebat .

EX EPISTOLA V.

pag. 221. M. FVRIVM) varie legitur in libris scriptis , M. Infinium , Mirsum , Idsum , M. Lisiun . ut difficilis ad deligendam , aut inueniendam veritatem coniectura sit . alij , M. Orsium , impresserunt , arbitrati eum esse , de quo in epist. x 1. lib. 11. ad Q. fratrem . quod mihi secus videtur . ex hac enim epistola , qua Trebatium commendat , eum ante Trebatium iuisse ad Caesarem , manifestum est . cum autem ad Q. fratrem scribit , dicit se eas litteras M. Orsio dedisse , cum iam Trebatius in exercitu Caesaris esset : quod in iisdem litteris postea significat , cum inquit , Trebatium ut valde ames , vehementer te rogo . Hunc Lepta delegam .) ita video scriptum esse in quattuor antiquis libris . locus perspicue mendosus : nec mihi ipse assentior in vetere coniectura : infirmo enim nititur argumento . nec mirum est , non probari aliquid iam senescenti , quod scripserim adolescens . Quod fami-

familiam ducit) quod caput est, quod in eo summum est: ut referatur non ad Trebatium, sed ad id, quod dicit, In iure civili singularis memoria, summa scientia. cum enim Trebatium a multis rebus laudasset; memoriam, & scientiam in iure civili ceterarum laudum, quibus Trebatius abundaret, quasi familiam dixit ducere; translatione sumpta a rectoribus familiarum, quos domestici omnes veluti duces sequuntur. Phil. v. Putidiusculi) paulo, quam satis est, diligentiores. excusat enim se, quod in Trebatio commendando plura verba consumpsit, quam Caesaris humanitas patiatur. putidum autem appellat Cicero, in quo nimia diligentia reprehendi possit, ut de Oratore lib. 1111. Nolo exprimi litteras putidius, nolo obscurari diligentius. & de Off. lib. 1. Litterae neque expressae, neque oppressae; ne aut obscurum esset, aut nimis putidum. Legitur in nonnullis vetustis libris, blandiusculi; sed in antiquioribus, quos secuti sumus, putidiusculi.

pag. 222.

EX EPISTOLA IIX.

DIDICISSE) hoc dicit, quia Trebatius Cornelij auditor fuerat in iure civili. Digest. lib. 1. Titulo 11.

pag. 224.

EX EPISTOLA IX.

PROPTER eius occupationes nihil sum ausus scribere) in duobus vetustissimis libris non est vox illa, Occupationes; sed eius loco spatij aliquantum est relictum. ex quo credimus, a recentioribus, quorum inscientia depravati leguntur veterum scriptorum libri, vocem, Occupationes, esse

pag. 224.

efferepositam . nos , quid ea dictio , quam in ex-
scribendo librarius omisit , significare potuerit ,
assequi coniectura non possumus . graecam qui-
dem deesse crediderim . id enim verisimilius est ,
quam latinam : vt etiam alibi cognoscitur in ipsius
Ciceronis scriptis , vbi graecum desideratur ex li-
brariorum inscitia ; qui cum id legere non possent ,
omittebant , relicto spatio , vt ab alijs aliquando
reponeretur . in Ubaldini libro apparet spatium
fuisse . quo in loco reposita est vox , Occupationes ,
non eiusdem librarij manu . Cum haec multis iam
annis scripsissem , incidi in tres minime recentes li-
bros scriptos , in quibus video esse , Occupationes .
Lucretium , autem , quam vocem alij ex ingenio repo-
suerunt , in vetustis libris , cum paene innumera-
biles viderim , nondum inueni .

EX EPISTOLA X.

pag. 226.

AVT consolando , aut consilio , aut re iuue-
ro) senarius integer e Terentij Heautontimoru-
meno translatus in hunc locum . sic enim in ea fa-
bula , actu 1. scena 1. cum Menedemo loquens
Chremes inducitur : istuc , quidquid est , fac me , vt
sciam : Ne retice ; ne verere ; crede inquam mihi :
Aut consolando , aut consilio , aut re iuue-
rentius porro , vt opinor , a Plauto , paucis immu-
tatis , accepit : apud quem in Pseudolo , actu pri-
mo , ita loquitur Pseudolus seruus : Fac me cer-
tum , quid tibi sit : iuuabo aut re , aut opera , aut con-
silio bono .

OMNIBVS, unde petitur) debitoribus ita etiā pag. 226.
de Orat. lib. I. Homo ex disertorum numero postu-
labat, ut illi, unde peteretur, uetus atque usitata
exceptio daretur, Cuius pecuniae dies fuisset. apud
iurisconsultos frequens est locutio.

EX EPISTOLA XII.

FIDUCIAE, inter bonos bene agier? quis) pag. 228.
ita legitur in uetere libro. & sane crediderim, non
aliter hunc locum esse scribendum: etsi priorem le-
ctionem conseruari. uoces enim illae, VT, &
OPORTET, quae sunt in impressis, additae sunt
ab imperito, qui locutionem parum integram crede-
ret; cum alibi a Cicerone iurisconsultorum formulas
sine uerbo citari non animaduertisset, ut de Off. lib.
III. Infiducia, inquit, inter bonos bene agier. uetu-
sti enim libri non habent, VT. & ibidem paullo
post: Cum dicitur, Inter bonos bene agier, quid-
quam agi dolose, aut malitiose potest? Libro etiam
Topicorum, ubi eadem haec usurpantur uerba, ue-
teres libri ab impressa lectione dissidentes, nostrā
sententiam confirmant, quam etiam Romae doctis-
simis hominibus probauimus.

EX EPISTOLA XIII.

TREVIROS uites, censeo: audio capitales pag. 229.
esse.) ut uniuersum, quod suum est, tribuamus, Petri
Bembi, hominis & dignitate, & omnium paene uir-
utum laude clarissimi, epistolam, qua huius loci sen-
tentiam diligentissime, & ornatissime explanauit,
adscribemus. non enim eos imitari placet, qui, ex

TT alie-

aliena industria sibi laudem aucupantes, quae ab aliis didicerunt, edunt pro suis.

Petrus Bembus Bernardino Sandro S.

Quod hodie mane quaerenti tibi a me de illis Ciceronis ad Trebatium uerbis: Treuiros uites censeo: audio capitales esse: mallem, auro, argento aere essent: respondi, iocum esse & multiplicem, & festiuum: qui quidem: iocus in antiquis & nummis, & scriptoribus deprehenderetur: itaque, quoniam eramus in uia, ut neque libros, neque nummos haberemus, reieci te in alium diem: id, ne te diutius torqueat, est eiusmodi, ut ioci causa, quod quidem Cicero ad illum scribens more suo fere semper facit, & Treuiri, & capitales in ambigui genere sint posita. nam cum uideatur monere illum, ut uitet Treuiros Galliae populos, qui capitales, bellicosiq. sint; ludit cum in Treuironum, tum in capitulum uerbo. erat enim Romae magistratus, Triumuii capitales, qui etiam Treuiri dicebantur. sed quoniam hoc ipsum Triumuirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, cum essent etiam apud Romanos Triumuii pecuniae cudendae: quos ita inscribebant, A. A. A. F. F. hoc est, Auro, argento, aere flando, feriundo: iocatur iterum in hoc uerbo, luditq. Cicero, ut mihi quidem uidetur, bellissime, addens, mallem Treuiros istos esses pecuniosos, quam bellicosos; ut, Caesare eos uincente, tu ditesceres. itaque infert, mallem esse Treuiros auro, argento, aere, quam scilicet capitales. Triumuiros autem Treuiros solitos dici, Linius satis locuples esse testis potest: cuius sunt

sunt haec in libro XL. Colonia Grauiscae eo anno deducta est in agrum Etruscum, de Tarquinienfibus quondam captum. quina iugera agri data. Treuiri deduxerunt C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Histler. Quod uero Triumuii pecuniae sic, ut dixi, inscriberentur; est apud me nummus aereus perantiquus ita inscriptus, C. PLO-TIVS. III VIR A.A.A.F.F. sunt & alii nummi aliorum nominum, eiusdem tamen tituli; quos inspicies, cum uoles. Haec ad te scripsi, cum domum redissem, & nummos, ac librum sumpsissem, amore tui admonitus. Vale. Pridie idus Iun. M. D. XXXII.

EX EPISTOLA XVI.

NON nimis ἐλθὲν ὡς ποτὶ) aliter antea in omnibus impressis; nos, ut in nostro libro legitur, emendauimus, & impressimus aliquot abhinc annis. iocans enim, ut solet, dicit se Trebatium non reprehendere, quod non nimis spectandi cupidus fuerit, id est, quod in Britanniam profectus non sit, ut essedarios spectaret. tacite autem ut ignauum, & pusilli animi subaccusat, qui Caesarem in Britanniā sequi ad bellum noluerit. Respondere) negant, inquit, esse pag. 231.
qui percunctentur: cum homines te iurisconsultum imperitum existiment. iocatur enim in uerbo respondere: quasi dicat: negant te habere, cui respondeas, cum scilicet nemo te consulat.

EX EPISTOLA XVIII.

GRÆCVLAM tibi misi cautionem pag. 234.
chirographi mei) puto sensum esse. commen-

daui te Caesari litteris graece scriptis . Quam
 haec scribere) . suspicor mendum subesse . mihi
 enim perobscurus est sensus . & , ut libere dicam ,
 quod sentio , legendum crederem , quam exscribere ,
 nulla propemodum mutatione facta . deprauatio-
 nis enim origo , ut opinor , ea fuit . describendis li-
 bris saepe duos praeficimus , qui legat , & qui de le-
 gente excipiat , ut scilicet celerius , et certius id mu-
 neris conficiatur . cum autem is , qui legeret , protu-
 lisset , exscribere ; credidit scriptor , exscribere , dictu
 esse , itaq. fecit in libro . alius deinde errorem , quem
 per imprudentiam commissum debuit tollere , te-
 meritate auxit , reposuitq. , una dictione in duas
 diuisa , haec scribere , sensu , ut dixi , mihi perobscu-
 ro . Sunt etiam , qui addendum putent , Non : ut
 legatur , Haec non scribere . a quibus aequae dissentio .
 quod si legatur , exscribere , hoc dicet , uideo te pa-
 rum ditescere , cui charta desit , in qua tuas formu-
 las , aut aliud quippiam exscribas . ea enim si suppedi-
 taret , numquam profecto ad nos in palimpsesto , in-
 fert enim , An hoc significas , nihil fieri , frigere te ,
 ne chartam quidem tibi suppeditare ? dixit autem ,
 Quod delere malueris ; quam exscribere , per iocum
 significans , non habuisse Trebatium , in quo exscri-
 beret id , quod delebat ; itaque se mirari , quid fue-
 rit in illa chartula ; quasi moleste ferat id periisse :
 chartae enim inopiam ostendi , cum scribat in pa-
 limpsesto . idem error in III . epistolam V III .
 libri ad Atticum irrepsit : ubi enim antea lege-
 batur , fascis laureatos haec ferre ex Italia , nemo

non uidet legendum esse, efferre. M. Aemilii Philemonis) cum in libris antiquis uarie legeretur: (quidam enim, Meulij, quidam Metilli, alij Metrinij, habent) ausus sum emendare, M. Aemilii. procul enim dubio libertus fuit, adoptatus in Romanam familiam, ut alii multi. cum autem Metriliorum mentionem nondum inuenerim; & uetustorum exemplarium uarietate, in quibus uariae lectionis quasi quaedam uestigia cernuntur, (quid enim distat, Meulii, a M. Aemilij?) & Pediani uerbis, qui eiusdem, ut opinor, liberti meminit, adductus sum, ut, M. Aemilij, reponerem. libet autem ipsius Pediani locum recitare, ut studiosis quaerendi labor absit. is igitur ita in argumento orationis pro Milone. Munatius Plancus tribunus pl. produxerat in concionem M. Aemilium Philemonem, nouum hominem, & libertum M. Lepidi. Ita tamen hoc sentimus, ut, afferentibus alijs meliora, per libenter de nostra sententia discessuri simus.

EX EPISTOLA XIX.

DOCTOREM tamen, lumenq. desiderant) pag. 235.
omnino in omnibus antiquis libris pro Lumenq. legitur, Vnuncque. ego tamē libentius legerim, Vsumque, idest exercitationemq. : ut dicat idem, quod supra, nullam artem litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. ita enim, unus litterulae mutatione, apta in primis, & perspicua efficitur sententia. Mouet omnino me, si quem alium, librorum ueterum auctoritas, neque tamen

it. i. ut non eos quoque ipsos interdum coniectura & ingenio modice adiuuandos putem. quae vero nuper alij attulerunt, ad ueterem illam scripturam confirmandam, etiamq. exemplo, ut ipsis uisum est, simili comprobendam, leuiores sunt, quam ut aut me, aut quemquam, qui rem ipsam ex ueritate pendat, mouere debeant.

EX EPISTOLA XX.

pag. 236. RVFIO mediusfidius tuns) tuns, inquit, quod eiusdem esset gentis. Rufio enim Trebatiorum cognomen fuit. id ex lapide constat, qui Romae est in porta Latina: sic enim in eo scriptum legitur.

C. VIBIVS. C. F. MACER. C. TREBATIO
RVFIO. FACIVND. CVRAVERVNT.

pag. 236. Habet lucum) sunt, qui, lucum, ideo male legi credant, quod neque luci capax esset priuata domus; & luci, qui sacri essent, non sine scelere incidi possent. nos existimamus, lucum non intra parietes, sed ante aedes Trebatii fuisse; neque Ciceronem impie consuluisse, qui eum a Trebatio caedi uellet. quo modo enim recte, & sine piaculo id fieri possit, docet M. Cato in primo de re rustica: libri ueteres, locum, habent omnes. ex quo alii, lotum, (ut de arbore intelligatur) potius quam lucum, legere maluerunt. quam coniecturam probare non possum, cum proxime sequatur, A quo: quod certe ad arborem referri non licet. ut alia omitam argumenta.

EX EPISTOLA XXIII.

pag. 238. M A N E A T Damasippus in sententia

ut emat a me, quemadmodum dixit, quae mihi non placuerit. est autē is, de quo Horatius sat. III. lib. II. Insanit ueteres statuas Damasippus emendo.

EX EPISTOLA XXIV.

CAPIVS, opinor, olim, non omnibus pag. 240.
dormio) Dixit, Opinor, quia de nomine, non de dicto, dubitabat. & sane Cipium, non Capium, Fessus nominat: adagiumq. hoc, Non omnibus dormio, natum esse a Cipio quodam scribit, qui Pararhencon diceretur, quod simularet dormientem, ut impudicus uxor moecharetur. Libri ueteres, Citius, & Caepio, alii uero aliter habent. Respondi, nullo modo me facere posse, cum uellem: alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum) malim sic: Respondi, nullo modo me facere posse: quem uellet, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. & eodem modo cadem de re epist. XLVII. lib. XIII. ad Atticum locutus est. pag. 241.

EX EPISTOLA XXV.

VEREOR, ne in Catonem, Cato in pag. 241.
nos) hanc lectionem cum alij uetusti libri habent, tum is, qui est apud Bernardinum Maffium. sensus est. vereor, ne nos scribamus in Catonem, & eum nostris scriptis laudemus: Cato autem laudatus exitio nobis sit, Caesare nos, quod ipsius inimicum laudemus, male multante. quasi dicat: vereor ne Catonē extollamus, ipsi autem deprimamur. & dixit, in Catonem, (subaudi, scribamus) id est in Catonis laudem, ut de oratore lib. II. & de natura deorum lib. I. Alij malunt legere, Vere-

or ne in Catonium Cato nos, hoc sensu. uereor, ne Cato in Catonium, idest exitium suo simillimum nos trahat. M. Antonius Muretus uereri se aiebat, ne pro Catonium, Charonium, legi deberet. eo enim nomine uocabatur Athenis ianua quaedam nomophylacii, per quam damnati abducebantur ad mortem. qua de re Pollucis e lib VII. uerba sunt haec. $\tau\acute{o}\varsigma\ \delta\epsilon\ \nu\omicron\mu\omicron\sigma\omicron\upsilon\lambda\alpha\chi\acute{\iota}\omicron\upsilon\ \delta\acute{\upsilon}\epsilon\alpha\ \mu\acute{\iota}\alpha\ \chi\alpha\rho\omega\nu\epsilon\acute{\iota}\omicron\nu\ \epsilon\kappa\alpha\lambda\epsilon\acute{\iota}\tau\omicron\ .\ \delta\iota\ \eta\varsigma\ \epsilon\pi\acute{\iota}\ \theta\alpha\nu\acute{\alpha}\tau\omega\ \alpha\pi\acute{\eta}\rho\sigma\tau\omicron\ .$

EX EPISTOLA XXVII.

pag. 243.

GALLO S. D.) alii credunt, hunc esse M. Fabium Gallū, qui de coniuratione Catilinae, quae ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronem detulit. sed Octavius Pantagathus, nūc sane his litteris, quae humaniores appellantur, instructus, sed maximarum doctrinarum cognitione longe praestantior, hunc potius existimat esse P. Sextium, pro quo existat oratio, cui cognomen fuerit Gallo. fuisse enim hoc Sextiae gentis cognomen, intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita scriptum est: Sacrarium, quod est in fundo T. Sextii Galli. Tribunatum autem plebis & petiisse Sextium Ciceronis restituenti causa, & pro eius salute gessisse, ex ipsius Ciceronis oratione notissimum est. quod idem de M. Fabio dici non potest. neque enim is, quo tempore Cicero exulsavit tribum fuit: ne alius quidem temporibus, quod sciri possit. Nam quod infra dixit, Si falsa fuerunt, quae tu ad me detulisti: significat ea, quae Sextius, C. Antonii consulis quaestor, ad Ciceronem consulem de ipso Antonio, consule suo, detulit.

detulit. sic enim in oratione pro eodem Sextio habita. Quaestor C. Antonij, collegae mei, fuit forte, sed societate consiliorum meus. impediore non nullius officij, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam, quanta ad me detulerit. Hae rationes faciunt, ut amicissimi hominis sententiae libenter acquiescam.

EX EPISTOLA XXX.

SALVIS rebus) potius, rep. nondum afflicta, pag. 247.
quam, ut quidam volunt, sine bonorum imminutione. sic enim dixit etiam ad Sulpicium ep. 1. lib. IV.
Vtinam serui, salvis rebus, colloqui potuissemus inter nos. & Academ. lib. II. Deli fuisse permultos salvis rebus illis.

EX EPISTOLA VLTIMA.

PENNIGERO, non armigero in corpore) pag. 250.
non dubium est intelligi de auibus, quas Philoctetes confagebat tardus celeres, stans volantes: alij tamen, Pinnigero, maluerunt, contra Quintilianii sententiam, qui pinnae de auibus dici non vult. Illis interioribus litteris meis, quibus
saepe verecundiozem me in loquendo facis) pag. 250.
iamdiu suspicatus sum hunc locum esse deprauatum. neque enim, si ita legatur, sensus elici bonus possit. Hieronymus autem Ferrarius arbitratur esse legendum, Illis interioribus litteris, eis, quibus saepe verecundiozem me in loquendo facis. cuius sententiae nos facile acquiescimus. ita enim & aptus colligetur sensus, & erit locutio sanequam elegans: qua in suis scriptis ita frequenter

quenter Cicero est usus, ut eius exempla huc afferre putidum prope sit.

EX EPISTOLA IV. LI. B. VIII.

pag. 256.

LENTULI Cruris) hic est, opinor, L. Lentulus Cruscillus, qui anno sequenti consul fuit cum C. Marcello. puto autem illum & Cruris, & Crusceli cognomine indifferenter appellari solitum.

pag. 256.

Ratione, & insidiis usus videretur in euitandis eorum consiliis) fortasse melius, Ratione, & consilio usus videretur in euitandis eorum insidiis.

pag. 256.

Laelios) fortasse, Lollios; qui Caesaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij. nam Laelij Pompeiani. qua in opinione magis sum confirmatus, postea quam in epistola III. libri V. ubi, Laelium, impressum erat, vetustissimos libros, Lollium, habere vidi. Mea porro comitia quem euentum sint habitura). sic antea in omnibus impressis: nos vocem, Comititia, sustulimus: quae subintel- ligitur; ut etiam cum dixit, Praetorijs morae quaedam inciderunt.

pag. 257.

EX EPISTOLA V.

pag. 259.

QUODAM silice iam omnia) liber vetustus Ioannis Scalae sic habet, Quodam omnia in Sicilia: Barnardini Maffei, Quodam viftilicra omnia: qui est in Medicea bibliotheca, & qui apud Vbal- dinum Bandinellum, Quodam incilicia omnia. vul- gata lectio non est in antiquis libris. videndum an ita legi possit, Quodam incili iam omnia. notum autem, incile quid sit.

CVRIONEM prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit) *Obiurgatus*, videtur hic esse verbum deponens. quod alibi non meminisse legisse. itaque libentius ita legerim, Curionem prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. vt vna littera significetur scilicet. nihil tamen mutandū sine veteribus libris. Soles libenter, vt ego, maiorem partē nihil curare) locus ita interpungendus. & est antiqua locutio, qua etiam vsus est in epist. xv. lib. ix. Mihi licere, res has nō omnino quidē, sed magnā partē relinquere. & alibi saepius. Caesar autē initio lib. iij. de bello Gal. Magnā partē lacte viuunt. & Lucretius lib. iij. Non minimam partem mortis formidine aluntur.

pag. 160.

AGROS, quos fructuarios habent ciuitates) Ita legitur in duobus vetustis libris Ioannis Scalae, & in libro Petri Bembi, etiam in vno Caroli Sigonij. itaque nihil muto, cum sit aperta sententia.

pag. 161.

M. TVTIVM, accusatorem suum &c.) huius loci sensum, etsi obscurissimus est, tamen declarare conabimur. Reorum causae ordine agebantur. nam quae tempore prior fuerat, eius prior itē locus erat. excipiebantur tamen eae causae, quae cum causis iam iudicatis coniunctionem aliquam habebant, vt earum quasi appendices quaedam viderentur. eiusmodi enim causis, etiam si post multas alias delatae essent, tamen primus locus erat constitutus. itaque in oratione pro Cluentio, Fabricium

pag. 162.

cium, inquit, reum statim fecit; utque ei locus primus constitueretur, propter causae coniunctionem impetrauit. Propter causae coniunctionem, inquit, quod Fabricij causa eadem erat, quae Scamandri, qui antea condemnatus erat. Et infra in eadem oratione: Apud eosdem iudices reus est factus Oppianicus, cum is duobus praecudicijs iam damnatus esset. ab iisdem autem iudicibus locus ei primus est constitutus. Hoc ideo factum est, quod Oppianici causa coniunctionem habebat cum Fabricij, & Scamandri causa, quos iudices iam damnauerant. Excipiebantur etiam causae de ui, quae primo loco agebantur relictis alijs causis, quae tempore priores fuerant. sic Milonis causa, quod erat de ui, extra ordinem est acta. sic M. Coelius, cum Atratini patrem de ambitu reum fecisset, de vi postea accusatus, causam ipse prior dicere coactus est. sic etiam C. Sempronius cum a M. Tutio esset accusatus, et causam suam eo anno nollet agi, (forte, quod ex ijs, qui tunc iudices erant, complures sibi infensos intelligeret) accusauit accusatorem suum lege Plotia de vi, eo consilio, ut, interposita extraordinaria causa, tempus tereretur, et suae causae iudicium, cum eius agenda spatium non esset, in annum sequentem necessario reijceretur. Extraordinarius autem reus is dicebatur, cuius causa non ordine, ut aliae causae, sed primo loco semper ageretur: Et inde extraordinaria causa, quae statim ante omnes causas ageretur, ut cum erat de ui, vel coniunctionem habebat cum aliqua causa

caussa ante iudicata. Laterensis leges ignorans, pronunciauit quod singuli ordines iudicassent) cum ex tribus ordinibus, qui res iudicabant, duo Seruilium absoluisissent, vnus condemnasset; vniuersorum autem iudicium aequo numero sententiae fuissent; Laterensis, qui ordines, non sententias, spectaret, absolutum credidit, seq. eum in tabulas dixit absolutum relaturum; postea, cum in lege reperisset, non ex ordinum numero, sed e iudicium maiori parte vel absoluendos, vel condemnandos esse reos; non retulit, vt dixerat, in tabulas absolutum: ordinum iudicia perscripsit. Fusius autem explicabimus, propterea quod obscurior est sensus, ita vt eum pauci viderint, nemo certe ostenderit. non enim, in quo Laterensis praetor deceptus sit, animaduuerunt. quod nos pluribus verbis, vt etiam tardiores intelligant, ostendemus. Iudicia penes tres ordines erant: qui quidem tres ordines ex senatoribus, equitibus, tribunis aerarijs constabant. fieri autem poterat, vt, quem duo ordines absoluisissent, vnus condemnasset, is tamen non absolutus, sed condemnatus iudicaretur, hoc modo. Eunt in consilium senatores xxvi. equites xxv. tribuni aerarij xxi. ex senatoribus absoluunt reum xiv. condemnant xii. ex equitibus absoluunt xiii. condemnant xi. ex tribunis aerarijs absoluunt iv. condemnant xx. si ex ordinum numero iudicaretur reus, absolutum apparet: quippe cum ex tribus ordinibus absoluerint duo, senatorius, & equester, cum autem lex, quod iudicium

iudicum maior pars iudicarit, id ius ratum esse velit : condemnatum reum, nemo est, quin videat, cum sententias graues habuerit XLIII. absolutorias XXXI. praetor autē Laterensis cum ex more pronunciare deberet, quot sententijs absolutus, quot esset condemnatus reus; leges ignorans, de numero iudicum nihil, de ordinibus, quod singuli iudicassent, pronunciauit, ac se in tabulas absolutum dixit relaturum. postea cum, lege perspecta, erratum intelligeret, dubius animi, quid ageret; quod neque contra legem, neque contra id, quod pronunciarat, vellet facere; neque absolutum, neque damnatum retulit; tantum ordinum iudicia perscripsit. ex quo paullo post infert Coelius: Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Emissario est factus) in antiquo libro Mediceae bibliothecae, & in duobus praeterea, Petri Bembi Cardinalis, & Ubaldini Bandinelli, legitur, emissaria rustetio factus. forte corrigendum, emissario, S. Tettio factus: vt existimant amicissimus meus. Tettios autem et liberos, & amicos Claudiorum fuisse, e qua gente erat Appius, ostendit Asconius, vbi in oratione pro Milone locum illum explanat: Haec insidiata Pompeio est. quamquam ibi tantum de Damione Clodij liberto loquitur. sed Damionem Tettiae gentis fuisse, ostenditur in lib. 4. ad Atticum epist. 3. itaque hic Coelius, de Appio loquens, Accusatus, inquit, est a quodam suo Sexto Tettio. nam cum, Sextus, antiqui significare volebant, vel

vel Sex. scribebant, vel S. ita patebit & vera le-
ctio, & sententia. quo quidem eo magis inclino,
quod etiam in libro peruetere Caroli Sigonij scri-
ptum video, Emissa instituta: ut in hac varietate au-
geatur mendii suspicio, & ad veritatem indagan-
dam quasi latior via patefiat. L. Iulius L. F. Pom.
Annalis) Villius, pro Iulius, reposuimus. nam
Annales plebeij: & Iulij patricij. sic etiam
in Livio, ubi erat Iulius, correxit, & reposuit;
ingenio doctrinaq. excellens, summa mihi conium-
etus amicitia, Carolus Sigonius. P O M. tribus
Pomptina fuit. nam ex x x x v. tribubus, ali-
quam, ut inquit Pedianus, necesse erat, cuiuscum-
que esset ordinis, civis Romanus obtineret. is au-
tem ostendebatur a praenomine suo, a nomine, (no-
mine autem familia significatur) a patris praeno-
mine, a tribu, a cognomine, ut Philippica i x.
Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus: Lemonia e-
nim tribus est ablativi casus: ut sit, ex Lemonia, ut
inquit Asconius. in lapidibus autem antiquis fere
semper, in libris aliquando prioribus tantummodo
litteris significari tribus animaduertas, ut in hoc
s. c. ubi enim legitur, Pom. sciendum est, Pom-
ptinam intelligi: ubi Pop. Popilliam: ubi Pup. Pu-
piniam: ubi An. Aniensem: quod cum antea non
esset exploratum, alij pro An. Capito, duabus ve-
cibus coniunctis legebant Ancapito: Bernardinus
autem Rutilius in suis annotationibus credidit, an-
tiquas notas fuisse, quae significarent, Ateij ne-
pos. in quo quam deceptus sit, non attinet dicere.

si enim

si enim ab auo ostendendus aliquis erat, non ab eius nomine, sed a prænومine ostendebatur. sed incidit in errorem, quia tribum Aniensem non agnouit, quae duabus modo litteris, ut iam dixi, scripta fuerat. quae me ratio monuit, ut ubi, Puphirrus, pro tantum verbo antea legebatur, duabus in nostro libro scriberem, Pup. Hirrus, id est, Pupinia Hirrus, tribus enim ante cognomen ponebatur, ut & hic, & alibi licet videre. Quoniam autem hanc tribuum cognitionem non ita facilem esse perspicimus, (nam & Volateranus, & Alexander, qui dies Geniales scripsit, & alij, quos non necesse est commemorare, parum videntur in suis libris earum numerum, & nomina tenuisse) studiosis non fore prorsus inutile, aut iniucundum arbitramur, si, quae in hanc rationem dispersa in veterum monumentis leguntur, coacta huc asseramus. quae cum olim scripserim adolescens, cum haec noua videbantur; nunc eadem, correctione quadam, breuissime colligam. Fuerunt igitur Romanae tribus omnino xxxv. quarum nomina infra scripsimus, & scriptores aliquot, qui de ijs meminerunt, apposuimus; ut inde facilius earum, ac certior unicuique cognitio sit.

AEM. AEMI. AEMILIA. Cic. ad Atticū. lib. ii.

Linus lib. xxxviii. antiquae inscriptiones.

ANI. ANIENSIS. Cicero pro Plancio, Linus lib. x. antiquae inscriptiones.

ARN. ARNIEN. ARNIENSIS. Cicero in agraria ii. Linus libro vi. & libro xxix. ubi corrupte

rupte legi putamus Narniensis . nam lapis antiquus , quem Vulsinijs in templi parietibus vidimus, expressam Arniensis mentionem continet.

CLA. Claudia. Liuius lib. I I. Virg. lib. V I I. Pedianus pro Scauro , Dionysius Halic. lib. V. antiquae inscr.

CLV. CLVST. Clustumina. Cicero pro Plancio, pro Balbo, Festus , antiquae inscr.

COL. Collina. Varro libro IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. c. III. Festus, antiquae inscr.

COR. CORNEL. Cornelia. Liuius lib. XXXVIII. antiquae inscript.

ESQ. EXQ. Esquilina. Varro lib. IV. de ling. lat. Plinius lib. XVIII. cap. III. Festus, antiquae inscript. est praeterea in acedibus viri optimi , valdeq. eruditi , Gentilis Delphinijs Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.

FAB. FABIA. Horatius epist. VI. lib. I. Suetonius in Augusto, antiquae inscr.

FAL. Falerina. Liuius lib. IX. Neapoli antiquus lapis est ita inscriptus : C. PISTORIO. C.

F. FAL. FIRMO. AEDIL. IIVIR. CVRATORI. OPER. PVBLICOR. item Iosephus εν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, κεραλή ιζ.

GAL. Galeria. Liuius lib. XXVII. Plinius lib. VII. cap. XLIX. etsi, pro Galeria, legitur Galerius . sed corrigendus locus est ex antiquo libro amniculi mei Francisci Asulanus . & anti-

quae inscriptiones:

HOR. vel **HORAT.** Horatia. Scriptum in libris de hac tribu nihil est: in lapidibus tamen nouies nominatur. deductam satis constat a vetere familia patricia, vt alias non paucas.

LEM. Lemonia. Cicero pro Plancio, Phil. ix. Festus. antiquae inscriptiones.

MAEC. Maecia. hanc in antiquis lapidibus duobus inuenimus: C. OCTAVIO. C. F. MAEC. VERO. C. HERBACIO. MAEC. ROMA-

NO. in libris quinquies nominatam obseruamus, a Tullio lib. iv. ad Att. epist. xiv. a Liuiio lib. i ix. & xxix. a Valerio Max. libro ii. cap. lv. a Festo.

MEN. MENEN. Menenia. Cicero lib. xiii. ep. fam. Iosephus ἐν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχιαιολογίας λόγῳ ἰς κεφάλῃ ιζ'. cum quibus lapides tres consentiunt: C. VALERIO. C. F. MEN. DO-

LVTIO. MARCIANO. A. MYNIO. A. I. MEN. EV. ARISTO. C. CATIO. C. F. MEN. BALBO. C. CATIVS. C. F. MEN. GALLVS. & hic ep. ix. lib. xiii. Deductur ab antiqua familia patricia, vt aliae octo, Aemilia, Claudia, Cornelia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veturia. nam Publilia nomen accepit a plebeia gente.

OVF. Oufentina. Liuius lib. ix. Festus, Lucrotius, antiquae inscr.

PAL. PALAT. Palatina. Cicero in Verrē, Pedianus, Varro lib. iv. de ling. lat. Plinius lib. i ix.

cap.

cap. III. *Linus* lib. XX. *Festus*, antiquae inscr.

PAP. PAPIR. *Papiria*. *Linus* lib. IX. *Festus*, antiquae inscript.

P O B. *Poblilia*, quae deinde *Publilia* scripta est, sicuti ex *Poblius* *Publius* factus est. reperitur in lapidibus & P V. & P V B. & P V B L. & P V B L I L. & P O B. *Linus* lib. VII. antiquae inscript. Puto hanc esse, quam *Festus* *Popilliam* nominat: de qua *Valerius* lib. IX. capit. X. & antiquae inscriptiones.

P O L. *Polia*. *Linus* lib. XXIX. *Valerius* Max. lib. II. cap. IV. & lib. IX. cap. X. antiquae inscriptiones.

P O M. P O M P. *Pomptina*. *Cicero* ad *Atticum* lib. IV. *Linus* lib. VII. *Festus*, antiquae inscr.

P V P. *Pupinia*. *Cicero* ad *Quinctum* fratrem lib.

III. *Linus* lib. XXVI. *Festus*. duo antiquorum lapidum exempla exstant, alterum *Capuae*, D.

VIBIDI. D. F. P V P. NIGRI; alterum *Patanij*, CLAUSIO. C. F. P V P.

Q V I. Q V I R. *Quirina*. *Cicero* pro *Quinctio*, *Asconius*, *Festus*, antiquae inscript.

R O M. *Romilia*. *Cicero* in *Verrem*, idemq. in *agraria* I. *Asconius*, *Varro* libro IV. de ling. lat. *Festus*, *Seruius* in comment. III. *Aen.* antiquae inscr. est etiam *Ferrariae* semis fractus lapis in imis summi templi parietibus instructus, in quo ita scriptum vidimus, - I T I O.

T. F. R O M. *Sabatina*. *Linus* lib. VI. *Festus*, lapis antiquus

tiquus Romae in aedibus eximij Cardinalis
Carpensis : CN. CORNELIO. CN. F.
SAB. MVS AEO. MANCIP. I. VIAE.
APPIAE.

SCA. Scaptia. Liuius lib. V I I I. Suetonius in
Augusto, Festus. lapidis antiqui exemplum
Romae extat in regione Pantheonis : C. AV-
FELIVS. C. F. SCA. SEVERVS. &
item aliud, C. GRANTANIVS. SCA-
PTIA. MACER.

SER. SERG. Sergia. Asconius, antiquae inscr.
STEL. Stellatina. Liuius lib. V I. antiquae inscr.
SVB. SVC. Suburana, Succurana. Varro lib.
IV. de ling. lat. Cicero etiam agraria II. quo in
loco videtur corrupte legi, Ab Ocriculana: cum
in libris quinque antiquis legatur, Ab vsura
nam. vnde mihi orta coniectura est, legi posse,
A Suburana, mutatione fere nulla. Plinius
libro X V I I I cap. I I I. Festus, antiquae in-
scr. & alibi.

TBR. Terentina. Cicero pro Plancio, Liuius lib.
X. antiquae inscr.

TRO. TROMEN. Tromentina. Festus, Li-
uius etiam libro V I. scripsit, Tromentina, vt
opinor, non, vt impressum est, Promentina. an-
tiquae inscr.

VEIEN. Veientina. pro Plancio, antiquae inscr.

VEL. Velina. Cicero ad Atticum lib. I V. & in
Bruto, Horat. epist. V I. lib. I. Persius Sat. V.
antiquae inscr.

VET. *Veturia*, hoc lapide notata, C. CAS.
 SIVS. C. F. VET. & hoc, SEX. APVSIVS.
 SEX. F. VET. & hoc, SEX. CALPVR-
 NIVS. SEX. F. VETVRIA.

VOL. VOLT. VOLTIN. *Voltinia*. Cicero pro
Plancio, antiquae inscr. & in antiquo lapide, qui
 est *Venetys* in turri S. *Vitalis*: CN. NVME-
 RIVS. CN. F. VOL. FRONTO. VETER.
 EQ. LEG. VIII. AVG. III. VIR. I. D.
 T. F. I. SIBI. CN. NVMERIO. CN. L.
 FELICI. IV. VIR. CRESCENTI. L.
 TVENDO. L.

Ex hoc numero quattuor tantum *urbanae* fuerunt,
Palatina, *Esquilina*, *Collina*, *Suburana*, in quas,
 ut inquit *Plinius*, transferri ignominiae esset, di-
 ctæ a partibus *urbis*, in quæ habitabant. reli-
 quæ omnes *rusticae*, laudatissimæ, eorum, qui
 rura haberent: quæ propriae ingenuorum erant;
 cum *urbanae* libertinorum essent: ut in *Asconio*,
 & in epitome *Liuiana* lib. XX. *Asconium* autem,
 ubi illud in *Verrem* explanat, v. & XXX. tri-
 bus, cur de nominibus *Sabinarum* plures tribus esse
 factas dixerit, mirari non satis possum; cum a *Sa-*
binis non tribus, sed *curiae* nomina acceperint, ut
 inquit *Liuius* lib. I. & *Festus*.

Ad ex kal. Mart.) liber Sigonij, A. D. p. 264.
 Ex Kal. Martias, mihi placeret, Ex ante diem
 Kal. Mart. idest ex Kal. Mart. sic enim loqueban-
 tur. dixit etiam paullo ante, ut eum decedere post
 Kal. Mart. placeret: & infra subiungit: Ne ue

quid prius ex Kal. Mart. Usus est hoc loquendi modo & M. Varro lib. 1. de re rustica : Ex a. d. VII. id. Feb. ex a. d. VII. id. Mai. id est, ex eo die, qui dicitur, ante diem VII. idus. Linius autem libro XLV. Supplicatio pro concione populi indicta est ex ante diem V. idus Oct. cū eo die in quinque dies. Similiter Cicero epistola XLVII. lib. III. ad Atticum : Nuncij nobis tristes, nec varij, venerant ex ante diem non. Iun. quod idem est, ac si dixisset, ex nonis Iun. Sic & epist. I. lib. XV. Ante diem VII. idus Nou. quod imperiti librarij cum ignorarent, saepe pro a. d. scripserunt, ad.

pag. 264.

Sex abducere) a iudicijs, ut in senatum venirent. malim autem, Eos, quam Sex. ut intelligatur non de sex iudicibus, sed plane de omnibus in senatum adducendis. praeterea ita loquebantur in senatus consultis : itaque infra : Quos eorum ex s. c. cum imperio in prouincias pro praetore mitti oportere, eos sortito in prouincias mitti placere.

pag. 264.

Intercedendi, impediendi,) aut, Impediendi, abundat, additum ab aliquo, qui distionem, Intercedendi, exponeret : aut dic, Intercedendi, ad tribunos pl. referri ; Impediendi autem, ad augures. quos habuisse potestatem impediendi, tum aliorum exempla declarant, tum Cicero ipse de legibus.

pag. 265.

Vibius Pansa) antea, Iulius, mendose : nam Iulij omnes patricij : nec patricij tribuni pl. esse possunt. nos hac ratione adducti, & lapidum ac nummorum auctoritate impulsī, in quibus Pansa Vibiorum cognomen legitur, Vibius, reposuimus.

Colle-

Collegium primum) ferri potest : malim tamen, pag. 265.
Proximum : quo modo locutus est infra, post duos
versus.

EX EPISTOLA IX.

CONFECTA, omnia foeda, & inhonesta pag. 270.
sunt) hoc in loco vetusti libri inter se discrepant.

nos eum, quem habet Ioannes Scala, vt minus de-
prauatum, secuti sumus : sic enim in eo legitur,
Confecta omnia foeda, & inhonesta sunt. ex quo ad-
ducti sumus, vt, vna littera immutata, legeremus :
Confecta omnia foeda, & inhonesta sunt. post in
Petri Bembi libro, confecta omnia, diserte scri-
ptum animaduerti. Tabernariis) aquarum ius pe-
nes aediles, & censores erat. itaque, cum taber-
narij publicas aquas in suum vsum deducerent,
Coelius, qui tunc aedilitatem gerebat, ea de re cum
tabernarijs & aquarijs pugnavit : concionem etiam
de aquis scripsit, cuius meminit Frontinus libro
11. de aquae ductibus. Viariam) dicit nescio pag. 271.
quid Appianus de vijs a Curione instauratis : ta-
men, Viariam, magis probarem, quam Viriam :

& post, Queis iubet aediles metiri. vt hoc dicat :
iubet aediles legibus, quas ipse fert, vinum, & ali-
menta populo metiri. legem & P. Clodius tulerat
de annona : de qua in oratione pro Sextio, & A-
sconius in Pisonem.

EX EPISTOLA X.

PAVLLA Valeria) alij, an haec Bruto nu-
pserit, dubitare videntur, propterea quod libro XI. pag. 271.
Pollam Bruti uxorem fuisse perspiciant. ego nu-

pag. 271. *psisse existimo, & eam ipsam esse, quae libro XI. ap-
pellatur Polla: ut, quemadmodum ab aula olla,
sic a Paulla Polla dicta sit. Nondum retulerat)
si ita legatur, subintelligi poterit, dotem. sed mi-
hi non displicet amicissimi mei coniectura; qui ita
legendum putat, mundum retulerat. mundus au-
tē muliebris qui sit, exponit Liuius lib. XXXIII.
Munditiae, inquit, ornatus, & cultus, femina-
rum insignia sunt. hunc mundum muliebrem appel-
larunt maiores nostri.*

EX EPISTOLA XI.

pag. 273. *DECRERANT qui inique transigi volebant)
veteres libri quidam, Decrant, alij, Deferant,
alij aliter habent. ex tam varia lectione adducti
sumus, ut; Decrerant, legendum crederemus. lo-
ci autem sensus hic est. Domitius, & Scipio, cum
de Ciceronis supplicationibus transigi moleste,
& inique ferrent, easq. Curionis tribuni pl. inter-
cessionem impediri cuperent; simulatione beneuolen-
tiae supplicationes Ciceroni decreuerunt, ut eare
Curionem, qui omnibus eorum actionibus acriter
aduersari solitus erat, ad intercedendum elicerent.
quibus interpellantibus venustissime Curio respon-
dit, se eo libentius non intercedere, quod quosdam,
qui decernerent, (significabat autem Domitium,
& Scipionem) eo animo esse intelligeret, ut confi-
ci minime vellent. &, Decrerant, imminutum,
dixit, ut, Decreisset, Cicero in Verrem.*

EX EPISTOLA XII.

pag. 275. *STOMACHO est scilicet Pompeius Magnus)
libentius*

libentius legerem, Stomacho est Magnus: ut duae illae dictiones, Scilicet Pompeius, inducantur, tamquam inanes, & superuacaneae, non a Coelio, sed ab imperito scriptae; qui cum inter legendum in eam vocem, Magnus, incidisset, existimans eam obscuriorem fore, nisi alijs ipse verbis illustrasset, supra scripsit, Scilicet Pompeius. postea qui librum exscripserunt, imperiti, ut id genus hominum esse solet, neque, quod adulterinum fuit, agnoscetes, glossema ad verba Ciceronis admiscuerunt.

EX EPISTOLA XIII.

Vix hoc erat Pola elocutus) In vetusto libro, qui est Florentiae in Medicea bibliotheca, ita legitur, ut in impressis. huius lectionis alij quoque meminerunt, sed eam minus integram existimaverunt, offensi, ut opinor, in voce, Pola, quod eam se alibi vidisse non meminerant. est autem id Seruii accusatoris cognomen, de quo ad Q. fratrem epistola xii. secundi libri his verbis: Vereor ne homo teter, & ferus, Pola Servius. ad accusationem veniat. Vix igitur, inquit Coelius, hoc elocutus erat Pola, Appium scilicet, & Domitium summis Circensibus ludis meis lege Scantinia me postulandum curare; cum ego eadem lege Appium censorem postulavi. hac de lege meminimus in lib. nostro de legibus. Addo illud, ubi paullo ante legitur, Palam Servium, legendum fortasse, Polam Servium. Coepi facellum, in domo quod est, ab eo petere) Censorum erat curare, ut facella non in domo cuiusquam essent, sed populo

pag. 276.

pag. 276.

pate-

paterent . itaque *Liuius* libro x l . ubi loquitur de *Lepido* & *Fulvio* censoribus , Complura , inquit , sacella , publica q . sacra occupata a priuatis , vt paterent , essent q . populo , curarunt . *Coelius* autem , vt ostenderet , *Appium* censorem officio suo deesse , petere coepit ab eo , vt sacellum in domo priuata ne relinqueretur : cuius rei cura *Appij* , qui censor erat , esse debuerat . sed libentius , intellexerim de sacello , quod ipse *Appius* occupasset : ex quo grauior ei concitata esset inuidia , occupatis rebus a censore , quas censor ab alijs occupatas populo restituere deberet .

EX EPISTOLA XIV.

pag. 277.

Ad bellum se erumpit :) sic in antiquo libro , & recte . nam *Virgilius* lib. i . Georg.

Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
Diuerſi erumpunt radij . et lib. i v . ibidem :

Et caput , vnde altus primum se erumpit *Enipeus* .

& lib. i i i . *Aeneid* .

Interdumq . atram prorumpit ad aethera nubem .

Terentius autem in *Eun* .

Iam ne erumpere licet hoc mihi gaudium?

pag. 278.

De agri modo , de aere alieno) libentius ita lego , quam , vt alij , De agris modo . forte autem id fieri volebat *Appius* , quod maiorum memoria voluerant *C. Licinius* , & *L. Sextius* tribuni pl . qui leges promulgarunt , vnam de aere alieno , vt deducto de capite quod vsuris pernumeratum esset , id , quod superesset , triennio aequis portionibus persolueretur ; alteram de modo agrorum , ne quis ultra

Diugera

D' iugera agri possideret. epitome Lin. lib. 58.

EX EPISTOLA XV.

QUANTVM ipse catenatus) legit Octavius pag. 280.
 Pantagathus, Quantum Psecade natus : vt signifi-
 cetur Bellienus verna. psecas enim ancilla est: ver-
 nas autem eos esse, qui ancillis nascantur, nemo ne-
 scit. itaque dixit : Si Bellienus , ancilla natus , Do-
 mitium comprehendere , & strangulare non dubi-
 tauit : quid Caesari , Venere prognato , in vestro
 Domitio faciundum fuit ? Haec amicissimi hominis
 lectio , non dubito , quin a doctis probetur : cum &
 sensum habeat optimum , & a vetusto libro parum ,
 ac paene nihil discrepet . De psecade meminerunt
 Iuuenalis sat. VI. & Ouidius Metam. lib. 111.
 Cum haec iam scripsissem , libcr est allatus ad me
 per antiquus , in quo scriptum erat , Ipse cadenatus.
 posteaq. eodem modo in libro Petri Bembi scri-
 ptum animaduerti ; itemq. in alio , quem Cypro
 aduectum chirurgus mihi quidam commodauit ; &
 duobus Caroli Sigonij , item alio , qui est apud me.
 itaque cum hanc lectionem & antithetorum gra-
 tia commendet ; (nam Coelius Coeliano illo suo mo-
 re , hoc est , perargute , Psecade natus , & Vene-
 re prognatus , opposuit) & veterum librorum con-
 firmet auctoritas ; non est , quod quisquam , nisi si
 quis obrectandi studium nimis amet , de illius inte-
 gritate dubitare amplius debeat. qua in sententia eo
 magis confirmor , quod eam summo consensu eorum
 omnium , qui de litteris optime indicant , quibusq.
 ego plurimum tribuo , comprobari animaduerto.

Vit

Utinamq. Pantagatho meo tantum esset a grauioribus studijs otij, vt similia multa excogitare, aut ea potius, quae iam pridem in hoc genere innumeraabilia excogitauit, commodo suo colligere, & cum studiosis communicare posset. sperarem fore, vt, veterum scriptis magna ex parte integritati suae restitutis, multorum, qui nunc sese inani labore torquentes, nihil omnino, nisi quod ipsi pepererint, approbare animum inducunt, superuacanea opera videretur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

pag. 183.

RELIQVA expecta) valde hic & ab impressis, & inter se dissentiunt veteres libri. vnus, qui est apud me, habet, Reliqua expectant: alter Caroli Sigonij, Reliquas expectant: tertius eiusdem, Reliqui expectant. Quod autem sequitur, Vos inuitos, meus liber habet, Nos inuitos: liber Sigonij, Nos iniunctos. Praeterea, vbi legitur, Irritauimus in me Catonem, meus liber, & Sigoniani habent, Arruntanum me Catonem: vnus pro, me, habet, M. Obscura plane sententia. quid enim e deprauatis verbis eliciatur? alij igitur aliquid excogitent.

EX EPISTOLA V. LIB. IX.

pag. 188.

CONSILII nostri, ne si eos quidem, quid id securi non sunt, non paeniteret, nobis p. p.) vetusti libri sic habent omnes: tantum in eo differunt, quod, vbi nos, ne si, scripsimus, habent

habent, nisi. quam vocem non temere immutauimus. qui enim aliter fuisset absurdissimus, is nunc, ut mihi quidem videtur, aptissimus est sensus: quem pluribus verbis ostendemus: ut, si quis eum probabit, (probabit autem, nisi fallor, quicumque recte iudicat) acceptam referat huius loci emendationē diligentiae, & iudicio Hieronymi Ferrarij. Consilij, inquit, nostri, quod & Pompeium in bellum secuti sumus, & eo in Pharsalia superato, victori nos crediderimus, ne tum quidem nobis paenitendum putarem, si eos, qui minus id secuti sunt, non paeniteret. significat enim, qui secus fecerint, eos iam paenituisse. quos si non paeniteret, ego tamen, inquit, nobis paenitendum non putarem.

EX EPISTOLA X.

UT ne in foro quidem) moneo lectorem, non pag. 295.
inuentam a me dictionem, quidem, in veteribus libris. nec tamen necessaria videtur.

EX EPISTOLA XV.

INTELLEXI pergratam tibi esse curam meam valetudinis tuae) hunc locum pag. 301.
ex antiquis libris restitui, cum antea mendose legeretur.

EX EPISTOLA XVI.

TV autem quod mihi bonam copiam iures, nihil est) Hieronymus Ferrarius legendum arbitrat, bonam copiam iures, hoc sensu: non est, quod te mihi semper praesto fore, tuiq. bonam copiam
pian

.piam facturum esse iures. ut respexerit ad id, quod
 M. Varro scribit lib. vi. de lingua latina: Debi-
 tores non nulli pro pecunia, quam debebant, ope-
 ras in seruitutem dabant, dum soluerent. id Sylla
 dictator sustulit; voluitque, ut ij bonam copiam
 iurarent, idest, ut, sui facultatem creditoribus
 semper esse facturos, iureiurando promitterent. Fer-
 rarius sic accipiebat. Ego autem puto hic dictum es-
 se, Quod mihi bonam copiam eiures, pro, quod iu-
 res mihi, te non habere unde sumptum facias. tan-
 tumq. abest, ut ex Varrone Ciceronis locum emen-
 dem, ut potius ex Ciccone Varronis locum putem
 esse corrigendum: ut legatur, Voluitque, ut ij bonā
 copiam eiurarent: idest, ut iurarent, se non habere
 unde creditoribus satisfacerent. hoc multis argu-
 mentis probare non conabor. recitabo locum Sex.
 Pompeij, qui nostram sententiam ita confirmat, ut
 dubitatio prorsus nulla relinquatur. Eiuratio, in-
 quit, significat, id, quod desideretur, non posse prae-
 stari. Plautus, Einrauit militiam. Est igitur, Eiur-
 rare, iureiurando recusare. idq. satis tum ea, quae
 attulimus, tum alia quoque exempla declarant.
 Aestimationem te aliquam putes accipere) Al-
 lusit ad aestimationem possessionum, quam Caesar
 per arbitros debitorum caussa fieri voluerat, ut ij
 creditoribus facilius satisfacerent. qua de re ini-
 tio libri i. i. de bellis civilibus, his verbis. Cum
 fides tota Italia esset angustior, neque creditae pe-
 cuniae soluerentur, constituit, ut arbitri darentur;
 per eos fierent aestimationes possessionum, & re-
 rum

rum, quanti quaeque earum ante bellum fuissent; atque eae creditoribus traderentur. hoc & ad timorem nouarum tabularum tollendum, minuendum ve, qui sine bella, & ciuiles dissensiones sequi consuevit, & ad debitorum tuendam existimationem esse aptissimum existimauit. Suetonius etiam in Caesare, De pecunijs, inquit, mutuis, disiecta nouarum tabularum expectatione, quae crebro mouebatur; decreuit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent per aestimationem possessionum, quanti quasque ante ciuile bellum comparassent, deducta summa aeris alieni, si quid vsurae nomine numeratum, aut perscriptum fuisset. qua condicione quarta pars fere debiti deperibat. Cum igitur Papirius ex eo Caesaris decreto magnam a debitoribus plagam accepisset, aestimatis eorum possessionibus, non quanti uenire tunc possent, sed quanti ante ciuile bellum fuissent; iocans, ut solet, Cicero, Ne credas, inquit, cum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam accepturum. & dixit, Aestimationem aliquam, tamquam si, magnum aliquod damnum, dixisset. Papirius enim aestimationes, id est praedia, per arbitros inique aestimata, a debitoribus accipiens, crediti iacturam non minimam fecerat. deinde sequitur, Etiam haec lenior est plaga ab amico, quam a debitore: hoc est: & tamen, quod ab amico bona tua comedantur, non id tibi aeque graue esse debet, atque illud est, quod debitorum causa deperdis: a quibus possessiones, quanti uendere nunquam poteris, accipiendae tibi sunt.

pag. 309.

VIR fortis, idemq. philosophus,) sic in meo vetere libro, & duobus Sigonianis. est autem peruenusta sententia: cum & viri fortes, ex animi quadam praestantia, & philosophi, ex doctrina, patriam, honestatem, libertatem vitae anteponant; ego tamen, qui utrumque profiteor, & virum fortem, & philosophum, vivere pulcherrimum duxi. Idem locutus est epist. 11. huius libri: Caninius idem tuus, & idem noster. Et lib. 11. de Diuin. M. Marcellus, idem imperator, idem augur optimus. Cum igitur & veteres libros, & sententiam ipsam, & consuetudinē latine loquendi sequar, dissentire cogor ab ijs, qui nō, Idemq., sed, Idem quod, imprimi voluerunt. numquam enim, quoad quidem per me liceat, studiosum lectorem fraudari veritate patiar. Non modo me) libri omnes vetustī hanc lectionem habent; quam, ut incorruptam, secuti sumus. qui autē ea sunt offensi, ex ingenio particulam, non, interiecerunt. vide quae diximus in illum locum epistolae 1 x. libri 1. Non modo praemijs, sed ne periculis quidem.

pag. 311.

AESTIMATIONES tuas vendere non potes) hunc locum qui recte interpretaretur, neminem video fuisse. significat autem possessiones per aestimationem a debitoribus acceptas; &, quemadmodum supra, posuit aestimationes pro rebus aestimatis.

NEC tamen ad hanc insolentiam) Alij pag. 312.
 mendum esse in voce, insolentiam, existimarunt.
 ego insolentiam pronimis sumptibus, qui fiebant
 in cenas, accipio: a quibus se alienum esse dicit, lau-
 titiam tantum quaerere. quod etiam supra, episto-
 la huius libri xv. his verbis ostendit: Nec tamen
 eas cenas quaero, ut magnae reliquiae fiant. quod
 erit, magnificum sit, & lautum. Insolentiam eo-
 dem sensu posuit Philipp. ix. Magnifice enim, in-
 quit, Ser. Sulpicius maiorem continentiam dilige-
 bat, huius saeculi insolentiam vituperabat. & in
 oratione pro Sex. Roscio: Qui in sua re fuisset egen-
 tissimus, erat, ut sit, insolens in aliena. Cum in pag. 312.
 sumptum habebas) vetustiorum librorum haec
 est lectio: quam alij quoque receperunt, licet eam,
 ut ipsi dixerunt, mendosam suspicati. mihi ea vel
 maxime probatur, ut desiderari nihil credam. di-
 xit autem, cum in sumptum habebas, pro eo quod
 dicimus; cum ad sumptum copiae suppetebant;
 cum pro sumptu facultates erant; cum erat tibi,
 quod esset in sumptum satis. sic enim hoc loco, in
 sumptum, id est, pro sumptu, dixit, quemadmo-
 dum etiam ad Atticum epistola v. lib. i. ix. Ti-
 ronem Curio commendat, ut ei, si quid opus erit, in
 sumptum eroget, epistola etiam, quae sequitur, eo-
 dem libro, sed eum, inquit, video, in sumptum ab
 alijs mutuatum. & ad eundem lib. xv. Velim cu-
 res, ut permutetur Athenas; quod sit in annum
 sumptum. Imitamur igitur lautitiam tuam, inquit,
 XX illam

illam veterem, cum habebas in sumptum: et si nunc quidem plura praedia tibi sunt: quae scilicet a debitoribus pro pecunia, quam credideras, inuitus accepisti, aestimata ex edicto Caesaris, quanti quaeque ante civile bellum fuissent. Haec enim quasi per iocum dicta sunt; ut irrideatur Pactus, qui non habeat in sumptum, ut antea; cum ei possessiones multo, quam antea, plures sint.

EX EPISTOLA XXI.

pag. 314.

ILLVDATIABEA,) cum Papirius ostendere vellet Ciceroni, se frustra ipsius orationes imitari, Trabeae poetae verbis id ostenderat. quod rejicit Cicero, ac potius sibi illud ipsum a Trabea opus esse affirmat: nam cum Papirius non solum consequatur, sed etiam vincat; suum esse, frustra conari, affirmat. *ἡ τῶνδ' ἔργα* igitur meum: subaudi, est. tu enim omnia, quae vis, consequeris. quod ego non possum: itaque *ἡ τῶνδ' ἔργα* meum est, non tuum. CCCCXII.) discrepat a Lino: qui consules fuisse Papirium & Sempronium tradit anno CCCCIX. quod si quis annorum numerum ad censuram, non ad consulatum, referat: ne sic quidem inter eos conveniet: cum, anno post consulatum proximo censores fuisset, idem Linius narret.

pag. 314.

EX EPISTOLA XXII.

pag. 315.

PER vim violat) Antiqui, violavit virginem, pro, vitiauit: & cum muliere fuit, pro, concubuit, modeste dicebant. M. Varro lib. V. de lingua Latina. sunt autem haec veteris poetae verba. Peniculus) in omnibus fere antiquis libris ita le-

pag. 316.

gitur:

gitur : cuncti tamen impressi , penicillus , habent :
 quam lectionem ab his repositam existimo , qui ,
 quid peniculus significaret , non intellexerunt : quae
 quidem vox a Sex. Pompeio libro xiv. his expla-
 natur. Peniculi , inquit , spongiae longae propter si-
 militudinem caudarum appellatae. penes enim vo-
 cabantur caudae . & infra : Penem caudam voca-
 bant. hinc peniculos diximus , quibus calceamenta
 terguntur . Ex quo vel maxime vetusti libri lectio
 comprobatur. eundem enim sensum Sex. Pompeius
 iisdem verbis , quibus Cicero , complexus est. Plau-
 tus quoque in Menaechnis , actū 1. Iuventus , in-
 quit sub persona parasiti , nomen fecit Peniculo mi-
 hi , Ideo quia mensam , quando edo , detergeo. Ut
 eius vocis significatio obscura iam esse non possit.
 hunc autem locum ingeniosissimo inveni ; Hierony-
 mo Ferrario debemus.

EX EPISTOLA XXV.

Nunc ades ad imperandum , vel ad paren-
 dum potius : sic enim antiqui loquebantur .)
 Difficilis locus ; qui me diu ualde torfit . interpre-
 tes enim omnes , alij eum , ut scopulum , evita-
 runt , alij , dum videri volunt intelligere quod mi-
 nime omnium intelligunt , ineptiarum nescio quid
 attulerunt , quod rideri magis , quam refelli , de-
 beat . comperi igitur , locutionem esse vetrem ,
 & antiquis usitatam : licet eius non multa habea-
 mus exempla . quibus enim inscriptis veteres illi
 dicendi modi frequentius potuissent deprehendi ,
 ea ferme omnia deperierunt : itaque ex unius

pag. 310.

Sallustij verbis locus hic ad Paetū explanatur. facile enim colligitur, antiquos, ad imperandum, passue dicere solitos, ut etiam Cicero ipse explanat. sed ponamus Sallustij verba, quae sunt in Iugurthino: Iugurtha, inquit, ubi armis, virisq., & pecunia spoliatus est, cum ipse ad imperandum Tisdrum vocaretur, rursus coepit flectere animum suum, & ex mala conscientia digna timere. ad imperandum, dixit, idest ad parendum, & ad imperata facienda: quemadmodum Cicero, Ades ad imperandum, pro ades, ut ego tibi imperem. hunc loquendi modum & Seruius agnovit in illo Bucolicorum versu apud Virgilium: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis. Cantando, inquit, dum incantatur.

EX EPISTOLA VLTIMA.

pag. 321.

(HARRYM exemplum) cum Cicero apud Volumnium Eutrapelum cenaret, hanc epistolam ad Papirium in codicillis conscripserat, eo consilio, ut, cum domum redisset, eam in charta exscriberet, & ad Papirium mitteret. propterea, Harrym exemplum, dixit. non enim in animo habebat, eas ipsas mittere, quas scribebat, quas vocat exemplum, sed eas, quas inde exscribere cogitabat.

pag. 322.

Etsi minimum mihi est in cena) postea quam in litteris satis versatus sum, etsi cenam in minimis pono; tamen, cum aliud, quod agam, non habeam, ad cenas me consero. Iocatur autem in his verbis, Minimum mihi est in cena, referens verba Papirij: qui cum Dioni philosopho posuisset illud ζήτημα, esset ne aliquid minimum; negassetq. Dio; (negant enim

enim

enim philosophi, quidquam esse in magnitudine mi-
 nimum; cum tam parua magnitudo nulla sit, quae
 non diuidi queat) iocans Papirius adiecit, Mihi
 uero minimum est in cena; cum cenam sibi tenui-
 ter admodum paratam esse indicaret. Et gemit-
 tum etiam in risus maximos transfero) hunc
 locum alij ita, ut nos, iam ante emendarunt, sed
 interpunctis aliter distinxerant, ut sensum plane
 alium efficerent. nos Ciceronem credimus hoc di-
 cere. in conuiuio cum patriam satis luxi, a mae-
 stitia & gemitu vel maximam ad hilaritatem, ma-
 ximosq. risus me conuerto. Ille Baro) Baro mu-
 lier fuit philosophiae dedita, ut scribit Suida. ex
 eo philosophos, qui stolidiores essent, non philoso-
 phos, quod eo nomine viderentur indigni, sed Ba-
 rones vocabant, ut quasi mulierculae per contem-
 ptum appellarentur.

pag. 322.

pag. 322.

EX EPISTOLA I. LIB. X.

DE medio cursu) ex vetere libro ita emenda-
 uimus. sic autem locutus est in fine lib. III. de
 officijs, eadem de re loquens. Si ipse, inquit, ve-
 nissem Athenas: quod quidem esset factum, ni-
 si me de medio cursu clara voce patria renocasset.
 item ad M. Brutum epistola, cuius initium est, Mes-
 sallam habes: In medio Achaico cursu, cum Ete-
 siarum diebus auster me in Italiam retulisset.

pag. 323.

EX EPISTOLA VIII.

VICTORIAM pareremus) haec lectio cum
 neque sensu careat, & in vetere libro Vincentij

pag. 323.

Riccij sit, itemq. in eo, quem Vbalдинus Bandinellus habet: (vt omittam alios) non video, cur quidquam immutetur. in alijs antiquis libris tum, pareremur, tum, pateremur, tum partiremur.

EX EPISTOLA XII.

pag. 339.

TVA dignitas affert) antea legebatur, afferrat. nos, affert, ex uetusto libro, quem habet Ioannes Scala. est autem sensus. ita mihi detur te victorem complecti rep. recuperata, vt mihi magnam laetitiae partem tua dignitas affert. verbum, complectar; qui crediderunt esse indicatiui modi; vocem, affert, vt ipsi putabant, emendarunt; vt ego existimo deprauarunt. Breuia, fugacia, caduca existima) in voce, fugacia, vetusti libri dissentiunt. alij fugacia; alij, fugatocia; alij fugato, habent. ego, etsi vulgata lectio sensu non caret, tamen libentius legerem, fucata; vt translatio sit a mulieribus, quarum saepe nitor non naturalis, sed fucatus est, ideoq. breuis, & caducus. haec, inquit, fucata existima, quoniam verum splendorem non habent, sed collecta sunt inanissimis splendoris insignibus.

EX EPISTOLA XVII.

pag. 346.

OBSEDE fide) sic in omnibus vetustis exemplaribus. & dixit, fide, pro fidei, generandi casu, quemadmodum etiam Sallustius in Ingurtha, Decima parte die reliqua, pro diei. quod Gellius notauit: qui etiam C. Caesarem, huius die, & huius specie, dicendum putasse tradit. De tribus fratribus Segauiano probauit) ita legitur in
pleris-

pag. 346.

plerisque antiquis libris. fortasse melius, S. Gai-
 no : vt significetur Sex. Attilius Gaiianus, de quo
 in oratione pro Sextio. sensus erit : In ea re (vt sci-
 licet Lepidus Apellam ad me mitteret) studium
 mihi suum Gellius probauit ; de tribus autem fra-
 tribus, (quippiam significat nobis minus notum, cu-
 iusmodi in epistolis ad Atticū scriptis multa sunt)
 Sex. Gaiiano. postea in V baldini libro animaduer-
 ti scriptum esse, Gaiiano, pro Segaiiano. in meo
 autem sic : Studium mihi suum de tribus fratribus
 se Gaiianus probauit.

EX EPISTOLA XIX.

GRAVISSIMAE, & maximae fortissimi
 animi, summiq. consilij) sic habent omnes im-
 pressi libri. nos in nostro ita legi, & interpungi vo-
 luimus : grauiissimae, & maximae, fortissimi ani-
 mi, summiq. consilij : vt animi maximae res sint ;
 consilij grauiissimae. Leuia sunt haec : eo igitur vi-
 detur esse turpius, non animaduerti.

pag. 348.

EX EPISTOLA XX.

ERRARE) Potuisti errare, decipi non po-
 tuisti. error enim facile in mentem irrepit, neque
 id cuiquam licet effugere. quoniam autem qui de-
 ciipiuntur, ostendunt se minus valere prudentia,
 quam satis sit : iccirco tu, qui prudentissimus es,
 decipi non potuisti. & est turpius decipi, quam er-
 rare. nam erramus ipsi, opinione lapsi ; decipi-
 mur ab alio, prudentia victi. sed quoniam, inquit
 Cicero, credulitas te in errorem induxit, cum spe-
 rares, Lepido te esse bono vsurum, qui deinde tuam

pag. 349.

*spem fefellit; eadem credulitas non iam te amplius in eundem errorem inducet: nam re expertus es, Lepidum esse infidum, neque eum recte facturum. ergo etiam erroris causa sublata iam est; ut iam non modo decipi, sed ne errare quidem possis. nisi si in eadem re iterum errare, hoc est, iterum Lepido velles credere, homini fallacissimo, & a reip. partibus alieno. quod si committeres; magnam infamiam subires, quod quasi ad eundem lapidem, ut dicitur, offendisses. quam culpam scis vulgari pro-
nerbio esse reprehensam.*

EX EPISTOLA XXIII.

pag. 354.

FVRENTIBVS) sic in antiquo Sigonij libro: in alijs, Feruentibus. utrumque recte: itaque nihil mutato. Furere, de irato homine, non semel usurpat Cicero: feruere, μεταφορικῶς idem valet. quae vel pueris ex vulgatis, ut appellant, dictionarijs nota sunt.

EX EPISTOLA XXIV.

pag. 358.

EXTRVSVM.) ita malui, quam, Detrusum, quo minus a veterum librorum testimonio discederem, quibus in omnibus, quos quidem adhuc inspexerim, scriptum esse video, Et rursum.

EX EPISTOLA XXX.

pag. 365.

*AMPLIVS passus quingentos) passuum numerum, quem alij scriptis in libris se non vidisse dixerunt, comperimus in libro per antiquo Vincen-
tij Riccij.*

EX EPISTOLA XXXI.

pag. 368.

QVANTAS habuerim contentiones) Antea, conciones: nos, contentiones; reposuimus ex vetusto

tuslo libro Pauli Boti, & ex epistola sequenti, in qua idem Pollio ita scribit: Nec vero minus Lepidus vrsit me & suos, & Antonij litteris, vt legionem trigesimam mitterem sibi.

EX EPISTOLA XXXII.

Duxit sea Gadibus) locutio quibusdam videtur durior: qua tamen & Terentius in Hecira vsus est: Uxor, inquit, vbi me ad filiam ire sensit, se duxit foras. & Plautus in Aulularia, cum dixit: Ego me deorsum duco de arbore. & in Bacch. Duc te ab aedibus. Sex. Varro procons.) Historia mihi quidem ignota: & vt dicam, quod sentio, mendum subesse crediderim. nam etiam librum habeo vetustissimum, in quo haec verba non leguntur. Cuius Romanus natus sum) cum mihi Hieronymus Ferrarius hunc locum se mendosum suspicari dixisset; & vt veteres libros inspiceremus, rogasset; collatis cum impressa lectione scriptis libris, dictionem, natus, ita vt ipse existimauerat, abundare comperrimus. quo factum est, ut eam in nostro inducere ne dubitarem. hanc autē coniecturam ea ratione Ferrarius faciebat, quod Ciceronem v. in Verrem libro ita locutum esse meminisset: Cernices, inquit, in carcere frangebantur indignissime ciuium Romanorum: vt etiam illa vox, & illa imploratio, Cuius Romanus sum, quae saepe multis in vltimis terris opē inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & supplicium maturius ferret. Et infra eodem libro: Nulla vox audiebatur, nisi haec, Cuius Romanus sum. Et item paullo post saepissime: vt sibi

pag. 3 69.

pag. 3 70.

pag. 3 70.

sibi quisque legendo facile reperiet.

EX EPISTOLA XXXIII.

pag. 372.

NON maior tamen, quam Planco, fuit) Hoc dicit. sane mecum iniquissime agatur, si propter amicitiam, quae mihi cum Antonio fuit, durius quidquam homines de me suspicentur; cum eundem Antonium non minus, quam ego, dilexerit Plancus; cui tamen exercitum credidistis, ut cum Antonio, reliquisq. bonarum partium inimicis bellū gerat. Scripsit autem hoc cum indignatione quadam, graviter ferens, inimicum suum melius erga remp. animatum existimari. inimicitias autem inter Asinium, & Plancum fuisse, cum alijs, tum Plinius in praefatione librorum suorum ad Vespasianū ostendit. P. Vagieni.) hanc lectionem in extremo libro olim adnotaueram, e coniectura tantum, vetustis libris nihil adiuuantibus: postea in antiquo exemplari, quod Bernardinus Maffeus habet, eam reperi.

EX EPISTOLA XXXIV.

pag. 374.

IMP. iterum,) in antiquo libro Vincentij Riccij, & in alijs legitur, imperator ter. idēst, tertium. quo modo etiam dicebatur, consul tertium. sed siue, iterum, siue, tertium, legas: mihi tamen de loci integritate certum non est. nam quod alijs dicunt, in titulis, & monumentis solitos fuisse veteres notare, quoties a militibus ob rem bene gestam imperatores essent appellati: sane id assentior: sed, factum esse antequam Augustus remp. opprimeret, nondum comperi. ego, ut dicam quod coniicio, sine affirmatione tamen, malletm legere sic: Imperator,

rator, pontifex max. ab antiquis litteris non admodum discedens : si quidem in vetere libro Petri Bembi legitur, Imp. & ter. idem V baldino Eandinello videbatur. XXX) lineam, quam super numerum duximus, olim ab aliquo fuisse omissam credimus, qui, ea quanti esset, ignoraret. nam in libro Vincentij Riccij scriptum est, xxx. quo modo autem nos scripsimus, triginta millia significatur. Studia officij) non nihil offendor. non enim satis pag. 375. usitate dictum. suspicor interdum abundare, officij : & suspicionem nostram confirmat antiquus Sigonij liber. Memini autem) Sic, opinor, melius, pag. 375. quam, vt antea, memini enim. quo enim spectabat vox illa enim? mihi certe cum superioribus cohaerere posse non videtur. itaque, ea deleta, reposui. Autem, motus auctoritate vetustissimi libri, quem habet Vincentius Riccius, in quo, autem, pro tñm, scriptum est. quamquam praecedens dictio mendum habet. non enim, memini, sed, maxime, in eo libro legitur. sed nullus est tam antiquus liber, qui non multis locis corruptus tamen sit. itaque vno, aut etiam altero scripto libro qui se putat veteres scriptores posse restituere, meo iudicio falluntur. plurimis opus est. qui licet inquinati sint : tamen ex singulis boni aliquid excerpentes, vsu saepe venire videmus, vt ex multis libris, qui mali sint, bonus tamen liber efficiatur vnus.

EX EPISTOLA VLTIMA.

IN ciuibus conseruandis) potius ita lego, pag. 376.
quam,

pag. 377.

quam obseruandis . nostram lectionem habet liber
 vetustus Bernardini Maffei , & antiquissimus al-
 ter , qui est apud Vbalinum Bandinellum . I I I .
 Kal . a Ponte Argenteo) vitiosi sunt hoc loco scri-
 pti libri . sed boni tamen aliquid habent singuli . in
 tribus vetustissimis legitur , I V . Kal . a Ponte Ar-
 genteo : in eo de quo mihi Vincentius Riccius com-
 modauit , qui & ipse per antiquus est , I I I . Kal .
 Iunij . itaque in nostro libro , I V . Kal . Iunij , scribere
 non dubitavi : vt sit dies , quo se cum Antonio con-
 iunxit . libro enim x . epistola , cuius initium est ,
 Numquam mehercule , ita scribit Plancus . Lepi-
 dus , desperato aduentu meo , se cum Antonio con-
 iunxit ad I V . Kal . Iun . hanc autem epistolam post
 eam , quae sequitur , scriptam esse , nemo non videt .

pag. 387.

EX EPISTOLA X . LI B . XI .

MALLE metuum iudicium) referuntur haec
 ad id , quod dixit , exploratum habes . totum autem
 hunc locum ex libro Pauli Eoti , & Vincentij Ric-
 cij emendauimus .

pag. 402.

EX EPISTOLA XXIII .

LEPIDVS commode de nobis sentire vide-
 tur) De nobis , dixit , idest , de rep . vt lib . x . ep .
 18 . Magnum periculum ea pars exercitus adiret ,
 quae bene de rep . sentit . Nec aliter in antiquis li-
 bris video scriptum esse . Ideo , cum adolescens le-
 gendum existimassem , Commode nobis , tamen ,
 dissentientibus antiquis libris , nihil sum ausus im-
 mutare , opinionem meam in varijs lectionibus te-
 statum esse volui . nunc video non nullos in suo libro
 impri-

imprimi voluisse, Commode nobis.

EX EPISTOLA XXVII.

.754.389

pag. 405.

QVID defuit nostrae familiaritati in maximis rebus? quonam modo me gererem aduersus Caesarem, vsus tuo consilio sum) *distinguo sic. quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererem aduersus Caesarem, vsus tuo consilio sum. Haec etsi leuia videntur; quia tamen quiddam afferunt ad sententiam, non contempsimus. quae non esse adhuc animaduersa, miramur.*

.754.287

EX EPISTOLA I. LIB. XII.

.754.389

pag. 412.

ITA compressum est) antea, compressa est, in libris omnibus impressis. nos, compressum, vt est in libro Vincentij Riccij, rectius, quam compressa, legi putauimus: vt referatur ad uerbum, manabat, anthitheta enim sunt, comprimere, & manare: quibus etiam vsus est libro ad Atticum III. ep. 12. Orationem illam ita compresseram, vt numquam emanaturam putarem.

.754.287

EX EPISTOLA XIII.

NON subita, nec inconuenientia) ita legitur in libris antiquis Bernardini Maffei, Ioannis Scalae, Pauli Boti, Ubaldini Bandinelli, Petri Bembi, in duobus Caroli Sigonij, & in mco satis antiquo. vnus Vincentij Riccij habet, disconuenientia. qua voce Horatius quoque vsus est epistola 1. libri 1. Aestuat, & vitae disconuenit ordine toto. itaque si quis, inconuenientia, non probat; disconuenientia, poterit legere. alterutrum certe sententia requirit.

pag. 416.

.754.389

pag. 427.

requirit . alijs aliter videtur . docti indicabunt . Cui Lucilius praeerat) Appianus hunc appellat L. Figulum . quod cum ita sit ; & cum Figulos non e Lucilia gente , sed potius e Nigidia fuisse comperim : libentius legerim , Lucius , quam Lucilius . nam etiam in vetusto libro Bernardini Maffei , non

pag. 427.

Lucilius , sed , Lucius , legitur . Castra habet posita πάλτοϊ) E vetere libro Pauli Boti sic commendauimus , figura graeca in aduerbijs in loco , vt , κορυδαλλος κορυδαλλοϊ , προβάλινδος προβαλινδοϊ , φάληεγ φαληεγι , φρεάρρον φρεάρροϊ .

pag. 428.

Acromaniacride) Vetiſti libri alij aliter habent . sunt , qui legendum credant , a Cromyu Acride . alij , Acamantide ; quod in antiquo libro scriptum dicant , Acomantide . vtraque lectio defendi potest . de promontorio Acamantide Plinius , & Strabo .

EX EPISTOLA XIV.

pag. 429.

QVAM reuera fuisse eos inueni . quod vero aliquid de his scripsi ,) Totum hoc non erat in impressis : ego addidi multis abhinc annis ex vetusto libro Vincentij Riccij . nunc itidem video scriptum esse in Sigonij libro .

EX EPISTOLA XVII.

pag. 439.

IN ista solitudine) Solitudine potius , quam sollicitudine , e tribus antiquis libris , & e sensu legendum putavi . dixit enim , solitudine , pro summo otio : quod apertius sequenti epistola . Et si , inquit , periniquo patiebar animo te a me digredi : tamen eo tempore me consolabar , quod & in summum otium te ire arbitrabar , & ab impendentibus

bus magnis negotijs discedere.

EX EPISTOLA XXII.

pag. 442.

COLLEGA nostro) vetusti libri non nulli habent, vestro: quos alij secuti sunt: qui quidem, non video, quaratione ducti id fecerint. sed, cum in libris item antiquis, collega nostro, legatur; (habet autem vnum ex antiquis exemplaribus, in quibus ita scriptum sit, Petrus Bembus, habet & Bernardinus Maffeus) Antonium autem Ciceroni in auguratu collegam fuisse, notissimum sit: priorem lectionem conseruavi: quam eominus arbitror immutandam, quod & ad Atticum scribens, epistola xiv. libri x. collegam suum appellat Antonium. inquit enim: Misit puerum, sed ad me venire: hoc quidem melius, quam collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica mimia portatur. & Philippica i i. Sume diem: vide, qui te inanguret: collegae sumus. Cum haec superiora multis iam annis scripsissem, visum est ad duos, quos nominavi, Bembi, & Maffei libros, trium praeterea librorum testimonium adscribere: quorum duo sunt apud Sigonium, tertius apud me: & in omnibus video scriptum esse, nostro.

EX EPISTOLA XXV.

pag. 446.

QVAM turbo deiecerat) vide Dionem libro xxxix. item libro xlv. & Iulium Obsequentem in libro de prodigijs. Graecum tempus seruitutis) Suspicio in voce, graecum, inesse mendum. neque tamen excogitare quidquam potui,

pag. 447.

pag. 447.

tui, quod pro ea reponendum videretur. in antiquo libro Vincentij Riccij scriptum est, Cecum: in meo, Gratum. potuit esse graeca dictio, ubi, Graecum, est impressum: quam librarius cum non intelligeret, in libri margine adscripsit, Graecum; deinde alij, quasi a Cicerone scriptum, receperunt. Confeci) in omnibus antiquis libris, Confeci. nobis vna littera immutata potius, Conieci, placeret.

pag. 458.

EX EPISTOLA I. LIB. XIII.

SVBITVM est ei remigrare Kal. Quint. Kalendae, inquit, Quintiles, quo die domo tua, in quam venerat, exeundum est, nimis subitae sunt, & propius adsunt, quam ut ipse possit, operibus, quae instituit, perfectis, suo commodo discedere. Sciendum autem est, annuas domorum locationes Kalendis Quint. apud veteres fieri solitas, itaque epistola III. lib. II. ad Q. fratrem, Domus, inquit, tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est: sed, ut spero, paucis mensibus post Kal. Quint. in tuam commigrabis. Post Kal. Quint. dixit, idest finito locationis tempore, demigrantibus ijs, quibus eam locaueras. Suetonius autem in Tiberio, Senatori, inquit, latum clauum ademit, quem cognouisset sub Kal. Iulij. demigrasse in hortos, quo vilius post eam diem aedes in vrbe conduceret. Quod igitur Euandro, quem statuarium fuisse conijcimus, subitum erat, idest, propter breuitatem temporis incommodum, nimisq. repentinum remigrare Kal. Quint. ad quam diem opera, quae multa multis insti-

instituisse, absolui non posse intelligebat; quae mo-
ueri loco, & alio transferri, cum perfecta non essent;
commode non poterant: petit a Memmio Tullius, ut
ei de habitatione accomodet, ne cogatur Kal.
Quint. ut moris erat, remigrare; quod sine damno
facere non posse uidebatur. sed, ut dicam, quod sen-
tio; legendum uidetur, Demigrare. in antiquo libro
V baldini scriptum est, Eius remigrare.

EX EPISTOLA IIX.

CVIVS ex filia) Antea, Cuius ex familia, in pag. 466.
omnibus impressis legebatur. nos aliquot abhinc an-
nis, Filia, correximus, ex oratione pro P. Sextio, in
qua C. Albini filia P. Sextio nupsisse dicitur.

EX EPISTOLA IX.

RVPILIUS. P. F. Men.) malle, Rupi- pag. 467.
lius P. F. An. ut Aniensis tribus significetur.
nam Vincentij Riccij liber antiquus habet, Rupilius
P. Fannias. cuius vitii fuit haec origo, quod, cum
scriptum esset, P. F. An. imperiti, ueteres notas
non intelligentes, scripserunt, P. Fannius. quod si
retinetur, Men. de Menenia tribuerit intelligendum;
de qua diximus in scholijs lib. IIX.

EX EPISTOLA X.

CORROBORAVIT) interpretes, uer. pag. 468.
bum antiquum non agnoscentes, alii aliter expo-
suerunt. dixit autem, Corroborauit, pro, egressus
est annos pubertatis, & uir esse coepit, quemadmo-
dum in oratione pro M. Coelio. Cum is iam se corro-
borauisset, ac uir inter uiros esset, & in eadem, Non
modo haec aetas, sed etiam iam corroborata. id est,

non modo adolescentes, sed etiam viri. & supra, eiusdem orationis initio, eos, qui non, ut Coelij accusator, adolescentes essent, sed viri, robustiores appellavit. alibi etiam in hanc sententiam eodem verbo usus est.

EX EPISTOLA XII.

pag. 471.

SED ut hanc addam) Alij aliter. nos sic emendauimus ex vetusto libro Bernardini Maffei.

EX EPISTOLA XV.

pag. 473.

PERVSTVM, etiamnum) Cum antea legeretur, Perustum, & inanem, nos ex vetustis libris, & a sensu olim emendauimus, Perustum, etiamnum. sed quoniam Vincentij Riccij liber habet, Perustum immani; alij autem, Perustum inanem: non absurde etiam legi posset, Perustum, inani gloria volunt incendere.

EX EPISTOLA XVII.

pag. 476.

QUAMMAXIMVS postea commendatione c. a.) Etsi vetusti omnes libri ita scriptum habent: ego tamen legendum crediderim, Quam maximus potest, mea commendatione c. a. idque ante viginti annos ita sensi, & cum liber ederetur, scholio meo testatus sum, nec nunc, annos natus LI. aliter sentio. Alij legendum putant, Quammaximus nostra c. c. a. Alij, nihil omnino mutandum. Suum cuique placet.

EX EPISTOLA XXI.

pag. 480.

IN omni genere officii diligendus) Quid, si legatur, In omni genere officij diligentiss, id est, diligentissimus? qua ratione etiam dixit in oratione

EPIST. FAM. LIB. XIII.

oratione pro Plancio, In omni officio diligentissimus: & pro M. Coelio, Viro omnis officij diligentissimo. & pro Cluentio, in omnibus officijs retinendis diligentior esse nemo potest. Sed haec eruditorum iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quidquam, et immutare, tum temerarium est, tum periculosum. EVM Hammonium) Hammonium, ut puto, glossema est.

pag. 480

EX EPISTOLA XXXVII.

PUBLICE possidentur) Legem apud Calatinos fuisse crediderim, quae cauere, ne quidquam publice, nisi publico nomine, possideretur. Hippiae autem bona alieno nomine, puta cuiuspiam absentis, vel pupilli, publice possidebantur.

pag. 495.

EX EPISTOLA XLII.

BYLLIONES) impressi libri, Belliones, habebant; scripti, Bulliones. itaque nihil dubitandum putauimus, quin esset vera lectio, Bylliones. v enim litteram pro y scribebant antiqui: & ita in veteribus monumentis persaepe legitur, u Sulla pro Sylla, murrha pro myrrha, & alia huiusmodi. Bylliones populi sunt supra Epidamnium, quorum meminit Strabo lib. VII. dicti a Byllide, quae est ciuitas in Illyrico, de qua Stephanus de urbibus.

pag. 498.

EX EPISTOLA L.

MVLTa in illum mea; quodq. maximum est,) Hanc lectionem puriorem, & elegantiorē existimamus, quam quae antea in omnibus impressis habebatur. eam accepimus ex veterē libro Vincen-
tij Riccij.

pag. 502.

pag. 503.

CICERO Regi.) opinor hunc Regem aliquem fuisse gentis Marciae, cuius cognomen fuit Rex: itaque etiam Clodii sororis uir, Q. Marcus Rex appellatus est, auctore Plutarcho in Ciceronis vita. ad Atticum etiam, lib. 1. ep. xiv. cum dicit, Ille autem Regis hereditatem spe deuorarat: eum, quem dixi Q. Marcium Regem intelligit.

084.259

EX EPISTOLA IV. LIB. XIV.

pag. 531.

PRAETEREA magnopere nemo ceterorum seruorum. ea causa est, &c.) sic antea in libris impressis. ego distinctione tantum locum restituo, ut ita legatur. Praeterea magnopere nemo. ceterorum seruorum ea causa est, ut, si res &c. Quoniam autem non ita apertus uidetur sensus, pluribus verbis exponemus. Cicero ueritus amissionem seruorum cum tota re, manumisit eos hac conditione, ut, si per legem Clodiam bonis omnibus priuandus esset, si suo beneficio liberti essent, si modo id per Clodium licuisset; sin autem lex seruos non adimeret, & ut ad veterem dominum pertinerent, concederet; seruirent, ut antea, praeterquam pauci, quos bene meritos omnino liberatos uellet. Dixit autem, Ceterorum seruorum, intelligens suos. nam ex Terentiae seruis neminem manumiserat: tantum ijs, eam facturam esse, ut quisque esset meritis, promiserat.

107.259

EX EPISTOLA VI.

pag. 534.

POLLICEM) Antea, Pollucem: nos aliquot abhinc annis emendauimus, Pollicem, ex uetustis

tustis libris, & lib. XIII. ad Atticum: quo in lib. circa finem ita scribit. Pollex quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuij pridie iduum praesto fuit, sed plane pollex, non index.

EX EPISTOLA VII.

IDEST, Apollini, & Aesculapio) hoc totum pag. 534
suspicio in margine ab aliquo fuisse scriptum, qui vellet nomen eius dei ponere, quem Cicero significat. deinde qui librum exscripserunt, Ciceronis verba falso existimantes, receperunt in ordinem verborum quod glossematis uice fuit, nihil tamen immutauit: quando scripti libri, ut impressum est, omnes habent.

EX EPISTOLA I. LIB. XV.

AT ARCONDIMOTO) sic habent uetusti libri: a quibus non video, cur hoc in loco dissentendum sit: praesertim cum & Dio in fine libri XII. & L. Florus initio belli civilis inter Caesarem, & Pompeium gesti, Tarcondimotum eum appellent. mendose enim in Floro, Tarcon Dimotus, duabus vocibus, impressum est. pag. 544

Consuetudinem) putat legendum esse Hieronymus Ferrarius, Mansuetudinem: ut ep. III. huius libri, Quae copiis, dixit, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia teneamus. & epist. V. Mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam retentam, atque conseruatam. ad Atticum autem, epist. XVI. lib. V. Socijs incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. Ciliciam autem firmiorem fore pag. 544

si aequitatis nostrae particeps facta esset.) *habet omnino sententiam aliquam, Aequitatis nostrae : sed mihi non displicet, vel etiam magis placet, Equitatus nostri . nam & in meo veteri libro plane ita legitur : & opinionem etiam nostram adiuuare videtur historia . miserat enim Cicero in Ciliciam turmas equitum praesidij causa : idq. in epistola, quae post hanc sequitur, ordine corrupto, cum huic debeat antecedere, declarat his verbis : Cum equitatum in Ciliciam misissem, ut meus aduentus, ijs ciuitatibus, quae in ea parte essent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret . Item in epistola ad Catonem : Cognoui multorum litteris, magnum Parthorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis obsidione occisum.*

EX EPISTOLA IV.

pag. 552.

PRAESENTIA, magnitudine, & animi, & consilij) est haec, ut opinor, huius loci vera lectio : quam ex antiquis exemplaribus accepimus : quibus in omnibus, quos quidem ipse viderim, Praesentia, legitur, non Praestanti, aut Praesenti . nos autem veterum librorum auctoritatem in dies pluris facimus . permulta enim, quae in ijs primo adspectu videantur absurda, post, ubi diligentius animaduerneris, commodissime dicta reperiuntur : ut hoc in loco, qui statim, verbum illud, Praesentia, quid sibi vellet, aut quo spectaret, ignorarunt, vitiosum credentes, immutarunt . est enim ita dictum, Praesentia, magnitudine, & animi, et consilij, tamquam si dixisset, Praesenti animo, magno consilio;

consilio; ut praesentiam animi, magnitudinem consilij esse voluerit: quemadmodum etiam alibi, Praesentem animum, saepissime dixit: et si ubique fere eandem vocem imperiti deprauarunt, praestantem, non Praesentem, legentes. Praesentiam quoque animi dixit in orat. pro Milone. & Caesar belli Gallici lib. v. Sacerdos) quid sacerdos hic significet, Hir-
tij verbis ostendemus: sic enim scribit de bello Alex. lib. i v. Comana, vetustissimum & sanctissimum in Cappadocia Bellonae templum, quod tanta religione colitur, ut sacerdos eius deae, maiestate, imperio, & potentia secundus a rege consensus gentis illius habeatur; id homini nobilissimo Nicomedi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine Mithridatici, Commagenis, inquit, Archelaum sacerdotem praefecit: quae dignitas habetur regia. Strabo etiam initio lib. x i i. idem tradit. Adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, ijs, qui nouari aliquid volebant) sunt, quos offendat haec lectio. Ac fuit, cum ego quoque corruptum locum existimarem. nunc de mendo nihil suspicor: dixit enim, Et toto, idest, & ea re, quae summa est: deinde exposuit, totum illud quid sit: ijs, qui nouari aliquid volebant: a quibus maxime timendum erat, quod adolescentem vel leuibus rationibus ad bellum posset impellere. Adolescens igitur, dixit, & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, &, quod summum est, ijs, qui nouari aliquid volebant. sic etiam ad Atticum, est totum, quid Kal. Mart. fu-

pag. 555.

turum sit : pro , est summum , est maximum , in eo
sunt omnia , quid Kal. Mart. futurum sit . Tibar-
rani) . forte , Tibarēni , de quibus Plutarchus in
Lucullo , & Plinius , ubi Temiscyrae regionis gen-
tes persequitur , nam Tibanorum mentionem non-
dum inueni : Res , quas consul in urbe gessisset :

pag. 556.

-111-111

in quo ita legatur , uetustum habet librum magnae
spei adolescens . Iosephus Tramezinus . Consul au-
tem ; idest Cicero . commemorantur enim , quae pro
Ciceronis dignitate & dixerat , & fecerat Cato .
quis sit autem is , quem clarissimum , atque optimum
virum appellat , intelligere nondum potui . Caesa-
rem quidem , ut alij existimant , non arbitror : quem
Cicero numquam optimum virum uocasset , ad Ca-
tonem scribens , Caesaris inimicum , praesertim cum
tota fere epistola eius beneuolentiam quasi aucupa-
ri videatur ; quo facilius supplicationem obtineret
Catone comprobante .

-111-111

EX EPISTOLA XVI.

pag. 572.

CUM haec te tertia iam epistola ante op-
pressit .) alij , Ante operis sit , durius omnino , & sen-
su , ut ego existimo , non admodum probabili . quid
enim ? adeo longa est haec epistola , ut opus videri
possit ? nam quod illas dictiones , schedam , aut litte-
ram , epistolarum numero respondere negant : id ego
illis concedo : sed referri dico ad illam uocem , Epi-
stola : ut quasi Cassium reprehendat , qui schedam ,
aut litteram nondum dederit , cum epistolas iam
tres acceperit . legitur autem , ut nos impressimus ,
cum in aliis antiquis libris , tum in eo , quem habet
Vincen-

Vincentius Riccius: qui quidem liber uetustissimus est; ut graccas dictiones; quae sunt in uetustis exemplaribus per quam raro, manuscriptis litteris scriptas habeat.

Quod uelis ipsa circumspecte facit, ut non do- pag. 172.
suspicarer: nunc de loci integritate non dubito: cum & ueteres libri cum impressis fere omnes consentiant, & Currere uelis, latine, atque usitate dici constet. exemplis, quia patent, abstinco. Vincentij Riccij liber hoc in loco etsi deprauatus, ab alijs tamen diuersus est: habet enim, Quod in his incurrat. Florentini emendarunt, Quod uel ijs ipsa occurrunt. quam lectionem etsi laudamus, ut ingeniose excogitata: non tamen sequimur, neque satis ei confidendum credimus, cum a uetustis libris etiam quos ipsi habuerunt, discrepet. nam quod Germanos, pro currunt, occurrunt, impressisse dicunt: id ego eos fecisse coniectura ductos facile crediderim. non enim hic solum, sed in reliquis & iam Ciceronis scriptis multa eos arbitrati suo uideo mutasse: quam recte, alij iudicent.

EX EPISTOLA XIX.

ΗΔΟΝΗΝ vero, & ἀναγνωστὰν) Typogra- pag. 176.
phi Parisienses hanc vocem, ἀναγνωστὰν, ubi legebatur, ἀναγνίσκων, in suo libro imprefferant. quae vox sensum cum haberet meliorem, quam uulgata illa prior: ipse item in meo libro aliquot abhinc annis eam reposui; existimans, eos, si quid immutassent, id fecissent librorum antiquorum auctoritate, testimonioq. adductos. alij postea non absurde emen-

pag. 576.

emendarunt. ἀταξίαν: etsi vetusti libri repugnant: unus tamen Vincentij Riccij liber habet, ἀταξίαν. Habet damnatos, quos pro illo nobis restituat) Lege Pompeia damnatos Caesar restituerat. eos nunc latenter significat, cum tamen de ijs loqui videatur, qui ad sectiones faciendas Syllae mortuo essent subrogandi.

EX EPISTOLA XX.

pag. 577.

Ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti.) Antea legebatur, Aliquam tum olim. nos, cum in antiquis libris, & Aliquantulum olim, & Aliquantum olim, legeremus; Aliquantulum, reponere non dubitamus. neque enim, ut opinor, habere locum hic potest vox illa, Olim, cum ex ipsa epistola, & ex ea, quae sequitur proxima, Trebonium non multo ante Roma profectum esse, colligatur. atque etiam sensus erit commodior, si Aliquantulum, quam si, Aliquantum olim, legas; ut ostendatur, Ciceronis amorem erga Trebonium summum, & maximum iam fuisse, cui quam minimum addi potuerit.

EX EPISTOLA XIV. LIB. XVI.

pag. 574.

NUMMIVM) sic in libro meo satis antiquo: in duobus Sigonianis, Numium, & Nummum. alij in suo libro imprimi voluere, Uminium. Ego, Manium, veram lectionem puto: ut sit Curij praenomen: de quo epist. VI. et IX. lib. I. cum igitur Curij significari satis liqueat; et cum Manius praenomen Curionis fuerit, ut ex lapidibus Capitolinis, Caroli Sigonij doctrina perfectis, atque illustratis, manifestum

festū est : non dubito, quin hic, Manium, pro, Manium, reponendum sit. saepe enim solo praenomine veteres Romani aliquem appellabant, ut Appium; Seruium, Sextum Cicero in epistolis nominat, neque addit, Claudium, Sulpicium, Peducaem. prae nomen autem, Manius, quia non ita usitatum erat, ideoque, librariorum licentia, transit in Marcus; eo facilius, quod M; quo Manius significatur, minimum distat a M. hinc M'. Acilius Glabrio, M'. Aquilius, M'. Curius, mendose ubique, pro Manius. atque haec nostra coniectura si probatur, eodem modo lib. XIII. ep. XVII. eiusdem Curij praenomen M. mutandum erit in M', id est Manius: & ad Att. lib. XII. ep. V.

EX EPISTOLA XIV.

ACCURRAM. (sed s.) in vetustioribus libris scriptum est, Sed si. ego arbitror legendum, Sed st. quam silentij notam qui non agnouere, scripserunt, Si. deinde alius cum videret, Si, locum hic habere non posse, fecit, s. id est scilicet. sic etiam inde Oratore lib. I. pro, St, scriptum erat, Si. quod mendum ante aliquot annos sustulimus. in Plauto etiam, ubi legendum, St, modo Si, modo Ast, modo At, vulgo legitur. Terentius quoque in Phormione hac nota usus est: quem locum recitat Vellius Longus grammaticus. Dolabellae procuratores fac ut admoneantur.) verbum, Admoneantur, ad pecuniam refertur, quam Dolabella Ciceroni debebat: itaque intulit, Appellabis etiam Papiam: quod item creditorum verbum est. pro
Quint-

pag. 603.

pag. 603.

Quintio: cum tibi quotidie potestas hominis fuisset admonendi, uerbum nullum facis: biennio iam confecto fere, appellas. Quod antecedit, in antiquo libro Ubalдини scriptum est, Sen quod elegerunt: in eo, quem habet Petrus Bemus, Elegerint: in meo, Egerit. Potest esse *ἡγορώσεως*: ut sit haec sententia: Sed, quod egerint, fac ut sciam.

EX EPISTOLA VLTIMA.

pag. 604.

QUIBUS alteri Cefenam) locus sine dubio corruptus. neque enim adeo tum ignobilis, aut obscura fuit Cefena, ut, tamquam abiecta res nominari debuerit. uetus liber Vincentij Riccij sic habet, Quibus gesa, uel quibus sutianarum tabernarum fundamenta credas. deliberent eruditi, quo modo sit legendum. Linius quidem lib. ix. de Cefennia meminuit, oppido non admodum celebri: ut fortasse non inepte pro, Cefenam, Cefenniam, hic legi possit. antiquus liber e Cypro, Censenam.

F I N I S.

E R R A T A.

Pag. 53 lin. 16 praediolia. praediola. 77. 16 recognita. recognita. 78. 10. superibus. superbius. 103. 13. nost. erhis. noster his. 144. 20. liberalitatem. libera'itate. 204. 16. ratione. oratione. 281. 21. haue. aue. 337. 27. meū. meorum. 411. 11. male. malle. 448. 11. maximae. maxime. idē 492. 2. 450. 11. patre. patre. 455. 12. faus. faus. 463. 4. Cuspiaz. Cuspiaz. 465. 4. ed. tedere. contendere. 537. 11. pen. optimae. optimo. 565. 17. memini. nemini. 585. 11. sumptu. sumptui. 598. 11. pen. dupl. ciuer. duplicetur. idē in pag. 599. 10.

R E G E S T V M.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V
X Y Z, A A B B C C D D E E F F G G H H
I I K K L L M M N N O O P P Q Q
R R S S T T V V X X Y Y.

Omnia folia.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

